

שבוע פרשת תולדות

(12 - 18 November 2023)

כ"ח מרחשון - ה' כסלו תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ה, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתֵּיכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכ

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את
עיני הישבי בשמים: ב הנה כעיני
עבדים אל יד אדונייהם כעיני
שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל
י אלהינו עד שיחננו: ג חננו י חננו
כי רב שבענו כוז: ד רבת שבעה לה
נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית י נלך:
ב עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: ג ירושלים הבנויה
כעיר שחברה לה יחדו: ד ששם עלו שבטים שבטייה
עדות לישראל להדות לשם יי: ה כי שמה ישבו כסאות
למשפט כסאות, לבית דוד: ו שאלו שלום ירושלים ישליו
אהבך: ז יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך: ח למען
אחי ורעי אדברה נא שלום כך: ט למען בית יי אלהינו
אבקשה טוב לך:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכב מתוך "תהילות מנחם"

ג-ח - ירושלים הבנוי' כעיר שחברה לה יחדו . . שאלו שלום ירושלים ישלו אוהבך. יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום כך

ירושלים - עיר שמאחדת

א. כללות תוכן המזמור הוא בשבח אודות ירושלים, החל מאחדות ואהבת ישראל שבה, כמ"ש "למען אחי ורעי אדברה נא שלום כך", ועד לענין השלום בכל הענינים שבירושלים, כמודגש בפסוקים "שאלו שלום ירושלים . . יהי שלום בחילך . . אדברה נא שלום כך".

ויתירה מזו, ירושלים היא הגורם המאחד והמשלים בישראל, כדאיתא בירושלמי' ש"בירושלים (הגבאי מכס שנכנסים לתוך הבית) נאמנין אף על הקודש (טומאה וטהרה), אע"פ שיש עדים יודעים (שראו אותם נכנסים לבית, ואי אפשר כבר לסמוך על נאמנות הגבאים בלבד, שאומרים לא נגענו בחפצים, כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, חל רק כאשר אין עדים נוספים שראו אותם, מכל מקום כאן מאמנים לגבאי מכס). א"ר יהושע בן לוי ירושלים הבנוי' כעיר שחברה לה יחדיו, עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים (שיהיו נאמנים על טומאה וטהרה, ואף על התרומה) . . ובלבד בשעה ששם עלו שבטים".

היינו, שכוחה של ירושלים לגרום לאחדות ישראל, לא רק בענינים רוחניים (טומאה וטהרה), אלא גם בנוגע לאכילה גשמית, אכילת תרומה.

(1) חגיגה פ"ג ה"ו. וראה חגיגה כו, א.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 200..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
201..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
204..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 206..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 207..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 209..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 210..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 212..... ספר המאמרים - תרפ"ט
213..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
216..... רשימת המאסר
219..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 46..... ילקוט לוי יצחק על התורה
47..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
163..... נביאים וכתובים.
171..... עין יעקב - מסכת ברכות
220..... נקודה משיחת קודש מעובדת
221..... חומש לקריאה בציבור.
229..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
230..... לוח זמנים
231..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה להבין ענין ערב ראש חודש וראש חודש,
שבת פרשת תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשי"ד. 5

התועודיות

- שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשי"ד 25
משיחות ש"פ תולדות, ד' כסלו ה'תש"נ. 29

לקוטי שיחות

- פרשת תולדות, כך טו, ה. 37
פרשת תולדות, כך כ, א. 41

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 48..... חומש יומי - פרשת תולדות
70..... לוח לתהלים היומי.
71..... תניא יומי.
84..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 86..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
90..... שלושה פרקים ליום.
137..... פרק אחד ליום.
160..... ספר המצוות.

לימוד מוחולק לפי ימים

- 165..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת יבמות
172..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא
201..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

38 ברוך-הוא משפיע לעולם החיות **שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וּמִמְנוּ מִיּוֹם רֵאשׁ**
39 **הַשָּׁנָה נִמְשָׁכֶת הַחַיּוֹת לְכָל יְמֵי הַשָּׁנָה, וְהַמְשָׁכֶת הַחַיּוֹת**
40 **שֶׁנִּמְשָׁכֶת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה הִיא בְּאִפְנֵי שְׁנַחֲלֻקַּת תְּחִלָּה**
41 **מִלְכַת-חַיִּילָה, קוֹדֵם שֶׁהִיא נִמְשָׁכֶת בְּפוּעַל לִי"ב אוּ י"ג חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה,**

42 החלוקה היא לשנים עשר חדשים
43 בשנה פשוטה ולשלושה עשר חדשים
44 בשנה מעוברת וְהֵינּוּ, שְׁתֵּי-חַיּוֹת
45 הכללית שנמשכת בראש השנה באופן
46 כללי נִמְשָׁכֶת וּבֵאֵר לִידֵי גִילּוּי
47 בפועל בְּרֵאשֵׁי הַחֲדָשִׁים, כִּיּוּן
48 שְׂרֵאשׁ-חֲדָשׁ הוּא כְּמוֹ הָרֵאשׁ
49 של הגוף הכולל את חיות כל הגוף וכך
50 ראש חודש הוא לא רק תחילת החודש
51 אלא 'ראש' החודש שְׂכּוּלֵל אֵת
52 החיות שֶׁל כָּל שְׁלֹשִׁים יְמֵי
53 הַחֲדָשׁ, וּמִמְנוּ מִיּוֹם רֵאשׁ חֲדָשׁ
54 נִמְשָׁכֶת אַחֵר כֵּךְ בְּמַהֲלֵךְ יְמֵי הַחֲדָשׁ
55 חַיּוֹת פְּרִטִית מִיּוֹחֶדֶת לְכָל יוֹם
56 וְיוֹם בְּפִרְט, וּמִטַּעַם זֶה כִּיּוּן
57 שהוא כולל את חיות כל החודש
58 נִקְרָא בְּשֵׁם "רֵאשׁ"-חֲדָשׁ,
59 וְלֹא תְּחִלַּת הַחֲדָשׁ.

60 אָף עֲדִין גַּם לְאַחַר שֶׁנִּתְּבָאָר עֲנִינּוּ
61 של ראש חודש, הדומה לראש השנה
62 צָרִיךְ לְהִבִּין, שְׂאִם-כֵּן אִם זֶה
63 ההסבר לקריאת תחילת השנה ותחילת
64 החודש בשם 'ראש' הֲרִי גַם יוֹם
65 הַשַּׁבָּת מִיּוֹדֵי שְׁבוּעַ בְּשׁוּבַע הִיָּה
66 צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם
67 "רֵאשׁ" הַשְּׁבוּעַ וְצָרִיךְ בִּיאֹר
68 מדוע למעשה יום השבת לא נקרא
69 'ראש'. וטעם הדבר שלאורה יום
70 השבת כן צריך להיקרא 'ראש' דְּהֵנָּה,

21 וְיוֹם, וּמִטַּעַם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם "רֵאשׁ"-חֲדָשׁ, וְלֹא תְּחִלַּת הַחֲדָשׁ. אָף עֲדִין צָרִיךְ
22 לְהִבִּין, שְׂאִם-כֵּן הֲרִי גַם יוֹם הַשַּׁבָּת הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם "רֵאשׁ"

1 לְהִבִּין עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי, עַל פִּי חֲסִידוֹת, שֶׁל עֲרַב רֵאשׁ-חֲדָשׁ
2 וְרֵאשׁ-חֲדָשׁ, וְהַעֲנִין הַפְּנִימִי יוֹבֵן בְּהַקְדַּמַּת הַדְּבָרִים עַל פִּי הַפֶּשֶׁט
3 שְׂבְּרֵאשׁ-חֲדָשׁ שֶׁל כָּל חֲדָשׁ הוּא מוֹלֵד הַלְּבָנָה מְחֻדָּשׁ, שְׂבְּשַׁעַת
4 הַמוֹלֵד שֶׁל הַלְּבָנָה מְחֻדָּשׁ הֲרִי הִיא קֹטֵנָה בִּיּוֹתֵר כְּנִקְדָּה בְּלִבָּד.

5 וּבְמִשְׁפָּח חֲצֵי הַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן
6 מִיּוֹם רֵאשׁוֹן בְּחֹדֶשׁ וְעַד יוֹם חֲמִישֵׁה
7 עֶשֶׂר בְּחֹדֶשׁ הִיא הַלְּבָנָה הוֹלְכֶת
8 וּמִתְגַּדְּלֶת מִיּוֹם לַיּוֹם, וְאַחֲרֵי
9 חֲצֵי הַחֲדָשׁ מִיּוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר
10 בְּחֹדֶשׁ וְהִלָּאָה הִיא הוֹלְכֶת
11 וּמִתְמַעֲטֶת מִיּוֹם לַיּוֹם, עַד
12 שְׂבְּסוֹף הַחֲדָשׁ (בִּיּוֹם עֲרַב
13 רֵאשׁ-חֲדָשׁ לִפְנֵי תְּחִלַּת הַחֲדָשׁ
14 הַבֵּא) מִתְּעַלֵּם וְנִחַשְׁף אֹרְהָ שֶׁל
15 הַלְּבָנָה לְגַמְרִי, וְאַחֲרֵי-כֵן
16 בְּרֵאשׁ-חֲדָשׁ עֲצֻמוֹ נִעֲשֶׂה מוֹלֵד
17 הַלְּבָנָה וּבְתַחֲלִילָה כִּשֶׁהִיא נּוֹלֶדֶת
18 מְחֻדָּשׁ הִיא קֹטֵנָה מְאֹד כְּנִקְדָּה
19 בְּלִבָּד. וְצָרִיךְ לְהִבִּין הָעֲנִין
20 הַמְּשֻׁמָּעוֹת הַפְּנִימִית בְּזֶה.¹

21 וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין מֵהַ שְׂנִקְרָא
22 הַיּוֹם שֶׁבוֹ הוּא מוֹלֵד הַלְּבָנָה בְּשֵׁם
23 "רֵאשׁ"-חֲדָשׁ, וְלֹא תְּחִלַּת
24 הַחֲדָשׁ, כְּמוֹ רֵאשׁ-הַשָּׁנָה הַיּוֹם
25 שֶׁל תְּחִלַּת שְׁנֵה חֲדָשָׁה שְׂנִקְרָא
26 בְּשֵׁם "רֵאשׁ"-הַשָּׁנָה, וְלֹא
27 תְּחִלַּת הַשָּׁנָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה²
28 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְגַבֵּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה
29 שִׁיּוֹם זֶה נִקְרָא 'רֵאשׁ' הַשָּׁנָה וְלֹא
30 תְּחִלַּת הַשָּׁנָה, כִּיּוּן שֶׁהוּא כְּמוֹ
31 הָרֵאשׁ שְׂבְּאֵדָם שְׂכּוּלֵל בְּתוֹכוֹ,
32 כְּמוֹ שֶׁבְּרֵאשׁ כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל
33 כָּל הָאֲבָרִים, וּמִמְנוּ מִהֲרֵאשׁ
34 נִמְשָׁכֶת וְנִשְׁפָּעֶת הַחַיּוֹת לְכָל
35 הָאֲבָרִים, וְכֵן הוּא בְּרֵאשׁ-
36 הַשָּׁנָה, שְׂכּוּלֵל יוֹם זֶה אֵת
37 כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת הָאֵלּוּקִית שֶׁהַקְּדוּשָׁה-

(1) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה ויאמר גו' מחר חודש פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קנח ואילך). וראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ס"ע תקלו ואילך. אוה"ת ברכה ע' א'תתצג. (2) ראה לקו"ת ר"פ תבא. עטרת ראש בתחילתו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְבַד זֹאת אֲשֶׁר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל שֶׁלפְּנֵי הַשָּׁבֶת מִתְבָּרְרִים
 2 הַטּוֹב נִפְרַד מֵהָרַע הַנִּיבְרָוּת הַקְדוּשִׁים הַטּוֹבִים נְכַלְלִים וְעוֹלִים לְמִקּוֹר
 3 וְשׁוֹרְשֵׁם הַעֲלִיּוֹן בְּקִדּוּשָׁה בְּיוֹם הַשָּׁבֶת, בְּנוֹסֵף לַכֶּךָ הָרִי יוֹם הַשָּׁבֶת
 4 הוּא גַם הַמְקוֹר שֶׁל הַשְּׁפָע וְהַחַיּוּת עַל שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל שֶׁל הַשְּׁבֻעַ
 5 הַבֵּא אַחֲרֵי הַשָּׁבֶת, כִּי כִדְבַר
 6 הוֹוֵהר "מִיָּהּ מִיּוֹם הַשָּׁבֶת
 7 מִתְבָּרְכִין פּוֹלְהוּ יוֹמִין"³,
 8 מִתְבָּרְכִים כָּל הַיָּמִים שֶׁל הַשְּׁבֻעַ הַבֵּא
 9 וְכִדְאִיתָא וְכַמּוֹבא ב'מְכִילְתָּא'⁴
 10 מִדְרַשׁ הַלְכָה עַל חוֹמַת שְׁמוֹת שְׁוִיּוֹם
 11 הַשָּׁבֶת שְׁקִדּוּשָׁתוֹ מִתְפַּשְׁט לִפְנֵי,
 12 לִפְנֵי הַשָּׁבֶת וְגַם לְאַחֲרָיו, אַחֲרֵי הַשָּׁבֶת,
 13 נִמְשָׁל לְזָאב שְׁטוֹרֵף מִלְּפָנָיו
 14 וְנִמְלָאֲחֲרָיו, וְהִינּוּ, לְפִי שְׁבִיּוֹם
 15 הַשָּׁבֶת נְכַלְלִים וְעוֹלִים שֵׁשֶׁת
 16 יָמֵי הַחֹל שֶׁלפְּנֵי שֶׁל הַשְּׁבֻעַ
 17 הַמִּסְתִּים כִּשְׁבֹת זו, וְכֵן שֵׁשֶׁת יָמֵי
 18 הַחֹל שֶׁלפְּנֵי אַחֲרָיו שֶׁל הַשְּׁבֻעַ הַבֵּא
 19 אַחֲרֵי שְׁבֹת זו, וְכֵן שְׁוִיּוֹם הַשָּׁבֶת
 20 כּוֹלֵל אֶת שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל
 21 וְנִשְׁפִיעַ בָּהֶם קְדוּשָׁה וְחַיּוּת, הִנֵּה
 22 צְרִיף לְהַקְרָא בְּשֵׁם "רֹאשׁ"
 23 הַשְּׁבֻעַ, דְּכָשֵׁם שְׁרֹאשׁ-חֲדָשׁ
 24 נְקָרָא בְּשֵׁם "רֹאשׁ-חֲדָשׁ"
 25 לְהַיּוֹתוֹ מִקּוֹר הַחַיּוּת שֶׁל כָּל
 26 הַחֲדָשׁ, כַּמּוֹבָר לְעִיל כְּמוֹ-כֵן
 27 יוֹם הַשָּׁבֶת שֶׁהוּא מִקּוֹר
 28 הַחַיּוּת שֶׁל כָּל שֵׁשֶׁת יָמֵי
 29 הַשְּׁבֻעַ, הִנֵּה צְרִיף לְהַיּוֹת
 30 נְקָרָא בְּשֵׁם "רֹאשׁ" הַשְּׁבֻעַ⁵
 31 וְמֵהוּ הַטַּעַם שֶׁלִּמְעַשֶׂה יוֹם הַשָּׁבֶת לֹא
 32 נִקְרָא כֵּךְ?
 33 (ב) וְיִוְבֵן זֶה בְּהַקְדָּמִים תְּחִלָּה
 34 בְּאִוֵר עֲנִין ה'אִוֵר' הָאֵרֶת הָאִוֵר
 35 הָאֱלֹקִי מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא
 36 הַעֹבְדָה שִׁישׁ הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַתְּגִלוֹת שֶׁל
 37 אִוֵר אֱלֹקִי הִיא גְלוּי הַשְּׁפָעָה
 38 וְהַהָרָה מִן הָעֵלֶם הַעֲצָמוֹת,
 39 שֶׁהָעֵצִים שֶׁל הָאֱלֹקוֹת עֲצַמָה הוּא
 40 בְּהָעֵלֶם וְאִינוּ מִתְגַּלֵּה, וְהָאֵרֶת מִן
 41 הָעֵצִים וְמֵהוּ שֶׁכֵּן מִתְגַּלֵּה אִינוּ הָעֵצִים בְּעֲצֻמוֹ אֵלָּא הָאֵרֶת מוֹעֲטָת מִמֶּנּוּ,
 42 וְהַהָרָה הוּוּ הוּא שְׁנִקְרָא 'אִוֵר', וְהִינּוּ, שְׁאִין זֶה הַעֹבְדָה שִׁישׁ

(3) זח"ב סג, ב. פח, א. 4) יתרו כ, ח. 5) ראה גם ד"ה לעושה נפלאות תשל"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויש אופן של 'חי להחיות' היינו שהיחס בין מקור החיות למקבלי השפע
 2 והחיות הוא יותר קרוב כי מקור החיות עצמו הוא 'חי להחיות' והיחס בין
 3 הנפש המחיה את הגוף לגוף החי מהנפש הוא שהנפש היא לא בבחינת 'חי
 4 להחיות' וְהִינוּ, שְׁהוּא חַי וְלֹא בְּחַיִּים לְהַחִיּוֹת', ולא שהעובדה
 5 שהוא משפיע חיים היא חלק מעצם
 6 מהותו אֵלָא רק שְׁנִמְשָׁכַת מִמֶּנּוּ
 7 הָאָרֶה מועטת בלבד, וההארה
 8 מהנפש מאירה באופן כזה שיש בה
 9 כַּח כְּלָלִי וְכַח פְּרָטִי (חיות כְּלָלִית וְחַיּוֹת פְּרָטִית) לְהַחִיּוֹת אֶת הַגּוּף⁶,
 10 כְּלָלִית וְחַיּוֹת פְּרָטִית כמבואר
 11 בחסידות שהנפש משפיעה לגוף שני
 12 סוגים של חיות, חיות כללית שנמצאת
 13 בכל אברי הגוף בשווה, וחיות פרטית
 14 שמחיה כל אחד מהאברים בפרט לפי
 15 מהותו ועניינו הפרטי לְהַחִיּוֹת אֶת
 16 הַגּוּף⁶, וְהָאָרֶה זֶה שהנפש מחיה
 17 את הגוף דומה להארה האלוקית
 18 שמחיה את העולמות ואת הנבראים
 19 וגם היא נִקְרָאת בְּשֵׁם 'אור',
 20 שְׁעִנְיָנוּ ומהותו של האור היא גְּלוּי
 21 הַשְּׁפָעָה והמשכת האור והחיות
 22 ממקור האור והחיות אֵל הַזּוּלַת,
 23 מְצִיאוֹת אַחֵרָת, נְפֻדָת מִמְקוֹר הָאֹר
 24 שְׁזוּהִי הַהָאָרֶה שְׁנִמְשָׁכַת
 25 מֵעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ לְהַחִיּוֹת אֶת
 26 הַגּוּף שְׁהוּא כְּמוֹ זוּלַת כי אמנם
 27 השפעת החיות מהנפש אל הגוף היא
 28 באופן שהנפש מתלבשת בגוף
 29 וממלאה את הגוף, אבל עם זאת
 30 מְצִיאוֹת הַגּוּף היא מְצִיאוֹת נְפֻדָת
 31 ומְצִיאוֹת אַחֵרָת מהנפש עצמה שנעלית
 32 מהגוף לאין שיעור.
 33 וממשיך ומביא דוגמא נוספת להשפעת
 34 האור ממקורו אל מחוץ למקורו באופן
 35 כזה שההשפעה היא הארה בלבד ולא
 36 התגלות של העצם.
 37 וְעַל-דֶּרֶךְ אֹר הַנֵּר וְאֹר הַשֶּׁמֶשׁ שְׁהוּא בדומה לאור האלוקי
 38 המחיה עולמות ונבראים ובדומה לאור הנפש המחיה את הגוף רַק הָאָרֶה
 39 ממקור האור וְלֹא הָעֵצֶם, ואין בכך התגלות של השמש עצמה ושל האור
 40 עצמו שְׁהִרִי עֵצֶם הַשֶּׁמֶשׁ עצמו אֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט לְהַאִיר בְּחִלְל
 41 הָעוֹלָם, כִּי-אִם שְׁנִמְשָׁכַת מִמֶּנּוּ הָאָרֶה בְּלִבְד לְהַאִיר אֶת
 42 הָעוֹלָם, וְהָאָרֶה זֶה נִקְרָאת בְּשֵׁם 'אור'.

1 וּכְמוֹ שְׁהוּא בְּכָלִּלוֹת חַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, שהיא באה באופן כזה שעצם
 2 הנפש לא מתגלית ולא פועלת, ורק הארה ממנה מחיה את הגוף כְּמוֹ-כֵן
 3 הוּא גַם בְּכַחוֹת הַפְּרָטִיִּים, בצורה שבה החיות מהנפש יורדת להפעיל
 4 את הכוחות הפרטיים כְּמוֹ לְמַשֵּׁל כַּח הַשֶּׁכֶל, שְׁעֵצֶם הַשֶּׁכֶל,
 5 שְׁהוּא כַּח הַמְשָׁכִיל, הכוח
 6 להבין ולהשכיל רעיונות, הקיים בנפש
 7 עצמה הוּא בְּהֵעֵלֵם ואינו ניכר
 8 ונרגש בגוף בצורה גלויה, שְׁהִרִי זֶה
 9 שְׁאֵנוּ יוֹדְעִים עַל קיומו ומציאותו
 10 של כַּח הַמְשָׁכִיל של הנפש, הרי
 11 הידיעה הוּו אֵין זֶה שְׁאֵנוּ
 12 מְרַגְּשִׁים אֶת מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל
 13 כַּח הַמְשָׁכִיל בצורה מוחשית, כִּי
 14 אִם שְׁאֵנוּ מְרַגְּשִׁים בצורה
 15 מוחשית רק אֶת הַשֶּׁכֶל הַגְּלוּי
 16 שהוא כן מורגש, וּמְזֶה אֵנוּ
 17 מְכַרְּיָחִים בהוכחה הגיונית
 18 שְׁיִשְׁנָה הַמְצִיאוֹת שֶׁל כַּח
 19 הַמְשָׁכִיל, כי מובן שאם יש שכל,
 20 יש כוח שמשכיל את השכל וְהִינוּ,
 21 שְׁהִרְגֵּשְׁתָּנוּ בצורה גלויה ומוחשית
 22 היא רַק בְּשֶׁכֶל הַגְּלוּי המובן
 23 ומוגש, וְרַק הוּא השכל הגלוי בלבד
 24 הניכר והנרגש נִקְרָא בְּשֵׁם 'אור',
 25 מֵה-שְׁאֵין-כֵּן כַּח הַמְשָׁכִיל
 26 שאינו ניכר ונרגש הוּא בְּהֵעֵלֵם,
 27 וְלִכֵּן כיוון שהוא נעלם ואינו מתגלה
 28 נִקְרָא בְּשֵׁם 'חֹשֶׁךְ' המסמל
 29 העלם.
 30 ועל כך נשאלת השאלה שלכאורה
 31 כינוי עצם כוח המשכיל בשם 'חושך'
 32 צריך ביאור, וכפי שממשיך.
 33 וְאִף שְׁוֹדַי הַדְּבָר שְׁכַפְתָּ
 34 הַמְשָׁכִיל יִשְׁנֵם כָּל הָעֵנְיָנִים
 35 כְּרַבּוּי יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּשֶׁכֶל הַגְּלוּי,
 36 כְּלוֹמֵר, מבחינת התחושה וההרגשה של האדם, כוח השכל הוא דבר
 37 נעלם ובלתי מורגש אבל לאמיתו של דבר יש בו את מעלת השכל וההבנה
 38 הרבה יותר מאשר בשכל הגלוי וּכְמוֹ-כֵּן הוּא בְּעֵנְיָן חַיּוֹת,
 39 שְׁבִעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ הוּא מקום ההימצאות של עֵצֶם חַיּוֹת שְׁהוּא
 40 מידת החיות בעצם החיות היא כְּרַבּוּי יוֹתֵר וּכְאֵין-עֶרְךָ והריבוי,
 41 והאיכות, היא שלא בערך, ללא כל יחס והשוואה, מֵאֲשֶׁר מידת ומהות
 42 החיות הקיימת בְּהַתְּפַשְׁטוֹת חַיּוֹת, מְכַל-מְקוֹם הִרִי זֶה כוח

(6) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 31 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המשכיל ועצם החיות נקרא בשם 'חשף', והביאור והמענה על כך הוא
 2 **כי פאָשר מְדַבְּרִים** לא על התכונות והמהות של הדבר עצמו אלא
 3 **אודות הגלוי** של עצם החיות ועצם כוח המשכיל **אָל הזולת**, כלפי
 4 חוץ, היינו התגלות החיות בגוף והתגלות כוח המשכיל בשכל (ועל דרך זה
 5 במשל, למעלה באלוקות, התגלות
 6 ההארה מעצמיות האלוקות בעולמות
 7 ונבראים) **הנה העצם שהוא**
 8 **בהעלם מהזולת**, כי הוא עצמו
 9 לא מתגלה אל הזולת וכל הגלוי הוא
 10 רק הארה, **נקרא לגבי הזולת**
 11 **בשם 'חשף'** והעלם,
 12 **והתפשטות ההארה שבאה**
 13 **בגלוי אל הזולת, נקרא אצלו**
 14 **אצל הזולת ולגביו בשם 'אור'**
 15 והתגלות. **ומזה וממצב הדברים כפי**
 16 **שהוא אצל הזולת ולגביו שהעצם נקרא**
 17 **חושך וההארה נקראת אור מוכן,**
 18 **שלגבי העצם בעצמו הרי זה**
 19 **להפך, שהעצמי ביחס לעצמו**
 20 **(מבלי להתייחס כיצד הוא לגבי הזולת)**
 21 **נקרא בשם 'אור',**
 22 **והתפשטות ההארה נקראת**
 23 **בשם 'חשף'** כי לעומת העצם שם
 24 העניין הוא בריבוי ובתוקף, המעט
 25 שמאיר בהארה הוא חושך, **והינו,**
 26 **שמה שלגבי העצם מצד עצמו**
 27 **הוא 'אור',** היינו העצמיות של
 28 הנפש וכן של כוח המשכיל **הנה**
 29 **לגבי הזולת הוא 'חשף'** כי
 30 אינו מתגלה אל הזולת אלא נשאר
 31 נעלם לגביו, **ומה שלגבי העצם**
 32 **הוא 'חשף'** היינו ההארה המועטת,
 33 **הנה לגבי הזולת הוא 'אור'**
 34 כי לגבי הרי זה גלוי והשפעת חיות.
 35 וממשיך ומבאר את העניין בתוספת
 36 ביאור.
 37 **ויובן זה** האמור לעיל שמה שנקרא
 38 אור לגבי הזולת, הרי לגבי העצם הוא חושך, ומה שנקרא חושך לגבי הזולת,
 39 הרי לגבי העצם הוא אור **מהחלוק** ההבדל **בין מחשבה ודבור,**
 40 **שמחשבה היא בהעלם לגבי הזולת** והזולת אינו יודע מה האדם
 41 שמולו חושב, **והדבור הוא גלוי** והוא האמצעי שדרכו האדם מתגלה
 42 אל הזולת, **שזהו כל ענין מהותו ומטרתו של הדבור שמגלה את**

השכל ואת הרגש שקיימים באדם **לזולתו, אמנם לגבי האדם עצמו**
הרי זה להפך, שהמחשבה היא גלוי יותר, לגבי האדם בינו
 לבין עצמו במחשבות שלו בתוכו, השכל והרגש הם ביתר תוקף מכפי שהם
 באים לידי גלוי לזולת בדיבור **והדבור לעומת זאת הוא חשף והעלם**
אצלו, כי הדיבור מכריח אותו
 לעצם את העומק והעוצמה של
 השכל והרגש שלו **דכאָשר** האדם
חושב את השכל באותיות
 מילים של **המחשבה, מאיר**
אצלו כל אמתת השכל בצורה
 מושלמת, **וכאָשר** האדם **מלביש**
את השכל באותיות מילים של
הדבור שמגבילות את הרעיון שלו,
הרי זה מעלים ומסתיר על
השכל ומה שבא בדיבור הוא רק
 חלק מועט ומצומצם של השכל.
וקמו־כן בדומה לאמור לגבי
 מחשבה ודיבור שלגבי הזולת מחשבה
 היא העלם ודיבור הוא גלוי, ואילו
 לגבי האדם עצמו מחשבה היא גלוי
 ודיבור הוא העלם, כך **הוא גם**
למעלה באלוקות, **שעולם**
הבריאה ועולם היצירה שהם
בדגמת מחשבה ודבור, עולם
 הבריאה, הנעלה יותר, הוא בכחית
 מחשבה ועולם היצירה, שלמטה ממנו,
 הוא בכחית דיבור, **הנה עולם**
הבריאה נקרא בשם 'חשף',
 כי הוא עולם נעלה, למעלה מהתגלות,
ועולם היצירה שבו יש יותר
 הגדרה של מציאות הנבראים, נקרא
בשם 'אור', כי בעולם היצירה
 ההתגלות והפעולה של האלוקות
 בעולמות יותר ניכרת ונגשת **כידוע**
 המבואר בתורת החסידות **כפרוש**
 נוסח הברכה בברכות קריאת שמע
"יוצר אור ובורא חשף",
ש"יוצר אור" קאי מכוון **על עולם היצירה** שבו פעולת האלוקות
 ביצירת הנבראים ניכרת בגלוי, **"בורא חשף" קאי** מכוון **על עולם**
הבריאה, שבו כל ענין מציאות הנבראים הוא בהעלם.
והינו, דעם היות שעולם הבריאה הוא למעלה במדרגה
מעולם היצירה, שהרי עולם הבריאה הוא רק התחלת

(7) ראה גם לקו"ת שה"ש ד, ג. (8) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פ, ב. ובכ"מ. (9) ישעי' מה, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַיֵּשׁ, הַתְּחִלָּה בְּלִבְדוֹ שֶׁל הַנְּבִיאִים כִּי־שׁ וּמִצִּיאוֹת וְעוֹלָם הַיְצִירָה
 2 הוּא פֶּאֶשֶׁר הַיֵּשׁ מְקַבֵּל גַּם צוּרָה וְתִבְנִית מִסוּרֵימַת שׁוֹ מִצִּיאוֹת עוֹד
 3 יוֹתֵר מוּגֵדֶרֶת, מְכַל־מְקוֹם לְגַבֵּי לְמִטָּה בִּיחַס לְמִצִּיאוֹת הַגְּשָׁמִית
 4 הַתְּחִתוֹנָה נִקְרָא עוֹלָם הַיְצִירָה בְּשֵׁם 'אוֹר' וְלֹא בְּשֵׁם 'שׁ'
 5 ר' מִצִּיאוֹת, לְפִי שְׂיָכוֹל הָאוֹר
 6 הָאֱלוֹקִי הַמְּאִיר בְּעוֹלָם הַיְצִירָה
 7 לְהַאִיר לְמִטָּה, וְעוֹלָם
 8 הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא לְמַעְלָה
 9 מִבְּחִינַת גְּלוּי לְמִטָּה, שֶׁהוּא
 10 נִעְלָה מִכְדֵּי לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ לְמִטָּה נִקְרָא
 11 בְּשֵׁם 'חֲשָׁף' וְהַעֲלֵם עַל שֵׁם שֶׁהוּא
 12 לְמַעֲלָה מִהַגְּלוּי. אֲבָל לְגַבֵּי
 13 לְמַעְלָה, הֲרִי זֶה לְהַפְּדוֹ,
 14 שְׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּעְלָה יוֹתֵר
 15 הוּא 'אוֹר', וְעוֹלָם הַיְצִירָה
 16 הַנְּחוּת יוֹתֵר הוּא 'חֲשָׁף', וְלִכְּנֵן
 17 נִהוּג בְּאֵמִירַת בְּרוּכֹת קְרִיאַת שְׁמַע
 18 בְּתִפִּילַת שְׁחִירַת בְּ"יּוֹצֵר אוֹר"
 19 שֶׁבַע אֵמִירַת הַמֵּיִלִּים יּוֹצֵר אוֹר
 20 יִמְשָׁמֵשׁ בְּתִפִּילֵי שְׁלִי־יָד,
 21 וּבְ"בּוֹרָא חֲשָׁף" וּבַעַת אֵמִירַת
 22 הַמֵּיִלִּים 'בוֹרָא חוֹשֵׁף' יִמְשָׁמֵשׁ
 23 בְּתִפִּילֵי שְׁלִי־רֵאשׁ¹⁰, וְהֲרִי
 24 תִפִּילֵי שְׁלִי־רֵאשׁ הֵם לְמַעְלָה
 25 בְּמִדְרַגָּה מִתִּפִּילֵי שְׁלִי־יָד, כִּי
 26 תִפִּילֵי שְׁלִי־יָד הוּא "חֹתֵם"
 27 שׁוֹקֵעַ, וְתִפִּילֵי שְׁלִי־רֵאשׁ
 28 הוּא "חֹתֵם בּוֹלֵט", יֵשׁ שְׁנֵי
 29 אֹפְנִים שֶׁל חֹתֵמָה. אֶחָד הוּא 'חֹתֵם'
 30 הַבּוֹלֵט', כְּלוּמֵר שֶׁהַאֲוִיּוֹת שֶׁבְּחֹתֵמַת
 31 בּוֹלְטוֹת וְהֵן יּוֹצְרוֹת בְּשַׁעוּרָה צוּרָה
 32 שׁוֹקֵעַ. וְהַשְּׁנִי הוּא 'חֹתֵם הַשׁוֹקֵעַ'
 33 שֶׁהַאֲוִיּוֹת שֶׁבּוֹ שׁוֹקֵעוֹת וְכִשְׁחֹתֵמִים
 34 בּוֹ, נַעֲשֶׂה בְּשַׁעוּרָה אוֹתִיוֹת אֱלוֹ
 35 בּוֹלְטוֹת, שֶׁכֵּן מְבַלִּיטָה נַעֲשִׂית שְׁקִיעָה
 36 וּמִשְׁקִיעָה נַעֲשִׂית בְּלִיטָה. וְכֵן מִפְּרֵשׁ
 37 הַזוּהַר אֵת הַכְּתוּב בִּישִׁיר הַשִּׁירִים'
 38 'כֹּחֹתֵם עַל לְבָב', הוּא תִפִּילֵי שֶׁל
 39 רֵאשׁ, חֹתֵם הַבּוֹלֵט, שֶׁנַּעֲשֶׂה מִשְׁקִיעָה
 40 שֶׁלִּמְטָה. וְכֹחֹתֵם עַל זְרוּעֵיךָ, הוּא
 41 תִפִּילֵי שֶׁל יָד, חֹתֵם הַשׁוֹקֵעַ שֶׁנַּעֲשֶׂה
 42 מְבַלִּיטָה, וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הֵיא שֶׁמִּ"חֹתֵם שׁוֹקֵעַ" הוּא

43 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלִים' וְנִמְדָד כְּפִי אִפְּן הַכֵּלִים' בְּמִידָה שֶׁהַכֵּלִים
 44 יְכוּלִים לְקַלוֹט וְלַהֲכִיל. וְ"חֹתֵם בּוֹלֵט" הוּא בְּחִינַת הָאוֹר שְׁבוֹלֵט
 45 מִהַ'כֵּלִים' וּמְאִיר מִחוּץ לְכֵלִים וּמַעֲבֵר לְמַגְבְּלוֹת הַכֵּלִים, הֵינּוּ שֶׁהוּא
 46 לְמַעְלָה מִהַתְּלַבְּשוֹת בְּכֵלִים',
 47 כְּמִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי הַתִּפִּילֵי
 48 בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה' לְאִדְמוֹר' הַזֶּקֶן
 49 עַל 'שִׁיר הַשִּׁירִים' דְּבוּר־
 50 הַמִּתְחִיל בְּמִאִמֵּר הַפּוֹתַח בְּפִסּוֹק
 51 "שִׁימְנֵי כְּחֹתֵם"¹¹, וְלִכְּנֵן
 52 בְּ"בוֹרָא חֲשָׁף" יִמְשָׁמֵשׁ הָאִדְם
 53 הַמִּתְפַּלֵּל בְּתִפִּילֵי שְׁלִי־רֵאשׁ,
 54 מְפָנֵי שֶׁהוּא אוֹר עֲלוֹן יוֹתֵר
 55 מֵאִשֵּׁר הָאוֹר שֶׁל תִּפִּילֵי שֶׁל יָד, רַק
 56 שְׁנִקְרָא 'חֲשָׁף' לְגַבֵּי לְמִטָּה כִּי
 57 הוּא נִעְלָה וְנַעֲלֵם מִכְדֵּי לְהַתְּגַלּוֹת
 58 לְמִטָּה.
 59 וְהֵינּוּ, דְּכִאֲשֵׁר 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל'
 60 מְבַקְּשֵׁת מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 61 "שִׁימְנֵי כְּחֹתֵם"¹², יִשְׁמֵשׁ
 62 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַעֲלוֹן מְלַמְעָלָה
 63 לְמִטָּה, שֶׁהַמְשָׁכָה הֵיא עַל־
 64 יָדֵי הַ"חֹתֵם", וּבְשֵׁנֵי הָאֹפְנִים
 65 הָאֲמוּרִים "חֹתֵם בּוֹלֵט וְחֹתֵם
 66 שׁוֹקֵעַ" (שֶׁהֵם עֲנִיֵן תִּפִּילֵי שֶׁל רֵאשׁ
 67 וְעֲנִיֵן תִּפִּילֵי שֶׁל יָד), הֵגָה כְּמוֹ
 68 שֶׁהָאוֹר נִמְשָׁךְ מְלַמְעָלָה, כְּפִי
 69 שֶׁהַדְּבָרִים הֵם מִצַּד הָאוֹר עֲצוּמוֹ גְּדֻלָּה
 70 מַעְלָת יֵשׁ מַעֲלָה מִיּוֹחֶדֶת וְיִתְרוֹן
 71 מִיּוֹחֵד בַּעֲנִיֵן הָאוֹר שֶׁהוּא
 72 לְמַעְלָה מִהַתְּלַבְּשוֹת בְּכֵלִים',
 73 שְׁנִקְרָא "חֹתֵם בּוֹלֵט" כִּי
 74 הָאֲרֵחוֹ הֵיא בְּאֹפֶן שֶׁהָאוֹר בּוֹלֵט מִחוּץ
 75 לְכֵלִי, שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁלִּמְעַלָּה
 76 מִהַתְּלַבְּשוֹת בְּכֵלִים נִעְלָה יוֹתֵר
 77 מִהָאוֹר הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּכֵלִים',
 78 שְׁנִקְרָא "חֹתֵם שׁוֹקֵעַ" בְּחוּץ
 79 הַכֵּלִים.
 80 אֲבָל לְגַבֵּי לְמִטָּה, כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים
 81 הֵם מִצַּד הַנְּבִיאִים, הֲרִי דִקְוָא
 82 הָאוֹר הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּכֵלִים'
 83 וְלִכְאוּרָה הוּא יוֹתֵר מִצּוּמָצֵם נִקְרָא בְּשֵׁם 'אוֹר', שֶׁהוּא עֲנֵן גְּלוּי

(10) ראה פע"ח שער הק"ש רפ"א. משנת חסידים מס' תפלת הבריאה פ"א מ"ז.ח. ועוד. (11) מה, א ואילך. (12) שה"ש ח,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶל הַזֹּולַת, היפך ה'חושך' וההעלם וְאֵלוֹ הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה
2 מִהֶתְלַבְּשׁוֹת בְּכִלִּים' שהוא עצמו יותר נעלה נִקְרָא בְּשֵׁם 'חֹשֶׁךְ'
3 כי הוא נעלה מהגליו, שְׁזָהוּ ההסבר על המובא לעיל שְׁעוֹלָם הַיְצִירָה
4 שהוא למטה במדרגה מעולם הבריאה נִקְרָא בְּשֵׁם 'אוֹר', וְעוֹלָם
5 הַבְּרִיאָה שהוא עולם נעלה יותר
6 מעולם היצירה נקרא בְּשֵׁם 'חֹשֶׁךְ'
7 והעלם.
8 וְכִיּוֹן שֶׁכֵּל עֲנִין ה'אוֹר' הוּא
9 גְּלוּי הַהִשְׁפָּעָה מִמְקוֹר הָאוֹר
10 והשפע אֶל הַזֹּולַת ובאופן
11 שההשפעה תיקלט בזולת, לְכֵן
12 נִקְרָא ה'אוֹר' גם בְּשֵׁם 'טוֹב'
13 'וְחֹסֵד', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹³ בתיאור
14 הבריאה וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר
15 כִּי טוֹב, הרי מפורש שהאור נקרא
16 'טוב' וְ'טוֹב' וְ'חֹסֵד' הֵם עֲנִין
17 אַחַד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁴ בחילים
18 "אֵף טוֹב וְחֹסֵד יִרְדְּפוּנִי",
19 וְהִינוּ, לְפִי שֶׁכֵּל עֲנִין ה'אוֹר'
20 הוּא הַהִשְׁפָּעָה וְהַהֲאָרָה וְהַנִּתְּנָה
21 אֶל הַזֹּולַת, וְעֲנִין הַהִשְׁפָּעָה
22 של האור האלוקי אֶל הַזֹּולַת
23 לעולמות ולנבראים הוּא רק מִצַּד
24 טוֹבוֹ יִתְבָּרַךְ, נובע אך ורק מכך
25 שהקדוש-ברוך-הוא טוב שְׁזָהוּ עֲנִין
26 "טֹבֵע הַטוֹב לְהַטִּיב"¹⁵ לטוב
27 יש תכונה מהותית להטיב לזולתו.
28 וְכִיּוֹן שֶׁשֶׁבֶת הַטוֹב וְהַחֹסֵד
29 הֵיא אֶהֱבָה, כלומר, לטוב יש
30 תכונה מהותית להטיב, אבל הסיבה
31 לטוב ולחסד היא האהבה, ואהבת
32 הזולת היא הסיבה שבגללה מטיבים לו
33 וְהִינוּ שֶׁהַאֱהָבָה הֵיא
34 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַטוֹב וְהַחֹסֵד,
35 והיא המניע ומה שעומד מאחורי
36 עשיית הטוב והחסד כְּמוֹ
37 שֶׁכְּתוּב¹⁶ בנבואת ירמיהו שהקדוש-
38 ברוך-הוא אומר לעם ישראל "אַהֲבַת
39 עוֹלָם אֶהֱבִיתִךְ, עַל כֵּן מִפְּנֵי
40 אֶהֱבֶה מְשַׁכְּתִיךְ חֹסֵד", הרי מפורש שהאהבה היא הסיבה לחסד לְכֵן

כיוון שהאהבה היא הסיבה והמקור לחסד והשפעה גַּם 'אַהֲבָה' הוּא
בְּחִינַת 'אוֹר', שְׁזָהוּ עֲנִין "וְאַהֲבַת" בְּגִימְטְרִיא שְׁתֵּי פְעָמִים
'אוֹר'¹⁷, על שם שני האופנים בהארת האור 'אוֹר יֵשֶׁר וְאוֹר חוֹזֵר'
אור הנמשך (בדרך הרגילה והישרה) מלמעלה למטה, ואור המאיר בדרך של
התעלות מלמטה וחוזר להאיר למעלה.
ג) אָמְנָם עַל-פִּי הַנַּ"ל שְׁעֲנִין
ה'אוֹר' הוּא הַהִשְׁפָּעָה לְמַטָּה
באופן שיאיר אל הזולת דְּוָקָא,
צָרִיף לְהִבִּין לְמָה נִקְרָא 'אוֹר'
חוֹזֵר' בְּשֵׁם 'אוֹר', דְּבִשְׁלָמָא
כלומר, הדבר מוכן מדוע 'אוֹר'
יֵשֶׁר' נִקְרָא בְּשֵׁם 'אוֹר', כי
לְהִיּוֹתוֹ הַהִשְׁפָּעָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל
'אוֹר יֵשֶׁר' הֵיא בְּאִפְסָן שֶׁל
הַמְּשַׁכָּה וְהַהֲרָה מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין הָאוֹר וּוּ
הַמְּהוּת וְהַתְּכוּנָה שֶׁל הָאוֹר, לְהִיּוֹת
נמשך ומתגלה מלמעלה למטה. אָבֵל
'אוֹר חוֹזֵר', פִּיּוֹן שְׁעֲנִינוּ
התוכן שלו ואופן ההארה שלו הוּא
שְׁחוֹזֵר וְעוֹלָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,
הַעֲלָאָה הַתְּעוּלוֹת מִלְּמַטָּה
לְמַעְלָה, וְהוּא בְּאִפְסָן הַפּוֹךְ מֵאִפְסָן
ההארה של 'אוֹר יֵשֶׁר' בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה, אֵינוּ מוֹכֵן לְמָה נִקְרָא
בְּשֵׁם 'אוֹר' ?
וְלְהִבִּין זֶה צָרִיף לְהַקְדִּים
תְּחִלָּה פְּרוּשׁ "וְאַהֲבַת" (שעל
כך נאמר לעיל שהוא בגימטריא ב'
פעמים אור, שני אופנים באור, אור
ישר ואור חוזר), דְּלְכֹאֲוָרָה מַה
בכלל משמעות הציווי 'אהבה' והרי
אֵינוּ שִׁיף עֲנִין הַצְּוִי עַל
אַהֲבָה כי אפשר לצוות על עשייה
בפועל, ואילו אהבה היא רגש שבלב
ואם הרגש לא קיים, מה יועיל הציווי?
וּמִבְּאֵר בְּרָה¹⁸ בתורת החסידות
שְׁהַצְּוִי הוּא עַל הַתְּהַבְּנוֹת,
כלומר, על האדם להרבות בהתבוננות
בדברים המביאים את האהבה עד שבסופו של דבר יתעורר ברגש של אהבה,

1. 13) בראשית א, ד. 14) תהלים כג, ו. 15) עמק המלך שער א רפ"א. תניא שער היחוד והאמונה פ"ד. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ה. 16) ירמי' לא, ב. 17) פע"ח שער הק"ש פכ"ג. סידור הארזיז"ל במקומו. תניא ספמ"ג. 18) ראה סהמ"צ להצ"צ קצט, א. סה"מ תש"א ע' 116. וראה ספר הערכים-חב"ד (כרך א) ע' רסז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהַתְּבוֹנְנוֹת שתיביא את התעוררות האהבה היא בפסוק שֶׁלִפְנֵי
 2 "וְאֶהְבֶּתָּ", הוא פסוק ראשון דְקָרִיאת־שָׁמַע, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל
 3 הַיְוָי אֱלֹהֵינוּ הַיְוָי אֶחָד¹⁹, ותוכן ההתבוננות הוא כִּי פְרוּשׁ
 4 "אֶחָד" הוא "שָׁאִין פְּיוּצָא בּוֹ", כלומר, אחד מיוחד שאין דומה
 5 לו פְּדֵאִיתָא כמובא בַּמְדַרְשׁ²⁰
 6 "ה' אֶחָד, אֵין בְּעוֹלָם פְּיוּצָא" 1 הַתְּבוֹנְנוֹת, וְהַתְּבוֹנְנוֹת היא בפסוק שֶׁלִפְנֵי
 7 "בו" אין דומה לו (וְכַן בְּאַבְרָהָם) 2 "וְאֶהְבֶּתָּ", פְּסוּק רֵאשׁוֹן דְקָרִיאת־שָׁמַע, שָׁמַע
 8 שְׁנֶאֱמַר בּוֹ²¹ אֶחָד הִיָּה 3 יִשְׂרָאֵל הַיְוָי אֱלֹהֵינוּ הַיְוָי אֶחָד¹⁹, כִּי פְרוּשׁ
 9 אַבְרָהָם, גם המשמעות של 'אחד'
 10 האמור באברהם היא דומה, היינו
 11 שְׁלֵא הִיָּה בְּאוֹתָן יָמִים מִישֵׁהוּ 5 בַּמְדַרְשׁ²⁰ "ה' אֶחָד, אֵין בְּעוֹלָם פְּיוּצָא בּוֹ" (וְכַן
 12 נוֹסֵף פְּיוּצָא בּוֹ), וממשיך ומפרט
 13 יותר את תוכן ההתבוננות ב'שמע
 14 ישראל' המעוררת את אהבת ה' דְאֵף
 15 שִׁישְׁנוּ כְּלָלוֹת סֵדֵר 7 הִיָּה בְּאוֹתָן יָמִים פְּיוּצָא בּוֹ), דְאֵף שִׁישְׁנוּ כְּלָלוֹת
 16 הַהֲשֵׁת־שְׁלֹת, אמנם ישנו 'סדר
 17 השתלשלות' שבו האור האלוקי יורד
 18 ונמשך למעלה למטה מדרגה לדרגה,
 19 מִכָּל־מְקוֹם לַמְרוֹת מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל
 20 'סדר השתלשלות' כמציאות קיימת, עם
 21 סדר מסודר על דרגות ועולמות
 22 מוגדרות, בכל זאת, לגבי הקדוש-
 23 ברוך-הוא בעצמו כל זה לא תופס
 24 מקום, וכפי שאומרים בנוסח תפילת
 25 שחרית, "אֵתָּה הוּא עַד שְׁלֵא
 26 נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵתָּה הוּא
 27 מִשְׁנַבְרָא הָעוֹלָם" בְּשׁוּה
 28 מִמֶּשׁ, ומצד הקדוש-ברוך-הוא
 29 בעצמו אין שום הבדל כלל בין קודם
 30 שנברא העולם לאחרי שנברא העולם
 31 כִּי כִלְשׁוֹן נְבוֹאת מַלְאכֵי "אֵנִי הַיְוָי"
 32 לֹא שְׁנִיתִי²², כלומר, בריאת
 33 העולם לא עשתה בי שום שינוי.
 34 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, והסיבה לכך שאמנם יש מציאות של עולם, ו'סדר
 35 השתלשלות' כללי של ריבוי דרגות, ובכל זאת אין זה גורם שום שינוי
 36 בקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כִּי כְּלָלוֹת סֵדֵר הַהֲשֵׁת־שְׁלֹת הוּא לֹא
 37 מְעַצְמִית הַאֲלוּקוֹת אֵלֶּא מְהֵאֲרָה מועטת ומצומצמת מהאלוקות בְּלִבָּד
 38 שֶׁהִיא בְּחִינַת מְלָכוֹת הַדְּרָגָה הַנְמוּכָה וְהַתְּחַתָּה בִּיּוֹתֵר דְאֵין־סוּף,
 39 וְגַם ואפילו בְּחִינָה שֶׁל הָאָרֶז מועטת זו היא עֵינִין נְעֵלָה בִּיּוֹתֵר,
 40 לְמַעְלָה מִגְּדֵר הַהֲשֵׁת־שְׁלֹת וּסְפִירוֹת שֶׁל סֵדֵר הַהֲשֵׁת־שְׁלֹת הַמוֹגֵדֵר
 41 וְהַמְצוּמָצֵם, שֶׁלְכֵן אִם הָיוּ מִתְהַיִּים סְפִירוֹת מִבְּחִינַת 'מְלָכוֹת'

ואילך. וש"נ. (19) ואתחנן ו, ד. (20) במדבר"ר פ"י, ה. (21) יחזקאל לג, כד. (22) מלאכי ג, ו. (23) ראה תו"א צב, ג. לקו"ת שה"ש יח, ד. (24) ספר יצירה פ"א מ"ד. (25) תהלים קד, כד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מצומצמת של חיות מהמות שֶׁהֵן השערות באות מִהָאָרֶה בְּלִבָּד של 43
 חיות שֶׁנִּמְשַׁכֵּת מהמות על־יְדֵי הַפֶּסֶק עֲצָם הַגְּלָגֶלֶת שהוא הפסק 44
 גדול שגורם להמשכת חיות מאוד מצומצמת, וכמו־כֵן הַתְּהוּוֹת 45
 הַסְּפִירוֹת 'הַחֲמָה וּבִינָה' היא על־יְדֵי הַמְּזוּלוֹת דְּוָקָא וזהו 46
 צמצום גדול בדומה לאופן הַתְּהוּוֹת 47
 השורות, וְהֵינּוּ שְׁגָם לְאַחַר 48
 הַצְּמִצּוּם הַרְאֵנוּ וְהִמְשַׁכֵּת הַקָּו 49
 שהם עצמם צמצומים גדולים מאד, 50
 נַעֲשֶׂה הַתְּהוּוֹת הַסְּפִירוֹת 51
 'הַחֲמָה וּבִינָה' על־יְדֵי 52
 הַשְּׁעָרוֹת דְּוָקָא הם עניין 53
 ה'מזלות', כאמור. 54
 וְזֵהוּ גַם מָה שֶׁפְּתוּב בְּנוֹסַח 55
 תפילת שמונה־עשרה "אַלְקֵינוּ 56
 וְאֵלֵינוּ אָבוֹתֵינוּ", פְּדוּעַ 57
 הַדְּיוּק הַנוֹבֵךְ מְדוּק הַלְשׁוֹן בְּזֵה, 58
 דְּכִינֵן שֶׁפְּדוּמֵן לְפִי סֵדֵר הָאִירוּעִים 59
 הָרִי "אַלְקֵינוּ אָבוֹתֵינוּ" הוּא 60
 קוֹדֵם לְ"אַלְקֵינוּ", שְׁהֵי 61
 בַּפְּשׁוּט הַקְּדוּשׁ בְּיִרְדְּ הוּא הֵיחָד 62
 'אלוקי אבותינו' בעבר, קודם שנעשה 63
 'אלוקינו' בהווה, לְמָה אוֹמְרִים 64
 "אַלְקֵינוּ" לְפָנָי "אַלְקֵינוּ" 65
 אָבוֹתֵינוּ? 66
 אֲךָ בִּיאור הַעֲנִינֵן הוּא²⁷, 67
 דְ"אַבוֹתֵינוּ" קָאֵי מִכּוּוֹן עַל 68
 הַסְּפִירוֹת 'הַחֲמָה וּבִינָה' 69
 שְׁכַמְבוּר לְעֵיל נִקְרָאוּת 'אבא' ו'אמא', 70
 וּבְכַדֵי שְׁיִהְיֶה "אַבוֹתֵינוּ" 71
 דְקָאֵי מִכּוּוֹן עַל הַסְּפִירוֹת 72
 'הַחֲמָה וּבִינָה', כְּלוּמַר, כְּדֵי 73
 שְׁתּוּכַל לְהִיֵּת הַתְּהוּוֹת הַסְּפִירוֹת חֲמָה 74
 וּבִינָה מִהָאֱלוּקוֹת עֲצָמָה, צְרִיף 75
 לְהִיֵּת תַּחְלָה "אַלְקֵינוּ", 76
 שֶׁהוּא הַצְּמִצּוּם הַרְאֵנוּ שֶׁהוּא 77
 פְּעוּלַת שֵׁם אֱלוּקִים, שֶׁמְצִידוֹ בֵּא הַצְּמִצּוּם וְהַסְּתֵר, וְאַחַר־כֵּן לְאַחַר שֶׁהֵיחָד 78
 הַצְּמִצּוּם הַרְאֵנוּ שֶׁהוּא הַצְּמִצּוּם הַכְּלָלִי וְהַעֲקָרִי, בֵּא הַשְּׁלֵב הַבֵּא שֶׁל 79
 "וְאֵלֵינוּ" דְקָאֵי מִכּוּוֹן עַל הַצְּמִצּוּמִים הַפְּרָטִיִּים שֶׁמִּלְבַּד צְמִצּוּם 80
 הַרְאֵנוּ, "וְאֵלֵינוּ בְּנֵא וְ", מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה שֶׁבְּכַחֲנֵת 81
 'שְׁעָרוֹת' שֶׁהוּא צְמִצּוּם נוֹסֵף עַל הַצְּמִצּוּם הַרְאֵנוּ וְגַם הוּא הַכְּרַחֲי 82
 לְהַתְּהוּוֹת חֲמָה וּבִינָה, כְּמַבּוּר לְעֵיל, וְעַמְתָּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַלְשׁוֹן 'אלוקינו 83
 וְאֵלֵינוּ אָבוֹתֵינוּ' כֵּן, וְהֵינּוּ, שֶׁדְּוָקָא עַל־יְדֵי הַקְּדָמַת "אַלְקֵינוּ 84

האלוקות שֶׁהֵיא סְפִירוֹת הַחֲמָה כְּעֵשִׂיָה גּוֹפְנִית, וְהַתְּהוּוֹתָהּ של 1
 הַחֲמָה מִהָאֱלוּקוֹת הֵיא לֹא מִצְמִצּוּת הַאֱלוּקוֹת אֲלֵא עַל־יְדֵי הַצְּמִצּוּם 2
 וְהִמְשַׁכֵּת הַקָּו דְּוָקָא וְלִכֵּן הַחֲמָה הֵיא בְּאֵין־עֲרוּךְ, לְלֹא כֹל יִחַס 3
 וְהַשְּׁוֹאָה, לְגַבֵּי הַאֱלוּקוֹת עֲצָמָה וְנַחֲשֶׁבֶת לְגַבֵּיהָ כְּמוֹ עֵשִׂיָה גּוֹפְנִית שֶׁהֵיא כּוֹחַ 4
 פְּשׁוּט, חִיצוּנִי וְנַחֲוֹת לְגַבֵּי הַכּוֹחוֹת 5
 הַנְּעִלִים וְהַעֲרִינִים שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ 6
 וְעַל־אֲחֵת־כְּמָה־וְכְּמָה לְגַבֵּי הַאֱלוּקוֹת. 7
 וְעוֹד זֹאת, שְׁגָם לְאַחַרֵי 8
 הַצְּמִצּוּם וְהִמְשַׁכֵּת הַקָּו, הֵינּוּ 9
 שְׁגָם לְאַחַר הַצְּמִצּוּם הַרְאֵנוּ וְהַמְשַׁכֵּת 10
 הָאוֹר שֶׁהוּא קוֹ דֵק וְקֹצֵר, שֶׁהֵם 11
 הַתְּעַלְמוֹת הָאֵין־סוּף וְהַמְשַׁכֵּת וְגִילּוֹי 12
 שֶׁל הַאֱלוּקוֹת בְּאוֹפֵן מְצוּמָצֵם, גַּם אַחֲרֵי 13
 כֹּל זֶה אֵי־אֶפְשָׁר לְהִיֵּת עֲדֵינוּ 14
 הַתְּהוּוֹת הַחֲמָה מִהָאֱלוּקוֹת בְּתוֹר 15
 אַחַת מִעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת כִּי־אֵם עַל־ 16
 יְדֵי שְׁעָרוֹת דְּוָקָא, דּוּוּקָא עַל יְדֵי 17
 צְמִצּוּם נוֹסֵף, שֶׁהוּא צְמִצּוּם וְהַעֲלָם 18
 גְּדוֹל בִּיחֹר, בְּדוּמָה לְצְמִצּוּם שְׁעוֹבֵר 19
 חִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּמִוֹחַ כְּדֵי שִׁיִּצְמַחוּ 20
 שְׁעוֹת, שֶׁמִּבֵּין כֹּל חֲלָקֵי הַגּוּף, 21
 בְּשְׁעוֹת יֵשׁ חִיּוֹת בְּמִידָה חֲכִי מוֹעֵטָה, 22
 וְלִכֵּן גִּזִּיּוֹת הַשְּׁעוֹת לֹא גוֹרֵמַת כֹּאב, 23
 שְׁזֵהוּ דְבַר זֶה שֶׁהַתְּהוּוֹת הַחֲמָה הֵיא 24
 מְצוּמָצֵם בְּאוֹפֵן שֶׁל 'שְׁעוֹת' זֶהוּ עֲנִינֵן 25
 דְבַרֵי הַזְּהוּרָה "אָבֵא וְאֵמָא 26
 בְּמִזְלָא אֲתַפְּלִילוּ"²⁶, אבא, הוּא 27
 עֲנִינֵן הַחֲמָה (עַל שֵׁם חִיּוֹת הַחֲמָה 28
 שׁוֹרֵשׁ וְנִקְרָאת הַעֲנִינֵן כְּמוֹ הָאֵב), אֵמָא 29
 הוּא עֲנִינֵן הַבִּינָה (עַל שֵׁם חִיּוֹתָהּ 30
 הַסְּתַעְפוּת שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ וְהַנִּקְרָדָה 31
 לְפִרְטִים, כְּמוֹ הָאֵם, שֶׁהִבִּינָה מוֹלִידָה 32
 אֶת הַמִּידוֹת וְנִקְרָאת 'אֵם הַבְּנִים') 33
 כְּלוּלִים בְּמוֹל, כְּלוּמַר, שֶׁסְּפִירוֹת 34
 הַחֲמָה הֵיא מְמִזְל 35
 הַשְּׁמִינִי, וְסְפִירוֹת הַבִּינָה הֵיא מְמִזְל הַשְּׁלֵשָׁה־עֶשְׂרֵי (נִקְרָאת 36
 הַעֲנִינֵן: הַהִמְשָׁכָה מ'אֵרִיךְ אֲנִפִין' לְחֲמָה וּבִינָה הֵיא בְּאוֹפֵן כּוֹחַ ש"אֹר אבא, 37
 שֶׁהוּא אֹר הַרְאֵנוּ דְאֲצִילוֹת, יוֹנֵק מִכַּחֲנֵת מְזוֹל הַשְּׁמִינִי' דְאֵרִיךְ אֲנִפִין (הוּא 38
 מוֹל 'יִנְצוּר חֲסֵד'). וְמִדְרָגָה הַשְּׁנִיָּה דְאֲצִילוֹת, וְהוּא אֹר אֵימָא, יוֹנֵק מִמוֹל ה"יג 39
 דְאֵרִיךְ אֲנִפִין (שֶׁהוּא מוֹל 'יִנְקָה'). סֵפֶר הַמַּאמְרִים תַּקְסָּה עֲמוּד תַּחְמִיב, 40
 דְעֲנִינֵן הַמְּזוּלוֹת לְמַעֲלָה בְּאֱלוּקוֹת הוּא עַל־דֶּרֶךְ עֲנִינֵן הַשְּׁעָרוֹת 41
 בְּאֵדָם לְמַטָּה, כֶּשֶׁם שֶׁהַתְּהוּוֹת הַשְּׁעוֹת הֵיא, כְּאֵמוּר, מִהָאֵרָה מְאוּד 42

(26) זח"ג רצב, א. 27) ראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאֵלֶיךָ, היינו דווקא על ידי שני הצמצומים, הן הצמצום הראשון הנרמז
 2 ב'אלקיני' והן הצמצום באופן של שערות הנרמז בזאלוקי' נַעֲשֶׂה
 3 הַהֲתְהוּת ד'אֲבוֹתֵינוּ' שֶׁהֵם הַסְפִירוֹת 'חֻקְמָה' הַנִּקְרָא 'אֵב'
 4 וּבִינָה'. הַנִּקְרָא 'אֵס'.
- 5 וּכְשֶׁם שְׁאוּמְרִים ב'שְׁמוֹנָה
 6 עֶשְׂרֵה' "אֵלֶיךָ וְאֵלֶיךָ וְאֵלֶיךָ
 7 אֲבוֹתֵינוּ", כְּמוֹ-כֵן אוֹמְרִים
 8 בְּקִרְיַת-שֹׁמֶע "הֲוֵי' אֵלֶיךָ
 9 הֲוֵי'", וגם את זה יש לפרש על ענין
 10 הצמצומים באור האלוקי האיני-סופי
 11 והתהוות הספירות, שֶׁשֵׁם הֲוֵי'
 12 הָרֵאשׁוֹן שֶׁבִּפְסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'
 13 הוּא הַשֵּׁם הוֹי' שֶׁעָלִיו אָמְרוּ
 14 שֶׁ"עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם,
 15 הָיָה הוּא וְשָׁמוּ בְּלִבְד־28, לִפְנֵי
 16 שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הֵייתָה מְצִיאוֹת שֶׁל
 17 עוֹלָם (בתור מְצִיאוֹת נִפְרֶדֶת
 18 מֵהָאֱלוּקוֹת) וּמְכַל מְקוֹם, מְלִבְד 'הוּא',
 19 היינו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, הייתה
 20 גם מְצִיאוֹת שֶׁל 'שְׁמו' והיא בחינת שם
 21 הוֹי' הָרֵאשׁוֹן שֶׁבִּפְסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'
 22 שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצְּמִצּוּם
 23 שֶׁהָאִיר קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם (כְּשֶׁעֲדִיין
 24 לֹא הֵייתָה נְתִיבָה מְקוֹם לְמְצִיאוֹת שֶׁל
 25 עוֹלָם מוּגַבֵּל), שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי
 26 הַצְּמִצּוּם, הוּא אוֹר אֵיין-סוֹף לְמַעְלָה
 27 מֵהַגְּבֻלַת סְפִירוֹת נַעֲלָה מְכַדֵי
 28 לְדַת וְלִהְיוֹת בְּסְפִירוֹת מוּגַבֵּלוֹת, וְגַם
 29 לְמַעְלָה מִמְּקוֹלוֹת מְצִיאוֹת
 30 הַסְפִירוֹת וְגַם נַעֲלָה מִכְּלָלוֹת
 31 הַמְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת (שׁוּוֹ יוֹתֵר
 32 הַפְּשֻׁטָה מֵאֲשֶׁר לִהְיוֹת נַעֲלָה מִסְפִירוֹת
 33 מוּגַבֵּלוֹת וּמוֹגֵדוֹת). וְ"אֵלֶיךָ"
 34 הָבָא בִּפְסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' אַחֲרֵי שֶׁם
 35 הוֹי' הָרֵאשׁוֹן הוּא הַצְּמִצּוּם
 36 הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִיָּה בְּאוֹר אֵיין-סוֹף, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל. וְשֵׁם הוֹי' הַשֵּׁנִי הוּא
 37 אוֹר הַקוֹן שֶׁיֵּשׁ בוֹ צִיּוֹר אֲרֻבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁם הוֹי' לְאַחַר שֶׁהָאוֹר
 38 הָאֱלוּקִי נִשְׁמַךְ בְּאוֹר הַקוֹן, קוֹ קֶצֶר דִּק, היינו אוֹר מְצוּמָצֵם, אֵי הַהֲתַלְבְּשׁוֹת
 39 שֶׁל בִּשְׁם הוֹי' הִיא בְּאוֹפֵן כּוֹה שְׁעִינֵנוּ בֹא וְנִשְׁמַךְ בְּאַרְבַּע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם
 40 הוֹי', יוֹד, ה', רֵאשׁוֹנָה, וְאוֹי' וְה' אַחֲרוֹנָה, כִּי מַעֲתָה כְּכֹר יֵשׁ גַּם גִּדְרִים וְצִיּוֹר.
 41 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הָרֵי זֶה כְּמוֹ שְׁבָא אוֹר ה'קִרְ בְּהֲתַלְבְּשׁוֹת
 42 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֵצִילוֹת, כִּי אֲרַבַּע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹי' רוֹמְזוֹת
- לעשר הספירות כפי שהן מאירות בעולם האצילות יו"ד שצורתה כמו נקודה
 ב'חֻקְמָה', ה"א שיש לה אורך ורוחב ב'בִּינָה', וְאוֹי' הֵם עֵינֵי שֵׁשׁ
 המידות ב'זִעִיר-אֲנִפִּין' פנים זעירות (כי לגבי המוחין ולגבי ארץ אֲנִפִּין,
 פנים ארוכות, האור שבמידות הוא מועט). וְה"א אֲחֵרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוֹי'
 מאירה בְּסְפִירַת הַמְּלָכוֹת (שעל
 ידה היא ההמשכה מאצילות לעולמות
 שלמטה מאצילות).
 וְזֵהוּ עֵנִין הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בְּאֱלוּקוֹת
 שעל האדם להתבונן ב'הוֹי'
 אֵלֶיךָ הוֹי' אֲחָד" ב'שְׁמַע
 יִשְׂרָאֵל, דְּלֵהִיּוֹת אֲשֶׁר הוֹי'
 אֵלֶיךָ הוֹי', הֵינּוּ, שֶׁפְּלָלוֹת
 סֵדֵר הַהֲשַׁתְּלָשׁוֹת הוּא
 מֵהָאֲרָה בְּלִבְד שְׁבָאִין-עֶרְךָ
 כָּלֵל, כִּיּוֹן שְׁכֵל 'סֵדֵר הַהֲשַׁתְּלָשׁוֹת'
 הַתְּהוּוֹה מֵהָאֲרָה מוֹעֲטָה וּמוֹצְמַצְמַת
 בְּלִבְד שֶׁל עֲצֻמוֹת הָאֱלוּקוֹת, וְהָאֲרָה
 הִיא בְּאֵין-עֶרְךָ כָּלֵל לְאֱלוּקוֹת עֲצֻמָּה,
 לָכֵן הוּא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ
 "אֲחָד", "שְׂאִין פִּיּוּצָא בּוֹ"
 שאין שום דבר דומה לו (כי אמנם יש
 'סֵדֵר הַשְּׁתַלְשׁוֹת' אבל היחס וריחוק
 הערך שלו מֵהָאֱלוּקוֹת הוּא בְּאֵין-עֶרְךָ
 כָּלֵל), וְכֵל 'סֵדֵר הַשְּׁתַלְשׁוֹת' לֹא תוֹפֵס
 מְקוֹם לְגַבֵּי עֲצֻמוֹת הָאֱלוּקוֹת כִּי
 "אֵינִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי", שֶׁהוּא
 הוֹי' בְּעֲצֻמוֹ לְאַחַר הַבְּרִיאָה כְּמוֹ
 קֶדֶם הַבְּרִיאָה, וְהַבְּרִיאָה לֹא עֲשֵׂתָה
 בוֹ שׁוּם שְׁנִיּוֹ כִּיּוֹן שֶׁכֵּל סֵדֵר
 הַהֲשַׁתְּלָשׁוֹת שָׂבוּ וְעַל יְדוֹ נִבְרָא
 הָעוֹלָם אֵינּוּ אֵלָּא הָאֲרָה בְּלִבְד.
 וְעַל-יְדֵי הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בְּעֵינֵיךָ
 "הוֹי' אֲחָד" שֶׁהִכֵּל הוּא
 בְּאֵין-עֶרְךָ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, נִמּוֹךְ
 מִמֶּנּוּ לֵלֵל כֵּל יִחַס וְדַמְיּוֹן וְהַשׁוּאָה,
 אֲזִי מְמִילָא נַעֲשֶׂה אֲצֵל הָאֲדָם הַמְּחַבּוֹן "וְאֵהֲבֵת", שְׁמַתְעוֹרֵר
 האדם ברגשות בְּאֵהֲבָה שאיפה להתקרב לאלוקות ו'רְצוּא' משיכה
 ותשוקה לְהִכָּלֵל לְמַעְלָה, להתקרב לאלוקות ולדבוק באלוקות לגמרי
 במידה כזו שיאבד את מציאותו וכל כולו יתבטל ויוכלל במציאות האלוקות
 לְהִיּוֹת שֶׁכֵּל מֵה שְׁלֵמֻטָּה הוּא בְּאֵין-עֶרְךָ לְכֵן אֵין כֵּל עֵינֵיךָ לְהִיּוֹת
 קָשׁוּר בְּמֵה שֶׁלִּמְטָה אֵלָּא הַשְּׂאִיפָה לְהִתְקַרְבוֹת וְהִידְבּוּקוֹת וְהַתְּכַלְלוֹת בְּמֵה
 שֶׁחָשׁוּב בְּאֲמַת, הָאֱלוּקוֹת עֲצֻמָּה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה עֲנָן הָרִצּוּא' הַנִּלְתָּשׁוּקָה הַמְתַּעֲוֹרֶת בְּלֵב הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב
 2 לְאֱלֹהִים (מֵתוֹךְ הַהִתְבֹּנְנוּת וְהַחֲרָה שְׁלֹבֵי עֲצֻמֹת הָאֱלֹהִים, הַכּוֹל בְּאֵין
 3 עֶרְוָה) הוּא הָאֹר הַחֹזֵר שֶׁבִּ"וָאֲהַבְתָּ, כְּזֹכֵר לְעִיל, 'אֲהַבְתָּ' הוּא
 4 בְּגִמְטְרִיא ב' עֲפָמִים 'אֹר', גַּם 'אֹר יִשְׂר' הַבּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁמַאִיר מִצַּד
 5 הָאֱלֹהִים וְמוֹעֵד אֶת הָאָדָם. וְגַם 'אֹר
 6 חֹזֵר, אֹר שֶׁתְּחִילָתוֹ בְּהִתְבֹּנְנוּת מִצַּד
 7 הָאָדָם וְאַחַר כֵּן הוּא מִתְּגַלֵּה בִּרְצוּא'
 8 שֶׁל הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב לְאֱלֹהִים מִלְּמַטָּה
 9 לְמַעְלָה, וְזוֹ הוּא הָרִצּוּא' בּוֹ מְדוּבָר כַּאֲשֶׁר
 10 שְׂהוּא בְּחִינַת 'אֹר חֹזֵר' כִּי 'אֹר
 11 חֹזֵר' עֲנָנוּ שֶׁחֹזֵר וְעוֹלָה
 12 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁהוּא עֲנָנוּ
 13 הָרִצּוּא' וְהַתְּשׁוּקָה לְהִתְקַרְבוֹת
 14 לְאֱלֹהִים מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.
 15 אָמְנָם עֲנָנוּ 'אֹר יִשְׂר'
 16 שֶׁבִּ"וָאֲהַבְתָּ" שְׁעִינֵנו הַתְּגִלּוֹת
 17 וְהַמְשַׁכַּת אֱלֹהִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 18 וְהִתְקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאֱלֹהִים
 19 כְּתוּבָה מֵהָאָרֶץ וְהַתְּגִלּוֹת זֹ, יוֹכֵן
 20 בְּהַקְדָּמָה פְּרוּשׁ "וָאֲהַבְתָּ"
 21 כְּפִשְׁטוֹ, עַל פִּי הַפִּירוּשׁ שֶׁהַצְּוִי
 22 הוּא עַל הָאֲהַבָּה עֲצֻמָּה,
 23 כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁹ בְּגִמְרָא
 24 שֶׁיְהִי שֵׁם שְׁמַיִם מִתְּאֵהָב עַל
 25 יָדְךָ. לְפִי פִשְׁטוֹ, הֵינּוּ שֶׁהִנַּחַת
 26 הָאָדָם תְּהִיָּה כּוֹז שֶׁשֵׁם שְׁמַיִם יִתְּאֵהָב
 27 עַל יַד זֶה עַל הַבְּרִיּוֹת וְהַעֲנָנוּ הוּא,
 28 לְפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הַכּוֹנֵה הֵיא
 29 דְּהִנֵּה "שְׁמַיִם" הוּא יְעִיר-
 30 אֲנָפִין, הַמִּדּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת (הַנִּקְרָאוֹת
 31 שְׁמַיִם) כִּי בְּרִיאַת הַשְּׁמַיִם הֵייתָה
 32 בְּשִׁלּוּב שֶׁל אֵשׁ, מִדַּת הַגְּבוּרָה, וּמִיָּם, מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁהֵם עֵיקַר הַמִּדּוֹת)
 33 "שֵׁם שְׁמַיִם" הוּא הַקְּלִי לְיְעִיר-אֲנָפִין, כְּלוּמוֹ, הַכְּלִי וְהָאֲמַעֲצִי
 34 שָׁבוּ וְעַל יָדוֹ תְּהִיָּה הָאֵרֶץ וּפְעוּלַת הַמִּדּוֹת שֶׁהוּא סְפִירַת הַמְּלָכוֹת
 35 (וְכַמְבֹּאֵר שֶׁסְפִירַת הַמְּלָכוֹת הֵיא הַסְפִירָה שֶׁבָּהּ וְעַל יָדָהּ הָאֵרֶץ וְהַשְּׁפָעָה
 36 שֶׁל הַמִּדּוֹת דְּאֵצִילוֹת יוֹרֶת וְנִמְשַׁכַּת לְעוֹלָמוֹת שֶׁלְּמַטָּה מֵאֲצִילוֹת), שֶׁהֵיא
 37 סְפִירַת הַמְּלָכוֹת שֵׁם וְהָאֲרָה בְּלָבָד לְעוֹמַת הַסְפִירוֹת הָאֲחֵרוֹת יִשֵּׁשׁ בְּהֵן
 38 תּוֹכֵן וְעִנָּיִן מִיּוֹדֵד מִשְׁלַחַן, סְפִירַת הַמְּלָכוֹת הֵיא רַק שֵׁם (כְּלִי וְאֲמַעֲצִי גִילוֹ)
 39 וְהָאֵרֶץ וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁל אֹר שֶׁאֵר הַסְפִירוֹת. וְלִהְיוֹתוֹ שֵׁם בְּלָבָד, וְאֵין בּוֹ
 40 אֹר מִצַּד עֲצֻמוֹ, צְרִיף לְהִמְשִׁיף בּוֹ בְּסְפִירַת הַמְּלָכוֹת, תּוֹסֶפֶת אֹר,
 41 וְזוֹהוּ עֲנָנוּ שֶׁיְהִי שֵׁם שְׁמַיִם מִתְּאֵהָב עַל יָדְךָ, הֵינּוּ בְּסְפִירוֹת
 42 הַמְּלָכוֹת, עֲנָנוּ הַשֵּׁם יוֹמֵשׁ וְיוֹשְׁפֵעַ אֹר הָאֲהַבָּה.

(29) יומא פו, א. וראה תו"א יז, ג. פב, ב. 30) תקו"ד בהקדמה (יז, ב). 31) ראה תו"א מט, ריש ע"ד. סז, ד. אוה"ת שמות ע' כט. ע' קה ואילך. ובכ"מ. 32) ראה תו"א ס, א ואילך. ובכ"מ. 33) שבועות לה, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רק לגבי שם הוי' ומכל מקום יש הבדל ביניהם ששבעה השמות שאין
 2 נמחקים הם ב'פלים' של הספירות העליונות, שם אל בחדס שם
 3 המאיר במידת החסד ומתייחס לפעולה של כלי החסד, ושם אלקים
 4 בגבורה, השם של מידת הגבורה ומתייחס לפעולה של כלי הגבורה אבל
 5 שם הוי' הוא ב'אור' ומובן
 6 שהאור נעלה מהכלי. ומפל-מקום 1
 7 הרי גם שם הוי' שהוא 2
 8 האורות ולא הכלים, ומצד זה יש
 9 לשם הוי' מעלה ויתרון על שאר
 10 השמות, גם שם הוי' הוא שם
 11 בלבד, וכמו-כן יש חלוקים 5
 12 בנקודות שבשם הוי', באיות
 13 באופנים שונים שזהו ענין של
 14 התחלקות וציוור ב'אור'
 15 וכשהאור בא בתחלקות לאופנים
 16 שונים וציוורים שונים, הרי זו הוכחה
 17 שהאור איננו בתכלית השלימות אלא
 18 בהגבלות שונות. ולזאת צריך
 19 להמשיך תוספת אור על ידי
 20 עבודת האדם גם ב'אורות',
 21 שזהו ענין ש'יהא שם שמים
 22 מתאהב על ידך". וכאמור
 23 שבתוך השם' (הן האורות והן הכלים)
 24 תהיה תוספת אור (ואהבת' בנימטריא
 25 ב' פעמים אור) והמשכת האור
 26 שעל ידי עבודת האדם בספירות
 27 העליונות היא על-ידי מעשה
 28 הצדקה, מכיין שפוללות
 29 ההמשכה של האור האלוקי
 30 למעלה היא צדקה, ענין של
 31 צדקה מצד הקדוש-ברוך-הוא
 32 לנבראים, הנה "צדיק הוי'
 33 צדקות אהב"³⁴, הינו שעל-
 34 ידי מעשה הצדקה שבני ישראל
 35 עושים למטה, נמשך צדקה
 36 למעלה מהאלוקות לעולמות
 37 ולנבראים, שזוהי תוספת אור
 38 אלוקי מלמעלה למטה שנמשך על-ידי מעשה הצדקה של
 39 הנבראים. וזהו ענין אור ישר' שב'ואהבת', שהוא
 40 ההמשכה מלמעלה למטה, ענין ה'שוב' מבוסס על הכתוב אודות
 41 'חיות הקודש' (מלאכים עליונים) שבמרכבה העליונה והחיות רצוא ושוב,
 42 רצוא' (וכן אור חזור) מסמל תשוקה להתקרבות לאלוקות מלמעלה למטה,

ואילו 'שוב' (וכן אור ישר') מסמל הארת אלוקות מלמעלה למטה.
 וכזה יוכן ענין "ואהבת" בנימטריא שתי פעמים אור', רמו
 על שני האורות של 'אור ישר' המאיר מלמעלה למטה 'אור חוזר',
 החוזר ומאיר מלמעלה למטה שגם 'אור חוזר' שעולה מלמעלה
 למעלה היפך הסדר הרגיל שהאור
 בא ונמשך מלמעלה למטה, נקרא בשם 'אור', שענין ה'אור'
 שענינו הארה והתפשטות מהעצמות
 ולא העצם הוא בבחינת רחוק
 מן העצמות וכפי שימשיך ויבאר
 עוד להלן.
 והענין בזה, דהנה ענין
 ה'רצוא' והתשוקה של האדם
 למטה, להתעלות מלמעלה למטה
 ולהתקרב לאלוקות להפיל
 למעלה באלוקות, אינו נובע מצד
 עצם הנפש, וגם לא נובע מצד
 הנפש כמו שהיא בבוטול
 לאלוקות, כפי-אם אלא מצד
 התפשטות הנפש, מרצונה
 ונטייתה של הנפש להתפשט ולהתבטא
 והינו והסיבה לכך שהדבר מהווה
 ביטוי לרצון של הנפש להתגלות
 ולהתפשט (אף שלכאורה היה מקום
 לחשוב שהתבטלות וברצון להתקרב
 למה שלמעלה ממנה) לפי
 שבתשוקה זו יש איזה
 מבקש, מטרה מסוימת שהיא
 שאיפה שהנפש רוצה להגשים שהרי
 גם האהבה ד'מי לי בשמים
 ועמך לא תפצתי"³⁵, ואין
 להתפלא שזו שאיפה עם איזו שהיא
 מטרה ותכלית שהרי גם אהבת ה'
 ברמה גבוהה זו בה מדובר בפסוק
 בתהלים שהאובח את ה' משתפך
 ואומר ששום דבר בשמים לא נחשב
 בעיני וגם בארץ איננו חפץ ורוצה
 דבר, וכל רצונו ומגמתו הוא השם יתברך. לש בזה איזה מבקש, רצון
 להגשים מטרה מסוימת והינו שהאהבה היא בבחינת הרגש,
 כלומר, לא מתוך התבטלות מוחלטת של כל המציאות האישית אלא מתוך
 תחושות מסוימות של ישות עצמית ובלשון המצוי בחסידות "יש מי
 שאוהב", כלומר, אכן יש כאן אהבת ה' ואפילו אהבת ה' בדרגה גבוהה,

(34) תהלים יא, ז. (35) שם עג, כה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אבל יש מציאות וישות' של מי שאוהב שְׁזָהוּ מִצַּד הַתְּפִשְׁטוֹת
- 2 המציאות של הַנְּפֶשׁ, שְׁהִיא ההתפשטות נובעת מִצַּד הַרְחוּק דְּיֻקָּא
- 3 כי הקירוב לאלקות גורם ביטול, וגם מפני הריחוק יש מקום ל'ישות'
- 4 ר'התתפשטות.
- 5 וּכְמוֹ-כֵן גַּם הַהֲתַבּוּנָנוֹת
- 6 שְׁמִבְיָאָה אֶת הָאֲהָבָה מִסּוּג זֶה,
- 7 היינו אהבה שיש בה 'מבוקש' ומטרה
- 8 שהאדם מעוניין להשיג ולהגשים
- 9 והאוהב הוא 'יש מי שאוהב' הִיא
- 10 הַהֲתַבּוּנָנוֹת בְּרַחוּק שֶׁל הָעוֹלָמוֹת
- 11 וְהַנְּבִרָאִים מֵאֲלֻקוֹת, והיא
- 12 הַהֲתַבּוּנָנוֹת אִיף שְׁפָלָלוֹת סֹדֵר
- 13 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת שֶׁבוּ וְעַל יָדוֹ נִבְרָא
- 14 הָעוֹלָם הוּא בְּרַחוּק מֵאֲלֻקוֹת,
- 15 שְׁמִצַּד זֶה מִתְעוֹרֵר בֵּאֵהָבָה
- 16 הַשְׂתוּכָן שֶׁלָּה תִּתְעוֹרֵר בְּרִצּוֹן
- 17 לְהַפְלִיל בֵּאלוּקוֹת כּו', וְאִם-כֵּן
- 18 זְהוּ רַק בְּהִתְפַּשְׁטוֹת דְּאֲלֻקוֹת
- 19 וְלֹא מִתּוֹךְ חִיבוּר עִם עֲצֵמִיּוֹת הָאֲלֻקוֹת,
- 20 וְלִכֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם 'אוֹר' שְׁהוּא
- 21 בְּבַחֲיַנַּת רְחוּק מִן הָעֲצָמוֹת
- 22 שֶׁהִי אֹרֵר אִינוֹ הָעֲצֵמִיּוֹת אֵלָּא רַק
- 23 הַתְּפִשְׁטוֹת וְהָאֵרָה מִסּוּיַמַּת מִנּוּ.
- 24 וְהִנֵּה, בְּשֵׁם שְׁהִיאֲהָבָה דְּאוֹר
- 25 חוֹזֵר' הַתְּעוֹרֵרוֹת לֵאחֲבַת ה' מִלְּמִטָּה
- 26 לְמַעַלָּה, כִּמְבוֹאֵר לְעִיל, נִקְרָאת
- 27 בְּשֵׁם 'אוֹר' לְפִי שְׁבָאָה מִצַּד
- 28 הַרְחוּק מֵהָעֲצָם, כְּמוֹ-כֵן גַּם
- 29 הָאֲהָבָה דְּאוֹר יִשְׂרָ' שְׁגוֹרַמַּת
- 30 וְמִעוֹרֵר הַמִּשְׁכַּת וְהַתְּגִלוֹת אֹר
- 31 מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה בָּאָה גַּם הִיא מִצַּד
- 32 הַהֲתַבּוּנָנוֹת בְּעֵנֵן הַרְחוּק,
- 33 דְּכָאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְּבוּנָן אִיף
- 34 שְׁפָלָלוֹת סֹדֵר הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת
- 35 הוּא בְּרַחוּק כּו' לְגַבֵּי עֲצָמוֹת
- 36 הָאֲלֻקוֹת, וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
- 37 בְּהַרְחָבָה אִיךְ כִּלּוֹת 'סֹדֵר
- 38 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת' הוּא בְּאִיךְ-עֵרוֹךְ לְגַבֵּי
- 39 הָאֲלֻקוֹת עֲצָמָה, אֲזִי מִתְעוֹרֵר
- 40 בְּאֲהָבָה דְּאוֹר יִשְׂרָ' היינו ברצון
- 41 לְהַמְשִׁיף וְלִגְלוֹת אֲלֻקוֹת בְּסֹדֵר
- 42 הַמִּשְׁכַּת הָאֲלֻקוֹת בְּדֶרֶךְ 'אוֹר יִשְׂרָ' היינו מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, וְכֵל זֶה הוּא דוּקָא
- מִצַּב הַרְחוּק וְהִינוּ, שְׁבִמְצַב שֶׁל קְרוֹב, בְּמִקּוֹם שְׁנִמְצָא הָעֲצָם
- וּמֵאִיר בְּגִלּוֹי, הָרִי אִינוֹ נוֹפֵל עֵנֵן הַהִמְשָׁכָה מִמִּקּוֹם אֶחָד לְשֵׁנִי שֶׁהִי
- הָעֲצָם עֲצָמוֹ מֵאִיר בְּגִלּוֹי וְעֵנֵן הַהִמְשָׁכָה הוּא מִצַּד הַרְחוּק דְּיֻקָּא,
- שְׁהוּא כִּשְׁהִמְצַב הוּא שֶׁל רְחוּק רַק הַהֲתַפְּשֻׁטוֹת דְּאֲלֻקוֹת וְלֹא גִלּוֹי
- הָעֲצָם.
- וְנִמְצָא, שְׁפָלָלוֹת עֵנֵן
- הָאֲהָבָה, בְּשֵׁנֵי הָאֲוִפִּיּוֹת שֶׁלָּה
- הַמְּבוֹאֵרִים כֵּאֵן, הֵן הָאֲהָבָה
- דְּאוֹר יִשְׂרָ' בְּהַמְשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה
- לְמִטָּה וְהֵן הָאֲהָבָה דְּאוֹר
- חוֹזֵר' בְּהִעֲלָא מִלְּמִטָּה לְמַעַלָּה,
- הוּא מִצַּד הַרְחוּק, שְׁהוּא
- בְּבַחֲיַנַּת הַהֲתַפְּשֻׁטוֹת בְּלִבָּד
- וְלֹא מִצַּד הָעֲצָם, וְלִכֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם
- 'אוֹר'.
- ד) אָמְנָם עֵנֵן הִירָאָה הוּא לֹא
- מִצַּד הַרְחוּק הַמְעוֹרֵר שֶׁאִיפֹה לְהַתְּקֵרֵב,
- כְּמוֹ שְׁהוּא בְּמִידַת הָאֲהָבָה, אֵלָּא הִירָאָה
- הִיא מִצַּד הַקְּרוֹב דְּיֻקָּא, וְהוּא
- עַל-יְדֵי-זֶה שְׁהָאָדָם מִתְּבוּנָן
- בְּמָה שְׁכַתוּב³⁶ בְּנִבְוֵאת יִרְמִיָּהוּ
- אֶת הַשְּׂמִים וְאֶת הָאֶרֶץ אֲנִי
- מְלֹא, שְׁבִשְׂמִים וּבְאֶרֶץ"
- הוּא בְּשָׁוֵה, מִצִּיאוֹת הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-
- הוּא בְּשִׁמִּים, בְּעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיּוֹת,
- וּבְאֶרֶץ, בְּעוֹלָמוֹת הַגְּשְׁמִיּוֹת בְּאוֹתָה
- מִידָה וּבְכָל מִקּוֹם "אֲנִי מְלֹא",
- אוֹמְעָטוּם אִזוּ פֶּאֶרְאֵן דְּעֵר
- גְּאֻנְצָעֵר "אֲנִי", בְּכָל מִקּוֹם נִמְצָא
- כָּל ה'אֲנִי' כּוֹלּוֹ שְׁזָהוּ מִצִּיאוֹת
- הָאֲלֻקִּית בְּאוֹפֵן כָּל כַּךְ מוּדָגֵשׁ יְכוּלָּה
- לְהִיֹּת מִצַּד הָעֲצָמוֹת דְּיֻקָּא.
- שְׁהִי מִצַּד בְּחִינַת הַגְּלוּיִים
- הָאֵרָה וְהַהֲתַפְּשֻׁטוֹת, הִנֵּה בְּאוֹר
- ה'מְלֹא כָּל עֲלָמִין' הַמְּתַלְבֵּשׁ
- בְּעוֹלָמוֹת הַהֲתַלְבְּשוֹת פְּנִימִית בְּכָל
- עוֹלָם לְפִי עֵנֵינוּ (כִּשֶׁם שֶׁהִנְשַׁמָּה
- 'מִמְלַאָּת' אֶת הַגּוֹף בְּהַתְּלַבְּשוֹת פְּנִימִית
- בְּכָל אֶחָד מֵהַבְּרִיּוֹת) שְׁהוּא
- מְתַלְבֵּשׁ בְּכָל-יָמֵי - יֵשׁ
- הַתְּחַלְּקוֹת כּו' לְדוּגוֹת שׁוֹנוֹת, מֵה-שְׂאִי-כֵן מִצַּד הָעֲצָמוֹת אִין
- הַבְּרִיּוֹת בֵּין דְּרִגוֹת שׁוֹנוֹת וְאוֹפִיּוֹת שׁוֹנִים שֶׁל הַתְּלַבְּשוֹת אֵלָּא הוּא עֲצֵמִיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקות "בשמים ובארץ" בשנה³⁷ באותה מידה ממש, וכאמור
 2 שהעצם מאיר 'בשמים' ו'בארץ' בדיוק באותה מידה.
 3 ומצד התבוננות זו בכך שמציאות עצם האלוקות כל כך מאירה וכל כך
 4 מודגשת בכל עניין ובכל פרט בבריאה, אין לו לאדם המתבונן בהתבוננות
 5 זו שום מבקש כלל ואין לו שום
 6 שאיפות ורצונות אישיים שברצונו
 7 להגשים, ואדרבה תפל עליו
 8 אימה ופחד באפן של בטול
 9 והעדר המציאות האישית שלו
 10 לגמרי והמציאות שלו והישות שלו
 11 והרצונות שלו אינם תופסים מקום כלל
 12 וכלל.
 13 ויראה זו מהאלוקות שהאדם מעורר
 14 על ידי התבוננות בקירוב האלוקות
 15 היא למעלה מאהבה, נעלית
 16 יותר מעניין האהבה לאלוקות
 17 המבוארת לעיל דאף שאהבה
 18 היא התפשטות של מציאות
 19 האדם האהב, ויראה היא בטול
 20 וכיוון של מציאות האדם האהב, ואם
 21 כן לכאורה מצד האדם אהבה היא מצב
 22 יותר נעלה מכל-מקום מצד שני
 23 אהבה היא מצד הרחוק
 24 שמצד בחינת הגלויים, היינו
 25 מה רחוק ולא מושג הוא עניין
 26 הגילויים, ההתגלות וההתפשטות
 27 מה-שאינ-פן יראה היא מצד
 28 הקרוב שמצד העצמות³⁸
 29 ונמצא שהיראה (הנובעת מהעצמות)
 30 נעלית מהאהבה (הנובעת מהגילויים).
 31 וזהו ענין דחילו שלמעלה
 32 מרחימו, יראה שלמעלה מאהבה
 33 שהוא ענין יראה עילאה'
 34 יראה עליונה, יראה בדרגה גבוהה,
 35 שלמעלה מאהבה וזה ענינה של
 36 יראה זו בה מדובר כאן (מצד הקירוב)
 37 הנעלית יותר מהאהבה (שמצד הירחוק).
 38 וזהו גם ענין היראה מהאלוקות שיהיה לעתיד-לבא בימות המשיח
 39 מצד עצם ותוקף הגלוי, כמו שכתוב³⁹ בנבואת ישעיה שלעתיד-לבוא
 40 תוקף ועוצם גילוי האלוקות יהיה במידה כזו שיעורר יראה ובאנו בני ישראל
 41 בנקרות הצורים גו' בנקיטי הסלעים מפני פחד הו' גו'.

ביאור בדרך אפשר

42 וזהו גם-כן כללות ההפרש ההבדל הכללי בין עבודת אברהם
 43 לעבודת יצחק, כפי שממשיך ומבאר, דעבודת אברהם היתה
 44 בהמשכת החסד, הן השפעה של חסד גשמי על-ידי
 45 הכנסת אורחים שהיה אברהם אבינו מכניס אורחים מאכיל
 46 ומשקה לכל, אפילו
 47 לערביים, והן חסד רוחני על-ידי-זה
 48 של חסד רוחני על-ידי-זה
 49 שגלה ופרסם אלקותו ותברך
 50 בעולם, שאמר לאנשים שהיה
 51 מאכיל ומשקה, כדברי המדרש
 52 שאברהם היה אומר לאנשים שהאכיל
 53 והשקה "הודו כו' למי
 54 שאכלתם משלו"⁴⁰ הוא
 55 הקדוש-ברוך-הוא שהכול שלו. ובה
 56 גופא עצמו, היינו בעבודתו של
 57 אברהם אבינו להשפיע לעולם חסד
 58 גשמי וחסד רוחני יש אופנים
 59 שונים, אופן אחד שעליו נאמר
 60 "ויקרא אברהם" אופן שני שעליו
 61 נאמר "ויקרא אברהם"⁴¹
 62 'אברהם' בה, ואופן נוסף ו'אל
 63 תקרי ויקרא אלא ויקרא"⁴²,
 64 נאמר ויקרא שם אברהם בשם ה' אל-
 65 עולם' והכינוי ז"ל דורשים 'אל תקרי
 66 ויקרא', היינו שאברהם אבינו קרא
 67 בשם ה' לעצמו, אלא ויקרא' היינו
 68 שקרא בשם ה' ופרסם אלוקות בעולם
 69 לאחרים שבה באופנים השונים של
 70 פעולת החסד שעשה אברהם, חסד
 71 גשמי וחסד רוחני, נכלל האהבה
 72 ד'אור ישר' התעוררות אהבה
 73 לאלוקות בדרך המשכה מלמעלה
 74 למטה והאהבה ד'אור חויר',
 75 התעוררות אהבה לאלוקות בדרך
 76 העלאה מלמטה למעלה אכל מבלי
 77 להיכנס לחילוקים בפרטי אופן האהבה
 78 שבעבודת אברהם כללות עבודתו של אברהם היא העבודה
 79 דאהבה, שהיא מצד הרחוק דבחינת הגלויים כמבואר לעיל.
 80 אמנם, עבודתו של יצחק היא העבודה דיראה, כמו
 81 שכתוב⁴³ בו "ופחד יצחק", והרי פחד הוא ענין היראה שהוא
 82 ענין הבטול שמצד העצמות. וכמבואר שכלפי הגילויים יש

(37) ראה לקו"ת ואתחנן ט, א. פ' ראה לג, א ואילך. (38) ראה לקו"ת ואתחנן ז, טע"ד ואילך. (39) ישע"י ב, יט. כא. (40) ב"ר פמ"ג, ז. (41) ראה לך-לך יג, ד. וירא כא, לג. (42) סוטה י, ריש ע"ב. (43) ויצא לא, מב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התעוררות של אהבה, ואילו כלפי העצם יש יראה וביטול וְלִהְיוֹת
 2 שְׁהֶעָצַם הוּא לְמַעַלָּה מִגְּלוּי, נעלה מכדי לבוא להתגלות וְנִקְרָא
 3 בְּשֵׁם 'חֲשֵׁף' פְּנֵ"ל, לְכֵן עֲבוּדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק נִקְרָאת בְּשֵׁם
 4 'חֲשֵׁף', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁴ בְּתַארוֹ הַבְּרִיאָה "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאוֹר
 5 יוֹם, וְלַחֲשֵׁף קָרָא לַיְלָה",
 6 וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴⁵ בְּזוּהָר
 7 "לְאוֹר - דָּא זֶה אַבְרָהָם, וְלַחֲשֵׁף - דָּא זֶה יִצְחָק", דְּכֵיּוֹן
 8 שֶׁעֲבוּדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק הִיא
 9 הַעֲבוּדָה דִּירָאָה שְׁמַצַּד
 10 הָעֲצָמוֹת, לְכֵן נִקְרָאת עֲבוּדָתוֹ
 11 שֶׁל יִצְחָק 'חֲשֵׁף'. וּמְכַל־מְקוֹם
 12 'חֲשֵׁף' זֶה הוּא לְמַעַלָּה מֵעֲנִין
 13 הַ'אוֹר', וְכַנֵּ"ל שְׁמָה שְׁלִגְבֵי
 14 הָעָצָם מִצַּד עֲצֻמוֹ הוּא גְלוּי,
 15 הֵנָּה לְגַבֵּי לְמִטָּה דָּבַר זֶה עֲצֻמוֹ
 16 הוּא הָעֵלָם וְ'חֲשֵׁף' הִיפָךְ הַגְּלוּי.
 17 וְכֵּן עַל פִּי הַמְּבֹרָר לְעֵיל שְׁאוּתָהּ
 18 בְּחִינָה וּמְדִירָגָה שְׁלֵגְבֵי הָעֵצָם הִיא אוֹר
 19 וְגִילּוּי, לְגַבֵּי לְמִטָּה הִיא חוֹשֵׁךְ וְהָעֵלָם
 20 יוֹכֵן גַּם-כֵּן עֲנִין עָרֵב רֵאש־
 21 חֲדָשׁ וְרֵאש־חֲדָשׁ, כִּי בְּרֵאש־
 22 חֲדָשׁ בְּתַחֲלִיל מוֹלֵד הֵלְבֵנָה הִיא
 23 כְּנֻקָּה בְּלָבָד, וּבְעָרֵב רֵאש־
 24 חֲדָשׁ קוֹרֵם הַמוֹלֵד מַחֲדָשׁ הִיא
 25 בְּתַחֲלִיל הָעֵלָם, שֶׁהָעֵלָם זֶה
 26 הוּא עֲנִין שֶׁל מַעַלָּה וְיִתְרוֹן,
 27 לְפִי שֶׁהָעֵלָם שֶׁל הִירָח בְּעֵרֵב
 28 רֵאשׁ חוֹדֶשׁ הוּא מִצַּד הַקְּרוּב,
 29 דְּכֹאֲשֶׁר הֵלְבֵנָה הִיא בְּקְרוּב
 30 אֶל הַשָּׁמֶשׁ, אָזִי הִיא נִחְשָׁכֶת
 31 מִתְּעַלְמָת כִּי אֵל מוֹל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
 32 שְׁהוּא אוֹר גְּדוֹל וְחֹזֵק, אֵין לִירָח תְּפִיסָת
 33 מְקוֹם.
 34 וְהַמְּשָׁל בְּזָה הוּא מִתְּלִמִּיד
 35 שְׁיֹשֵׁב וְלוֹמֵד לְפָנָי רַבּוֹ,
 36 דְּכֹאֲשֶׁר הַתְּלִמִּיד נִמְצָא אֶצֶל
 37 הָרַב וּמֵתַמְּךָ לְקֹלוֹת אֶת דְּבָרֵי הָרַב,
 38 אָזִי אוֹר שְׁכָלוֹ שֶׁל הַתְּלִמִּיד עֲצֻמוֹ
 39 הוּא בְּהָעֵלָם, "דְּאִיִּדִי דְּטָרִיד
 40 לְמַבְּלַע - לֹא פְּלִיט"⁴⁶, כִּי

מאתר שהוא טרוד לבלוע, היינו לקלוט את דברי הרב, איננו פולט, ואיננו
 מביא לידי גילוי וביטוי את השכל שלו בעצמו שבשל זה נשאר נעלם
 והינו, שלא זו בלבד ש"לא פליט" ואין התלמיד מגלה את שכלו
 לזולתו, אלא שגם לעצמו "לא פליט" התלמיד את שכלו, כיוון
 שאור שכלו של התלמיד בשעה
 שיושב בפני רבו הוא בהעלם.
 וכמוֹכֵן כֹּאֲשֶׁר הֵלְבֵנָה הִיא
 בְּקְרוּב אֶל הַשָּׁמֶשׁ, אָזִי הִיא
 הֵלְבֵנָה מִתְּעַלְמָת וְנִחְשָׁכֶת.
 וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב⁴⁷ בְּשִׁיר
 הַשִּׁירִים "אֵל תְּרַאוּנִי שְׂאֵנִי
 שֶׁחֲרַחֲתִי שֶׁשׂוֹפְתַנִּי הַשָּׁמֶשׁ",
 כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל אוֹמֵרֶת עַל עֲצֻמָּה, אֵל
 תְּבִיטוּ עַל הַשְּׁחֻרוֹת שְׁלִי כַּחֲסִירוֹן כִּי
 הַסִּיבָה לַ'שְּׁחֻרוֹת' הִיא הַקְּרוּב שֶׁשָּׁמַשׁ,
 כִּי "שָׁמֶשׁ" הוּא שְׁמֵשׁ הַיָּוֵי,
 בְּחִינַת 'זְעִיר אֲנִפִּין', אוֹר
 הַסְּפִירוֹת שֶׁל הַמִּידוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת,
 וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלָה
 לְלֵבָנָה, וְ"יִשְׂרָאֵל מוֹנִין
 לְלֵבָנָה"⁴⁸, שֶׁהִיא בְּקִטְנוּת,
 שֶׁהִיא הַמְּאֹר הַקָּטָן וְזֶהוּ
 שֶׁכִּנְסַת יִשְׂרָאֵל אוֹמֵרֶת "אֵל
 תְּרַאוּנִי שְׂאֵנִי שֶׁחֲרַחֲתִי", כִּיוֹן
 שֶׁ'שְּׁחֻרוֹת' הִיא מַעַלָּה,
 לְהִיּוֹת שֶׁזֶה מִצַּד הַקְּרוּב אֶל
 שָׁמֶשׁ הַיָּוֵי הִינּוּ הַגְּדוּלוֹת שֶׁל
 הַמְּאֹר הַגְּדוֹל, וְאִם-כֵּן חוֹשֵׁךְ וְהָעֵלָם
 שֶׁל עָרֵב רֵאש־חוֹדֶשׁ אֵינוֹ חִסְרוֹן אֵלָא
 מַעַלָּה וְיִתְרוֹן.
 וְזֶהוּ מַעַלְת עָרֵב רֵאש־חֲדָשׁ
 וְרֵאש־חֲדָשׁ, כִּי בְּרֵאש־חֲדָשׁ
 הֵלְבֵנָה הִיא כְּנֻקָּה בְּלָבָד,
 וּבְעָרֵב רֵאש־חֲדָשׁ הִיא
 בְּחִינַת 'זְעִיר אֲנִפִּין', וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל
 נִמְשָׁלָה לְלֵבָנָה, וְ"יִשְׂרָאֵל מוֹנִין
 לְלֵבָנָה"⁴⁸, שֶׁהִיא בְּקִטְנוּת, וְזֶהוּ שֶׁכִּנְסַת
 יִשְׂרָאֵל אוֹמֵרֶת "אֵל תְּרַאוּנִי שְׂאֵנִי שֶׁחֲרַחֲתִי", שֶׁ'שְּׁחֻרוֹת' הִיא מַעַלָּה, לְהִיּוֹת
 שֶׁזֶה מִצַּד הַקְּרוּב אֶל שָׁמֶשׁ הַיָּוֵי. וְזֶהוּ מַעַלְת עָרֵב רֵאש־חֲדָשׁ וְרֵאש־חֲדָשׁ,
 כִּי בְּרֵאש־חֲדָשׁ הֵלְבֵנָה הִיא כְּנֻקָּה בְּלָבָד, וּבְעָרֵב רֵאש־חֲדָשׁ הִיא בְּהָעֵלָם

(44) בראשית א, ה. (45) ראה זח"א קמב, רע"א. (46) ע"פ חולין קח, ב ופירש"י שם. וראה שם ת, ב. (47) שה"ש א, ו. (48) סוכה כט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בַּהֶעֱלֵם לְגַמְרֵי אֶפִּילוֹ לֹא כְּנֹקְדָה שְׁזָהוּ מִצַּד הַקְּרוֹב שֶׁל הִירַח אֵל
 2 הַשֶּׁמֶשׁ דְּוָקָא, כִּי בַּחֲצֵי הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִתְגַּלִּית הַלְּבָנָה
 3 וּמֵאִירָה מִיּוֹם לַיּוֹם יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִצַּד רְחוּקָה מִהַשֶּׁמֶשׁ (כַּמְשָׁל
 4 הַתְּלַמִּיד שֶׁבְּאֲשֶׁר יוֹצֵא מִפְּנֵי רַבּוֹ וּמִתְרַחֵק מִרְבוֹ, אֲזַי הוּא מַעֲנֵן
 5 וּמִתְעַמֵּק בַּשֶּׁכָּל וּנְמַצָּא שֶׁהִרְיָחוּק
 6 הוּא הַגּוֹרֵם אֶת הַהוֹסֵפָה), אֲבָל
 7 בְּעֶרְב־רֵאש־חֹדֶשׁ וְרֵאש־חֹדֶשׁ 2
 8 הֵיא בַּהֶעֱלֵם, לְהִיּוֹתָה בְּקְרוֹב. 3
 9 (ה) אֲךָ עֲדִין לְמִרוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵר
 10 בְּהִרְחֵבָה מַעֲלַת הַהַעֲלֵם וְהַחוּשׁ, מְכַל-
 11 מִקּוֹם צָרִיף לְהִבִּין, דְּהָרִי
 12 לְעֵתִיד-לְבֹא יֵאמְרוּ דְּוָקָא 6
 13 לִיצְחָק מִתּוֹךְ הַאֲבוֹת "כִּי אֲתָה
 14 אָבִינוּ"⁴⁹, וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ 8
 15 מוֹכֵן מִהוּ טַעַם הַדְּבַר, דְּאֲךָ
 16 שְׁעֵנֵן ה'חֲשֵׁף' הוּא מַעֲלָה 9
 17 לְהִיּוֹת שֶׁהוּא גְלוּי הַעֲצָם
 18 שְׁאִינוֹ מִתְגַּלָּה בְּאוֹר וְגִילּוּי אֵלָא
 19 בְּהַעֲלֵם, אֲבָל מִכָּל-מְקוֹם, פִּינּוֹן 19
 20 שֶׁלְּגַבִּי לְמִטָּה הַעוֹלְמוֹת וְהַנְּבִרָאִים
 21 הַמְקַבְּלִים הוּא 'חֲשֵׁף', אִיךָ
 22 יֵאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַמְקַבְּלִים,
 23 דְּוָקָא לִיצְחָק "כִּי אֲתָה
 24 אָבִינוּ" ?
 25 וְיִוָּכֵן זֶה בְּהַקְדִּים עֲנֵנּוּ
 26 הַשְּׁבֵת, וְהַטַּעַם שִׁיּוֹם הַשְּׁבֵת
 27 לֹא נִקְרָא בְּשֵׁם "רֵאשׁ"
 28 הַשְּׁבוּעָה, כְּמוֹ רֵאש־חֹדֶשׁ
 29 וְרֵאש־הַשָּׁנָה⁵ וְכַפִּי שֶׁנִּשְׁאַלָה
 30 הַשְּׁאַלָה עַל כֵּךְ לְעִיל, בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֵמֶר.
 31 וְהַעֲנֵנּוּ בְּזֶה, דְּהֵנָּה יְדוּעַ
 32 בְּעֵנֵן יוֹם הַשְּׁבֵת, שֶׁכָּל
 33 הַבְּרוּרִים שֶׁל הַפְּרֻת הַטוֹב מִהֲרַע
 34 וְהַעֲלָתָה לְקִדּוּשָׁה בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי
 35 הַחֹל, שֶׁבָּחָם בָּאִים בְּמַגַּע עִם דְּבָרִים
 36 גַּשְׁמִיִּים שִׁישׁ בָּהֶם תְּעוּבוֹת טוֹב וְרַע,
 37 הֵנָּה בְּיוֹם הַשְּׁבֵת הֵם מִתְבְּרָרִים
 38 וְעוֹלָם וְנִכְלָלִים בְּאֲלֻקוֹת
 39 מְשֻׁשׁ.
 40 וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי כְּלָלוֹת
 41 עֲבוּדַת הָאָדָם הֵיא עֲבוּדָה
 42 שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, וְאֶפִּילוֹ גַם הַמְסִירוֹת-נִפְשׁ בְּקִרְיַת

שְׁמַע שֶׁתּוֹכְנָה וּמַהוּתָה שֶׁל מְסִירוֹת נִפְשׁ הֵיא יְצִיאָה מִהַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת
 הֵיא עַל-יְדֵי הַקְּדֻמַּת הַהֲתַבּוֹנְנוֹת שְׁכָלִית כו', שֶׁמִּבִּיאָה אֶת הָאָדָם
 לְיַד מְסִירוֹת נִפְשׁ, וּבְכַפְרֵט שֶׁבְּכַדִּי שֶׁהַנְּשִׂמָה תַּפְעַל פְּעֻלָּתָה עַל
 הַגּוֹף וְעַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַתְּלַבְּשׁוֹת הַטַּעַם-וְדַעַת
 שֶׁבְּנִפְשׁ הָאֲלֻקִּית בַּשֶּׁכָּל שֶׁל
 הַנִּפְשׁ הַטַּבְּעִית, שֶׁהֵיא הַנֶּפֶשׁ
 הַטַּבְּעִית מְצִיאָתָה דְּבָר כו',
 וְאִם-כֵּן אִיךָ זֶה יְכוֹל לְהִיּוֹת
 נִכְלָל בְּאֲלֻקוֹת מְשֻׁשׁ שֶׁהֵיא
 לְמַעֲלָה מַעֲלָה מַעֲנִין הַטַּעַם וְהַדַּעַת
 וְהַשְּׁכָל הָאֲנוּשִׁי ?
 אֲךָ הַעֲנֵנּוּ הוּא שֶׁאֵנָּם פְּעוּלַת
 הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל הֵיא
 עֲבוּרָה עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, אֲבָל בְּסוּפוֹ
 שֶׁל דְּבַר הֵיא כֵּן מוֹבִילָה לְהַעֲלֵאת
 הַדְּבָרִים לְאֻלּוֹת ד'מִי שֶׁטָּרַח
 בְּעֶרְב־שֶׁבֶת - יֵאָכֵל
 בְּשֶׁבֶת"⁵⁰, וְהֵינּוּ, שֶׁלְּאַחַר
 עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי
 הַחֹל, עַד כְּמָה שֶׁהֲדַבֵּר אֶפְשׁוּי מִצַּד
 עֲבוּרַת וְטִרְחַת הָאָדָם, נִמְשָׁף אַחַר
 כֵּן בְּיוֹם הַשְּׁבֵת בְּחִינַת 'עֲתִיק'
 מְדוּרִיגַת 'עֲתִיק יוֹמִין' שֶׁהֵיא בְּחִינָה
 ב'כְּתוּר עֲלִיוֹן' שֶׁהוּא עֲנֵנּוּ הַתַּעֲנוּג
 הָאֻלּוּקִי בְּבִרְיָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 בְּהַמְשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת הַתַּעֲנוּג
 מִתְבְּרָרִים הַבְּרוּרִים ב'בְּרוּר
 שְׁנִי' (שְׁזָהוּ בְּחִינַת שֵׁם מ"ה
 שֶׁמְבָרַר בְּחִינַת שֵׁם ב"ן)
 וְנִכְלָלִים בְּאֲלֻקוֹת.
 תּוֹכֵן הַעֲנִיין הוּא:
 כְּנֹזְכֵר, שֶׁם הוּי יְכוֹל לְהִיּוֹת נִתְבָּאֵר
 בְּעוֹרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל מִלּוּי. וְכַאֲשֶׁר הוּא
 בְּמִלּוּי ה' הֵינּוּ יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה -
 הֵיא הוּא עוֹלָה בְּגִימַטְרִיא 52, וְנִקְרָא
 שֵׁם ב"ן. וְאֵילוֹ כַּאֲשֶׁר שֵׁם הוּי נִתְבָּאֵר
 בְּמִלּוּי אֲלֻף הֵינּוּ יו"ד, ה"א, ו"א,
 ה"א, הֵיא הוּא עוֹלָה בְּגִימַטְרִיא 45
 וְנִקְרָא שֵׁם מ"ה. וּמִבּוּאֵר בְּחִסּוּדוֹת
 שֵׁשׁ מ"ה מְבָרַר (מְפָרֵד אֶת הַטוֹב מִן
 הַרַע וּמַעֲלָה אֶת הַטוֹב) בְּדֶרֶךְ הַמְשַׁכָּה
 לְמַמְעֵלָה לְמַטָּה וְשֵׁם ב"ן מְבָרַר בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה. וְעוֹד מְבּוּאֵר

(49) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב. (50) ע"ז ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהבירור וההעלאה של שם ב"ן הוא בירור ראשון, ואחר כך יש המשכה
 2 נוספת מלמעלה, שהיא הבירור השני, כמבואר ב'תורה אור' פרשת וישב:
 3 "אף-על-פי שנתבררו הניצוצות... אי אפשר להם להתייחד ממש באלוקותו
 4 יתברך עד שיומשך עליהם גילוי שם מ"ה דאצילות ועל ידי זה יתבררו בירור
 5 שני והוא העיקר... כי הבירור הראשון
 6 היה רק שיהי' בהם בחינת ביטול היש
 7 וזהו רחוק עדיין מאלוקות... אלא על
 8 ידי שנמשך בהם... הארת שם מ"ה
 9 לבררם או נכללו בביטול אמיתי
 10 באלוקות. וכמשל באדם שמברר
 11 בירורים על ידי שאוכל ושותה ואחר
 12 כך מתפלל באהבה ויראה על ידי כוח
 13 זה שאכל ושתה שנמצא נכללו החיות
 14 של המאכלים והמשקים... בחינת
 15 האהבה רבה שלו ועם כל זה הוא עדיין
 16 רחוק... אלא כשעל ידי... אהבה ויראה
 17 שלו נמשכו לו דחילו ורחימו ויראה
 18 ואהבה[ן] מלמעלה מאת ה'... אז יוכלו
 19 באהבה ויראה זו שנמשכים מלמעלה
 20 מבחינת אלוקות ממש, ועל דרך זה
 21 הוא בירור שני".
 22 וסדר עליית והתכללות הדברים בשבת
 23 בפרטיות יותר הוא:
 24 **וְהִינּוּ, שְׁבָלִיל שֶׁבֶת הוּא**
 25 **הַמְּשַׁכֵּת** והתגלות **הַתַּעֲנוּג**
 26 **דְּעֵתִיק' בְּבַחֲנֵינָה הַמְּלָכוֹת,**
 27 **שְׁזָהוּ הַתַּעֲנוּג מֵהַבִּירוּרִים**
 28 **דְּבַחֲנֵינָה הַמְּלָכוֹת שְׁ"רְגְלִיהָ**
 29 **יִוְרְדוּת" 51 כו',** כתוב במשלי
 30 'רגליה יורדות מוות' ומבואר בקבלה
 31 וחסידות שהכתוב מתפרש על מידת
 32 המלכות, שבה ועל ידה האור נמשך עד
 33 למטה מטה ביותר, עד הדרגות שמחוץ
 34 לקדושה, כביכול, ובליל שבת הארת
 35 התענוג העליון היא לבחינת המלכות
 36 **שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִקְלָתִים**
 37 **הַבִּירוּרִים** של הדברים התחתונים **בְּבַחֲנֵינָה הַתַּעֲנוּג.** **וּבַיּוֹם הַשֶּׁבֶת**
 38 **הָעֲלִיָּה הִיא לְמַעְלָה יוֹתֵר** מאשר העלייה בליל שבת.
 39 **וּבַפְּרָטִיּוֹת** העליות הללו הוא **עֲנִין שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת הַשֶּׁבֶת" 52,**
 40 **שְׁסַעֲדַת 'לִיל שֶׁבֶת' הִיא** כמבואר בכתבי הארז"ל **סְעֻדַת "חֶקֶל**
- תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין",** שדה תפוחים קדושים, "וְזֵעִיר-אַנְפִּין אור הספירות
 של המידות העליונות ו**עֵתִיקָא קַדִּישָׁא** אור התענוג שלמעלה מהספירות
אַתָּן לְסַעְדָּא בְּהֵדָה" באים לסייע לה, **וְהִינּוּ שְׁבַחֲנֵינָה זְעִיר-**
אַנְפִּין' מְבַרְרַת אֶת בַּחֲנֵינָה הַמְּלָכוֹת ומעלה אותה **עַל-יְדֵי**
הַמְּשַׁכֵּת בַּחֲנֵינָה 'עֵתִיק' וזהו
שְׁזֵעִיר אַנְפִּין וְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא יחדיו
 מיסיעות לפעול את הבירור. **וּסְעֻדַת**
יוֹם הַשֶּׁבֶת הוּא סְעֻדַת
"עֵתִיקָא קַדִּישָׁא" בפני עצמה,
שְׁהוּא עֲנִין עֲלִיָּה בַּחֲנֵינָה
הַמְּלָכוֹת לְבַחֲנֵינָה נְעִלִית יוֹתֵר
בְּעֲנִין הַתַּעֲנוּג למעלה מהבירור
 והעלייה שבליל השבת. **וּבַסְעֻדָּה**
שְׁלִישִׁית נִמְשָׁךְ בַּחֲנֵינָה הַתַּעֲנוּג
הַעֲצָמִי הַבְּלָתִי מִרְגָּש" 53
 בהרגשה חיצונית, כי הוא עניין פנימי
 לגמרי, **שְׁהוּא הוֹמֵן** של סעודה
 שלישית **מֵעִין הַגְּלוֹי דְלַעֲתִיד-**
לְבָא שְׁ"אִין בּוֹ אֲכִילָה
וּשְׁתִּיָּה" כו' 54.
 וזהו **שְׁשֹׁלֵשׁ סְעֻדוֹת הַשֶּׁבֶת**
הֵן כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת,
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
שְׁסַעֲדַת לִיל שֶׁבֶת, הִיא
כְּנֶגֶד אַבְרָהָם שְׁעֲנִינּוּ
הַמְּשַׁכָּה, כמהותה של מידת
 החסד, **הַמְּשַׁכֵּת 'זְעִיר-אַנְפִּין'**
 אור המידות **לְבָרַר אֶת בַּחֲנֵינָה**
הַמְּלָכוֹת. **וּסְעֻדַת יוֹם הַשֶּׁבֶת**
הִיא כְּנֶגֶד יִצְחָק שְׁעֲנִינּוּ
הָעֲלָאָה, כעניינה של מידת
 הגבורה, **הָעֲלָאָה** התעלות **בַּחֲנֵינָה**
הַמְּלָכוֹת בְּבַחֲנֵינָה 'עֵתִיקָא
קַדִּישָׁא, בדרך מלמטה למעלה,
בַּחֲנֵינָה נְעִלִית יוֹתֵר בְּבַחֲנֵינָה
הַתַּעֲנוּג. **וּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית**
הִיא כְּנֶגֶד יַעֲקֹב, כדברי הגמרא בבאור דברי הנביא על המענג את
 השבת **וְהַאֲחַלְתִּךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ** שהמיוחד בנחלת יעקב הוא שהיא
"נַחֲלָה בְּלִי מִצָּרִים" 55, **שְׁהוּא הַתַּעֲנוּג הַעֲצָמִי הַבְּלָתִי**
מִרְגָּשׁ ואין לו כל הגדרות והגבלות.

(51) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך). (52) ראה זח"ב פח, ב. המשך תרס"ו ע' תקמד ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' א'צז ואילך. (53) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. ע' תקמד ואילך. המשך תער"ב שם ע' א'קכו ואילך. (54) ברכות יז, א. וראה אוה"ת בשלה ע' תרלא. המשך תער"ב שם. לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. (55) ראה שבת קיח, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנה מצד המשכת התענוג שבימים השבת בכלל, ובפטר
 2 מצד המשכת התענוג בפסעדה השלישית שענינה המשכת
 3 התענוג העצמי הבלתי מרגש, שהוא למעלה מסדר
 4 ההשתלשלות, כמבואר לעיל, הנה יום השבת הוא למעלה
 5 מסדר ההשתלשלות,
 6 ולמעלה מענין הזמן בכלל. 1 והנה מצד המשכת התענוג שבימים השבת
 7 וזהו הטעם שאומרים בכל 2 בכלל, ובפטר בפסעדה השלישית שענינה
 8 שבוע, "היום יום ראשון", 3 המשכת התענוג העצמי הבלתי מרגש, שהוא
 9 "היום יום שני" וכו', אף 4 למעלה מסדר ההשתלשלות, הנה יום השבת
 10 שפבר עברו הרבה ימים 5 הוא למעלה מסדר ההשתלשלות, ולמעלה
 11 מהתחלת הבריאה, ולמעשה עם 6 מענין הזמן. וזהו הטעם שאומרים בכל שבוע,
 12 תחילת שבוע חדש אין זה יום ראשון' 7 "היום יום ראשון", "היום יום שני" וכו', אף
 13 אלא יום של כך וכך אלפי ימים מאז 8 שפבר עברו הרבה ימים מהתחלת הבריאה,
 14 הבריאה מפל-מקום אנו מונים 9 מפל-מקום אנו מונים מחדש "יום ראשון"
 15 מחדש "יום ראשון" "שני" 10 וכו', מפיין שיום השבת הוא
 16 וכו', מפיין שיום השבת הוא 11 מהזמן, לכן אחרי השבת מתחיל מנין חדש⁵⁶.
 17 למעלה מהזמן, לכן אחרי 12 ועל-פי-זה יוכן הטעם שיום השבת אינו נקרא
 18 השבת מדי שבוע בשבוע מתחיל 13 בשם "ראש" השבוע, כמו ראש-חדש וראש-
 19 מנין חדש⁵⁶ של ימים. 14 השנה, כי ענין הראש מורה שהוא שיהי אף
 20 ועל-פי-זה יוכן הטעם שיום 15 האברים אלא שהוא הראש שלהם, וכיון שיום
 21 השבת הוא למעלה מהזמן ולמעלה 16 השבת הוא למעלה מהזמן ולמעלה מסדר
 22 השתלשלות ואינו שיהי כלל לימי השבוע, לכן 17 השתלשלות ואינו שיהי כלל לימי השבוע, לכן
 23 אינו נקרא בשם "ראש". 18 אינו נקרא בשם "ראש". והינו, דעם היות
 19 ש"מיניה מתברכין כולהו יומין", מפל-מקום 19 ש"מיניה מתברכין כולהו יומין", מפל-מקום
 20 ההמשכה שבימים השבת אינה 20 ההמשכה שבימים השבת אינה מסדר
 21 השתלשלות, אלא שמנה נמשך אחר-כך גם-כן 21 השתלשלות, אלא שמנה נמשך אחר-כך גם-כן
 22 מסדר השתלשלות. ועל-דרך ש"שבת, ברכו 22 מסדר השתלשלות. ועל-דרך ש"שבת, ברכו
 23 וקדשו במן"⁵⁷, אף שהמשכת המן על כל 23 וקדשו במן"⁵⁷, אף שהמשכת המן על כל
 24 השבוע היא מיום השבת, מפל-מקום ביום 24 השבוע היא מיום השבת, מפל-מקום ביום
 25 השבת עצמו לא ירד המן, והוא לפי שהמשכה 25 השבת עצמו לא ירד המן, והוא לפי שהמשכה
 26 שבימים השבת היא למעלה מסדר 26 שבימים השבת היא למעלה מסדר השתלשלות,
 27 אף שנמשך אחר-כך בסדר השתלשלות. והינו, דעם היות שמצד ההמשכה 27 אף שנמשך אחר-כך בסדר השתלשלות. והינו, דעם היות שמצד ההמשכה
 28 מיום השבת, הנה יום ראשון ושני שאחר השבת הם למעלה במדרגה 28 מיום השבת, הנה יום ראשון ושני שאחר השבת הם למעלה במדרגה
 29 מהימים שלפני השבת, מפל-מקום ביום השבת עצמו הרי זה למעלה מסדר 29 מהימים שלפני השבת, מפל-מקום ביום השבת עצמו הרי זה למעלה מסדר
 30 השתלשלות, אלא שאחר-כך זה נמשך בסדר השתלשלות. 30 השתלשלות, אלא שאחר-כך זה נמשך בסדר השתלשלות.
 31 ועל-פי האמור שיום השבת הוא למעלה מסדר השתלשלות, ואף-על-פי-
 32 איה המשכה מסדר

(56) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ. (57) ב"ר פ"א, ב. וראה לקו"ש חט"ז ע' 173. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נִמְשָׁךְ מִמְּנוּ מִיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּסֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, בימי השבוע, וגם
 2 קדושת השבת היא זו שבכוחה הבידורים של ימות השבוע עולים ונכללים
 3 בקדושה, כמבואר לעיל, נִמְצָא, שְׁגַם מִבְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְסֻדֵּר
 4 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם 'חֻשָּׁף', ומצד מהותה איננה מתגלית
 5 בסדר השתלשלות 'יכולה להיות
 6 למעשה המִשְׁכַּת אור וגלוי
 7 בְּסֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת.
 8 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן שְׁלֻעֲתִיד-
 9 לְבָא יֵאמְרוּ דְּוָקָא לְיִצְחָק "כִּי
 10 אָתָּה אָבִינוּ" ולבני ישראל יהיה
 11 קשר מיוחד עם יצחק דווקא, דָּאף
 12 שֶׁבְּחִינָתוֹ שֶׁל יִצְחָק הוּא
 13 הַקְּרוֹב שְׁמֻצָד הָעֲצָמוֹת
 14 שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם 'חֻשָּׁף' (כְּנִ"ל),
 15 ולכאורה הרי זה למעלה מגילוי לגמרי
 16 מִכָּל-מְקוֹם לְעֵתִיד-לְבָא
 17 תִּמְשָׁךְ גַּם בְּחִינָה זוֹ בְּאִפְסָן שֶׁל
 18 אור וגלוי לְמִטָּה, וְהִינוּ, כִּיוּן
 19 שהחידוש לעתיד-לבוא בעניין הגילוי
 20 הוּא שְׁגַם הַקְּרוֹב לֹא יִהְיֶה
 21 בְּבְחִינַת 'חֻשָּׁף' אֲלָא בְּבְחִינַת
 22 אור וגלוי (ובדומה למוסבר לעיל
 23 בעניין השבת שאור שלמעלה מסדר
 24 השתלשלות מאיר בגילוי בסדר
 25 השתלשלות עצמו).
 26 וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּן
 27 שְׁלֻעֲתִיד-לְבָא יִהְיֶה שְׁנִי
 28 הַמְּאֹרֹת הַגְּדוֹלִים, וגם הירח
 29 יהיה מאור גדול כְּמוֹ שֶׁהָיָה
 30 בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ
 31 שֶׁתּוֹכַח⁵⁸ וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת
 32 שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדוֹלִים.
 33 דְּהִנֵּה, יְדוּעֵ⁵⁹ בַּקְּבֵלָה וְחִסְדוֹת
 34 שְׁמַעוֹת הַיָּרֵחַ הוּא עֲנִין אֶחָד
 35 עַל פִּי סוּד עִם שְׁבִירַת הַכְּלִים
 36 מִ'עוֹלָם הַתְּהוֹמוֹ', קוֹרֵם לְעוֹלָם
 37 הַתִּיקוֹן' שֶׁל 'סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת' מסודר,
 38 הֵיחָד עוֹלָם הַתְּהוֹמוֹ שְׁבוּ הֵיוּ הָאוֹרוֹת
 39 מְרוֹבְבִים וְהַכְּלִים מוֹעֲטִים וְהִדְבֵּר גַּם
 40 'שְׁבִירַת הַכְּלִים', רַק שֶׁזָּהוּ מִיעוֹט

41 הִירַח בִּשְׁשַׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית נִוְעַד בְּשִׁבְלֵי הַתִּיקוֹן שֶׁל 'שְׁבִירַת
 42 הַכְּלִים', דְּכִיּוֹן שְׁמֻצָד 'שְׁבִירַת הַכְּלִים' נַעֲשֶׂה מְצִיאוֹת שֶׁל
 43 זוֹלַת שְׁצָרִיף לְבָרְרוֹ כִּי ה'שְׁבִירָה' גְּרַמָּה שֶׁנִּפְלוּ נִיצוּצוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 44 וְנִצְרָה מְצִיאוֹת שְׁצִירָה כִּירוֹר וְתִיקוֹן, הִנֵּה סֵדֶר הַתִּיקוֹן עַל זֶה עַל
 45 הַחִסְרוֹן שֶׁנִּצְרָה ב'שְׁבִירַת הַכְּלִים' הוּא
 46 עַל-יְדֵי מַעוֹט הַיָּרֵחַ, שֶׁאִמְרוּ לֵה
 47 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא "לְכִי וּמַעֲטִי
 48 אֶת עֲצָמְךָ"⁶⁰, לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת
 49 'מְקַבֵּל', בְּשִׁנְיָה מִהַשְׁמַשׁ שֶׁהִיא
 50 בְּבְחִינַת 'מִשְׁפִּיעַ', וְלִירֵד מֵעוֹלָם
 51 הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
 52 יִצְרָה-עֲשִׂיָּה, בְּכַדֵּי שְׁיוּכָל
 53 לְהִיּוֹת עֲנִין הַבְּרוּר שֶׁל הוֹלֵת
 54 בְּמִקוּמוֹ, בְּמִקוֹם הַמְּתַבָּר.
 55 וְלָכֵן לְעֵתִיד-לְבָא בְּגִמְרָה
 56 הַבְּרוּרִים כֹּאשֶׁר כָּל הַנִּיצוּצוֹת
 57 שֶׁנִּפְלוּ ב'שְׁבִירַת הַכְּלִים', יִגִּיעוּ
 58 לְשִׁלְמוֹת הַבְּרוּר וְהַתִּיקוֹן שֶׁלָּהֵם לֹא
 59 תִּצְטָרֵף בְּחִינַת הַמְּלָכוּת
 60 לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת 'מְקַבֵּל' הַמְּקַבֵּל
 61 אור בשביל תִּיקוֹנוֹ, אֲלָא יִהְיֶה
 62 "שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדוֹלִים"
 63 בְּשׁוּרָה, וְיִתְרָה מְזָה, שֶׁבְּבְחִינַת
 64 הַמְּלָכוּת תִּתְעַלֶּה לְמַעְלָה
 65 יוֹתֵר לְהִיּוֹת "אֲשֶׁת חֵיל
 66 עֲטֻרַת בַּעֲלָה"⁶¹ וְהִיא תִּהְיֶה
 67 הַכְּתוּרָה וְהַעֲטָרָה לְבַעֲלָה (הַבְּחִינָה שְׁכִיּוֹם
 68 הִיא בְּבְחִינַת 'מִשְׁפִּיעַ' לְאִישָׁה, מִידַת
 69 הַמְּלָכוּת), שְׁהָרִי בְּשׁוּרֵשׁ הַדְּבָרִים
 70 "תְּהוֹ קָדָם לְתִיקוֹן", כִּי שֵׁם
 71 ס"ג הוּא לְמַעְלָה מִשֵּׁם מ"ה,
 72 וּבְגִמְרָה הַבְּרוּרִים יִתְעַלֶּה שֵׁם
 73 כ"ן בְּשֵׁם ס"ג שְׁלֹמֶעֱלָה
 74 מִשֵּׁם מ"ה⁶² (עֲנִין שֵׁם הוֹי'
 75 בְּאוֹפְנִים הַשּׁוֹנִים לְפִי הַבְּדִילִי הַמִּלּוּלִי,
 76 נִתְבָּאָר לְעִיל בְּקִצְרָה).
 77 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּן שְׁיִצְעֻקָב
 78 קָנָה אֶת הַבְּכוּרָה מִעֲשׂוֹ, כִּי
 79 עֲשׂוֹ הוּא בְּשׁוּרֵשׁ בְּחִינַת
 80 'עוֹלָם הַתְּהוֹמוֹ' שְׁלֹמֶעֱלָה

(58) בראשית א, טז. (59) ראה סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך. ועוד. (60) חולין ס, ב. (61) משלי יב, ד. (62) ראה ע"ח שער ה (שער טנת"א) פ"א. שער י (שער התיקון) פ"ג. שער מ (שער פנימיות וחיזונית) דרוש ד. לקו"ת בחוקותי מז, ג. שה"ש טז, ג. מח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מ'עולם התקוין' (שְׁלֹכַן נִקְרָא עֲשׂוּ בְּנֵה הַגְּדוֹל" 63 של רבקה
 2 כי 'והו'ה' למעלה מ'תיקוין'), וְיַעֲקֹב עַל-יְדֵי הַבְּרוּרִים שְׂבִיר ותיקון
 3 את ניצוצות הקדושה שנפלו למטה לְקַח אֶת הָאוֹרוֹת שֶׁל 'עוֹלָם
 4 הַתְּהוֹ' שתחילה היו שייכים לעשו, והעביר אותם לרשותו ובוזו 'קנה' מעשו
 5 את הבכורה והבכורה נהייתה שלו.
 6 אֶלֶּא שֶׁעֲכָשׁוּ בּוֹמֵן הַגְּלוֹת
 7 כְּתִיב⁶⁴ וַיִּשְׁטַם עֲשׂוּ אֶת
 8 יַעֲקֹב, שֶׁנֶּשְׂאָר טִינָה בְּלָבוֹ שֶׁל
 9 עֲשׂוּ עַל יַעֲקֹב (וְאֵף שֶׁכְּתִיב
 10 שְׂלֹאחַר חֲזוֹת יַעֲקֹב מִבֵּית לָבֵן
 11 וּפְנִישָׁתָם "וַיִּשְׁקְהוּ"⁶⁵, ולכאורה
 12 הַכּוֹנֵה שֶׁעֲשׂוּ הַפְּסִיק לִשְׁטוֹם אֶת
 13 יַעֲקֹב, הָרִי הַפְּסוֹק מִתַּפְּרֵשׁ אַחֲרָת,
 14 "נִקְוֵד בִּסְפַר הַתּוֹרָה יֵשׁ נִקְוֹדוֹת עַל
 15 הַמִּילָה וַיִּשְׁקְהוּ, שְׂלֹא נִשְׁקוּ
 16 בְּכָל לָבוֹ"⁶⁶ אלא עשו המשיך
 17 לִשְׁטוֹם אֶת יַעֲקֹב), שְׂזוּהִי הוֹרָאָה
 18 שְׂלֹא נִתְבָּרַר עֲשׂוּ עֲדִין לְגַמְרִי,
 19 אֶבֶל לְעַתִּיד-לָבֹא בְּגַמְרֵ
 20 הַבְּרוּרִים, אֲזִי יִהְיֶה "וְרַב
 21 יַעֲבֹד צַעִיר"⁶⁷ האח הגדול, עשו,
 22 יַעֲבֹד אֶת הָאֵחַ הַצַּעִיר יַעֲקֹב, וַיְהִי
 23 כּוֹפֵר אֵלָיו וּבִטֵּל אֵלָיו בְּאִמּוּנָה
 24 וּבְלָב שְׁלֹם, כִּי עֲשׂוּ יִתְבָּרַר
 25 וַיְחֻקוּ לְגַמְרִי, וְאֲזִי לְעַתִּיד לְבוֹא
 26 תִּהְיֶה תְּכָלִית הַעֲלִיָּה שֶׁל כִּלּוֹת
 27 הַבְּרִיאָה, שְׁגַם ה'חֲשָׁן'
 28 שְׁלֹמְעֵלָה מְסַדֵּר הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת,
 29 יָאִיר לְמַטָּה כְּמוֹבֹאֵר לְעִיל
 30 בְּאִרְכּוֹת.
 31 וְזוֹהוּ עֲנִין עֶרֶב רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
 32 וְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ, שְׂבִירֹאשׁ-חֹדֶשׁ
 33 בַּעַת הַמּוֹלֵד הַלְּבָנָה הִיא פְּנִקְדָּה,
 34 וּבְעֶרֶב רֹאשׁ-חֹדֶשׁ קוֹדֵם הַמּוֹלֵד
 35 הִיא בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם,
 36 שְׁהַעֲלָם זֶה הוּא מַעֲלָה כְּנִל
 37 כִּי הוּא הַעֲלָם כְּתוֹצֵאָה מִכֶּךָ שְׂהוּא
 38 לְמַעֲלָה מִגִּילּוֹי.
 39 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיֹּאמֶר לוֹ
 40 יְהוֹנָתָן (לְדוֹד) מִקֵּר הַדָּשׁ"

וגו'⁶⁸, כִּי דוֹד הוּא בְּחִינַת הַמְּלָכוּת, וַיְהוֹנָתָן הוּא בְּחִינַת
 יְזַעִיר אֲנָפִין, כִּי "יְהוֹנָתָן" הוּא אוֹתִיּוֹת יְהוֹ אוֹתִיּוֹת
 "נָתָן"⁶⁹, הִינֵנו שְׂנוֹתָן וּמִשְׁפִּיעַ לְבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, שְׂזוּהוּ עֲנִין
 "וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן", יְהוֹנָתָן אוֹמֵר וְנִתְּן לְדוֹד שְׂהוּא עֲנִין
 הַהִשְׁפָּעָה וְהַנְּתִיחָה מִבְּחִינַת
 יְזַעִיר אֲנָפִין לְבְּחִינַת
 הַמְּלָכוּת, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה כְּשִׁישׁ
 הַשְּׂפָעָה מִהַמִּידוֹת (בְּחִינַת הַמְּשַׁפֵּיעַ)
 לְמַלְכוּת (בְּחִינַת הַמִּקְבֵּל) נַעֲשִׂית
 הַהִמְשָׁכָה וּמוֹלֵד הַלְּבָנָה מִחֲדָשׁ
 בְּרֹאשׁ-חֹדֶשׁ, וְעַד
 שְׂהַהִמְשָׁכָה הִיא בְּאִפְּן
 ד"וַיִּשְׁקוּ דוֹד וַיְהוֹנָתָן אִישׁ אֶת
 רַעְהוּ"⁷⁰, שְׂעַנִּין הַנְּשִׁיקָה מוֹרָה
 עַל גְּדֹל הַהִשְׁפָּעָה וְהָאֵהָבָה
 שְׂהוּא בְּאִפְּן כֹּל כִּךְ נַעֲלָה וְעַמּוֹק
 שְׂאִינוּ נִתְפָּס בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר
 שְׂהֵן כְּלִי בִּטּוֹי מוֹגְבֵּל שְׂלֹא יִכּוֹל
 לְהַכִּיל כּוֹה רֹגֶשׁ עַמּוֹק, וְלִכֵּן "וַיִּכְפּוּ
 אִישׁ אֶת רַעְהוּ"⁷⁰, שְׂזוּהוּ עַל-
 דֶּרֶךְ שְׂמַצִּינוּ⁷¹ בְּרַבִּי עֲקִיבָא,
 שְׂזִלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת כְּאֲשֶׁר
 שָׁמַע הַסּוּדוֹת מְרַבּוּ רַבִּי
 אֲלֵיעֶזֶר, שְׂדַמְעוֹת אֵלּוֹ הֵן
 דְּמַעוֹת שֶׁל שְׂמַחָה⁷² מִצַּד
 עֲצָם הַגְּלוּי שֶׁל הַסּוּדוֹת
 הַגְּדוֹלִים שְׂלֹא הִיָּה יָכוֹל
 לְהַכִּיל בְּשַׁכּוֹל כּוֹ' וְכִשְׂהַמּוֹחַ מִקְבֵּל
 דְּבַר שְׂאִין בִּיכּוֹלָתוֹ לְהַכִּיל, הוּא בּוֹכֵה.
 אֲמָנָם, כֹּל זֶה הוּא הַהִשְׁפָּעָה
 מִבְּחִינַת יְזַעִיר אֲנָפִין לְבְּחִינַת
 הַמְּלָכוּת, הַמְּשַׁכָּה מִחֲשַׁפֵּיעַ
 לְמִקְבֵּל' וְאַחֲרֵי-כֵן מְסִים "עַד
 וְזוֹהוּ עֲנִין עֶרֶב רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ
 שְׂבִירֹאשׁ-חֹדֶשׁ הִיא פְּנִקְדָּה,
 שְׂזוּהוּ עַל-דֶּרֶךְ שְׂמַצִּינוּ⁷¹ בְּרַבִּי עֲקִיבָא,
 שְׂזִלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת כְּאֲשֶׁר
 שָׁמַע הַסּוּדוֹת מְרַבּוּ רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר, שְׂדַמְעוֹת אֵלּוֹ הֵן דְּמַעוֹת שֶׁל שְׂמַחָה⁷² מִצַּד
 עֲצָם הַגְּלוּי שֶׁל הַסּוּדוֹת הַגְּדוֹלִים שְׂלֹא הִיָּה יָכוֹל לְהַכִּיל כּוֹ'. אֲמָנָם, כֹּל זֶה
 הוּא הַהִשְׁפָּעָה מִבְּחִינַת יְזַעִיר אֲנָפִין לְבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, וְאַחֲרֵי-כֵן מְסִים "עַד

(63) פרשתנו כז, טו. (64) שם כז, מא. (65) וישלח לג, ד. (66) פירוש"י עה"פ. ספרי בעלותך ט, י. (67) פרשתנו כה, כג. (68) שמואל-א כ, יח. (69) ראה גם ד"ה ויאמר לו יהונתן במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' נה; אוה"ת בראשית טז, א ואילך. (70) שמואל-א שם, מא. (71) מהנ"ע בזח"א צח, ב. (72) ראה גם תו"א וישלח כו, א. לקו"ת תצא לו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דוד הגדיל⁷⁰, שהוא ההגדלה בספירת המלכות עצמה עד
 2 כדי כן שלא תצטרף לקבל השפעה מבחינת זעיר אנפין.
 3 ואדרבה, שיהיה "אשת חיל עטרת בעלה" והמלכות תהיה זו
 4 שתשפיע בזעיר אנפין.
 5 ויזהר יובן גם-כן טעם שנוי
 6 הלשון בכרכות נשואין, 1 דוד הגדיל⁷⁰, שהוא ההגדלה בספירת המלכות
 7 שבתחלה נאמר בנוסח השבע 2 שלא תצטרף לקבל השפעה מבחינת זעיר
 8 ברכות "משמח חתן וכלה", 3 אנפין. ואדרבה, שיהיה "אשת חיל עטרת
 9 ואחר-כך בברכה הבאה נאמר 4 בעלה". ויזהר יובן גם-כן טעם שנוי הלשון
 10 "משמח חתן עם הפלה", כי 5 בכרכות נשואין, שבתחלה נאמר "משמח חתן
 11 "משמח חתן וכלה" הינו 6 וכלה", ואחר-כך נאמר "משמח חתן עם
 12 שהשמחה היא ב"חתן", 7 הפלה", כי "משמח חתן וכלה" הינו שהשמחה
 13 וה"חתן" משפיע את 8 היא ב"חתן", וה"חתן" משפיע את השמחה
 14 השמחה ב"פלה" וזהו אופן 9 ב"פלה". אבל "משמח חתן עם הפלה" הינו שהפלה עצמה תהיה שמחה.
 15 ההשפעה הרגיל מהחתן המשפיע זעיר 10 והענין בזה⁷³, שמה שנאמר "משמח חתן עם
 16 אנפין אל הכלה המקבלת, מלכות. 11 (שזהו שאומרים בכרכה זו "קול חתן וקול פלה", שגם הפלה עצמה יהיה
 17 אבל "משמח חתן עם 12 לה קול), שאז לא תצטרף ה"פלה" (בחינת המלכות) לקבל השפעה
 18 הפלה" הינו שהפלה עצמה 13 מה"חתן" (בחינת זעיר-אנפין), ולכן אומרים "משמח חתן עם הפלה",
 19 תהיה שמחה ותהיה בכלה שמחה 14 שהפלה עצמה תהיה שמחה. ויתרה מזו, שעל-ידי הפלה הוא משמח את
 20 מצד עצמה, לא רק בתור המשכה 15 מה"חתן" (בחינת זעיר-אנפין), ולכן אומרים "משמח חתן עם הפלה",
 21 מהחתן. 16 והענין בזה⁷³, שמה שנאמר
 22 "משמח חתן עם הפלה" קאי 17 "משמח חתן עם הפלה" קאי
 23

(73) ראה תו"א ס"פ ויגש.

המשן ביאור למס' ובא קמא ליום חמישי עמ' א

1 לשניהם, אלא דהו מהם, והיינו של הניזוק. מסיימת הגמרא את
 2 קושייתה, ואם כן קשה שהרי קתני בסוף שבאופן כזה תם משלם
 3 חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם, ובדין זה אהאן לרבנן - באנו
 4 לשיטת חכמים החולקים על רבי טרפון, דאמר, משונה קרן בחצר
 5 הניזק, חצי נזק הוא דמשלם, ואם תאמר שהכלל הראשון
 6 שבברייתא נאמר בדעת רבי טרפון, נמצא שהרישא היא כרבי
 7 טרפון, ואילו הסיפא כרבנן.
 8 מתרצת הגמרא: אין - אכן יש לומר שהרישא נאמרה בדעת רבי
 9 טרפון והסיפא בדעת חכמים, דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה
 10 לגבי ביאור המשנה להלן (טו), שינא - תלמיד חכם מחודד
 11 בתלמודו, שבוך מתניתין - הנח את טרחתך לישב את המשנה לפי
 12 תנא אחד, ותא אפריא - ובוא אחרי, כלומר אמור כמוני, שרישא
 13 רבי טרפון וסיפא רבנן, ואף את הברייתא כאן יש להעמיד כך.
 14 נמצא לפי זה שאין בברייתא ארבעה כללים ממש, אלא הכלל
 15 הראשון והרביעי עוסקים באותו אופן של חצר השותפים,
 16 והראשון הוא בשיטת רבי טרפון, והרביעי בשיטת חכמים.

17 מביאה הגמרא תירוץ נוסף על הסתירה בברייתא: רבינא משמיה
 18 דרבא אמר, לעולם בולה - כל הברייתא כרבי טרפון היא, ומאי לא
 19 לזה ולא לזה? שנאמר בכלל הרביעי, אין הכוונה לחצר ששייכת
 20 לגמרי רק לניזק, אלא לא לזה ולא לזה - אינה משותפת לשניהם
 21 לפירות, אלא דהו, והיינו שרק לניזוק מותר להכניס פירות, אך היא
 22 שייכת לזה ולזה לשוורים, דממילא יש חילוק בין סוגי הנזקים, לגבי
 23 נזקי שן, הויא לה בחצר הניזק, שהרי רק הוא רשאי להכניס לשם
 24 את פירותיו, אך לגבי קרן הויא לה כרשות הרבים, וקרן תמה חייבת
 25 שם אף לרבי טרפון רק חצי נזק.
 26 מקשה הגמרא: אי הכי, מדוע אמרה הברייתא שיש בה ארבעה
 27 כללים, הלא רק שלשה כללים הוו, והיינו השלשה הראשונים,
 28 ואילו בכלל הרביעי לא התחדש דין נוסף, שהרי לגבי שן נחשבת
 29 חצר זו כרשות הניזק, והתבאר בכלל הראשון ששן חייבת בחצר
 30 הניזק, ואילו לגבי קרן נחשבת חצר זו כרשות הרבים, וכבר
 31 התבאר בכלל השלישי שקרן חייבת ברשות הרבים.
 32 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק,

התוועדיות

בס"ד. שיחת* ש"פ תולדות, מברכים החודש וער"ח כסלו ה'תשי"ד.

1 א. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל להבין ענין ערב ראש חודש וראש חודש.
2 לאחרי המאמר צוה לנגן הניגון "פדה בשלום", כיון שזהו שבת מברכים חודש כסלו.

* * *

3
4 ב. אמרו חכמינו ז"ל¹ שלעתיד לבוא יאמרו דוקא ליצחק "כי אתה אבינו"². וטעם הדבר מבואר
5 בחסידות³ – לפי שענינו של יצחק הוא פחד וביטול, שזהו אחד החידושים של הזמן דלעתיד לבוא (כנ"ל
6 בהמאמר⁴).

7 ויש לומר, שלכן מצינו גבי יצחק שבכמה ענינים ה' בדוגמא דלעתיד לבוא. בנוגע לכל האבות אמרו
8 חכמינו ז"ל⁵ שהטעימן הקב"ה מעין עולם הבא, אלא, שאצל כל האבות ה' ה"מעין עולם הבא" רק
9 בענין התענוג, "הטעימן", אבל יצחק ה' כל חייו בדוגמא דלעתיד, כיון שבעת העקידה פרחו נשמתו⁶
10 ונמשכה בו נשמה מעלמא דאתי – מעולם הבא.

11 אבל באמת, לא זו בלבד היא מעלתו של יצחק, כי הענין ד"פרחה נשמתו" מצינו גם אצל אחרים.
12 יש דעות שאצל בן השונמית⁷ ואצל עוד כמה⁸ פרחו נשמתם. מעלתו של יצחק היא – שהי' למעלה
13 מהעולם, ומשם לקח והמשיך בעולם, כדלקמן.

14 ג. על הפסוק⁹ "ויגדלו הנערים" איתא¹⁰ שבשעה שנעשו בני י"ג שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה
15 פירש לעבודת אלילים (יעקב הלך לבתי מדרשות, ועשו – לעבודה זרה).

16 ושואלים על זה¹¹: אמרו חכמינו ז"ל¹² שאברהם ה' צריך לחיות מאה ושמונים שנה, אלא שנחסרו
17 חמש שנים משנותיו כדי שלא יראה שעשו נכדו יוצא לתרבות רעה. ולכאורה בשעה שעשו פירש לעבודה
18 זרה – עדיין חי אברהם, שהרי בלידת יצחק ה' אברהם בן מאת שנה¹³, ויצחק בן ששים שנה בלדת
19 אותם¹⁴, ונמצא שכאשר עשו נעשה בן י"ג שנה ופירש לעבודה זרה, ה' אברהם בן מאה שבעים ושלש,
20 ואם כן, במשך ב' שנים ראה איך שעשו יוצא לתרבות רעה?

21 בדעת זקנים מבעלי התוספות¹⁵ מתרץ, שב' שנים הנ"ל (שאברהם עדיין חי) חטא במטמוניות. אבל,
22 תירוץ זה אינו מספיק, שהרי, אם היתה אפשרות שיחטא ב' שנים במטמוניות, ה' יכול להיות שיחטא
23 עוד חמש שנים במטמוניות, ולא יצטרכו להחסיר משנותיו של אברהם חמש שנים?

24 בעשרה מאמרות¹⁶ וגם בשם ריב"א יש תירוץ נוסף – שהשנים שיצחק המתין¹⁷ מהעקידה עד שרכקה

8) ראה שבת פח, ב. פרדר"א פל"ג. ועוד. – ומוכן דאין הפריחה בכל הנ"ל שווה.

9) פרשתנו כה, כז.

10) פרש"י עה"פ. מב"ר פס"ג, יו"ד.

11) דעת זקנים מבעלי התוס' עה"פ (בשם הירושלמי).

12) ב"ר שם, יב.

13) וירא כא, ה.

14) פרשתנו שם, כו.

15) שבהערה 11.

16) מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ט-ל.

17) פרש"י פרשתנו שם, כ.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 48 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה ענינים מהנחה בלתי מוגה.

1) שבת פט, ב.

2) ישע"י סג, טז.

3) תו"א פרשתנו יז, ג.

4) פ"ד ואילך.

5) ב"ב טז, סע"ב.

6) זח"א ס, א (תוספתא). וראה ג"כ פרקי דר"א פל"א (קרוב

לסופו).

7) זח"ב מד, ב. וראה ניצוצי אורות שם.

1 תהי' בת ג' שנים ויום אחד, הי' בגן עדן, ושנים אלו לא נימנו במניין שנותיו¹⁸. ויש לומר הטעם – לפי
 2 שגן עדן הוא למעלה מהזמן דהעולם. ובמילא, בעת לידת יעקב ועשו – עברו מלידת יצחק יותר משישים
 3 ושתיים שנה, ואף על פי כן הי' מספר שנותיו של יצחק שישים בלבד, כי בהשנים שהי' בגן עדן הי' למעלה
 4 מהזמן, ואברהם הי' אז בן מאה ששים ושתיים. וכאשר יצחק חזר לעולם ולזמן, לא נימנו ב' שנים אלו
 5 בחשבון שנותיו, ולכן הי' בן ששים שנה¹⁹.

6 – יש לפעמים ענין של עלי' למעלה מהזמן, אבל כשחוזרים אחרי כן להזמן, ניכר הדבר. וכמו
 7 הסיפור²⁰ שהבעל שם טוב כתב לגיסו ר' גרשון ענין שאירע בפועל לאחר זמן, והיינו, לפי שהבעל שם
 8 טוב עלה לעולם היצירה כו' ששם נסקר משך הזמן של (עשר או) חמש עשרה שנה בסקירה אחת. אבל
 9 ענין זה לא הוציא אותו מהזמן דעולם הזה, ובפרט שגם בשעת העלי' הי' גופו למטה, מה שאין כן
 10 ביצחק.

11 וענין זה שיצחק הי' בגן עדן – הי' גם לאחר זה בהיותו למטה, כפי שמצינו שיצחק אמר "כריח
 12 שדה אשר ברכו הוי"²¹, גן עדן²², ולכאורה, מניין ידע? אלא שזכר מהזמן שהי' בגן עדן. ואף שהסדר
 13 הוא שבשעה שהנשמה באה מגן עדן למטה בא מלאך וסטרו על פיו²³, כדי שלא יבלבל לאופן וסדר
 14 העבודה שצריך להיות למטה, ודוגמתו כאשר הנשמה צריכה לעלות למעלה עלי' לישכת חיזו דהאי
 15 עלמא²⁴, מכל מקום, אצל יצחק הי' החידוש שלקח והמשיך את הענינים דגן עדן – למטה.

16 ד. על פי זה²⁵ יובן גם המבואר בחסידות²⁶ הטעם שיצחק רצה לברך את עשו, כיון שהסתכל עליו
 17 מלמעלה, מצד המקיף – דלכאורה אינו מובן: כשם שיצחק ראה את המקיף, הי' צריך לראות גם את
 18 הפנימי, שבו פועל המקיף? ועל פי הנ"ל יובן – דכיון שיצחק הי' למעלה מהזמן, ראה את עשו כמו
 19 שהוא לעתיד, לאחר הברור, היינו, לא במעמד ומצב ד"וישטום עשו את יעקב"²⁷, אלא כפי ש"ורב יעבד
 20 צעיר²⁸, באמונה ובלב שלם", כמבואר בהמאמר של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁹.

21 ועל פי זה יובן גם מה שמצינו בברכת יצחק לעשו, שאף שבתחילה אמר לו "בא אחיך גו' ויקח
 22 ברכתך גו' ולכה אפוא מה אעשה בני"³⁰, מכל מקום ברכו "משמני הארץ יהי' מושבך" (אף שכבר נתן
 23 ליעקב "משמני הארץ"³¹), "זו איטליאה של יוון"³² ("קאָלאַבריע"³³), שכיון שלא היתה בעולם בשעת
 24 ברכת יצחק, כמאמר רבותינו ז"ל³⁴ "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה
 25 בו שירטון ועליו נבנה כו'", לא נתנה יצחק ליעקב, ולכן הי' יכול לתת אותה לעשו³⁵ – דלכאורה קשה:
 26 איך הי' יכול יצחק לתת לעשו איטליאה של יוון שלא היתה בעולם עדיין, הרי זה תלוי בהפלוגתא³⁶ אם
 27 אדם מקנה דבר שלא בא לעולם! ?

תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' ע), תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קיב), תש"ב
 (סה"מ תש"ב ע' 69), תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' סד). וש"נ.
 27 פרשתנו שם, מא.
 28 שם כה, כג.
 29 ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש דש"פ תולדות פר"ת
 בסופו (סה"מ פר"ת ע' קסז).
 30 שם כז, לה-לו.
 31 שם, כח.
 32 שם, לט ובפרש"י (מב"ר פס"ז, ו).
 33 ראה ס' תשבי ערך איטליאה (הובא באוצר מנהגי חב"ד
 תשרי ע' רפא).
 34 שבת נו, ב. וש"נ.
 35 ראה "רשימות" חוברת יט ע' 13 ואילך. וש"נ.
 36 ראה יבמות צב, סע"ב ואילך. וש"נ.

18 בריב"א מביא דוגמא מנח – דשנת המבול שלא שמשו
 המזלות לא נחשבה במנין שנותיו. אבל מובן, שבמהותם – אינה
 דומה לענין דיצחק שלא הי' כל ענין הזמן דהעולם אצלו, משא"כ
 במבול: א) שחסרה רק המדידה דהזמן. ב) שכל עניני העולם היו
 כמו נח בזה. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. ואכ"מ.
 19 ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 370.
 20 דרך מצותיך נט, א. וראה בציונים והערות שם.
 21 פרשתנו כז, כז.
 22 ראה ב"ר ספס"ה ובפ"י מהרז"ו. וצע"ק מזה"ב לט, ב.
 זח"ג פד, א. ואכ"מ.
 23 נדה ל, ב.
 24 לקו"ת דרושי שמע"צ פד, ד. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ג
 ע' לו. וש"נ.
 25 סעיף זה – מהנחה בלתי מוגה.
 26 ראה תו"א פרשתנו כ, ג. ד"ה ויתן לך דש"פ תולדות

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): כאשר יוצאים ידי-חובת סעודה שלישית בדברי תורה³⁷,¹ הנה כאשר אומרים "א אייגענע תורה", יכול לבוא משהו במוצאי שבת ולהפריך את ה"תורה", ונמצא,² שנשארים ללא סעודה שלישית... ולכן מוטב ("געזינטער") לצאת ידי חובה עם חתיכת דג מלוח... או עם אמירת דבר-תורה אמיתי שאי אפשר להפריכו.³
ועל דרך זה בנדון דידן: כיצד הכניס יצחק את עצמו להשאלה אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם; אם יתברר שהדין הוא שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ישאר עשו ללא ברכה?!...⁴
ועל פי הנ"ל יובן — דכיון שיצחק הי' למעלה מהזמן, הרי גם איטליא של יוון היתה נחשבת אצלו כדבר שכבר בא לעולם.⁵
ה. ויש לבאר ענין זה בעבודה — ובהקדם מאמר רבותינו ז"ל³⁸ "אין קורין אבות אלא לשלשה", ומבואר בזה³⁹, שיש חילוק בין האבות להשבטים, שמדרגת השבטים, לא אצל כל אחד ואחת מישראל צריכים להיות כל המדרגות של כל השבטים, אבל מדרגות האבות, יש אצל כל אחד ואחת מישראל המדרגות של כל אחד מהאבות. ולכן אומר כל אחד ואחת מישראל "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב"⁴⁰, כיון שכל אחד מהאבות נותן כוח מאופן עבודתו לכל אחד ואחת מישראל בעבודתו. ומזה מובן שענין זה שדובר ביצחק שלקח והמשיך מגן עדן בעולם — נוגע לכל אחד ואחת מישראל.¹¹
ועל דרך זה מצינו בנוגע לשבת, שמיני' מתברכין כולהו יומין (כל ימי השבוע)⁴¹, היינו, שענין השבת הוא למעלה מהזמן (כמו שנתבאר בהמאמר⁴²), וענין זה נוגע לעבודה דכל השבוע.¹²
ולכן צריך להזכיר שבת בכל יום⁴³ — יום ראשון בשבת, יום שני בשבת וכו', שזה נכלל בהמצוה "זכור את יום השבת"⁴⁴. וכפי שמצינו בשמאי הזקן⁴⁵ שהי' אומר על כל דבר שהוא לכבוד שבת.¹³
ו. וביאור ענין הנ"ל בעבודה:

כאשר דורשים מיהודי שיתנזר ("אָפּזאָגן זיך") מתאוות ותענוגי עולם הזה, וכל ענינו יהי' "אחת שאלתי וגו' לחזות בנועם הוי' וגו'"⁴⁶ — טוען הוא, שקשרו אותו דוקא עם הגוף ונפש הבהמית ודוקא בעולם הזה, ואם כן, כיצד יכולים לדרוש ממנו להתנזר מדברים השייכים לתענוגי עולם הזה, ולהתענג רק מ"נועם הוי'", שזהו ענין השייך לעולם הבא, גן עדן וכיוצא בזה, שרק אז יתגלה הענין ד"לחזות בנועם הוי'"⁴⁷?
והמענה על זה — שניתן לו הכוח ד"אלוקי יצחק"⁴⁸, להתבונן ולהתעמק בהענין דלעתיד לבוא וגן עדן, עד שגם עכשיו יכול להיות אצלו "ראה ריח גו'", היינו, שכל תענוגי עולם הזה, אפילו התענוגים

בנוגע להתגברות על עניני תאוה — איתא בספרים (ראה של"ה פד, א. ועוד. תניא פי"ד. ובכ"מ) שהעצה לזה היא שהאדם יצייר לעצמו את המצב שלאחרי מילוי התאוה. והרי טבע בני אדם שלאחרי מילוי התאוה רואים שזהו דבר שאין בו ממש ("עס איז גאָרנישט"), ועד כדי כך, שהאדם מתפלא על עצמו היתכן שלא הי' יכול להתגבר על התאוה.
ולכאורה נשאלת השאלה: כיצד יפעל על עצמו עתה להיות במעמד ומצב כמו לאחרי מילוי התאוה; לאחרי מילוי התאוה מתקרב מתאוותו, ואילו עתה יצרו בווער כאש, וא"כ, כיצד יתכן שיהי' עתה כמו לאחרי מילוי התאוה?
והמענה לזה — שכיון שיש בו הענין ד"אלקי יצחק", שהו"ע דלמעלה מהזמן, יכול לעמוד עתה כמו בהמצב שלאח"ז. ועד"ז בנוגע לעבודה גופא:
כאשר תובעים ממנו את הענין דקבלת עול, ואילו הוא חפץ בעבודה ד"לחזות בנועם הוי'" — טוען הוא, אשר, הן אמת שבענין הקבלת עול יש מעלה גדולה יותר, מ"מ, מעלה זו תתגלה

(37) ראה זח"ג צה, א — הובא במג"א או"ח סתמ"ד סק"ב (בשם השל"ה).
(38) ברכות טז, ב.
(39) תו"א ר"פ וארא (נה, א).
(40) פסחים קיז, ב.
(41) זח"ב סג, ב. פח, א.
(42) פ"ה.
(43) מכילתא ורמב"ן יתרו כ, ח.
(44) יתרו שם.
(45) ביצה טז, א. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י.
(46) תהלים כז, ד.
(47) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קמט, א). ובכ"מ.
(48) ועד"ז בנוגע לעבודה גופא:
מצד הענין ד"אלקי יצחק" ניתן הכח לכאור"א מישראל להעמיד את עצמו במעמד ומצב שלמעלה מהזמן.
וענין זה נוגע בכל המצבים, ולדוגמא:

1 האמיתיים, אינם אלא פסולת מהתענוגים דגן עדן⁴⁹, ואם כן, כיצד יניח את עיקר התענוג בשביל לקבל
2 את הפסולת? ובפרט שכאשר בטל העיקר, אזי ממילא בטל הטפל, וכל-שכן הפסולת. ולכן צריך להניח
3 ("אריינטאָן") את כל מחשבתו ("אלע זיינע געדאַנקען") בהעיקר, אשר, הדרך לזה הוא על ידי ביטול,
4 שענינו בעבודה הוא קבלת עול – על דרך העלי' לגן עדן, שגם שם צריך להיות ענין הביטול, שעל זה
5 נאמר⁵⁰ "ובזה הנערה באה אל המלך".

6 וזהו גם ענינו של יצחק – "פחד יצחק"⁵¹ – ביטול וקבלת עול.

7 ז. על פי זה יובן גם טעם המנהג בקידושין שהכלה שותקת⁵². דלכאורה, הן אמת ששתיקה כהודאה⁵³,
8 אבל בכל הענינים טוב יותר האמירה בפירוש, ואף על פי כן, בקידושין מנהג ישראל (תורה היא⁵⁴)
9 שהכלה שותקת?

10 אך הביאור בזה: כיצד יכול להיות קירוב פנימי, קירוב עצם אל עצם, שעל ידי זה נמשך כוח
11 האי-סוף ב"דור ישרים יבורך"⁵⁵ – דוקא על ידי ביטול מוחלט ("פול-שטענדיקער ביטול"). ועל ידי
12 הביטול נעשה יחוד פנימי, ועד שעל ידי זה מגיעים להמדריגה ד"אשת חיל עטרת בעלה"⁵⁶.

והאיש משתאה ס"י ואילך (קמ, סע"א ואילך).

(51) ויצא לא, מב.

(52) תו"א פ' ויגש מה, א.

(53) יבמות פז, ב.

(54) ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. פרקי דר"א פמ"ה.

(55) תהלים קיב, ב.

(56) משלי יב, ד. תו"א שם מד, א.

רק לעתיד לבוא, ואילו עתה המעלה היא בענין ה"גילויים",
ובמילא, מוטב לו עתה – טוען הוא – לעמוד במעמד ומצב
ד"לחזות בנועם הוי".

והמענה לזה – שמצד הענין ד"אלקי יצחק", למעלה מהזמן,
יכול גם עתה להכיר ("הערן") את המעלה דקבלת עול שתתגלה
לעתיד (מהנחה בלתי מוגה).

(49) לקו"ת שלח מו, ד.

(50) אסתר ב, יג. וראה תו"א מג"א צו, א. תו"ח חיי שרה ד"ה

אגרות קודש

ב"ה, י"א כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יוסף יהודא שי

שלום וברכה!

... מ"ש אודות מנהגו הטוב לגמור ספר התהלים בכל יום וכן בשי"ק וחושש אשר עי"ז נצרך

יהי לו למעט בהקביעות לדא"ח או למעט בעבודתו.

הנה לאחר כל זה לדעתי ימשיך במנהגו הטוב באמירת התהלים כנ"ל, ועי"פ המבואר

במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע עי"ד גודל ענין אמירת תהלים, וכיון שמלבד

שעות הלילה עד חצות לילה, הרי מותר לאמר תהלים כל היום, הנה אם לא יספיק הזמן בבקר הרי

יוכל למלאות בשאר שעות היום, והשי"ת יצלחו.

בברכה.

נ.ב. במשלוח בפ"ע נשלח לו החוברת והקונטרס י"ט כסלו. ובטח יזכה בתוכנם את הרבים.

בס"ד. משיחות ש"פ תולדות, ד' כסלו ה'תש"נ.

23 ולכאורה, להפירוש ש"תולדות יצחק" הם
24 המאורעות דיצחק, יכולים לפרש "ואלה תולדות
25 יצחק", "מוסיף על הראשונים" – שהמאורעות
26 דיצחק בפרשה זו (לאחרי פטירת אברהם) הם
27 בהמשך ובהוספה למאורעות דיצחק בפרשיות
28 שלפנ"ז, ובפרט שהם מאורעות עיקריים, החל
29 מפרטי הענינים דלידת יצחק, פרשת העקידה,
30 והנישואין שלו (בחיי אברהם).

31 אבל להפירוש ש"תולדות יצחק" הם הבנים,
32 "יעקב ועשו האמורים בפרשה" – צריכים לפרש
33 "ואלה תולדות יצחק", "ואלה מוסיף על
34 הראשונים", בהוספה על מ"ש לפנ"ז¹⁰ אודות
35 "תולדות ישמעאל גו' בני ישמעאל"¹¹. ועפ"ז אינו
36 מובן: מהו הדמיון בין "תולדות יצחק" – יעקב
37 ועשו – ל"תולדות ישמעאל" שכולם רשעים!
38 ג. במדרש¹² ישנו תירוץ על שאלה זו:

39 "ואלה תולדות יצחק בן אברהם, מוסיף על
40 הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו בני
41 ישמעאל, ומי הי' זה עשו ובניו שהי' בנו של
42 יצחק, וא"כ י"ל הואיל ואין כתוב אלא ואלה
43 תולדות אף יעקב שהוא תולדות יצחק בכלל . .
44 לכך תולדות יצחק חסר, להוציא יעקב מכלל
45 הרשעים".

46 אבל כיון שרש"י אינו מביא דברי המדרש "לכך
47 תולדות יצחק חסר להוציא יעקב כו'" [וטעם
48 הדבר, לפי שבדרך הפשט אי אפשר לפרש שעיקר
49 "תולדות יצחק" הוא עשו ולא יעקב ("להוציא
50 יעקב")¹³, ואדרבה, יעקב הוא העיקר, וכמודגש
51 בפירוש רש"י שמקדים יעקב לעשו, "יעקב ועשו

1 א. בהתחלת פרשתנו מעתיק רש"י התיבות
2 "ואלה תולדות יצחק", ומפרש: "יעקב ועשו
3 האמורים בפרשה". כלומר, אע"פ שיעקב ועשו לא
4 נזכרו בסמיכות לתיבות "תולדות יצחק" (כפי
5 שמצינו בכיו"ב¹), אלא לאחרי כמה פסוקים, מ"מ,
6 שייך לומר "ואלה תולדות יצחק" כיון ש"אמורים
7 בפרשה"².

8 וצריך להבין³:

9 מהו הכרחו של רש"י לפרש "תולדות (יצחק)"
10 מלשון בנים, "יעקב ועשו", אע"פ שאינם כתובים
11 בסמיכות אלא בהמשך הפרשה ("אמורים"
12 בפרשה) – הרי יכול לפרש "תולדות (יצחק)"
13 מלשון מאורעות, "ילדי ימיו וקורותיו"⁴, "הקורות
14 שקרוהו"⁵ [כפי שמפרש בפסוק⁶ "אלה תולדות
15 יעקב", "אלה ישוביהם וגלגוליהם"⁷], שלפירוש
16 זה מתחיל סיפור תולדותיו בסמיכות ממש⁸, ולא
17 בפסוקים שלאח"ז בהמשך הפרשה?

18 ב. שאלה זו מתחזקת יותר ע"פ הדיוק דתיבת
19 "ואלה (תולדות יצחק)", בוא"ו המוסיף:

20 איתא במדרש⁹ "בכל מקום שכתוב ואלה מוסיף
21 על הראשונים, ובכל מקום שכתוב אלה פוסל את
22 הראשונים".

1 ולדוגמא: בסוף הפרשה הקודמת – "ואלה תולדות
ישמעאל גו' ואלה שמות בני ישמעאל גו'" (חיי שרה כה, יב"ג).
וכן בפרשיות שלפנ"ז – "אלה תולדות נח גו' וילד נח שלשה
בנים גו'" (ר"פ נח).

2 פ"י הרא"ם. ועוד.

3 בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך.

4 כפירוש הספורנו כאן.

5 פ"י הרד"ק.

6 וישב לז, ב.

7 וע"ד פירושו בפסוק "אלה תולדות נח" – עיקר
תולדותיהם של צדיקים מנעשים טובים".

8 ועד בפסוק זה עצמו – "אברהם הוליד את יצחק".

9 ולהעיר, שעפ"ז לא יהי צורך לפרש "וע"י שכתב כו' לפי
שהיו ליציני הדור כו'", כי, גם "אברהם הוליד את יצחק" הוא
ממאורעות (תולדות) יצחק (ראה גו"א ולבוש כאן).

9 שמו"ר פ"ל, ג. והביאו רש"י בפשוטו של מקרא בר"פ
משפטים. ויש לומר, שחידושו של רש"י בפ' משפטים הוא
חדמיון להראשונים ("מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"), אבל

הכלל ש"ואלה מוסיף על הראשונים" מובן בפשטות גם ללא
פירוש רש"י (ראה לקו"ש שם הערה 13).

10 חיי שרה שם.

11 אף שאפשר לפרש ש"ואלה תולדות יצחק" קאי (לא על
תולדות ישמעאל שלפניו, אלא) על תולדות אברהם (שלפני פניו).
– ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 117 ואילך.

12 שמו"ר שם.

13 ראה גם לקו"ש שם ע' 114. חט"ו ע' 191.

יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק¹⁸, ו"ביצחק
 (דוקא, ולא בישמעאל) יקרא לך זרע¹⁹, היינו,
 שההבטחה ד"אב המון גוים נתתיך" (שנאמרה
 בקשר ובשייכות ללידת יצחק) תתקיים [לא ע"י
 ישמעאל, אף ש"הפריתי אותו גו' שנים עשר
 נשיאים יוליד גו'²⁰, אלא] ע"י יצחק דוקא. וכפי
 שמפרש רש"י²¹ "ונתתיך לגוים – ישראל ואדום
 (שיצאו מיצחק), שהרי ישמעאל כבר הי' לו, ולא
 הי' מבשרו עליו".

ולכן, לאחר סיום דברי ימי חיי אברהם²²,
 ממשיך הכתוב בסיפור התולדות של בני אברהם
 (ישמעאל ויצחק) – "ואלה תולדות ישמעאל בן
 אברהם גו' ואלה שמות בני ישמעאל גו' שנים עשר
 נשיאים לאומותם"²³, שבזה נתקיימה הבטחת
 הקב"ה לאברהם "ולישמעאל שמעתך גו' שנים
 עשר נשיאים יוליד", ובהמשך לזה, "ואלה תולדות
 יצחק בן אברהם, יעקב ועשו האמורים בפרשה",
 שבזה נתקיימה הבטחת הקב"ה לאברהם "אב המון
 גוים נתתיך גו' ונתתיך לגוים" (לא מישמעאל אלא
 מיצחק) – "ישראל ואדום" (יעקב ועשו).

ועפ"ז יש לפרש "ואלה תולדות יצחק בן
 אברהם אברהם הוליד את יצחק" – שב"תולדות
 יצחק", יעקב ועשו, נשלם הענין ד"אברהם
 הוליד את יצחק", כיון שע"ז נתקיימה ההבטחה
 ד"אב המון גוים נתתיך גו' ונתתיך לגוים",
 "ישראל ואדום".

ה. ויש להוסיף בכיבור פירוש רש"י "ואלה
 תולדות יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה" ע"פ
 יינה של תורה²⁴ – באופן המתאים גם עם פירוש
 המדרש²¹ "ואלה מוסיף על הראשונים, על מה
 שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל":

באור התורה²⁵ מביא הצמח-צדק הפירוש²⁶

(18) שם, ט.

(19) וירא כא, יב.

(20) לך לך שם, כ.

(21) שם, ו.

(22) כולל גם "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד

לו וגו'" (חיי שרה כה, א"ב).

(23) חיי שרה כה, יב"ט.

(24) ראה "היום יום" כ"ט שבט.

(25) פרשתנו (כרך ד') תשצט, ב.

(26) בשם "הרב החסיד ר' נחום ז"ל בס' מאור עינים".

1 האמורים בפרשה"] – השאלה בתקפה: מהו
 2 הדמיון דיעקב לבני ישמעאל?!

3 ולכן, הי' לו לרש"י לפרש ש"תולדות יצחק"
 4 הם המאורעות דיצחק, שעפ"ז יתפרש "ואלה מוסיף
 5 על הראשונים" בהוספה למאורעות דיצחק (ולא
 6 בהוספה ל"בני ישמעאל"), כנ"ל.

7 ד. ויש לומר הביאור בזה:

8 הכרחו של רש"י לפרש ש"תולדות יצחק" הם
 9 "יעקב ועשו האמורים בפרשה", היינו, ש"תולדות"
 10 פירושו בנים ולא מאורעות, הוא – מתיבת
 11 "ואלה"¹⁴, כי, "ואלה מוסיף על הראשונים",
 12 הוספה לענין שלפניו, וכיון שלפניו ("הראשונים")
 13 מדובר אודות בנים ("תולדות ישמעאל גו' בני
 14 ישמעאל גו'"), צריך לומר שגם "תולדות יצחק"
 15 שבאים בהוספה לענין שלפניו ("ואלה מוסיף על
 16 הראשונים") הם בנים (ולא מאורעות), "יעקב ועשו
 17 האמורים בפרשה"¹⁵.

18 והשייכות שביניהם ("ואלה מוסיף על
 19 הראשונים") היא (לא ש"תולדות יצחק" הם כמו
 20 "תולדות ישמעאל", אלא) – ביחס לאברהם, "ואלה
 21 תולדות יצחק בן אברהם"¹⁶, כמו "אלה תולדות
 22 ישמעאל בן אברהם":

23 למדנו כבר שלאחרי לידת ישמעאל אמר
 24 הקב"ה לאברהם "ולא יקרא עוד את שמך אברם והי'
 25 שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך והפריתי
 26 אותך במאד מאד ונתתיך לגוים גו'¹⁷, ובהמשך
 27 לזה נאמר לו אודות לידת יצחק, "שרה אשתך

(14) ולכן מעתיק מהכתוב גם תיבת "ואלה", אף שמפרש רק
 התיבות "תולדות יצחק" – כיון שההכרח לפירושו ("יעקב
 ועשו") הוא מתיבת "ואלה".

(15) ובפרט שהפסוקים שבינתיים הם בקשר ובשייכות לענין
 התולדות – החל מהנישואין, "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו
 את רבקה", שתכליתם ועיקרם להעמיד תולדות*, וכן הפסוקים
 שלאח"ז – התפלה לה', ההריון כו', עד להלידה בפועל.

(16) ומודגש יותר בכפל הענין בהמשך הכתוב – "אברהם
 הוליד את יצחק".

(17) לך לך יז, ה"ו.

(* ולהעיר גם מהא שאין מברכין אקב"ז לקדש את האשה – כיון
 שהקידושין אינם אלא הקדמה והכנה לקידוש המצוה ע"י פרי' ורבי'
 (רא"ש כתובות פ"א ט"ב).

27 ב"תולדות יצחק", לידת בניו³², "יעקב ועשו
28 האמורים בפרשה".
29 ובהקדמה:
30 סיפור תולדותיו (מאורעות דברי ימי חייו) של
31 יצחק בפרשת תולדות מתחיל מגיל ארבעים –
32 "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה גו"³³,
33 ובא כהקדמה לעיקר הסיפור אודות לידת הבנים
34 ("תולדות יצחק, יעקב ועשו") עשרים שנה לאח"ז
35 – "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם"³⁴.
36 ופשוט, שבמשך ארבעים שנות חייו לפני
37 הנישואין (וכן במשך עשרים שנה שלאח"ז, לפני
38 לידת יעקב ועשו), היו בחיי יצחק ריבוי עניני
39 עבודה, מעשים טובים וכו', ריבוי בכמות וגם ריבוי
40 באיכות, עניני עבודה נעלים ועיקריים, עד להענין
41 הכי עיקרי – עקידת יצחק, ועד"ז ג' השנים שבין
42 העקידה לנישואין (מל"ז עד מ' שנה) שאז הי' בגן
43 עדן³⁵.
44 ואעפ"כ, עיקר ושלמות עבודתו של יצחק
45 מתחילה בפ' תולדות – כי:

46 תכלית הכוונה בשלימותה אינה מסירת נפש
47 (ענין העקידה), או העלי' לגן עדן, אלא העבודה
48 דבירור העולם דוקא, ובלשון הידוע: לעשות לו ית'
49 דירה בתחתונים³⁶.
50 וענין זה מתחיל (בעיקר) ב"תולדות יצחק"³⁷ –
51 "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"³⁸, ובפרטיות
52 יותר – "יעקב ועשו", שמורה על ב' אופני העבודה
53 ד"עשה טוב" (יעקב) ו"סור מרע" (עשו), כולל

1 ד"ואלה", בוא"ו המוסיף – "שמוסיף ומרחיב גבול
2 הקדושה ע"י הוצאות ובירור הניצוצות הקדושות
3 מן הקליפה ומעלה אותן להכלל בקדושה",
4 וממשיך, "וזהו מה שפירש"י ואלה תולדות כו'
5 יעקב ועשו האמורים בפרשה, דהיינו ע"י יעקב
6 הוא מברר גם את בחי' עשו ומעלה ממנו ניצוצי
7 הקדושה".
8 ולכן מקדים רש"י יעקב לעשו ("יעקב ועשו
9 האמורים בפרשה" – אף שבאמירתם בפרשה עשו
10 קודם ליעקב²⁷) – כי, ההוספה בגבול הקדושה
11 ("ואלה") היא עי"ז ש"יעקב מברר גם את בחי'
12 עשו", עד שמעלה אותו לשרשו ומקורו, כמרומו גם
13 בדיוק הלשון "האמורים בפרשה" (ולא "האמורים
14 למטה"²⁸) – כפי שעשו הוא בתורה, היינו, בשרשו
15 ומקורו בקדושה²⁹.
16 ומזה מובן גם הקשר והשייכות לפירוש
17 המדרש, "ואלה מוסיף על הראשונים, על מה
18 שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל" – שקשור גם
19 עם הבירור דישמעאל, ע"ד ובדוגמת הבירור דעשו
20 שב"תולדות יצחק"³⁰.

21 ו. עפ"ז יש לתווך ב' הפירושים ד"תולדות
22 יצחק" – הפירוש ש"תולדות יצחק" הם "יעקב
23 ועשו", והפירוש ש"תולדות יצחק" הם "ילדי ימיו
24 וקורותיו", דברי ימי חייו של יצחק – שעיקר
25 ושלמות עבודתו של יצחק (מאורעות וקורות
26 דברי ימי חייו) מתחילה בפרשת תולדות³¹,

(27) נוסף לכך שגם בסיפור לידתם בהמשך הפרשה (פסוק כו) מפרש רש"י שיעקב הוא "ראשון ליצירה".
(28) כלשון הרמב"ן כאן.
(29) ראה לקו"ש ח"כ ע' 114. וש"נ.
(30) להעיר גם מאוה"ת פרשתנו (כרך א' קלו, ב): "ברבות

ר"פ משפטים . . . ואלה תולדות יצחק מוסיף על הראשונים היינו עשו שדומה לישמעאל כו' ומזה יובן פרש"י על ואלה תולדות יעקב ועשו האמורים בפרשה".
ועד"ז באוה"ת כרך ד' (שם) – שלאחרי שמבאר פירש"י "ואלה תולדות כו' יעקב ועשו האמורים בפרשה דהיינו ע"י יעקב הוא מברר גם את בחי' עשו כו", מוסיף: "שוב מצאתי ברבות ר"פ משפטים מפרש ואלה תולדות יצחק ואלה מוסיף כו'", היינו, שקשור עם פירוש המדרש ע"ד ההמשך לבני ישמעאל.
(31) וכמו בפשטות הכתובים – שפרטי הענינים דיצחק שנזכרו בפרשיות שלפנ"ז הם פרטים בסיפור דברי ימי חייו וענינו של אברהם.

(32) ולכן מדגיש הכתוב הלשון "תולדות" (ולא בנים) – לרמז שכולל גם "תולדות" במובן של מאורעות וקורות חיים (ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 360).
(33) כה, כ.
(34) שם, כו.
(35) מדרש – הובא בריב"א כאן. חזקוני חיי שרה כד, סג. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ט-ל.
(36) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(37) כולל גם המשך המאורעות שבפרשה – "וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גרה" (כו, א), ועד ש"ה' דעתו לירד למצרים" (פרש"י שם, ב); עבודתו בחפירת הבארות (שם, יח ואילך); הכריתת ברית עם אבימלך (שם, לא), וכיו"ב – שבהם מודגשת עבודתו ופועלתו של יצחק בעולם.
(38) בראשית א, כה.

לבינה⁴⁸, ומענין לא קאים איניש אדעתי דרבי עד³¹
 ארבעין שנין⁴⁹, וכדפרש"י ס"פ כי תבוא, ומוסיף,
 "בלידתו בן ששים – יש להעיר מענין מ"ם וסמ"ך
 ששניהם בבינה. . ולהיות ההולדה נמשך דוקא
 מכח היותר עליון. . ע"כ הוליד כשהי' בן סמ"ך".³⁵

וכיון שהעילוי דארבעים שנה הו"ע נעלה לגבי
 המעמד ומצב שלפנ"ז, ובלשון הכתוב⁵⁰ "ולא נתן
 ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד
 היום הזה" – מובן, שעיקר ושלמות עבודתו של
 יצחק התחילה בהיותו "בן ארבעים שנה"⁵¹, "ויהי
 יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה",⁴¹
 הנישואין, אשר, הנישואין הם בשביל להעמיד
 תולדות⁵², כפי שנעשה בפועל בהיותו בן ששים
 שנה, "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם".⁴⁴

ויש להוסיף בהרמז דמ"ם וסמ"ך (בן ארבעים
 ובן ששים) – ע"פ מארז"ל⁵³ "מ"ם וסמ"ך
 שבלוחות בנס היו עומדין", וענינו בעבודה, שבזמן
 דארבעים שנה וכן בזמן דששים שנה ניתוסף עליו
 בעבודה באופן של נס (הרמה, כמו נס על
 ההרים⁵⁴), היינו, שמתחיל סדר חדש בעבודה נעלה
 ביותר לגבי העבודה שלפנ"ז, כמודגש ביצחק,
 "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה גו'
 ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם" – שאז התחיל
 עיקר עבודתו בבירור העולם⁵⁵, שזהו"ע "ואלה
 תולדות יצחק", "ואלה מוסיף על הראשונים",⁵⁵

ובמיוחד – עבודתו של יעקב לברר את עשו³⁹,
 כמסופר בסיום הפרשה שיצחק שלח את יעקב
 לפדן ארם⁴⁰, ובפרשה שלאח"ז (שקורין במנחה) –
 "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"⁴¹, שיצא מבית
 יצחק אביו, ד' אמות של קדושה, ל"חרן", "חרון
 אף של עולם"⁴², כדי לעסוק בעבודת הבירורים
 בצאן לבן⁴³, וכשסיים עבודתו בבית לבן, אזי
 "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו"⁴⁴ –
 לפעול גם הבירור דעשו⁴⁵, גמר ושלמות כל
 העבודה, כמ"ש⁴⁶ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט
 את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

ויש להוסיף, שאע"פ שגם להפירוש ש"תולדות
 יצחק" הם יעקב ועשו נכללו ב"תולדות יצחק" גם
 המאורעות דיצחק, מ"מ, ההוספה ד"ואלה (תולדות
 יצחק) מוסיף על הראשונים" היא רק ביחס
 ל"תולדות ישמעאל" (בירור הלעו"ז), ולא ביחס
 למאורעות דיצחק בפרשיות שלפנ"ז – כי,
 המאורעות שבפ' תולדות שהם עיקר ושלמות
 עבודתו של יצחק, גדלה מעלתם על המאורעות
 בפרשיות שלפנ"ז, ואין לומר שהמאורעות
 שבפרשת תולדות הם בהוספה ("ואלה מוסיף על
 הראשונים") על המאורעות שלפנ"ז, אלא אדרבה,
 "סג את הראשונים" – כיון שתכלית הכוונה היא
 העבודה בבירור העולם דוקא, לעשות לו ית' דירה
 בתחתונים.

ז. עפ"ז יש לבאר גם שההתחלה ד"תולדות
 יצחק" היא ב"ויהי יצחק בן ארבעים שנה גו' ויצחק
 בן ששים שנה בלדת אותם":²⁸

בפירוש הכתוב "ויהי יצחק בן ארבעים שנה"
 – כותב הצ"צ באוה"ת⁴⁷ "להעיר מבן ארבעים

(39) וע"ד הפירוש ד"סור מרע ועשה טוב" – "שתעשה את
 הרע טוב", ש"גם הרשע יחזיר בתשובה שיכלול אותו עמו כו'
 (כש"ט ס' פט).

(40) כח, א ואילך.

(41) ר"פ ויצא.

(42) פרש"י ס"פ נח.

(43) ראה תו"א ויצא כב, ד ואילך. ובארוכה – תו"ח שם כז,
 ג ואילך. ובכ"מ.

(44) ר"פ וישלח.

(45) ראה תו"א ותו"ח ר"פ וישלח. ועוד.

(46) עובדי' בסופו – הפטרת פ' וישלח (הובא בפרש"י וישלח
 לג, יד).

(47) פרשתנו (כרך א') קלז, א.

(48) אבות ספ"ה.

(49) ע"ז ה, רע"ב.

(50) תבוא כט, ג.

(51) ועד"ז מצינו באברהם ש"בן ארבעים שנה הכיר את
 בוראו" (רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג) – בהוספה על ההכרה שהיתה
 אצלו לפנ"ז ("בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו"), "השלים
 להכירו" (כס"מ שם. וראה בארוכה לקו"ש ח"כ ס"ע 14 ואילך).
 (52) ראה לעיל הערה 15.

(53) שבת קד, רע"א. וש"נ.

(54) סהמ"צ להצ"ע עג, א – ע"פ ל' הכתוב ישעי' ל, יז.

(55) להעיר, שהעבודה דבירור העולם, לעשות מיש אין, הו"ע
 של נס – כמובן מפ"י החסידות (ד"ה גדולים מעשה צדיקים
 תרפ"ה פ"ז) במארז"ל "גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה
 שמים וארץ" (כתובות ה, א), ע"פ מארז"ל "גדול הי' נס אחרון
 מן הראשון" כי "מן שמיא מיהב יהבי מישקל לא שקלי" (תענית
 כה, א), מיהב יהבי הוא ההתהוות מאין ליש, ומישקל שקלי הוא
 ביטול היש לאין שנעשה ע"י העבודה דבירור העולם (וראה תו"א
 פרשתנו יז, ג).

17 ודור הראשון של הגאולה, יש בו הדגשה מיוחדת
18 על עבודתם של ישראל להשפיע על אזה"ע בכל עניני
19 טוב, צדק ויושר, ע"י קיום שבע מצוות בני נח⁶⁴,
20 כהכנה קרובה לקיום היעוד⁶⁵ "אז אהפוך אל עמים
21 שפה ברורה גוי לעבדו שכם אחד", ועד ש"לא יהי'
22 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . .
23 שנאמר⁶⁶ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
24 מכסים"⁶⁷ (כמ"ש הרמב"ם בסיום וחותרם ספרו⁶⁸).

25 וענין זה מודגש במיוחד בעבודתו של נשיא
26 הדור ("הנשיא הוא הכל"⁶⁹), יצחק שבדורנו, כ"ק
27 מו"ח אדמו"ר, ששמו השני "יצחק"⁷⁰ – שהחידוש
28 המיוחד שבעבודתו הוא בהפצת התורה והיהדות
29 והפצת המעיינות חוצה בכל העולם כולו, החל
30 מהפעולה בחצי כדור התחתון, עד לפעולה בכל
31 העולם ע"י תלמידיו ושלוחיו, כולל גם הפעולה על
32 אזה"ע, כפי שמתבטאת במיוחד ע"י תרגום עניני
33 התורה, עד לפנימיות התורה שנתגלתה בתורת
34 החסידות⁷¹, בשבעים לשון דאזה"ע, בשביל אלה
35 מבני"י שלעת-עתה אינם מבינים לשון הקודש,
36 ואולי י"ל גם בשביל אזה"ע, שגם הם ילמדו עניני
37 אמונה בה', השגחה פרטית, וכיו"ב.

38 ובכל זה ניתוסף עליו מיוחד בשנה זו, שנת
39 הארבעים (שמרומז בפסוק "ויהי יצחק בן ארבעים
40 שנה"⁷²) – שכיון שבשנת הארבעים "קאי איניש

1 ההוספה שע"י בירור הלעו"⁵⁶, שע"ז נעשה
2 שלימות הענין ד'תולדות יצחק" – הצחוק והתענוג
3 שנעשה ע"י העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא⁵⁷,
4 שיתגלה (באופן ד'ואלה" – מראה באצבעו ואומר
5 אלה) לעתיד לבוא⁵⁸, כשיהי' הנס העיקרי דגאולה
6 האמיתית והשלימה⁵⁹, בזכותו של יצחק, כדאיתא
7 בגמרא⁶⁰ שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא "כי⁶¹
8 אתה אבינו"⁶².

*

9
10 ח. האמור לעיל בפירוש "ואלה תולדות יצחק,
11 יעקב ועשו האמורים בפרשה", שיעקב מברר את
12 עשו, שבזה נכלל הבריור דכל העולם כולו, שבעים
13 אומות העולם, שנכללים ב"עשו"⁶³ (שהרי החלוקה
14 הכללית דישראל ואזה"ע נרמזת ב"יעקב ועשו") –
15 שייך ביותר לדורנו זה:

16 כיון שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות

(56) להעיר שבאזה"ת (כרך ד' (תתא, סע"א ואילך)) מקשר הענין ד'ואלה תולדות יצחק, ואלה מוסיף ממש, עם הענין ד'יוסף ה' לי בן אחר" (לעשות מ"אחר" "בן"), וכן עם מ"ש (ביעודי הגאולה) "יוסף אד' שנית ידו" (ישע"י יא, יא), שזהו"ע תוספת וריבוי האור כו', ומסיים, "ולכן משיח בא ג"כ ממה שמתברר מבחי' מואב ע"י רות המואבי".

(57) ועד שמגלים בחי' החושך דקדושה – "ישת חושך סתרו" (ראה לקו"ת ר"פ ויקרא. ובכ"מ).

(58) ועפ"ז מובן מ"ש במדרש (שמו"ר שם) בפירוש "ואלה תולדות יצחק, מוסיף על הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל" – "אתה מוצא כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים, אלה תולדות השמים והארץ, ואלה תולדות פרץ . . . כיון שעמד פרץ נעשה תולדות שלו מלא שהמשיח עומד הימנו . . . ולכן תולדות יצחק חסר להוציא יעקב מכלל הרשעים" – שלולי הטעם "לכן תולדות יצחק חסר להוציא יעקב כו'", הי' צ"ל גם "תולדות יצחק מלא", כמו "תולדות פרץ" שהוא מיצחק (פי' מהר"ו), כי, הגאולה ע"י משיח קשורה עם יצחק דוקא.

(59) להעיר גם מהשייכות דגאולה למ"ם סתומה (ראה ספר הערכים חב"ד מע' אותיות התורה ע' רג ואילך. וש"נ) – מספר ארבעים.

(60) שבת פט, ב.

(61) ישע"י סג, טז.

(62) ראה תו"א פרשתנו יז, ג ואילך. תו"ח שם ד, ד ואילך.

אזה"ת שם (כרך ד') תתיז, א. ובכ"מ.

(63) ובפרטיות יותר – ישמעאל ועשו, כאמור, ש"ואלה תולדות יצחק (יעקב ועשו) מוסיף על הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל", שבהם נכללים כל אזה"ע (ראה ספר הערכים חב"ד מע' אזה"ע ע' שכז. וש"נ). ובלשון הכתוב (ברכה לג, ב) "הופיע מהר פארן וזרח משעיר למו", "שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו . . . ופתח לבני ישמעאל שיקבלו ולא רצו", עד ש"אתה לישראל" (פרש"י עה"פ. וראה אזה"ת פרשתנו (כרך ד') תת, ב ואילך).

(64) כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספ"ח) "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח" (וראה בארוכה לקו"ש חיי שרה שנה זו. וש"נ).

(65) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(66) ישע"י יא, ט.

(67) ראה "הדרן על הרמב"ם" דשנה זו – משיחת ש"פ חיי שרה, כ"ז מרחשון.

(68) והרי באים עתה מה"סיום" דלימוד הרמב"ם בכל תפוצות ישראל – סיום מחזור ששי דג' פרקים ליום, וסיום מחזור שני דפרק אחד ליום.

(69) פרש"י חוקת כא, כא.

(70) ושמו הראשון – "יוסף" – נרמז במ"ש "ואלה תולדות יצחק", "ואלה מוסיף כו'", כנ"ל הערה 56.

(71) בחודש זה – חודש כסלו, חודש השלישי דחדשי החורף, המכוון לחודש השלישי דחדשי הקיץ – חודש סיון, "ירחא תליתאי", שבו ניתנה התורה, "אוריאלן תליתאי" (שבת פח, א), ולכן, גם התגלות פנימיות התורה ע"י תורת החסידות היתה בחודש השלישי, חודש כסלו (ראה לקו"ש לוי"צ אג"ק ע' רה. ע' רז). ולהעיר גם מהפתגם הידוע שהענין דיפוצו מעינותיך חוצה התחיל לאחרי הגאולה די"ט כסלו (סה"ש תו"ש ס"ע 112 ואילך).

(72) ויש לקשר גם עם העילוי דששים שנה ("ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם") – שהתחלת שנת הארבעים (י"ד שבט תש"י

26 הנבראים שבעולם) יכולה להיות הוספה ביתר שאת
 27 עכ"פ, ותפקידם של ה"שלוחים" – אלה שנתמנו
 28 להיות שלוחים בפועל – לגלות אצל כאו"א, הן
 29 בני"י והן אוה"ע [ועד לכל הנבראים שבעולם],
 30 שהם שלוחים של הקב"ה, ולעוררם ולפעול עליהם
 31 למלא תפקידם ושליחותם בפועל ממש.

32 ותוכן "כינוס השלוחים העולמי" – שהשלוחים
 33 (לשון רבים) שבכל העולם כולו, באי-כח דכל
 34 העולם כולו, עם כל הריבוי ופרטי התחלקות
 35 ושינויי הנבראים שבעולם, מתאספים ומתכנסים
 36 יחדיו, כינוס לשון יחיד, לשם מטרה ותכלית אחת
 37 – שיתוסף עוד יותר (עד להוספה שבאין-ערוך)
 38 במילוי שליחותו של הקב"ה בכל העולם כולו
 39 להיות לו ית' דירה בתחתונים (כמשנת"ל
 40 בארוכה⁷⁸).

41 וזהו הקשר והשייכות לפ' תולדות, "ואלה
 42 תולדות יצחק", "יעקב ועשו" – עבודתו של יעקב
 43 (בני"י) בכירור העולם כולו (עשו), שזוהי תוכן
 44 ונקודת עבודתם של השלוחים המודגשת ב"כינוס
 45 השלוחים העולמי", אשר, עי"ז ממהרים ומזרזים
 46 עוד יותר הענין ד"ואלה תולדות יצחק" בתכלית
 47 השלימות, הצחוק והתענוג שיתגלה לעתיד לבוא
 48 (כנ"ל ס"ז).

49 ובודאי יסיפו עוד יותר בעבודת השליחות,
 50 ובפרט מצד הנתינת-כח שבסיום פרשתנו⁷⁹:
 51 "וישלח יצחק את יעקב" (והמשך הדברים בפ'
 52 ויצא שמתחילין לקרוא במנחה, כנ"ל ס"ו), כולל
 53 גם שיתוסף בעריכת כינוסים איזוריים, על מנת
 54 להמשיך את פעולת הכינוס העולמי בכל איזור
 55 ואיזור לפי ענינו, וגם מהכינוסים האיזוריים ידפיסו
 56 קובץ למזכרת-נצח (כמדובר לעיל⁸⁰ בנוגע לכינוס
 57 העולמי), "זה ספר תולדות הכינוס" של "תולדות
 58 יצחק".

*

59
 60 י. ויש להוסיף, שההדגשה דכירור העולם
 61 בתקופתנו זה כהכנה לימות המשיח, היא (לא רק

1 אדעתי' דרביי", צריכה להיות הוספה ביתר שאת
 2 וביתר עוז בכל עניני העבודה ד"תולדות יצחק",
 3 נעלה ביותר לגבי העבודה שלפנ"ז, עד שלא יאמר
 4 שהעבודה שלאחרי ארבעים שנה היא הוספה על
 5 העבודה שלפנ"ז ("ואלה מוסיף על הראשונים"),
 6 להיותה באופן של "נס"73 (כנ"ל ס"ו-ז).

7 ט. ויש לקשר זה עם כינוס השלוחים העולמי דשנת
 8 הארבעים שהתקיים בהשגחה פרטית בימים
 9 השייכים לסדר "ואלה תולדות יצחק"74 גו' ויהי יצחק
 10 בן ארבעים שנה⁷⁵:

11 השלוחים שמתכנסים מכל המדינות שברחבי
 12 העולם כולו (כינוס עולמי), איש איש מהמדינה
 13 שבה ממלא שליחותו, הם באי-כח שמייציגים את
 14 כל המדינות שבעולם, די"ל גם אוה"ע.

15 ובפרטיות יותר:

16 לאמיתו של דבר כולם שלוחים של הקב"ה, הן
 17 בני"י, שכאו"א מהם הוא שלוחו של הקב"ה לעשות
 18 לו ית' דירה בתחתונים ע"י קיום תרי"ג מצוות
 19 התורה, והן אוה"ע, שע"י שבע מצוות בני נח
 20 ממלאים שליחותו של הקב"ה בהענין ד"לשבת
 21 יצרה"⁷⁶ [ועד שגם לשאר הנבראים שבעולם, חי
 22 צומח ודומם, יש שליחות לעשות בכבודו של
 23 הקב"ה, כמארז"ל⁷⁷ "כל מה שברא הקב"ה בעולמו
 24 לא בראו אלא לכבודו"];

25 אלא, ששליחות זו (אצל כל בני האדם וכל

— תשמ"ט) היא לאחרי סיום ששים שנה להנישואין ד"תולדות
 יצחק" (ד' כסלו תרפ"ט — תשמ"ט), שעל ידם נעשה ההמשך
 ד"תולדות יצחק", ובאופן דמוסיף והולך.

73 ולהעיר, שנוסף על הדגשת ענין ה"נס" בשנת הארבעים
 ושנת הששים, מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, ה"ז מודגש
 גם בסימנה של השנה — תש"ג, ר"ת תהא שנת נסים.

74 להעיר, ש"תולדות יצחק" כולל גם ובמיוחד את
 השלוחים, שהרי "התלמידים קרויין בנים" (רמב"ם ריש הל' ת"ת
 — שיעור היומי דש"ק זה).

75 מתחיל מיום הש"ק פ' חיי שרה, שתוכן הפרשה ע"ד
 השליחות דאליעזר בקשר לנישואי יצחק ורבקה, שתכליתה
 ומטרתה "תולדות יצחק" (שמתחילין לקרוא בשבת פ' חיי שרה),
 והמשכו עד לסיומו וחומתו (כולל ובמיוחד קבלת החלטות טובות
 בנוגע לעבודה דכל השנה עד לכינוס הבא) — בימי השבוע דפ'
 תולדות יצחק.

וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה בקשר לכינוס
 השלוחים העולמי.

76 ישע"י מה, יח.

77 אבות ספ"ו.

78 קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה הנ"ל. שיחת יום א' כ"ה
 מרחשון.

79 כח, ה.

80 קונטרס הנ"ל ס"ג.

37 צורך לפרט ולהאריך, כיון שהדברים ידועים
38 ומפורסמים.

39 והמדובר אודות מהפיכות במדינות כאלו שיש
40 בהם ריבוי עצום של בני-אדם, כלומר, מהפיכות
41 בממשלות ומשטרים שמנהיגים בליוני אנשים בכל
42 רחבי העולם, ועד לרוב האנשים שבכל העולם!
43 וה"נס" שבדבר – ולפלא הכי גדול שלא שמים
44 לב לכל זה, "אין בעל הנס מכיר בנסו"⁸² –
45 שמהפכות קיצוניות, שיש להם השפעה ישירה על רוב
46 העולם, מתרחשות בשקט ובמנוחה, דבר שאין לו אח
47 ורע בתולדות האנושיות כולה:

48 מהפיכות במשטר ושלטון של מדינות היו
49 מלווים תמיד במלחמות עקובות דם שהתנהלו
50 במשך תקופה ארוכה, שיבשו את מהלך החיים,
51 הביאו הרס וחורבן ר"ל. ואין צורך להרחיק לכת
52 ולחפש בדברי ימי העולם בדורות שלפנ"ז, כיון
53 שראינו בדורנו זה את החורבן הנורא במלחמת
54 העולם השני, לא תקום פעמיים צרה.

55 ואילו בימינו אלה, מתרחשים מהפכות
56 קיצוניות גדולות יותר, ברוב העולם, ובחסדי ה',
57 ללא מלחמות, ללא שפיכות דמים, ח"ו, אלא מתוך
58 שקט ומנוחה.

59 ויש להוסיף, שמהפכות בעולם בימינו אלה
60 רואים (לא רק ביחס להנהגת בני-אדם, אלא) גם
61 ביחס לשאר הנבראים שבעולם, חי צומח ודומם –
62 רעידות אדמה שאירעו בתקופה האחרונה, בפרק זמן
63 קצר, ונמשכות גם עתה במקומות שונים בעולם
64 (גם במדינה זו), ובחסדי ה', הקרבנות היו במספר
65 קטן, ובפרט ביחס למקרים דומים שאירעו
66 בתקופות שלפנ"ז.

67 יא. וביאור השייכות דכהנ"ל לבנ"י –
68 (דלכאורה, מאורעות שמתרחשים במהלכי
69 הפוליטיקא ברחבי העולם (ללא קשר ישיר
70 לבנ"י⁸³) אינם מענינם של בנ"י, שתפקידם לעסוק
71 בלימוד התורה וקיום המצוות) – בכמה פרטים:
72 א) הכרת גדלות הא-ל ונתינת שבח והודי' על
73 גודל חסדיו – שכן, נוסף לגדלות הא-ל שנראית

1 באופן ד"אמורים בפרשה", בתורה, אלא גם) באופן
2 הנראה בגלוי במצב העולם כולו⁸¹ בימינו אלה.

3 ובהקדמה:
4 ישנם התמהים על המדובר בתקופה האחרונה
5 שעומדים אנו בסוף זמן הגלות, עקבתא דמשיחא,
6 ושואלים: היכן רואים זאת? הרי עולם כמנהגו
7 מידי שנה בשנה כרגיל נוהג? – ולפלא הכי גדול
8 שאינם מתבוננים בהמאורעות שמתרחשים בעולם,
9 מאורעות הגלויים ומפורסמים!

10 בתקופה האחרונה (החל משנים הכי אחרונות,
11 ומוסיף והולך מזמן לזמן) מתרחשים ברחבי
12 העולם מהפיכות קיצוניות, מן הקצה אל הקצה,
13 ובחסדי ה', מתרחשים מהפיכות אלה בשקט,
14 כלומר, ללא מלחמות ושפיכות-דמים, רחמנא
15 ליצלן, עד כדי כך, שחיי היום-יום (בעניני המסחר
16 וכיו"ב) ממשיכים להתנהל ע"ד הרגיל, כאילו
17 עולם כמנהגו נוהג, למרות שמתרחשת מהפיכה
18 קיצונית בהנהגת המדינה כולה, אלא שהיא
19 מהפיכה פנימית, בדרכי פוליטיקא מדינית:

20 לכל לראש ומתחיל ממדינת רוסיא (המדינה
21 שממנה בא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו יחד עם
22 תלמידיו ושלוחיו), אשר, לאחר תקופה של
23 שבעים שנות משטר תקיף ואימתני שהפיל חיתתו
24 על כל תושבי המדינה, עד שאפילו עבור התבטאות
25 של ביקורת על המשטר היו עונשים להשלח לארץ
26 גזירה (סיביר וכיו"ב) – נעשה לפתע, בפרק זמן
27 קצר ביותר, שינוי קיצוני (ע"י העומדים בראש
28 הנהגת המדינה) במשטר המדינה, ומתפשט גם
29 בשאר מדינות דוגמתן.

30 ועד"ז במדינת סין – שבתקופה האחרונה
31 מתרחשת מהפיכה בהנהגת המדינה בפנים וגם
32 בנוגע לקשר ויחס עם שאר מדינות העולם, וכיו"ב,
33 וכן במדינת הודו – שבפרק זמן קצר יחסית
34 הוחלפו ראשי השלטון ששלט במשך תקופה
35 ארוכה, ועד"ז מהפיכות קיצוניות בעוד כמה
36 מדינות ברחבי העולם, ועד ל"איי הים", אשר, אין

(81) עי"ז שנשתלשל מהתורה – "אסתכל באורייתא וברא
עלמא" (זח"ב קסא, רע"ב). ולהעיר גם מהמשך המאמר – "בר
נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא", שנעשה ע"י עבודתם של
ישראל, כדלקמן בפנים.

(82) נדה לא, א.

(83) מלבד העובדה שבכמה מדינות נעשה קל יותר לקיים
תומ"צ.

22 המאורעות שב"גבולות עמים", שבעים אומות
 23 העולם, קשורים ביציבות ותוקף עם "בני ישראל".
 24 ולכן, כאשר בני"י מוסיפים בעבודתם בלימוד
 25 התורה וקיום מצוותי' [הן העבודה דקיום התומ"צ,
 26 והן העבודה דבירור העולם, כולל ההשפעה על
 27 אוה"ע לקיים שבע מצוות בני נח], ה"ז פועל בדרך
 28 מומילא (ללא צורך בהתעסקות מיוחדת, אפילו לא
 29 במחשבה בלבד) קיום ועמידת העולם כולו, בכל
 30 שבעים אומות העולם, "יצב גבולות עמים".

31 ויש לומר, שהשינויים שנעשו בעולם בתקופה
 32 האחרונה, המדגישים שזוהי התקופה דעקבתא
 33 דמשיחא – הם כתוצאה מעבודתם של ישראל
 34 בתקופה האחרונה, ובלשון הכתוב בפרשת השבוע
 35 – "תולדות יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה",
 36 ובפרט בקשר ובשייכות עם שנת הארבעים, "ויהי
 37 יצחק בן ארבעים שנה", כנ"ל בארוכה.

38 וענין זה מודגש בכינוס השלוחים העולמי
 39 דשנת הארבעים – כאמור לעיל שהשלוחים
 40 שהתכנסו מכל המדינות שברחבי העולם הם באי-
 41 כח דכל המדינות שבעולם, ולכן, ה"ז פועל בדרך
 42 ממילא על ההנהגה דכל המדינות שבעולם.

43 ויה"ר – והוא העיקר – שיתוסף עוד יותר
 44 בעבודתם של ישראל, ובמילא, יתוסף עוד יותר
 45 בהטבת מצב העולם כולו, בחדש וברחמים, בטוב
 46 הנראה והנגלה, ע"י חיזוק והתייצבות המשטר
 47 האמיתי של הקב"ה, בורא העולם ומנהיגו, ועד
 48 לקיום היעוד "והיתה לה' המלוכה", גילוי מלכותו
 49 של הקב"ה בכל העולם, ו"אז אהפוך אל עמים
 50 שפה ברורה גוי לעבדו שכס אחד", ועד שהארץ
 51 עצמה תהי' באופן ש"מלאה הארץ דעה את ה'
 52 כמים לים מכסים".

1 בהנהגת הטבע, כמ"ש "השמים מספרים כבוד א-ל
 2 גוי"⁸⁴, "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח
 3 וכוכבים אשר כוננת"⁸⁵, מודגשת יותר גדלות הא-ל
 4 בהנהגה נסית, כבנדר"ד, שמהפיכות קיצוניות
 5 ברחבי העולם מתרחשות בשקט ומנוחה, נס גדול
 6 שאינו אלא בכחו של הקב"ה ה"נל יכז"ל! ועל כך
 7 יש להודות להקב"ה על גודל החסד שבדבר,
 8 במכ"ש וק"ו מנתינת שבח והודי' על הנהגת הטבע
 9 מידי יום ביומו⁸⁶.

10 (ב) הוספה כאמונה בביאת המשיח והצפי'
 11 לביאתו, "אחכה לו בכל יום שיבוא" – שכן,
 12 מהפכות בעולם הם מהסימנים שהובאו במדרשי
 13 חז"ל על התקופה דעקבתא דמשיחא⁸⁷, וכשרואים
 14 מהפכות גדולות בימינו אלה, ה"ז סימן נוסף
 15 שנמצאים אנו ברגעים האחרונים דעקבתא
 16 דמשיחא, ותיכף ומיד ממש בא משיח צדקנו.

17 יב. ועוד ענין עיקרי – הנוגע גם ובעיקר מכאן
 18 ולהבא:

19 כל המאורעות שבעולם משתלשלים מהנהגת
 20 בני"י – שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב⁸⁸ "יצב
 21 גבולות עמים למספר בני ישראל"⁸⁹, היינו, שכל

(84) תהלים יט, ב.

(85) שם ת, ד.

(86) ופשוט, שההתעסקות בלימוד התורה וקיום המצוות אינה גורעת כלל בהתבוננות בגדלות הא-ל ונתינת שבח והודי' על גודל חסדיו.

(87) ולדוגמא: "אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של משיח" (ב"ר פמ"ב, ד). "שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה כו" (פסיקתא רבתי פסקא קומי אורי). והרי התוכן ד"מלכיות מתגרות" הוא מהפכות בעולם, אלא, שבחסדי ה' ה"התגרות" היא מתוך שקט ומנוחה.
 (88) האזינו לב, ת.

(89) "למספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון" (פרש"י עה"פ).

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' א

7 נְתָן, ודווקא הָתָם הוּא שגובה הכל מבעל הבור, כיון דְאָמַר לִיהּ בְּעַל
 8 הַשּׁוֹר הַנִּזְק לְבַעַל הַבּוֹר, אָנָּה (אני), תוֹרְאֵי בְּבִידָךְ אֲשַׁפְּתִיהּ –
 9 מצאתי את שורי מת בבורך, כלומר בורך הוא זה שהרגו בפועל,
 10 ולכן מֵאֵי דְלִית לִי לְאַשְׁתְּלוּמֵי מִהָאָדָּם – מה שלא אוכל לגבות מבעל
 11 הַשּׁוֹר שֶׁדָּחַפּוּ, מִשְׁתְּלִימָנָא מִיָּדָּךְ אַגְבָּה מִמֶּךָ,

1 חלק חבירו, הֵנִי מִלִּי – היינו דווקא כשהם שני מוזיקים בְּתַרֵּי גוּפֵי –
 2 בשני גופים נפרדים, כמו שור ובור, אָבָּל כששניהם בְּתַד גוּפָא –
 3 בגוף אחד, כמו בשר ואימורים ששניהם בשור אחד, יתכן דְמִצֵּי
 4 אָמַר לִיהּ – יכול הניזק לומר לבעלים, מָגַל הִיָּבָא דְבַעֲיָנָן מִשְׁתְּלִימָנָא
 5 – מכל חלק בבהמה שארצה אגבה את נזקי, וחידש רבי אבא שגם
 6 באופן כזה אינו גובה מהבשר כנגד האימורים. אִיבְעִית אִימָא רְבִי

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

כרך טו, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

- 24 (ג) בין הפרטים ב"ענין של מעלה", שאליו קשור
 25 "וישמע יעקב", צריך היה, לכאורה, למנות רק את אלה
 26 הכתובים לפני "וישמע יעקב", ולא את הפרט "וישמע
 27 יעקב" עצמו, ובודאי לא את הפרט "כי רעות בנות
 28 כנען" המוזכר לאחור "וישמע יעקב".
- 29 (ד) מפליא יותר הוא הסיום של רש"י "והלך גם
 30 הוא אל ישמעאל", אשר אינו נכלל בפרטים שראה
 31 עשו, אלא תוצאה מעשית של "וירא עשו": כיון שראה
 32 ש"רעות בנות כנען" הוא הלך אל ישמעאל.
- 33 ואין לומר שבסיימו "הלך גם הוא אל ישמעאל"
 34 מתכוון רש"י להסביר⁶, שכל הפרטים אשר "וירא
 35 עשו" הביאו לידי "וילך עשו אל ישמעאל", ולכן הוא
 36 מונה את כל הפרטים המוזכרים בתורה, כולל "וכי
 37 שמע... והלך... וכי רעות... והלך..." –
- 38 כי הענין ש"וירא עשו" הוא הגורם ל"וילך עשו..."
 39 מובן מעצמו. גם ללא פירושו של רש"י ש"וישמע
 40 יעקב" "מחובר לענין של מעלה", ניתן להבין שכל
 41 הפרטים המוזכרים בתורה, חוץ מ"וישמע יעקב...", הם
 42 הקדמה לתוצאה "וילך עשו..."
- 43 מהכללת הדברים בפירוש רש"י "מחובר לענין של
 44 מעלה" מובן, שיש לכך קשר לפירוש: רק לאחר
 45 ההסבר ש"וישמע יעקב מחובר לענין של מעלה", וכל
 46 הפרטים שמזכיר רש"י, מובן הפסוק "וילך עשו אל
 47 ישמעאל", ולכן מסיים רש"י "והלך גם הוא אל
 48 ישמעאל".

א.

פירוש רש"י על "וישמע יעקב"

- 1 מן הפסוק¹ "וישמע יעקב.. וילך פדנה ארם",
 2 מצטט רש"י את המילים "וישמע יעקב"² ומפרש:
 3 "מחובר לענין של מעלה, וירא עשו כי ברך יצחק...
 4 וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו
 5 והלך פדנה ארם, וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא
 6 אל ישמעאל".
- 7 בפשטות נראה שכוונת רש"י היא זו: אי אפשר
 8 לומר שבאמרה "וישמע יעקב..." מתכוונת התורה
 9 לספר את המאורעות, שיעקב אבינו ציית לאביו והלך
 10 לפדן ארם, כי על זאת כבר סופר לפני כן³ בפרשה
 11 ("וישלח יצחק את יעקב וילך...")⁴, והפסוקים
 12 הכתובים לפני "וישמע יעקב" הם המשך ל"וירא עשו"
 13 הנאמר בפסוק הקודם, והתורה מספרת על פרט נוסף
 14 שראה עשו.
- 15 אך צריך להבין:
- 16 (א) ענין זה, ש"וישמע יעקב" קשור ל"וירא עשו"
 17 היה מובן גם אילו היה רש"י אומר בקצרה "וישמע
 18 יעקב, מחובר לענין של מעלה וירא עשו"⁵. מדוע
 19 מפרט רש"י את כל הפרטים אשר ראה עשו, ואשר
 20 כתובים בתורה בפירושו?
- 21 (ב) בתורה מסופר פרט נוסף שראה עשו – "ויצו
 22 עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען" – מדוע
 23 משמיט רש"י פרט זה?

משא"כ ע"ד הדרש – ראה ב"ר פס"ז, יב. תנחומא באבער ויצא א], ואין צורך רש"י לפרשו.

(6) הרא"ם מפרש שכוונת רש"י היא לבאר שהוא"ו שבתבת "וילך" אינה משמשת לחיבור, כ"א להפוך העתיד לעבר – אבל ביאור זה אינו שייך, לא להתיבות "וישמע יעקב" שרש"י מעתיקם ולא לפירושו "מחובר לענין של מעלה".

(1) פרשתנו כח, ז.

(2) ראה לקמן הערה 20.

(3) שם, ה.

(4) משכיל לדוד כאן.

(5) ויתירה מזה: הפירוש ד"וישמע יעקב" מחובר ל"וירא עשו" ואינו סיפור עוה"פ ע"ד יעקב, לכאורה – מובן הוא מעצמו [ע"ד הפשט.

26 אשה מבנות כנען, אשר מזה הוא הבין ש"רעות בנות
27 כנען... ולכן "וילך עשו..."
28 – ודוקא פרט זה משמט רש"י, כאמור לעיל.

ג.

התמיהה על התנהגות עשו

29 ההסבר לכך הוא: התורה מספרת כל זאת בהרחבה
30 כדי לתרץ תמיהה המתעוררת לגבי "וילך עשו אל
31 ישמעאל":

32 עשו הלך לקחת את בת ישמעאל לאשה, ולא לקח
33 מבנות כנען שבשכנותו, כדי להראות שאין הוא נחות
34 מיעקב, וגם הוא מקיים את רצונו של יצחק¹⁰.

35 ואינו מובן: הרי יצחק לא ציוה על יעקב רק "לא
36 תקח אשה מבנות כנען", כ"א גם "שלח אותו פדנה
37 ארם לקחת לו משם אשה", ויעקב קיים הן את החלק
38 השלילי שבהוראה והן את החלק החיובי. הוא לא לקח
39 לו אשה מבנות כנען, והלך לפדן ארם.

40 אם כן, מדוע הסתפק עשו בשלילה – לא לקח
41 אשה מבנות כנען, אך עם זאת לא בצע את החלק
42 החיובי, הוא לא הלך לפדן ארם¹¹ כדי לקחת לו משם
43 אשה¹²?

44 כדי לתרץ תמיהה זו על מעשי עשו¹³, אומרת
45 התורה פעמיים "וירא עשו"¹⁴: בדברים שראה עשו
46 היו, כאמור, שני סוגים, אשר כל אחד מהם מסביר פרט
47 אחר ב"וילך עשו אל ישמעאל": "וירא" בפעם
48 הראשונה מסביר מדוע סבר עשו שאין הוא צריך ללכת
49 לפדן ארם. "וירא" השני מסביר מדוע הלך עשו לקחת
50 לו אשה מבנות ישמעאל.

ב.

שני אופני "וירא"

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר ענין נוסף:
2 לאחר שכבר נאמר בתורה "וירא עשו (כי ברך יצחק...
3 ושלח אותו... ויצו עליו...)", חוזרת התורה ואומרת
4 שוב "וירא עשו (כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו
5 וילך...)", ומזה מובן, שהפרטים אשר ראה עשו
6 נחלקים לשני סוגים, שלגבי כל סוג היה אופן אחר של
7 "וירא", ולכן נאמר "וירא עשו" פעמיים.

8 וההבדל בין שני אופני "וירא" הוא, בדומה לפירוש
9 רש"י לעיל, בתחילת פרשת וירא⁷ – "מהו וירא וירא
10 שני פעמים. הראשון כמשמעו, והשני לשון הבנה
11 נסתכל... והבין...": משמעות "וירא עשו" בפעם
12 הראשונה היא "כמשמעו" – הוא ראה מאורעות
13 שאירעו לאחרים – בין יצחק ליעקב – "ברך... את
14 יעקב ושלח אותו... ויצו עליו...". לעומת זאת "וירא"
15 בפעם השניה היא "לשון הבנה" – "נסתכל... והבין"⁸,
16 ש"רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו" – שהפרטים
17 קשורים אליו ומחייבים אותו, וכפי שכתוב בהמשך
18 הפסוקים ש"וירא" זה גרם להליכתו אל ישמעאל.

19 אך צריך להבין: מטרת כל הסיפור "וירא עשו"
20 היא לציין את הסיבה שגרמה ל"וילך עשו אל ישמעאל
21 ויקח...", ולשם כך די היה ב"וירא" השני – "וירא עשו
22 כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, (ולכן) וילך
23 עשו...", ומדוע מספרת התורה בהרחבה את כל אשר
24 ראה עשו ב"וירא" הראשון?⁹

25 לכל היותר די היה בפרט "ויצו עליו לאמר לא תקח

(12) ראה אלשיך שם (שה"י ענין נסי ש"בל ישית לב אל כל דברי
אביו רק על מחצית' כו", עיי"ש. וראה הערה 14).

(13) להעיר מפרש"י לעיל כו, לד (אבל אינו דומה לנדוד שב'
הציונים – "לא תקח גו' וקח לך משם אשה גו'" – נאמרו יחד, ולכאור'
אין מקום לחלק ביניהם).

(14) כי מכיון שבהכתובים שקודם "וירא עשו" (שם, א"ב) מסופר ב'
הענינים: "ויצוהו גו' לא תקח גו' קום לך פדנה ארם" – הרי מובן, שעשו
ראה לא רק הציווי "לא תקח גו' מבנות כנען" אלא גם השליחות לפדן
ארם (דמאי שנא), ובמילא הוצרך הכתוב לכאר הטעם על שלא השתדל
עשו ללכת פדן ארם.

(7) יח, ב. וראה בראשית ג, ז ובפרש"י. וישב מ, טז. פרש"י מקץ מב,
א. ועוד.

(8) כי רא"י (כמשמעו) דאופי בנות כנען – ידע מוכבר (שהרי נשיו היו
מבנות כנען) ועתה נתחדש אצלו והבין שהן רעות בעיני יצחק.

(9) ראה גם אלשיך ר"פ ויצא. אוה"ח כאן פסוק ו'.

(10) ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 165 (ובהערה 13 שם).

(11) כי אף שבנות ישמעאל הן ממשפחת אברהם (וראה רשב"ם,
אברבנאל אוה"ח ועוד כאן) – מ"מ, מכיון שיצחק ציוה ליעקב ליקח
אשה מבנות לבן דוקא (ולא מבנות ישמעאל)*, גם עשו הי' צריך לעשות
כן. ולהעיר מפרש"י ויצא (כט, יז): שהיו הכל אומרים כו' הגדולה לגדול
כו'.

(* ולהעיר מפרש"י חיי שרה כד, מט.

23 ל"וירא עשו" השני, הבא להסביר מדוע לא לקח עשו
24 אשה מבנות כנען –
25 לפיכך מפרש רש"י ש"וישמע יעקב – מחובר לענין
26 של מעלה"¹⁸, ומפרט את הפרטים שאליהם הוא
27 מחובר – "כי ברך יצחק... וכי שלח אותו פדנה ארם"
28 – ומשמית את הפרט "ויצו... לא תקח...": בכך הוא
29 מדגיש שלדעת עשו, הפרט "ויצו..." אינו קשור
30 ל"וישמע יעקב... וילך פדנה ארם", אלא הוא קשור
31 ל"וירא עשו" השני¹⁹ – "כי רעות בנות כנען (ולכן)
32 והלך גם הוא אל ישמעאל"²⁰.

ו.

דיוק בלשון רש"י

33 בכך מובן הדיוק בלשון רש"י, המציין את הפרט
34 "וכי רעות בנות כנען" רק לאחר "והלך פדנה ארם":
35 הפרט "ויצו..." כתוב בתורה ב"וירא עשו"
36 הראשון, כיוון שהוא אכן היה לפני "וילך פדנה ארם",
37 וכן כיוון שהוא הביא לכך שיעקב "וישמע... וילך פדנה
38 ארם". אך לגבי עשו, שהתורה רוצה להסביר, לפי
39 רש"י, את שני החלקים במעשי עשו, שייך פרט זה
40 ל"וירא עשו" השני.

ז.

ההסבר להזכרת כל הפרטים, ולסוף דברי רש"י

41 לפי זה מובן גם מדוע אין רש"י מזכיר רק את
42 הפרטים שאליהם "וישמע יעקב" מחובר, אלא גם "וכי
43 שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות
44 כנען...":

בכדי להדגיש את תוכן החילוק שבין הציווי "לא תקח גו" לשאר הפרטים שב"וירא עשו" הראשון, שחלוק הוא בזה שבעיקרו שייך לעשו. וזה שרש"י לא העתיק מהכתוב התיבות "ויצו גו וירא עשו גו" (להדגיש שזוהי ראי' שני') ואינו מרמזן אפילו בתיבת וגו' – כי הביא העיקר בהתיבות שבפנים פירושו (כרגיל בכ"מ בפרש"י) "וירא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי – בוא"ו המוסיף, היינו שג"ז דאח, וכאילו כותב ומפרט "וירא כי – שלח אותו פדנה ארם (וירא) כי שמע כו' ארם (וירא) כי רעות בנות כנען" – וא"צ לפרט דראי' האחרונה היא מזה דויצו עליו גו', כי זהו פשוטו ש"מ (ועפ"ז גם בטלה קושיא ג' דסעיף א). ועפ"ז יובן מש"כ רש"י "וכי שמע יעקב) אל אביו כו'" – אף שבפירושו כאן מביא רק התחלת הענין, ומשמית "ואל אמר" – כי "ואל אמר" אינו שייך ל(וירא) עשו. והביאור על אי הליכת עשו לפד"א הוא רק שמיעת יעקב אל אביו, שעיי' ברכות אביו הן כבר של יעקב. – ומש"כ גם "והלך פד"א" הוא להדגיש שהיו בזה ב' ענינים: (א) שמיעה ליצחק (שלילת בנות כנען, ועוד) (ב) והלך לפד"א. ובהאחרון הדגיש רש"י לעיל (שלח) אותו פד"א. וק"ל.

ד.

לדעת עשו, רק חלק מהוראת יצחק קשור אליו

1 ההסבר לכך הוא: לדעת עשו¹⁵ לא נשלח יעקב על
2 ידי יצחק לפדן ארם "לקחת לו משם אשה" משום שרק
3 שם יש שידוך מתאים, אלא שליחות זו היא אמצעי
4 ו"כלי" לקבלת הברכות שברכו יצחק¹⁶, כפי שמודגש
5 שוב בתורה: "וירא עשו כי ברך ... ושלח אותו פדנה
6 ארם... בברכו אותו..."¹⁷, לכן סבר עשו שהוראה זו של
7 "וילך פדנה ארם" מתייחסת רק ליעקב¹⁷, אך לגביו אין
8 לה כל משמעות, ולפיכך הוא לא הלך לפדן ארם.

9 לעומת זאת, לגבי הציווי "לא תקח אשה מבנות
10 כנען" הבין עשו – "וירא עשו" – שהסיבה לכך היא
11 כי "רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו", וההוראה
12 קשורה גם אליו, ולכן – "וילך עשו אל ישמעאל...".

ה.

ההסבר לאריכות הפרטים שבפירושו רש"י

13 לפי כל האמור לעיל מובנת ההרחבה בפירושו
14 רש"י:

15 לאחר שרש"י אומר ש"וישמע יעקב" אינו מאמר
16 מוסגר, אלא קשור ל"וירא עשו", הוא מסביר מדוע
17 ב"וירא עשו" הראשון, לפני המילים "וישמע יעקב..."
18 כתוב "ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען".

19 שהרי, לכאורה לפי ההסבר הנ"ל, ש"וירא עשו"
20 בפעם הראשונה מסביר מדוע לא הלך עשו לפדן ארם
21 – כיון שראה שפרטים אלו אינם קשורים אליו – יוצא
22 ש"ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען" קשור

15 משא"כ לדעת יעקב – ולכן, ג"ז ה' טיבה להליכת יעקב לפדן ארם, היינו שגם בתוכן – ולא רק בזמן – ה' זה קודם ל"וילך פד"א".
16 וראה רמב"ן כאן (פסוק ה'). אלשיך שם.
17 ועפ"ז יומתק מה שהכתוב מקדים בראיית עשו "וישמע יעקב וגו'" – כי גם זה ביאור על אי הליכתו לפדן ארם. כי מכיון אשר "וישמע יעקב וגו'", הברכות הן כבר של יעקב. (משא"כ באם לא שמע יעקב וגו' ה' הולך עשו לפד"א בחשבו שע"י הליכתו יקבל הוא את הברכות).
18 עפ"י המבואר בפנים – שכונת רש"י היא לא (רק) לתרץ ד"וישמע יעקב גו'" הוא פרט ב"וירא גו'" – יומתק יותר דיוק לשון רש"י "מחובר לענין של מעלה" (ולא "למקרא של מעלה" – ע"ד לשון רש"י וארא ו, כח. ואתחנן ד, י. ועוד).
19 אעפ"כ לא כתב כאן רש"י פעם שני' וראה – כי סמך על מש"כ בכתוב, כמו שלא העתיק התיבות "בעיני יצחק אביו" אף שרק זה "ראה" עתה (כנ"ל הערה 8).
20 ואף שעיקר החידוש שבפירושו הוא בנוגע ה"ויצו גו'" (שאינו מחובר לשאר הפרטים שב"וירא עשו" הראשון, כי שייך הוא ל"וירא עשו" השני) – מ"מ, כותב רש"י את פירושו על התיבות "וישמע יעקב",

14 הפרטים שאליהם מחובר "וישמע יעקב", לא רק מפני
 15 ש"ויצו..." אינו קשור לפרטים האחרים, כאמור לפני
 16 כן, שעשו ראה את "ויצו" כענין הקשור גם אליו, אלא
 17 גם מפני שלדעת עשו לא קשור "וישמע יעקב"
 18 ל"ויצו": לדעת עשו, הלך יעקב לפדן ארם דוקא כדי
 19 למלא שליחות יצחק ולקבל את הברכות, אך לא בגלל
 20 הציווי "לא תקח..."

21 וגם ענין זה הוא הקדמה ל"וילך עשו אל
 22 ישמעאל", שזאת אומר רש"י בסוף פירושו – "והלך
 23 גם הוא אל ישמעאל": עשו הלך אל ישמעאל כדי
 24 להראות שלא זו בלבד שהוא מקיים את רצון יצחק,
 25 אלא גם שאין הוא פחות מיעקב²², ואדרבה: הוא טוב
 26 ממנו, כיון שהוא מקיים את רצון יצחק למרות שלא
 27 נצטווה על כך²³.

(משיחת ש"פ תולדות תשכ"ז)

1 בכך מתכוין רש"י להסביר מדוע "וישמע יעקב"
 2 מחובר רק ל"כי ברך... וכי שלח...", ולא מחובר
 3 ל"ויצו..." – כי מקומו של הפרט "ויצו...", המתבטא
 4 במילים "וכי רעות בנות כנען" הוא, לדעת עשו, רק
 5 לאחד כל הענין של "וישמע יעקב... וילך פדנה ארם".
 6 פרט זה קשור ל"וירא" אשר גרם להליכת עשו
 7 לישמעאל.

8 ולכן אומר רש"י גם את ההמשך "והלך גם הוא אל
 9 ישמעאל"²¹, כדי להבהיר שהפרט "ויצו...", לפי תוכנו
 10 וסיבתו "רעות בנות כנען", אינו "מחובר" ל"וישמע
 11 יעקב... וילך פדנה ארם", אלא זהו חלק מן ה"וירא"
 12 השני, שגרם להליכת עשו לישמעאל, כמוסבר לעיל.

ה.

ההסבר להשמטת הפרט "ויצו"

13 רש"י משמיט את הפרט "ויצו..." במנותו את

(23) ועפ"ז מובן עוד טעם על הליכתו לישמעאל דוקא ולא לפדן ארם,
 כי גם בזה רצה להראות את מעלתו על יעקב, שנושא הוא את בת בנו
 של אברהם דוקא – ראה לקו"ש ח"ה שם הערה 14.

(21) נוסף כי רק לפי פרש"י – ב'ב' הסוגים בכתוב – מובן מש"נ
 "וילך עשו אל ישמעאל", כנ"ל ס"ג-ד.
 (22) וכהדגשת רש"י "והלך גם הוא אל ישמעאל".

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שישי עמ' ב

11 בנזקי קרן תמה, ואם כן אָתָּאן (ו-באנו) לדעת רבי טרפון דאָמַר
 12 מְשוּנָה קָרָן פְּחָצֵר הַנִּזְק נֹק שְׁלָם הוּא דְמִשְׁלָם. וכי יתכן שהרישא
 13 של המשנה היא כרפון והרישא כרבי טרפון.
 14 משיבה הגמרא: אין – אכן כך נשנתה משנתינו, דהאמר ליה שמואל
 15 לְרַב יְהוּדָה, שִׁינָא – חרין, שְׂבֹק מְתֵינִין – הנח מלטרוח ליישב
 16 את המשנה לפי תנא אחד, וְתָא אֲבִתְרָא – ותלך אחרי, כלומר
 17 תפרש כמוני שאני מעמיד את הרישא כדעת רפון ואת הרישא
 18 כדעת רבי טרפון.
 19 הגמרא מביאה תירוץ אחר: רבי אֶלְעָזָר מְשַׁמֵּי דְרַב אָמֵר,

1 תשלומין על נזקי שן ברשות הרבים, וְקָתְנִי בתחילת המשנה
 2 שהפְּחָצֵר אֵינָה מוּעֵדֵת לא ליגח ולא ליגוף, לענין לְשִׁלָּם כּוּלֵיהּ –
 3 שאינה משלמת נזק שלם, אֶבֶל חֲצִי נֹק מְשֻׁלָּמָה, ומסתבר שכל
 4 המשנה מדברת ברשות אחת, ואם כן מוכח שמשנתינו סוברת
 5 שאף בחצר הניזק משלמים על נזקי קרן רק חצי נזק, מְנֵי – כדעת
 6 מי נאמר דין זה, רִבְּנֵן הִיא, דְאָמְרֵי מְשוּנָה קָרָן – כל נזקי קרן
 7 המשונה ותולדותיה שנעשו פְּחָצֵר הַנִּזְק, חֲצִי נֹק הוּא דְמִשְׁלָם,
 8 כדון קרן תמה ברשות הרבים. אֵימָא סִיפָא, שמונה המשנה חמשה
 9 מועדים ובתוכם שוֹד מְמוּעָד, וְשׂוֹר תַּם מְמוּעָד פְּרִשׁוֹת הַנִּזְק,
 10 וְהָאָדָם, ומבואר ששור המזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם גם

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שבת קודש עמ' ב

12 ביאור המשך תפילתו של ירמיה: דְרִישׁ רַבָּא, מַאי דְבִתִּיב (שם יח
 13 כג) 'הִיוּ מְקַשְׁלִים לְפָנָי, בְּעַת אִפְדֵי עֲשֵׂה בְּהֵם, אָמַר רַבְּמִיָּה לְפָנָי
 14 תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנֵנוּ שֶׁל עוֹלָם אִפְלוּ בְּשַׁעֲהָ שְׁבַנֵי עֲנֹתוֹת עוֹשֵׂין
 15 צְדָקָה, תְּקַדֵּם בְּבֵנֵי אָדָם שְׂאִינֵן מְהוּנְנִים כְּדֵי שְׁלֵא יִקְבְּלוּ עָלֵיהוֹן
 16 שְׂכָר:
 17 הגמרא מבארת את המשך הפסוק בענין קבורת חזקיהו: נאמר
 18 (דברי הימים ב' לב לג) 'וְכַבֹּד עָשׂוּ לוֹ בְּמֹתוֹ, מְלֻמֵּד שֶׁהוֹשִׁיבוּ
 19 וְשִׁיבָה – תלמידים שיעסקו בתורה על קברו – סמוך לקברו. ופליגי
 20 כֵּה רַבִּי נֶתָן וְרַבְּנָן לְכַמְהָ יָמִים הוֹשִׁיבוּ אֶת הַיְשִׁיבָה. חַד אָמַר שְׁלֵשָׁה
 21 ימים,

1 מַאֲשַׁת אִישׁ, מַאי שׁוּחָה – מדוע דימה ירמיה אשת איש לשוחה?
 2 מתרצת הגמרא: אִמּוֹ – וכי אֲשֶׁת אִישׁ שׁוֹנְתָה מִי נְפָקָא – וכי
 3 יוצאת היא מְבַלְל זוּנָת, כלומר השוחה שדיבר עליה ירמיה הכוונה
 4 לזנות של אשת איש.
 5 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מַאֲשַׁת אִישׁ, הִינּוּ
 6 דְבִתִּיב שֶׁם בְּהַמְשַׁךְ תְּפִילַת יְרֵמְיָה (ירמיה יח כג) 'וְאִתָּה ה' דְּדַעַת
 7 אֶת כָּל עֲצָתְךָ עָלַי לְמֹת, שאכן על איסור אשת איש יש עונש
 8 מיתה, אֵלָא לְמַאן דְאָמַר שֶׁחֲשָׁדוּהוּ מְזוּנָה, מַאי לְמֹת, הלא על זונה
 9 פנויה אין חיוב מיתה. מתרצת הגמרא: כוונת ירמיה 'עֲצָתְךָ עָלַי
 10 לְמֹת' שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לְבָאָר מִיַּם כְּדֵי לְהוֹרֵגוֹ. כמובא בבבאי (שם לח
 11 ו).

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

כרך ב, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

חז"ל⁴ בקשר למספר ענינים: "קשה .. כקריעת ים סוף",²⁰
 שגם לגבי הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, קשה הדבר.²¹
 ידוע⁵ ההסבר לכך, שה"קושי" בקריעת ים סוף אינו
 בבקיעת הים והצבתו לאחר מכן כמו נד⁶,²³
 ובמיוחד לפי המוסבר בתניא⁷, שקריעת ים סוף הוא
 פלא קטן יותר מאשר בריאת שמים וארץ, ולכן לא ייתכן
 לומר דוקא על כך "קשה",²⁴
 אלא הקושי הוא בכך, שבקריעת ים סוף היו שני
 הפכים⁸ ביחד, "רפוא לישראל ונגוף למצרים"⁹, כי אילו
 לא היה הים נבקע, לא היו המצרים נכנסים לתוכו – כאשר
 מדת הדין טענה: מה נשתנו אלו מאלו? אלו עובדי ע"ז
 ואלו עובדי ע"ז¹⁰, ומסיבה זו הדבר "קשה"¹¹, כי בדרך
 כלל יש להתחשב במדת הדין, ובקריעת ים סוף לא
 התחשבו בכך¹².³³

ג.

התורה צריכה להדגיש את הקשר בין אברהם ליצחק
 דוקא בפרשתנו

בדומה לכך ניתן להבין בענייננו:³⁴
 ידוע¹³ ההבדל בין אברהם לבין יצחק, שאברהם היה
 "אברהם אוהבי"¹⁴, מרכבה למדת החסד, ולפיכך היתה
 עבודתו העיקרית בגמילות חסדים והכנסת אורחים, ויצחק
 היה "פחד יצחק"¹⁵, מרכבה למדת הגבורה, ולכן חפר את

וכמו קשה לזווגן (סוטה שם), שהוא חיבור ב' הפכים, דכר ונוקבא. וכן
 קשין מזונותיו (פסחים שם), שהמשכת מזונות הוא מבחי' מול שלמעלה
 מהשתל', כמבואר בביאורו¹ (יב, ב) ובכ"מ.
 (9) ראה ישעי' יט, כב. זה"ב לו, א.
 (10) ראה זה"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כה. ילקוט ראובני
 שם, כז.
 (11) וכמש"כ בזה"ב שם: קשה קמי' למעבר על ארץ דינא.
 (12) שמתעם זה מכת בכורות שהיתה נגוף ורפוא כאחד, הוצרכה
 להיות ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ראה לקו"ש ח"ג פ' בא (ובהנסמן
 שם), אבל לא נאמר בזה קשה (לגבי הקב"ה). וי"ל – כיון שרם הפסח
 (שחיטת הע"ז דמצרים) הבדילם מאלו עו"ז כו.
 (13) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. ובכ"מ.
 (14) ישעי' מא, ח. סוטה א, א (עיי"ש). רמב"ם הל' תשובה פ"ג, ה"ב.
 (15) ויצא לא, מב.

א.

דברי חז"ל ורש"י "מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו..."
 על הפסוק "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם
 הוליד את יצחק", מביא רש"י את דברי חז"ל¹: "היו
 ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה... מה עשה
 הקדוש-ברוך-הוא צר קלסתר פניו של יצחק דומה
 לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".⁴
 יש להבין: מכך שחז"ל מביעים את הענין בדרך של
 שאלה ותשובה – "מה עשה הקדוש-ברוך-הוא צר...",
 ואינם מסתפקים בקיצור "היו ליצני הדור אומרים... צר
 הקדוש-ברוך-הוא קלסתר פניו...", ללא השאלה "מה
 עשה הקדוש-ברוך-הוא" – מובן, שבפעולה "צר קלסתר
 פניו..." יש חידוש מיוחד, ולכן מובעים הדברים באופן
 של שאלה – "מה עשה הקדוש-ברוך-הוא" (בתמיהה):
 מהו הדבר המיוחד אשר עשה הקדוש-ברוך-הוא כדי
 לסתור את טענת ליצני הדור?

ואם כך, תמוה: מהו החידוש המיוחד ב"צר קלסתר
 פניו של יצחק דומה לאברהם"? הרי טבעי הוא שבן
 דומה לאביו², ויש צורך בסיבות מיוחדות כדי שהוא לא
 יהיה דומה לו³.

ב.

ה"קושי" בקריעת ים סוף

ניתן להבין זאת לפי הסבר לכיטוי המופיע בדברי

(1) ע"פ תנחומא פרשתנו א. וראה ב"מ פז, א.
 (2) ראה עדיות פ"ב מ"ט ובפירוש הרמב"ם שם.
 (3) אבל באגדת בראשית פל"ז: ציונה הקב"ה למלאך כו' אל תצור
 אותו דומה לאמו אלא לאביו – ולהעיר אשר ג"ז צריך ביאור למה לולא
 הציווי ה' דומה לאמו ולא לאביו. ואולי ע"פ מחז"ל אשה מזריעה תחלה
 יולדת זכר (ברכות ט, א. וש"ו).
 (4) פסחים ק"ח, א. סוטה ב, א. וש"ג. – ובוהר (ח"א רז, ב. ח"ב קע,
 א): קשין .. קמי קב"ה.
 (5) ראה עשר האמונה פל"ב (באור"א קצת). ובד"ה החודש תרנ"ד (ע'
 קלג) שהקושי הוא מצד שבקרי"ס ה' חיבור למעלה מהשתלשלות
 והשתלשלות. וראה מאמרי אדה"י: תקס"ג ע' שטו. תקס"ה ע' רלה.
 (6) בשלח טו, ח.
 (7) ח"ב פ"ב.
 (8) וכ"ה בשאר הענינים שנאמר עליהם הלשון "קשה .. כקרי"ס".

23 והמילים "יצחק בן אברהם" מוזכרות פה רק בדרך אגב?
 24 ענין זה היה צריך להיכתב בפרשה הקודמת²³, שבה מדובר
 25 על לידת יצחק²⁴.

26 אלא ההסבר לכך הוא: מלשון הפסוק "ואלה תולדות
 27 יצחק..." – בוא"ו החיבור – מוכן, שפרשה זו היא המשך
 28 למסופר לפני כן על ישמעאל. וכיון שגם ישמעאל הוא בן
 29 אברהם, ואדרבה²⁵: בגלוי קשור ישמעאל, לכאורה, אל
 30 אברהם יותר מאשר יצחק אל אברהם, כי ישמעאל הוא
 31 בקו החסד, כאברהם²⁶ – אם כי זה חסד דקליפה²⁷, הנובע
 32 מאברהם בדרך של "יצא²⁸ ממנו"²⁸ – ואילו יצחק הוא
 33 בקו הגבורה, להיפך מקו החסד.

34 לכן צריכה התורה לומר גם לגבי יצחק שהוא בן
 35 אברהם, ואף להוסיף "אברהם הוליד את יצחק", שאדרכה
 36 – הקשר שבין יצחק לאברהם הוא מיוחד: לא זו בלבד
 37 שיצחק הוא בן אברהם, אלא אברהם הוליד את יצחק²⁹:
 38 זה היה המשכו העיקרי של אברהם, כנאמר בתורה³⁰ "כי
 39 ביצחק יקרא לך זרע".

40 ומסיבה זו מבהירה זאת התורה רק בפרשת תולדות:
 41 כאשר לומדים שתולדות יצחק הוא עשו, גבורה דקליפה,
 42 כדלעיל, ועבודתו העיקרית – מאורעותיו – של יצחק היא
 43 חפירת הבארות, שהיא להיפך מעבודת אברהם, אז
 44 מתגברת³¹ טענתם של ליצני הדור, שיצחק אינו קשור כלל
 45 לאברהם. ויש צורך לשלול טענה זו.

1 הבארות – עבודה של הסרת העפר והאבנים המכסים על
 2 המעיין, וגילוי המים החיים הנובעים מלמטה למעלה.
 3 ולכן¹⁶; יש הבדל גם לגבי "יצא ממנו" – "יניקת
 4 החיצונים" וה"טומאה" – בין האופן שבו מתבטא הדבר
 5 אצל אברהם – קו החסד – לבין האופן שבו הוא מתבטא
 6 אצל יצחק – קו הגבורה: אברהם יצא ממנו ישמעאל¹⁷ –
 7 חסד דקליפה, ויצחק יצא ממנו עשו¹⁷ – על חרבך תחיה¹⁸,
 8 גבורה דקליפה.

9 וזהו אחד ההסברים לכך שהתורה צריכה להדגיש
 10 דוקא כאן "אברהם הוליד את יצחק", שהרי, לכאורה, אין
 11 מובן:

12 (א) ההכרח לומר "אברהם הוליד את יצחק" נובע מן
 13 הנאמר לפני כן בפסוק "יצחק בן אברהם", וכפי שמפרש
 14 רש"י¹⁹ "על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזהק
 15 לומר...". ועל כך יש לשאול: המילים "בן אברהם" עצמן הן
 16 מיותרות, לכאורה, כי הדבר כבר ידוע מן הפרשות הקודמות,
 17 ובמילא לא היה צורך להבהיר ולומר "אברהם הוליד את
 18 יצחק", אלא לספר מיד את תולדות יצחק – "ויהי יצחק בן
 19 ארבעים שנה..."²⁰?

20 (ב) מדוע רומזת התורה את הסתירה לטענת ליצני הדור
 21 כאן בפרשת תולדות, שבה מדובר בעיקר על תולדות יצחק
 22 – יעקב ועשיו²¹, וכן על תולדות – מאורעות²² יצחק,

(27) ולכאורה לאחרי שעשה תשובה – ה"ה חסד דקדושה. וצ"ע. –
 יתרה מזו נפילתו היא מחסד הנק' גדולה, חסד דתוהו (ס' הליקוטים
 הנ"ל ושו"ו). וראה לקו"ש שם ע' 209 ואילך – אבל אינו שייך לנדו"ד,
 שהרי יש צדקה בב"נ (ראה הערה הבאה).

(28) צ"ע שהרי ב"נ נצטוו על הצדקה (ר"ן לסנה' נו, ב. הרמ"ה שם.
 וראה רוקח ס' שסו. וראה תו"ש לזירא יח ס"ק ר.). – וגם לפס"ד
 הרמב"ם (הל' מלכים פ"י, הל"י) שלא נצטווה הרי "אם רצה לעשות
 מצוה כו' כדי לקבל שכר אין מונעים אותו לעשותה כהלכתה כו' עולה
 כו' צדקה כו'". וראה תניא ספ"א. שערי אורה פורים (צב, א). לקו"ב (על
 קונטרס ההתפעלות) להר"ה מפאריטש (מו, ב ואילך). וצ"ע.

(28*) לקו"ת ואתחנן שם. שה"ש ט, ד.

(29) ספורנו כאן. וראה גם כלי יקר עה"פ (ובאוה"ת – כרך א – כאן).

(30) וירא כא, יב.

(31) וע"ד החסידות יש להוסיף בזה: עיקר ניקת הקליפות הוא מקו
 הגבורה (צמצום והעלם) דוקא* – שטעם זה קליפת עשו היא גרועה
 מקליפת ישמעאל (אוה"ת וירא צג, ב. וראה ספרי האזינו לב, ט. וראה
 הנסמן בלקו"ש שם ע' 211 הערה 58) – ולכן שוללת התורה טענת ליצני
 הדור "מאבימלך נתעברה שרה" בפרשת "תולדות יצחק – יעקב ועשו"
 (ומאורעותיו דחפירת בארות כו'), כי תוקף טענתם בא מצד מדת הגבורה
 והצמצום.

(16) ראה לקו"ת ואתחנן ה, א.
 (17) פסחים נו, א. ויק"ר פלו"ו, ה. ועוד. וראה ס' הליקוטים (הצ"צ)
 ערך ישמעאל.
 (18) תולדות כז, מ.
 (19) כאן.
 (20) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן.
 (21) רש"י ריש פרשתנו.
 (22) ספורנו כאן. וראה גם רד"ק כאן. וראה בארוכה לקו"ש
 (המתורגם) ח"ה ע' 113 ואילך.
 (23) כמו שהקשה בבאורי מהרא"י, גו"א, אלשיך ועוד כאן.
 (24) ובפרט, אשר גם בפועל, צר קלסתר פניו בעת יצירתו או ביום
 הגמלו (ראה מפרשי רש"י כאן. חדא"ג מהרש"א לב"מ שם). וברש"י וירא
 (כא, ב) "שהי' זיו איקונן שלו דומה לו" (אבל ברפוסים לפנינו הוא
 בחצאי עיגול).
 (25) נוסף על שנוולד ראשון לאברהם, יותר מ"ג שנה – הוא היה
 "בנך יחידך אשר אהבת" – לאברהם (ראה פרש"י כב, ב), שניהם נמולו
 לדעתם ובאותו היום.
 (26) ובפרט לפי המבואר בתו"ח פרשתנו (ד, ב ואילך) ועוד, שחסד
 דישמעאל אינו חסד שאר האומות ו"יש לו צד אחיה ממש בפנימיות
 המוחין" דאברהם. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 208.

(*) ראה סה"מ עת"ד (ע' צה) שמקו ודימין משתלשל רק קליפת נוגה.

הגשמי שלהם, אלא אדרבה: הם היו דומים במראה 26
 החיצוני, משום ש"קלסתר הפנים" שלהם ברוחניות היה 27
 דומה 28
 וזאת לפי המבואר במספר מקומות: 29
 למרות שחסד וגבורה מנוגדים זה לזה, בכל זאת 30
 גבורות יצחק הן המשך ותוצאה של חסדים של אברהם, 31
 כנאמר בפסוקנו כאן: אברהם הוליד את יצחק. 32
 ולא רק משום שהגורם לגבורה הוא חסד: מדת 33
 החסד "מעוניינת" שהשפעה תקבל, והרי רוב טובה 34
 אין יכולים לקבל³⁸, ולכן הכרחי לעשות זאת דוקא 35
 באמצעות הגבורה - צמצום השפעה³⁹ - אלא אף יותר 36
 מכך: גבורות דיצחק הן חסד בגלוי, דוקא באמצעות 37
 הגבורות יש ריבוי ותוספת בהשפעה⁴⁰, כפי שידוע הסבר 38
 המושג "גבורות גשמים"⁴¹, ולכן נאמר⁴² על יצחק 39
 "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק". 40
 ואיחוד זה - "התכללות" - שבין חסד דאברהם 41
 וגבורה דיצחק נובע מעל לסדר ההשתלשלות - ולכן 42
 אפשרי איחוד בין ענינים מנוגדים. 43
 בכך יובן גם הרמז בלשון חז"ל⁴³ "והעידו הכל 44
 אברהם הוליד את יצחק". אין נאמר "וידעו" וכדומה, אלא 45
 "והעידו", ורש"י חוזר על ביטוי זה שנית: "עדות יש 46
 שאברהם הוליד את יצחק" - מהי ההדגש כאן שזוהי 47
 עדות? 48
 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: 49
 עדות היא דוקא לגבי דבר נסתר. על דבר גלוי, ואפילו 50
 על דבר שעשוי להתגלות, אין צורך בעדות כלל⁴⁴. כלומר, 51
 באמצעות עדות מתגלה ענין אשר כשלעצמו הוא מעל 52
 לדרגת התגלות - לא עבידא לגלויי. וברוחניות זוהי 53
 ההמשכה מדרגה שלמעלה מהשתלשלות⁴⁵. 54

ד.

החידוש שב"צר קלסתר פניו... דומה לאברהם"
 וזהו ה"קושי" של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, ב"צר 1
 קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם": 2
 בן דומה לאביו משום שהוא נובע מגופו ומנשמתו של 3
 האב והוא דומה לו בגופו ובתכונות נפשו³². 4
 אך אברהם ויצחק היו הפוכים זה מזה בתכונות נפשם, 5
 שהרי אברהם היה בדרך של מדת החסד ואילו יצחק במדת 6
 הגבורה, ועקב זאת הם היו שונים זה מזה גם בכוחותיהם 7
 השכליים, (כידוע³³ בענין בית שמאי ובית הלל, שהם היו 8
 שונים בדרך מחשבתם משום ההבדל בשורש נשמותיהם. 9
 בית שמאי נטו יותר להחמיר ואילו בית הלל נטו להקל), 10
 ובאופן טבעי הם היו צריכים להיות שונים זה מזה, ואף 11
 הפוכים, גם בקלסתר פניהם³⁴, כי מראה הפנים קשור 12
 לתכונות הנפש³⁵: בעל חסד - יש לו סבר פנים יפות, בעל 13
 גבורה - פנים תקיפות³⁶ וכדומה, 14
 ואם כך, מתעוררת השאלה: "מה עשה הקדוש-ברוך- 15
 הוא": מהו הפתרון האפשרי כדי לסתור את טענתם של 16
 ליצני הדור, שהרי באופן טבעי צריכים אברהם ויצחק 17
 להיות הפוכים זה מזה בקלסתר הפנים כשם שדרכי 18
 התנהגותם נוגדות זו לזו בחסד או בגבורה? 19
 אך כיון שליצני הדור טענו "מאבימלך"³⁷ נתעברה 20
 שרה", לכן עשה הקדוש-ברוך-הוא חידוש, ההיפך מן 21
 הטבע, והוא עצמו "צר קלסתר פניו של יצחק דומה 22
 לאברהם". 23

ה.

"אברהם הוליד את יצחק" - התכללות חסד וגבורה
 מובן גם בפשטות, שהענין שהקדוש-ברוך-הוא "צר 24
 קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם" לא היה רק במראה 25

תולדות פ"ו ואילך).

(38) ע"ד תענית כג, א.

(39) לקו"ת ואתחנן יג, ג. ובכ"מ.

(40) ביאורו"ז יב, ב. סידור שער התקיעות בסופו (ושם: ולכן עיקר ומקור כל הברכות לעולם המשיך יצחק דוקא). וראה במקומות שנסמנו בהערה הבאה.

(41) משנה ריש תענית. לקו"ת שם. תו"א קז, ב. סה"מ תקס"ב ע' לב

ואילך. ובכ"מ.

(42) יהושע כד, ג.

(43) לשון רש"י כאן. וכן בתנחומא כאן "שיעידו".

(44) ראה ר"ה כב, ב.

(45) ראה לקו"ת ד"ה אלה פקודי ס"ד. ד"ה ויקם עדות הש"ת. לקו"ת [המתורגם] ח"ט ע' 205.

(32) ראה בפירוש הרמב"ם עריות שם: לפי שכשהוא קרוב לו במזגו

כ"ו.

(33) אגה"ק סי' יג. לקו"ת שה"ש מח, ג. וראה זח"ג רמה, א.

(34) ובוזה יומתק לשון הגמרא (ב"מ שם): נהפך קלסתר פנים כו', כי מקודם לזה ה' קלסתר פני יצחק ברויף מקלסתר פניו של אברהם (וראה הנסמן בעהרה 24). - ולאגדת בראשית הנ"ל (הערה 3) ה' צ"ל דומה לשרה שעלי' אמרו"ל (ב"מ שם) האשה צרה עיני', גבורות.

(35) ולהעיר ממש"נ (קהלת ח, א) חכמת אדם תאיר פניו, וצע"ק ממהז"ל (סנה' לח, א) שמחלק מראה מדעת.

(36) ובפרט בהאבות שהן הן המרכבה (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו), הרי בוודאי שגופם (כולל מראה פניהם) ה' לפי אופן נשמתם.

(37) וצע"ק דגם אבימלך הוא (מלך פלישתים) - חסד (דקליפה. תו"א בשלח סא, ע"ג. לקו"ת ואתחנן ה, א. ובארכה תו"ח פרשתנו ד"ה ואלה

26 יורש מקבל הכל, לכן יכול כל אחד, ולפחות מדי פעם,
27 להגיע גם לאופן זה.

ז.

יש לבחור בקו החסד

28 הוראה נוספת הנלמדת מכל האמור לעיל היא:

29 כדי שהכל יעידו שאברהם הוליד את יצחק, יכול היה
30 הקדוש-ברוך-הוא ליצור מלכתחילה את קלסתר פניו של
31 אברהם דומה ליצחק⁵¹, אך אפילו מבחינת הטבע וההגיון
32 קשה יותר⁵² כפי שהיה למעשה – "צר קלסתר פניו של
33 יצחק דומה לאברהם"⁵³.

34 וההוראה הנלמדת מכך לכל אחד היא:

35 כאשר ניתן לבצע פעולה כל שהיא באחד משני הקוים
36 – קו החסד או קו הגבורה – ויש ספק באיזה מן הקוים
37 לבחור, יש לבחור בקו החסד.

38 בדומה לנאמר בתניא⁵⁴, שכאשר מקרבים יהודי, הרי
39 בנוסף לכך ש"לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים" גם
40 "וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'".

ה.

החינוך ב"ט כסלו – הפצת המעיינות הוצה

41 ענין זה, שעקב טענת ליצני הדור ביטל הקדוש-ברוך-
42 הוא, לכאורה, את הטבע ואת סדר ההשתלשלות ו"צר
43 קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם", ניתן לקשרו
44 ל"פוצו מעינותיך הוצה"⁵⁵, פעילות אשר החלה בעיקר
45 ב"ט כסלו⁵⁶. ויש לציין שפרשת תולדות נקראת תמיד
46 בחודש כסלו⁵⁷ או בשבת מברכים חודש⁵⁸ כסלו – חודש
47 הגאולה, שבו חודש הענין של "פוצו מעינותיך הוצה":

על זה ה' הטענה).

(52) כי אז ה' צ"ל קלסתר פני אברהם היפך המתאים גם לפני לידת
יצחק – נס למגנא!

(53) וכמו"כ בבחי' עתיק, שהיא הסיבה והנתינת כח לצר קלסתר כו'
(כנ"ל הערה 46) כלא ימינא.

(54) פרק לב. וראה בארוכה קונטרס אהבת ישראל (קה"ת, ברוקלין,
תשל"ו). וש"נ.

(55) מענה המשיח להבעש"ט שאז יבא. נתבאר בלקו"ש [המתורגם]
ח"ד ע' 99. ובכ"מ.

(56) תורת שלום ע' 112.

(57) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב: המועדים של כל השנה ..
בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן.

(58) שכולל כל ימי החודש, שהרי כולל ימי השבוע שלאחריו ור"ה
בכללם.

1 וזהו בענינו הרמז ב"עדות". "אברהם הוליד את
2 יצחק" – ההתכללות של חסד וגבורה – נובעת
3 מ"המשכת" הדרגה שלמעלה מהשתלשלות⁴⁶: לפי הטבע
4 וההגיון לא ייתכן הדבר, אך "עדות יש כאן" – בדומה
5 לעדות, שבה מעידים על דבר שראו, והכרחי להאמין לכך.

ו.

התכללות חסד וגבורה בעבודה הרוחנית של כל יהודי

6 ההוראה הנלמדת בכך לעבודתנו הרוחנית היא:

7 כידוע⁴⁷, הסיבה לכך שאברהם יצחק ויעקב נקראים
8 אבות, היא משום שהם השורש והמקור של כל אחת
9 מנשמות ישראל, ודרגתו של כל אחד מן האבות עוברת
10 בירושה לכל אחד ואחד מבניהם אחריהם בכל דור ודור.
11 ולכן אצל כל יהודי צריכים להיות סוגי העבודה הרוחנית
12 של כל שלושת האבות.

13 מכך מובן, שגם "צר קלסתר פניו...", התכללות של
14 חסד וגבורה, יכולה וחיבת להיות אצל כל יהודי. לדוגמא,
15 כנאמר בתניא⁴⁸, בכיה תקיעא בליבאי מסטרא דא וחדוה
16 תקיעא בליבאי מסטרא דא.

17 וזה נעלה ממגבלות הטבע ומסדר ההשתלשלות.
18 כאמור לעיל, שלפי סדר ההשתלשלות חסד וגבורה הם
19 שני קוים מנוגדים, ואינם יכולים להתאחד. כנאמר
20 בספרי⁴⁹, שאהבה ויראה יכולות להיות יחדיו אצל הקדוש-
21 ברוך-הוא בלבד – רק בעבודת ה', ולא בעניני העולם.

22 אבל בענין של "בכיה תקיעא..." יש שתי דרגות⁵⁰: (א)
23 המרירות תהיה ביום חמישי בלילה והשמחה – בשבת. (ב)
24 אפשרות קשה יותר – המרירות והשמחה תהיינה ביחד,
25 בבת אחת. וכיוון שכל יהודי הוא יורש של האבות, והרי

(46) ויש לקשר זה עם המבואר באוה"ת (ריש פרשתנו) שהתכללות
חסד וגבורה, אברהם ויצחק, הוא מצד בחי' הדעת, ומביא שם שדעת
אותיות נדוות* (עיי"ש) – והרי דעת הוא בקו האמצעי שעולה עד
פנימיות הכתר, עתיק (שלמעלה מהשתלשלות), והא למעלה מהתחלקות
חו"ג (דלית שמאלא בהאי עתיקא, כלא ימינא – זח"ג קכט, א. וראה שם
רפט, א).

(47) שלכן אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז, ב), כי בחי'
השבטים יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו, משא"כ בחי'
האבות צריך להיות בכל אדם (תו"א וראא נה, א. וראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ד ע' 49 בהערה).

(48) ספלי"ד.

(49) ואתחנן ו, ה.

(50) ראה אנה"ת פ"י ורפי"א.

(51) מכיון שהעדה הוצרכה להיות על שייכות יצחק ואברהם (כי

* כן הלשון (דעת בלא וא"ו) באוה"ת ובכ"מ: ובלקו"ת פקודי (ד. ב) ובכ"מ: דעות (בוא"ו) אותיות עדות ולהעיר בתקו"ו תס"ט בתחלתו. קה"י טרן דעות.

- 1 נאמר בזהר⁵⁹, שבתורה יש גופי תורה – גליא דתורה,
2 ונשמתא דאורייתא – רזין דאורייתא.
- 3 לפי סדר ההשתלשלות, שני חלקים אלו של התורה
4 שונים, לכאורה זה מזה, וכל אחד מהם הוא דרך משלו: גופא
5 דאורייתא הוא בגלוי, ואילו נשמתא דאורייתא היא בהסתר
6 ובהעלם. וכך מובן גם מן הכינוי "רזין" – סודות: כאשר
7 מגלים דבר הוא כבר אינו בגדר סוד.
- 8 והנה מגיע י"ט כסלו, ו"מכריז" – "יפוצו מעינותיך
9 חוצה". שמעינות פנימיות התורה יתגלו, באופן של
10 פרסום והפצה, גם בתוך ה"חוצה".
- 11 בנוסף לכך שחסידות חב"ד הורידה את פנימיות
12 התורה לידי הבנה והשגה, חכמה בינה ודעת, אשר לפני
13 תקופת אדמו"ר הזקן, ואפילו בתקופתו, אך לפני פטרבורג,
14 לא היו הדברים "מלובשים" כל-כך בהבנה השכלית⁶⁰, עד
15 כדי כך שחסידות חב"ד דורשת, כפי שכותב "ק"מ מורי"
16 חמי אדמו"ר, שילמדו⁶¹ חסידות מתוך הבנה באותו אופן
17 שבו לומדים סוגיא בתורת הנגלה – ה"חוצה" של הלומד
18 עצמו –
- 19 הרי יחד עם זאת דורשים שיפצו את המעינות חוצה
20 – במשמעות הפשוטה – לזולת השרוי במצב של
21 "חוצה" –
- 22 ויותר מכך: נאמר "חוצה" ללא הגבלות. כלומר, אפילו
23 אל החוצה הנחות ביותר יש להפיץ את המעינות.
- ט.**
- למען מהותו של היהודי יש לגלות את פנימיות התורה
24 לכאורה, תמוה הדבר ביותר: אפילו בנגלה יש
25 הגבלות, כנאמר⁶² "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר

הבטיחו חז"ל (איכ"ר בתחלתו. ירושלמי חגיגה פ"א סה"ז) המאור שבה
(שזוהי פנימיות התורה – קה"ע שם) מחזירו למוטב.
(63) "התמים" ח"ב ע' מט [עב, א].
(64) סנהדרין כב, א (וברמב"ם הל' מלכים רפ"ב: ולא בכתרו) וביותר
בכתרו (ראה מפרשים למגלת אסתר ו, ט).
(65) ע"ד בסנהדרין שם: אסורה לאדוני.

(59) ח"ג קנב, א.
(60) תורת שלום ע' 114 (וראה לקוטי דיבורים ח"א כב, א ואילך).
(61) ראה קונטרס: "תורת החסידות", "לימוד החסידות". ובכ"מ.
(62) תהלים נ, טז. – אבל, נוסף על זה שגם בנגלה דתורה אמרו
(פסחים נ, ב) לעולם יעסוק בו' שלא לשמה – (שהכוונה בזה, גם בדרגות
הכי תחתונות ב"לא לשמה" – תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ח"ג
עיי"ש) – כי "מתוך שלא לשמה בא לשמה", הרי בנוגע פנימיות התורה,

ילקוט לוי יצחק על התורה

ומספר¹ טטפת עז בגי' תפילין עם האותיות במכוון.

מו - והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

* * *

עוד רמוז, בפסוק ראשון² שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד נרמזו כל הד' המשכת³ המוחין חכמה ובינה חסד וגבורה, דהיינו, ה' אלקינו ה' אחד הוא כנגד חכמה ובינה חסד וגבורה ועיין בזוהר הקדוש פ' ואתחנן דף רסג ע"א⁴ ד"ה שמע ישראל ודף רסד ע"ב, ותבין.

המשך בעמוד 229

קד

רמוז בגי' במאחז"ל (מנחות לה, ב) "כי שם ה' נקרא עליך ר"א הגדול אומר אלו תפילין של ראש

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דברים כח, י) תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש.

מנחות לה, ב

שם ה' הוי' הוא מספר² אליעזר הגדול במכוון. לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד סח

"ולתפילין בין עיניך".
 4) טטפת (בגי' 498) + ע"ז (77) = 575, וכן תפילין (570) + 5 אותיות = 575.
 5) ואתחנן ו, ד.

6) ראה תניא פרק מא וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכב באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בליבשתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוכשות דרך פרט בפרשת קדש והי' כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חסד וגבורה שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חסד וגבורה המלוכב בפרשת והי' אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

7) מבאר שם התיבות שבפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, (ואומר, השם) יהו"ה (הראשון) רישא דכלא (הוא אבא ראש כל הפרצופים, הנקרא ראשית חכמה) בנהירו דעתיקא קדישא (בהארט עתיקא קדישא), והאי הוא דאקרי אב (זוה הוא שנקרא אב, ומש"כ) אלהינו (היינו) עמיקתא דנחלין ומבועין (הוא עמקות הנחלים והמבועים, ר"ל הוא אימא בחי' בינה שבה עומק הנחלים), דנפקין ונגדין לכלא (שיוציאים) ונמשכים ממנה לכל, דהיינו לזו"ן, ומהם להתחתונים. ומש"כ) יהו"ה (השני הוא) גופא דאילנא (הוא גוף האילן, והיינו ז"א הששה המדות שממנו מתפשטים כל הענפים), שלימו דשרשין (הוא שלימות השרשים), אחד (הוא) כנסת ישראל (היינו המלכות שמאחדת כל בחינות העליונות) ע"ש.

קה

רמזים ובגי', במאחז"ל (ברכות ו, א) מנין שהקב"ה מניח תפילין שנא' (ישעי' סב, ח) נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו אלו תפילין וכו'

א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנא' (ישעי' סב, ח) נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו, בימינו זו תורה שנא' (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו, ובזרוע עוזו אלו תפילין (תהלים כט, יא) ה' עז לעמו יתן, ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש.

ברכות ו, א

התפילין עוז הם לישראל, רמוז, תפילין נק' טטפת³,

1) שם (בגי' 340) + הוי' (26) = 366, כן אליעזר (318) + הגדול (48) = 366.
 2) ראה פנים בלקוטי לוי יצחק כאן, דר"א הגדול הי' בחינתו ע"ד תפילין של ראש, וז"ל: והיינו שעל ר' אליעזר האיר בחי' שם הוי' עד שהוא ר' אליעזר עצמו נעשה כמספר השם הזה, הרי שבחינתו הוא ע"ד תפילין של ראש - מוחין דאימא ע"ש. לקמן סי' קכא.
 3) וכמ"ש (דברים ו, ח) והיו לטטפת בין עיניך ותרגום אונקלוס

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הדרך להביא גאולה על ידי תורה

התורה היא ראשית (ועקר) מעלתו של מלך המשיח - "הוגה בתורה"; והיני שפחו זה להיות גואלן של ישראל הוא על ידי התורה, שהיא "תורת משה"; וכן על דרך זה כחם של ישראל להביא את הגאולה העתידה על ידי עבודתם הם, הוא על ידי התורה.

(לקוטי שיחות ח"א ע' 8)

בשכר הקווי

הקדוש ברוך הוא מתאווה לתפלתם של ישראל, שיבקשו הגאולה. . וזה מביא ומזרז עוד יותר את הגאולה; וכמו שכתב החיד"א "אמרו בזילקוט תהלים רמז תשל"ו אפלו אין ביד ישראל אלא הקווי כדאי הם לגאולה בשכר הקווי וכו'. . וזוה פ"ש. . מטבע ברפת את צמח דוד מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום דאמרו כי לישועתך אינו מוכן מה נתינת טעם היא. . אבל על פי האמור אתי שפיר [מוכן] והכי פרושה את צמח דוד וכו' וכי תימא שאין לנו זכות מפל מקום תצמיח כי לישועתך קוינו ויש לנו הקווי ובשכר הקווי כדאי שתגאלנו".

(לקוטי שיחות ח"ל ע' 183)

המעשה הוא העקר

במה שחוקר אודות אחר זמן גאולתנו, הרי לפלא חפוש בנסתרות ותרוצים בדחק, בה בשעה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה גלוי (סנהדרין צו, ב) פלו כל הקצים ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים וכלשון המורה הגדול רבנו הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ז הלכה ה) הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הן נגאלין, ותחת לחפש עצות איך לפעל על האמה הפניית, הרי על כל אחד ואחד לנצל כוחותיו ויכלתו להחזיר את בני ישראל בתשובה, ולא המדרש עקר אלא המעשה, שיוסיפו במעשה בפעל בחיי היום ובפירט כל אלו הנמצאים בארץ אשר עיני ה' אלקיה בה מראשית שנה עד אחרית שנה.

(אגרות קודש ח"ב ע' שלה)

אילו גדרים השמחה פורצת?

כדי למהר עוד יותר את הגאולה - יש להוסיף בכל עניני העבודה, ובמידה בשמחה, שכן שמחה פורצת גדר - אפלו גדרי הקדשה, ועל אחת כמה וכמה גדרי הגלות.

ומעלה יתרה - כאשר ענינים אלו נעשים ברבים, שכן, אפלו בנוגע לפעלה אחת של יהודי אחד פוסק הרמב"ם שעל ידי זה "הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה", ועל אחת כמה וכמה כשמצטרפים כמה וכמה מישראל יחדיו.

(התועודיות תשמ"ו ח"ב ע' 369. מתוך "לקראת שבת")

הגאולה תלויה בהפצת המעניות

אנו אין לנו אלא הוראת הבעל שם טוב ותלמידיו, אשר ברור שמע ומסר אחר כך, בעלית נשמתו בראש השנה, אשר ביאת המשיח הינו גאלת השכינה וגאלת בני ישראל תלויה בהפצת המעניות (תורת החסידות) חוצה.

(אגרות קודש ח"א ע' שנה)

תורה וצדקה מקרבים את הגאולה

יש לשם לב במיוחד לדברי נביאנו, חזון ישעיהו בן אמוץ: ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. אשר אחד הפרושים של "משפט" בזה הוא - התורה. זאת אומרת שעל ידי למוד התורה וקיום מצוותיה, ובפירט מצות הצדקה, מקרבים הגאולה.

(אגרות קודש ח"ב ע' רנט)

הגאולה - גלוי הקשר העצמי

משמעותה הפנימית של הגאולה היא - גלוי הקשר העצמי הקיים בין בני ישראל והקדוש ברוך הוא, ואם נשאר אפלו יהודי אחד בגלות, הרי זה מורה על כך שהגאולה אינה אמיתית. הגאולה העתידה נקראת "גאולה האמתית והשלמה", שכן זו תהיה גאלתם של כל ישראל.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 514)

חומש יומי

פרשת תולדות

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

כה (ט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם יט וְאֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל: "אברהם הוליד את יצחק", וזהו שכתב כאן: "יצחק בן אברהם" (תנ"ך), שהרי עדות יש ש"אברהם הוליד את יצחק".

כ"ט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לאתר שקרא הקדוש ברוך הוא שמו אברהם, אחר כך הוליד את יצחק, דבר אחר) על ידי שכתב הכתוב: "יצחק בן אברהם", הנזקק לומר: "אברהם הוליד את יצחק", לפי שהיו לצני הדור אומרים: 'מאבימלך נתעברה שרה, שהרי

נקודות משיחות קודש

* * *

מדוע הוצרך הקדוש ברוך הוא ליצור באופן מיוחד את צורת קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, והלא טבע הדברים שבן דומה לאביו? אלא אברהם היה מרפכה בארות, הורדת העפר והקבנים המכסים על המעין, וגילוי ה"מים החיים" הנובעים מלמטה למעלה. יצא ממנו עשו, גבורה דקליפה. מוכן אפוא, שדוקא בפרשתנו, בשלומדים שיצחק הוליד את עשו (גבורה דקליפה), ועיקר עבודתו (מאורעותיו) היה בהפירת בארות (קו הגבורה) – אז מתעורר תוקף הטענה, שאין לו קשר עם אברהם (שמדתו מדת החסד), ויש צורך לשלול טענה זו.

(לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 101)

כ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִין שָׁנָיִם בְּד נָסִיב יָת רַבְקָה בַּת בְּתוּאֵל אַרְמֵאָה מִפְּדָן אַרְם אִתְּתָהּ: דְּלָבָן אַרְמֵאָה לֵיה לְאִנְתּוֹ:

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתוּ אֶת־רַבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אַרְם אִתְּתָהּ לָבָן הָאֲרָמִי לֹו לְאִשָּׁה:

שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקנה שמתה שרה, ל"ז שנה. ובת צ' היתה

כ"ט בן־ארבעים שנה • שהרי כשבא אברהם מהר המוריה, נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) יצחק בן [אברהם] אברהם הוליד את יצחק. הוליד בגימטריא (יט) ויהי יצחק בן ארבעים שנה. פירוש רש"י, שגשא יצחק את רבקה לאברהם (ראה ב"מ פז. תנחומא א) : תורה כ

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת תולדות מט

רָשַׁע וְאַחֹת רָשַׁע וּמְקוֹמָהּ אֲנָשִׁי רָשַׁע, וְלֹא לְמִדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם. מִפְּדֹן אָרָם • עַל שֵׁם שְׁשׁוּנֵי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוּכָה, קוֹרָא אוֹתוֹ 'פְּדֹן' לְשׁוֹן 'צָמֵד בְּקָר', וְתַרְגוּם 'פְּדֹן' – 'תוֹרִין', וְיֵשׁ פּוֹתְרִים: 'פְּדֹן אָרָם', כְּמוֹ: שְׂדֵה אָרָם, שֶׁבְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל קוֹרִין לְשְׂדֵה: 'פְּדֹן'.

בְּשִׁנּוֹלַד יִצְחָק וּבֵת כַּ"ז לְשִׁמְתָהּ, שְׁנֹאָמַר: 'וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה וְגו''', הָרִי לְיִצְחָק ל"ז שָׁנִים, וּבֹו בְּפָרֶק נִוְלָדָה רַבְּקָה. הַמְתִּין לָהּ עַד שֶׁתָּהָא רְאוּיָה לְבִיָּאָה, ג' שָׁנִים, וְנִשְׂאָה. בֵּת-בְּתוֹאֵל מִפְּדֹן אָרָם אַחֹת לָבָן • וְכִי עָרִין לֹא נִכְתַּב שֶׁהָיָא בֵּת בְּתוֹאֵל, וְאַחֹת לָבָן וּמִפְּדֹן אָרָם? אֵלָּא לְהַגִּיד שֶׁבְּחָהּ, שֶׁהָיָה בֵּת

~ נקודות משיחות קודש ~

לְמַדְדָּךְ, שֶׁתְּכַלִּית הַפּוּנָה אֵינָה מְסִירַת נֶפֶשׁ (הַעֲקָדָה), אוּ הַעֲלִיָּה לְבֵן-עֶדֶן, אֵלָּא בִּירוּר הַעוֹלָם, עֲשִׂית דִּירָה לוֹ יִתְבַּרֵּךְ בַּתְּחִתּוֹנִים. וּבִירוּר זֶה קָשׁוּר בְּהוֹלָדַת יְלָדִים, כְּנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית א, כח) "פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבִשׁוּהָ".

(ספר השיחות תש"נ כרך א, עמ' 155)

סִיפּוּר דְּבָרֵי יְמֵי חַיָּיו שֶׁל יִצְחָק בְּפָרֶשְׁתָּנוּ מִתְחִיל בְּהִיוֹתוֹ בֶּן אַרְבַּעִים, שָׂאָז לָקַח אֶת רַבְּקָה לְאִשָּׁה, וְסִפּוּר זֶה מִשְׁמַשׁ הַקְּדָמָה לְעִיָּקָר הַסִּיפּוּר – הוֹלָדַת יַעֲקֹב וְעִשׂוֹ. וְזֹאת, אַף שֶׁבְּמִשְׁפָּךְ אַרְבַּעִים שָׁנוֹת חַיָּיו לְפָנָי נִישׂוּאָיו אַרְעֹו לוֹ דְּבָרִים רַבִּים, וּבְרֵאשִׁים – נִסְיֹון הַעֲקָדָה, וּמְכוּרָבֵן שֶׁהָיָהוּ בְּגֵן-עֶדֶן בְּשִׁלּוֹשׁ הַשָּׁנִים שֶׁבֵּין הַעֲקָדָה לְנִישׂוּאָיו.

כא וצלי יצחק קדם יי לקבל אתמה ארי עקרה היא וקבל צלותה יי ועדיאת רבקה אתמה:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרַר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ:

נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא, דּוֹמוֹת לְמַרְבוֹת וְהֵנָם לְמִשְׂא, אֲנַקְרִישׁוּר"א בְּלַע"ז. לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ • זֶה עוֹמֵד בְּנוֹתִית זֹו וּמִתְפַּלֵּל, וְזֹו עוֹמֵדַת בְּנוֹתִית זֹו וּמִתְפַּלֵּלַת (יבמות סו). וַיַּעֲתֵר לוֹ • לוֹ, וְלֹא לָהּ, שְׂאִין דּוֹמָה תְּפִלַּת צָדִיק בֶּן צָדִיק לְתְּפִלַּת צָדִיק בֶּן רָשָׁע. לְפִיכָף, 'לוֹ' וְלֹא לָהּ.

כ"ט • וַיַּעֲתֵר • הִרְבָּה וְהַפְּצִיר בְּתַפְלָהּ. וַיַּעֲתֵר לוֹ • נִתְפַצֵּר וְנִתְפַּסֵּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמַר אֲנִי: כָּל לְשׁוֹן 'עֵתֵר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וְרַבּוּי הוּא, וְכֵן: (יחזקאל ח) 'וַיַּעֲתֵר עֲנַן הַקְּטָרֶת', מַרְבִּית עֲלִית הַעֲשָׂן. וְכֵן: (שם לה) 'וַיַּעֲתֵרְתֶם עָלַי דְּבָרֵיכֶם', וְכֵן: (משלי כז) 'וַיַּעֲתֵרְתוּ

כב ודחקין פניא במעיהא ואמרת אם פן למה דגן אגא ואזלת למתבע אילפן מן קדם יי:

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתִּלְךְ לְדַרְשׁ אֶת-יְהוָה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אֲנִסִּימָא"ן מֵאֵי הָאֵי דְאֶמְרִינָן נוֹתְנִין זְמַן לְבַתּוּלָה שָׁנִים עֶשְׂרֹו חוֹדֶשׁ (כתובות ג), וְזִלְפִי לָהּ מְקַרָּא, דְּכָתִיב (לעיל כד נד) תִּשָּׁב הַנְּעֻרָה וְכוּ', וְהִיאָךְ מְצִינּוּ לְמִילָף מַרְבָּקָה, וְהֵלֵא בּוֹגְרַת הָיְתָה כְּאוֹתוֹ זְמַן, וְאֶמְרִינָן הָתָם (כתובות נד) דְּלְבוֹגְרַת אֵין נוֹתְנִין כִּי-אִם שְׁלִשִׁים יוֹם כְּמוֹ לְאֶלְמָנָה, וְצָרִיף עֵינֵין: תוֹרָה כֹּא

וּשְׁתֵּי שָׁנִים נִשְׁתַּהֲהָ בְּדָרְךָ, וּבְאוֹתוֹ פָּרֶק נִתְבַּשֵּׁר עַל מִיתַת אִמּוֹ, כְּדַפְרִישׁ רַש"י בְּפָרֶשְׁת וַיִּשְׁלַח גְּבִי אֶלּוֹן בְּכוֹת (להלן לה ט), וְאִם כֵּן לֹא הָיְתָה כִּי-אִם בֵּת מֵאָה וְעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים. לְכֵן נִרְאָה שֶׁהָיְתָה רַבְּקָה בֵּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים כְּשִׁנְשָׂאָה יִצְחָק, וְהָכִי אִיתָא בְּסִדְר עוֹלָם (פ"א). וְכֵן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְאִזּוּ תִמְצָא שֶׁהָיְתָה מֵאָה וּשְׁלִשִׁים וְשִׁלְשׁ שָׁנִים מְכוּוּנִים. וּלְפִי זֶה צָרִיף לֹמַר מַה שֶׁשָּׁנִינוּ בְּסִדְר עוֹלָם (פ"א), כְּשֶׁחֲזַר אַבְרָהָם מִן הַעֲקִידָה נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוּלָדָה רַבְּקָה, שְׁנוּלָדָה וְ[ו]כְּכֹר עֶבֶר אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנִים. וְעַל זֶה הִקְשָׁה הָרַב מִשָּׁה שְׁלֵמָה בַּר אַבְרָהָם הַמְּכוּנָה

כְּשֶׁהָיְתָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים. וְקִשְׂיָא, דְּבִשְׁלֵהִי סְפָרִי (בְּרִיכָה שׁו) מְסִיק שְׁלִשָּׁה שְׁנוֹתֵיהֶן שׁוּין, קָהַת וְרַבְּקָה וְכֵן עֲזַאי, וְאִם כֵּן חָיְתָה רַבְּקָה מֵאָה וּשְׁלִשִׁים וְשִׁלְשׁ שָׁנִים, כְּמוֹ קָהַת (שׁמוֹת ו יח), וְאִם לֹא הָיְתָה כִּי-אִם בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים כְּשִׁנְשָׂאָה יִצְחָק, תִּמְצָא שֶׁחֲסַר מִשְׁנוֹתֵיהֶם י"א שָׁנִים, כִּי צַד, בֵּת שְׁלֹשׁ נִשְׂאָה, וּבֵת עֶשְׂרִים וְשִׁלְשׁ הָיְתָה כְּשִׁלְדָה, וְאִם כֵּן כְּשִׁלְדָה יַעֲקֹב הָיְתָה בֵּת (כ"ב) [עֶשְׂרִים וְשִׁלְשׁ], וַיַּעֲקֹב בֶּן שְׁשִׁים וְשִׁלְשׁ כְּשִׁנְתְּבַרְךָ, כְּדַפְרִישׁ רַש"י בְּסוֹף הַסִּדְר הַזֶּה (להלן כח ט), וְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִטְמַן בְּבֵית עֶבֶר, וְעֶשְׂרִים שָׁנָה שִׁימַשׁ בְּבֵית לָבָן,

עשו מפרנס לצאת. דבר אחר: מתרצצים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אם-כן • גדול צער העבור. למה זה אנכי • מתאנה ומתפללת על ההריון. ותלך לדרש • לבית מדרשו של שם. לדרש את-ה' • שיגיד לך מה תהא בסופה.

כ"ט • ויתרצצו • על פרח המקרא הזה אומר דרשני, שפתם מה היא רציצה זו, וכתב: "אם-כן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרנס לצאת. עוברת על פתחי עבודת אלילים,

(כג) ויאמר יהוה לך שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:

כג ואמר יי לה תרין עממין במעיקי ותרתין מלכון ממעיקי יתפרשן ומלכו ממלכו יתקף ורבא ישמעביד לזעירא:

לאמים • אין לאם אלא מלכות. ממעיך יפרדו • מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתמו. מלאם יאמץ • לא ישוו בגדלה, כשה קם זה נופל. וכן הוא אומר: (יחזקאל כ) "אמלאה חרובה", לא נתמלאה צור אלא מחרובה של ירושלים.

כ"ט • ויאמר ה' לך • על-ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר לה. שני גוים בבטנה • "גוים" כתיב, כמו (תמו) גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (ע"ז יא) • ושני

(כד) ומלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:

כד ושלמיו יומהא למילד והא תימין במעהא:

והנה תומם • חסר, ובתמר "תאומים" מלא, לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע.

כ"ט • ומלאו ימיה • אבל בתמר כתיב: "ויהי בעת לדתה", שלא מלאו ימיה פי לז' חדשים ילדתם.

(כה) ויצא הראשון אדמוני כלו פאדרת שער ויקראו שמו עשו:

כה וינפק קדמאה סמוק פלה בגלים (כ"א) ככלו דשער וקרו שמה עשו:

עשו • הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו ככן שנים הרבה.

כ"ט • אדמוני • סימן הוא שיהא שופך דמים (בראשית רבה). כלו פאדרת שער • מלא שער, כטלית של צמר המלאה שער, פלוקירא בלע"ז. ויקראו שמו

(כו) ואחרי-כן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב בן-ששים שנה בלדת אתם:

כו ובתר כן נפק אחוהי וידה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמה יעקב ויצחק בר שתין שנין כד לילדת יתהון:

אבנים, זו תחת זו. הנכנסת ראשונה, תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה, תצא ראשונה. נמצא, עשו הנוצר באחרונה, יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה, יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללדה

כ"ט • ואחרי-כן יצא אחיו וגו' • שמעתי מדרש אגדה, הדרשו לפי פשוטו: 'בדין היה אחוז בו לעכבו, יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן בה שתי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזר והדר

(כו) ויקרא שמו יעקב. אותיות יעקב ארבע, כנגד ארבע עטרות שעתידין בניו לעטר הקדוש-ברוך הוא, יו"ד כנגד עשרת הדברות, עי"ן כנגד שבעים זקנים, קו"ף כנגד היכל שבנו להקדוש-ברוך הוא, שגאמר בו (יחזקאל מב ח) ויהיכל מאה אמה, בי"ת כנגד שתי לוחות. ובזכות יעקב נגאלו ישראל ממצרים, שגאמר (תהלים קה ט)

יצחק שלא החליף מראיתו ידע שזו תולדתו, ואפילו הכי לא מל אותו, אמר הואיל ולא מלתי אותו לשמונה כמוני, אמתין עד שיהיה בן שלש עשרה כמו ישמעאל אחי ואמול אותו, וכשהיה בן שלש עשרה שנה הוא עיבב בעצמו ולא רצה למול. והיינו דכתיב (יחזקאל לה ו) אם לא דם שגאת דם ירדפק: תורה כו

(כג) ורב יעבד צעיר. פירוש, והרבה יעבוד צעיר, כלומר זמן גדול, כמו יש לי רב (להלן לג ט) תורה כד (כה) ויצא הראשון אדמוני. מדרש, כשראהו אביו אמר עדיין לא נבלע בו דמיו ולא רצה למול לשמונה ימים, כדאמרין גבי מעשה דשתי נשים שבאו לפני נתן הבבלי וכו' (שבת קלד), כשעבר שנה או שנתיים וראה

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת תולדות נא

שם אחיזת העקב. בן-ששים שנה. עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון, ועשר שנים הללו, צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה. פיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. וספחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה (יבמות סד).

כראשון ליצירה, ויפטר את רחמה ויטל את הבכורה מן הדין. בעקב עשו. סימן שאין זה מספיק לגמר מלכותו, עד שנה עומד ונוטלה הימנו. ויקרא שמו יעקב. הקדוש-ברוך-הוא (ס"א אמר: אדם קריתו לבכורם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם. הן הוא דקתיב: "ויקרא שמו יעקב"). דבר אחר: אביו קרא לו יעקב, על

כז ורבי עולמא והיה עשו גבר נחשירכן גבר נפך לחקלא ויעקב גבר שלים משמש בית אוילפנא:

(כו) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:

מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצות (תנחומא). איש שדה. כמשמעו, אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות. תם. אינו בקי בכל אלה, כלבו בן פיו. מי שאינו חריף לרמות, קרוי תם. ישב אהלים. אהלו של שם ואהלו של עבר.

כ"ט ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים, לא היו נפרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודת אהלים. ידע ציד. לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו: אבא, היאך

נקודות משיחות קודש

אדם לשדה ושם עוסק בציד. ומכאן שנאמר "ידע ציד" תחלה, מוכן שהכונה ל'צידה' המתרחשת בבית, לפני היציאה לשדה; ולכן מפרש שעשו היה 'צד' ומרמה את יצחק בפיו. (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 116)

לצוד ולרמות את אביו בפיו (רש"י כה, כז) הקשו המפרשים, מה ראה רש"י להוציא את המלים "ידע ציד" מידי פשוטן (צדת בעלי חיים). ויש לומר, דאלו היתה הפנוה לציד כפשוטו, צריך היה הכתוב להקדים "איש שדה" ל"ידע ציד", שהרי קודם יוצא

כח ורחם יצחק את עשו ארי מצידה הנה אכיל ורבקה רחמית את יעקב:

(כח) ויאהב יצחק את עשו כפי ציד ורבקה אהבת את יעקב:

כ"ט בפיו. כתרגומו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בכריזו.

כט ובשיל יעקב תבשילא ואמא (נ"א ועל) עשו מן חקלא והוא משלהי:

(כט) ויזר יעקב נזיר וכא עשו מן השדה והוא עיר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שנה, אם בן מרד בתי אברהם שתי שנים, שהרי אברהם חי מאה ושבעים וחמש שנה, ובן מאה שנה היה כשנולד יצחק. וכך נאמר בן ששים שנה כשנולד עשו, ומשם עד מאה ושבעים וחמש יש (ט"ו) חמש עשרה שנים, מפלל שהיה עשו בן חמש עשרה שנים כשמת אברהם, אם בן מרד שתי שנים בחייו. בירושלמי פריך לה הכי, ומשגי שנתים מרד במטמוניות, פירוש בצנעה, אבל לאחר מותו מרד בפרהסיא: תורה כח

והדס שהן גדלין זה עם זה, כל זמן שהם קטנים אין אדם מבחין בין זה לזה, הגדילו זה [נותן] ריחו וזה חוחו. בראשית רבה (סג ט). ואי קשיא דפירש רש"י שעשו לא היה כפיירא בן שלש עשרה שנה כשפירש לעבודה-זרה, שהרי הוא עצמו פירש אברהם, שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, וזהו שיבה טובה שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא. ולפי זה שאמרנו שהוא בן שלש עשרה

כש"י וַיֵּאמֶר לְשׁוֹן בְּשׁוּל, כְּתַרְגוּמוֹ. וְהוּא עֵינָף • (ב"ר) בְּרִצִּיחָה, כְּמָה דְתִימָא: (ירמיה ד) "כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהוֹרְגִים".

(א) וַיֵּאמֶר עֵשׂו אֶל-יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן-הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עָנַף אֹנְכִי עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם:

שְׁנָה, וּבִשְׁל יַעֲקֹב עֲדָשִׁים לְהַכְרוֹת אֶת הָאָבֶל. וְלָמָּה עֲדָשִׁים? שְׁדוּמוֹת לְגַלְגַל, שֶׁהָאֲבֹלוֹת גַּלְגַל הַחֲזוֹר בְּעוֹלָם. (ועוד, מָה עֲדָשִׁים אֵין לָהֶם פֶּה, כִּף הָאָבֶל אֵין לוֹ פֶּה, שְׁאָסוּר לְדַבֵּר, וּלְפִיקָף הַמִּנְהַג לְהַכְרוֹת אֶת הָאָבֶל בַּתְּחִלָּה מֵאֲכָלוֹ בִּיצִים, שֶׁהֵם עֲגָלִים וְאֵין לָהֶם פֶּה, כִּף אָבֶל אֵין לוֹ פֶּה, כִּדְאִמְרֵינוּ בְּמוֹעֵד קֶטֶן: אָבֶל, כָּל ג' יָמִים הִרְאֵשׁוּנִים אֵינוֹ מְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם, וְכָל-שָׁפָן שְׂאִינוֹ שׂוֹאֵל בַּתְּחִלָּה. מִג' יָעַד ד', מְשִׁיב וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל וְכו', בְּרִש"י יָשָׁן) •

כש"י הֲלֵעִיטְנִי • אֶפְתַּח פִּי וּשְׁפָף הַרְבֵּה לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שְׂשֻׁנִינוּ: 'אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמַל, אָבֶל מִלְעִיטִין אוֹתוֹ'. מִן-הָאָדָם הָאָדָם • עֲדָשִׁים אֲדָמוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת אֲבָרְהָם, שְׁלֵא יֵרָאָה אֶת עֵשׂו בֶּן בְּנוֹ, יוֹצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְאֵין זוֹ שְׂבָה טוֹבָה שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. לְפִיכֵף קָצַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲמֹשׁ שָׁנִים מִשְׁנוֹתָיו, שִׁיִּצְחַק חֵי ק"פ שְׁנָה, וְזֶה קַע"ה

(א) וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כִּיֹּם אֶת-בְּכֹרְתָךְ לִי:

לִפִּי שֶׁהַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת, אָמַר יַעֲקֹב: 'אֵין רֶשַׁע זֶה כְּדָאֵי שִׁיקְרִיב לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא'.

כש"י מְכַרָּה כִּיֹּם • כְּתַרְגוּמוֹ "כִּיֹּם דְלֶהֵן", כִּיֹּם, שֶׁהוּא בְּרוּר, כִּף מְכַר לִי מְכִירָה בְּרוּרָה. בְּכֹרְתָךְ •

(ב) וַיֵּאמֶר עֵשׂו הִנֵּה אֹנְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרְתָה:

(סנהדרין ס) 'אלו הן שְׂבָמִיתָה: שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֵאשׁ', אָמַר: 'אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת עַל-יְדֵהָ, אִם-כֵּן מָה חֲפֵץ לִי בָּהָ?' •

כש"י הִנֵּה אֹנְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת • (מִתְנוּדָת וְהוֹלָכָת הִיא הַבְּכוּרָה, שְׁלֵא תִהְיֶה כָּל עַת הַעֲבוּדָה בְּכֹרוֹת כִּי שֶׁבֵט לֹא יִטַל אוֹתָהּ, וְעוֹד) אָמַר עֵשׂו: 'מָה טִיבָה שֶׁל עֲבוּדָה זוֹ? אָמַר לוֹ: 'כְּמָה אֲזַהְרוֹת וְעֲנִשִׁין וּמִיתוֹת תְּלוּיִין בָּהָ', כְּאוֹתָהּ שְׂשֻׁנִינוּ:

(ג) וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבַעָה לִּי כִיֹּם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב:

לג וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב כִּיֹּם לִי כִיֹּם דְלֶהֵן וְקִיִּים לָהּ וַיִּבִּין יֵת בְּכֹרוֹתָהּ לְיַעֲקֹב:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ל) הֲלֵעִיטְנִי נָא וּגו' עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם. (פשיטא) [פְּשֻׁטָא] דְעַל כֵּן מְשַׁמֵּעַ שֶׁקָּרָא אָדָם מְשׁוּם הֲלֵעִטָּה שֶׁל מַעַט עֲדָשִׁים, וְיוֹתֵר הִנֵּה לוֹ לְקִרוֹתוֹ אָדָם מִפְּנֵי שִׁיִּצָא אֲדָמוֹנִי. לְכֵן נִרְאָה לְפָרֵשׁ קָרָא חֵכִי, הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן תְּבִשִׁיל זֶה אָדָם, לִי שְׂאֵנִי אָדָם, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן, עַל כֵּן. שֶׁהוּא קָרָא עֲצָמוֹ אָדָם עַל שִׁיִּצָא אֲדָמוֹנִי, קָרָא שְׁמוֹ אָדָם: כִּי עֵנַף אֹנְכִי. שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם הִרְג נִמְרוֹד שְׁנָלְחָם עִמּוֹ, כִּי כְּאִשֶּׁר הִתְחִיל

הַיּוֹם, דְּהֵינִינוּ בְּטוֹבַת הַנְּאָה דְּכָר מוּעָט, שֶׁהָרִי אִם תְּמוֹת בְּחַיֵּי אָבָא לֹא תִירָשְׁנוּ וְלֹא תוּעִיל לָךְ הַבְּכוּרָה כְּלוּם: תוֹרָה לב (לב) וַיֵּאמֶר עֵשׂו הִנֵּה אֹנְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת. פִּירוּשׁ, בְּכָל יוֹם יוֹם אֲנִי מְסַתְּפִן בִּיעֲרִים וּכְפִשֵׁעַ בִּינֵי וּבֵין הַמְּנוֹת, וְסַפֵּק גְּדוּלָּה אִם אִירֵשׁ אֶת אָבָא, וְלָמָּה זֶה לִי בְּכוּרָה, מוּטָב שֶׁאֲמַכְרֶנָּה לָךְ כְּאִשֶּׁר אָמַרְתָּ בְּטוֹבַת הַנְּאָה: תוֹרָה לג

עֵשׂו לְצוּד בְּשָׂדֶה מְצָאוֹ נִמְרוֹד שֶׁהִנֵּה גְבוּר צִיד, וְאָמַר לוֹ שְׂאֵין שׁוּם אָדָם רִשָּׁאֵי לְצוּד בְּשָׂדוֹת אֱלֹא הוּא, וְלִקְחוּ יוֹם מִלְחָמָה, וּבָא עֵשׂו וְנָטַל עֲצָה מִיַּעֲקֹב, וְאָמַר לוֹ, כָּל זְמַן שִׁיְהִינָה נִמְרוֹד לְבוּשׁ בְּגָדָיו הַחֲמוּדוֹת לֹא תוּכַל לוֹ, אִף תֵּאמַר לוֹ שִׁיִּפְשִׁיטֵם אֲזַ תוּכַל לוֹ, וְכֵן עֲשָׂה [וְ]תִרְגַּג נִמְרוֹד, וְלִכְף אָמַר כִּי עֵנַף אֹנְכִי, כְּדָכְתִּיב (ירמיה ד ל א) כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהוֹרְגִים: תוֹרָה לא (לא) מְכַרָּה כִּיֹּם. כְּמָה שֶׁהִיא שְׁוָה

(ד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לַחֵם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁתּ וַיִּקֶם וַיִּלְךָ וַיִּבֹז עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה:
לד וַיַּעֲקֹב יָהֵב לַעֲשׂוֹ לַחֵם וְנִזְיָד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁתּ וַיִּקֶם וַיִּלְךָ וַיִּבֹז עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה:
דטלופחין ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו
ית בכריותא:

כ"ט - וַיִּבֹז עֲשׂוֹ • העיד הכתוב על רשעו, שְׁבֹזָה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מָקוֹם.

כו (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָד הַרְעֵב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיִּלְךָ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:
כו (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָד הַרְעֵב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם וַיִּלְךָ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:
א ויהוה כפנא בארעא בר מפנא קדמא די הוה ביומי אברהם ואזל יצחק לות אבימלך מלכא דפלישתאי לגרר:

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תָּרֵד מִצְרַיִםָּה שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ:
(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תָּרֵד מִצְרַיִםָּה שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ:
ב ואתגלי לה יי ואמר לא תחזת למצרים שרי בארעא די אימר לך:

כ"ט - אֶל־תָּרֵד מִצְרַיִםָּה • שְׁהִיָּה דַעֲתוֹ לָרֵדֵת לַמְצָרִים כְּמוֹ שִׁירַד אָבִיו בִּימֵי הָרָעַב, אָמַר לוֹ: "אֶל־תָּרֵד מִצְרַיִםָּה", שְׁאַתָּה 'עוֹלָה תְּמִימָה' וְאִין חוּצָה־לְאֶרֶץ כְּדֹאֵי לָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~

וכבר אז היתה שונה ומיוחדת; ולכן מדגיש את מעלתה. אכל לדעת רש"י לא היתה עדין קנייה לאברהם בפעל, והיא היתה ארץ כמו כל הארצות; ולכן מדגיש רק את החסרון שבחוזן לארץ. ומהו חסרון זה - כתב רש"י לעיל (חיי שרה כד, ט): בחוזן לארץ לא היו פאי עולם מכירים בה, ושמו לא היה רגיל בארץ.

שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך (רש"י כו, ב) ברש"י מדגש החסרון שבחוזן לארץ, ואלו במדרש מדגשת מעלת ארץ ישראל (שהיא דומה למקום המקדש): "מה עולה, אם יצאת חוץ לקלעים, נפסלה, אף אתה, אם יצאת חוץ לארץ, נפסלת". ויש לומר, שהמדרש סבור שעל־ידי הבטחת הארץ קנה אותה אברהם בפעל,

(לקוטי שיחות כרך טו עמ' 201)

(ג) גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לָךְ וְלֹרְעֶךָ אֶתֶן אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקְּמַתִּי אֶת־הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:
(ג) גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לָךְ וְלֹרְעֶךָ אֶתֶן אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקְּמַתִּי אֶת־הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:
ג דור בארעא הדא ויהי מימרי בסעדיך ואברכך ארי לך ולבנך אתן ית כל ארעתא האלין ואקם ית קנמא די קנמית לאברהם אביך:

כ"ט - הָאֵל • כמו "האלה".

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לֹרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְפַּרְכּוּ בִזְרַעֲךָ כָּל גֹּזְיוֹ הָאֶרֶץ:
(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לֹרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְפַּרְכּוּ בִזְרַעֲךָ כָּל גֹּזְיוֹ הָאֶרֶץ:
ד ואסגי ית בנך סגיאין ככוכבי שמיא ואתן לבנך ית כל ארעתא האלין ויתפרכון בדיל בנך כל עממי ארעא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לד) וַיִּבֹז עֲשׂוֹ וְגו'. פִּירוּשׁ, מִכְּכָר הָיָה מְבֹזָה אוֹתָהּ, וְעַל כֵּן לָקַחָה יַעֲקֹב מִמֶּנּוּ. וְנִמְצָא בְּסֵפֶר רַבִּי יְהוּדָה הַחֲסִיד (סֵפֶר חֲסִידִים כ"י פֶּאֶרמָא ס"י תַּתְּתֵרנָא) מִכָּאֵן אֶתָּה לְמַד שְׂאֵם יֵשׁ בְּיַד רִשְׁעֵי סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מִצְוָה דַּעַת זְקִנִים מִבְּעַלֵּי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהֶדֶר

שֶׁמֶקְלָל שׁוֹנְאוֹ, אוֹמֵר: 'תִּהְיֶה כְּפִלּוֹנִית', וְכֵן: (ישעיה
סח) "וְהִנַּחְתֶּם שְׂמֵכֶם לְשִׁבוּעָה לְבַחֲרֵי", שֶׁהִנְשָׁבַע
אוֹמֵר: 'אֵהָא כְּפִלוֹנִי, אִם עָשִׂיתִי כֶּךָ וְכָךְ'!

כִּי־ «וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזַרְעֶךָ • אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: 'יְהֵא זֶרַעֲךָ
פֹּרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְכֵן בְּכָל הַמִּקְרָא, וְזֶה אָב לְכָל־
"כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ וְגוֹ", וְאַף לְעִנְיַן
הַקְּלָלָה מְצִינּוֹ כֵּן: (במדבר ה) 'וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּהָ',

הַחֶלֶף דִּי קָבִיל אַבְרָהָם בְּמִימְרֵי וַיְטַר
מִטַּר מִימְרֵי פְקוּדֵי קְנִימֵי וְאוֹרֵימֵי:

(ה) עֲקֵב אִשְׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרֵי
מִצְוֹתַי חֲקוּתַי וְתוֹרֹתַי:

וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶם, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר
וְלִבְיִשֶׁת שֶׁעֲטָנּוּ, שְׂאִין טַעַם בְּדָבָר אֲלֵא גְזֵרַת הַמֶּלֶךְ
וְחֲקוּתָיו עַל עַבְדָּיו. וְתוֹרֹתַי • לְהַבִּיא תוֹרָה שְׁבַע־
פַּה, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי (בי"ח).

כִּי־ «שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלִּי • כְּשִׁנְסִיתִי אוֹתוֹ. וַיִּשְׁמַר
מִשְׁמֵרֵי • גְזֵרוֹת לְהִרְחִיקָה עַל אֲזֵהוֹת שְׁבַתוֹרָה,
כְּגוֹן: שְׁנֵיזוֹת לְעֵרִיּוֹת וְשִׁבוֹת לְשִׁבַּת (בבמות כא). מִצְוֹתַי •
דְּבָרִים שְׂאֵלוֹ לֹא נִכְתְּבוּ, רְאוּיִין הֵן לְהַצְטוּת, כְּגוֹן:
גְּזֵל וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. חֲקוּתַי • דְּבָרִים שְׂיִצֵּר הָרַע

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

ווייטב יצחק בגרר:

(1) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר:

זוֹשְׂאֵלוֹ אֲנָשֵׁי אֲתָרָא (על עֵיסֵק) לְאִתְתָּהּ
וְאָמַר אֲחֵתִי הִיא אֲרִי דְחִיל לְמִימַר אֲתָתִי
דְלִמָּא וְקִטְלִנִי אֲנָשֵׁי אֲתָרָא עַל רִבְקָה אֲרִי
שְׁפִירַת חִיזוֹ הִיא:

(1) וַיִּשְׂאֵלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֵתִי הִיא
כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פִּן־יִהְרַגְנִי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם
עַל־רִבְקָה פִּי־טוֹבַת מְרֵאָה הִיא:

כִּי־ «לְאִשְׁתּוֹ • עַל אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ: (לעיל ט) "אִמְרִי־לִי אַחִי הוּא" •

חַוְהָהּ כִּד סְגִיאוֹ לֵה תַמְן יוֹמִיא וְאִסְתְּכִי
אֲבִימֶלֶךְ מְלִכָא דְפִלְשֶׁתַּאי מִן חֲרַבָא וְחַזָא
וְהָא יִצְחָק מְחִיִּיף עִם רִבְקָה אֲתָתָה:

(ח) וַיְהִי כִּי אֶרְכֹּזְלוּ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ
מִלְּךָ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק
אֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

כִּי־ «כִּי־אֶרְכֹּז • אָמַר: 'מַעֲתָה אֵינִן לִי לְדָאג, מֵאַחַר שֶׁלֹּא אֲנִסוּהָ עַד עַכְשָׁיו', וְלֹא נִזְהַר לְהִיּוֹת נִשְׁמַר. וַיִּשְׁקֶף
אֲבִימֶלֶךְ וְגוֹ • שְׂרָאָהוּ מִשְׁמַשׁ מִטּוֹתוֹ.

ט וְקָרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא
אֲתָתְךָ הִיא וְאֶבְדִּין אֲמַרְתְּ אֲחֵתִי הִיא וַאֲמַר
לֵה יִצְחָק אֲרִי אֲמַרִית דְלִמָּא אִימּוֹת עֲלֵה:

(ט) וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ
הִיא וְאֵיךְ אֲמַרְתְּ אֲחֵתִי הִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק
כִּי אֲמַרְתִּי פִּן־אִמּוֹת עֲלִיהָ:

י וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ מַה דָּא עֲבַדְתְּ לָנָא כְּזַעַר
פִּון שְׂכִיב דְמִיחַד בְּעַמָּא עִם אֲתָתְךָ
וְאִתְיַתָּא עֲלָנָא חוּבָא:

(י) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתְ לָנּוּ כְּמַעֲט שְׂכָב
אֲחַד הָעַם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבַּאתְ עֲלֵינוּ אֲשָׁם:

כִּי־ «אֲחַד הָעַם • הַמִּיחַד בְּעַם, זֶה הַמֶּלֶךְ. וְהִבַּאתְ עֲלֵינוּ אֲשָׁם • אִם שְׂכָב, כְּכֹר הִבַּאתְ אֲשָׁם עֲלֵינוּ.

(יא) וַיֵּצֵא אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעַם לֵאמֹר הַגֵּעַ בְּאִישׁ הַיּוֹה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמַת:
 יא ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דינגק בגברא הדין ובאתתה אתקטלא יתקטל:

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצוֹ הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הַהוּא מַאֲה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:
 יב וזרע יצחק בארץ ההיא ואמצא בשנת השתא ההיא על חד מאה בדשערוהי וברכה יי:

נ"א • בארץ ההוא • אף-על-פי שאינה חשוכה בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעת הגזים (כ"ה). בשנה ההוא • אף-על-פי שאינה בתקנה, שהיתה שנת רעבון (כ"ה). בארץ ההוא בשנה ההוא • שניהם

למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שָׁעָרִים • שאמדה כמה ראויה לעשות, ופשתה על אחת שאמדה - מאה. ורבותינו אמרו: 'אמד זה, למעשרות היה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע "חסוֹשְׁלוֹם" לומר שיצחק זרע דגן?

הַאֲדָמָה זֶשׁ טְרָדָא וְדָאגָה בְּחַרְשָׁה וְזַרְעָה וְקָצִירָה (תורת חיים, יחי קב, ב).
 ולכן מתמה במדרש 'וכי יצחק זרע דגן חסוֹשְׁלוֹם', והיינו, דהאיד אפשר להיות שיצחק שהיה קדוש ומוכרל מעניגי עולם הזה, התעסק ב"זריעה וקצירה" חסוֹשְׁלוֹם!
 ועל זה מתרץ, שזריעת יצחק גם היא היתה "בלתי לה' לבדו", כי לא זרע "דגן" פייאם "זרע צדקה לעניים", ולכן אין בזריעתו את הדגן ענין גשמי, אלא "רצון העליון לבדו".

על הפסוק 'ויזרע יצחק' (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חסוֹשְׁלוֹם, אלא לקח את כל מעשר ממנו וזרע צדקה לעניים".
 ולקאורה תמוה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד כדי כך שאומרים על זה "חסוֹשְׁלוֹם"?
 ויש לבאר זה על-פי מה שפתיב בספר התניא (פכ"ג) על האבות הקדושים ש"הן הן המרכבה, שכל איברייהם היו קדושים ומוכרלים מעניגי עולם הזה. . כל ימיהם".
 ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מבאר שמשמע זה היו האבות רועי צאן וזקא, כי "אין בעסק זה שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה, בלתי לה' לבדו". מה-שאין-פן "בעבודת

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 - מתוך 'לקראת שבת')

~ יום שלישי א' כסלו ~

(יג) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלֹּךְ וַיִּגְדַּל עַד כַּיִּגְדַּל מְאֹד:
 יג ורבא גברא ואזל אזיל (נ"י סגי) ורבי עד די רבא לחדא:

נ"ב • כיי-גדל מאד • שהיו אומרים: זבל פרוותיו של יצחק, ולא כספו וזהבו של אבימלך (כ"ה).

(יד) וַיְהִי־לּוֹ מְקַנְה־צֵאן וּמְקַנְה בְּקָר וְעִבְדָה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים:
 יד ויהיה לה גימתי ענא וגימתי תורין ופלחנא (נ"י ועבודה) סגיא וקניאו בה פלשתאי:

נ"ג • ועבודה רבה • פעלה רבה, בלשון לע"ז אוברוינ"א, "עבודה" משמע עבודה אחת, "עבודה" משמע פעלה רבה.

טו וְכָל בִּירֵינֵי דֵי חֲפָרוֹ עֲבָדֵי אַבְוּהֵי בְיוֹמֵי אַבְרָהָם אַבְוּהֵי טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאֵי וּמְלֵאֲנוֹן עֲפָרָא:

(טו) וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמָיו אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עֶפֶר:

כז «... סִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים • מִפְּנֵי שְׂאֲמְרוּ: 'תִּקְלָה הֵם לָנוּ, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת הַבְּאוֹת עָלֵינוּ.' טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאֵי לְשׁוֹן סְתִימָה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלֻמוֹד: מִטְמָטֵם אֶת הַלֵּב.

~ נקודות משיחות קודש ~

אַבְרָהָם, סְתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם, הִיָּינוּ, שְׂבָה־סְתֻלְקוֹת הָאֶהָבָה דְקָדוּשָׁה (בְּחִינַת אַבְרָהָם). יְכוֹל לְהִיֹּת יְנִיקָה לְחִיצוּנִים - בְּחִינַת הוֹלְלוֹת וְשִׁמְחָה דְקָלִיפָה, וְהַעֲצָה לָזֶה - הַחֲפִירָה דִּיצְחָק, מִדַּת הַיְרָאָה, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹלְלִים אֶת יְנִיקַת הַחִיצוּנִים כּו'.

מְבוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, שְׁהַעֲנִין ד'פְּלִשְׁתִּים" יְכוֹל לְהַשְׁתַּלְשֵׁל מִהַעֲנִין ד'פְּלִשְׁתִּים" דְקָדוּשָׁה, וְזֹאת - לְמֵרוֹת שְׁפִלְשְׁתִּים דְקָדוּשָׁה הִיא בְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, "הַתְּגַלּוֹת הַשְׁמִחָה בְּדְבִיקוֹת ה' בְּפִילּוּשׁ וּבְגִלּוֹי וּבְהַתְרַחְבוֹת לְאִין קִין", בְּאוֹפֵן ד'וְאֶתְהַלְכָה בְּרַחֲבָה", אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּהַעֲדֵר הַזְהִירוֹת כּו' יְכוֹל לְבוֹא לְבוֹא מִזֶּה שְׁמִחָה שֶׁל הוֹלְלוֹת, בְּחִינַת פְּלִשְׁתִּים ד'לְעוֹמַת־זֶה'. וְלָכֵן מְצִינוּ שֶׁהַבְּאֵרֹת שְׁחָפַר

(שיחת שבת פרשת לך-לך, ח' מרחשוון ה'תשמ"ה)

טז וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לִיצְחָק אַזְל מַעֲמֵנָא אַרְי מְקַפְתָּא מִנָּנָא לְחַדָּא:

(טז) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֹד מַעֲמֵנִי בְיַעֲצֻמַּת מִמֶּנּוּ מְאֹד:

יז וַיֹּאזֶל מִתְמֵן יִצְחָק וַיִּשְׂרָא בְּנַחְלָא דְגָרַר וַיִּתֵּב תְּמֵן:

(יז) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיַּחַן בְּנַחַל־גָּרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם: כז «... בְּנַחַל־גָּרַר • רְחוֹק מִן הָעִיר.

יח וְחָבַ יִצְחָק וַחֲפָר יַת בְּיָרֵי דְמִיָּא דֵי חֲפָרוֹ בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם אַבְוּהֵי וְטְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאֵי בְּמֵר דְּמִית אַבְרָהָם וַקְרָא לְהוֹן שְׁמֵהוֹן בְּשִׁמְהֵן דֵי הוֹה קָרִי לְהוֹן אַבְוּהֵי:

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר אֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לְהוֹן שְׁמוֹת בְּשֵׁמוֹת אֲשֶׁר־קָרָא לְהוֹן אָבִיו:

כח «... וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר • אֶת הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו וּפְלִשְׁתִּים סְתְמוֹם, וְקָדָם שְׁנַסַּע יִצְחָק מִגָּרַר חֲזֵר וַחֲפָרָן.

יט וַחֲפָרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחְלָא וַאֲשַׁכְחוּ תְּמֵן בְּיָרֵא דְמִיָּין נְבָעִין:

(יט) וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּנַחַל וַיְמַצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

כו וַיִּבְנוּ רְעוּתָא דְגָרַר עִם רְעוּתָא דִּיצְחָק לְמִימַר דֵי לָנָא מִיָּא וַקְרָא שְׁמָא דְבְּיָרֵא עֶסְקָא אַרְי אֶתְעַסְקוּ עִמָּה:

(כ) וַיְרִיבוּ רְעֵי גָרַר עִם־רְעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

כט «... עֶשֶׂק • עֲרַעוֹר. כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ • הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמַרְיָבָה וְעֲרַעוֹר.

כא וַחֲפָרוּ בְּיָרֵא אַחֲרֵי וַיִּבְנוּ אֵף עַלֶּה וַקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

(כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

כ"ט • שְׁטָנָה • נושמן"ט בְּלַע"ז.

כב וְאֶסְתַּלַּק מִתְּמִן וַחֲפָר בְּיַד אַחֲרֵי וְלֹא נָצוּ עֲלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַאֲמַר אַרְי קָעַן אֶפְתִּי יְיָ לָנָא וְנִיפּוּשׁ (נ"א וְיִפְשָׁנָא) בְּאַרְעָא:

(כב) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר בְּאֶרֶץ אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לִנְוֹ וּפְרִינוּ בְּאַרְץ:

כ"ט • וּפְרִינוּ בְּאַרְץ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא.

~ יום רביעי ב' כסלו ~

כג וְאֶסְתַּלַּק מִתְּמִן בְּאֶרֶץ שִׁבְעָ:

(כג) וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֶרֶץ שִׁבְעָ:

כד וְאֶתְגַּלִּי לָהּ יְיָ בְּלִילֵיא הַהוּא וַאֲמַר אָנָּה אֱלֹהֵיהָ דְאַבְרָהָם אַבְרָהָא לֹא תִדְחַל אַרְי בְּסַעֲדָהּ מִיַּמְרֵי וְאַבְרָהָם וְאַסְגִּי יַת בְּנֵהּ בְּדִיל אַבְרָהָם עַבְדֵּי:

(כד) וַיִּרְא אֱלֹוֹ יְהוָה בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָהָא פִּי־אֶתְנָה אָנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֶךָ בְּעֵבוֹר אַבְרָהָם עַבְדֵּי:

כה וּבָנָא תְּמִן מִדְּבַחָא וְצִלִּי בְּשָׂמָא דִּינִי וּפְרַס תְּמִן מִשְׁכַּנָּה וּכְרוּ תְּמִן עַבְדֵּי יַצְחָק בְּיַד:

(כה) וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֹּשׁ אֱהָלוֹ וַיִּכְרוּ־שָׁם עַבְדֵּי־יַצְחָק בְּאֶרֶץ:

כו וְאַבְיִמֶלֶךְ אָזַל לְוֹתָהּ מִגְרָר וְסִיעַת מִרְחֻמּוֹהִי וּפִיכֵל רַב חֵילָהּ:

(כו) וְאַבְיִמֶלֶךְ הֶלְךְ אֵלָיו מִגְרָר וְאַחֲזַת מִרְעָהּ וּפִיכֵל שׁוֹר־צִבְאוֹ:

אחת של אוהבים. לכן יש לפתור פלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת', ואל-על-פי שאינה תבנה סמוכה, יש דגמטה במקרא: (תהלים ס) "עֲזַרְת מִצָּר". (ישעיה נא) "וּשְׁכַרְת וְלֹא מִיָּיִן". אֲחֻזַת • לְשׁוֹן קִבְצָה וְאַגְדָּה, שְׁנֵאֲחֻזִין יַחַד.

כ"ט • וְאַחֲזַת מִרְעָהּ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְסִיעַת מִרְחֻמּוֹהִי, סִיעַת מְאוּהָבָיו. וַיֵּשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהּ מ' מִסוּד הַתְּכָה, כְּמוֹ: (שופטים יד) "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתִּהְיֶה תַבַּת וְאַחֲזַת דְּבוּקָה, אֲכַל אִין דִּרְךָ אַרְץ לְדַבֵּר עַל הַמְּלָכוֹת כֵּן, סִיעַת אוֹהָבָיו. שָׂאֵם כֵּן, כֹּל סִיעַת אוֹהָבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא סִיעָה

כז וַאֲמַר לְהוֹן יַצְחָק מַה דִּין אֶתִּיתוֹן לְוֹתִי וְאַתוֹן סְנִיתוֹן יְתִי וְשִׁלְחֹתוֹנִי מִלְּוֹתְכוֹן:

(כז) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַצְחָק מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלָי וְאַתֶּם שִׁנְאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחֲוֹנִי מֵאַתְכֶּם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

חבירו, וְהַמ"ם בו יסוד, כְּמוֹ וַיִּתְּנָה לְמִרְעָהּ (שופטים טו א), וְכֵן לְ[מִרְעָהּ] (שם יד) גְּבִי שְׁמִשׁוֹן: תורה כו

וסיעת מרחמוהי, חבורה מאוהביו. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (ב"ר סד ט) אֲחֻזַת שָׁם אָדָם, וְכֵן מוֹכִיחַ הַמְּסוּרָה, שְׁנִמְסַר עֲלָיו: לִית שׁוּם בַּר נֶשׁ. מִרְעָהּ פִּירוּשׁ,

כו (כא) וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה. כְּלוּמַר, מִן הָרִאשׁוֹן (פסוק ב) אֶקְרָא הוּא, אֲכַל מָזָה וְדַאי שְׁטָנָה הוּא: תורה כב (כו) וְאַחֲזַת מִרְעָהּ. כְּתַרְגוּמוֹ,

כח וַאֲמָרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי־הִיָּה יְהוָה וְעַמָּךְ וְנֹאמַר
בְּסַעֲדָךְ וַאֲמָרְנָא תַתְּקִינָם כְּעֵן מוֹמְתָא דְהִנְה
בֵּין אֲבָהֵתְנָא בִּינְנָא וּבִינְךָ וְנִגְזַר קָנִים עַמָּךְ :

וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי־הִיָּה יְהוָה וְעַמָּךְ וְנֹאמַר
תְּהִי נָא אֱלֹהַ בֵּינוֹתֵינוּ בִּינֵינוּ וּבִינְךָ וּנְכַרְתֶּה בְּרִית
עַמָּךְ:

כט"ו ◀ רְאוּ רְאִינוּ • "רְאוּ" בְּאֵבֶיךָ, "רְאִינוּ" בְּךָ. תְּהִי נָא אֱלֹהַ בֵּינוֹתֵינוּ וְגו' • הָאֱלֹהַ אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי
אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּה "בִּינֵינוּ וּבִינְךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~

מִשְׁמַע שְׁלֵא מְהִי (שְׁלֵא מוֹעִילָה). וְכֵן הוּא עַל־פִּי הַלְכָה:
"וְאֵי אֲפֹשֶׁר לְהַשְׁבִּיעַ הַנּוֹלְדִים לְאַחַר זְמַן" (שׁו"ע יו"ד סי'
רכה סל"ה). וְרָאָה 'גוּר אֲרִיָּה' בְּשֶׁלַח שָׁם. אֲבָרְבָנְאֵל
וּרְמַב"ן עַל הַפְּסוּק (נִצְבִּים כט, יג) וְלֹא אֲתָקַם לְבַדְכֶם וְגו'.

הָאֱלֹהַ אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אֲבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּה בִּינֵינוּ
וּבִינְךָ (רש"י כו, כח)
מִשְׁמַע, שְׁמַהֲגִי (שְׁמוֹעִילָה) שְׁבוּעַת הָאֵב על הַבְּנִים. וְכֵן
מִשְׁמַע מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (וִירָא כא, כג) "אִם תִּשְׁקַר לִי וּלְנִינִי
וּלְנִכְדֵי" (וִירָא רש"י בראשית ד, טו). אֲבָל בְּפִרְשֵׁת בְּשֶׁלַח (יג,
יט) כֹּתֵב "הַשְׁבַּע הַשְׁבִּיעַ, הַשְׁבִּיעַם שִׁישְׁבִּיעֵנוּ לְבִנְיָהֶם" -

(לקוטי שיחות כרך יט עמ' 267)

כט אם תַעֲבֹד עִמָּנָא בִישָׂא כְּמָא דִּי לָא
אֲנִינְךָ וְיִכְמָא דִּי עֲבַדְנָא עַמָּךְ לְחוּד טַב
וְנִשְׁלַחְנָךְ בְּשָׁלָם אֲתָ כְּעֵן בְּרִיכָא דִּינִי :

כט) אִם־תַּעֲבֹדָה עִמָּנוּ רְעָה כְּאִשְׁרָל לָא נִגְעֵנּוּךָ
וְכַאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עַמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֲתָה
עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה:

כט"ו ◀ לָא נִגְעֵנּוּךָ • כְּשֶׁאֲמַרְנוּ לְךָ: "לֵךְ מֵעַמָּנוּ". אֲתָה • גַם אֲתָה (סְפָרִים אַחֲרִים: עִתָּה) עֲשֵׂה לָנוּ כְּמוֹ כֵן.

~ יום חמישי ג' כסלו ~

ל עֲבַד לְהוֹן מִשְׁתָּנָא וְאֲבָלוּ וְשִׁתִּיאוּ :

(ב) וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּהּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

לא וַאֲקַדִּימוּ בְּצַפְרָא וְקִיִּימוּ גְבַר לְאַחֻוּהִי
וְשִׁלְחֵנוּן יִצְחָק וְאֲזַלוּ מִלְּוֵתָהּ בְּשָׁלָם :

(א) וַיִּשְׁפִּימוּ בְּבֶקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחֻיו וַיִּשְׁלַחֲהֶם
יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֲתָו בְּשָׁלוֹם:

לב וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיִּבְאֹו עֲבָדֵי יִצְחָק לֹא
וַחֲוִיאוּ לָהּ עַל עֵיסַק בִּירָא דִּי חִפְרוּ וַאֲמָרוּ
לָהּ אֲשַׁפְּחָנָא מִיָּא :

(ג) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיִּבְאֹו עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לֹא
עַל־אֲדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חִפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לֹא מִצְּאֵנוּ מַיִם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אֲכַלְתִּיךָ כְּשֶׁהֲכַנְסַת רֵאשֶׁךְ בְּגִרְוִנִי, אֲלֵא
שְׁעֵדִינָא אֲתָה שׁוֹאֵל שְׁכָר, כְּךָ אֲמַר לֹא
אֲבִימְלִיךָ לִיצְחָק, חֲסֵד גְּדוֹל עֲשִׂינוּ
מִמָּה שֶׁשִּׁלְחֵנוּךְ בְּשָׁלוֹם, כִּי דָרְכְנוּ
לְהִזְיֵק כָּל הַבָּא (ראח ב"ר טו ע"א): תורה ל

עוֹף אֶחָד שֶׁשְׁמוֹ 'אֲגִרְוִן', שֶׁצְּנֹארוֹ
אֲרוֹךְ, אֲמַר אֲנִי אֲטָלְנוּ. הַכְּנִיס הַעוֹף
רֵאשׁוֹ בְּגִרְוִן הָאֲרִי וְהוֹצִיא הָעֶצָם.
לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאָו שְׂאֵל שְׁכָרוֹ, אֲמַר לֹא
הָאֲרִי: לֹא דִיִּיךְ שֶׁשִּׁלְחֵתִיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא

(כט) כְּאִשְׁרָל לָא נִגְעֵנּוּךָ וְכַאֲשֶׁר
[עֲשִׂינוּ עַמָּךְ רַק טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ
בְּשָׁלוֹם] וְגו'. מִשְׁל לְאֲרִי שֶׁהִיָּה לוֹ
עֶצָם בְּגִרְוִנוֹ, אָמַר: כָּל מִי שֶׁיִּבְאֵא
וַיִּטְלְנוּ, יַעֲשֶׂרְנוּ הַמְּלִיךְ עוֹשֶׁר גְּדוֹל. בֵּא

לג ויקרא יתה שבָּעָה על בן שָׁמָא דְמִתָּא
בְּאֵרָא דְשָׁבַע (נ"י בְּאֵר שָׁבַע) עד יומא
הַדִּין :

(ג) ויקרא אתה שבָּעָה על־בֶּן שָׁמָעִיר בְּאֵר שָׁבַע
עד הַיּוֹם הַזֶּה :

נ"י - שבָּעָה • על שם הַבְּרִית.

לד ויהי עֲשׂו בֶן אֲרַבְעִין שָׁנָיִם וַיִּסָּב אֶתְמָא
יַת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי חַתָּאָה וַיֵּת בְּשָׁמֶת בַּת
אֵילֹן חַתָּאָה :

(ד) ויהי עֲשׂו בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־
יְהוּדִית בַּת־בְּאֵרִי חַתָּאָה וְאֶת־בְּשָׁמֶת בַּת־אֵילֹן
הַחַתָּי :

אַרְבָּעִים שָׁנָה, הָיָה עֲשׂו צָד נָשִׁים מִתַּחַת יָד בְּעֲלֵיהֶן
וּמַעֲנָה אוֹתָן. כְּשֶׁהָיָה בֶּן אֲרַבְעִים, אָמַר: 'אָבָא בֶּן
אַרְבָּעִים שָׁנָה נָשָׂא אִשָּׁה, אַף אֲנִי בֶּן'.

נ"י - בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • עֲשׂו הָיָה נִמְשָׁל לַחֲזִיר, שְׁנָאֵמַר: (תהלים ט) "וְכִרְסָמְנָה חֲזִיר מִזְעֵר", הַחֲזִיר הָיָה
כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב פּוֹשֵׁט טְלָפִיו, לומַר: 'רְאוּ שְׁאֲנֵי טְהוֹר',
כִּף אֵלּוּ גּוֹזְלִים וְחֹמְסִים וּמְרָאִים עֲצָמָם כְּשָׂרִים. כָּל

לה ויהוֹאָה מְסָרְבֵן וּמְרַגְזֵן על מִימַר יִצְחָק
וְרַבְקָה :

(ה) וַתְּהִיֵּן מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה :

נ"י - מֵרַת רוּחַ • לְשׁוֹן הַמְּרָאָת רוּחַ, כְּמוֹ: (דברים ט) "מִמְרִים הֵייתֶם", כָּל מַעֲשֵׂיהֶן הָיוּ לְהַכְעִים וּלְעֲצֹבוֹן.
לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה • שָׁהִיו עוֹבְדוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים (כ"ה).

א ויהוֹה פֶּד סִיב יִצְחָק וְכִתְיָא עֵינוֹהִי
מִלְמַחֲזֵי וַיִּקְרָא יַת עֲשׂו בְּרַה רַבָּא וַאֲמַר לֵה
בְּרִי וַאֲמַר לֵה הָא אָנָּא :

(א) ויהי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֵיֵן עֵינָיו מֵרַאָת וַיִּקְרָא
אֶת־עֲשׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו
הַגָּנִי :

וְרָאוּ מִלְאָכֵי הַשָּׁרַת וְהָיוּ בּוֹכִים, וַיִּרְדּוּ דְמַעוֹתֵיהֶם
וַיִּנְפְּלוּ עַל עֵינָיו. לְפִיכָף, כִּהָיו עֵינָיו. דְּבַר אַחַר: כְּרִי
שִׁיטַל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת.

נ"י - וַתִּכְהֵיֵן • בְּעֲשָׂנָן שָׁל אֵלּוּ (שָׁהִיו מַעֲשָׂנוֹת וּמַקְטִירוֹת
לְעֲבוֹדַת אֱלִילִים). דְּבַר אַחַר: כְּשֶׁנִּצְעַקַד עַל גְּבִי הַמְּזוֹבַח
וְהָיָה אֲבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֵטוֹ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם

~ נקודות משיחות קודש ~

הָיָה יִצְחָק כְּלוֹא בְּפִית וְהָיָה כְּמַת בְּמִשְׁךְ חֲמִשִּׁים וְשָׁבַע
שָׁנִים), עַל־אֲחַת־כַּמְּהָ־וְכַמְּהָ שִׁישׁ לְהַתְּרַחַק בִּיּוֹתֵר מִכָּל
דְּבוּר שָׁל לְשׁוֹן־הַרַע עַל אָדָם מִישְׁרָאָל!

כְּרִי שִׁיטַל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת (רש"י כז, א) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ
הָיָה הַקֶּב"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שָׁל יִצְחָק, וְהָרִי הָיָה
יְכוּל לְגַלוֹת לוֹ שֶׁעֲשׂו רָשָׁע. וַיֵּשׁ לומַר, שְׂאֵל רָצָה הַקֶּב"ה
לְדַבֵּר לְשׁוֹן־הַרַע עַל עֲשׂו. וְהַגַּע בְּעֲצָמָךְ: אִם עַל עֲשׂו
הַרְשָׁע נִמְנַע הַקֶּב"ה מִלְּדַבֵּר סְרָה (אִף שְׁכַתּוֹצְאָה מִכָּף

(לקוטי שיחות כרך טו עמ' 215)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שֶׁנִּבְרָאת מִן הָעֶצֶם כְּמוֹ כֵּן, לֹא
הִזְיָקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה כְלוּתִיהָ:
וַיִּקְרָא אֶת עֲשׂו בְּנוֹ הַגָּדוֹל. מִכָּאֵן
שֶׁמִּתְנַפְּיִן לְרָשָׁעִים בְּשַׁעֲתָן. דְּבַר
אַחַר, לְפִי שֶׁהוֹלֵם כִּידוֹ קָרָאוּ גְדוֹל
(תנחומא שם): תורה ב

גַּם בֶּן עֵינֵי רַבְקָה. וַאֲמַר בְּמִדְרָשׁ
(תנחומא שם), מִשָּׁל לְמַקִּישׁ כְּלֵי עֶצֶם
בְּכִלֵי חֶרֶשׁ - הַכְּלֵי חֶרֶשׁ מִשְׁתַּבֵּר,
אֲבָל מַקִּישׁ כְּלֵי עֶצֶם לְכֵלֵי עֶצֶם אֵין
מִשְׁתַּבֵּר זֶה מִזֶּה, כִּף יִצְחָק נִבְרָא מִן
הָאָדָמָה לְכִף הִזְיָקוּ לוֹ מַעֲשֵׂה כְלוּתִיו
שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הַצֶּלַע, אֲבָל רַבְקָה

כז (א) וַתִּכְהֵיֵן עֵינָיו מֵרַאָת. מִשׁוּם
שְׂאָהֵב עֲשׂו כִּי צִיד בְּפִיו (לעיל כה כח),
וְכַתִּיב (שמות כג ח) כִּי הִשְׁחַד יַעֲזֹר בְּיַד
סו ח). דְּבַר אַחַר, כְּרִי שִׁיטַל יַעֲקֹב
וַיִּטּוֹל אֶת הַבְּרִכּוֹת (תנחומא ח). וְלֵהָא
דְּפִירֵשׁ רִש"י שְׁכַהו עֵינָיו מַעֲשֵׂן
עֲבוֹדַת־זָרָה, קָשָׁה קָצַת לָמָּה לֹא כִּהָיו

(ב) וַיֹּאמֶר הַגֵּה־נָא זְקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: בְּאֹמַר הָא כַּעַן סִיבִית לִית אֲנָא יָדַע יוֹמָא דְאַיְמוֹת:

שְׁמָא לְפָרְק אֲמִי אֲנִי מְגִיעַ וְהִיא בֵּת קַכ"ז מֵתָה, וְהִרִינִי בֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים סְמוּךְ לְפָרְקָהּ. לְפִיכֵךְ: "לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי", שְׁמָא לְפָרְק אֲמִי, שְׁמָא לְפָרְק אֲבָא.

כ"ז - לא ידעתי יום מותי • אמר רבי יהושע בן קרחה: 'אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפנייהם וחמש שנים לאחר בן, ויצחק היה בן קכ"ג (פי יעקב בן ס"ג בשנהבדף, דוק ברשי" סוף הסדר), אמר:

~ נקודות משיחות קודש ~

הוא כלל "מטל השמים ומשמני הארץ" - ברכות הנעלות אף מברכת יעקב לבניו ומברכת משה לישראל. זוהי ההוראה לעבודתו של כל יהודי, אשר יצחק הוא אחד מאבותיו, ויש בו ענינים משל יצחק: גם כאשר יהודי נוהג לפי קו הגבורה, ולפיכך הוא מחמיר וכדומה, צריך הוא לנהוג כך רק כלפי עצמו. אף כאשר נוגע הדבר ליהודי אחר, עליו לנהוג לפי קו הנסד, להתקרב אליו במדת הטוב, ולהשפיע עליו רוב טובה ביד רכה, ללא צמצומים והגבלות, עד למדה המרבית - "מטל השמים" ו"משמני הארץ".

הסיבה לחששו של יצחק שהוא יתיה חמש שנים פחות מ"פרק אמו" - הגיל הנמוך ביותר לפי הטבע (ועוד: גם ב"פרק אמו" החשיב יצחק רק את מאה עשרים ושבע השנים שהיא תיה למעשה, ללא התחשבות בכך שתייה התקצרו, פי יעקב העקידה "פרקה נשמתה") - היא, היות יצחק בדרגה של קו הגבורה. ולכן הוא הביט על כל הענינים ומדד אותם לפי מדת הגבורה. כך היה נוהגו של יצחק רק כלפי עצמו, אבל כאשר הוא ברך את הזולת, היתה ברכתו באופן הנעלה ביותר של היסוף הגבורה והצמצום: היא כללה הן את הענינים של "שמים", והן את הענינים של "ארץ", ואף בהם עצמם

(על-פי לקוטי-שיחות כרך טו, פרשת תולדות)

ג יִבְרַח סָב פֻּעַן זִינָה סִיפָה וְקִשְׁתָּהּ וּפּוּק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:

(ג) וְעָתָה שְׂאֵנָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּהּ וְצֵא הַשְׂדֵה וְצוּדָה לִי צִיד:

ושחט זפה, שלא תאכילני נבלה (כ"ח). וצודה לי • מן ההפקר ולא מן הגזל.

כ"ח - תלִיד • מרבה, שדרך לתלותה. שאֵנָא • לשון השחזה, כאותה ששנינו: (ביצה כח) 'אין משחזין את הספין, אבל משיאה על גבי חבִרתה'. חדד ספינך

ד וְעָבִיד לִי תְבִשְׁלִין פֻּמָּא דְרַחֲמִית וְאַעַל לִי וְאִיכּוּל בְּדִיל דִּי תְבָרְכֵנָה נַפְשִׁי עַד לֹא אִימוֹת:

(ד) וְעֵשֶׂה־לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבֵּיָה לִּי וְאֹכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֵךְ נַפְשִׁי בְּטָרֵם אָמוֹת:

ה וּרְבִקָּה שְׁמַעַת כַּד מְלִיל יִצְחָק לֹת עָשׂוּ בְּרָה וְאַזַּל עָשׂוּ לְחַקְלָא לְמִיצֵד צִידָא לְאַיְתָּהּ:

(ה) וּרְבִקָּה שְׁמַעַת בְּדַבָּר יִצְחָק אֶל־עָשׂוּ בְּנֹו וַיִּלְךְ עָשׂוּ הַשְׂדֵה לְצוּד צִיד לְהִבֵּיא:

כ"ט - לצוד ציד להביא • מהו "להביא", אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל.

ו וּרְבִקָּה אָמְרָה לֹת זַעֲקָב בְּרָה לְמִימְרָה הָא שְׁמַעִית מִן אֲבוּךָ מְמַלֵּל עִם עָשׂוּ אַחֲוֵךְ לְמִימְרָה:

(ו) וּרְבִקָּה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לְאֹמֶר הִנֵּה שְׁמַעִיתִי אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עָשׂוּ אַחֲוֵךְ לְאֹמֶר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ג) וצודה לי צידה. ציד זה פתובה בה"א יתירה בסוף, לפי שהזוירו על חמשה דברים המפסידים את השחיטה (ראה חולין ט: תורה ד

ז אחי לי צידא ועביד לי תבשילין ואיכול
ואברכנך קדם יי קדם מותי:

(ז) הַבִּיאָה לִי צִיד וְעִשְׂה־לִּי מִטְעָמִים וְאֹכְלָה
וְאִבְרַכְכָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי:

כש"י • לפני ה' • בך שותו, שִׁי־סָפִים עַל־יָדַי.

ח ויכען ברי קבל מני למא די אנא מפקד
יתד:

(ח) וְעַתָּה בְּנֵי שְׂמַע בְּקוֹלִי לְאִשֶּׁר אָנִי מְצַוֶּה אֹתְךָ:

ט אזיל קען לות ענא וסב לי מתמן תרין
גדני (בר) עזין טבן ואעבד יתהון תבשילין
לאבוך קמא די רחם:

(ט) לֶךְ־נָא אֶל־הַצֹּאן וְקַח־לִּי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים
טוֹבִים וְאִעֲשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב:

י צחק? אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד
עשה מטעמים, ב' פרקי דרבי אליעזר. פֶּאֶשֶׁר אָהַב •
כי טעם הגדי כטעם הצבי.

כש"י • וקח-לי • משלי הם ואינם גזל, שָׁפָךְ כָּתַב לָהּ
יִצְחָק בְּכַתְּבָתָהּ: 'לִטַּל שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים בְּכֹל יוֹם' (כ"ח).
שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים • וכי שני גדני עזים היה מאכלו של

יא ויחתי (ני) ותעל) לאבוך ויכול גדיל
דיברכנך קדם מותי:

(י) וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לְפָנַי
מוֹתוֹ:

יב ואמר יעקב לרבקה אמה הא עשו אחי
גבר שערן ואנא גבר שעיני:

(יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רַבְּקָה אִמּוֹ הֲנִי עֹשֶׂה אָחִי אִישׁ
שָׁעַר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק:

כש"י • איש שער • בעל שער.

יג מאים ימשוני אבא ואהי בעינוהי
כמתלעב ואהי מיתי (ני) ואהי מיתי) עלי
לזטין ולא ברכן:

(יב) אוֹלִי יִמְשֹׁנִי אָבִי וְהָיִיתִי בְּעֵינָיו כַּמֶּתֶעֱלֵעַ
וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בִרְכָה:

כש"י • ימשוני • כמו: (דברים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בַּצְּהָרִים".

יד ואמר לה אמה עלי אתאמר בנבואה
דלא יתון לוטרא עלך ברי ברם קבל מני
ואזיל סב לי:

(יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנֵי אֵךְ שְׂמַע בְּקוֹלִי
וְלֶךְ קַח־לִּי:

יז ואזל ונסיב ואיתי לאמה ועבדת אמה
תבשילין קמא דרחם אבוהי:

(יד) וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים
כַּאֲשֶׁר אָהַב אָבִיו:

טו ונסיבת רבקה ית לבושי עשו ברה רבא
דקתא די עמה כביתא ואלפישת ית יעקב
ברה זעירא:

(טו) וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת־בְּגָדֵי עֹשֶׂה בְּנֵה הַחֲמֹדֹת
אֲשֶׁר אֹתָהּ בְּבֵית וַתַּלְבֵּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

והמודין היו, שהיו מצויירין עליהם
כל החיות ועופות שבעולם, ונראין
כאלו הן חיים, וכשהיה בשדה היו

שמקליין אביהן ואמן ואומרים ארוך
שנה גדל (ראה סנהדרין נב): תורה יד
החמדת. שחמדן מנמרוד,

(יג) עלי קללתך בני. פירוש, לא
קלל אותך כִּי־אם אותי, שכן דרך
העולם, כשהילדים עושין שלא כדת,

כז"י • הנמדת • הנקיות, פתגמומו: 'דכיתא'. דבר | וְהָלָא כְּמָה נְשִׁים הָיוּ לוֹ, וְהוּא מִפְקִיד אֶצֶל אָמוֹ? אַחַר: שְׁחַמַּד אוֹתָן מִן נִמְרָד. אֲשֶׁר אֹתָהּ כִּפְיָתָ • אֶלָּא שְׁהִיָּה בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדָּן.

(טז) וְאֵת עֵרַת גְּדַיִי הַעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צְוָארָיו: טז וְנִת מַשְׁכֵּי גְדַיִי בַר עֲזֵי אֶלְפִישַׁת עַל יְדוּהֵי וְעַל שְׁעִיעוֹת צוּרָה: חֶלְקֵת צְוָארָיו:

(יז) וְתַתֵּן אֶת־הַמְטַעְמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: יז וַיִּהְיֶה נֵת תַּבְשִׁילִיָּא וְנִת לְחֶמְא דִּי עֲבַדַּת בִּידָא דְיַעֲקֹב בְּרַה: אֶת־הַמְטַעְמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:

(יח) וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנֵנִי מִי אֹתָהּ בְּנִי: יח וְעַל לִוְת אָבוּהֵי וַאֲמַר אָבָא וַאֲמַר הָא אָנָּא מִן אֶת בְּרִי: וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנֵנִי מִי אֹתָהּ בְּנִי:

(יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכֶרֶךְ עֵשְׂיָתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידֵי בַעֲבֹר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ: יט וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאָבוּהֵי אָנָּא עָשׂוּ בּוּכְרֶךְ עֲבַדִּית כְּמָא דִּי מְלִילְתָא עֲמִי (נ"א לִי) קוּם כְּעַן אֶסְתַּחֲר וְאֶכּוֹל מִצִּידֵי כְּדִיל דִּי תִבְרַכְנִי נַפְשֶׁךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכֶרֶךְ עֵשְׂיָתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידֵי בַעֲבֹר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:

כז"י • אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכֶרֶךְ • אֲנֹכִי, הוּא הַמְכִּיָּא לָךְ, וְעָשׂוּ הוּא בְּכוּרֶךְ • עֵשְׂיָתִי • כְּמָה דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שָׁבָה • לְשׁוֹן מִסִּב עַל הַשְּׁלָחַן, לְכֹךְ מִתְרַגֵּם 'אֶסְתַּחֲר'.

(כ) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־בְּנָו מַה־זֶּה מַה־רַתְּ לְמִצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: כ) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־בְּנָו מַה־זֶּה מַה־רַתְּ לְמִצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי:

(כא) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשָׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם־לֹא: כא וַאֲמַר יַצְחָק לְיַעֲקֹב קְרִיב קְעֵן וְאִמְשֶׁךְ בְּרִי הַאֲתָה דִּין בְּרִי עָשׂוּ אִם לֹא: וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשָׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם־לֹא:

כז"י • גְּשָׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךְ • אָמַר יַצְחָק בְּלִבּוֹ: 'אֵין דְּרַךְ עָשׂוּ לְהִיוֹת שְׁם שְׁמַיִם שְׂגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ"'. גְּשָׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךְ • אָמַר יַצְחָק בְּלִבּוֹ: 'אֵין דְּרַךְ עָשׂוּ לְהִיוֹת שְׁם שְׁמַיִם שְׂגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ"'.
 (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדָיו עָשׂוּ: (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדָיו עָשׂוּ:

כז"י • קוֹל יַעֲקֹב • שְׁמַדְבַּר בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: "קוּם־נָא", אָבַל עָשׂוּ בְּלִשׁוֹן קַנְטוּרִיא דְּבַר: "קוּם אָבִי". כז"י • קוֹל יַעֲקֹב • שְׁמַדְבַּר בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: "קוּם־נָא", אָבַל עָשׂוּ בְּלִשׁוֹן קַנְטוּרִיא דְּבַר: "קוּם אָבִי".

(כג) וְלֹא הִפְיֹרָו כִּי־הָיוּ יָדָיו עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֵהוּ: (כג) וְלֹא הִפְיֹרָו כִּי־הָיוּ יָדָיו עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֵהוּ: כג וְלֹא הִפְיֹרָו כִּי־הָיוּ יָדָיו עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֵהוּ: כג וְלֹא הִפְיֹרָו כִּי־הָיוּ יָדָיו עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֵהוּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 החיות והעופות באין אצלו וניצודין מאליהן (ראה פרקי דר"א פכ"ד). ולמדרש זה קשה, למה הלבישן ליעקב, ונראה שרצתה (להתנדרו) [להתדמותו] לגמרי לדמיון עשו: תורה טו
 (כ) כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי. כשם שהעבד שהלך לבקש לך אשה אמר הקרה נא לפני היום (לעיל כד יט), וגם האיל שגודלמן בעקידתך לפי שעה, כך הקרה לפני בשבילך (ביר סה יט): תורה כא (כב) הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדָיו עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֵהוּ
 עָשׂוּ. אומר במדרש (תנחומא ישן טו) הידים לעשו, שאין בו כח אלא בידיים להזיק מקרוב. אבל הקול ליעקב, בתפלה מכלה כל המרעין ואפילו מרחוק: תורה כג
 עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת (כ"י שְׁעֵרַתָּן) וַיְבָרְכֵהוּ: עָשׂוּ אַחִיו שְׁעֵרַת (כ"י שְׁעֵרַתָּן) וַיְבָרְכֵהוּ:

כד וַיֹּאמֶר אֵת דִּין בְּרִי עֲשׂוּ וַאֲמַר הָא אָנָּא :

(כד) וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי :

כ"י - וַיֹּאמֶר אָנִי • לא אָמַר : 'אָנִי עֲשׂוּ', אֶלָּא "אָנִי" •

כה וַאֲמַר קָרִיב קָדְמִי וְאִיכּוֹל מֵצִידָא דְבָרִי
בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָהּ נַפְשֵׁי וְקָרִיב לָהּ וְאִכַּל
וְאֵתִי (נ"י וְאֶעֱלֶה) לָהּ חֲמֵרָא וְשִׂתִּי :

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאִכְלָהּ מֵצִיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
נַפְשֵׁי וַיִּגְשֶׁה לּוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׂתֶּה :

כו וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק אָבוּהִי קָרִיב כַּעַן וַיִּנְשָׁק
לִי (נ"י וְשָׁק לִי) בְּרִי :

(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה־נָּא וְשָׁקֵה לִי בְּנִי :

כז וְקָרִב וַיִּנְשָׁק לָהּ וַאֲרַח יָת רִיחָא דְלְבוּשׁוּהִי
וַיְבָרְכָהּ וַאֲמַר הוּוֹ (נ"א חֲזִי) רִיחָא דְבָרִי
בְּרִיחָא דְחֵלְלָא דִּי בְּרַבְּהָ יִי :

(כז) וַיִּגְשֶׁה וַיִּשְׁקֵה לּוֹ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֶהּ
וַיֹּאמֶר רִיחַ רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ יְהוָה :

שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה' • שְׂתַנְּן בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֵהוּ שְׂדֵה
תְּפוּחִים, כֵּן דְרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבְרַכָּה (תענית כט:).

כ"ח - וַיִּרַח וְגו' • וְהֵלֵא אֵינן רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף
הַעֲזִים, אֶלָּא מִלְּמַד שְׂנֵכְנֵסָה עִמּוֹ רִיחַ גַּן־עֵדֶן. כְּרִיחַ

~ יום שישי ד' כסלו ~

כח וַיִּתֵּן לָהּ מִטְּלָא דְשַׁמְיָא וּמְטוּבָא
דְאַרְעָא וּסְגִיּוֹת (נ"י וּסְגִיּוֹת) עֵיבוּר וְחֵמָר :

(כח) וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטְּלַת הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ
וְרֵב דִּגְן וְתִירֵשׁ :

הָאָרֶץ יְהִיָּה מוֹשָׁבָךְ, בֵּין צִדִּיק בֵּין רָשָׁע, יִתֵּן לָהּ. וּמִמֶּנּוּ לְמַד שְׁלֵמָה, כְּשֶׁעָשָׂה
הַבַּיִת סֵדֵר תְּפִלָּתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּעַל אֲמוּנָה וּמִצְדִּיק עָלָיו אֵת הַדִּין לֹא יִקְרָא
עֲלֶיךָ תִּגְר. לְפִיכָּהּ : (מלכים א ח) "וַנִּתְּתָהּ לְאִישׁ כָּכָל דְרָכָיו אֲשֶׁר תַּדַּע אֵת לִבּוֹ",
אֶבֶל נָרִי, מְחַסֵּר אֲמוּנָה, לְפִיכָּהּ אָמַר : "אִתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְגו'" וְעִשִׂית׃ כָּכָל
אֲשֶׁר יִקְרָא אֶלֶיךָ הַנְּקָרִי, בֵּין רָאוּי בֵּין שְׂאִינּוּ רָאוּי, תֵּן לוֹ, כְּדִי שְׂלֵא יִקְרָא
עֲלֶיךָ תִּגְר, בְּרִשׁ"י וְשֵׁן מְדִיקָה •

כ"ט - וַיִּתֵּן לָהּ • יִתֵּן וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן (כ"ח). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ,
מוֹסַב לְעִנְיַן הַרְאֵשׁוֹן : "וְרֵאָה רִיחַ בְּנִי", שְׂתַנְּן לּוֹ
הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא "כְּרִיחַ שְׂדֵה וְגו'", וְעוֹד יִתֵּן לָהּ :
"מִטְּלַת הַשָּׁמַיִם וְגו'". מִטְּלַת הַשָּׁמַיִם • כְּמִשְׁמַעוֹ,
וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה יֵשׁ לְהַרְבֵּה פְּנִים. (דְּבַר אֲחֵר, מֵהוּ "הָאֱלֹהִים" ?
בְּדִין, אִם רָאוּי לָהּ. יִתֵּן לָהּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתֵּן לָהּ. אֶבֶל לְעֵשׂוֹ אָמַר "מִשְׁמַנֵּי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יַעֲקֹב (להלן לה ט), וַיֹּאמֶר אָנִי [וגו']
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ (להלן מו א). וְכֵן
אַבְרָהָם נִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְעַת בְּרָכוֹת, וְאֶעֱשֶׂה
לְגוֹי גְדוֹל וְגו' (לעיל יב ב). וְכֵן גִּבְרָתָהּ
מוֹעֲדוֹת בְּשָׁנָה, שְׁבַת, פֶּסַח, שְׁבוּעוֹת,
רֵאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם הַכַּפּוּרִים, סוּכּוֹת,
שְׁמִינִי עֶצְרַת. וְשִׁבְעָה כּוֹכְבִים רוֹעִים
וּמִשְׁמָשִׁים אֵת הַשָּׁמֶשׁ וְאֵת הַיָּרֵחַ,
וְשִׁבְעָה אֵינָם רוֹעִים, וְשִׁמְסָם פְּסִיל,
וְשִׁבְעָה כּוֹכְבִים שֶׁל פִּימָה, בְּעֵת
שֶׁהִיא שׁוֹקֵעַת הַגִּיעַע זְמַן הָאָרֶץ לְזִרוּעַ,
וְכִשְׁהִיא עוֹלָה הַגִּיעַע עֵת הַקְּצִיר (ראיה
מדרש תרשא פ"ה-ו:). תורה כט

הַשָּׁלוֹם, גִּבְיֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר (מלכים א' ח לט)
וְעִשִׂית׃ [וְנִתְּתָה] לְאִישׁ כָּכָל] דְרָכָיו,
לְפִי שְׂלֵא יִקְרָא תִּגְר, וְגִבְיֵי נָרִי וְעִשִׂית׃
כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶלֶיךָ הַנְּקָרִי וְגו' (שם)
פסוק מט), שְׂאֵם לֹא כֵן יִקְרָא תִּגְר וְיִטִּית׃
דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה (תנחומא ישן יד).
וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת בְּגִיד
עֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבִּהֵן נִבְרָא הָעוֹלָם,
וּכְגִנְדַּת עֲשָׂרָה הַדְּבָרוֹת. וּבְשִׁבְעָה
מְקוֹמוֹת נִתְבָּרַךְ, כָּאֵן, וּלְקַמְּן (כח א) וְאֵל
שְׂדֵי יְבָרַךְ אֹתְךָ, וְהִגִּידָה ה' נֶצֶב עָלָיו (שם)
פסוק יג) וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי־אִם
בְּרַכְתֵּנִי (להלן לב כז), וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶל

(כה) וַיָּבֵא לוֹ יַיִן. מֵהִיכָן הָיָה לוֹ יַיִן,
שְׂלֵא מְצִינּוֹ שְׁמֵסְרָה לוֹ אֲמוֹ יַיִן, אֶלָּא
שְׁמִיכָאֵל הִבִּיא לוֹ יַיִן מִגַּן־עֵדֶן. וְאִי
אִתָּה מוֹצֵא [יַיִן] שֶׁל טוֹבָה וּבְרַכָּה
אֶלָּא זֶה וְשֶׁל אַבְרָהָם, שְׂנֵאָמַר (לעיל יד
יח) וּמִלְּפִי צִדִּיק מִלֶּךְ שְׁלֹם הוֹצִיא לְחֵם
וַיַּיִן, גַּם זֶה בֵּינָן שֶׁשְׂתָּהּ בְּרַכּוֹ (תנחומא
ישן טז): תורה כו
(כח) וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים. זֶה מִדַּת
הַדִּין, כְּלוּמַר אִם אִתָּה רָאוּי לָךְ. וְאֵלּוֹ
גִּבְיֵי עֲשׂוֹ כְּתִיב (פסוק לט) הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי
הָאָרֶץ יְהִיָּה מוֹשָׁבָךְ, בֵּין רָאוּי בֵּין אֵינּוּ
רָאוּי. וְכֵן מְצִינּוֹ בְּתַפְלַת שְׁלֵמָה עָלָיו

~ נקודות משיחות קודש ~

יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל זֶה הוּא מִצַּד סֵדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁוּלוֹת, וְלֹא־תִרְיֶזָה יִשְׂרָאֵל גַּם הַעֲנִינֵן דְּ"יִחְזוֹר וְיִתֵּן", שְׂבָא עַל-יְדֵי עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה, שְׁחֹזֵר מִדְּרָכָה הַרְעָה, עַד שֶׁ"דְּוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוֹת", שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מִמְּשִׁיכִים 'אוֹר חֹזֵר' מִבְּחִינַה שְׁלֵמָה מִסֵּדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁוּלוֹת, לְמַעַל מ'אוֹר יִשְׂרָאֵל, כִּי שְׂוִיָּה נְתִיבָה חֲדָשָׁה ("יִחְזוֹר וְיִתֵּן").
וְכַאֲמוֹר, זֶהוּ גַם עֲנִינָה שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְלִכֵּן, כַּאֲשֶׁר פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל הַפְּצָה, אֲזִי קָא אֲתִי מֵר, דָּא מְלַבָּא מְשִׁיחָא.

(ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו ה'תשכ"ו)

"וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים גּוֹ", וּמִפְּרֵשׁ רַש"י, "יִתֵּן וְיִחְזוֹר וְיִתֵּן":
לְכַאוּרָה אֵינּוּ מוּכָן: מֵהוּ הַצּוּרָף שֶׁ"יִחְזוֹר וְיִתֵּן" - הָרִי גַם הַנְּתִיבָה הֶרָאשׁוּנָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁ"כָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵין יָפָה הוּא נוֹתֵן", וּבִפְרָט פְּאֲשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת הַנְּתִיבָה מִלְּמַעַלָּה, שְׂאִינָה כְּמוֹ הַנְּתִיבָה לְמַשָּׁה, שֶׁמִּצַּד פְּמָה מְנִיעוֹת וְהַגְּבֻלוֹת אֵינּוּ יָכוֹל לִיתֵן לְכַתְחִילָה כָּל מַה שְׂרוּצָה לִיתֵן, מַה-שְּׂאִין-כֵּן לְמַעַלָּה שְׂאִין מְנִיעוֹת וְעִיבוּבִים כָּלָל, שְׂהָרִי "מִי יֹאמֵר לָךְ מַה תַּעֲשֶׂה", כִּי שְׂבְּנְתִיבָה הֶרָאשׁוּנָה נִיתֵן כְּבָר הַכֵּל, וּמֵהוּ הַצּוּרָף שֶׁ"יִחְזוֹר וְיִתֵּן"?
אֵף הַעֲנִינֵן הוּא - שֶׁהַנְּתִיבָה הֶרָאשׁוּנָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל 'אוֹר

כט וּפְלַחְנָה עֲמִמִּין וְיִשְׁתַּעֲבְדוּן לָךְ מִלְּפָנֶיךָ
הָיִי רַב לְאַחֶיךָ וְיִסְגְּדוּן לָךְ בְּגִי אִמְךָ
מִלְּטָטִיף יֵהוּן לִיטִין וּמִבְּרַכֶּיךָ יֵהוּן בְּרִיכִין:

(כט) יַעֲבֹדְךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ לְאֲמִים הַיְהוּה גְּבוּר
לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּגִי אִמְךָ אֲרִיךְ אַוּר וּמִבְּרַכֶּיךָ
בְּרוּךְ:

הַצְּדִיקִים תַּחֲלַתֶּם יְסוּרִים וְסוֹפֵן שְׁלוֹה, וְאוֹרְרִיהֶם
וּמִצְעָרִיהֶם קוֹדְמִים לְמִבְּרַכֶּיךָ, לְפִיכָךְ יִצְחָק
הַקְּדִים קָלֶלֶת אוֹרְרִים לְבִרְכַת מְבָרְכִים. וְהַרְשָׁעִים
תַּחֲלַתֵּן שְׁלוֹה וְסוֹפֵן יְסוּרִין, לְפִיכָךְ בִּלְעָם הַקְּדִים
בְּרַכָּה לְקַלְלָה.

כט"א • בְּגִי אִמְךָ • וְיַעֲקֹב אָמַר לַיהוָה: "בְּגִי
אֲבִיךָ", לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בְּנִים מִפְּמָה אִמְהוֹת, וְכֹאֵן
שֶׁלֹּא נָשָׂא אֶלָּא אִשָּׁה אַחַת, אָמַר: "בְּגִי אִמְךָ".
אֲרִיךְ אַוּר וּמִבְּרַכֶּיךָ בְּרוּךְ • וּבְבִלְעָם הוּא
אוֹמֵר: "מִבְּרַכֶּיךָ בְּרוּךְ וְאוֹרְרִיךָ אַוּר" (במדבר כד ט).

לוְהוּה פִּד שְׂיַצִּי יִצְחָק לְבְּרַכָּא יְתַּעֲקֹב
וְהוּה בְּרַם מִפְּק נִפְק יַעֲקֹב מְלוֹת אִפִּי יִצְחָק
אֲבוּהִי וְעָשׂו אַחוּהִי אֲתָא (ג"י על) מִצִּידָה:

(ל) וְיֵהוּ כַּאֲשֶׁר כִּלָּה יִצְחָק לְבָרַךְ אֶת-יַעֲקֹב וְיֵהוּ
אֲדָ יִצָּא יִצָּא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂו
אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ:

כט"א • יִצָּא יַצָּא • זֶה יוֹצֵא וְזֶה בָּא.

לא וְעָבַד אֵף הוּא תְּבַשְׁלִין וְאָעִיל לְוֹת
אֲבוּהִי וְאָמַר לְאֲבוּהִי יָקוּם אֲבָא וְיִיכּוֹל
מִצִּידָה דְּבָרָה בְּדִיל דִּי תְּבָרְכֵנִי נִפְשָׁךְ:

(לא) וְיַעֲשֶׂה גַם-הוּא מִמְּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר
לְאָבִיו יָקוּם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בַּעֲבַר תְּבַרְכֵנִי
נִפְשָׁךְ:

לב וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אֲבוּהִי מִן אֶת וַיֹּאמֶר אָנָּה
בְּרַךְ בּוֹכְרָךְ עָשׂו:

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנֹנִי בְּנֶךָ
כְּכֹרְךָ עָשׂו:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

עָשׂו נִכְנַס, וְעָשׂו לֹא רָאָהוּ לְפִי שֶׁהָיָה
בְּחוּשָׁךְ (תנחומא יא): תורה לא

נִכְנַס שֶׁהָיָה בְּמִקוּם (תורה) [אוֹרָה],
וְטִמֵּן עֲצָמוֹ אַחוּרֵי הַדֶּלֶת עַד שֶׁרָאָה

(ל) וְיֵהוּ אֵף יִצָּא יַצָּא • זֶה נִכְנַס וְזֶה
יּוֹצֵא, וְיַעֲקֹב שֶׁהָיָה בְּחֹדֶר רָאָה עָשׂו

לג ותנה יצחק תנהא רבא עד לחדא ואמר
מן הוא דיכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית
מכלא עד לא תיעול וברכתה אף ברין יהי:

(לג) ויחרד יצחק חרדה גדלה עד-מאד ויאמר
מי-אפוא הוא הצד-ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם
תבוא ואברכהו גם-ברוך יהיה:

ואכל מכל • מכל מטעמים שבקשתי לטעם, טעמתי
בו (כ"ו). גם-ברוך יהיה • שלא תאמר: 'אלולא
שרמה יעקב לאביו, לא נטל את הברכות', לכך
הסכים וברכו מדעתו (כ"ו).

כש"כ ויחרד • כתרגומו: 'ותנה', לשון תמיהה.
ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. מי-אפוא •
לשון לעצמו, משמש עם כמה דברים. דבר אחר:
איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?.

לד כד שמע עשו ות פתגמי אבוהי וצנח
צוהא רבא ומריא עד לחדא ואמר
לאבוהי ברכני אף אנא (כ"ז) אבא:

(לד) בשמע עשו את-דברי אביו ויצעק צעקה גדלה
ומרה עד-מאד ויאמר לאביו ברכני גם-אני אבי:

לה ואמר על אחיך במרמה ויקח ברכתך:

(לה) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך:

כש"כ • במרמה • בחכמה.

לוי ואמר יאות קרא שמה יעקב וסמני דגן
תרתינ זמנין ות בכירתי נסיב והא פען
קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכתא:

(לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר
הלא-אצלת לי ברכה:

אמר לו: "את-בכרתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר
וחרד, שמא עברתי על שורת הדין. עכשו, לבכור
ברכתי: "גם ברוך יהיה"'. ויעקבני • כתרגומו
'ויכמני', ארכני. 'וארב', 'ויכמן'. ויש מתרגמין:
'ויכמני', נתחכם לי. אצלת • לשון הפרשה, כמו
'ויאצל" (ספרים אחרים: 'ובצל').

כש"כ הכי קרא שמו • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן
כט) "הכי אחי אתה"? שמא לכך נקרא שמו יעקב,
על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני. תנחומא: למה
חרד יצחק? אמר: 'שמא עון יש בי שברכתי קטן
לפני גדול ושניתי סדר היחס? התחיל עשו מצעק:
'ויעקבני זה פעמים', אמר לו אביו: 'מה עשה לך?'

לז ואתיב יצחק ואמר לעשו הא רב שותה
לך (כ"ח עלון) ונת כל אחוהי יתבית לה
לעבדין ועיבור וחרמך סעדתה ולך הכא מה
אעביד ברי:

(לז) ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך
ואת-כל-אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש
סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני:

שמתיו לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא
מה אעשה • איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך?.

כש"כ הן גביר • ברכה זו שביעית היא, והוא עושה
אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך
בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שהרי גביר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

עשו (כ"ח עלון). והיינו דקאמר ליה יצחק
לעשו ולכה אפוא מה אעשה בני (פסוק
לז), כלומר אתה עתיד להיות (אפי')
[אפוין] בגיהנם, אם כן מה אעשה
לך: תורה לד
(לז) ולכה אפוא. ולכה כתיב בה"א,

הקטן לפני הגדול, והתחיל עשו
גונח ואמר וכו', כדפירש רש"י ו"ל
(פסוק לז):
מי (אפה) [אפוא]. שאל יצחק מי
יהיה (אפה) [נאפה] בגיהנם. ורית
הקדש משיבו הוא הצד ציד, כלומר

(לג) ויחרד יצחק חרדה וגו'.
שתי חרדות חרד יצחק, אחת
כשנעקד ואחת פאן, ולמדך הפתוב
שזו היתה גדולה (תנחומא יג). ועכשיו
ממה חרד, לפי שאמר בלבו מה
עון ומה מכשול היה בידי שברכתי

לח ואמר עשו לאביו הברכה אחת הוא לך
 לך אבא ברך לי אף אבא אבא וארים עשו
 קלה ובקא :

כ"י « הברכה אחת • ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג) "הבמתנים?" "השמנה היא?" (שמואל ב ג) "הקמות נבל"?.

לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ
 יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

כ"י « משמני הארץ וגו' • זו איטלי"א של יון (כ"י) •

מ) ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה פאשר
 תריד ופרקת עלו מעל צוארך:

כ"י « ועל חרבך • כמו 'בחרבך'. יש 'על' שהוא
 במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לג) "עמדתם על חרבכם",
 בחרבכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה
 פאשר תריד • לשון צער, כמו: (תהלים נח) "אריד

מא) וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו
 אביו ויאמר עשו בלבד יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה
 את יעקב אחי:

כ"י « יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרשי אגדה, לכמה פנים יש.

מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל ותשלח
 ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו
 אחיך מתנחם לך להרגך:

כ"י « ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו
 מהרהר בלבד • מתנחם לך • נחם על האהרה לחשב
 מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגך. ומדרש אגדה:

מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל לבן
 אחי חרנה:

מג ויבצן ברי קבל מני וקום אזיל לך לנת
 לבן אחי לחרן :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מא) יקרבו ימי אבל אבי. פירוש,
 אגרום שיקרבו ימי אבל אבי אם
 אהרנה את יעקב אחי, ולפיכך אניח
 מלהרגו עד שיימות האב:

מיעקב (במדבר כד יט), והיה פאשר
 תמשילהו עליך, שתעבדהו ברצון
 נפשך, ופרקת עלו, פירוש, כי בנה
 תעשה שתפרוק עלו מעל צוארך,
 שלא ישתעבד בך כל כך: תורה מא

מלא. אמר לו יצחק לעשו: לאחר
 שיעברו חמשת אלפים אז ימלוך. מה
 אעשה לך, שאז יתן הקדוש ברוך
 הוא נקמתו באדם: תורה לח
 (מ) והיה פאשר תריד. לשון ויגד

מִדְּוַתְּיָב עֲמָה יוֹמִין זְעִירִין עַד דִּיתוּב רויגזא דאחורף :
(מד) וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֶמֶת אַחִיד :

כש"י ◀ אַחָדִים • מוּעָטִים .

מִה עַד דִּיתוּב רויגזא דאחורף מִנְּךָ וַיִּתְנַשֵּׂי תַּת דִּי עֲבֻדְתָּ לֵּה וְאַשְׁלַח וְאַדְבָּרְנִי מִמִּנְּךָ לְמָה אֶתְכַל אַף תְּרוּיכוֹן יוֹמָא חַד :
(מה) עַד־שׁוּב אַף־אַחִיד מִמֶּנְךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לֹא וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לְמָה אֲשַׁבֵּל גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אַחַד :

עֲלִידָךְ וְאַתָּה תַּהֲרַגְנִי, יַעֲמְדוּ בְּנֵי וַיְהַרְגוּךָ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרְקָה בָּהּ וְנִתְנַבְּאָה שְׁבִיּוֹם אַחַד זְמוּתוֹ, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּפֶרֶק 'הַמְקַנָּא לְאַשְׁתּוֹ' (סוטה יב) .
כש"י ◀ לְמָה אֲשַׁבֵּל • אֵהְיָה שְׁכוּלָה מִשְׁנֵיכֶם. לְמַד עַל הַקּוֹבֵר אֶת בְּנָיו שְׁקֵרוֹי שְׁכוּל, וְכֵן בַּיַּעֲקֹב אָמַר: "כִּפְּאֶשֶׁר שָׁכַלְתִּי, שְׁכַלְתִּי". גַּם־שְׁנֵיכֶם • וְאִם יָקוּם

מִו וְאִמְרַת רַבָּה לְיִצְחָק עֲקִית בְּחַיֵּי מִן קָדָם בְּנֵת חַתָּאָה אִם נָסִיב יַעֲקֹב אֶתְתָּא מִבְּנֵת חַתָּאָה כְּאַלִּין מִבְּנֵת אַרְעָא לְמָה לִּי חַיִּים :
(מו) וַתֹּאמֶר רַבָּה אֶל־יִצְחָק קְצַתִּי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם־לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חַת כְּאַלָּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים:
כש"י ◀ קְצַתִּי בְּחַיֵּי • מֵאַסְתִּי בְּחַיֵּי .

א וַיִּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וַיִּבְרָךְ יְתָה וַיִּפְקְדָה וְאָמַר לֵה לֹא תִסַּב אֶתְתָּא מִבְּנֵת כְּנַעַן :
(א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לֹא לְאִתְתָּקָה אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן:

ב קוּם אֲזִיל לְפָדֵן אַרְם לְבֵית בְּתוּאֵל אַבּוּהָא דְאַמְרָךְ וְסַב לָךְ מִמִּנְּךָ אֶתְתָּא מִבְּנֵת לְבָן אַחּוּהָא דְאַמְרָךְ :
(ב) קוּם לָךְ פְּדִנְהָ אַרְם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אֲמָךְ וְקַח־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבָן אַחִי אֲמָךְ:
כש"י ◀ פְּדִנְהָ • כְּמוֹ לְפָדֵן. בֵּיתָה בְּתוּאֵל • לְבֵית בְּתוּאֵל, כָּל תְּבָה שְׁצָרִיכָה לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָהּ, הַטִּיל לָהּ הַ"א בְּסוֹפָהּ (יבמות יז) .

ג וְאֵל שְׁדֵי יִבְרָךְ אֹתְךָ וַיִּבְרָךְ יְתָךְ וַיִּפְשֹׁף וַיִּסְגְּנֶךָ וַיְתַהֵי לְכַנְשַׁת שְׁבָטִין :
(ג) וְאֵל שְׁדֵי יִבְרָךְ אֹתְךָ וַיִּבְרָךְ וַיְרַבְּךָ וַיְהִיֶּךָ לְקַתְּלָ עַמִּים:
כש"י ◀ וְאֵל שְׁדֵי • מִי שְׁדֵי בְּכִרְכוּתוֹ לְמַתְכָּרְכִין מִפְּטוֹ, יִבְרָךְ אֹתְךָ .

ד וַיִּמְצֵן לָךְ יְתָ בְּרַכְתָּא דְאַבְרָהָם לָךְ וְלִבְנֵיךָ עֲמִידָ לְמִירְתָךְ יְתָ אַרְעָ תוֹמְבוּתְךָ דִּי יְהִי יְיָ לְאַבְרָהָם :
(ד) וַיִּמְצֵן לָךְ אֶת־בְּרַכְתָּא אַבְרָהָם לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אַרְץ מִגְרִיד אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

הָאֲמוּרוֹת לָךְ, בְּשִׁבְלָךְ, (מקד) ?צֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ גְּדוּל", "וְהַתְכַּרְכוּ בְּזוֹרְעֶךָ", יְהִי אוֹתָן בְּרַכּוֹת
הָאֲמוּרוֹת לָךְ, בְּשִׁבְלָךְ, (מקד) ?צֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ גְּדוּל", "וְהַתְכַּרְכוּ בְּזוֹרְעֶךָ", יְהִי אוֹתָן בְּרַכּוֹת

~ שבת קודש ה' כסלו ~

הַיְשַׁלַּח יִצְחָק יְתַּעֲקֵב וְאֵזֵל לְפָדוֹן אָרָם
לְוֹת לָבָן בַּר בְּתוּאֵל אֲרַמְאֵה אַחִיהָא דְרַבְקָה
אִמָּה דְיַעֲקֹב וְעָשׂוּ:

(ה) וַיְשַׁלַּח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אָרָם אֶל-לָבָן
בְּנֵי-בְתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעָשׂוּ:

כ"ט • אִם יַעֲקֹב וְעָשׂוּ • אִינִי יוֹדֵעַ מִה מְלַמְּדֵנוּ.

וַיִּחְזַא עָשׂו אַרְי בְּרִיף יִצְחָק יְתַּעֲקֵב וְשַׁלַּח
יְתֵה לְפָדוֹן אָרָם לְמַסֵּב לֵה מִתְמָן אֲתֵמָא פִד
בְּרִיף יְתֵה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימַר לֹא תִסַּב
אֲתֵמָא מִבְּנֵי כְנָעַן:

(ו) וַיִּרְא עָשׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְשַׁלַּח אֹתוֹ
פְּדֹנָה אָרָם לְקַחְתָּלוּ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא
עָלָיו לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

וַיִּקְבִּיל יַעֲקֹב מִן אַבְיָהִי וּמִן אִמָּה וְאֵזֵל
לְפָדוֹן אָרָם:

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אָרָם:

וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהֵלֶךְ פְּדֹנָה אָרָם, וְכִי רָעוֹת
בְּנוֹת כְּנָעַן, וְהֵלֶךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמַעְאֵל.

כ"י • וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מִחֲבַר לְעִנְיָן שֶׁל מַעֲלָה: "וַיִּרְא"
עָשׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק וְגו' וְכִי שַׁלַּח אֹתוֹ פְּדֹנָה אָרָם,"

וַיִּחְזַא עָשׂו אַרְי בִּישָׂא בְּנֵי כְנָעַן בְּעִינֵי
יִצְחָק אַבְיָהִי:

(ח) וַיִּרְא עָשׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעִינֵי יִצְחָק אָבִיו:

ט וְאֵזֵל עָשׂו לְוֹת יִשְׁמַעְאֵל וַיִּסְבֵּי יְתַּמְחֵלַת
בַּת יִשְׁמַעְאֵל בַּר אַבְרָהָם אַחֲתָהּ דְנִבְיּוֹת עַל
נְשׁוּהִי לֵה לְאַנְתּוֹ:

(ט) וַיֵּלֶךְ עָשׂו אֶל-יִשְׁמַעְאֵל וַיִּקַּח אֶת-מְחֵלַת
בַּת-יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי-אֲבִרְהָם אַחֹת נְבִיּוֹת עַל-נְשׁוּי לּוֹ
לְאִשָּׁה:

ס ס ס

לְחָרָן, שֶׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנָי לְדַתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף
אֶלָּא י"ד שָׁנָה, שְׁנֵי אָמָר: (לְקַמֵּן ל) "עַבְדְּתִיף אַרְבַּע-עָשָׂרָה
שָׁנָה בְּשִׁתִּי בְנוֹתִיף, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאנָף," וְשִׁכַר הַצֵּאן
מִשְׁנֹלַד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנֵי אָמָר: (לְקַמֵּן ל) "וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה
רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וַיּוֹסֵף בֵּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁמָלַךְ,
וּמִשָּׁם עַד שִׁירַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שֶׁל שִׁבְעַ
וּב' שֶׁל רַעֲב, וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעָה: (לְקַמֵּן מו) "יְמֵי שָׁנֵי
מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה," צֵא וְחָשַׁב: י"ד שָׁנָה
שֶׁל פְּנֵי לְדַת יוֹסֵף וְשְׁלֹשִׁים שֶׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמֵלַךְ
עַד שָׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וּכְשֶׁפָּרַשׁ מֵאָבִיו הָיָה בֵּן

כ"י • אַחֹת נְבִיּוֹת • מִמִּשְׁמַע שְׁנֵי אָמָר "בַּת יִשְׁמַעְאֵל",
אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא "אַחֹת נְבִיּוֹת"? אֶלָּא לְמַדְנֵנו שְׁמַת
יִשְׁמַעְאֵל מִשְׁיַעֲדָה לְעָשׂו, קָדָם נְשׁוּאִינ, וְהַשִּׁיֵּאָה
נְבִיּוֹת אַחִיהָ. וְלְמַדְנֵנו שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפָּרָק בֵּן
ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמַעְאֵל בֵּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנֹּלַד
יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גְדוֹל יִשְׁמַעְאֵל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק
בֵּן שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלְדַת אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וְשִׁנּוֹתֵיו הָיוּ
קל"ו, שְׁנֵי אָמָר: "וְאֵלָּה שָׁנֵי חֲמֵי יִשְׁמַעְאֵל וְגו'". נִמְצָא,
יַעֲקֹב כְּשֶׁמַּת יִשְׁמַעְאֵל בֵּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלְמַדְנֵנו
מִכָּאן שֶׁנִּסְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֲרֵי-כֵן הֵלֶךְ

~ נקודות משיחות קודש ~

עָשׂו אֶל יִשְׁמַעְאֵל: כְּדִי לְהַרְאוֹת אֶת צְדָקוֹתוֹ, הַטְרִיחַ
עָשׂו אֶת עֲצוּמוֹ וְכַתּוּב רַגְלֵיו אֶל מְקוֹמוֹ שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל. וְשֵׁם
לְקַח אֶת מְחֵלַת בַּת יִשְׁמַעְאֵל בֵּן אַבְרָהָם – כְּנָתוֹ הָיְתָה
לְהַרְאוֹת שֶׁלְקַח אִשָּׁה מִיַּחֲסוּת, נִכְדְּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

(לְקוּטֵי שִׁחוֹת כִּרְךָ הַ עַמ' 165)

וַיֵּלֶךְ עָשׂו אֶל יִשְׁמַעְאֵל וַיִּקַּח אֶת מְחֵלַת בַּת יִשְׁמַעְאֵל בֵּן
אַבְרָהָם (כח, ט) יֵשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ מְצִיין הַפְּתוּב אֶת הַלִּכְתּוֹ
שֶׁל עָשׂו אֶל יִשְׁמַעְאֵל. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁכְּנִת הַפְּתוּב הִיא
לְהוֹדִיעַ עַד כַּמָּה הַשְׁתַּדֵּל עָשׂו לְהַרְאוֹת כְּלָפִי חוּץ בְּאֵלוֹ
הוּא מְעוּנָן לְעִשׂוֹת נַחֲתֵרוֹם לְאָבִיו, וְלָכֵן הוּא הוֹלֵךְ
לְשִׂאת דְּוָקָא אֶת בַּת יִשְׁמַעְאֵל. לָכֵן מְדַגֵּישָׁה הַתּוֹרָה "וַיֵּלֶךְ"

בימות הגשמים וסכות' הונו בימות החמה. ולחשבון הפסוקים שחשבנו לעיל, משפרש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן ק"ל שנה, ששם אנו מוצאים עוד י"ד שנים, אלא ודאי נטמן בבית עבר בהליכתו לבית לכן ללמד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש עליהם, ולא פרח יוסף ממנו אלא כ"ב שנה, מדה כנגד מדה. עד כאן מצאתי ברשי"י (שן). על-נפשו • הוסיף רשעה על רשעתו (רצה לומר: מרשעת על מרשעות שהיו לו כבר, וקל להבין), שלא גרש את הראשונות:

ס"ג, הרי קי"ו והוא אומר "שלישים ומאת שנה", הרי חסרים י"ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר י"ד שנים (אבל לא נענש עליהם, בזכות התורה. שהרי לא פרח יוסף מאביו אלא כ"ב שנה, דהינו מי"ז עד ל"ט, כנגד כ"ב שפרש יעקב מאביו ולא כפדו, והם כ' שנים בבית לכן ושתי שנים ששהה בדרך, כדכתוב: (לקמן ג) "ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות", ופרשו רבותינו זכרונם לברכה מדה הפסוק, ששהה י"ח חדשים בדרך, ד'בית' הנה

סלח פרשת תולדות סס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכה - רכה

המשך ביאור למס' בנא קמא ליום רביעי עמ' ב

לשואל, הרי אילו איתנו מעלמא - אם שורי היה ניזוק על ידי שור אחר בעית לשלומי בוליה תורא - היית צריך לשלם לי נוק שלם, שהרי השאלתיו לך, ושואל חייב אפילו באונסין, השתא דאוקיה תורא דידך - עתה, ששורך הוא שהזיקני, פלגא ניקא הוא דמשלמת לי - וכי רק חצי נוק תשלם לי, הרי ודאי אתה חייב לשלם לי נוק שלם. מבארת הגמרא: לעולם, דאוקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל, ומה שהקשית שהמשאיל צריך להפטר כיון שהשואל חייב בשמירת שורו שלא יזיק, יש ליישב, דהקא במאי עסקינן, שקבל עליו השואל את שמירת גופו של שור המשאיל, שלא יזוק,

1 נאמר דאוקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל - ששור המשאיל הזיק
2 את שור השואל, מדוע חייב המשאיל, לימא ליה - יאמר המשאיל
3 לשואל, הרי אפילו אילו אוקי בעלמא - אם היה שורי מזיק שור של
4 אדם אחר, בעית לשלומי את - אתה היית צריך לשלם לניזק, שהרי
5 הוא באחריות שמירתך, אם כן השתא דאוקיה לתורא דידך - עתה
6 ששורי הזיק את שורך, בעינא לשלומי - וכי אני צריך לשלם, הרי
7 אתה פשעת בו שלא שמרת שלא יזיק. מבארת הגמרא באופן
8 אחר: אלא, דאוקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל, והשואל חייב
9 בנוקי שורו של המשאיל. דוחה הגמרא: הרי מבואר בברייתא
10 ששור תם משלם חצי נוק, ומדוע, לימא ליה - יאמר המשאיל

המשך ביאור למס' בנא קמא ליום שבת קודש עמ' א

מתחילתו. והוצרך להוסיפו לפי שהיה מקום לטעות שדינו שונה מאחר שהוא משתנה למינים אחרים, כדתניא, צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עמלה. עמלה לאחר שבע שנים נעשה ערפד. ערפד לאחר שבע שנים נעשה קימוש. קימוש לאחר שבע שנים נעשה חות. חות לאחר שבע שנים נעשה שר. ומוסיפה הברייתא ששדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש. ומבארת הגמרא, והני מילי - דבר זה נאמר רק בשדרתו של אדם ולא ברע במזדים - כשאמר מודים אנחנו לך בתפילת שמונה עשרה. הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי אלעזר בברייתא: אמר מר, רבי מאיר אומר אף הצבוע,

1 מבררת הגמרא: מאי - מהו כדללם. אמר רב יהודה היה ששמה
2 נפרוא. שואלת הגמרא. מאי - מהו נפרוא. אמר רב יוסף אפא.
3 הגמרא מקשה על פירושו של רב יוסף: מיתניב, שנינו בברייתא,
4 רבי מאיר אומר, אף הצבוע מועד מתחילתו. רבי אלעזר אומר אף
5 הנחש. ואמר רב יוסף, צבוע שהוסיף רבי מאיר זו אפא, ומאחר
6 שרבי מאיר בא להוסיף דבר שלא נאמר במשנה לא יתכן שגם
7 ברדלס שהוזכר במשנה הוא אפא.
8 מתרצת הגמרא: לא קשיא, לעולם אפא הוא צבוע, ושני מיני
9 צבועים יש, קאן - רבי מאיר בברייתא עוסק בצבוע זכר, וקאן -
10 במשנה מדובר בצבוע [אפא] נקיבה והיא נקראת גם ברדלס.
11 כלומר, רבי מאיר מוסיף על המשנה שגם צבוע זכר מועד

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ח מרחשון < מפרק קלה עד פרק קלט

יום שני, כ"ט מרחשון < מפרק קמ עד פרק קנ

יום שלישי, א' כסלו < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

יום רביעי, ב' כסלו < מפרק י עד סוף פרק יז

יום חמישי, ג' כסלו < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שישי, ד' כסלו < מפרק כג עד סוף פרק כח

שבת קודש, ה' כסלו < פרק כ. מפרק כט עד פרק לד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 306, עיין ע"ה שער... עד עמ' קנד, כנודע:

ממה שכתוב ב- "עץ חיים" שער מ"ן ומ"ד, כי צריך תחלה להעלות "מן נוקבין דנוקבא דזעיר-אנפין", - לפני הזיווג העליון - מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מ"ן מנוקבא דז"א, ו"מן נוקבין דנוקבא" הן בחינת עשיה, כמו שכתוב שם פ"ק א. - כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת מ"ן" מעניני העולם, שהענינים של "העולם" (ששרשם מ"מלכות" (נוקבא דז"א)) יתעלו למעלה בקדושה - שזאת, על-ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם, ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושתמשך התגלות אלקות בעולם.

להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה התגלות אלקות בעולם, לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מהקדושה: וְהָנָה, הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים - של המצוות המעשיות, נִקְרְאִים - ב"עץ חיים", "כְּסוּת וְקִיצוּץ הַקּוֹצִים", - שבכרם, הַנְּאֻחִים ב- בבחינת אַחֲזִירִים, שֶׁהֵן בְּחִינַת עֲשִׂיהָ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב ב- "עץ חיים" שְׁעַר מִן פֶּרֶק ה', - הרי שעל-ידי המעשים הטובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה לחיצונים - על-דרך-משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי הַעֲלָאת הַטּוֹב הַגָּנוּז בָּהֶם - בענינים של עשיה, הַמְּלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת - לְמַקְוֶה, - של הטוב, שהוא לְקִדְשַׁת הָאֲצִילוֹת שֶׁבְּכָרְהָ. - יכול דבר זה להביא לכיור הדברים הגשמיים הדורשים ביור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. וְמֵה שְׁכָתוּב שָׁם - ב"עץ חיים", שְׁאֵדָם הָרֵאשׁוֹן תִּקַּן גַּם-בֵּן עַל-יְדֵי תַפְלָה, - הרי, שלא רק על-ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, אלא גם על-ידי תפלה? - הֵינּוּ עַל-יְדֵי אוֹתִיוֹת הַדְּבָר, - לא על-ידי הכוונה הרוחנית שבתפלה, כִּי-אֵם עַל-יְדֵי אוֹתִיוֹת הַדְּבָר, דְּעֻקְמוֹת שֶׁפָּתְיוּ הָיוּ - היא, מַעֲשֵׂהָ, - הרי שגם

עֵינֵי עֵץ חַיִּים' שְׁעַר הַנְּקֻדוֹת, שְׁעַר ח פֶּרֶק ו, שְׁאִין הַחֲזוּרָה 'פְּנִים בְּפְנִים' כִּי-אֵם עַל-יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּנוֹקָא. - שם ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דכר", זכר ומשפיע, ו"מלכות" נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל, וכשנעשה היחוד בין שניהם - זה נקרא "יחוד קודשא-בריך-הוא ושכינתו"¹, שכן "ז"א" הוא "קדוש" ו"מובדל", למעלה מהעולם (הקדוש-ברוך-הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם - הרי היחוד של ז"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם), הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם זעיר-אנפין ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מזעיר-אנפין במלכות - היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצוניות של זעיר-אנפין ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות - דבר הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים), היה יכול להיות אז שזעיר-אנפין ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. וְטַעַם הַדְּבָר, - אומר ב"עץ חיים", שם, כִּי עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרֵם - האדם, וְזוּג הָעֲלִיּוֹן וְכוּ'. - ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" בזעיר-אנפין ומלכות. וְלִהְיוֹן, אִמְאֵי "מַעֲשִׂוֹת" דְּנוֹקָא? - מדוע על-ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על-ידי מצוות אחרות? ויִבֶּן

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א פמ"א". 2. סנהדרין סה, א.

לִינֵק מֵאֲמוֹ – מ"בינה", וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, – "ז"א" רוצה לקבל מ"בינה", – שממנה היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק על-ידי "העלאת מ"ן" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים למעלה אור עליון, דבר שפועל ש"ז"א" יהיה

במצב של המשכה וירידה

כדי להתייחד ולהזדווג

עם "מלכות", כְּמוֹ

שְׁתַּוּבָּה בְּ– "עץ חיים"

שְׁעַר מִן דְרוֹשׁ בִּי. וְעֵינַי

זָהַר פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי, הֵן

רַמְד עֲמוּד בִּי: דְאֵית

סְדוּרָא בּוֹ לְאַסְתַּכְלָא

בּוֹ, – שקיים סדר (של

תפלה ודיבור, וקיים גם

סדר של תפלה על-ידי

כוונה ו)הסתכלות, עד

למעלה מעלה ב"אין

סוף", וְהֵן – מפרש רבנו

הזקן, כְּנֻת הַתַּפְּלָה וַיְחַדְדִים עֲלֵיזִים לְיִדְעִים וּמְשִׁיגִים

לְאַסְתַּכְלָא בּוֹ, – למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול

להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונת בלבד – בלי

דיבור, כִּי נִפְשֵׁרוּחֵי־נְשָׁמָה שְׁלָהֶם עֲצָמָן הֵן – העלאת "מ"ן

נוקבין", כְּמִסְרַת נִפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבְנִפְלֵת אֲפִים, –

של תחנון, בו אומרים "אלך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של

מסירות נפש, כְּנֻדָּע: – הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם,

הן כשלעצמן, על-ידי מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש

בכוחם "לפעול" גם כשחסר ענין הדיבור (והעלאת המ"ן

הנעשה על-ידי דיבור), אך, דבר זה אמור ביחידי סגולה, ואילו

הסדר בכל בני ישראל הוא – שעל-ידי "העלאת מ"ן" של

עשיה הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי דיבור – דוקא

על-ידיזה ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ז"א ומלכות,

היחוד של קודשא-בריך-הוא ושכינתו", וזה ממשיך התגלות

אלקות בעולם.

בוה ישנו ענין של עשיה, כִּי הֵן – אותיות הדיבור הן מְנַפֵּשׁ הַחַיּוּנִית שְׁבִנוּף וְדָמוֹ, אֲשֶׁר שָׂרְשָׁן – וחיותו, מְנַגֵּה. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מילות התורה או התפילה (שיש לבטא בשפתיים, פה,

לשון ושיניים גשמיות) –

רק על-ידי הנפש החיונית

המלוכשת באברי הגוף

ממש. על-כל-פנים, יש

כאן הרי גם "העלאת

מ"ן" של "נוקבא

דעשיה", כפי שהדבר

במצוות מעשיות. וְהֵנָּה,

הַפְּרִוּים דְעֵשִׂיָּה –

שמבררים על ידי מצוות

מעשיות, עוֹלֵין לְיַצִּיחָה

עַל־יְדֵי שֵׁם בּוֹ,

וּמִיַּצִּיחָה לְבְרִיָּאָה

וְלְאַצִּילוּת, כְּמוֹ שְׁתַּוּבָּה בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מִן דְרוֹשׁ

יֵא סִימָן ז. וְכֵן יוֹכֵן – הנאמר בוהר (חלק ג' קה, א), כנוצר

בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", דְהַרְהוּר – מחשבה בלבד,

מבלי לבטא בדיבור, לֹא עֲבִיד מִיָּדִי, – אינו פועל שום דבר,

כִּי בְלִי הַעֲלָאת "מִן נִקְבִין" מֵה"מְלָכִים" שְׁבִנוּגָה, –

"העלאת מ"ן" זו היא דוקא מענינים של עשיה, כנוצר לעיל,

אִי אֲפִשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ טַפְסִין מְלַמְעֵלָה לְזוּגָה זְעִיר־אֲנִפִין

וְנוֹקְבָא, – כדי שיהיה יחוד וזיווג ז'ו"ג, "ז"א ו"מלכות", הוא

על-ידי המשכה שנמשך אור עליון שלמעלה משניהם,

על-דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה)

למטה, הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים

ויאמר להם אלקים פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה

מכוח עליון בשביל היחוד והתולדות הבאים מהיחוד – ואי

אפשר להמשיך את ה"טיפין" – המשכה מלמעלה – אם אין

"העלאת מ"ן" של הביוררים מ'נוגה", כִּי – "ז"א", רוֹצֵה

קונטרס אחרון

מעשה כי הן מנפש החיונית שבנוף ודמו אשר שרשן מנוגה. והנה הביוררים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן ומיצי' לבריאה ולאצי' כמ"ש בשער מ"ן דרוש י"א סי' ז'. ובוה יובן דהרהור לא עביד מידי כי בלי העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפי' מלמעלה לזווג ז'ו"ג כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע למטה כמ"ש בשער מ"ן דרוש ב' ועיין זהר פ' פקודי דרמ"ד ע"ב דאית סדורא כו' לאסתכלא כו' והן כוונות התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא כו' כי גר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"ג על התורה ובנפילת אפים כנודע:

זקן, כְּנֻת הַתַּפְּלָה וַיְחַדְדִים עֲלֵיזִים לְיִדְעִים וּמְשִׁיגִים לְאַסְתַּכְלָא בּוֹ, – למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונת בלבד – בלי דיבור, כִּי נִפְשֵׁרוּחֵי־נְשָׁמָה שְׁלָהֶם עֲצָמָן הֵן – העלאת "מ"ן נוקבין", כְּמִסְרַת נִפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבְנִפְלֵת אֲפִים, – של תחנון, בו אומרים "אלך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, כְּנֻדָּע: – הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחסר ענין הדיבור (והעלאת המ"ן הנעשה על-ידי דיבור), אך, דבר זה אמור ביחידי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא – שעל-ידי "העלאת מ"ן" של עשיה הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי דיבור – דוקא על-ידיזה ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ז"א ומלכות, היחוד של קודשא-בריך-הוא ושכינתו", וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פקודי).

באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות בגדלות ה' – הן עולות בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם האהבה והיראה הן טבעיות (שהן בטבע בבני ישראל) – הן עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות.

בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום ומדריגת העולם שבו עולות הנשמות על-ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו

3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התוהו", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון" שנלמד להלן:

לְהַבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשֵׁעַר הַיְחִידִים פֶּרֶק ב, – "שער

היחודים" של רבי חיים

וויטאל (כפי שנדפס

ב"שמונה המצויים בידינו) הוא

חלק מ"שער רוח

הקודש". וכפי שהעיר

הרבי (באחת משיחותיו

הקדושות), כתוב

בהקדמת "שער היחודים"

שהוא מתחלק לכמה

"שערים" ("שער

הנבואה", "שער רוח

הקודש" ו"שער תיקון עונות").

והרבי העיר על דיוקו של

רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא מציין על ענין אחד

(שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל

ענין שני – שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת

הסברה, מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה

שלא לשמה" נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא

זאת מ"שער הנבואה" פרק ב'. הַעֲלֵי יְדֵי תוֹרָה שְׁלֵא כְּכוֹנֵה

נִבְרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וְשֵׁם הַבֵּיא מְהוּזָהר

פְּרִשְׁתָּ שְׁלַח: – שמשם מסתבר, "דלית קלא דאתאביד

כו' – אין קול הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא

נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהזוהר, שאפילו הקול של

הכאה במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר

שנשאר באיזה מקום בעולם, בַּר קְלָא דְאִוְרִיתָא

וְצִלּוֹתָא דְפְּלִיק וּבִקְעָה כו'". – חוץ מקול התורה והתפלה

שעולה ובוקע את הרקיע, הרי שאין קול התורה והתפלה

נשאר למטה – אלא הוא עולה למעלה. וְהִנֵּה, מִפְּנֵי

הַתְּפִלָּה נִבְרָאוּ מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה כְּמוֹ מִפְּנֵי

הַתּוֹרָה, – משתוות הרי תורה ותפלה בענין העבודה והכוונה,

ששתיהן עולות באותה מדריגה – בעולם ה"בריאה", וְכֵלָא

כְּוִנָּה נְדָחִית – התפלה, לְמַטָּה לְגַמְרִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזוֹהַר

פְּרִשְׁתָּ פְּקוּדֵי דְרַחֲמָה עֲמוּד ב: "גו רְקִיעַ תִּתְּאָה כו' –

כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), כלומר, שהיא בלא

כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון) מהרקיעין תתאין

ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן בזוהר: דְאִקְרִין

צְלוֹתִין פְּסִילָאָן כו'". – הנקראות תפלות פסולות, וְעֵין שֵׁם

פְּרִשְׁתָּ וְיִקְהַל דְרַחֲמָה עֲמוּד ב: – שם אומר הזוהר, "אִי

הִיא מְלָה כְּדָקָא יְאוּת כו'". – אם המלה (של תפלה) היא

כדבעי (כלומר, התפלה היא בכונה – הממונה "נשיק לה"

כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות, שהן בחינת האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם

ה"יצירה" וכו'; אך,

כשהתורה איננה לשמה,

כשחסרה הכוונה לשמה

(למרות שאין זה "שלא

לשמה", לשם פניה

שהפניה מתלבשת

בתורה ואינה מאפשרת

לה לעלות), אלא שחסר

ה"לשמה" של אהבת ה'

ויראת ה' (שהוא לומד

סתם, כי כך הרגילו

אותו), אין הלימוד שלו

עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא

דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי'" (בלי אהבה ויראה

אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה

בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו

הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'),

שעל-ידי תורה שלא בכונה, נבראים מלאכים בעולם

ה"יצירה", ועל-ידי מצוות שלא בכונה, נבראים מלאכים

בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הבאה

מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל,

כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם

בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון

הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק שנמתו-עדן הכוונה היא,

שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה,

שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם

"צורה", כלומר, הלימוד כדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה

(שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה"

הבאה מאהבה ויראה.

על-כל-פנים, הרי מתורה שלא בכונה נבראים מלאכים בעולם

ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה

זו של התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה:

בתפלה אין אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה – היא

נדחית למטה. כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן

בכוונה – משתוות תורה ותפלה במדריגה בה הן עולות (שאם

הכוונה היא כזו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה

גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה"; ואם

הכוונה היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא

ב"יצירה"), ואילו כשהן שלא בכונה, קיים הבדל בין תורה

לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים

1. קסח, ב. קסט, א.

אותה צלולא פסילאה - כיון דיש אצלו כוונתו הכללית - לשמים. וזהו דממשיך ומבאר³ - שְׁמַחְשָׁב מַחְשְׁבוֹת יְרוּת - שלא מפיה"מ - דמ"ז זו מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה, כו' למטה כו"ג³ - כלומר, בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה

– פפולה, כיוון שיש לו את הכוונה הכללית, שהוא מתפלל "לשם שמים", אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אֵלָא מִפְּנֵי שְׁפִנְתוּ לְשָׁמַיִם, – הוא הרי

מתפלל להקדוש-ברוך-הוא, אלא שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְכַךְ – לכן, יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן בְּקַל לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת, – מהמקום שאליו נדחתה, כְּשִׁמְתַּפְּלֵל בְּכֹנֶנָה אֶפְלוּ תִּפְלָה אַחַת מְלַקְטָת מִתְּפִלוֹת כָּל הַשָּׁנָה, – ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפילות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אז⁴ כל התפילות של כל השנה, בְּמֹו שְׁפָתוֹב בְּמִקְרֵי מִלְךְּ פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי). – על כל פנים, הרי שתורה שלא בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שוהיה פניה) – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפילות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה' שממנה באה הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף-כל-סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ידח ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), כי הרי סוף-כל-סוף יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

(מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה

קונטרס אחרון

הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ב'ריקע תתאה'? אֵךְ הַתְּפִלָּה בֵּין תוֹרָה – שלא בכוונה, לְתַפְלָה שְׁלֵא בְּכֹנֶנָה – מוֹבֵן מֵאֵלָיו, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה – כשאומרים שהוא שלא בכוונה, היינו ש-הוא מִכֵּין וְיֹדֵעַ מַה שְׁלֹוּמֵהּ, דְּבִלְאֵרִיכְי לָא מִיקְרֵי לְמוֹד פְּלָל, – בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רק – לימוד שלא בכוונה הוא, שְׁלֹוּמֵהּ סָתָם, בְּלֵא בְּכֹנֶנָה לְשִׁמְהָ – הבא מֵאֲהַבַת ה' שְׁבִלְבֵי בְּכֹנֶנָה גְלוּי, – שכן צריך להיות לימוד התורה לשמה – שמצד האהבה הגלויה שבלבו להקדוש-ברוך-הוא – הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, רַק מֵאֲהַבַת הַמְּסִתְרַת הַמְּבַעֲיָת, – אהבה זו בלבד שוררת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה שתהיה גלויה בלבו, שאהבה זו תביא אותו ללמוד את התורה שהוא לומד, אֵךְ אֵינֹו לֹוּמֵד "שְׁלֵא לְשִׁמְהָ" מִמֵּשׁ – שהלימוד יהיה מצד פניה לְהַתְּנַדֵּל – שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דְּהָא לָא סְלִיק לְעֵילָא מִן שְׁמִשָּׂא, – סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהמשמש, בְּמֹו שְׁפָתוֹב בְּ – זוהר פְּרִשְׁת וַיְחִי דָף רַבֵּנ עֲמוּד ב, – שמה שהפסוק אומר:² "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא דילי" (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש", שכן, אין זה עולה למעלה, וְהֵינֵנו מִשּׁוּם שְׁמַחְשְׁבוֹת וְכֹנְתוֹ – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הֵן מִתְּלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתוֹת הַדְּבָר – כדברי התורה שביטא בדיבורו, וְאֵינֵן מְנִיחוֹת אוֹתָן לְסַלְקָא לְעֵילָא. – לעלות למעלה – הפניה שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה מלעלות למעלה, וְהָבֵי נְמִי – וכן גם כאן בְּתַפְלָה שְׁלֵא בְּכֹנֶנָה, – דפיה"מ - אבל זה לא משווה

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מ'ל' זוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלולא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל ה"ח" ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) ה'ל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

~ יום שלישי א' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 308, ומ"ש ב' פקודי... עד עמ' קנה, האצ"י:

תתאה", אין זה ענין של עליה של תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, כי כדי לפעול מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה מהעולם – בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום והמדריגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות, אי אפשר הרי שתהיה משם המשכה למלא ענין החסר בעולם, ואילו בשעה שהעליה היא ב"ז"א דעשיה" (וזאת על-ידי תפלה בכוונה) שמשם יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים בעולם. והא דמשמע – ומה שנראה לכאורה בפ' פ' פקודי – בוהר, דגם תפלה פסולה – תפלה שלא בכוונה, שמחשבות זרות מתערבבות בה, עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית למטה, והוא ב"ז"א דעשיה" דבריאה – ה"היכל הראשון" הוא בזעיר-אנפין דבריאה. הרי שאפילו תפלה פסולה עולה לכתחילה עד זעיר-אנפין דבריאה? – לא קשיא מידי; – לא קשה כלל, שיהי אפלו כל העונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפלו עד היכל ה', כמו שכתוב – בוהר שם, דף רנב עמוד א, אלא ודאי שאין מהות העליות שוות, ואין ערוך ודמיון ביניהם – בין ה"עליות", אלא בשיתוף השם בלבד, – שכולן נקראות בשם "עליה", ודי למבין. – כלומר, העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה העליונה יותר שבקדושה – פגם. על-דרך-זה מה שאומרים שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה בכוונה. וכן וכן גם-כן מה שכתוב שם – בוהר דף רמו, שכתוב ה' [אוילי צריך להיות: אודמן הממנה].⁵ ואולי צריך להיות: קניין תלבושים] ממנה על

ומה שכתוב ב' – זוהר פ' פ' פקודי: – דף רמ"ה עמוד ב', הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גו ר' קיע תתאה", – לרקיע התחתון, הרי על-כל-פנים התפלה עולה ב"רקיע תתאה", וכן – זוהר פ' פ' פקודי – דף ר"א עמוד ב', הנזכר לעיל, משמע דדוקא אי איהי מלא בדוקא יאות, סלקין עמה עד אורא דרקיע דלעילא ב' – שדוקא אם זו מלה כדבעי (אם התפלה היא בכוונה), היא עולה איתה עד לאויר הרקיע העליון, הרי, מתי היא עולה לרקיע? – דוקא כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על-כל-פנים ברקיע תתאה (התחתון)? לא קשיא מידי; – לא קשה כלל, דרקיע תתאה – התחתון, מאינון ר' קיעין דמדברי גו ע' למא שכתבת פקודי – מאותם ר' קיעים המנהיגים בעולם, הן דמלכות דעשיה, וד' פ' פקודי – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבזוהר, הן ד' זעיר אנפין דעשיה, כמו שכתוב ב' עין חיים' שער השמות פ' ג גבי "זעיר אנפין" דעשיה, עין שם. – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברא, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי, הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע דלעילא" אשר בוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הן שתי מדריגות נפרדות, בוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ז"א דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "בז"א דעשיה" – כ"אם ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה על תלבושים'".

מְמַשׁ, – מאשר תורה מתוך פניה של כבוד וכדומה, **שְׁהִיא** – תורה שלא לשמה ממש, היא **תַּחַת הַשְּׁמַשׁ** – כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה, כנזכר לעיל מהזוהר שתורה היא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, אך כשהוא "עביד בגין יקריי", כשהוא לומד מתוך פניה של כבוד

קונטרס אחרון

וכדומה, היא "תחת השמש", ו**תַּחַת פְּלָה** – גם תפלה פסולה, **הִיא גוֹ רְקִיעַ כּוּ'** – היא ברקיע תחתון, כנזכר לעיל, הרי שבפרט זה תפלה פסולה היא למעלה מתורה שלא לשמה ממש, **אֲבָל תּוֹרָה סְתָם שְׂאִינָה "שְׁלֵא לְשִׁמָּה" רַק מֵאֲהָבָה מְסַתְּרָת טְבַעֲתָי** –

להקדוש-ברוך-הוא, שיש בכל יהודי בטבע, כי גם כשהוא לומד תורה סתם, מפני שכך הרגילו אותו ללמוד תורה – אבל הרי בפנימיות יש בזה האהבה המסותרת שבטבע כל אחד מישראל להקדוש-ברוך-הוא, **לֹא גִרְעָא** – אינה גרועה, **מִהַבְל פִּיהוּן שְׁל תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבָּן**, – ילדי ה"חדר" שלומדים תורה, **דְּסָלִיק לְעֵילָא**, – שעולה למעלה, **מִפְּנֵי שְׁהוּא הַבְל שְׂאִין בּוֹ חֲטָא**, **וְסָלִיק לְעֵילָא** – הבל הפה של תינוקות של בית רבן עולה למעלה, **אִף אִם הוּא שְׁלֵא לְשִׁמָּה מְמַשׁ**, – כי אם, **מִיִּרְאָת הַרְצוּעָה שְׁפִיד הַסּוֹפֵר**, – ה"מלמד", הרי שלימוד, במקרה זה, הוא רק מפני פחד הרצועה – ואף-על-פי-כן זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום חטא, כך גם כשלימוד התורה הוא סתם – לא שלא בכוונה, הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, **וְעֵין שָׁם** – בזוהר, **דְּרַב רִנָּה עֲמוּד בַּ, שְׁתַּמְלָאכִים הֵם מַעְלִים הַחֶבֶל שְׁל תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבָּן** עַד הָאֲצִילוֹת:

הַלְבוּשִׁים שְׁמַלְבִּישִׁים הַנִּשְׁמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, – מובאות כאן גירסאות שונות שרבנו הזקן מעתיק כאן מהזוהר: או "אודמן הממונה", הממונה נמצא במזומן, או "קיימין הלבושים", עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק רבינו: וואס

אודמן או קיימין איז בהיכל הב' - מדגיש זייער שייכות צו היכל הב' – [אודמן וקיימין הוא בהיכל הב' – מדגיש – שייכותם להיכל הב'], **אִף שְׁהוּן** – מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, **הוּן בְּגוֹן-עֲרֵן הַתַּחְתּוֹן דְּעֵשִׂיָּה, בְּמִו שְׁפָתוֹב שָׁם** – בזוהר, **דְּרַב רִי**. – כיצד, איפוא, אומרים

שבהיכל הב' שבעולם ה"בריאה" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות המעשיות הוא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם ה"בריאה" על ענין שיש לו שייכות למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות עצמן בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות שהמדריגה ממעשה המצוות עצמן היא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן. **וְהַנְּתָ, תַּפְלָה פְּסוּלָה** – תפלה עם מחשבות זרות, **עֲדִיפָא** – עדיפה, **מִתּוֹרָה "שְׁלֵא לְשִׁמָּה"**

~ יום רביעי ב' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דו"א כו'.

לְהַבִּין מַה שְׁפָתוֹב לְהַבִּין מו"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הברור ע"י דְּבִזְמַן תְּהֵי – בדורות האחרונים, עֶקֶר הַבְּרוּר

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם - דהלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצוה". 8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנת" לקמן הטעם הוא לאו דוקא בומה"ז. ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים" - היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז - (אבל לא מזכיר תפלה - שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע)

– ממשיכים "אור אין סוף" פְּחִיצוֹנִית הַכְּלִים, שֶׁהֵם פְּחִיצוֹנִית: נִצְחָה-הוֹדִי-סוּד, שֶׁבְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת "זְעִיר אֲנִפִּין" שֶׁבְּאַצִּילוֹת; – "זעיר אנפין", ששת המדות, הן הרי "פרצוף" שלם שיש בו עשר ספירות, הרי שב"נצח-הודי-יסוד" (חיצוניות

ה"ז"א") שהן "לבר מגופא"⁵ (מחוץ לגוף "פרצוף" ז"א) – נמשך בהן "אור אין סוף" על ידי שמקיימים מצוות במעשה בכוח העשייה של האדם, שהוא הרי החיצוניות שבאדם (הרי עיקר ההמשכה שממשיכים "אור אין סוף" – על ידי תורה ומצוות – הוא "ב"אצילות"), רַק שְׁמַתְלָבְשִׁים בְּבְרִיאָה

וְיִצְרָה-עֲשֶׂיהָ, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם הַהֵי. – מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" – נעשה התלבשות בתורה שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של "ז"א דאצילות" – נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה – הרי זה פועל רק בגשמיות של התורה והמצוות – אך לא בגשמיות העולם. אֲבָל הַתְּפִלָּה הִיא הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶן אֵי-סוּף בְּרוּחָהּ לְבְרִיאָה-וְיִצְרָה-עֲשֶׂיהָ דְּקוּא, לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשוֹת בְּלִבָּהּ, – שהאור מתלבש בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי שהדבר בתורה, רַק הָאֹרֶן – של "אין סוף" מְמַשׁ, – פועל בעולם הזה, לְשֵׁנוֹת הַנְּבְרָאִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם, שִׁיתְרַפָּא תְּחוּלָהּ, – על ידי בקשת "רפאינו" שבתפלה, וְיִרְדַּ הַגִּשְׁמִים מִשְׁמַיִם לְאַרְצָא וְיִוִּלְדָה וְיִצְמִיחָהּ. – על ידי ההמשכה של "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים. מִהֲ-שְׂאִי-בִּן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׂאִינִי שְׁנוֹי בְּקַלְפָּא הַתְּפִלִּין – שעליהם נכתבו פרשיות התפילין, עַל-יְדֵי הַנְּחָתֵן – של התפילין, בְּרֹאשׁ וּבְזוּרְעֵי. – על ידי הנחת התפילין על הראש, לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד המשכת המוחין ושעבוד המוח הנמשך על ידי

– הוא, עַל-יְדֵי הַתְּפִלָּה דְּקוּא³, – בירור הניצוצות דתהו שנפלו בקליפת "נוגה" מצד "שבירת הכלים" שהיתה בתהו, שבני ישראל (נשמות בגופים) מבררים אותם מה'קליפה' ומעלים אותם לשורשם הנעלה שבתהו, דבר הנעשה גם על

ידי קיום מצוות מעשיות שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", וגם על ידי לימוד התורה שנתלכשה בדברים גשמיים, ויהודי לומד אותה בפיו ובשפתיו הגשמיים, וגם על ידי תפלה שהיא עבודה רוחנית שהנפש האלקית "פועלת" על הנפש הבהמית (שחיותה היא מקליפת "נוגה"). שתתברר ותגיע לאהבת

השם יתברך – אומר ב"פרי עץ חיים", שבזמן הזה, עיקר בירור ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דקוא, אֲפֵּ שְׁתַּלְמֹד תוֹרָה לְמַעַלָּה מִהַתְּפִלָּה. – שהרי "ותלמוד תורה כנגד כולן"⁴, למעלה גם מ"עיון תפלה", מדוע, איפוא, עיקר הבירור הוא על ידי תפלה דקוא? – הַעֲנִינִי הוּא, שֶׁעַל-יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אֹרֶן בְּאַצִּילוֹת כו', – הרי ישנה ההמשכה שב"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש-ברוך-הוא שיומשך גילוי "אור אין סוף" ואלקות בעולמות, וישנה ההמשכה ש"בסוד תוספת", מה שעל ידי עבודה ממשיכים הוספה בזה, וה"תוספת" – "מרובה על העיקר", למעלה מעלה מכפי שזה נמשך "בסוד שורש". הרי שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים "בסוד תוספות", הוספה באור של עולם ה"אצילות". פְּרוּשׁ – ממשיכים אֹרֶן אֵי-סוּף בְּרוּחָהּ הוּא בְּכָלִים – וספירות דְּאַצִּילוֹת; עַל-יְדֵי תַלְמוּד תוֹרָה – ממשיכים "אור אין סוף" פְּחִיצוֹנִית, דְּהֵיִינוּ מְשַׁכֵּת הַמּוֹחִין; – שכשם שלימוד התורה הוא הרי במוחין והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה המשכת מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת

ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו זון" פב"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" – שעפ"ז מובן שכשהסתלקות גדלה יותר (- בזמה"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועייג"כ אגה"כ ספ"ה וספ"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה - ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים - ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנדר"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') - דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דקוא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה) - ואולי הבי' דשם - כשצ"ל החזרת פב"פ כו' משא"כ כאן (בזמה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העלין - העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעש" - כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב". 4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 6. ע"פ לשון הכתוב - ישע"י נה, י. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע - בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בענינינו - היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאינו בה עש"י כלל בעת ההנחה) ל"מצוות שעשייתן הוא גמר מצוותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם".

שהיא "בכל מאדך", בלי גבול של האדם. למרות שזה "מאדך", "מאד" שלך, שבאדם אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה בבחינת גבול, ובנוסף על כך שהאדם כולו הוא הרי מוגבל, ואפילו הבלי-גבול שלו הוא גם כן גבול, בכל זאת מספיק

הדבר – **פְּדֵי לְעוֹרְךָ**

בְּחִינַת אֵינְסוּף, – ובלי

גבול, בלי גבול שלמעלה

– בלי גבול אמיתי, שהרי

"העלאת מ"ן" צריכה

להיות מעין בחינת ואופן

האור שעליה להמשיך,

ובשעה שזה בבחינה של

בלי-גבול באדם – הרי זו

"העלאת מ"ן" להמשיך

"הבלי גבול שלמעלה" –

אין סוף, וְהִינְנוּ עֲלֵי־יָדֵי

גְּבוּרַת דָּשִׁם ס"ג, שְׁהֵן

הֵן הַרְפָּח" – 288

נִיצוּצֵינּוּ בּו'. – האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך" בעבודת התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות של שם "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח ניצוצות התהו, הבאים מכלים דתהו, שספירות דתהו היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם ה"רצוא" והאהבה של הנשמה הוא בבחינת "בכל מאדך", בלי הגבלה. וְלָכֵן נִקְרְאוּת הַתְּפִלָּה "חַיֵּי שְׁעָה", היא – "שעה" היא מַלְכוּת תְּיֻרְדָת בְּבְרִיאַת הַיְצִירָה-עֲשִׂיָה, – הפירוש הפשוט של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני העולם הנתונים תחת גדר הזמן: בקשה לרפואה, שלום ומזונות, כפי שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא בשורש, בספירות העליונות, שספירת ה"מלכות" היא הרי מקור הזמן, שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", "מְלָךְ" בהוה, "מְלָךְ" בעבר ו"ימלוך" בעתיד, ובמיוחד כפי ש"מלכות" יורדת להחיות עולמות בריאה יצירה-עשיה, הרי זו חיות העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה ממשיכים המשכה בבריאה-יצירה-עשיה, וזאת על ידי ספירת ה"מלכות", מקור בריאה-יצירה-עשיה – לכן נקראת תפלה "חיי שעה", וְתוֹרָה – נקראת "חַיֵּי עוֹלָם"²⁰, – שבספירות, "עולם" הוא "זְעִיר אֲנִפִּין"¹⁰, כִּי רַמ"ח פְּקוּדֵינּוּ – 248 מצוות-העשה של תורה, הֵן מִתְחַלְקִין בְּעֶשֶׂר בָּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת ד'זְעִיר אֲנִפִּין" בּו'. – ו"זעיר-אנפין" היא הרי ספירות שב"אצילות", וב"תורה אור" סוף פרשת תרומה, כתוב שז"א היא סוף עולמות האין-סוף, למעלה לגמרי מבריאה-יצירה-עשיה.

התפילין שבראש, ועל ידי הנחת התפילין על היד לא מתהווה שינוי בקלף התפילין על ידי ההמשכה של תפילין של יד והשפעתה לשעבר הלב. וְנִם בְּמִצְוֹת שְׁעֵשִׂיתָן הוּא גִמְרַ מִצְוֹתָן – שלא כפי שהדבר בתפילין, שבתחילה ישנן התפילין

ולאחר מכן מניחין אותן

על הראש ועל הזרוע,

אלא אפילו המצוות

שעשיתן היא השלמתה

של המצוה (כמו למשל

כתיבת ספר תורה, או

הקמת סוכה (בהתאם

לדיעות שעשיית הסוכה

עצמה יש בה משום

מצוה) – כאן יש כבר

שינוי בדבר עצמו

כשהמצוה נעשית – אך,

הרי הַשְּׁנוּי – שמתהווה

בדבר, הוּא עֲלֵי־יָדֵי

אָדָם, וְלֹא בְּיַדֵּי שְׁמַיִם כְּבִתְפִלָּה, – שהתפלה פועלת שינוי

בעולם, בחולה שיתרפא וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַמְשַׁכֶּת הַחַיּוֹת

מֵאֵינְסוּף פְּרוּף-הוּא, שְׁהוּא לְבָדוּ "כֹּל יָבֹול"; – ובכוחו

לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב של חולה

למצב של ריפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח,

וְהַלְבֵּה, – ולכן, פְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵינְסוּף פְּרוּף-הוּא

לְמַטָּה, – בעולם הזה אֵי-אֲפֹשֶׁר בְּלִי הַעֲלָאת "מִן נֹקְבִין"

מִלְמַטָּה דְּנֹקָא. – שהאדם שלמטה מעלה "מ"ן" ועושה

"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) בעבודתו בתפלה

להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד

להלן, שזו עבודה בבחינת בלי-גבול של האדם, שהיא כלי

להמשיך הבלי-גבול שלמעלה ובזה מתבטא ה"העלאת מ"ן".

מֵהַשְּׂאִיבֵן לְתַלְמוּד תוֹרָה שְׂבֹאֲצִלוֹת, – לפני

שהמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא,

כאמור לעיל, בעיקר ב"אצילות", תְּמִיחָת – התורה מיוחדת

בְּלֹא-הֶבֶי – בין כך, בְּמֵאֲצִיל פְּרוּף-הוּא. – ב"אור אין

סוף" שהאציל עולם ה"אצילות". וכיוון שאין על המשכה זו

להיות המשכת "אור אין סוף" למטה – לא נדרשת "העלאת

מ"ן" מלמטה. הוספת כ"ק רבינו: "ואיך זה מ"ן (ושייכות)

לאא"ס – ע"ז מברא" – וכיצד זה יכול להיות "מיין נוקבין"

(ושייהיה לה שייכות) ל"אור אין סוף" – על כך מסביר רבנו

הזקן להלן: וְהַעֲלָאת "מִן נֹקְבִין" בְּמַחֵז וְלָבוּ שֶׁל אָדָם,

הִיא בְּחִינַת – אהבת "רְשָׁפֵי אֵשׁ" בְּלִי גְבוּל, – כמו "אין

סוף", וְ- אהבה בלי גבול זו נִקְרְאוּת "מֵאֲדָךְ", – האהבה

8. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. ושי"ג. 9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שעי' תומ"צ ממשיכין מוחין וכו' ביי"ס דו"א".

~ יום חמישי ג' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, דוקא.

לגבי "מעלה", ומתחלקת התמשכה לתרנג' – 613 המשכות פריטיות, לפי פחינת ערך המצות, כגון בצדקה ונמילות חסדים נמשך אור אין סוף ברוך הוא לחיצוניות הכלי דחסד ד' ועיר אנפין", – "חסד דרועא ימינא", על ידי חסד למטה נמשך ב"דרועא ימינא" מחסד ד"אצילות", כלומר, כשם שה"אתערותא דלתתא" (ההתעוררות מלמטה) של האדם היא בפעולה של חסד, כך היא ה"אתערותא דלעילא" (ההתעוררות מלמעלה) הפועלת למעלה המשכה של חסד (חסד דז"א), וקיום הדינין – על ידי קיום המצוות בענינים של דינים, נמשך "אור אין סוף" פחיצוניות גבורה, – של ז"א, וברחמים כו'. – כשהאדם מרחם

והנה, במקום אחר¹¹ כתב¹² שרמ"ח – 248 מצות עשה הן בה' חסדים – של ז"א דאצילות, שכל מצות עשה, היא הרי כלי לחסד ולהמשכת אלקות, ושם"ה – 365 מצוות לא תעשה בה' גבורות וכו', – של ז"א דאצילות, שגבורות

קונטרס אחרון

והנה במ"א כתב שרמ"ח מ"ע הן בה' חסדים ושם"ה ל"ת בה"ג וכו' ובמ"א כתב שהן תרי"ג ארחין נמשכין מחד ארחא כו' שהוא לבנונית וכו'. אך הענין שכל המצות לתקן רמ"ח אברי ז"א ע"י המשכת אור א"ס ב"ה במוחין הכלולין בה"ח וה"ג ומקור המוחין הוא לבנונית כו' הוא הענג וחפץ העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין דז"א ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג המשכות פריטיות לפי בחי' ערך המצות כגון בצדקה וגמ"ח נמשך אור א"ס ב"ה לחיצוני' הכלי דחסד דז"א ובקיום הדינין בחיצוניות גבורה וברחמים כו'. ודרך ומעבר ההמשכה הוא ע"י פנימי' הכלים ומוחותיהן שהן דו"ר שכליים או טבעיים שהן בחי' מוחין דקטנות וגדלות ולזה ביקש משה רבינו ע"ה מאד לקיים המצות מעשיות התלויות בארץ שהן תכלית ההשתלשלות להמשיך אור א"ס ב"ה

הן הרי ענין של צמצום והגבלה – באות מהן מצוות הלא תעשה שהן הגבלה לעצירת השפעת הקדושה שלא תגיע ל"חיצונים", ובמקום אחר כתב¹³ ש"תן – תרי"ג (613) המצות, הן תרי"ג ארחין נמשכין מחד ארחא כו', – 613 דרכים (המשכות), הנמשכות מ"דרך" אחת (מקור והמשכה), שהיא לבנונית וכו'. – לובן וחסד של "כתר עליון", שם אין גבורה כלל, כפי הלשון בוהר (שם): "לית שמאלא בהאי עתיקא –

או מעורר רחמים על נפשו – נמשך על ידיה"ז "אור אין סוף" במדת הרחמים (תפארת) של ז"א. ודרך ומעבר התמשכה – הנמשכת מ"אור אין סוף" בחיצוניות הכלים דז"א, הוא על ידי פנימיות הכלים ומחותיהן, ש"תן – בעבודתו של בן ישראל, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכללים – הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, או טבעיים, – אהבה ויראה שבטבע כל אחד מישראל – הראשונות הן מוחין, והשניות הן מדות, ש – בספירות שלמעלה הן פחינות מוחין דקטנות וגדלות. – "מוחין דקטנות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה טבעיים, ו"מוחין דגדלות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה הנוצרות על ידי השכל (שכליים). על כל פנים, אין גם סתירה ממה שהוא אומר שכל תרי"ג המצוות נמשכות מאור (והמשכה) אחד, מה"לבנונית" וכו', שכן זה כפי ששורש ההמשכה הוא בעונג וחפץ העליון של "כתר". ולזה – ולכן, בקש משה רבנו עליו השלום מאד לקיים המצוות מעשיות התלויות בארץ, – כפי שהגמרא¹⁴ אומרת, שמה שמשה רבנו רצה כל-כך להיכנס לארץ ישראל, היה כדי לקיים המצוות התלויות בארץ, ש – המצוות המעשיות הן תכלית

אין שמאל וגבורה ב"עתיק" (בפנימיות ה"כתר"), כי"אם חסדים בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דז"א, ובוהר אומר שרמ"ח מצוות עשה הן בה' חסדים, ושם"ה לא תעשה בה' גבורות של ז"א, ובמקום אחר בוהר הוא אומר, שהמצוות הן במדרגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר עליון") שאין בה גבורות כלל? אך הענין, שכל המצוות לתקן רמ"ח – 248 אברי "ועיר אנפין", על ידי המשכת אור אין סוף ברוך הוא במוחין, הכלולין בה' חסדים וה' גבורות, – על דרך משל באדם, הנטיה כמות לחסד ולגבורה; הרי, כיוון שענין המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים של ז"א – לכן אומרים, שמצוות הן בכלים של הספירות דז"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח האברים דז"א על ידי המשכת "אור אין סוף" במוחין, שהם בה' חסדים וה' גבורות – לכן הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה' חסדים וה' גבורות. ומקור המוחין הוא לבנונית כו', – של "כתר", הוא הענג וחפץ העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין ד' ועיר אנפין", – ז"א" לגבי "כתר" נקראת "מטה"

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קטט, א". 14. סוטה יד, א.

למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור של תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר בתהו, ועל-ידיה – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן הזה עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן (קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו אז "נשמות האלקית גדולי הערך", נעשה הבירור באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות שלפני קריאת שמע, ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד – אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הבירור על ידי תפלה.

ההשתלשלות, להמשיך אור אין-סוף ברוך-הוא לברר הכלים ד' זעיר אנפין¹⁵ דבריא-היצירה-עשה, שבהן הן הרפ"ח – 288, ניצוצין, – משבירת הכלים דתהו – לברר אותם על-ידי תורה ומצות מעשיות שבהן-היצירה עשה דנקא. הרי, כיוון שזה תכלית כל ההשתלשלות, ושלמות קיום המצוות היא הרי בארץ ישראל, לכן רצה כל-כך משה רבינו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות בארץ. על-כך פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא על ידי תפלה,

קונטרס אחרון

לברר הכלים דז"א דבי"ע שבהן הן הרפ"ח ניצוצין ע"י תו"מ מעשיות שבבי"ע דוקא.

~ יום שישי ד' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה לקיום מצוה... עד עמ' קנו, אחורי כו'.

במהותן, – הוא נדבק במציאות ובחיצוניות המדות בלבד, אך לא במהות ובפנימיות המדות, וכמו שכתוב¹⁶: "ואנכי עפר ואפר". – שלפי המוסבר ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז בשם המגיד ממזריטש, שזאת אמר אברהם אבינו על הארת נשמתו שהאירה בגופו מהאור של חסד עליון, שמבלי הבט על האהבה הגדולה (שהיא מדת החסד) שהיתה לאברהם אבינו להקדוש-ברוך-הוא, עד שהיה "מרכבה" לו, אמר על מדת החסד שבנשמתו, שהיא "עפר ואפר" בלבד בהשוואה למדת החסד של הספירות העליונות, ולמשל אפר הוא הרי המהות והעצם של העץ שנשרף והפך לאפר. העץ היה מורכב מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר. ועל-ידי שריפתו, נתנדפו שלושת היסודות אש, רוח, מים – בעשן, ונשאר יסוד העפר בלבד, שהוא האפר, הרי למרות שהוא אותו מהות ועצם של העץ, אבל אין לאפר שום ערך לגבי העץ שהיה "עץ נחמד למראה וטוב לאמאכל", וכעת הוא אפר בלבד. כך, למשל, אין שום ערך למדת החסד והאהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו היא בגוף, לגבי מדת וספירת החסד שבספירות העליונות. על-כך-פנים, הרי שאינו דבק אפילו לא במדות העליונות – רק במציאותן בלבד ולא במהותן. וכל-

והנה, לקיום מצוה שאי-אפשר לעשות על-ידי אחרים, מבטלין תלמוד תורה¹⁵, ואפלו – הענינים הנעלים ביותר בתורה, מעשה מרכבה, וכל-שכן – שמבטלים תפלה שהיא פחיתת מחין ודחילו ורחימו – יראה ואהבה שכליים, והטעם בנוכח לעיל. – בגלל ענין בירור הניצוצות הנעשה על-ידי מצוות מעשיות, שזה דוקא הוא תכלית ההשתלשלות. ועוד זאת, שבאמת מאד גדלה ונבחה מעלת המצות מעשיות, וכן למודם, – של ההלכות, על מעלת – וגדלות, המחין שהן דחילו ורחימו – יראה ואהבה שכליים. – העליונות מתבטאת (נוסף על ביצוע הכוונה העליונה בענין ה"בירורים") גם בהתאחדות הנפש עם אלקות, דבר הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי לימוד ההלכות של המצוות המעשיות – גם בכך ישנן עליונות וגדלות לגבי המחין והאהבה ויראה שכליים, כי הנם דכתיב¹⁶: "ולדבקה בו" – בהקדוש ברוך הוא, וזאת על-ידי מדותיו, – שעל-ידי מדת החסד והאהבה של האדם הוא נדבק במדת החסד של הספירות העליונות שהן דבר אחד עם הקדוש-ברוך-הוא, מכל-מקום איננו דבק אפלו במדות העליונות אלא במציאותן, – ב"מציאות" המדות, ולא

15. מועד קטן ט, א. 16. ראה סוטה יד, א. ובכ"מ. 17. וירא יח, כז.

מתלבשים זה בזה, שהמלוכב הוא "עלול" של המתלבש – מבין ומשיג ה"עלול" ב"עילה" ו"פרצוף" שלו המתלבש בו, אָבֵל לֹא בְּנִבְרָאִים, אָפֵלוּ – לא, בְּנִשְׁמוֹת דְּאִצִּילוֹת, – שלמרות שהן הרי אלקות, בכל זאת, כיוון שהן כבר נפרדו מהכלים של עשר ספירות, כפי שאומר ב"אגרת הקודש" סימן כ"ו – הן כבר נקראות "נבראים" ואי אפשר שתהיה להן "תפיסא" והשגה במהות האלקות, כְּמוֹ שְׂפָתַי בְּמִשְׁחָה רַבְּנֵי עֲלִיּוֹתֵי הַשְּׁלוֹם: בְּרֵאשִׁית אֶת אַחֲרֵי בְרֵאשִׁית²¹. – את החיצוניות

והמציאות של אלקות ולא את המהות; הרי, שאפילו במשה רבנו, מצד הראיה של הנשמה (לא כפי שזה מצד מצוה – אלא מצד הנשמה) יכול הוא לראות רק את ה"אחוריים" והחיצוניות, שהם המציאות של אלקות, לא את המהות. אך, מעשה המצוות – יסביר רבנו הזקן להלן – הוא ענין של מהות אלקות, ובשעה שיהודי אחוז אתרוג בידו יחד עם שאר המינים ומקיים את המצוה – הרי הוא תופס במהות האלקות. וכך הדבר בכל המצוות המעשיות.

שָׁבֵן – שאינו דבק בְּאֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, דְּלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ – שאין מחשבה ה"תופסת" בו, בְּאֹרֵי וְהַתְּפִשְׁמוֹת הַחַיּוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, – אי אפשר להיות "תפיסא" באור זה, כִּי אֵם בְּמִצִּיאוֹתָו, שְׁהוּא – אורו יתברך, שְׂמַחִיה אֶת כָּלִים, וְלֹא בְּמַהוֹתָו, – במהותו אי אפשר להיות "תפיסא", אָפֵלוּ – לא – נבראים ולמלאכים של העולמות עֲלִיּוֹנִים, כְּמוֹ שְׂפָתַי בְּמִשְׁחָה קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה ה' צְבָאוֹת בּוֹ, – ש"ה צבאות קדוש ומובדל מהם, כך אומרים הרי הרשפים,

שהם מלאכים עליונים של עולם ה"בריאה", והם אומרים זאת על "ה צבאות", שאפילו מהות האור קדוש ומובדל מהם, לְכַד "עֲלוּלִים הַנִּאֲצָלִים" – המדריגות של עולם ה"אצילות" שהן "עלולים" מהמדריגות הנעלות יותר הנקראות "עילות" לגבי ה"עלולים", וה"עלול" הרי משיג את ה"עילה" שלו, הם מְשִׁיגִים כָּל אֶחָד בְּ"עֲלָתוֹ" – כְּפִי הַסֵּדֵר שְׁ – נמנה בְּ"עֵץ חַיִּים" – הַתְּלַבְּשׁוֹת הַ"פְּרָצוּפִים", – כפי שמסביר ב"עץ חיים" איך ה"פרצופים" של הספירות העליונות של "אצילות"

קונטרס אחרון

באור א"ם ב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' באורו והתפשטות החיות ממנו ית' כ"א במציאותו שהוא שמחיה את כולם ולא במהותו אפי' לעליונים כמ"ש קדוש ק' ק' ה' צבאות כו' לכד עלולים הנאצלים משיגים כ"א בעילתו כפי הסדר שבע"ח בהתלבשות הפרצופים אבל לא נבראים אפי' בנשמות דאצי' כמ"ש במשה רבינו ע"ה וראית את אחורי כו'.

~ שבת קודש ה' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצות... עד עמ' 312, משיג המהות.

שיחד עם האתרוג הם מהווים מצות ד' מינים, הַלְבִּישׁ בְּהֵן הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא מְהוֹתָו וְעֲצֻמוֹתָו דְּחֻסְדִּים [פְּנִימִית] [פְּנִימִים] דְּ"זַעִיר אֲנִפִּין", וְהֵינּוּ מִכְּפִינָת חִיצוֹנִיּוֹתָו, – שמחיצוניות החסדים הפנימיים של "זעיר אנפין" מלוכב באתרוג ובמיניו, בְּנֹדֵעַ כָּכֵל מִצְוֹת מְעִשִׂוֹת. מַהֲ שְׂאִינְסוֹן הָאֲדָם, – שבהבנתו ומדותיו הוא מגיע לאהבה וליראה שכליים, אָפֵלוּ – אם, יֵשׁ לוֹ נִשְׁמָה דְּאִצִּילוֹת, מֵאֲחֵר שְׂמַלְבֶּשֶׁת בְּגוּף – לא יוכל לְמַצֵּא בְּנִשְׁשׁוֹ²² – ולא יוכל וּלְהַשִּׁיג – בשכלו, מְהוֹתָו וְעֲצֻמוֹתָו

מַחְשֵׁי אֵינְסוֹן מְעִשֵׂה הַמִּצְוֹת – "מְעִשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה" הֵנָּה – אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), אלא למרות שמעשה המצוות נעשים בדברים גשמיים – הם הרי בכל זאת מעשים אלקיים. כיצד אכן הדבר? – הרי זה בְּדִרְבָּךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִכָּלִים דְּאִצִּילוֹת לְבְרִיאָה יְצִירַתְּ עֲשִׂיהָ, – שהכלים ד"אצילות" הבאים ב"בי"ע" הם האלקות של עולמות ב"ע, מְהוֹתָו וְעֲצֻמוֹתָו דְּחִיצוֹנִיּוֹתָו, כְּמוֹ עַל-דִּרְבָּךְ מְשַׁל אֶתְרוֹג וּמִינֵיו – שאר שלושת המינים,

18. ישע' ו, ג. 19. קל, סע"א. 20. תשא לג, כב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין אגה"ק סי"ט". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[בנפשור] כמו ב"ת דויקה בידור".

שֶׁל פְּנִימֵי הַחֲסִדִים ד'זְעִיר אֲנִינ' דְאֶצִּילוֹת (כי האצילות היא בחינת "חיה" בכללות העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, – בפרטיות ישנו בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי, ובכללות ארבעת העולמות

הם כנגד ארבע הבחינות של נפש, רוח, נשמה וחי, שעשיה היא נפש, יצירה – רוח, נשמה – בריאה, ואצילות – חי. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי, שְׁחִיא – חי היא בחינת מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל) – כמו למשל באדם בחינת חי של נשמתו היא ה"מקיף" של נשמתו, שלא כמו בחינת ה"נשמה" שהיא השגה, או "רוח" שהיא מדות וכו' שיש להן הכלי שלהן בגוף, אבל בחינת חי היא בחינת הנשמה שהיא "מקיף", כך גם בעולמות, בחינת "חי", שהיא "אצילות" – היא בבחינת "מקיף", שאינה מתלבשת

כלל בשום כלי, הרי האדם לא יכול להשיג – בהיותו בגוף – את מהות בחינת ומדריגת "אצילות", פִּרְאָם מְצִיאוֹתָן, – בלבד, של החסדים הפנימיים ד'זְעִיר אֲנִינ' – הוא יכול "לתפוס" ולהשיג, עֲלֵי־יָדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה ואהבה שְׁכָלִים. וְמָה שְׁכָתוֹב: "וְרֵאִיתָ אֶת אֲחֵרֵי", – וראיה היא הרי ענין ש"לוקח" מהות, הוא פִּרְדָּךְ נְבוֹאָה דְקָא (שהוא – הנבואה התפשטות הנשמיות²³, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב ב'רְעִיא מְחִימָנָא פְרִשְׁתַּ מְשַׁפְּטִים²⁴). – הרי מה שמשה רבנו ראה בראיה ה"תופסת" את המהות, היה זה אכן בדרך של נבואה. שכיוון שנבואה היא התפשטות הגשמיות – יכול להיות ענין של ראה גם כשהנשמה נמצאת בגוף, אך אם לא מצד נבואה – אין הנפש יכולה "לתפוס" ולהשיג מהות ומדריגת ה"אצילות", וְחֵינּוּ הַטַּעַם, – על כך, לְפִי שְׁאִי־אֶפְשָׁר לְנִבְרָא לְהִשְׁיג כְּלוֹם בְּמַהוּת הָאֲלֻקוֹת, שְׁהוּא הַבּוֹרָא, וְכִלֵּי הַשְּׁגָה – אֵין זֶה הַלְבָּשָׁה וְתַפְסִיא וְדִבְקוֹת אֲמִתִּית. – הרי אי אפשר לאדם להיות דבוק באמת אפילו לא במדותיו של הקדוש-ברוך-הוא שהן מדות ה"אצילות". על-כל-פנים,

הרי שאהבה ויראה שכליים שיהודי מקנה לו בתפלה, הן "תפיסה" ודביקות במציאות האלקות בלבד אך לא במהות האלקות. מַה־שְׁאִינ' בְּנֵן הָאֲתָרוּג עַל־דְרָךְ־מִשָּׁל, חִיּוֹתוֹ נְמַשְׁכָּה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמַּהוּת חִיצוֹנִית דְּכָלִים דְּנוֹקְבָא

קונטרס אחרון

מהותן ועצמותן של פנימית החסדים דו"א דאצי' (כי האצי' היא בחי' חיה בכללות העולמות אבי"ע שהיא בחי' מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל) כ"א מציאותן ע"י דחילו ורחימו שכליים. ומ"ש וראית את אחורי הוא בדרך נבואה דוקא. (שהוא התפשטות הגשמיות כמו"ש בר"מ פ' משפטים). והיינו הטעם לפי שא"א לנבוא להשיג כלום במהות האלקות שהוא הבורא ובלי השגה אין זו הלבשה ותפיסא ודביקות אמיתית. משא"כ האתרוג עד"מ חיותו נמשכה ונשתלשלה ממהות חיצונית דכלים דנוק' דו"א דאצי' שהוא בחי' אלקות כמו"ש בע"ה שכל הפירות הן באצי' כי למ"ד כלים דאצי' ירדו לבי"ע (והן יו"ד מאמרות שבתן נברא העולם) ע"י התלבשות בנוק' דעשי' מהות במהות כי הכלים דאצי' נעשו נשמה בעשי' שהיא בחי' אלקות ממש לפי שבאצי' איהו וגרמוהי חד המאציל והנאצל וע"י התלבשות מהות הנשמה במהות הכלים דנוק' דעשיה נתהוו האתרוג נמצא כשתופס האתרוג ומגענעו כהלכתו ה"ז תופס ממש חיותו המלוכש בו מנוק' דאצי' המיוחדת באור א"ם המאציל ב"ה. משא"כ בכוונתו אינו משיג ותופס

ד'זְעִיר אֲנִינ' דְאֶצִּילוֹת, שְׁחִיא בְּחִינַת אֲלֻקוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב ב'עֵץ־חַיִּים²⁵ שְׁכָל הַפְּרוֹת הֵן בְּאֶצִּילוֹת, – ב"אצילות" ישנו השורש לכל ה"פירות", כִּי לְמַ"ד כְּלָיִם דְאֶצִּילוֹת יִרְדּוּ לְבְרִיאַת־יְצִירַת־עֲשֵׂיָה – להיות האלקות של עולמות ביי"ע, (וְהֵן יו"ד מְאֻמְרוֹת שְׁכָתָן נִבְרָא הָעוֹלָם), עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹת בְּנוֹקְבָא דְעֲשֵׂיָה, מַהוּת פְּמַהוּת, – שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות "מלכות דעשיה", ומ"מלכות דעשיה" הרי נבראים כל הנבראים של עולם ה"עשיה", ביניהם גם

הפירות, כמו למשל האתרוג. אך, בדברים גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם והסתור, ואילו במצוה – היא בגלוי, בלי שום העלם והסתור (כמוסבר בפרק כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), כִּי הַכָּלִים דְאֶצִּילוֹת נַעֲשׂוּ נְשֻׁמָּה בְעֲשֵׂיָה שְׁחִיא – בחינת הנשמה של עולם ה"עשיה" היא בְּחִינַת אֲלֻקוֹת מִמַּש, לְפִי שְׁבְאֶצִּילוֹת "אִיהוּ" – אור אין סוף, וְגִרְמוֹהֵי – הכלים הנקראים "גרמוהי", חַד", – הם דבר אחד, הַמְאֻצִּיל – "אור אין סוף", וְהַנְּאָצֵל, – הכלים ד"אצילות" שנאצלו מ"אור אין סוף" – הם דבר אחד, וְעַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹת מַהוּת הַנְּשֻׁמָּה – שמחלים ד"אצילות", בְּמַהוּת הַכָּלִים דְּנוֹקְבָא דְעֲשֵׂיָה – נִתְהַוָּה הָאֲתָרוּג. נִמְצָא, כְּשֶׁתּוֹפֵס הָאֲתָרוּג וּמִגְעֵנֵוּ כְּהִלְכָתוֹ – הרי זה תופס ממש חיותו, הַמְלַכֵּשׁ בּוֹ מִנוֹקְבָא דְאֶצִּילוֹת, – מ"מלכות דאצילות", הַמְיַחֲדֵת – "מלכות דאצילות", בְּאֹר אֵין־סוֹף הַמְאֻצִּיל בְּרוּךְ־הוּא. – שהאציל "מלכות דאצילות". אבל מתעוררת השאלה: הרי אותו דבר הוא גם כשאוחז פרי גשמי אחר שאינו מצוה? התירוץ על-כך

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח. הלי' ת"ת פ"ד ס"ס". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטז, ב ואל"ך". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בסופו. וצע"ק דמדייק ומני שם ז' דוקא".

מבטא בדיבור את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין במחשבה את הדינים וההלכות, וְכַל־שֶׁפֶן הַלּוּמֵד הַפֶּסֶח, – של מצות אתרוג, שהוא יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על-פי קבלה וחסידות, וכיוון שהוא הרי מבין את מהותו של האתרוג

עצמו, שהרי לא מדובר

כאן אודות ענינים

רוחניים או אודות

מדריגות שלמעלה מזה –

פרצופים של עולם

ה"אצילות" – אלא

מדובר אודות אתרוג

גשמי, ובזה הוא יודע את

הסוד והענין הפנימי.

אֲבָל דְּקָא סוּדוֹת הַמְצוּה, – לא סודות המדריגות הרוחניות

של סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, אלא סוד המצוה,

שאת המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע

ומבין את מהותה, דְּלֹא גִרְע מִלְמוּד הַלְבוּשֵׁי, – של

המצוה, וְאִדְרָבָה כו', – הרי זה למעלה מלימוד ההלכה, אִפֵּי

שְׂאִינוּ מְשִׁיגֵי הַמְהוּת. – של הכוונה הרוחנית של סוד המצוה

שמדובר בענינים ופרצופים של "אצילות", אך, כיוון שהמצוה

עצמה – האתרוג – הוא מבין את מהות האתרוג – הרי

שבכללות הענין יש ענין של ידיעה ו"תפיסה" במהות. כל

האמור הוא באשר לכוונת וסוד המצוה.

הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים, החיות האלקית שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי שהיא "מעשה אלקים". מִה־שְׂאִין־כֵּן בְּבִנְתָּו – בכוונת מצות אתרוג, אִינוּ מְשִׁיגֵי וְתוֹפֵס, – מהות "מלכות

דאצילות", שהיא שורש

האתרוג, כפי שיסביר

להלן, אִפֵּי הַיּוֹדֵעַ הַפֶּסֶח,

– אף מי שיוודע סוד

כוונת האתרוג על-פי

קבלה וחסידות – בכל

זאת אין הוא משיג ותופס

על-ידי הכוונה אֲלֵא

מְצִיאוֹתָהּ, וְלֹא

מְהוּתָהּ. – את מציאות "מלכות דאצילות", שורש האתרוג –

הוא יודע, תופס ומשיג על-ידי הכוונה, אך לא את המהות של

"מלכות דאצילות", שלא כפי שהדבר באחיות אתרוג וקיום

המצוה, שהוא אוהו ותופס מהות האתרוג ושרשו באלקות, אִפֵּי

בְּלִמּוּד הַלְבוּשׁ אֲתֵרוֹג – לא כשהוא מכון הכוונה הרוחנית

של אתרוג, שעליה דובר לעיל – אלא בלימוד הלכות אתרוג,

מְשִׁיגֵי וְתוֹפֵס הָאֲתֵרוֹג מְמֵשׁ – שהרי מדובר כאן אודות

האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה – לא אודות ענינו הרוחני

למעלה – ואת האתרוג הגשמי הוא הרי מבין את מהותו,

וּמְצוֹתוֹ פְּהֻלְכָהּ, בְּכַחֲתֵינָ דְּבוּר וּמַחְשָׁבָה, – כשהוא

אגרות קודש

ב'ה, ג' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

נמסר לי בקשת ברכה בעדו באשר בריאותו צריכה להיות איתנה יותר מאשר היא עתה.

ובטח שומר הוא הוראת הרופא. כי הרי התורה נתנה רשות לרופא לרפאות שבזה נכלל גם אופן הרפואה, והוא האופן העיקרי לא אשים עליך כי אני ה' רופאך.

ובחדש הגאולה והנסים הזה, הנה יחזור לאיתנו ויוסיף אומץ בהנהגת תורת החסידות אילנא דחיי והדרכותי נוסף על לימוד תורתה מתוך בריאות הנכונה ברוחניות ובגשמיות גם יחד. ומה זאב טורף מלפניו ומאחוריו (מכילתא יתרו) הנה יצליחו השי"ת גם בעבודה, וכמבואר בלקו"ת תורת שמואל ספר תרכ"ו בתחלתו.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשורות טובות.

לוח היום יום...

יום ראשון	<p>יום ששי כח חשוון ה'תש"ד</p> <p>שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.</p> <p>ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות פונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה פונה העליונה בסוד הבריאה כלה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת פונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על-אחת-כמה-זכמה.</p>
-----------	--

יום שני	<p>שבת כט חשוון ה'תש"ד</p> <p>מברכים ראש חדש כסלו. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התועדות. שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"ק. תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.</p> <p>עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גדל הזכות של המשתתפים בזה, וגדל הנחת רוח של מעלה כמבאר בספרי קדש, ואפס קצהו בקנטרס "תקנת אמירת תהלים ברבים" (קבץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריאות נכונה ובפרינסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שיחיו במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.</p>
---------	--

יום שלישי	<p>יום ראשון א כסלו, ראש חדש ה'תש"ד</p> <p>שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דו"א כו'.</p> <p>בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואס ער האט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.</p> <p style="text-align: right;">— תרגום —</p> <p>אצל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הזקן), היו זמנים שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר זה, לא היה זמן להפסיק.</p>
-----------	---

יום רביעי

יום שני

ב כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהַר"ש] בְּאֵר פְּעַם בְּמֵאמֶר, הָא ד'ר' אֲלֵעֶזֶר יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהַדָּר מִצְלִי" [=נִתֵּן פְּרוּטָה לְעֵנִי וְאַחַר כֵּךְ הַתְּפִלָּה], כִּי הָרִי הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּחַיּוֹת, וְעַל יְדֵי שְׁנוּתָנִים צְדָקָה לְעֵנִי קִדְּם הַתְּפִלָּה וּמַחֲיִים אוֹתוֹ, נִתְּוֹסַף חַיּוֹת הַרְבֵּה בַתְּפִלָּה. וְנִצְנַע בִּידוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְרַמּוֹ שֶׁהַרְבּוּי בַּהַפְלָאָה. – וְכַמָּה פְּעָמִים קִדְּם הַתְּפִלָּה הָיָה אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרש"ב] מְחַזֵּר אַחֲרַי עֵנִי לִתֵּן לוֹ לְאָכֹל.

יום חמישי

יום שלישי

ג כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: יח"כב.

תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו'.

מִהַפְּרֹשׁ בֵּין הַנְּהַגְתַּת הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב לְהַנְּהַגְתַּת הַמַּגִּיד, כִּי הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב הָיָה עֲסוּק בְּנִסְיוֹת שׁוֹנוֹת, וְהַמַּגִּיד יָשָׁב בְּבֵיתוֹ. עוֹד זֹאת: בְּיָמֵי נְשִׂאוֹת הַמַּגִּיד, כָּבֹר הָיָה מִפְּרָסָם עֲנֵן הַחֲסִידוֹת גַּם בְּמַרְחָקִים, עַל יְדֵי נְסִיעוֹת הַחֲבֵרָא קְדִישָׁא, וְרַבִּים מִבְּעַלֵּי בָתִּים בִּינוּנִים נִתְקַשְּׁרוּ לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת וְהָיוּ נוֹסְעִים לְמַעֲזְרִיטָשׁ.

יום שישי

יום רביעי

ד כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.

תניא: משא"כ . . . 312 הלומד הסוד.

לְמִים אַחֲרוֹנִים נוֹטְלִים קֶצֶה הָאֲצָבָעוֹת, וְאַחֲרֵיכֵן מַעֲבִירִים אוֹתָם, כְּשֶׁהֵם לַחִים עֲדוּן, עַל הַשְּׁפָתִים.

שבת קודש

יום חמישי

ה כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.

תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.

"וְהִנֵּה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֻצָּה" – תְּפִלָּה הִיא סֵלֶם הַהִתְקַשְּׁרוֹת שֶׁל הַנְּשִׁמָּה בְּאֵלְקוֹת. וְהִגַּם שֶׁהוּא "מִצֵּב אֲרֻצָּה", הַתְּחִלַּת הַתְּפִלָּה הִיא בְּהוֹדָאָה לְבַד, אָבֵל "וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׁמִימָה", בְּבַחֲיִנַת בְּטוֹל עֲצָמֵי. אָבֵל בָּא לְזֶה עַל יְדֵי הַקְּדָמַת הַהֲשָׁגָה וְהַהֲבָנָה בְּפִסּוּקֵי דְזִמְרָה, בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְקְרִיאַת שְׁמַע.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

מתי מסתיימת מצות שילוח השעיר?

אותם על ראש השעיר, ושלה ביד איש עתי המדברה". ב. "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזירה, ושילח את השעיר במדבר".

והחלק הראשון הוא מצוה על אהרן הכהן לשלוח את השעיר למדבר (וסמך אהרן... ושילח ביד איש עתי המדברה), ומצוה זו אכן נשלמת בהגעתו למדבר. ומכאן ואילך חלה חובת החלק השני והיא מצוה חדשה שאותה מקיים השליח עצמו (לא כשלוחו של הכהן הגדול) לשלח את השעיר לעזאזל. ולגבי הדין שאין הכהן רשאי להתחיל בקריאת הפרשה קודם שתושלם מצות שילוח השעיר די בכך שהשעיר הגיע למדבר, כי בזה נשלם חלקו של הכהן והוא יכול להתחיל בעבודה הבאה, אולם דין טומאת בגדים שנגע בהם המשלח את השעיר אינו תלוי בסיום מצות הכהן הגדול אלא בסיום התהליך כולו הנשלם בשילוח השעיר לעזאזל, ורק לאחר מכן אינו מטמא.

(שיעורי הגרי"ד עבודת יה"כ, יומא סח, ב.)

הלכות פרה אדומה פרק ה, הלכה ו: וּמֵאִמְתִּי מִטָּמֵא בְּגָדִים, הַמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר? מֵשִׁיבָא חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם, עַד שְׁעַת דְּחִתּוֹ לְעֶזְאֵזֶל. אֲבָל אַחַר שְׁחַתּוֹ – אִם נִגַע בְּבָלָיִם וּבְגָדִים, מְהוּרִים.

בהלכות עבודת יום הכיפורים (פ"ג ה"ח) כתב הרמב"ם: "כיון שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה", משום שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שתושלם מצות שילוח השעיר. ומכך מבואר שמצות השילוח מסתיימת בהגעת השעיר למדבר, כפי שאמרו בגמרא (יומא סח, ב): "כיון שהגיע שעיר למדבר, נעשית מצוותו". אך מהמבואר בהלכה זו, משמע שהמצוה מסתיימת רק ברחיית השעיר מהצוק לעזאזל, ולכן רק לאחר מכן המשלח אינו מטמא כלים ובגדים!

וביאור הדברים: מדיוק לשון הפסוקים יש ללמוד כי במצות שילוח השעיר יש שני חלקים נפרדים: א. "וסמך אהרן את שתי ידיו... ונתן

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

נתינת אפר הפרה לתוך מי הטאת

לדעת הרמב"ם אמנם לכתחילה צריך לתת את האפר בידיו ולא מתוך כלי, אך בדיעבד אם נתן ע"י כלי, המים כשרים ואינם נפסלים אלא אם נפל האפר מן הכלי לתוך המים.

אך בי"כתר המלך ביאר:

לדעת הרמב"ם, גם אם יתן את האפר מתוך כלי (ולא מידו) המים כשרים, ולא ציין זאת במפורש כיון שהסתמך על מה שכתב לענין נטילת לולב (ה"ל לולב פ"ז הי"א) ש"לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה", וכך גם נתינת האפר למים אינה דוקא בידיו אלא אף אם נתן מהכלי שבידו, המים כשרים. וכשם שבמצוות לולב יכול לכתחילה ליטול את הלולב ומינוי כשהם אגודים בחוטי זהב כי "לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה", כך גם נתינת האפר במים יכול לכתחילה לתת מהכלי שבידו.

הלכות פרה אדומה פרק ט, הלכה ב: הַמְקַדֵּשׁ צִרְיָהּ שִׁיחֲבֹנוּ, וַיִּתֵּן הָאֵפֶר בְּיָדוֹ עַל הַמִּים... אֲבָל אִם נָפַל הָאֵפֶר מִן הַכֵּלִי שִׁישׁ בּוֹ הָאֵפֶר לְתוֹךְ הַמִּים... הָרִי זֶה פְּסוּל.

כתב ה'כפות תמרים' (סוכה לו, א):

בגמרא מבואר שאם נתן את האפר לתוך המים מן הכלי (ולא בידו) – המים כשרים להזאה. וצריך להבין, מדוע לא הביא הרמב"ם דין זה שאפשר לתת את האפר למים על ידי כלי ואין צורך לתת אותו בידיו?

אמנם, אפשר היה לדייק כן ממה שכתב שהמים פסולים כאשר "נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים", ומשמע שאם האפר לא נפל אלא נתן את האפר מתוך הכלי – המים כשרים. אך יש להעיר על כך שמתחילת דבריו ש"יתן האפר בידו על המים" משמע שצריך לתת את האפר בידו ולא ע"י כלי!

ויש לומר:

~ יום שלישי א' כסלו ~

מהו שיעור ההזאה?

וה'משנה ראשונה' (פרה פ"ט מ"א) מבאר: לדעת חכמים שמי הזאה צריכים שיעור, יש לעיין מהו השיעור? שכן השיעור 'כדי שיטבול בו ראשי גבעולין' נאמר לגבי המים שבכלי, אבל וודאי אינו שיעור ההזאה על האדם שהרי מהמים שבכלי אפשר להזות על הרבה אנשים. ולכן צריך לומר שהוא הפחות שבשיעורים שיוכל להגיע בהזאה מרחוק, ואם באזוב יש מים כדי 'טופח על מנת להטפוח' ומתויו על האדם, אזי בבשר האדם עצמו יהיה השיעור 'טופח' (ולא כדי להטפוח). ולדעת רבי אליעזר שהזאה אינה צריכה שיעור – לא צריך שיהיה בבשר האדם אפילו 'טופח' ודי בלחלוחית כל שהיא, ועל זה כתב הרמב"ם ש"אם נגע כל שהוא... עלתה לו ההזאה".

וכיון שבכל אופן שיעור מועט זה צריך להיות במי ההזאה, הרי אם נתערבו מים פסולים במים המקודשים וזו על האדם את השיעור הפחות ביותר, יש לחשוש שבגלל התערובת לא יהא במים אפילו שיעור זה, ולכן מים אלה פסולים להזאה.

הלכות פרה אדומה פרק יב, הלכה א: אדם שנתמא במת, והזה עליו – פיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשו של טמא – עלתה לו הדין.

והקשה ה'כסף משנה' (פ"ט ה"ח):

לעיל (פ"ט ה"ח) פסק הרמב"ם "מים מקודשין שנתערב בהן מים אחר כל שהוא... הרי אלו פסולין", והיינו כדעת חכמים (ובחים פ, א) שמי ההזאה צריכים שיעור, ובמים שמעורבין במים אחרים אין שיעור כי בכל הזאה חלק מהמים פסול להזאה. ואם כן, איך פסק כאן שהזאה אינה צריכה שיעור? ותיקן בשם מהר"י קורקוס:

ההזאה עצמה אינה צריכה שיעור, אבל בכלי שטובלים בו את האזוב ומים ממנו, כן צריך שיהיה שיעור – "כדי שיטבול בו ראשי גבעולין של אזוב במים" (להלן פ"טו ה"א). ולכן אם נתערבו מים פסולים עם המים שנתקדשו, הרי הם פסולים להזאה, אבל כאשר בכלי יש שיעור, הרי אם הוא על הטמא אפילו כל שהוא, עלתה לו ההזאה "כיון שאותו כל שהוא בא משיעור שלם".

~ יום רביעי ב' כסלו ~

מהו 'מקום טמא'?

הרי יש להחשיב את מקום מגע השרץ כ'מקום טומאה'? ומבאר:

א. בית טמא מוגדר כ'מקום טמא' כי כל אורו של אוהל המת הוא 'מקום טמא' ('אוהל המת כמלוא טומאה דמי' – תוס' נזיר מד, א ד"ה בבית) וכאשר הכלי (שהיה בו אפר) מוכנס לתוך הבית, הרי הוא נמצא ב'מקום טמא', מה שאין-כן כלי שנגע בו השרץ מצידו, אין כאן 'מקום טומאה', כי אמנם הטומאה מונחת שם, אך האויר עצמו אינו טמא, ולכן הכלי אינו טמא (כי כלי חרס אינו נטמא מגבו) וגם האפר אינו נטמא.

ב. יש סוג נוסף של 'מקום טמא'. כאשר הכלי הונח על גבי טומאה והטומאה נעשית בסיס לכלי (ובפרט לדעה שנחשב 'מקום טומאה' רק אם כשינטל השרץ יתנדנד הכלי על ידו. ראה מנחת ביכורים על התוספתא פרה פ"ג), וזהו הדין שהביא הרמב"ם בתחילה "הניח הכלי על גבי השרץ... הרי האפר טמא", כי הוא מונח על 'מקום טמא', מה שאין כן כשהשרץ נגע בכלי בצידו, אין כאן 'מקום טמא' אלא זו נגיעת טומאה, וכיון שכלי חרס אינו נטמא מגבו, הכלי והאפר שבו טהורים.

הלכות פרה אדומה פרק יד, הלכה א: כלי חרש שהיה בו אפר חמאת, ונגע בו שרץ מצידו – טהורין; שאין כלי חרש נטמא מגבו... הניח הכלי על גבי השרץ – אף על פי שלא נטמא הכלי, הרי האפר טמא, שנאמר: 'והניח מחוץ למחנה במקום טהור', ואין זה מקום טהור... וכן כלי חרש שהיה בו אפר חמאת, ונתון על ארבה שנקבית טמא – אם היה הכלי משלשל לבית – נטמא האפר.

והקשה ה'דבר אברהם' (ח"ב ס"ו סק"ז):

כלי חרס שיש בו אפר חמאת הנתון על ארובה שבבית טמא והטומאה אינה עוברת דרך הארובה כי אין בה טפח על טפח, אך אם חלק מהכלי נמצא בחלל הבית ('יהיה הכלי משולשל לבית'), נטמא האפר שבכלי כי הרי זה נחשב שהכלי מונח ב'מקום טומאה' (חלל הבית נטמא טומאת אוהל), כדוגמת כלי שהונח על גבי השרץ שהאפר נטמא כי הוא על גבי 'מקום טומאה'. וצריך להבין: אם הכלי המשולשל לבית נחשב כמונח ב'מקום טומאה' אף שהטומאה אינה תחת הכלי אלא מצדדיו, מדוע כלי חרס שהשרץ נגע מצדו (שבתחילת ההלכה) אינו מקבל טומאה,

~ יום חמישי ג' כסלו ~

אור נעלה אינו נותן מקום לישות

גם לטומאה ולטהרה יש משמעות פנימית: טומאה מבטאת הרגשת ישות, וטהרה מבטאת התבטלות מוחלטת. וכאן התעורר דיון: מה הדין כאשר יש ספק האם ישות האדם יש בה כדי לטמאו?

'מתיבתא דרקיעא' אמרו טמא, שכן מצד האור המתלבש בעולמות יש נתינת מקום לישות; ואילו 'הקדוש ברוך הוא' אמר טהור, כי האור שלמעלה מהעולמות אינו נותן שום מקום לישות, ולכן כל עוד לא נודע בביורו שהאדם נטמא – הוא טהור.

וכיון שתורה 'לא בשמים היא', אין לפסוק שטהור רק מפני שהקב"ה אומר טהור. כך יובן כיצד יכל הרמב"ם לפסוק שטמא.

(לקוטי תורה תוריע, כב, ג; לקוטי שיחות, יב עמ' 64)

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה ט: ספק שער לָבָן קָרָם, סָפֵק תַּפְתֵּרֶת קְרָמָה – הָרִי זֶה טָמֵא.

בשאלה זו, ספק האם הבהרת קדמה לשער לבן וטמא או השיער קדם לבהרת וטהור, נחלקו במתיבתא דרקיעא: "קוב"ה אמר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא". שאלו את רבה בר נחמני בעת יציאת נשמתו, והוא הכריע כדעת הקב"ה (בבא מציעא פו, א).

ותמוה: איך שייך לומר ש'מתיבתא דרקיעא' תחלוק על הקב"ה?

תורת החסידות מאירה אור בהיר על המאורע.

מדובר בשתי דרגות אלוקיות: 'הקדוש ברוך הוא' זו דרגת האלוקות המקודשת ומובדלת מהעולם – 'סובב כל עלמין'; ואילו ב'מתיבתא דרקיעא' מאירה האלוקות שבערך העולם – 'ממלא כל עלמין'.

~ יום שישי ד' כסלו ~

נגע הפכפך

ואם כן, אף אם חזר והתכסה לא יטמא כי התברר שאינו נגע כלל.

ועוד, מאחר ודרכו של נגע זה להתפשט ולהתכסות וחוזר חלילה, היה מקום לומר בטעות שאין צריך לטמאו כשיתגלה אלא אפשר להמתין עד שיפרח שוב ויטהר, ולכן הוצרכו ללמד שבשעה שהתגלה הרי הוא טמא מיד ואין לסמוך על כך שיחזור ויטהר (משנה אחרונה נגעים ח, ד).

והחידוש בכך שהפריחה מטהרת גם בפעם השנייה, כי אין זאת רק שהיא מטהרת מחודש כשם שטיהרה הפריחה הראשונה, אלא שכאשר הוא חוזר ופורח, בכך חוזרת הטהרה הראשונה, וזהו שאמרו בתורת כהנים (שם, ט): "ונהפך ללבן – אפילו למראה בוחק". כלומר: בפעם הראשונה מראה בוחק אינו נחשב כפריחה ואינו מטהר, אך אם הנגע כבר פרח פעם אחת למראה לבן ולאחר מכן נתגלה בשר חי ונטמא – אפילו פריחה למראה בוחק מטהרת, כי כאמור הפריחה השנייה אינה רק גורמת טהרה חדשה (שהרי מראה בוחק אינו יכול לטהר), אלא מבטלת את הטומאה שנגרמה על ידי שחזור והתגלה, וממילא חוזרת הטהרה הראשונה שנגרמה על ידי המראה הלבן (משנת טהרות - נגעים ט).

הלכות טומאת צרעת פרק ז, הלכה ה: כָּל טָמֵא שִׁפְרָחָה הַצְרַעַת בְּכָלוֹ, טָהַר; נִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ בְּעֶרְשָׁה בָּשָׂר חַי, נִטְמָא; חֹזֵר וְנִתְפַּסָּה בְּצַרְעַת, טָהַר; חֹזֵר וְנִתְגַּלָּה, נִטְמָא; אִפְּלוּ מֵאָה פְּעָמִים.

דין זה שפריחת הצרעת בכל הבשר מטהרת את המצורע, מפורש בכתוב (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן . . וטיהר הכהן את הנגע". וב'תורת כהנים' (תוריע ג, א) למדו מייטור הלשון "כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן", "שבכל עת שיחזור ויתגלה כשיעור עדשה יהא טמא, ולכשיחזור ויהפוך ללבן יחזור ויטהר, וכך "אפילו מאה פעמים".

יש להבין: מה החידוש בזה ומדוע נדרש לכך לימוד מיוחד, הרי אם פריחת הצרעת מטהרת, מדוע לא תטהר תמיד כמו בפעם הראשונה? ואם בגילוי מקצתו נטמא, מדוע לא יטמא תמיד כמו בראשונה?

והביאור:

ללא הלימוד מהכתוב היה מקום לומר שאם פריחה הצרעת בכלול הרי הוא טהור כי אין דרכו של נגע טמא להתפשט כל כך והתפשטותו מורה שאין זה נגע טמא אלא תופעה אחרת,

~ שבת קודש ה' כסלו ~

תגלחת הנתק במצורע נזיר

בימי חילוטו (לאחר שנטמא ע"פ הכהן) מתבטל, היות ואינו 'קדוש' כיון שאינם עולים למנין ימי הנזירות – אינו יכול להיאמר כאן לגבי גילוח הנתק שהוא בימי ההסגר (כשהכהן לא החליט לטמאו ומסגירו שבעת ימים), כי ימי ההסגר עולים למנין ימי הנזירות והרי הוא 'קדוש' וממילא עובר גם על ה'עשה'. ואם כן, איך הוא מגלח, הרי ה'עשה' של תגלחת הנתק אינו יכול לדחות 'עשה' ו'לא תעשה' שבנזירות?

וביאר: דברי הרמב"ם הם על פי הנאמר ב'תורת כהנים' (והובא בכס"מ) שלשון הפסוק 'והתגלח' (ולא, 'וגילח') מלמד לרבות שגם אם היה נזיר זה מגלח, אע"פ שימי ההסגר הם ימי נזירותו והוא 'קדוש'.

אמנם הראב"ד (הל' נזירות שם) ביאר (ע"פ יבמות ה, א) שה'עשה' של תגלחת מצורע דוחה 'עשה' ו'לא תעשה' של נזירות, שכן איסור גילוח בנזיר קל משאר איסורים כי הנזיר ישנו בשאלה לחכם. ולפי זה, הלכה זו שהמצורע מגלח את הנתק אפילו היה נזיר, אינה צריכה לימוד מיוחד מהפסוק.

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ג: **כיצד מְגַלְחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלְחֵה הוֹצֵה לוֹ, וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סְמוּךְ לוֹ, כְּדִי שִׁיהֶיּה נֶפֶר הַפְּשִׁיז. וְתִגְלַחְתּוּ כָּשֶׁרָה כָּכָל אָדָם, שְׁנֵאמַר 'וְהַתְּגַלַּח'... וְאִפְלוּ הָיָה נְזִיר, הָרִי זֶה מְגַלַּח.**

בהלכות נזירות (פ"ז הט"ז) כתב הרמב"ם שתגלחת מצורע שנרפא מצרעתו היא מצות עשה ('וגלח את כל שעריו'), ואילו נזיר המגלח בימי נזרו עובר על לא-תעשה ועשה ('תער לא יעבור על ראשו', ו'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו'), והקשה על זה: הרי "בכל מקום אין עשה דוחה לא-תעשה ועשה, ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירותו"? וביאר: "מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו, והרי אינו קדוש בהן. ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא-תעשה שהוא 'תער לא יעבור על ראשו', ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו".
הקשה ה'משנה למלך':

ביאור הרמב"ם שה'עשה' שהנזיר עובר עליו כשמגלח

אגרות קודש

ב"ה, ד' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

... אינני זוכר ברור אם כבר כתבתי לו ע"ד הבא לקמן. ולכן אבוא עכ"פ בקיצור, והוא:

בודאי ידוע לו שמחפש הנני אחרי ספרים בתוכן שונה ואפ"י בלשונות שונים ובלבד שיהי להם שייכות ליהודים ויהדות (מובן שאין הכוונה בזה לספרים בלתי מצויים), ובכלל הסדר הוא, ששולחים זה בתור תשורה להספרי' שעל ידי או שמחליפים על הנדפס ע"י קה"ת (ובמילא עי"ז באים ספרי חסידות לאלו ובמקומות שלולי זאת לא היו נמצאים שם). והנה לפעמים תכופות נמצאים ספרים מסוג הנ"ל בבתי כנסיות שונים אשר הביאום לשם יו"ח אנשים בעלי תורה אשר בניהם אין להם ידיעה בזה ומונחים הספרים כאבן שאין לה הופכים, בה בשעה שחסרים להם חומשים תהלים וכיו"ב. ובמילא כדאי שיוֹדע עדי"ז באופן דיפלומטי, ואם ימצא ספרים מסוג הנ"ל בטח בהתייעצות עם אנ"ש על אתר ימצא אופן המתאים להביא הנ"ל לידי פועל...

בברכה להטבת בריאותו בקרוב ממש ולבשו"ט ב'קליבען גשמיות און זייען רוחניות ובכל

הנ"ל.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

הלכות פרה אדמה

פרק המישי

1) יבאר שכל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים, אם אחר שיפרוש ממטמאיו מטמא בגדים, והפרה עצמה אם מטמאה, המתעסק בה אחר שהכניסו אפרה, כל הנשרפים מטמאים עד שיעשו אפר, ובאיזה מקום הוא שורף, מאימתי מטמאים בגדים הנושאים פרים ושעירים הנשרפים.

א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן. שנאמר בשוחט ומשליך עין ארו: וכבס בגדיו ורחץ בשרו; ונאמר בשורף: והשרף אתה וכבס בגדיו; ונאמר: וכבס האסף את אפר הפרה. מלמד, שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעוניהן טבילה והערב שמש דין תורה. אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא בגדים מדבריהם, גזרה שמה יזיו בה איבר².

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן.... וטעוניהן טבילה והערב שמש דין תורה".

וצריך להבין בדברי חז"ל בדברי אומות העולם שמונין את ישראל על מצוה זו: איך יתכן שפרה אדומה תטהר את הטמאין ותטמא את הטהורים. והביאור בזה על-פי הסיפור הידוע שהיה אצל אדמו"ר האמצעי שמסקנתו שכדי לתת לאדם את התיקון וסדר התשובה הראויים לו, צריך למצוא בעצמו עניין דומה בדקות דדקות. ועוד, גם מצבו של הזולת צריך שיהיה נוגע לו, כידוע פתגם אדמו"ר הריי"ץ על הפסוק מהמגילה "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו", שצריך להרגיש כאילו העניין של חברו קרה לו עצמו.

כך גם בטהרת פרה אדומה, צריך המטהר שתהיה לו שייכות מסוימת למצב של היפך הטהרה, כדי שיוכל לטהר את חברו.

(על-פי יין מלכות' ספר טהרה סימן ח מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) לצורך שריפתה ודינו יהיה כעסוק בפרה.

ב. כל מקום³ שנאמר בתורה בטמאות 'כבס בגדיו' - לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם

טמאים; אלא ללמד, שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חבורו במטמאיו - הרי הן טמאים. אבל אחר שיפרש ממטמאיו אינו מטמא בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא הרי הן טמאין, והרי הן ראשון לטמאה. וכן זה הנושא הרי הוא ראשון. פרש ממטמאיו והשליך את הנבלה - הרי הוא ראשון פמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד - אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא פלים, כמו שבארנו בתחלת ספר זה. וכן כל פיוצא בנבלה. וכן כל העוסקין בפרה, אם נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין. אבל אחר שיפרש ממעשיה, אף על פי שעדיין לא טבל, אם נגע בכלי - אינו מטמאו, מפני שהוא ולד הטמאה⁴. והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא פלים⁵ שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא וטעונו טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

3) תורת כהנים שמיני פרק ו פרשתא ו: "מנין לעשות שאר כלים כבגדים? תלמוד לומר לומר וטמא". 4) ראשון לטמאה. אדם וכלים הנוגעים באב הטמאה נעשים ולד הטמאה. 5) והוא הדין שאינה מטמאה אוכלים, אלא שכאן המדובר בטומאת אדם וכלים בלבד וסמך על דבריו בהלכה ז.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת פמצותה; אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול בשחיטתה⁶ - אינה מטמאה בגדים. ארע פסול בהזיתתה - כל העוסק בה לפני פסולה מטמא בגדים⁷, לאחר פסולה אינו מטמא בגדים.

6) הרי לא נעשה בה כל פעולה כשירה לשם אפר פרה. 7) ואין אנו אומרים הרי פרה זו לא נעשתה כמצותה ולא תטמא בגדים אפילו לפני פיסולה. וטעמו של דבר, מכיוון שהאדם או הכלים נטמאו, אינם חוזרים לטהרתם בלי טבילה והערב שמש.

ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר פן בחלוק האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור⁸. ולא הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות⁹ מן הפרים ומן השעירים - השורפם מטמא בגדים בשעת שרפתו עד שיעשו אפר. שהרי הוא אומר פפר וישעיר של יום הפפורים: והשרף אתם וכבס. מפי השמועה למדו, שזה בנין אב¹⁰ לכל הנשרפים שיהו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה דברים אמורים? בשלא ארע להן פסול ונשרפו פמצותן בבית הדשן¹¹; אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא הדין אם נגע לפני דחייתו בשעה שפירש מן השעיר. (24) אבל מטמא אוכלין ומשקין כוולד הטומאה.

ז. הנוגע בפריים ובשעירים הנשקפים עצמן, אפלו אחר שיצאו, בין אדם בין פליים, בין אוכלין בין משקין²⁵ - הפל טהור. וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו בזמן הולכתו - טהורין. שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד, שנאמר: והשרף אתה יכבס בגדיו; אבל הנוגע - טהור.

(25) כרב דימי זבחים קה, א. לפי גירסת הספרים שבידינו (וכן גורס רש"י שם): "צריכים הכשר טומאה ממקום אחר" ורבינו מפרש הדברים כפשוטם, שלדעת חכמים פרים הנשרפים ופרה אדומה אינם מטמאים טומאת אוכלין, אלא אם נגעו בשרץ וכדומה, אבל כל זמן שלא נטמאו אינם מטמאים.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

1) יבאר המים שנותנים עליהם אפר פרה מאי זה מקום ממלאים אותם, ובאי זה דבר, הכשרים למלאות המים או לקדש, ואם מילוי וקידוש כשרים בלילה, כלים הכשרים למלאות ולקדש, והמסייע למלאות בדבר המקבל טומאה, המפנה המעיין לתוך הגת וחזר ומילא ממנו בכלי, המים הכשרים למלאות ומי התערובת.

א. המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן אלא בכלי, ומן המענינות או מן הנהרות המושקין²; שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי³. ונתנית אפר הפרה על המים⁴ שנתמלאו הוא הנקרא קדוש, והמים האלו שנתן עליהן האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקדשין, והם שנקראן הפתוב מי נדה⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן אלא בכלי, שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי".

זה שאין ממלאין אותן אלא בכלי" הוא לא מפני שאי אפשר לקחת מים ללא דבר שיש לו בית קיבול, אלא שצריך למלאות בכלי שיש בו בית קיבול דווקא. וההוראה מזה, שכל עניין של גילוי והמשכה צריך שיבוא בכלים דווקא, כמבואר בכמה מקומות החשיבות של המשכה בגדרי הטבע.

בנוסף צריכים המים להיות "חיים", וכפירוש הרמב"ם להלן "מים המכובין פסולין", ואם המים חרבין אפילו פעם בשבע שנים - פסולין".

ובזה ההוראה היא שעבודת היהודי צריכה רצף תמידיות וקביעות, שאם לא כן - מורה הדבר שאין זה באופן של אמת לאמתו. ויתירה מכך, צריך שתהיה בעבודתו בעילוי אחר עילוי עד להליכה האמיתית שהיא עילוי שלא בערך לדרגתו הקודמת, עד כדי כך

שם¹² בפסולי המקדשין, ושרפן טהור. וכן המתעסק בהן¹³ משיעשו אפר¹⁴ אינו מטמא בגדים. ואי זהו שורף? זה המסיע בשרפה, כגון המהפך בפשר והמשליף עצים והמהפך באש והחותר גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן; אבל המציית האור¹⁵ והמסדר את המערכה - טהור. כך למדו מפי השמועה, שהנושא פרים ושעירים הנשקפים להוציאן לבית הדשן לשרפן - טמא ומטמא בגדים דין תורה כל זמן שהוא עוסק בהולכתו, וטעון טבילה והערב שמש; כמו המשלח את השעיר לעזאזל, שהוא מטמא כל פגד וכל כלי שנגע בו בפלים שעליו כל זמן שמתעסק בשלוחו, שנאמר: והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו.

(8) איסוף האפר הוא המעשה האחרון בעיסוק הפרה. (9) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח ושעירי חטאת של ציבור על עוון עבודה זרה. (10) אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ומשמעותה, הדבר שנאמר כאן מחייב גם בכל העניינים הדומים. (11) שמחוץ לחומת ירושלים. (12) אם נפסלו לאחר זריקת דמם, ואם נפסלו לפני זריקה שורפים אותם בהר הבית. (13) בפרים ושעירים הנשרפים. (14) ונגמרה מצוותם, שהרי אפרם אינו טעון איסוף כאפר פרה. (15) בעצים.

ה. מאימתי מטמאין בגדים הנושאין פרים ושעירים הנשרפים? משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה. נשאום במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו - אלו שיצאו מטמאין בגדים, ואלו שעדיין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו וחרו¹⁶ לעזרה - הנושאין בעזרה¹⁷ טהור¹⁸ עד שיצא בהן. הנה עומד חוץ לעזרה¹⁹ ומושף אותם משם מאחר שחרו²⁰, הואיל וכבר יצאו לחוץ והרי זה המושכם בחוץ - הרי הוא ספק טמא.

(16) הפרים. (17) באו אנשים אחרים והתחילו לנושאם. (18) ואין אנו אומרים הפרים כבר יצאו ולפיכך הם מטמאים את כל המטפל בהם. וטעמו של דבר, לפי שנאמר (במדבר יט, ז), "ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה", משמע שהוא נמצא מחוץ למחנה, ואלה הלא עודם בעזרה. (19) האנשים האחרים שבאו להוציא שנית את הפרים. (20) הפרים.

ו. ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר²¹? משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחיתו לעזאזל²². אבל אחר שדחהו, אם נגע²³ בכלים ובבגדים - טהורים²⁴.

(21) לעזאזל ביום הכיפורים, ונאמר בו (ויקרא טז, כו): ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה. (22) שהוא דוחה את השעיר מן הצוק (צוק = הר סלעי זקוף). (23) הדוחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ויש מפרשים, גומא בשולי הכלי בפנים). (20) אם יש בה בית קיבול, מפני שחור זה אינו משמש לקבלת משקין אלא לתחוב בו אצבע ולהוציא את המגופה מן החבית. (21) בכף היד. (22) כחכמים שם במשנה. (23) שחצב בית קיבול בסלע המחובר לקרקע, ונופלים בו מי מעיינות (רבינו כותב שם: "אם יהיה בו חפירה". אולם אין הברל בין חפירה טבעית ובין חפירה בידי אדם). (24) יוצרי כלי חרס גובלים בתחילה תבנית ביצה מטיט, ויש לה בית קיבול, ולאחר מכאן נותנים לה התבנית הרצויה להם. ביצת היוצרים היא איפוא חומר גלמי, ואף-על-פי-כן מותר לקדש בה מפני שהיא כבר כלי (שם משנה ו).

ד. שוּלֵי פְּלִי עֵץ²⁵ וְכֵלֵי זְכוּכִית וְכֵלֵי עֶצֶם - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן עַד שְׁשִׁשׁוּף אוֹתָן וִיתְקַנְנָם וְנִעְשָׂם פְּלִים בְּפָנָיו עֶצְמוֹן²⁶. וְכֵן מְגוּפָה שֶׁהִתְקִינָה²⁷ לְהִיּוֹת פְּלֵי - מְקַדְּשִׁין בָּהּ. וְבִיצַת הַנְּעֻמִית²⁸ קְשָׁרָה לְקִדְּשׁ בָּהּ²⁹, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שֶׁפְּשָׁרָה לְמִלְאֵת בָּהּ וּלְהַזִּית מְמָנָה³⁰.

(25) תוספתא שם פ"ה ה"ו. שולי כלים שיש להם בית קיבול מבחוץ. (26) אבל אם הפך את הכלי ושוליו למעלה - אין מקדשים בהם. (27) תוספתא שם, לפי גירסת הר"ש והגר"א. (28) של בת היענה, שהיא גדולה וקליפתה קשה כאבן, ומתקנים ממנה כלים. (29) תוספתא שם. (30) עיקר הדין שצריכים כלי, נאמר בתורה גבי קידוש: "ונתן עליו מים חיים אל כלי". ומילוי והזאה למדנו מקידוש, ולפיכך הכשר לקידוש, ברור שהוא כשר גם למילוי והזאה.

ה. פְּלִי³¹ שֶׁחִבְרוּ בְּאָרְץ אוּ בְּסַלְעַ³², אֶפְלוּ חִבְרוּ בְּסִיד - מְקַדְּשִׁין בּוֹ³³ וּמִזִּין מְמָנוּ. עֲשֵׂה עֲטָרָה³⁴ שֶׁל טִיט סָבִיב לְפָלִי³⁵, וְהַמִּים שֶׁבְּפָלִי צָפִין עַד שֶׁהִלְכוּ³⁶ לְעֲטָרָה: אִם נִשְׁלַת הָעֲטָרָה עִם הַפְּלִי³⁷ - הָרִי הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּשָׁרִים, שֶׁהָרִי הֵן בְּכֵלֵי אֲדָמָה³⁸; וְאִם לֹאוּ - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁהִקִּיף עֲטָרָה שֶׁל טִיט בְּסַלְעַ אוּ עַל הָאָרֶץ וּמִלֵּא אוֹתָהּ מִים, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי שְׁאִינָן בְּכֵלֵי.

(31) משנה שם פ"ה, ז. (32) מחובר לקרקע מימי בראשית. (33) הכלי לא נתבטל לגבי האדמה או הסלע. (34) (35) רבינו במשנה אומר, שהמדובר בכלי שחיברו לסלע שבבבא הראשונה. וכן גם משמעות לשונו כאן בסוף ההלכה, ומפרש, שהקיף את כל הכלי בעטרה של טיט ושפתה עודפת על שפת הכלי. נראה כוונתו שהעטרה מרוחקת קצת מן הכלי, ונוצר חלול בינה ובין הכלי והיא מחוברת לשולי הכלי, וכשהמים עוברים על שפת הכלי הם נשפכים לחלול. (36) שהגיעו לעטרה אחרי שעברו על שפת הכלי. (37) ואינה מתפוררת ולא נשארת במקומה. (38) שאינו קשור בסלע (הר"ש פירש שהמדובר בסלע תלוש, וכן פירוש הברטנורא).

ו. פְּלֵי חֶרֶס³⁹ שֶׁנֶּקֶב בְּכוֹנָם מְשָׁקָה⁴⁰ - אֵין מְמַלְאִין

שמבטל לגמרי את דרגתו הקודמת, כפי שמצינו ברבי זירא ש"ישב מאה תעניתא דלישתכח גמרא בבלאה מיניה" כדי לבוא לעילוי של תלמוד ירושלמי שהוא באין-ערוך. וכמבואר ששכחה זו אינה של הלימוד עצמו ח"ו אלא של דרך הלימוד של תלמוד בבלי.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן ט מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) אבל מי בורות שניקו פסולים. (3) מקרא זה מלמדנו שני הדינים: א. שאין ממלאים אלא בכלים; ב. מי בורות פסולים. "מים חיים" פירושו מי מעיינות או נהרות מושכים. (4) בתוספתא פרה פ"ו ה"ב, שנינו: "נתן את האפר ואחר-כך נתן את המים, פסול". ובגמרא סוטה טז, ב מפורש הטעם, מפני שכתבה תורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים צריכים להגיע ישר לכלי, בלי הפסק אפר ביניהם. (5) במדבר יט, ט.

ב. הַכֵּל פְּשָׁרִים⁶ לְמִלְאֵת הַמִּים, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁷; וְהַכֵּל פְּשָׁרִין לְקִדְּשׁ⁸, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁹. וְאֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בְּכֵלֵי, וְאֵין מִזִּין אֶלָּא מְכֵלִים¹⁰. וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ פְּשָׁרִין בְּלִילָה¹¹, אֲבָל אֵין מִזִּין וְאֵין טוֹבְלִין¹² אֶלָּא בַּיּוֹם¹³. וְכֵל הַיּוֹם פְּשָׁר לְהַזָּה וּלְטְבִילָה¹⁴.

(6) אפילו אשה. רבינו מדמה מילוי לאיסוף האפר (ראה פ"ד ה"ז). (7) ראה פ"ב ה"ז, ובהערות שם. (8) לתת האפר על המים. (9) פרה פ"ה, מ"ד, כתנא-קמא. (10) ידים פ"א מ"ב. (11) תוספתא פרה פ"ד ה"ו. (12) את האזוב במי חטאת, כדי להזות על הטמא. (13) פרה פ"ב מ"א. והטעם, מפני שכתבה תורה (שם, יט): "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וכו'". וטבילת אזוב למדנו בהיקש מהזאה, משום שנאמר: וטבל . . . והזה (רבינו בפירושו למשנה שם). (14) הכסף-משנה רושם מקור הדין במשנה מגילה כ, ב. לא התכוון למה שנאמר במשנה "הזאה", שהרי שם הכוונה להזאת דם קרבנות, אלא למה שאמרו: זה הכלל, כל שמצוותו ביום, כשר כל היום.

ג. בְּכֵל הַפְּלִים מְמַלְאִין וּמִזִּין וּמְקַדְּשִׁין¹⁵, אֶפְלוּ בְּכֵלֵי גִלְלִים¹⁶ וְכֵלֵי אֲבָנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה¹⁷ וּבְסַפִּינָה. וְאֶחָד פְּלֵי חֶרֶס וְאֶחָד כֵּל הַפְּלִים. אֲבָל אֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין וְלֹא מִזִּין בְּדַפְנוֹת הַפְּלִים¹⁸, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַפְּחִיץ¹⁹, וְלֹא בְּמַגְנֵפַת הַחִבִּית²⁰, וְלֹא בְּחַפְפִּין²¹, וְלֹא בְּבִיצַת הַתְּרַנְגֵּל²², וְלֹא בְּשִׁקַּת שֶׁבְּסַלְעַ²³. אֲבָל בִּיצַת הַיּוֹצְרִים²⁴ קְשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּלֵי אֲדָמָה.

(15) בפרה פ"ה מ"ה, שנינו: "בכל הכלים מקדשים". ורבינו מדמה מילוי והזאה לקידוש. (16) רפש בקר מיובש. (17) ואף-על-פי שלגבי טומאה אין דינם ככלי. (18) כלי שנשבר ונשאר בית קיבול בדופן שבור. (19) כלי חרס לשאוב בו יין מן הגת, ובשוליו מבחוץ יש לו בית קיבול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. הַיּוֹם הַגָּדוֹל⁵⁶ - פְּמִקְהָה⁵⁸, וְאִינוּ פְּמַעֲזִין. לְפִיכָף - אֵין מְמַלְאִין מְמַנּוּ לְקַדּוֹשׁ. וְכָל הַנְּהָרוֹת⁵⁹ פְּסוּלִין⁶⁰ לְקַדְּשׁ מִזֶּהן מִי חֲטָאָת. וְשָׂאָר הַיָּמִים⁶¹ - פְּמַעֲזִין⁶².

(56) שם פ"ח מ"ח. (57) הכוונה לים התיכון ולאוקיינוס (תפארת ישראל). (58) שנאמר (בראשית א, י'): "ולמקוה המים קרא ימים", ולפיכך אף-על-פי שמימיו חוזרים ושבים (ובגמרא חולין סז, א קורא להם "נובעים") פסולים לקדש מגזירת הכתוב. (59) שיש עליהם חשש תערובות של מים פסולים. (60) תוספתא פרה פ"ט ה"א. [גירסת הגר"א בתוספתא: "כשרות", וכנראה גם בדברי רבינו הוא גורס כך, בהסתמך על דבריו בהלכה א, שכל הנהרות המושכים (כשרים)]. אבל נהרות שאין בהם חשש תערובות, כתב רבינו למעלה בהלכה א שהם כשרים. (61) הקטנים, כגון כנרת וחולה. (62) כשרים לקידוש.

יא. וְהַיָּמִים הַנִּגְרָרִין⁶³ מִשָּׂאָר הַיָּמִים⁶⁴, וְהֵן הַנִּקְרָאִין זוּחֲלִין - פְּסוּלִין⁶⁵. וְהַזּוּחֲלִין מִן הַמַּעֲזֵן - הַרִי הֵם פְּמַעֲזִין וּבְשָׂרִים⁶⁶.

(63) עוברים את שפת הים ונמשכים ונקווים בגומות. (64) וכל-שכן הנגררים מים הגדול. (65) לחטאת, כר' יוסי במשנה שם. ואפשר שגם ר' יהודה מודה שזוחלים פסולים גם בשאר ימים. (66) מקוואות פ"ה מ"ה, "הזוחלין כמעייין".

יב. מִיִּם⁶⁷ הַמַּפְּזִין⁶⁸ וְהַמְּכַזְּבִין⁶⁹ - פְּסוּלִין. וְאֵלוּ הֵן הַמַּפְּזִין: הַמְּלוּחִים אוֹ הַפּוֹשְׂרִים⁷⁰. וְהַמְּכַזְּבִים הֵם הַמַּעֲזֵנוֹת שֶׁפַּעֲמִים מְקִירִים⁷¹ וְפַעֲמִים חֲרָבִין וּבְשִׂין. אֲפִלוּ הֵיוּ חֲרָבִין פַּעַם אַחַת לְשִׁבְעַ שָׁנִים - פְּסוּלִין. אֲבָל אִם הֵיוּ חֲרָבִין בְּשָׁנֵי בַּצֵּרֶת⁷² אוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת יָתֵר מִשִּׁבְעַ, אוֹ שֶׁהֵיוּ מִימֵיהֶן פַּעֲמִים מְרַבִּין וְפַעֲמִים מוּעַטִין וְאֵינָן חֲרָבִין - הַרִי אֵלוּ פְּשָׂרִים. וּמַעֲזֵן הַיּוֹצֵא בַּתְּחִלָּה⁷³ - פְּשָׂרִים⁷⁴, וְאִינוּ צָרִיף לְבָדֵק שְׂמָא יִכְזֵב.

(67) פרה פ"ח מ"ט. (68) שהם מזיקים לגוף. (69) כלשון "אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח, יא). לקמן יבואר. (70) מעיין שמימיו מלוחים מטבעם או חמים, הם הנקראים "מוכים". (71) מוציאים מים, מלשון: "כהקיר בו מימיה" (ירמיה ו, ז). (72) עצירת גשמים יוצאת מן הכלל. (73) מעיין חדש, ואין אנו יודעים אם יכזב או לא. (74) כחכמים בתוספתא פרה פ"ט ה"ב.

יג. מִי בְּצִיִּים⁷⁵ וּמִי הַיָּרְדֵן וּמִי הַיַּרְמוּד - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִי הַתַּעֲרוּבוֹת⁷⁶. וְאֵלוּ הֵן מִי הַתַּעֲרוּבוֹת: מִיִּם פְּשָׂרִים לְקַדּוֹשׁ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים פְּסוּלִין - אֵין מְמַלְאִין מִתְעַרְבֶת שְׁנֵיהֶם; אֲבָל מִיִּם פְּשָׂרִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים פְּשָׂרִים, כְּגוֹן מִימֵי שְׁתֵי הַמַּעֲזֵנוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְנִמְשְׁכוּ - מְמַלְאִין מִהֶן⁷⁷.

(75) משנה יוד שם. פירוש, מים שנמצאים שמקומות מרעה

(39) מימרא של רבא, במסכת שבת צה, ב. (40) אם יכניסו את המקום המנוקב למשקין, ייכנסו דרך הנקב. (41) המשקה שבתוך הכלי המנוקב יוצא דרך הנקב, אבל המשקין אינם נכנסים דרכו. מובן ששיעור זה הוא פחות מכונס משקה. [רבינו כאן וגם רבא שם, לא פירשו באיזה משקה אמרו. ברור שיש נקב שמוציא מים ואינו מוציא שמן. ונראה שהכוונה למים].

ז. כָּלִי שֶׁנִּקְבָה⁴² מִלְמַטָּה⁴³ וּסְתָמוּ בְּסִמְרֻטוּטִין - פְּסוּל, שֶׁהַמַּיִם שָׂבוּ אֵינָן עַל עֵגוּל הַפְּלִי⁴⁴ אֲלָא עַל הַפְּקָק⁴⁵. הִיָּה נְקוּב מִן הַצַּד וּפְקָקוּ - הַרִי זֶה פְּשָׂרִים⁴⁶ לְמַלְאָת וּלְקַדְּשׁ וּלְהַזֵּת מְמַנּוּ.

(42) פרה פ"ה מ"ז. (43) בשוליים. (44) סתם כלים, עגולים הם. (45) הכלי אינו מחזיק את המים, ולולא הפקק היו נשפכים. (46) פירוש, החלק שלמטה מן הנקב, והוא הדין כשלא סתם את הנקב. ונקט "פקקו", משום הרישא בנקוב מלמטה, שאפילו פקקו - פסול (כן פירוש הרא"ש והגר"א במשנה).

ח. הַזּוּלָף מִיִּם⁴⁷ מִן הַמַּעֲזֵן בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו⁴⁸ וּבַחֲרָסִים⁴⁹ וְנָתַן לְתוֹף הַחֵבִית - פְּסוּלִין⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְמַלְאוּ בְּכָלִי. נָתַן אֶת הַחֵבִית⁵¹ בְּמִים וְדָחַק הַמַּיִם בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלָיו אוֹ בַּעֲלֵי יָרְקוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעֲבְרוּ לְחֵבִית - הַרִי אֵלוּ פְּסוּלִין⁵². וְכֵן אִם שָׁקְעוּ בְּמִים כְּדֵי שֶׁיַּגְּבְרוּ הַמַּיִם וַיַּעֲלוּ וַיִּשְׁפְּכוּ לְחֵבִית - פְּסוּלִין. וְאִם עָשָׂה כֵן בַּעֲלֵי קִנִּים אוֹ בַּעֲלֵי אֲגוּזִים⁵³ - הַרִי הַמַּיִם פְּשָׂרִים. זֶה הַפְּלָל: דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טְמָאָה, אִם סִיעַ בוֹ הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיִּמְלְאוּ הַפְּלִי - הַמַּיִם פְּסוּלִין; וְאִם סִיעַ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה - פְּשָׂרִים.

(47) תוספתא פרה פ"ו ה"ב. (48) שואב את המים בידיים או ברגליים. (49) שברי כלי חרס. (50) כך גורס רבינו בתוספתא, ולא כגירסא שבספרים שלנו. ואפשר גם לפרש שהעמיד ידיו או רגליו במקום המעיין או הנהר המושך, והפנה את זרם המים לחבית. (51) פרה פ"ו מ"ד. (52) מפני שנכנסו לחבית באמצעות או בסיוע דבר המקבל טומאה. (53) שניהם אינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה.

ט. הַמַּפְּנָה⁵⁴ הַמַּעֲזֵן לְתוֹף הַגַּת אוֹ לְתוֹף הַגְּבָא⁵⁵, וְחֹזֵר וּמְלֵא בְּכָלִי מְאוּתוֹ הַגְּבָא אוֹ הַגַּת - פְּסוּלִים; שֶׁהַרִי צָרִיף שֶׁתְּהִיָּה לְקִיּוּחַ הַמַּיִם מִן הַמַּעֲזֵן בְּכָלִי בַּתְּחִלָּה.

(54) שם מ"ה. רבינו שם מפרש, שהשקיע ידו במעיין, ועלו המים ונשפכו לתוך הגת. והר"ש פירש שעשה חריץ מן המעיין עד הגת, וזרמו מים לתוכו ואחר-כך סתם את החריץ. (55) בור קטן לא עמוק, מלשון "כמשק גבים שוקק" בישיעה לג, ד (הר"ש).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטיל את האפר ונתקדשו ונעשו מי נדה - אין המלאכה פוסלת בהן; אלא המוליך המים המקדשין או מערה אותן מפלי לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת - אין בכך פלוג. וכן מזה מהן בידו אחת והוא עושה מלאכה בידו האחרת.

(2) משנה, פרה פ"ד, ד. (3) לפני נתינת האפר עליהם. (4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב"ספרי" חוקת, פסקה קכד - שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מנין (שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה", כבר הם מי נדה. ובמשנתנו מפרש רבינו שלמדנו מים מפרה, ששניהם נכללו באותו פסוק, ואות "ל" של "למי נדה" משמעותה, שהאדם חושב לעשותם מי נדה, ואחרי נתינת האפר כבר נעשו מי נדה, ואין הכתוב מדבר בהם. (נתבאר כבר, שהדינים שאינם יוצאים מפשוטו של הכתוב, אלא ע"י דרשה נוטה מהפשוט, דינים מקובלים הם, ומקובל גם לדרוש כך את הכתוב, ולפיכך אומר רבינו כאן: "דברי קבלה" אף-על-פי שנדרשים ב"ספרי" מן הכתוב). (5) מהכלי ששאב בו את המים מהמעין, לכלי שבו יתן את האפר על המים.

ב. השכר פוסל בקדוש ובהזיה, ואינו פוסל במלווה. כיצד? הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן - הרי אותן המים כמי המערה והאפר כאפר מקלה¹⁰ שאינו פלוג. אבל נוטל הוא שכר למלאת המים או להוליכן. ומקדשין אותן בחנם, ומזה מהן המזהה בחנם. הרי המקדש או המזהה זקן¹¹ שאינו יכול להלך עמו במקום רחוק לקדש או להזות - ממנו להלך עמו מרביבו על החמור, ונותן שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שבטלו ממנה¹². וכן אם היה פהן, והיה טמא¹³ בטמאה המונעתו מלאכל תרומתו¹⁴ בעת שנילך עמו להזות או לקדש - הרי זה מאכילו ומשקהו וסכו¹⁵; ואם בטלו ממלאכה - נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה. שפל אלו הדברים אינן שכר שנשתכר בקדוש או בהזאה, שהרי לא הרויח פלוג ולא נוטל אלא פנגד מה שהפסיד.

(6) משנה, בכורות כט, א. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמגכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טומאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה

שמעורב בהם טיט רך. (76) מעורבים בהם מים פסולים. (77) ולא גזרו על תערובת כשרים משום תערובת פסול. כחכמים שם.

יד. המים⁷⁸ שנשפנתו⁷⁹ שנויין מחמת עצמן⁸⁰ - פשרין.

(78) שם מי"א. (79) נשתנה טעמם או צבעם. (80) ולא מתערובת דבר מן החוץ.

טו. באר⁸¹ שנפל לתוכה חרסית או אדמה ונעשו מימיה עכורין⁸² - ממלא ממנה ואין צריך להמתין⁸³. נפל לתוכה שטף⁸⁴ של מימי גשמים⁸⁵ - ימתין עד שתציל⁸⁶.

(81) שהוא מעיין. (82) על-ידי עליית אבק וחול מקרקע הבאר (רבינו בפירושו שם). (83) עד שקיעת החול, שהחול הבא מקרקעית המעיין, אינו פוסל. כר' עקיבא שם. (84) תוספתא שם פ"ט ה"ב. (85) ונשתנה מראה מי הבאר (הגר"א שם). (86) שיחזרו המים לצלילותם הקודמת. חרסית ואדמה אינם מתערבים כל-כך במים, ולפיכך אין צריך להמתין. אבל מי גשמים מתערבים ונשתנו המים שלא מחמת עצמם. שנינו בתוספתא: הכול שווים (אין אדם חולק על זה) בבאר שירד לתוכה שטף של מי גשמים שצריך להמתין.

טז. אמת⁸⁷ המים⁸⁸ הבאה מרחוק, הואיל ותחלתה מן המעיין - פשרה למלאת ממנה. ובלבד שישמרה שלא יפסקנה אדם⁸⁹, ונמצא ממלא מן המים שפסקו תחלתן מן המעיין, שהן פסולין.

(87) שם במשנה. (88) חריץ עמוק בקרקע, ומי מעיין מושכים בו. (89) "אדם" לאו דווקא, אפילו תיפסק מאליה, נפסלו המים שנשארו בחלק האמה שאינו מחובר למעיין. פסק כתנא-קמא, שצריכה שמירה.

פרק שביעי

(1) יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזיה ומילוי, הממלא בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשחות ונמלך, שלשל הדלי ונפסק החבל מידו, ומים שמלאם לחטאת ואח"כ נמלך.

א. המלאכה פוסלת² במים קדם שיתקדשו³, ואינה פוסלת בהזאה. ודברים אלו הן דברי קבלה⁴. כיצד? הממלא מים לקדוש ונתעסק במלאכה אחרת בשעת המלווי, או בשעת הולכת המים שממלא, או בעת שמערה אותן מפלי אל פלי⁵ - פסולין. לעולם המלאכה פוסלת במים עד שייטל להן את האפר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין פשר אלא זו שנתקדשה מהן פתחלה. אבל אם אמר לו: קדש לי²⁹ את אלו - הרי פלן פשרין³⁰; שהרי לקדוש אחד מלאן³¹, ואף על פי שנתמלך עליה לקדשה חמשה קדושין³² - הרי לא קדש הוא אלא אחר³³ קדש לו.

22) שם מ"א. (23) שכל אחד יקדש את חביתו. (24) וגם לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25) הראשונות נפסלו לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26) והאחרות נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק. (27) המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המלויים שאחריהן, כמו שנתבאר למעלה. (28) והממלא מסתלק מכל הענין, הרי השני בא במקומו, וכאילו הוא מילאן (רבינו בפירושו למשנתנו). (29) ואם כן, השני אין לו כל השתדלות במעשה המילוי, והראשון שמילא אינו עושה כל מלאכה. (30) כמו בחמישה שמילאו. (31) נימוק למה לא נפסלו ארבעה הראשונים. (32) ואמרנו שבנמלך, כשרה הראשונה בלבד. (33) שלא מילא, ואינו פוסל את המלויים של אדם אחר.

ו. הרוצה³⁴ למלא מים לקדשן ומים אחרים לצרכיו³⁵ - ממלא את של צרכיו תחלה, וקושן³⁶ וטוענן לאחוריו, ואחר כך ממלא את של חטאת, כדי שלא יתעסק במלאכה³⁷ אחר המלוי³⁸, ונוהגם לפניו³⁹ והולך.

34) שם מ"ה. (35) צרכים פרטיים. (36) בזמנם היו ממלאים מים בנוודות של עור, וקושרים את פיהם בחבל וכדומה, כדי שלא יישפכו. (37) מילוי המים לצרכיו הפרטיים. (38) של מי חטאת. (39) ואם נתן את מי החטאת לאחוריו - פסולים, לפי שכתבה תורה (במדבר יט, ט): "למשמרת", משמע שצריך לשומרם, ואם הם מאחוריו אינו יכול לשמרן שמירה מעולה (נראה שפסולים מדרבנן, ומדאורייתא מספיקה השמירה גם כשהמים לאחוריו. ראה לקמן פ"י ה"ד).

ז. שנים⁴⁰ שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו והגביהו זה על זה⁴¹ ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו בשעת מלואו⁴²: אם מלאו שניהם לקדוש אחד⁴³ - המים פשרים⁴⁴; ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו - זה שהגביה או הוציא את הקוץ פסל מימיו⁴⁵.

40) שם מ"א. (41) עזרו זה לזה בהגבת החביות. (42) והקוץ התחוב מפריע לו בעבודת המילוי. (43) לערב את המים וליתן את האפר על המים המעורבים. (44) מפני שכל המלאכות היו לצורך המילוי האחד. (45) מפני שעשה מלאכה בשעת המילוי שלא לצורך המילוי שלו.

ח. השואל⁴⁶ חבל למלאות בו ומלא, ונטל החבל

שמותרת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם בשמן (מלשונו - שהיא גם לשון המשנה - משמע שמאכילהו ומשקהו חנים, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי תרומה).

ג. הממלא¹⁶ באחת ידו ועושה מלאכה בידו האחרת, או הממלא לו ולאחר, או שמלא לשנים באחת¹⁷ - שניהן פסולין; שהמלוי מלאכה, ונמצא כל מלוי משניהם פאלו עשה עמו מלאכה אחרת. וכבר הודענו, שהמלאכה פוסלת במלוי, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחרים.

16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר בה"ד.

ד. הממלא¹⁸ לאחרים, אפלו מלא אלה חביות זו אחר זו לאלף בני אדם¹⁹ - פלן פשרים, וכל אחד מהן נוטל המים שלו ומקדשן. מלא לעצמו חבית אחר חבית: אם נתפון לקבץ כל החביות לכלי אחד ולהשליך עליהן את האפר ומקדשן קדוש אחד - פלן פשרים, שהכל מלוי אחד הוא²⁰; אבל אם נתפון לקדש כל חבית וחבית בפני עצמה - פלן פסולין חוץ מן האחרונה; שהראשונה נפסלת במלאכה שעשה קדם שיקדש, והוא מלוי השניה, וכן השניה נפסלת במלוי השלישית, ואין פשרה אלא אחרונה²¹.

18) רבינו בפירושו למ"א שם, כותב שדין זה התבאר בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ז ה"ד) ומנמק את ההבדל בין לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין המלויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא לעצמו כדי לקדש הרי המלוי השני הוא מלאכה המפסיקה בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19) משמע, שאם מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו). (20) והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול. (21) שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

ה. חמשה²² שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה קדושים²³, פגון שישליך האפר על כל אחת ואחת בפני עצמה, ונמלכו לערבן ולקדשן פלן קדוש אחד, או שמלאום לקדשן קדוש אחד ונמלכו לקדשן חמשה קדושין - פלן פשרין, שהרי לא נתעסק הממלא במלוי אחר²⁴. אבל היחיד שמלא חמש חביות לקדשם חמשה קדושין, אף על פי שחזר ונמלך לקדשן קדוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קדושין - אין פשר אלא אחרון²⁵. מלאן לקדשם קדוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קדושין - אין פשר אלא זה שקדש בתחלה²⁶. וכן אם אמר לאחר²⁷: קדש לה²⁸ את אלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְשִׁתוֹתַי - פְּשִׁיטָה אֶת הַפְּלִי לְשִׁתוֹת פֶּסֶל הַמַּיִם⁷¹,
אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁתָה מִהֵן כְּלוּם.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות, וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציאו. (68) ה'כסף משנה' גורס 'וצריך לנגב'. אולם אפשר לקיים גירסתנו: 'ואינו צריך לנגב', וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתיה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לברכה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שמא יימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך לקדש מה עושה.

א. מי שהיו מימיו על פתפו ועמד והורה הוראה² לאחרים, או שָׁדַן דִּין, או שִׁחְלָצָה בְּפִנְיָו³ או מֵאָנָה⁴, או שֶׁהֲרָא לְאַחֵרִים אֶת הַדֶּרֶךְ⁵, או שֶׁהֲרִג נַחֵשׁ או עֶקְרָב, או נָטַל אֶקָלִין מִן הַשּׁוּק לְהִצְנִיעֵם - הָרִי הַמַּיִם פְּסוּלִין, שֶׁהָרִי נִתְעַסַּק בְּדָבָר אַחֵר קִדְּם שִׁיתָן הָאֶפֶר עַל הַמַּיִם. אֲבָל אִם נָטַל הָאֶקָלִין לְאֶקָלִין וְאֶקָלִין כִּשְׁהוּא מִהֶלֶךְ, או שֶׁהֲרִג נַחֵשׁ או עֶקְרָב הַמְּעַפְּבִין אוֹתוֹ⁷ - הָרִי הַמַּיִם פְּשִׁרִים, שֶׁזֶה מִצְרָף הוֹלֵכֵת הַמַּיִם⁸. זֶה הַפְּלִל: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם מְלָאכָה שֶׁעָשָׂהוּ קִדְּם מִתַּן הָאֶפֶר, בֵּין עֲמַד בֵּין לֹא

בְּיַדְיוֹ וּמִיָּמָיו עַל פֶּתְפוֹ, וּפָגַע בְּבַעֲלִים⁴⁷ בְּדַרְכּוֹ וְנָתַן לָהֶן אֶת הַחֶבֶל כִּשְׁהוּא מִהֶלֶךְ - כִּשְׂרִין⁴⁸. וְאִם יָצָא מִן הַדֶּרֶךְ בְּדִי לְהוֹלִיךְ הַחֶבֶל לְבַעֲלִים - פֶּסֶל אֶת הַמַּיִם⁴⁹.

(46) שם מ"ו. (47) שהשאלו את החבל. (48) הולכת החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49) ההליכה שלא לצורך המים - פוסלת.

ט. מי שהיה ממלא⁵⁰ ומשליך החבל שמלא בו על הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ⁵¹ על ידו - פסול⁵². ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו - המים פשרים.

(50) שם מ"ז. (51) כרך אותו סביב ידו. (52) אפשר היה לו לכרוך על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת החבל על הקרקע.

י. הממלא⁵³ ונותן להבית⁵⁴ עד שימלאנה מים, והצניע את הבית⁵⁵ שלא תשבר⁵⁶ בשערה שהיה ממלא, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה⁵⁷ למלאת בה - פשר, שזה מצרף המלוי הוא. אבל אם הצניעה או נגבה בדי להוליך בה את הקדושים⁵⁸ - פסול, שהרי עשה מלאכה שאינה לצרף המלוי⁵⁹. וכן הממלא ונותן לשקת, ופנה חרסית מן השקת בשעת מלוי: אם בשביל שתחזיק מים רבים - פשרים, שהרי זו צרף המלוי; ואם בשביל שלא יהיו החרסין מעפפין אותו בשערה שהוא זולף⁶⁰ את המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך הבית גדולה על שתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

יא. הממלא⁶¹ דלי לשותות, ונמלך וחשב עליו למי חטאת: אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב - מערה⁶² ואינו צריך לנגב⁶³; ואם משהגיע הדלי למים חשב - מערה וצריך לנגב⁶⁴ ואחר כך ימלא בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל מידו⁶⁵, אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁶. נמלך והוא עזדה בתוך המים⁶⁷ וחשב עליו למי חטאת - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁸. מים שמלאן למי חטאת⁶⁹, ואחר שנתמלא⁷⁰ חשב עליהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֲצֹמוֹ קִדְשׁ - פֶּסֶל, שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֹאכָה קֹדֶם מִתֵּן אֶפֶר בְּמִים²¹; וְאִם לְחִבְרוֹ קִדְשׁ - הַמִּים בְּשָׂרִים, שָׂאִין זֶה פּוֹסֵל מִמֵּי שֶׁל חִבְרוֹ²² בְּמֹלֶאכָה שֶׁעָשָׂה; שָׂאִין הַמְּלֹאכָה פּוֹסֵלֶת בְּקִדּוֹשׁ²³ אֲלָא בְּמִים, וְהוּא²⁴ שִׁיחָהּ הַעוֹשֶׂה הַשׁוֹמֵר אוֹ הַבְּעָלִים.

21) שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה. [והר"ש מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. (22) חבירו לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. (23) ולפיכך אף על פי שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת. (24) בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב. עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על המים.

ד. הַמְקִדֵּשׁ לְעֲצֹמוֹ וְלְאַחַר כְּאַחַת - שֶׁלּוֹ פֶּסוּל, שֶׁהָרִי נִפְסְלוּ הַמִּים שֶׁל עֲצֹמוֹ²⁵ בְּעֶסֶק שְׁנֵתְעֶסֶק בְּקִדּוֹשׁ חִבְרוֹ. אֲבָל אִם קִדְשׁ לְשָׁנִים כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם בְּשָׂרִין, שָׂאִין מְלֹאכָתוֹ פּוֹסֵלֶת מִי אַחֲרֵים.

25) לפני נתינת האפר.

ה. הַמְּמַלֵּא לְעֲצֹמוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו²⁶ כְּאַחַת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד - פֶּסוּל, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁים - בְּשָׂרִין²⁷. קִדְשׁ לְעֲצֹמוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד²⁸ - בְּשָׂרִים²⁹, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין³⁰ - פֶּסוּלִין³¹. מְלֵא וְקִדְשׁ בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת לְעֲצֹמוֹ³² - שְׁנֵיהֶן פֶּסוּלִין³³. מְלֵא לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד - בְּשָׂרִין, בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין - פֶּסוּלִין³⁴. קִדְשׁ לְאַחַר בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, בֵּין בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד בֵּין בְּשָׁנֵי קִדּוּשִׁין - שְׁנֵיהֶן בְּשָׂרִים³⁵. מְלֵא וְקִדְשׁ בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת לְאַחַר - הַמְּלִוִי פֶּסוּל³⁶, וְהַקִּדּוֹשׁ בְּשָׂרִין³⁷. זֶה הַכֹּל: כָּל מְלִוִי שֶׁעָשָׂה עֲמוֹ מְלֹאכָה, בֵּין שֶׁמְלֵא לְעֲצֹמוֹ בֵּין שֶׁמְלֵא לְאַחַר - פֶּסוּל. וְכָל מִים שֶׁנִּתְמַלְאוּ כְּהִלְכָתוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה קֹדֶם שִׁיתָן אֶת הָאֶפֶר: אִם הָיוּ הַמִּים שֶׁלּוֹ - הָרִי הֵן פֶּסוּלִין, וְאִם הָיוּ שֶׁל אַחַר - בְּשָׂרִין. וְכָל דָּבָר שֶׁבִידֵין³⁸ וְעָשָׂה מְלֹאכָה, בֵּין שֶׁיֵּשׁ שֵׁם שׁוֹמֵר שָׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מְלֹאכָה בֵּין שָׂאִין [שֵׁם] שׁוֹמֵר - פֶּסוּל³⁹; וְדָבָר שָׂאִינוֹ בִּידּוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה: אִם יֵשׁ [שֵׁם] שׁוֹמֵר - לֹא פֶּסֶל⁴⁰, אִם אֵין שֵׁם שׁוֹמֵר - פֶּסֶל⁴¹.

26) שתי חביות. (27) הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד - כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי אפילו מילא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה - שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין אנו יודעים איזו חבית קדמה. (28) הטיל אפר בשתי ידיו לחבית אחת. (29) מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה

עֲמַד - פֶּסֶל; וְדָבָר שָׂאִינוֹ מִשׁוֹם מְלֹאכָה: אִם לֹא עֲמַד - בְּשָׂרִים, וְאִם עֲמַד - פֶּסֶל. הִיָּה מְהִלָּךְ בְּמִים וּפְרִץ בְּשַׁעַת הַלּוּכּוֹ מְקוּם שִׁילָךְ בּוֹ, אִף עַל פִּי שְׁפָרִץ עַל מִנֵּת לְגִדְרֵי⁹ - בְּשָׂרִים¹⁰; וְאִם גָּדַר קֹדֶם שִׁיתָן הָאֶפֶר - פֶּסוּלִין¹¹. וְכֵן אִם קָצָה¹² פְּרוֹת לְאָכֹל, אִף עַל פִּי שְׁכַנְתָּנוּ לְהַקְצוֹת¹³ אֶת הַשְּׂאֵר¹⁴ - בְּשָׂרִין; וְאִם הִקְצָה קֹדֶם מִתֵּן הָאֶפֶר - פֶּסֶל¹⁵.

2) בענייני איסור והיתר. (3) השתתף כדיון בסידור החליצה. (4) קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבעלי זה והנישוני בטלים. (5) עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. (6) אפילו אגב הילוך וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין הצניעם". מפני ששני אלה הם מלאכה ממש פוסלים אפילו לא עמד. (7) אינו יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. (8) נראה שרבינו מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד. (9) כשיחזור בלי מי חטאת. (10) הפירצה היא לצורך הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את הפירצה. (11) אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם מרוטנבורג בפירושו למשנה). (12) קצץ. (13) לקצוץ ויש מפרשים לשטוח לייבוש. (14) את הפירות שנשאר על העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב להקצות אותם אחר כן. (15) שמלאכה זו אינה לצורך האכילה ממש.

ב. הִיָּה אוֹכֵל בְּשַׁעַת הוֹלְכַת הַמִּים וְהוֹתִיר, וְזָרַק מֵה שְׁהוֹתִיר לְתַחַת הַתְּאֵנָה אוֹ לְתַחַת הַמְּקָצָה¹⁶: אִם נִתְפָּן שֶׁלֹּא יֵאָבְדוּ הַפְּרוֹת - הָרִי הַמִּים פֶּסוּלִין, שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֹאכָה; וְאִם זָרַקָן לְפִי שָׂאִין לוֹ צִרְף בְּהֵן - הָרִי הַמִּים בְּשָׂרִין. הַמְּמַלֵּא מִים לְקִדְשֵׁן וּמְסָרֵן לְאַחַר לְשִׁמְרָן, וְעָשׂוּ הַבְּעָלִים מְלֹאכָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמִּים, שֶׁהָרִי מְסָרֵן לְשׁוֹמֵר; וְאִם עָשָׂה הַשׁוֹמֵר מְלֹאכָה - פֶּסֶל, שֶׁהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ וְהוּא נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים. הָיוּ שְׁנַיִם שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּים וְעָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מְלֹאכָה - הַמִּים בְּשָׂרִים, שֶׁהָרִי הַשְּׁנִי מְשַׁמֵּר; חִזֵּר הָרֵאשׁוֹן¹⁷ לְשׁוֹמֵר¹⁸ וְעֲמַד הַשְּׁנִי וְעָשָׂה מְלֹאכָה - הַמִּים בְּשָׂרִים¹⁹, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל הַשׁוֹמְרִין מְלֹאכָה כְּאַחַת²⁰.

16) מחצלת שיש לה לבזבו ונותנים בה תאנים לייבשן. (17) אחר שעשה מלאכה. (18) בעשיית מלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזר לשמור". (19) אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה. (20) אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. הַמְקִדֵּשׁ כְּאַחַת יָדוֹ וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּשָׁנֵיהָ: אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר, ונוטל קרדם אם צריך לחפור בו אפר הפרה, ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וקשר⁴⁸. ואם משנטל האפר לקדש בו פסה הפלי שהיה בו האפר או שהגיה⁴⁹ את הדלת או שזקף את הפלי⁵⁰ בארץ קדם שישליו האפר למים - פסל המים⁵¹; אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. זקף את הפלי שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר⁵² - פשרים, מפני שאי אפשר; שהרי אם הגיחו בארץ - פסל, ואם פסוהו - פסל⁵³. נוטל את האפר וראוה שהוא מרבה והחזיר ממנו⁵⁴ - כשר⁵⁵. נתן האפר על המים וראוה שהוא מרבה ונטל ממנו לקדש מים אחרים - כשר⁵⁶. קרסם⁵⁷ עלה זית לחתות בו האפר⁵⁸; אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה⁵⁹ - פסל⁶⁰, ואם בשביל שיכנס האפר בפלי⁶¹ - כשר⁶².

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתינת האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שפופרת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתינתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתינת האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים. (60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפזר האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

פרק השיעוי

1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקתות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשתותם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת קימעה קימעה. (30) הטיל אפר לשתי חביות כאחת. (31) שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה), שלעצמו פוסל הקידוש את המילין]. (32) מילא חבית וקידש חבית שמילאה קודם. (33) שמא קדם מילוי השנייה לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה, והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34) במילוי אין הבדל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35) כמו קידש לשניים כאחת בהלכה ד. (36) שמא קדם לו הקידוש. (37) שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר בהלכה ג. (38) אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו. (39) פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת). (40) מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים, והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41) בשעת עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

ו. האומר לחברו: קדש לי ואקדש לך, וקדשו זה לזה - הראשון כשר, והשני פסול, שהרי קדש כשכר⁴². אמר לו: מלא לי ואמלא לך, ומלאו זה לזה - הראשון פסול, הואיל וכוונתו שימלא לו חברו חלף מלוי זה, הרי זה כממלא לו ולאחר⁴³ שהן פסולין⁴⁴; והשני כשר, שהמלוי כשכר מתר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין ככוונתו מלוי אחר⁴⁵.

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא יקבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתינת האפר במים שלו.

ז. האומר לחברו: קדש לי ואמלא לך - שניהן כשרין; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש⁴⁶, והמלוי כשכר מתר. מלא לי ואקדש לך - שניהן פסולין. זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא כממלא ומקדש פאחת⁴⁷, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש באחרונה פסול - שהרי קדש כשכר, וכאלו החזיר חוב שעליו.

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) תוספתא פ"ו ה"ג. 8) "ולקחו לטמא", משמע שהלקיחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. 9) משנה פרה פ"ו, מ"א. 10) מפני שנאמר "ולקחו . . . ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ג. קדש¹¹ פחות מקדש¹² הזאה בכלי זה ופחות מקדש הזאה בכלי אחר - לא נתקדשו. היה האפר¹² צף על פני המים וננס ממנו מלמעלה¹³ וקדש בו מים אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שניה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפלו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

11) זבחים צג, ב. 12) פרה פ"ו מ"ב. 13) אפר שלא נרטב במים. 14) כחכמים, שם. 15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. פלי קטן¹⁶ שהיה בתוף פלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - פי'ן שנתן האפר במים שפבלי הגדול נתקדשו פל המים שבתוף הפלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים פלן מערבין.

16) שם משנה ג.

ה. היה ספוג¹⁷ בתוף המים בעת שנתן האפר - הרי המים שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי¹⁸. כיצד יעשה? זולף את פל המים עד שמגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג, אף על פי שהמים צפין על גביו פל שהין¹⁹ - פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין²⁰ ומתערבין במים הפשין. נפל ספוג לתוף המים המקדשין - נוטל²¹ וסוחטו הוץ לפלי, והמים שבפלי פשין²².

17) שם. 18) והתורה אמרה: אל כלי. 19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. 20) ע"י לחץ קל. 21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. 22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימוק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשכבו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

ו. שתים²³ שקתות²⁴ שבאבן²⁵ אחת שנתן את האפר לתוף אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין. ואם היו נקובות זו לזו²⁶ כשפופרת הנוד²⁷, או שהיו

א. כיצד מקדשין² את המים באפר הפרה? נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים³, ומערב הכל. ואם נתן האפר תחלה ואחר כך נתן עליו המים - פסול⁴. ומהו זה שנאמר בתורה: ונתן עליו מים חיים? כדי לערב את האפר במים⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים... כו".

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בענין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתנת המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללותו הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פי-זה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים, פסול". ויש לומר שכיון שהדין הוא שגם במים שנותן בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתנת המים בכלי.

ועוד יש לומר, שגם עניין ה"רצוא" (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול - 'שוב' (מים), והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן יא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) סוטה טז, ב. 3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. 4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. 5) ומשמע שנותן המים על האפר. 6) אחר נתנת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

ב. המקדש צריך שיתפונן⁷ ויתן האפר בידו על המים; ונאמר: ולקחו לטמא - עד שיהיה מתפונן לקדוש ולמלוי ולהתזיה⁸. אבל אם נפל האפר מן הפלי שיש בו האפר לתוף המים, או שננטל האפר בידו ודחפו חברו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הפלי⁹ או על ידו ואחר כך נפל למים - הרי זה פסול¹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כך. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). (41) שרף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשאר רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשאר צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

ט. המטביל⁴⁴ כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש⁴⁵ - צריך לנגב⁴⁶ ואחר כך יקדש בו. הטבילו במים הראויין לקדש - אינו צריך לנגב⁴⁷. ואם הטבילו לאסוף בו מים מקדשין - בין כך ובין כך צריך לנגב⁴⁸.

(44) שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני שמשתמשים בהם למי חטאת. (45) שאינם מים חיים. ראה למעלה פ"ו. (46) כדי להעביר את לחלוחית המים הפסולים שעל דופני הכלי. (47) ואף-על-פי שצריכים מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלחלוחית כמו במים פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו לשם מילוי (תפארת ישראל). (48) מפני שתערובת מים שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

י. קרויה⁴⁹ שהטבילה במים הראויין לקדש⁵⁰ - מקדשין בה⁵¹; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת⁵², מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותן. נטמאת והטבילה - אין מקדשין בה⁵³, שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה.

(49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשאה הקליפה העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי, נבלעים בה מים ונפלטים ממנה (שם מ"ג). (50) במשניות שבידינו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש". ורבינו גורס "הראויים". (51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטים לתוך המים העומדים לקידוש. אבל אם הטבילה במים שאינם ראויים לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדין ניגוב). (52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. (53) בטומאה החמירו יותר (כסף-משנה).

יא. מים מקדשין⁵⁴ שנפלו לתוך שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיה⁵⁵ - פסולין⁵⁶. אפלו היו יבשים⁵⁷ ביותר, כגון הנמלה והדירה והפנה שבתבואה. נפל לתוכה חפושין⁵⁸, אף על פי שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן - הרי המים פסולין,

המים צפין על גביהן²⁸ אפלו פקלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין²⁹.

(23) משנה שם פ"ה, ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נתנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יזלפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות (אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. (28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. (29) מפני שהן ככלי אחד.

ז. שתי אבנים³⁰ שהקיפן זו לזו ועשאן שקת³¹, וכן שתי ערבות³², וכן שקת שגחלקה, ונתן אפר בחלק אחד מהן - המים שביניהן³³ אינן מקדשין³⁴. ואם חפרן בסיד או בגפסטיס³⁵ והם יכולות להנטל פאחת - המים שביניהן מקדשין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתיהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד החריץ שביניהן. והמדובר כשחיברן בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). (34) מפני שמקום החריץ משתייך גם לחצייה השני של השוקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחריץ. (35) בהרבה לשונות לועזיות - גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

ח. מים מקדשין³⁷ שנתערבו בהן מים אחרים פל שהוא, אפלו מים שנתמלאו לקדוש - הרי אלו פסולין³⁸. וכן אם ירד לתוכן טל³⁹ - הרי אלו פסולין. נפל לתוך משקין⁴⁰ ומי פרות - יצרה הכל, וצריך לנגב הכלי ואחר כך יתן לתוכו מים מקדשין אחרים. נפל לתוך דיו קומוס⁴¹ ונקנקתום⁴² וכל דבר שהוא רושם - יצרה ואין צריך לנגב⁴³; שאם ישאר שם דבר הרושם, הרי הוא נראה.

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"י ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "יניחנה בחמה והטל עלה". (40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. פלי' 76 שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה וכא ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסוהו בנדאי. הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה החלדה⁷⁷ לשנות ממנו או שיירד לו טל בלילה - פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש כאן שתי ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם תמצא לומר אדם גלהו, שמא היה טהור⁷⁸ לחטאת או לא.

76 שם פ"א מ"א. (77 הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה ה"ב). 78 ושני ספקות להיתר - מותר בין באיסור והיתר, ובין בטומאה וטהרה.

יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש לטמא לשמרן - הרי אלו פסולין⁸⁰.

79 שם פ"ז מ"י. 80 טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.

יח. שנים⁸¹ שהיו שומרין את המים ונטמא אחד מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני⁸². טהר וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון⁸³. נטמאו שניהן פאחת - המים פסולין⁸⁴.

81 שם פ"ח מ"א. 82 השני שומר עליהם. 83 שחזר לטהרתו. 84 מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים נתבאר למעלה (פ"ח ה"ב)].

פרק עשירי

1 יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה, ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחוריו, מי חטאת ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמזין עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הדיעה.

א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד. וכן ממלא אדם בכלי ומערה מפלי לכלי³ ומקדש בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מפלי לכלי ומזה מפלי אחר.

2 יומא מג, א. 3 תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע בכמה משניות במס' פרה.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן שירצה ואין בקו כלום, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם

מפני שהיא כשפופרת⁵⁹ והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.

54 שם פ"ט מ"ב. 55 של המים, ואף-על-פי שלא נתבקעו. 56 שינוי מראה המים מוכיח שנפלטה לתוכם ליחותם של בעלי החיים. 57 מטבעם, ועורם קשה. 58 תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים דקות. 59 פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמע ישר.

יב. מים מקדשין⁶⁰ ששפת מהן בהמה או חיה - פסולין⁶¹. וכן כל העופות - פסולין; חוץ מן היונה, מפני שהיא מוצצת⁶² ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים⁶³ ששתו - אינן פסולין; חוץ מן החלדה, מפני שהיא מלקקת בלשונה, ונמצאת הלחה יוצאה מפיה למים.

60 שם מ"ג. 61 מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). 62 כשהיא שותה, פותחת את פיה קימעה ומוצצת. 63 שמונת השרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה) והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

יג. מי חטאת⁶⁴ שנספתו מראיהן⁶⁵ מחמת עצמן - פשרים; נשתנו מחמת עצמן⁶⁶ - פסולין. הגלדי⁶⁷ וחזרו ונמחו - פשרים⁶⁸. אפלו נמחו⁶⁹ בחמה. אבל אם המחן באור - פסולין.

64 מים מקודשים ומי חטאת היינו הן, אלא שרבינו נקט לשונם של המקורות שמהם שאב. 65 תוספתא פרה פ"ט ה"ה. 66 עשן מעכיר את המים. 67 קרשו מפני הקור. 68 שם. 69 חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח מאליו.

יד. אפר חטאת⁷⁰ שנספתו מראיו מחמת עצמו או מחמת עצן - פשר⁷¹. נשתנו מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או גפסיס, או שנתערב בו אפר מקלה⁷² כל שהוא - הרי זה פסול.

70 שם. 71 מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר. 72 אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.

טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותתן - לא פסול, עד שישתה מהן⁷⁴. ואם שפך מן הפלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבפלי - לא פסול⁷⁵.

73 משנה פרה פ"ט, ד. 74 כר' יוסי בשיטתו של ר' יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה למעלה סוף פ"ז דין מים שאינם מקודשים). 75 את המים שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי, וחשב על הכשרן של המים שישארו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טבולי יום, אף על פי שלא העריב שמשן - הרי אלו פשרים¹⁹; שכל מעשה הפרה והמלוי והקדוש וההנהגה פשר בטבול יום, כמו שבארנו. ומפני הצדוקין מטמאין את כל פלי שטף ומטבילין אותן. ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

(14) גיטין נג, א-ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו - כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם", פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו "בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה חזון איש ו'אור שמח). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט) "למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת עיסוק במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט). (19) נתבאר למעלה פ"א הי"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

ו. הפל פשרין²⁰ להזות, חוץ מאשה וטמטום ואנדרוגינוס²¹ [והרש שוטה] וקטן שאין בו דעת²²; אבל קטן שיש בו דעת - פשר להזות. והעירל פשר להזות, שאין העירל טמא. קטן שיש בו דעת שהנהגה והאשה מסעדתו²³, כגון שאהנה לו המים בידו - הזאתו פשרה, ובלבד שלא תאחז בידו בשעת הזאה. ואם אחזה בידו בשעת הזאתו - פסולה.

(20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה: "ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב, שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים ולאיסוף אפר. ומובן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומהו יוצא, שבאיסוף ומילוי ששנינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן", פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב) במשנה ג שם, וראה קושייתו מברייתא יומא שם). (23) שם.

ז. המזה צריך לבנון ולהזות על הטמא לטהרו²⁴; ואם הזה שלא בכונה - הזאתו פסולה. אבל זה שמזין עליו²⁵ אינו צריך פנה, אלא מזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו. המתכונן להזות²⁶ לפניו והזה לאחוריו, לאחוריו והזה לפניו - הזיתו פסולה²⁷. נתכונן להזות לפניו והזה לצדדין של פניו - הזיתו פשרה²⁸.

(24) 'ספרי' זוטא: "וזהו הטור על הטמא" (שם, יט) ולא בזמן שלא נתכוון לטמא. (25) שם מ"ב. (26) במשנה, שם. (27) מפני שלא התכוון להזאה זו. (28) הצדדים של פניו, דינם כפניו.

אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר לעיר. פעם אחת⁶ הולכו כלי שהנהגה בו מי חטאת בספינה בירדן, ונמצא פזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמד בצד הנהר מפאן ויזרקם לצד השני. אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ ובידו אפר פרה או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו. (6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה, שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקיבה "שלא גזרו אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם. (9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת האפר.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰ ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על המים המקדשין ועל האפר בנהר.

(10) משמיענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול, ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייתא: "אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים. ד. המוליך מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים שנתקדשו¹², לא יפשיל הפלי לאחוריו אלא לפניו. שנתמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמוירין - הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות - נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.

(11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו, אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבאר כבר שיטת הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת המים. ומכיוון ששנינו, שמלאכה אינה פוסלת מים מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג כאן על דברי רבינו). (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו - גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר, ולא החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

ה. מי חטאת ששקלן¹⁴ במשקל¹⁵: אם הסיח דעתו - פסולין¹⁶, ואם לאו - פשרין. אבל אם שקל דברים אחרים במי חטאת, הואיל ועשאן משקלת - פסולין¹⁷, שאין זו משמרת¹⁸. כל אלו הטהורים שממלאין או שמקדשין או שמזין, וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין מהם ושזין מהן, אם היו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יעלה האזוב את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה (רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

~ יום שלישי א' כסלו ~

פָּרַק אַחַד עֶשְׂרִי

1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום והיזה בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, מי שהוזה עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזוב, ואם נפרדו הגבעולים ונשרו העלים או שלא אגדו, ודין מאימתי מזים באזוב, ואי זהו אזוב הכשר.

א. פיצד מטהרים טמא מת במי נדה? לוקח אדם טהור שלשה קלחין של אזוב ואוגדן אגדה אחת, ובכלל בד ובד גבעול אחד, וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבפלי, ומתפונ ומזה על האדם או על הפלים ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגין החמה. ואם היזה משעלה עמוד השחר - פשר. ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב שמשו והרי הוא טהור לערב. טבל את האזוב בלילה והיזה ביום, או שטבל את האזוב ביום והיזה בלילה - הזאתו פסולה, והמים מטמאין משום מי חטאת, כמו שיתבאר. עד שתהיה טבילת האזוב במים והזאתו ממונו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגין החמה. ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר - פשר, כמו שבארנו.

2) בספרי חוקת פיסקא קכח למדו זה בגזירה שווה מפסח מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזוב", ואין אגודה פחות משלושה. 3) בדים עם השורש שלהם. 4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידם וכולם כשירים (רבינו בפירוש למשנה ח שם אמר שגבעול הוא פרח לפני שיפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך, וראה שם משנה ט). 5) לא התכוון לומר שהטמא צריך לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת בפירוש: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה (כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). 6) פירוש, המים של ההזאה הפסולה מטמאים. 7) לקמן פרק ט"ו הלכה א, שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצותם, פירוש, שלא הוזה על הטמא כהלכתם. 8) למעלה כתב דין זה בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

ב. מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, פשיבוא להזות - מונה בפנינו שלשה ימים, ומזין עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב שמשו. במה דברים אמורים? בעם הארץ שבא להזות, שאפלו אמו: היום שלישי שלי - אינו נאמן, שפמא היום נטמא, לפיכך צריך למנות

ח. המזה²⁹ אינו צריך טבילה³⁰ לכל הזיה, אלא טובל את האזוב ומזה הזיה אחר הזיה עד שיגמרו המים³¹. ומזה הזיה אחת על כמה בני אדם או על כמה פלים פאחת, אפלו מאה. כל שנגע בו מן המים כל שהוא - טהור³², והוא שיתפון המזה להזות עליו. טבל את האזוב³³ ונתפון להזות על דבר שמקבל טמאה³⁴ או על האדם³⁵, והיזה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבמה, אם נשארו מים באזוב - אינו צריך לחזור ולהטביל³⁶, אלא מזה מן השאר על האדם או על הפלים השמאים, שהרי תחלת טבילתו פשרה הייתה³⁷. אבל אם טבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבמה, והיזה על האדם או על הפלי הטמא - היזתו פסולה³⁸, עד שיחזור ויטבל פעם שניה ויתפון להזות על האדם או על דבר המקבל טמאה.

(29) שם. (30) טבילת אזוב במי חטאת. (31) שבאזוב. (32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג. (34) כלים. מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה 'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה, שכתבה "אדם" בכבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם יש באזוב ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה, צריך לפרש מה ששינוי: "אם יש באזוב", הכוונה אפילו נשארו מים באזוב. ראה גירסת רבינו חננאל' ביומא יז, א. ופירושו. וראה רש"י שם).

ט. הטביל³⁹ את האזוב ונתפון להזות על דבר שאינו מקבל טמאה - המים המנטפים⁴⁰ פשרין⁴¹. לפיכך, אם נטפו בפלי וחרז והטביל בהן את האזוב בכונה להזות על דבר המקבל טמאה - היזתו פשרה.

(39) פרה, שם. (40) מן האזוב. (41) הטבילה בכונה לא נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטבל... והזה", אבל המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו מקבל טמאה, לא נפסלו המים שנשארו באזוב, ואם נטפו לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזוב ולהזות.

י. מי חטאת⁴² שנתמעטו - טובל בהן אפלו ראשי גבעולין⁴³ ומזה, ובלבד שלא לספג⁴⁴. צלוחית⁴⁵ שפיה צר - טובל ומעלה פדרכו⁴⁶ ומזה, ואינו צריך להזהר שפמא יגע בצדי הפלי⁴⁷ בפעם שניה.

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזוב. (44) שלא יקנח מדפני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו). (45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם טיפות מים אגב הוצאת האזוב בפעם הקודמת, ועכשיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָגְדָהּ. פֶּסְקוֹ וְלֹא אָגְדוּ אוֹ שְׁאָגְדוּ וְלֹא פֶסְקוּ אוֹ שְׁלֹא פֶסְקוּ וְלֹא אָגְדוּ וְהִזָּה בוֹ - פֶּשֶׁר. הָאֲזוּב הַקָּצֵר²³ - אוֹגְדוּ²⁴ בְּחוּט עַל הַפּוֹשׁ²⁵ וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְטוֹבֵל²⁶ בְּמִים וּמַעֲלָה, וְאוֹחֵז בְּאֲזוּב וּמַזְהֵ²⁷. נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם מִן הַחוּט²⁸ הִזָּה אוֹ מִן הַפּוֹשׁ²⁹ אוֹ מִן הַגְּבֻעוּל³⁰ - הִזָּאתוֹ פְּסוּלָה³¹.

16) תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה קצרה לדינים הבאים אחריה. 17) אם לקח שלושה ואגדם ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. 18) מצוה מן המובחר לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן. [בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר, ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו]. 19) לפני כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה התכוון להדגיש בסיומו זה. 20) נראה שרבינו גורס כך במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד. בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים. 21) מפריד את שלושת הבדים. 22) למעלה (הלכה א בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חוקת פיסקא קכח, שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוותו בשלושה בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם. 23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. 24) קושרו. 25) פלך. 26) כשהוא אוחו בכוש. 27) שצריך להזות באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. 28) שאגד בו את בדי האיזוב. 29) שקשרו בו. 30) והזאתו כשירה. 31) מפני שהוא ודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו מידי טומאתו הוודאית.

ה. אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמרות³², אלא בגבועולין. אלו הן היונקות? גבועולין שלא גמלו³³. ומי שהזה עָלוּ ביונקות ונכנס למקדש - פטור³⁴. ומאימתי מזין באזוב? משניני³⁵. ואזוב שהזה בו מי נדה - פֶּשֶׁר לְטַהַר בוֹ אֶת הַמְצָרֵעַ. פֶּלְ אֲזוּב שֵׁשׁ לוֹ שֵׁם לְיָוֵי³⁶ - פְּסוּל. וְהָאֲזוּב שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב בְּיַחַד³⁷ - הוּא הַפֶּשֶׁר, וְהוּא הָאֲזוּב שְׁאוּכְלִין אוֹתוֹ בְּעֵלֵי בָתִּים; אֲבָל זֶה שֶׁקוֹרִין אוֹתוֹ אֲזוּב נֶזֶן וְאֲזוּב בְּחֵלִית וְאֲזוּב מְדַבְּרֵי - פְּסוּל.

32) כִּסּוּ שָׂבוּ זֵרַע הָאֲזוּב (רבינו בפירושו למשנה). 33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ". 34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות, מפני שגם יונקות איזוב שמם, וכשרים מן התורה, ומדרבנן לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמרות חייב. פסק כתנא קמא שם. 35) יוציא ניצה (כיס קטן שהפרח תמון בו לפני פיתוחו). 36) שם נוסף המלווה את השם "איזוב". 37) בלי תוספת. 1. אֲזוּב שֶׁל אֶשְׁרָה³⁸ וְשֶׁל עֵיר הַנְּדֻמָּת וְשֶׁל עֲבוּדָה

בְּפָנֵינוּ; אֲבָל חֶבֶר שֶׁבָּא לְהַזוֹת⁹ - מִזִּין עָלָיו אוֹ עַל כָּלָיו מִיָּד¹⁰. מִי שֶׁהִזָּה¹¹ עָלָיו בְּשָׁלִישֵׁי וְלֹא הִזָּה עָלָיו בְּשִׁבְעֵי, וְשֶׁהָה פָּמָה זְמִים - טוֹבֵל בְּכָל עֵת שִׁירְיָה אַחֵר הַשְּׁבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וּמִזִּין עָלָיו בַּיּוֹם, בֵּין קֶדֶם טְבִילָה בֵּין אַחֵר טְבִילָה. אֶפְלוּ טְבֵל בַּלַּיְל תְּשִׁיעֵי אוֹ בַּלַּיְל עֲשִׂירֵי¹² - מִזִּין עָלָיו לְמַחֵר אַחֵר הַנֶּזֶן הַחֲמָה¹³.

9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. 10) הזאה ראשונה ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה. 11) רבינו בפירושו למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר מקור דינים אלה בספרי חוקת פיסקא קכט, ויש שם כמה גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני, תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היזה בשביעי לטומאתו אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)? תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא בשביעי). והספרי ממשיך: שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבס בגדיו ורחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה רק כשהיזה בשביעי, אבל אם היזה בשמיני או תשיעי רשאי הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב שעליו מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי; "ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשהה כמה ימים כותב: "ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה". 12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחור. 13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

ג. כָּל הַמְטַמְּאִין¹⁴ מִקְּבִלֵין הִזָּאה. פִּיצֵד? זָכִים וְזָבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמַת - מִזִּין עָלֵיהֶן בְּשָׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי וְהֵרִי הֵם טְהוֹרִין מִטְּמֵאת מַת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין טְמֵאה אַחֲרֵת. שְׁנַמְר: וְהִזָּה הַטַּהַר עַל הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. הָא לְמַדָּת, שֶׁהִזָּה מוֹעֲלָת לוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא. וְכֵן הָעֶרֶל מִקְּבֵל הִזָּאה. פִּיצֵד? עָרֵל שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהִזָּה עָלָיו שְׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי - הֵרִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאת מַת, וְכִשְׁמֹול טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקֻדְשִׁים לְעֶרֶב¹⁵.

14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו: "נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שנוי במחלוקת (כסף משנה). 15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מְצוֹת אֲזוּב¹⁶ - שְׁלֵשָׁה קְלָחִין, וְכָל קְלָח וְקָלַח גְּבֻעוּל אֶהָד. נִמְצָאוּ שְׁלֵשָׁה גְּבֻעוּלִין. וְשִׁירֵי שְׁנִים¹⁷. אוֹ אִם לָקַח¹⁸ שְׁנַיִם בַּתְּחִלָּה וְאֶגְדָּן - פֶּשֶׁר. נִתְפָּרְדוּ הַגְּבֻעוּלִין וְנִשְׂרָו הָעֵלִין, אֶפְלוּ לֹא נִשְׂאָר מִפֶּל גְּבֻעוּל מֵהֶם אֶלָּא כֹּל שֶׁהוּא - פֶּשֶׁר; וְשִׁירֵי הָאֲזוּב בְּכָל שֶׁהוּא¹⁹. קְלָח שֵׁשׁ בוֹ שְׁלֵשָׁה בְּדִין²⁰ - מִפְּסוּל²¹ וְאַחֵר כֶּן אוֹגְד שְׁלֵשָׁתָן; שְׁמֵצוֹתוֹ לְהִיּוֹת אֶגְדָּה²², אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ בַּתּוֹרָה שִׁיחֵיהָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא מִמֵּי הַנְּדָה בְּכָל מְקוֹם מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טָמֵא
עֲלֵתָהּ לוֹ הַזֵּהָה². אֶפְלוּ נִפְלָה הַהֲזָהָה עַל רֹאשׁ
אֶצְבְּעוֹ אוֹ עַל רֹאשׁ שִׁפְתוֹ. אֲבָל אִם נִגְעָה בְּלִשׁוֹנוֹ
- אֵינָה כְּלוּם³; אִף עַל פִּי שֶׁהִלְשׁוֹן פְּאִיבָרִים שֶׁבְּגֻלּוֹי
לְעֵצֵן טָמְאָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁵, אֵינֶן פְּאִיבָרִים שֶׁבְּגֻלּוֹי
לְעֵצֵן הַזֵּהָה וְטְבִילָהּ. וְכֵן פְּלִי⁶ שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהַזֵּהָה
עָלָיו - פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ לְגוֹפוֹ שֶׁל פְּלִי כֹּל שֶׁהוּא מִמֵּי
הַנְּדָה עֲלֵתָהּ לוֹ הַזֵּהָה.

(2) כרובא (זבחים צג, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה
אינה צריכה שיעור. ופירושו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות
כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו
לקמן בפט"ו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל
שהיא. (3) מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן
בקידושין כה, א ופסק כחכמים. (4) דברי עולא שם.
(5) בפ"א מהלכות טומאת מת ה"ג. (6) פרה פ"ב מ"ב:
"מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

ב. שְׁנֵי בָּלִים⁷ או שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְפַּנְּן לְהִזוֹת עַל
שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהַזֵּהָה עַל אֶחָד מֵהֶן, וְנִטְפּוּ הַמַּיִם מֵעַל
הָרֹאשׁוֹן עַל הַשֵּׁנִי - הֲרִי הַשֵּׁנִי בְּטָמְאָתוֹ עַד שֶׁיִּפְּלוּ
עָלָיו הַמַּיִם מֵהַזֵּהָה הַמְּזָהָה, לֹא מִן הַתְּמַצִּית⁸. הַזֵּהָה עַל
שְׁנֵי בָּלִים וְנִסְתַּפַּק לוֹ אִם הַזֵּהָה עַל שְׁנֵיהֶן כְּאַחַד או
מִחִבְרוֹ נִמְצָה עָלָיו - הַזֵּהָה פְּסוּלָה⁹.

(7) דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה
במשנה פרה פ"ב, ב. (8) המתמצים ממקום אחר, לא מן
האזוב. (9) שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה,
ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א
ה"ד).

ג. מִחֲטָט¹⁰ שֶׁנִּתְוַנְּה עַל הַחֶרֶשׁ¹¹ וְהַזֵּהָה עָלֶיהָ, סָפַק עַל
הַמִּחֲטָט הַזֵּהָה סָפַק מִן הַחֶרֶשׁ נִמְצָה עָלֶיהָ - הַזֵּהָה
פְּסוּלָה¹².

(10) שם. (11) וכלי חרס אין לו הזאה. (12) שלוש בבות
במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט,
ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג.
מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בבא
מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל
נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה
הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר
מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד
נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו
במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית
מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על
המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה,
מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא
(תפארת ישראל).

ד. בָּלִים¹³ הַמְּפַצְלִין¹⁴ שֶׁמִּהֲבְרִין זֶה לְזֶה בְּמִסְמָרִים,
כְּגוֹן מִסְפֶּרֶת¹⁵ שֶׁל פְּרָקִים¹⁶ וְאִיזְמֵל שֶׁל רֵהִיטְנִי¹⁷

זָרָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טָמְאָה³⁹ - פְּסוּלָה⁴⁰. שֶׁל תְּרוּמָה
טְהוֹרָה - לֹא יִזְהָה⁴¹, וְאִם הַזֵּהָה - כְּפֶשֶׁר.

(38) אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיוצא בזה
שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירושו בגמרא (שם לא, ב)
שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה
(דברים יב, ג): "ואשירהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי
מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב
צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן
טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות
בהנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן
ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה
שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש
בפירושו למשנה פרק י"א ז). (39) שם. איזוב שלקטו
לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. (40) אפילו אם הוא
פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק
י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא)
"והזהה טהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך
להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). (41) כיוצא
בזה שנינו בסוכה לד, ב גבי אתרוג של תרומה ופירושו שם
בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל
טומאה.

ז. אֲזוּב שֶׁלֶקְטוּ לְעֻצִים⁴² וְנִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴³ -
מִנְּגָבוֹ⁴⁴ וְהוּא כְּפֶשֶׁר לְהַזְהִיָּה⁴⁵. לֶקְטוּ לְאַכְלִין⁴⁶ וְנִפְּלוּ
עָלָיו מִשְׁקִין⁴⁷, אִף עַל פִּי שֶׁנִּגְבּוּ - פְּסוּל, שֶׁהֲרִי
נִטְמָא לְהַזְהִיָּה⁴⁸; שֶׁכֹּל הַמִּשְׁקִין וְכֹל הָאֲכָלִין וְכֹל
הַבָּלִים⁴⁹ הֲרִי הֵן כְּטָמְאִים לְעֵצֵן חֲטָאת, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנָו. לֶקְטוּ לְחֲטָאת - הֲרִי זֶה כְּנִלְקָט לְעֻצִים⁵⁰,
וְאִם נִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מִנְּגָבוֹ וּמְזָה בּוֹ.

(42) איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה,
מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים
שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו
אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. (43) אפילו טמאים
ממש. (44) כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי
החטאת. (45) שהרי אינו מקבל טומאה. (46) מחשבתו
עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד
משבעת המשקין. (47) שלא נשמרו בטהרת חטאת.
(48) בנגיעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם
המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה
באים כאחת. (49) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (50) רק
מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) יבאר אדם שנטמא במת והיזה עליו כמה הוא השיעור
הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני
אדם כאחת והיזה על האחד ונפל ממנו לאחור, היזה על שני
כלים ונסתפק לו אם היזה על שניהם כאחת, הכלים שהם
חיבור לטומאה ולהזייה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה
ולא להזייה.

א. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהַזֵּהָה עָלָיו - פִּינֵן שֶׁנִּגְעַ עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה או כדי שלא להחליפם בבגדים של אחרים. (29) שעטנו, צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן. (30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטומאה הם חיבור. (32) פרה פי"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לרדוש בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים. (35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן" (רבינו בפירושו). (36) כלים בתבנית קרן עשויים חוליות חוליות, ומשתמשים בהם לשתיה. (37) שתלויים בהם כמה מפתחות.

ז. **המחבר**³⁸ שלש פסות³⁹ של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינים, או שתיים עשרה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזאה⁴⁰; יתר מפאן⁴¹ - חבור לטמאה⁴² ולא להזאה⁴³. חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהזאה, אפילו היו ארפין ביותר או רחבין ביותר, כל שהן⁴⁴. ואי זהו קלובקרין? זה שני בגדים שמיניחין צמר גפן ביניהן ותופרין אותן פאחת ועושיין מהן חלוק לימות הגשמים.

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה. (41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא, כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כל-כך הרבה בגדים ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גודל שהוא.

ח. **פסוי**⁴⁵ **המתחם**⁴⁶ שמיחבר בשלשלת⁴⁷: הזזה על המתחם - טהר הכל⁴⁸; הזזה על הפסוי - לא טהר המתחם⁴⁹ עד שיזזה עליו.

(45) פרה פי"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים. (47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

ט. **הזוג**⁵⁰ **והענגבל**⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם הזזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

(50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרידים אותם.

י. **הטוי**⁵³ שטוים בו הפשתים או שזרין בו החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו

וכיוצא בהן: בשעת מלאכה¹⁸ - חבור לטמאה ולהזיה¹⁹, שלא בשעת מלאכה²⁰ - אינו חבור לא לזה ולא לזה. כיצד הן חבור לטמאה ולהזיה? שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה - נטמא השני²¹, ואם הזיה על אחד מהן בשעת מלאכה - עלתה הזיה לשניהן, וכאלו הן גוף אחד. וכיצד אינו חבור לא לטמאה ולא להזיה? שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת מלאכה - לא נטמא חבור, ואם נטמאו שניהן והזיה על אחד מהן שלא בשעת מלאכה - לא טהר חבור, אף על פי שהן מחברין. וזהו דין תורה. אבל מדברי סופרים²² גזרו, שיהיו חבור לטמאה אפילו שלא בשעת מלאכה, גזרה משום שעת מלאכה, ולעולם אם נגעו באחד מהן טמאה - נטמא חבור. וכן גזרו עליהן, שלא יהיו חבור להזיה אפילו בשעת מלאכה, גזרה משום שלא בשעת מלאכה, ולעולם אם הזיה על אחד מהן - לא טהר חבור, עד שיזזה גם עליו. הנה למדת, שכל מקום שאמה שומע חבור לטמאה ואינו חבור להזיה - אין זה אלא גזרה מדבריהם²³, על הדרך שבארנו.

(13) שבת מח, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים. (17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחברים זה לזה במסמרים" ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה. (22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הבדל בין חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור לטומאה הוא חיבור להזאה.

ה. שני כלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי ריעות - הרי אלו חבור לטמאה²⁴ ולהזאה²⁵, מפני שהן ככלי אחד²⁶.

(24) לחומרא. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה ההלכה הבאה.

ו. **שלל**²⁷ **הפוכסין**²⁸ **והבגד** שהוא תפור בכלאים²⁹ והן עומדין להתירן³⁰ - אינו חבור להזיה³¹, והרי הן חבור לטמאה. וכן הסלים³² שבקנתל³³, והמטה של טרבל³⁴, וקרן של פליכה³⁵, וקרנים של יוצאי דרכים³⁶, ושלשלת המפתחות³⁷ - חבור לטמאה ולא להזאה; אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממטה זו המפצלת.

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְשֵׁם חֲטָאת וְאֶחָד כֶּף יִהְיֶה טָהוֹר לְחֲטָאת. וְכֵן הַכֵּלִים, אֶפְלוּ מִזְרֵק שֶׁבַעזָרָה, אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאת עַד שִׁיטְבִילוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאת. וְכֵן כָּל הָאֲכָלִין וְכָל הַמְשָׁקִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין, הָרִי הֵן לְעֵנִין חֲטָאת פְּאָכְלִין וּמְשָׁקִין הַמְטַמְּאִין.

(2) דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה. (4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתו. (5) לתת את אפרה במים חיים על-מנת להוות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו, בחגיגה כ, א.

ב. כָּל כְּלִי הָרְאוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְגִבֵּי הַקֶּדֶשׁ, הָרִי הוּא לְגִבֵּי חֲטָאת כְּמִדְרַס הַזָּבֵד עַד שִׁיטְבִילוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאת. יוֹחֲזֵן בֶּן גּוֹדֶגְדָא⁸ הָיָה אוֹכֵל בְּטָהֳרַת הַקֶּדֶשׁ כֹּל יָמָיו, וְהָיָה מְטַפְּחֵתוֹ כְּמִדְרַס הַזָּב לְעֵנִין הַחֲטָאת⁹.

(6) שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב. (8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

ג. כָּל¹⁰ וְלֵד הַטְּמָאוֹת¹¹, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם וְלֹא בָּלִים אֶפְלוּ לְקֶדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹² - הָרִי הוּא מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים לְחֲטָאת. לְפִיכֶן אָמְרוּ¹³: הַמְקִדָּשׁ¹⁴ אֵת מִי חֲטָאת לֹא יַנְעַל אֶת הַסַּנְדֵּל, שֶׁמָּא יִפְלוּ מִשְׁקִין¹⁵ עַל הַסַּנְדֵּל וְנִמְצָא הַסַּנְדֵּל טָמֵא, שֶׁכָּל הַמְשָׁקִין טְמֵאִין הֵן לְגִבֵּי הַחֲטָאת, וְיִתְטַמֵּא זֶה הַמְקִדָּשׁ בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּסַנְדְּל¹⁶, וְנִמְצָאוּ מִי חֲטָאת טְמֵאִים¹⁷.

(10) פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון, והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים ולד הטומאה. (12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ז. (13) במשנה, שם. (14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו שמה יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירושו של ה'ברטנורא' למשנה. ראה רב"ד וכסף-משנה. וראה 'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה, אבל את האדם אינם מטמאים אלא אם-כן נגעו בידי (לקמן ה"ו), והכלי נטמא במשקין מטמא את האדם בכל נגיעה שהיא. 'והרי הוא (האדם) אומר: מטמאין לא טימאונן, ואתה טמאתנני' (מליצת המשנה). (17) שאין מונים לחטאת ראשון ושני ושלישי (לקמן ה"ו).

ד. מִי שֶׁנִּטְמָאוּ יָדָיו¹⁸ בְּלִבְד¹⁹ בְּדַבְרִים הַמְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם, כְּגוֹן שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין אוֹ בְּמְשָׁקִין וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֶדֶשׁ וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֲלָא טְבִילַת יָדָיו²⁰ בְּלִבְד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרָ²¹ - הָרִי נְטֵמָא כָּל

הַטְּוִי, וְהוּא הַנִּקְרָא פּוֹשׁ⁵⁴; וְהַנְּחָשֶׁת אוֹ הַבְּרָזֶל שְׂבִירָשׁ הַעֵץ, וְהוּא הַנִּקְרָא צְנוּרָא, שְׂבִיבָה פּוֹתְלִין וְטוֹוִין; וְהַרְחִים שֶׁבְּאִמְצַע הַפּוֹשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת פִּקְאָ⁵⁵. הַפּוֹשׁ שְׁפוֹתְלִין בִּי⁵⁶ הַחֲבָלִים שֶׁנִּטְמָא - לֹא יִזְהַ⁵⁷ עַל הַפִּקָּא שְׁלוֹ וְלֹא עַל הַפּוֹשׁ⁵⁸, אֲלָא עַל הַצְּנוּרָא⁵⁹; וְאִם הָיָה עַל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתֵּן - טָהַר הַכֵּל. וְשֶׁל פִּשְׁתָּן⁶⁰ - מִזֶּה עַל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתֵּן לְכַתְחִלָּה, שֶׁשְׁלִשְׁתֵּן חִבּוּר.

(53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש, וכן פירשו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו. (59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטווים בו פשתן, הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.

יא. עוֹר⁶¹ שֶׁל עֲרִיסָה⁶² שֶׁהוּא מַחְבֵּר לְפִקּוֹת⁶³ - חִבּוּר לְטִמְאָה וְלִהְזָאָה⁶⁴. הַמְלַבֵּן שֶׁל מְטוֹת⁶⁵ - אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לִהְזָאָה⁶⁶.

(61) שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות של תינוקות, ועניבות יוצאות מצדיהם, וכעין כפתורים היו תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מולוכלכים ביותר, מורידים את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש במשנתנו שמלבן הוא "מרובע של עץ מורכב למעלה מן המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף, וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ש מפרש שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. כָּל יְדוֹת הַבָּלִים⁶⁷ הַקְּדוּחוֹת⁶⁸, כְּגוֹן נֹצֵב הַסַּפִּין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהַנֹּצֵב נָקוּב וְהַבְּרָזֶל נִכְנָס בּוֹ - חִבּוּר לְטִמְאָה וְלִהְזָאָה. אֲבָל הַיְדוֹת הַחֲרוּקוֹת, כְּגוֹן עֵץ הַחֲנִית, שֶׁהַעֵץ נִכְנָס בְּבְרָזֶל - אֵינוֹ חִבּוּר לִהְזָאָה⁶⁹.

(67) שם. (68) מלשון מקדח. יש בהן חור עמוק, וקצה הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנן על טהרת חטאת מפני חומרתה.

א. מַעְלוֹת יְתָרוֹת² עָשׂוּ בְטָהֳרַת הַחֲטָאת³: שֶׁהָאָדָם הַטָּהוֹר, אֶפְלוּ טָבֵל לְקֶדֶשׁ וְעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאת⁴ וְלֹא לְשֶׁרֶפֶת הַפָּרָה וְלֹא לְמִלּוֹי הַמִּים וְלֹא לְקֶדֶשׁ⁵ וְלֹא לְהִזּוֹת עַד שִׁיטְבֵּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא). (35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה לפני הפיסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחריה - נטמא תוכו.

ז. **כָּל הָרְאוּי לְהִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס הַזֵּב**,³⁷ אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר לְקִדְשׁוֹ,³⁸ אִם הֵינִידוּ³⁹ הַטְּהוֹר לְחִטָּאת - נְטֵמָא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר לְחִטָּאת שֶׁהֵינִי אֶת הָאָדָם שֶׁאֵינִי טְהוֹר לְחִטָּאת⁴⁰, או שֶׁהֵינִי אֶת רֶקוּ אוֹ אֶת מִימֵי רִגְלָיו שֶׁל אָדָם זֶה⁴¹ - נְטֵמָא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. אָבָל כָּלִי שֶׁאֵינִי רְאוּי לְמִדְרָס - אֵינִי מְטַמֵּא אֶת הַטְּהוֹר לְחִטָּאת אֲלֵא אִם כֵּן נִגַּע בּוֹ.

(36) שם פ"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה, לשיבה ולרכיבה. פירטי דיניהם מבוארים בהל' משכב ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה נב, והשלמות שם). (39) הזיווה. במשנה שם שנינו: "כל הראוי לטמא מדרס - מדף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדף. פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לז): "קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר דין רוקו ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא הדין לקודש.

ח. **כָּלִי⁴² הַטְּמֵא⁴³ בְּטֵמָא מֵת⁴⁴, אִם הֵינִידוּ הַטְּהוֹר לְחִטָּאת - נְטֵמָא, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵינִי טֵמָא מֵת מְטַמֵּא בְּמִשְׁא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁴⁵. פִּיצֵד? מִפְּתַח שֶׁהוּא טֵמָא מֵת שֶׁהִיא תְּלוּי בְּדָלָת וְסִגְר הַטְּהוֹר לְחִטָּאת אֶת הַדָּלָת, הוֹאֵיל וְהֵינִי אֶת הַמִּפְתָּח הַטְּמֵא - נְטֵמָא⁴⁶. וְכֵן אִם הִסִּיט אֶת הַשֵּׁרֶץ וְאֶת שִׁכְבַת זְרַע⁴⁷ - הֵרִי זֶה טֵמָא לְחִטָּאת, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינִי אֵילוֹ מְטַמֵּאִין בְּמִשְׁא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּא⁴⁸.**

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא שאמרו, טמא מת ולא טמא מדף". פירוש, הדין שהנהיג מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטמאה דאורייתא ולא בטמאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט. (46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא שלפנינו כתוב: "ואת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורסן, מפני שבבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48) שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

ט. **הַטְּהוֹר לְחִטָּאת⁴⁹ שֶׁנִּגַּע בְּכִלִּים שֶׁהָיוּ לְמַעַלָּה מִן הַזֵּב⁵⁰ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מִדֵּף, אָף עַל פִּי**

גופו לְעֵנִין הַחִטָּאת וְצִרִיף טְבִילָה²². אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָאת אֲלֵא יָדוֹ אַחַת²³ - נְטֵמָא כָּלוּ, וְהֵרִי הוּא רִאשׁוֹן לְטֵמָאָה²⁴.

(18) שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ז. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"י מ"ב, שנינו: "הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו - טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו שיתבאר בה"ו. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא יישוב לתמיהה זו.

ה. **כָּל הַטְּעוֹן טְבִילָה²⁵, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבַרֵיהֶם, מְטַמֵּא²⁶ אֶת מִי חִטָּאת²⁷ וְאֶת אֶפְרַיִם הַחִטָּאת וְאֶת הַמְזֵה מִי חִטָּאת בְּמַגֵּעַ²⁸ וּבְמִשְׁא²⁹. וְכֵן מְטַמֵּא אֶת הָאֲזוּב הַמְּכַשֵּׁר³⁰, וְאֶת הַמִּים שֶׁנִּתְמַלְאוּ וְעִדִּין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וְאֶת הַכִּלִּי הַרִיקָן הַטְּהוֹר לְחִטָּאת. מְטַמֵּא כָּל אֶחָד מֵאלוֹ בְּמַגֵּעַ אָבָל לֹא בְּמִשְׁא³¹. וְטֵמָא שֶׁנִּגַּע בְּמִקְצַת אֶפְרַיִם חִטָּאת - פֶּסֶל אֶת כָּלוּ³².**

(25) שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר. (28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה, כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל טומאה, והטמא הגביהו או הזיוו ממקומו. (30) שנרטב במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא גזרו חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם. (טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא בזב בלבד, כמו ששינונו בשבת פג, א' "שלא מצאנו לו חבר בכל התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת). (32) עדויות, פ"ח מ"א.

ו. **אֵין מוֹנִין³³ לְחִטָּאת רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי פְּדִרְךָ שְׁמוֹנִין לְתֵרוּמָה וְלִקְדֵשׁ. פִּיצֵד? עֲשֵׂרָה שֶׁטְּבָלוּ לְשֵׁם חִטָּאת וְנְטֵמָא אֶחָד מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָא אֲלֵא לְגַבִּי חִטָּאת בְּלִבָּד, כְּגוֹן שֶׁנְּטֵמָאת יָדוֹ בְּלִבָּד, וְנִגַּע בְּחִבְרוֹ וְחִבְרוֹ בְּחִבְרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאֶה - כָּלוּ טֵמָאִין לְחִטָּאת. וְכֵן כִּלִּים³⁴ הַטְּהוֹרִים לְחִטָּאת שֶׁנְּטֵמָא כָּלִי מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא נְטֵמָאוּ אֲלֵא אַחֲרָיו בְּלִבָּד לְגַבִּי חִטָּאת³⁵, כְּגוֹן שֶׁנִּגַּעוּ מִשְׁקִין בְּאַחֲרָיו, וְנִגַּע כָּלִי זֶה בְּכִלִּי שֵׁנִי וְשֵׁנִי בְּשְׁלִישִׁי - נְטֵמָאוּ הַכִּלִּים כָּלוּ לְגַבִּי חִטָּאת, וְאֲפִלּוּ הֵן מֵאֶה.**

(33) פרה, פ"ב מ"ז. (34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת אינו מטמא אלא אם נגע בידיו, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהוּא⁵¹ טְהוֹר לְקִדְשׁ⁵² - נְטֻמָּא לְחֻטָּאת⁵³. וְכֵן פְּלִי טְהוֹר לְחֻטָּאת שְׁנַגְע בְּמִדָּה - נְטֻמָּא לְחֻטָּאת.

62) שם פי"א מ"א. 63) מים הנמצאים בכלים נקראים "שואבים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. 64) בפ"ט מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שמטמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני, ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

יב. הכל נאמנין⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שעשו בה הכל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - כל ישראל ראויין לשמירה⁶⁷. לפיכך, עם הארץ שהביא פלי מביתו, אפלו פלי חרס⁶⁸, ואמר: פלי זה טהור לחטאת - הרי זה טהור, ומקדשין בו ומזיזין ממנו, ואף על פי שאותו פלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה.

49) שם מ"ב. 50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). 51) הנוגע. 52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. 53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ז) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידיו, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין ומשקין, אבל מדף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באוכלין ומשקין, בין טהורין בין טמאים, שכל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא כל גופו, כמו שבארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיצא בו משאר פלים שאינם טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו בהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה." וצריך להבין, מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ושוורף פרה אדומה לעצמו". ויש לבאר הטעם על-פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם-הארץ ברגל) ש"עם-הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" לכן הן בחזקת טומאה. מסיבה זו לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המובא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היו חכמים מפקיעים חזקת טומאה, אלא רק משום שמפני חומרתן אין מזלזלים בה, ולכן "הרי זה בחזקת טהורה". מאותה הסיבה לא הביא הרמב"ם את טעם הגמרא בדין נאמנות עם-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו

54) משנה, שם. 55) למעלה ה"ד. 56) ה'כסף משנה' מפרש, שההבדל בין נגיעה בידיו לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראייה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראייה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשונו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). 57) כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים (תפארת ישראל, וכן גם ב'אליהו רבה' שם). 58) שם מ"ד. 59) בידו. 60) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). 61) שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי שטף (כלים שיש להם טהרה במקווה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכניס אותנו לבעייה הסבוכה שהתלבטו בה רבים - ראשונים ואחרונים - אם גזירת חכמים מועילה לעניינים שהם דברי תורה]. (5) שיש בו דברים המטמאים באוהל. (6) לחלק הארובה הנמצא בתוך הבית ולא יצא מפי הארובה לבית. (7) טפח אורך וטפח רוחב ברום טפח ואין טומאה נכנסת בפחות משיעור זה. והטעם, מפני שאין המקום טהור. שהרי האפר בתוך הבית הטמא וזה דומה לכלי חרס העומד על השרץ. (8) אלא מונח על פי הארובה. (9) מפני שהטומאה נכנסת לארובה והכלי אינו חוצץ ונכנסת הטומאה לתוך הכלי.

ב. הִיָּה הַפְּלִי שֶׁל אֶפְרוֹן¹⁰, בֵּין שְׁנֵי בָּהּ פּוֹתַח טַפַּח בֵּין שְׁאִין בָּהּ - הָאֶפֶר טָהוֹר¹¹.

(10) שאינו מקבל טומאה כלל אפילו מדברי סופרים לא מגבו ולא מתוכו. (11) כשאינו משולשל (כסף משנה). מפני שאינו מקבל טומאה כלל הוא חוצץ.

ג. וְכֵן פְּלִי שְׁנֵי בּוֹ אֶפֶר אוֹ מִיָּם מְקַדְּשִׁים וּמְקַדְּשֵׁי צְמִיד פְּתִיל¹² וְנִתּוֹן בְּאֵהָל הַמֶּת - הֲרִי הָאֶפֶר וְהַמִּיָּם טְמֵאִים. שְׁאִין אֶפֶר הַחֲטָאֵת נִצְלָת בְּצְמִיד פְּתִיל; שְׁנֵאמַר: בְּמִקּוֹם טָהוֹר, וְאִין זֶה מְקוֹם טָהוֹר.

(12) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחובר.

ד. וְכֵן אֶקְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ¹³ אֵינָן נִצְלִין בְּצְמִיד פְּתִיל¹⁴. אֲבָל מִיָּם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין וְכֵלֵי רִיקָן הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת - נִצָּל בְּצְמִיד פְּתִיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים טָהוֹרִים; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים - נִפְסְלוּ הַמִּיָּם בְּכָל מְקוֹם שֶׁהָיוּ. פִּיּוּד? הֲיֵינוּ מִיָּמֵינוּ מְקַדְּשֵׁי צְמִיד פְּתִיל וְהוּא וְהֵם¹⁵ בְּאֵהָל הַמֶּת - שְׁנֵינָהּ טְמֵאִים. הִיָּה הוּא מִבְּחוּץ וְהַמִּיָּם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין מִבְּפָנִים¹⁶ - שְׁנֵינָהּ טָהוֹרִין¹⁷. הוּא בְּפָנִים וְהַמִּיָּם בְּחוּץ - כְּשֶׁשׁ שֶׁהוּא טְמָא, כִּף מִיָּמֵינוּ פְּסוּלִין¹⁸.

(13) חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל. (14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום טהור" אלא באפר לבד, ומים המקודשים נפסלים מפני האפר שבהם. (15) המים שאינם מקודשים. (16) באוהל המת בצמיד פתיל. (17) נחבאר למעלה, שמים שאינם מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. (18) מפני שאדם טמא שומר עליהם (זר זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט הלכה י"ז).

ה. הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גְּבִי הַתַּנּוּר¹⁹ וְכִפּוּצָא בּוֹ מִפְּלִים שְׁאִין טָהוֹרִים לַחֲטָאֵת וּפְשֵׁט יָדוֹ חוּץ לַתַּנּוּר וְכֵלֵי שְׁנֵי בּוֹ מִי חֲטָאֵת בִּידוֹ, וְכֵן קָנָה הַמִּטְלַל עַל גְּבִי הַתַּנּוּר וּשְׁנֵי פְּלִים שְׁנֵי בֵּהָן מִי חֲטָאֵת תְּלוּיִין בּוֹ אֶחָד מִפְּאֵן וְאֶחָד מִפְּאֵן - הֲרִי אֵלוּ טְמֵאִין, לְפִי שְׁאִין בְּמִקּוֹם הַטָּהוֹר לַחֲטָאֵת, וְהוֹאִיל וְהֵם נִשְׁעָנִין עַל הַתַּנּוּר - הֲרִי הֵן פְּאֵלוֹ מִנְחִין עַל

מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ, ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרתה אין מזלזלין בה".

(על-פי לק"ש חלק ל"ד עמוד 23 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(65) שם פ"ה מ"ה. (66) שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67) תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68) שאם נטמא אין לו טהרה במקווה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמא נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

~ יום רביעי ב' כסלו ~

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחוץ, הזייה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת.

א. פְּלִי חֲרָס שֶׁהָיָה בּוֹ אֶפֶר חֲטָאֵת וְנִגְע בּוֹ שְׂרָץ מְצִיד²¹ - טָהוֹר, שְׁאִין פְּלִי חֲרָס מְטָמָא מִגְּבוֹ אֶפְלוֹ לְגַבֵּי חֲטָאֵת. הַנִּיחַ הַפְּלִי עַל גְּבִי הַשְּׂרָץ, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נְטָמָא הַפְּלִי - הֲרִי הָאֶפֶר טְמָא; שְׁנֵאמַר: וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחְנֶה בְּמִקּוֹם טָהוֹר, וְאִין זֶה מְקוֹם טָהוֹר. וְלֹא עַל גְּבִי הַשְּׂרָץ בְּלִבָּד, אֲלֹא אֶפְלוֹ הַנִּיחֹ עַל גְּבִי אֶבֶל שְׁנֵי²³ וְכִיּוּצָא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁשְׂמֵאֲתָן טְמָאָה קְלָה וְהֵם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים - הֲרִי נְטָמָא הָאֶפֶר; שְׁנֵאמַר: בְּמִקּוֹם טָהוֹר²⁴ - שְׁלֵא יְהִי עַל [גְּבִי] שוֹם טְמָאָה בְּעוֹלָם. וְכֵן פְּלִי חֲרָס שֶׁהָיָה בּוֹ אֶפֶר חֲטָאֵת וְנִתּוֹן עַל אֶרְבָּה שְׂבָכִית טְמָא²⁵: אִם הָיָה הַפְּלִי מְשֻׁלְּשֵׁל לְבִית²⁶ - נְטָמָא הָאֶפֶר וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּאֶרְבָּה פּוֹתַח טַפַּח²⁷; וְאִם לֹא הָיָה מְשֻׁלְּשֵׁל²⁸, אִם הָיָה בְּאֶרְבָּה פּוֹתַח טַפַּח - טְמָא²⁹.

(2) מצד הכלי ולא מתוכו. (3) שהוא שני לטומאה ואינו עושה שלישי בחולין. יש מקום להסתפק מה דינו של שלישי בתרומה ושל רביעי בקודש. יש פנים לכאן ולכאן. ומלשונו של רבינו, שכתב "אוכל שני" יש להסיק ששלישי ורביעי אינם נקראים מקום טמא לעניין זה]. (4) פירוש, חכמים עשו דבריהם כשל תורה וכשם שדברים הטמאים מדאורייתא פוסלים מן התורה את האפר שעל גביהם, אף על פי שהנגיעה בכלי אינה מטמאה, כך גזרו חכמים גם בדברים הטמאים מדבריהם. [נאפשר גם לפרש, שהאפר פסול מן התורה, מפני שהמקום הטמא מדברי חכמים אינו נקרא טהור. וסיוע קל לפירוש זה אתה מוצא בסוים דברי רבינו: שלא יהיה על גבי "שום טומאה בעולם". אולם זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנִיָּהּ טְהוֹרִין; שְׁאִין הַכְּלִי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת מִטְּמֵא אֶת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת עַד שֶׁיֵּצֵעַ בּוֹ בִּידוֹ, אֲלֵא אִם בֶּן הָיָה רְאוּי לְמִדְרָס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(31) הוי"ו.

ט. כֹּל סִפֵּק הַטְּמֵאוֹת שֶׁהוּא טְהוֹר לְגַבִּי תְרוּמָה³², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר - הָרִי הוּא טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְכֹל הַסִּפְקוֹת שֶׁתּוֹלֵדִין בָּהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, אִם נוֹלְדוּ בְּחֻטָּאת³³ - הָרִי אֵלּוּ נִשְׁפָּכִין³⁴. וְאִם נִעֲשׂוּ טְהוֹרוֹת³⁵ עַל גַּבִּי אוֹתָן פְּלִים וְאָדָם שֶׁנוֹלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת אֵלּוּ שֶׁחֻטָּאוֹת נִשְׁפָּכִין עֲלֵיהֶן - הָרִי אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת תְּלוּיוֹת³⁶. וְהַרְפָּפוֹת³⁷ אֵינָן כְּכֹלִים, וְהָרִי הֵן טְהוֹרוֹת לְתְרוּמָה וְלִקְדָשׁ וְלִחֻטָּאת.

(32) שלושה סוגי ספק טומאה הם לעניין תרומה: א. ספק טומאה, ששורפים את התרומה שנולד בה הספק; ב. שאין שורפים אותה אבל גם לא אוכלים אותה (בלשון המשנה: "תולים"); ג. התרומה נשארה בטהרתה, ספקות אלה לסוגיהם נתבארו במסכת טהרות פרק ה. (33) אם נולדו ספקות כאלה במי חטאת. (34) תרומה שהיא ראוייה לאכילה אסור לאבדה בידיים ולפיכך אם נולד בה ספק טומאה אסור לשורפה שמא היא טהורה, אבל מי חטאת שאפילו לא נטמאו אינם ראויים לשתייה מותר לשפוך אותם. (35) חולין שנעשו בטהרת חטאת. (36) ואין אנו אומרים הואיל ומי חטאת נשפכים על ספק זה, גם חולין על הטהרת חטאת יישרפו, אלא הן תלויות. והטעם, מפני שהמים אינם דבר מאכל ומשתה אין כל הפסד אם שופכים אותם, שהרי אינם ראויים להזאה. אבל הטהרות ראויות לאכילה ולא גזרו עליהן. (37) שבכות מעץ.

י. דְּבִלָּה³⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה³⁹ לְתוֹךְ מִי חֻטָּאת וְנִטְלָה וְאֲכָלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כִּפְיָצָה⁴⁰ - הַמֵּים טְמֵאִין, בֵּין שֶׁהֵיְתָה הַדְּבִלָּה טְמֵאָה בֵּין שֶׁהֵיְתָה טְהוֹרָה; שֶׁפֶל הָאֲכָלִין, אֲפֵלוּ אֲכָל קֹדֶשׁ, אֵינּוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת. וְהָאוֹכְלָה חֵיב מִיתָה⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁאֲכָל תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴². וְאִם אֵין בָּהּ כִּפְיָצָה - הַמֵּים בְּטָהֳרָתָן; שְׁאִין הָאֲכָל מִטְּמֵא אַחֲרֵים עַד שֶׁהֵיְתָה בּוֹ כִּפְיָצָה, בֵּין לְתְרוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחֻטָּאת.

(38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונדבקו לגוש אחד. (39) מעצמה לא מרצון הבעלים. (40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. (41) בידי שמים. (42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד תימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוותן והנוגע במי חטאת

גָּבִיו. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד עַל הַתְּנוּרָה וּבִידוֹ כְּלִי רִיקָן הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת אוֹ מֵים שְׁאִינָן מִקְדָּשִׁין - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין²⁰ כְּמֹת שֶׁהָיוּ. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לְתְנוּרָה וּפְשֻׁט יָדוֹ לְחֻלּוֹן וְנִטַּל כְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְהִעֲבִירוֹ עַל גַּבִּי הַתְּנוּרָה - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן הָיָה שֶׁעֲבָרָה עַל גַּבִּי טְמֵאָה²¹, כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב²² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה טְהוֹרָה²³.

(19) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם ולפיכך אינו מטמא את האדם שנגע בו ברגלו. (20) לא הקפידה תורה על מקום טהור אלא באפר בלבד, ולא נטמאו מנגיעת ידיו מפני שהאדם עצמו לא נטמא. (21) זרק את המים במקום טהור ועברו על פני טומאה ונפלו על הטמא הטעון הזאה העומד במקום טהור. (22) של זב שמטמאים טומאה חמורה, ומכל שכן אם עברה על שרץ ונבילה. (23) ומטהרת את המוזה. בתוספתא פרה פרק י' הלכה ג אמרו, שבזה אף רבי עקיבא מודה, ופירש אביו בזבחים (צג, א) מפני שהטיפה כבר נעקרה מידו אין מקום לגזור שמא יניחנה במקום הטמא.

ו. כְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ מִי חֻטָּאת וְכִלֵּי שֵׁישׁ בּוֹ קֹדֶשׁ שֶׁנִּגְעוּ זֶה בָּזֶה - הָרִי נְטֵמָא כְּלִי שֶׁל חֻטָּאת וְכֹל שֵׁישׁ בּוֹ, אֲבָל כְּלִי הַקֹּדֶשׁ טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם נִגַּע הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת בְּשִׁנְיָהּ בְּשִׁתֵּי יָדָיו כְּשֶׁהֵן מְנַחֵין עַל הָאֶרֶץ - הָרִי נְטֵמָא שֶׁל חֻטָּאת; שֶׁהָרִי הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת נְטֵמָא בְּנִגְיַעַת הַכְּלִי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְחִזְרָ וְטֵמָא אֶת מִי חֻטָּאת.

ז. הַגְּבִיָּה²⁴ שְׁנֵי הַכְּלִים בְּשִׁתֵּי יָדָיו²⁵ - שְׁנִיָּהּ טְמֵאִין. זֶה שֶׁל חֻטָּאת נְטֵמָא - מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעַע בּוֹ אָדָם שֶׁנִּגְעַע בְּכִלֵּי שְׁאִינוּ טְהוֹר לְחֻטָּאת; וְשֶׁל קֹדֶשׁ נְטֵמָא - מִפְּנֵי זֶה שֶׁהַגְּבִיָּהּ וְהוּא טְמֵא בְּנִשְׂיַאת מִי נִדְּהָ, שֶׁהֵן מְטֵמְאִין בְּמִשְׁאֵי מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ²⁶ מִחֻמַּת הַכְּלִי שֶׁל קֹדֶשׁ. לְפִיכָּה, אִם הָיָה הַכְּלִי שֶׁל קֹדֶשׁ פְּרוּף בְּגִנְיָ וְהַגְּבִיָּהּ בְּגִנְיָ וְלֹא נִגַּע בּוֹ²⁷, וְהַגְּבִיָּהּ חֻטָּאת²⁸ פִּדְרוֹ שְׁנִיָּהּ - שְׁנִיָּהּ טְהוֹרִין; שֶׁהָרִי לֹא נִגַּע בְּכִלֵּי²⁹ וְלֹא נְטֵמָא לְחֻטָּאת. אֲבָל אִם הָיָה נִוֹגַע בְּכִלֵּי הַקֹּדֶשׁ בִּידוֹ, אֲפֵלוּ הָיָה שֶׁל חֻטָּאת בְּגִנְיָ - שְׁנִיָּהּ טְמֵאִין³⁰.

(24) האדם הטהור לחטאת. (25) והוא הדין אם נגע בשל קודש והגביה את של חטאת. (26) צריך להיות: שנטמא, פירוש מפני שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בכלי של קודש מטמאים אותו מי החטאת במשא ואף על פי שלא נגע במים עצמם, אבל כל זמן שהוא טהור לחטאת, אין מי חטאת מטמאים אותו (רבינו במשנתנו שורש ז). (27) בכלי עצמו. (28) אף על פי שאינו כרוך בנייר. (29) וכלי זה אינו מטמא במשא. (30) טומאת משא פירושה אפילו בלי נגיעה. ואם כן נטמא הנושא כלי החטאת וחוזר ומטמא את כלי הקודש בנגיעתו.

ח. הַסִּטֵּי³¹ אֶת שְׁנֵי הַכְּלִים פִּדְרוֹ וְלֹא נִגַּע בָּהֶן -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחד המסיט", והמשנה תפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף-משנה). (7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בנגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשתא ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. (8) נדה ט. (9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. (10) משנה פרה פי"ב, מ"ד. (11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. (12) על הבהמה או על כלי אבנים. (13) מן האזוב לכלי טהור. (14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. (15) למעלה פי"י ה"ט. ראה בהערות שם. (16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנשארו באזוב מטמאים.

ב. אין מי חטאת¹⁷ מטמאין את הכל קדם שיעשו מצותן עד שיהיו¹⁸ טהורין וכשרין להזאה. אבל מי חטאת שנפסלו, כגון שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן מאלו הדברים הפוסלין אותן¹⁹: אם נגע בהן הטהור לתרומה - נטמא²⁰, בין שנגע בגדיו בין שנגע בשאר גופו²¹; נגע בהן אדם הטהור לחטאת ואפלו בגדיו - הרי הוא טהור²² כמות שהיה²³.

(17) שם פי"ט מ"ח. (18) פירוש, אלא אם הם. (19) נמנו למעלה בפ"ט הי"א, יב ויג. (20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנפסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף-משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. (21) ראה הלכה ג. (22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף-על-פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. (23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).

ג. מי חטאת²⁴ שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה, בין בגדיו בין בגופו - נטמא²⁵. ואם נגע בהן הטהור לחטאת בגדיו - נטמא²⁶; נגע בשאר גופו - הרי הוא טהור²⁷ כמות שהיה.

(24) שם. (25) כמו בנפסלו. (26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. (27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.

ד. מי חטאת²⁸ שנפלו לתוכן מי מעין או מי מקנה או מי פרות: אם רב מי חטאת - מטמאין במשא²⁹; ואם רב מי פרות - אין מטמאין; מחצה למחצה -

שנפסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה², בין אדם בין פלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו³; שנטמא: והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב. הנה למדת, שמי הנדה אב מאבות הטמאות של תורה. וטמאת מגען בכל שהיא⁴. ואם היה בהן פדי הזאה - מטמאין במגע ובמשא⁵, והנוגע בהן או שנושאן שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו⁶ או בשעת משאו עד שפירש ממטמאיו. שנטמא: ומזה מי הנדה יכבס בגדיו. אינו מדבר במזה על הטמא⁸; אם טהר את הטמא, קל וחומר שיהיה הוא טהור. מפני השמועה למדו, שזה שנטמא בתורה: ומזה מי הנדה - לא נאמר אלא לשעור⁹, שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן פדי הזאה שלא לצורך הזאה - טמא ומטמא בגדים דין תורה. וכמה הוא שעור הזאה? פדי שישב ראישי גבעולין של אזוב פמים. כמה דברים אמורים שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהן או נושאן שלא לצורך קדם שיעשו מצותן; אבל אחר שיעשו מצותן - אין מטמאין כלל¹⁰. כיצד? הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הפלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הזאה על הארץ או על הטהור - הרי אותן המים טהורים¹¹, והנוגע בהן והנושאן טהור. הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה¹² - הרי המים המנוטפין¹³ כשרין להזות מהן¹⁴, כמו שפארנו¹⁵. לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת, לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה¹⁶.

(2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א). (3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל-שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאין במים כשיעור הזאה. (4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. (5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיזם ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קכט). (6) בכלים פי"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי-אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) שם פי"ב מ"ד. (43) מלהביא קרבן, כאדם טמא ששגג ונכנס למקדש. (44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמה הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. (45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבדל בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". (46) שם. (47) דרך החלון הזה היו מזיזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).

ט. המזזה⁴⁸ באזוב הטמא⁴⁹ לחטאת⁵⁰: אם יש בו קביצה - המים פסולין⁵¹ והזיתו [פסולה]; אין בו קביצה - המים פשרים⁵² והזאתו פסולה⁵³. ואזוב זה⁵⁴ מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפלו הן מאה, שאין מונין לחטאת⁵⁵.

48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פי"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזהה טהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזיזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פי"ג ה"ו.

י. המגביה⁵⁶ פלי שהזה עזו והרי עזו המים פדי הזאה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שבארנו⁵⁷.

56) שם מ"ה "אוהו הוא הטהור בקורדום". (57) למעלה ה"א.

ברוך רחמנא דסייע

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) להורות בצרעת אדם פדינה הפתוב בתורה. ב) שלא יקץ סימני טמאה. ג) שלא יגלח הנתק. ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטיה על שפם. ה) טהרת צרעת. ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר. ז) דין צרעת הבגד. ח) דין צרעת הבית.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוך ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה³⁰ וקדש בכלל: אם היה הרב אפר פרה - מטמאין³¹ פמי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה - אין מטמאין במגע³² אבל מטמאין במשא³³.

28) תוספתא פרה פ"ט ה"ג. (29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון-איש, ראה ה"ב). ונראה שגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות ה"ג, שאי אפשר ליגע במים ולא להסיטם. (30) אפר עצי חולין שרופים. (31) משנה פרה פ"ט ז. (32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. (33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.

ה. אפר פשר³⁴ שנתנו על גבי המים שאין ראויין לקדשן ונגע בהן הטהור לתרומה, בין פדיו בין בגופו - נטמא. נגע בהן הטהור לחטאת, אפלו פדיו - הרי זה טהור פמות שהיה³⁵.

34) שם, מ"ט. (35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).

ו. מי חטאת³⁶ שנפסלו - לא יגבלם בטיט, שלא יעשם תקלה לאחרים, שמה יגע בטיט ויטמא; שמי חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: חטאת היא³⁷.

36) שם מ"ה. (37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.

ז. פרה ששנת³⁸ מי חטאת, אף על פי שגשחטה בתוף עשרים וארבע שעות³⁹ - בשורה טהור⁴⁰. שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמורין - אינן בטלין, אבל בזמן ששנתן פרה - בטלו, שהרי אינם שמורין⁴¹.

38) שם. (39) ולא נתעכלו עדיין. (40) אף-על-פי שנגע אחר שחיטה במי החטאת שבמיעה. (41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא-קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף-משה).

ח. המזזה⁴² מחלון שמוזין ממנו על הרבים, והזה עזו ונכנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין - הרי זה פטור⁴³; שחזקת המים שמוזין מהן על הרבים שהן פשרין, והרי זה פטור⁴⁴. אבל אם הזה עזו מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין - חיב בקרבן עולה ויורד⁴⁵, מפני שהיה לו לבדק על המים ואחר כך יכנס למקדש. מחליקים⁴⁶ היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים⁴⁷, ודורסים אותן ונכנסים למקדש, ולא היו חוששין להן שמה פסולין הן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניים ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתה דיהה משלוש הקודמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה שאין כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יתור לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זו לזו. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

ג. ארבע מראות נגעים אלו - פלן מצטרפין זה עם זה¹⁹, בין להקל בין להחמיר²⁰; בין בתחלת ראית הנגע²¹, בין בסוף השבועה²², בין לאחר שנפטר המצרע²³ או נחלט²⁴. פיצד? אַחַד נִגַע שֶׁהָיָה פְּלוֹ לְבָן כְּשֶׁלֶג או כְּסִיד הַהֵיכָל או כְּצֶמֶר נָקִי או כְּקָרוֹם בִּיצָה, וְאַחַד נִגַע שֶׁהָיָה מְקַצֵּת הַלְבָן כְּמִרְאֵה הַבְּהֵרֶת וּמְקַצֵּתוֹ כְּמִרְאֵה הַשָּׂאת וּמְקַצֵּתוֹ כְּמִרְאֵה הַסַּפְחָת²⁵ - הַפֶּל כְּמִרְאֵה אַחַד הוּא חֲשׂוֹב. אִם כֵּן, לְמָה מְנַאֵם חֻמְיָם²⁶ וְאִמְרוּ: מִרְאֵת נְגָעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן אַרְבַּע?²⁷ כְּדִי לְהִבִּין בְּמִרְאֵת²⁸. שְׁפָל כִּהֵן שְׂאִינוֹ מִפִּיר²⁹ הַמִּרְאֵת וּשְׂמֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְלַמְּדִין אוֹתוֹ וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ - לֹא יֵרָאֶה הַנֶּגַע, עַד שְׂכִיבִין וַיִּפְרִי³⁰ וַיֵּאמֶר: זֶה הוּא הַבְּהֵרֶת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָת³¹, זֶה הוּא הַשָּׂאת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָת.

(19) בנגעים שם מ"ג, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זע"ז, ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה

א. צרעת עור הפֶּשֶׁר² הוא שִׁילְפִין מְקוֹם מִן הָעוֹר³, וְתֵהִי הַלְבִּנוּנִית כְּקָרוֹם בִּיצָה⁴ וּמְקָרוֹם בִּיצָה וְלִמְעָלָה⁵. אָבָל לְבִנוּנִית שֶׁהִיא דְּהָה⁶ מְקָרוֹם הַבִּיצָה וְלִמְטָה - אֵינָה צָרַעַת, אֲלָא בַּהֲקִי הוּא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרח בעור טהור הוא.

ב. וְאַרְבַּע מִרְאֵת⁸ יֵשׁ בְּצָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר, וְאֵלוֹ הֵן: לְבָן עַז בְּיוֹתֵר שְׂאִין לְמַעַל מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר כְּשֶׁלֶג, הוּא הַנְּקֵרָא בְּהֵרֶת⁹. וְלְבָן שֶׁהוּא דְּהָה מְזֶה מְעֵט, שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כְּבֵשׁ בֶּן יוֹמֵי¹⁰, הוּא הַנְּקֵרָא¹¹ שְׂאֵת¹². וְלְבָן שֶׁדְּהָה מִן הַשָּׂאת מְעֵט, שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהֵיכָל¹³, הוּא תּוֹלְדֵת הַבְּהֵרֶת¹⁴, וְנִקְרָאת סַפְחָת¹⁵. וְלְבָן שֶׁדְּהָה מְסִיד הַהֵיכָל מְעֵט, וְהָרִי הוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה¹⁶, הִיא תּוֹלְדֵת הַשָּׂאת, וְגַם זֶה נִקְרָא סַפְחָת. הִנֵּה לְמַדְתָּ¹⁷, שֶׁהַמִּרְאֶה שֶׁהוּא כְּסִיד הַהֵיכָל הוּא סַפְחָת הַבְּהֵרֶת, וְהַמִּרְאֶה שֶׁהוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה הִיא סַפְחָת הַשָּׂאת; שְׂאִין לְשׁוֹן סַפְחָת אֲלָא טְפִלָּה. מִכָּאן אִמְרוּ: מִרְאֵת נְגָעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן אַרְבַּע¹⁸: בְּהֵרֶת וְסַפְחָתָהּ, שְׂאֵת וְסַפְחָתָהּ.

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לו, כא) - רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל-א ב, לו): ספחתי נא אל אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות - מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה - טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראתו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קריט ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

ד. הִיָּה בְּמִרְאֵה הַלֵּבָן מְאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלּוּ מְקֻצָּת אֲדָמוּמִיּוֹת מְעֻרְבֹת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעַ צְרַעַת הוּא; שְׁנֵאמַר: אוּ בְהֵרֵת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת, וְהוּא הַדִּין לְשֵׁאת³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שֵׁאת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֵת. וְהַמְרָאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעֻרָב מִלְּבַנּוּנִית וּמֵעֵט אֲדָם, הוּא הַנְּקֵרָא פְּתוּף³³. וְכִיצַד מְרָאָה הַפְּתוּף בְּאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלּוּ? כְּאֵלּוּ הֵן אַרְבַּע פּוּסוֹת³⁴ מְלֵאוֹת חֶלְבִּי³⁵, וְנִתְעַרְבַּ בְּפּוֹס הָרְאִשׁוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁנְיָה אַרְבָּעָה טְפֵינ, וּבְשִׁלִּישִׁית שְׁמוֹנֶה טְפֵינ, וּבְרִבְעִישִׁית שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי טְפֵינ. הַפְּתוּף שֶׁבַּבְּהֵרֵת הוּא הַמְרָאָה הָרְבִיעִי, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּשֵׁאת - כְּמִרְאֵה פּוֹס שְׁלִישִׁית, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּסְּפַחַת הַבְּהֵרֵת - כְּמִרְאֵה הַפּוֹס הַשְּׁנֵי, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּסְּפַחַת הַשֵׁאת - כְּמִרְאֵה הַפּוֹס הָרְאִשׁוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת טמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והכרת טמא בתוף (בתערובת כזו, שהרי "אדמדמת" נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (זוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום-טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' ס"ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה,

אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלבן אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה - שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון - מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן). וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי (שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני - הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו - טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. (21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). (22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש - שאת - הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני - וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהרוהו ופטררהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה - שיער לבן, פשיון, מחיה - אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטררהו פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס" קצ ס"ק יח). (46) משש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. (47) ראה בהלכה הבאה.

ח. נגע שְׁהִיָּה רַחְבּוֹ פְּדֵי צְמִיחַת חֻמֶשׁ שְׁעָרוֹת, אִפְלוּ הָיָה אֲרָכּוֹ אִמָּה - הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאִינוּ נֹגַע צָרַעַת עַד שְׁהִיָּה בּוֹ רְבֹוע פְּגָרִים⁴⁸. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הַלְּכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי⁴⁹.

(48) באורך כגריס וברוחב כגריס. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גריס מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵרֵת⁵⁰ - הוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר אַרְבַּע מְרָאוֹת⁵¹ שֶׁל לֶבֶן אוֹ שֶׁל פְּתוּךְ. וְהוּא שְׁהִיָּה הַנֶּגַע פְּגָרִים אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְזֶה הוּא שֶׁאֵינוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בְּהֵרֵת סִתָּם⁵². בְּהֵרֵת שֶׁהִיא עֵזָה כְּשֶׁלֶג נִרְאִית בְּאֲדָם שֶׁהוּא לֶבֶן כְּהֵרֵת⁵³, וּבְהֵרֵת שֶׁהִיא כְּהֵרֵת נִרְאִית כְּבוֹשֵׁי⁵⁴ עֵזָה. לְפִיכֵף אֵין מְשַׁעְרִין הַכֹּל אֶלָּא בְּבִינּוֹנִי⁵⁵, שֶׁאֵינוּ לֹא לֶבֶן וְלֹא שָׁחַר.

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מגזירה שוה, נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

י. שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טִמְאָה הֵן בְּצָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר⁵⁶: שְׁעַר לֶבֶן, וְהַמְחִיָּה⁵⁷, וְהַפְּשִׁיזוֹן⁵⁸. וּשְׁלֹשָׁתָן מְפָרְשִׁין בְּתוֹרָה. פִּי צַד? מִי שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בְּהֵרֵת וּבָה שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִית בֶּשֶׂר חַי, כְּשִׁרְיָאָהוּ הַכֹּהֵן - יַחְלִיטוּ וְיֹאמְרוּ טִמְאָה. לֹא הָיָה בָּהּ שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא מַחִיָּה - וְיִסְגְּרוּ⁵⁹ שְׁבַעַת יָמִים. וּבְשִׁבְעֵי יוֹמָיו: אִם נוֹלַד בְּבֵהֵרֵת שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִיָּה, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָהּ וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה מַחְלָט; לֹא נוֹלַד בָּהּ לֹא מַחִיָּה וְלֹא שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא פְּשָׁתָהּ בְּעוֹר - וְיִסְגְּרוּ שְׁבֹוע שָׁנִי. אִם נוֹלַד בָּהּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן - מַחְלִיטוּ, וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר וְיִפְטְרוּ⁶⁰; שֶׁאֵין בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר הַסֵּגֵר יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבֹועוֹת⁶⁰. וְאִם לֹאֲחֵר שֶׁפְּטְרוּ וְטָהַר פְּשָׁתָהּ הַנֶּגַע אוֹ נוֹלַד בּוֹ שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מַחִיָּה - הָרִי זֶה מַחְלָט טִמְאָה⁶¹.

(56) ראה למעלה הערה לו. (57) בשר בריא באמצע הנגע. (58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. (59) ב'משנה למלך' לקמן פי"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו.

כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

ה. כָּל הַמְרָאוֹת הָאֵלוּ, בֵּין הַלֶּבֶן בֵּין הַפְּתוּךְ³⁷, מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה וּכְמִרְאָה אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וּבֵין שְׁהִיָּה הַנֶּגַע פְּלוֹ לֶבֶן אוֹ מְצֻטְרָף לֶבֶן וּמְצֻטְרָף אֲדָמָדָם - הַכֹּל כְּמִרְאָה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהַקְלֵל בֵּין לְהַחְמִיר.

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

ו. כָּל מְרָאָה צָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר³⁸ אֵינָה קְרוּיָה נֶגַע³⁹ וְלֹא מְטֻמְאָה עַד שְׁהִיָּה מְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר⁴⁰. לֹא עִמָּךְ בְּמִשְׁשִׁיתוֹ⁴¹, אֶלָּא בְּמִרְאֵית הָעֵין, כְּמִרְאָה הַחֲמָה הַנִּרְאִית לְעֵין עִמָּךְ מִן הַצֵּל. אֲכָל אִם הָיָה מְרָאָה הַלֶּבֶן אוֹ הַפְּתוּךְ בְּשׁוּהָ עִם שְׁאֵר הָעוֹר אוֹ גְבוּהָ מִן הָעוֹר - אֵינוּ נֹגַע, אֶלָּא כְּמוֹ צִמַּח מִן הַצְּמִחִים הָעוֹלִים בַּגּוֹף.

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק (קרית ספר).

ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צָרַעַת, בֵּין צָרַעַת אָדָם בֵּין צָרַעַת בְּגָדִים - פְּגָרִים⁴² הַקְּלָקִי⁴³ שֶׁהוּא מְרַבֵּעַ⁴⁴. וְהוּא מְקוֹם מְרַבֵּעַ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר פְּדֵי צְמִיחַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ⁴⁵ שְׁעָרוֹת, שֵׁשׁ שְׁעָרוֹת אַרְף וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת רַחֵב. וְכָל הַפְּחוֹת מְזָה⁴⁶ אֵינוּ נֹגַע צָרַעַת⁴⁷.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגריס הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדול היינו כדי לכוף ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינונו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק. (4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיער שנוגע בנגע הלבין.

ב. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע, אִף עַל פִּי שְׁנַיִם שְׁעָרִים שֶׁחֹרֵר בִּינְיָהֶן וְהֵן מְפֹרָזוֹת אַחַת פֶּאֶן וְאַחַת פֶּאֶן - הֲרִי אֵלוֹ סִימָן טְמֵאָה.⁷ אִפְלוּ הִיָּה הַנֶּגַע כְּגָרִיס מְצֻמָּצָם - אֵין מְקוֹם שְׁעָרֵי הַשְּׁחֹרֵר מְמַעֲטוֹ.⁸ וּבֵין שְׁתֵּי שְׁעָרֵי הַשְּׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֵת וְהִיא מְקַפְתָּן וּבֵין שְׁתֵּי שְׁעָרֵי הַבְּסוּפָה - הֲרִי זֶה טְמֵאָה.⁹ אֲבָל אִם הָיוּ בְּצִדָּהּ מִבְּחוּץ - הֲרִי זֶה טְהוֹר,¹⁰ עַד שֶׁיְהִיָּה הָעוֹר שְׁצוּמָחֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת הַלְּבָנוֹת לְבָן. הִיָּו שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּגַע¹¹ וְשׁוֹכְכוֹת הוֹצָא לָן.¹² - טְמֵאָה¹³; הִיָּו הוֹצָא לּוֹ וְשׁוֹכְכוֹת בְּתוֹכוֹ - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה.¹⁴

(7) ששיער לבן מטמא וכו' במכנס ובמפוזר. וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומוכן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "מטמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. (12) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו. (13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

ג. לְבָן¹⁵ הַשְּׁעֵרוֹת מְטַמֵּא בְּכָל מְרָאָה, בֵּין שְׁתֵּי לְבָנוֹת פְּשִׁלָּג בֵּין שְׁתֵּי לְבָנוֹת לְבָן דְּהָהּ בְּיוֹתֵר¹⁶, הוֹאִיל וּמְרָאִיהֶן לְבָן - טְמֵא.

(15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה

(60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה). (61) נגעים פ"ג מ"ג.

יא. בְּהֵרֵת שֶׁהִיָּתָה עֲזָה פְּשִׁלָּג וְלֹא־חֹרֵר הִהְסֵגֵר נַעֲשִׂיתָ כְּקָרוֹם בִּיצָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלָה כְּקָרוֹם בִּיצָה וְנַעֲשִׂיתָ פְּשִׁלָּג - הֲרִי הִיא כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה⁶²; שְׂאִין עֲזוּת הַמְרָאָה סִימָן טְמֵאָה, וְלֹא כִּהְיָתוּ סִימָן טְהוֹרָה. אֲלֹא אִם נִתְמַעֵט מְאֻרְבַּע מְרָאוֹת וְנַעֲשִׂיתָ כִּהְיָ מְקָרוֹם בִּיצָה, שֶׁהֲרִי נַעֲשִׂיתָ בְּהֵקָה⁶³, וּלְפִיכָךְ טְהוֹר. אִם כֵּן, מַה־זֶּה שֶׁנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה: וְהִנֵּה כִּהְיָ הַנֶּגַע וְלֹא פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטְהוֹרוֹ הִכְהֵן?⁶⁴ שְׂאֵם כִּהְיָ מְאֻרְבַּע מְרָאוֹת⁶⁵ - טְהוֹר. וְכֵן אִם לֹא כִּהְיָ וְלֹא פֶּשֶׁה וְלֹא נוֹלַד בּוֹ לֹא שְׁעָרִים לְבָן וְלֹא מַחֲיָה - הֲרִי זֶה טְהוֹר⁶⁶.

(62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. (63) ראה למעלה ה"א. (64) ומשמע שכהיית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. (65) למטה מקרום ביצה. (66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, "כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום-טוב' שם פ"א מ"ג).

~ יום חמישי ג' כסלו ~

פְּרָק שְׁנַיִם

(1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שְׁעָרִים לְבָן שֶׁהוּא סִימָן טְמֵאָה בְּצִרְעַת - אֵין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.² וְכַמָּה יִהְיֶה אֲרָךְ? כְּדִי שֶׁיְהִיָּו נְטוֹלוֹת בְּזוּגָה.³ הִיָּתָה אַחַת אֲרָכָה וְאַחַת קְצָרָה מְשֻׁעָרָה, אוֹ אַחַת שְׁחֹרָה וְאַחַת לְבָנָה, אוֹ אַחַת מְלֻמְטָה וְנִחְלָקָה מְלֻמְעָלָה וְנִרְאִיתָ כְּשֵׁתִים, אוֹ שֶׁהִיָּה עֶקְרָן מְשֻׁחִיר⁴ וְרֹאשָׁן מְלֻבֵּן⁵ - הֲרִי זֶה טְהוֹר. הִיָּה עֶקְרָן מְלֻבֵּן וְרֹאשָׁן מְשֻׁחִיר, אִף עַל פִּי שֶׁהִלְבֵּן כָּל שֶׁהוּא - טְמֵא.

(2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. (3) שאפשר יהיה לגוון במספרים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר ר' עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע ראשון אין פוטרין אותו אלא מסגירים אותו שנית.

ו. אין שער לָבֵן סִמֵּן טְמֵאָה עַד שִׁתְּקַדִּים הַבְּהֵרֶת אֶת הַשָּׁעַר הַלָּבֵן; שְׁנֵאֲמַר: וְהִיא הַפֶּכֶה שָׁעַר לָבֵן - שִׁתְּהַפֵּךְ אוֹתוֹ²⁷ הַבְּהֵרֶת. אָבָל אִם קָדַם שָׁעַר לָבֵן אֶת הַבְּהֵרֶת - הָרִי הִיא כְּבֵהֶרֶת שְׂאִין בָּהּ סִמֵּן טְמֵאָה וַיִּסְגֵּר.

(26) שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן - טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". (27) כלומר, המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה את השיער השחור ללבן.

ז. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וּבָהּ שָׁעַר לָבֵן וְהִחְלַט בּוֹ, וְאָמַר כִּפּוֹ הַלֵּכָה הַבְּהֵרֶת וְהֵיחִיָּה שָׁעַר לָבֵן בְּמִקְוָמוֹ וְטָהַר²⁸, וְאָמַר כִּפּוֹ חֲזָרָה בְּהֵרֶת אַחֲרַת בְּמִקְוָם הַבְּהֵרֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהָרִי הַשָּׁעַר לָבֵן בְּתוֹכָהּ - זֶהוּ הַנִּקְרָא שָׁעַר פְּקֻדָּה²⁹, וְאִינוּ סִמֵּן טְמֵאָה; שְׁנֵאֲמַר: וְהִיא הַפֶּכֶה שָׁעַר לָבֵן - שִׁתְּהַפֵּכְתוּ הִיא, לֹא שִׁתְּהַפֵּכְתוּ חֲבֵרָתָהּ³⁰.

(28) אף על פי שהשערות נשארו, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. (29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). (30) והפירוש, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת.

ח. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהִחְלַט, וְהִלָּךְ מִמֶּנָּה בְּחֻצֵי גְרִיס וְטָהַר³¹, וְנִשְׂאָרוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּחֻצֵי גְרִיס הַנִּשְׂאָר, וְחֲזָר בְּחֻצֵי גְרִיס בְּמִקְוָם זֶה שִׁתְּהַלָּךְ וְהָרִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת בְּבֵהֶרֶת כְּגָרִיס - אֵינָן סִמֵּן טְמֵאָה³², עַד שִׁתְּהַפֵּךְ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּהֵרֶת אַחַת.

(31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. (32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגריס שהלך הוא הוא שחור, אלא אנו רואים את הגריס החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער.

ט. בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וְאִין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה בְּצִדָּהּ³³ בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁴. בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁵. בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁶. בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וְאִין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרֶת בְּחֻצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הָרִי זֶה לְהִחְלִיט, שֶׁהָרִי קִדְּמָה בְּהֵרֶת לְשְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת³⁷. סִפֵּק שָׁעַר לָבֵן קָדַם סִפֵּק הַבְּהֵרֶת קִדְּמָה - הָרִי זֶה טָמֵא³⁸. וַיִּרְאֶה לִי, שִׁטְמָאָתוֹ בְּסִפֵּק.

הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

ד. אין שער לָבֵן סִמֵּן טְמֵאָה עַד שִׁיְהִיָּה בְּגוֹף הַבְּהֵרֶת¹⁷. פִּיֶּצֶד? בְּהֵרֶת וּבְתוֹכָהּ שְׁחִין אוֹ מְכוּה אוֹ בִּהַק אוֹ מְחִית הַשְּׁחִין אוֹ מְחִית הַמְכוּה, וְשְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ הַמְכוּה אוֹ הַבִּהַק שִׁבְתוֹךְ הַנֶּגֶע - אֵינָן סִמֵּן טְמֵאָה¹⁸, וְהָרִי זֶה כְּבֵהֶרֶת שְׂאִין בָּהּ שָׁעַר לָבֵן וַיִּסְגֵּר. אָף עַל פִּי שִׁתְּהַפֵּרֶת מִקְפֵּת¹⁹ אֶת הַשְּׁחִין אוֹ אֶת הַמְכוּה אוֹ אֶת מְחִיתוֹ אוֹ אֶת הַבִּהַק שִׁישׁ בְּהֵן שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת. וְכֵן אִם הִיָּה שְׁחִין אוֹ מְכוּה אוֹ מְחִיתוֹ אוֹ בִּהַק מְקִיף אֶת שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת²⁰ - הָרִי אֵלּוֹ אֵינָן סִמֵּן טְמֵאָה²¹, וְהָרִי הַבְּהֵרֶת כְּבֵהֶרֶת שְׂאִין בָּהּ שָׁעַר לָבֵן וַיִּסְגֵּר.

(17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכווה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה בתורה: "וצרבת השחין"; ד. מחיית המכווה - כמו מכות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. (18) והמדובר כשהשחין או המכווה הם פחות מכגריס, שאם הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיער לבן. (19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טמאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשיטין" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכווה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טמאה. (20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונית בצורת טבעת. (21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשיטין מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחר: "או שחילקן", פירוש, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.

ה. הִלְכוּ לָהֵן הַשְּׁחִין²² וְהַבִּהַק וְהַמְכוּה שֶׁהִקִּיפוּ אֶת הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת אוֹ נִסְמְכִין לָהֵן אוֹ חוֹלְקִין אוֹמְן, וְנִמְצְאוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת²³ בְּגוֹפָהּ²⁴ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה מְחֻלָּט; וְאִם לֹא הִלְכוּ לָהֵן - יִפְטָרְנוּ²⁵.

(22) בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן. (23) כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. (24) בלי הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. (25) יטהרנו, כדין כל בהרת שלא נולדו בה סימני טמאה אחרי ההסגר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"סִפְּק שְׁעַר לְבָן קָדַם סִפְּק הַבְּהָרָה קְרָמָה - הָרִי זֶה טָמֵא.. כו".

הרמב"ם פסק קדעת ה"מתיבתא דרקיעא", ובגמרא היא מחלוקת: "קאמילגני במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתרי" כו" אמר טהור טהור". והתמיהה ברורה, הייתכן שמתכתא דרקיעא יחלקו על הקב"ה, והיאך יעלה על הדעת שרבה בר נחמני הוא שיכריע בפלוגתא שבין הקב"ה ומתיבתא דרקיעא.

ויש לבאר בהקדים: כשאנו אומרים ש"הלכה כדברי המכריע" אין הפשט שהדעה השלישית היא כמו הראשונה או השניה, אלא שהיא כוללת את שתי הדעות ולכן הלכה כמותה. כך גם בעניינינו זה שאמר רבה בר נחמני טהור טהור, הוא לא הסכמה ל"דעת" הקב"ה אלא שהיא דיעה נוספת הכוללת בתוכה את שתי הדעות.

קוב"ה ומתיבתא דרקיעא הם שתי דרגות באלוקות, קוב"ה הוא למעלה מהעולמות בחי" סובב כל עלמין" ולכן נקרא בשם קודשא-בריך-הוא לפי שהוא קדוש ומובדל מעולמות. והאור המאיר במתיבתא דרקיעא הוא מבחינת האור שבערך העולמות בבחינת ממלא כל עלמין. זהו "ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא" כי ענין הטומאה בא מצד הישות ולכן טהרתה בטבילה – אותיות ביטול. כל ישות אינה באה לעולם אלא מתוך האפשרות של הנבראים להרגשת מציאותם. האור ה"ממלא כל עלמין" שמאיר במתיבתא דרקיעא הוא אור שיש לו שייכות לעולמות, וממילא יש בו נתינת מקום למציאות וישות, ולכן במקום הספק אמרו טמא. אבל בקודשא-בריך-הוא – "סובב כל עלמין" אין העולמות תופסים מקום ואין בו נתינת מקום לישות ומציאות. ולכן שם, ספק טהור.

אמנם ידוע שגם ל"סובב כל עלמין" יש איזושהי שייכות לעולמות, שהרי אנו אומרים "סובב כל עלמין" לשון המראה על שייכות לעולמות, כי אם היה לגמרי מובדל מהם לא היה שייך לומר עליו "סובב כל עלמין" כי אפילו אינו סובב להם. ומזה מובן שגם ביטול העולמות שמצד אור זה הגם שהוא "ביטול במציאות" אינו שולל לגמרי את מציאות העולמות, וישנה איזושהי מציאות הבטלה אליו. אבל למעלה מדרגה זו הוא עצמותו ומהותו שאינו בגדר עלמין כלל, וביטול העולמות מצד בחינה זו שולל לגמרי כל מציאות שלהם. לכן מבואר שלגבי עצמותו "לא שייך עליו

מילת אחד" כי עניין "אחד" הוא שכולל הכל ז' רקיעים וארבע רוחות העולם (המרומזים במילה אחד) ולמעלה מזה הוא דרגת יחיד שאינו ביחס לעולמות כלל. ומעתה יובן מה שאמרו במתיבתא דרקיעא טמא, אף שידעו שהקב"ה אומר טהור, כי מצד מדרגתם והבנת שכלם, מורגשת מציאות העולם שהיא הגורמת ישות וטומאה. אבל מצד קודשא-בריך-הוא שהוא "סובב כל עלמין", כל העולמות בביטול המציאות אליו ואין שייך שם ישות כנ"ל ולכן אמר טהור. גדולתו של רבה בר נחמני היא שהמשיך בעולם אור מבחינת "יחיד" – (יחיד בנגעים... כו") שאינו בגדר העולמות כלל, ולגבי בחינה זו אין העולמות תופסים מקום, לכן הכריעה סברתו של רבה בר נחמני את דעת המתיבתא דרקיעא כי המשיך בחינת "יחיד" גם בעולמות ובשכל שלהם. על-דרך הפס"ד של רב שכששאלוהו הטעם - שתק, כי לא היה שייך להסבר שכלי, אבל לא חזר בו מפסק זה.

בזה יובן מדוע הקב"ה אמר טהור פעם אחת, ורבה בר נחמני פעמיים, מכיון שמצד קוב"ה העולמות בטלים במציאות ואין בס' ישות, לכן "ספק" טהור. אבל לרבה בר נחמני שהמשיך מבחינת "יחיד" גם לשכל שבעולם, הרי שלא רק מצד למעלה טהור אלא אף מצד למטה ובשכל שבעולם מובן שטהור.

(על פי לקו"ש חלק יב ע' 64)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו': "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בישיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המחייבה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֵן אֵת הַמַּחֲזֵה וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה, וְהָרִי זֶה כְּבִהְרֵת שְׂאֵין בָּהּ סִימָן וְיִסְגִיר. הִלְכוּ לְהֵן הַשְּׂחִין אוֹ הַמְּכֹה אוֹ הַבְּהֵק שֶׁהָיוּ תַחַת הַמַּחֲזֵה אוֹ שֶׁהָיוּ בְּצִדָּהּ אוֹ שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֹתָהּ אוֹ שֶׁהָיוּ נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּ הַמַּחֲזֵה לְבִדָּה בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֵת בְּסוֹף שְׁבוּעָה רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעָה שְ�נִי - הָרִי זֶה יִחְלִיט; אִם לֹא הִלְכוּ לְהֵן - יִפְטָר.¹⁷

(11) נגעים פ"א מ"ה. (12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). (13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. (14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחייתו. . . "או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). (16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוחק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא (תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). (17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם.

ד. הַמַּחֲזֵה סִימָן טְמֵאָה לְעוֹלָם¹⁸, בֵּין שֶׁקְדָּמָה מַחֲזֵה אֵת הַבְּהֵרֵת בֵּין שֶׁקְדָּמָה בְּהֵרֵת אֵת הַמַּחֲזֵה, לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ וְהָיָה הַפֶּכֶה¹⁹. זֶה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: וְהָיָה הַפֶּכֶה שְׁעַר לְבָן וּמַחֲזֵה בְּשָׂר חַי בְּשֵׂאֵת - אֵינִי צָרִיף לְשִׁנְיָהּ, לְשִׁעַר וּלְמַחֲזֵה, אֲלֵא כֹּל אֶחָד מֵהֵן סִימָן טְמֵאָה; וְלֹא נֶאֱמַר שְׁעַר לְבָן עִם הַמַּחֲזֵה אֲלֵא לְתַן שְׁעוֹר לְמַחֲזֵה, שֶׁתְּהִיָּה פְּדִי לְקַבֵּל שְׁעַר לְבָן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת.

(18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה . . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. (19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (בתורת כהנים) פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידועה דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

ה. בְּהֵרֵת כְּגָרִיס מְצֻמָּצֵם²⁰ וּבְאֲמָצְעָה מַחֲזֵה פְּעֻדָּשָׁה מְצֻמָּצֵמָה - הָרִי זֶה מַחֲזֵה. נִתְמַעְטָה הַבְּהֵרֵת אוֹ שְׁנֵתְמַעְטָה הַמַּחֲזֵה²² - טְהוֹר²³. וְכֵן אִם רִבְתָּה הַמַּחֲזֵה שְׁבֵתוֹךְ בְּהֵרֵת זוֹ - טְהוֹר; שְׂאֵין הַבְּהֵרֵת מִטְמֵאָה בְּמַחֲזֵה עַד שֶׁתְּהִיָּה יִתְרָה עַל הַמַּחֲזֵה רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת מִכָּל צֶדֶד²⁴. הֵיטָה הַמַּחֲזֵה פְּחוּתָה מִפְּעֻדָּשָׁה וְרִבְתָּה הַמַּחֲזֵה עַד שֶׁנַּעֲשִׂיתָ פְּעֻדָּשָׁה - הָרִי זֶה מַחֲזֵה²⁵. נִתְמַעְטָה הַמַּחֲזֵה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה אוֹ שֶׁהִלְכָה לָהּ²⁶ - הָרִי זֶה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה²⁷, וְאֵין פֶּאֶן סִימָן טְמֵאָה.

(20) ביחד עם העדשה שבתוכה. (21) מבחון. (22) אחרי הסגר. (23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה

היתה מפוזרת, אם המחיה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחייה את הבהרת או בהרת למחייה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחייה.

א. אֵין הַמַּחֲזֵה² סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתְּהִיָּה פְּעֻדָּשָׁה³ מְרַבְּעָתָּ אוֹ יִתֵּר עַל זֶה. וְכִמָּה שְׁעוֹרָה? פְּדִי צְמִיחַת אֲרָבֶע שְׁעוֹרוֹת⁵, שְׁתֵּים אֲרָךְ וּשְׁתֵּים רַחֵב⁶. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה הַמַּחֲזֵה בְּאֲמָצְעַ הַבְּהֵרֵת, וְהַבְּהֵרֵת מְקַפֶּת אוֹתָהּ מִכָּל צֶדֶד⁷, וְהִיא יִתְרָה עַל הַמַּחֲזֵה רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת אוֹ יִתֵּר. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַמַּחֲזֵה בְּצֶד הַבְּהֵרֵת - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה. הִיָּתָה מְפֹרֶת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּשָׂר חַי כְּתוֹרֵדל בְּמִקוֹם זֶה וּבְשָׂר חַי כְּתוֹרֵדל בְּמִקוֹם אֲחֵר, אָף עַל פִּי שֶׁהִכֵּל בְּאֲמָצְעַ הַבְּהֵרֵת - אֵינֵן מְצֻטְרָפִין לְכַעֲדָשָׁה⁸, עַד שֶׁתְּהִיָּה בְּמִקוֹם אֶחָד בְּאֲמָצְעַ הַבְּהֵרֵת פְּעֻדָּשָׁה מְרַבְּעָה אוֹ יִתֵּר.

(2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה"). (3) נגעים פ"ד מ"ה. (4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שווים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. (5) משנה שם. (6) בתורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ג ה"ז, שנינו: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. (7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט) "ומחית בשר חי בשאת", וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות (תורת כהנים' שם ה"ט). (8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה. . . הרי אלו להקל".

ב. הַמַּחֲזֵה מִטְמֵאָה בְּכָל מְרָאָה⁹, בֵּין שֶׁהִיָּה מְרָאָה הַמַּחֲזֵה אָדָם אוֹ שְׁחוֹר אוֹ לְבָן. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה הִלְבָּן מְאֲרָבֶע הַמְּרָאוֹת שְׁבַאֲרַנְי¹⁰.

(9) משנה שם פ"ד, ב. (10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אֵין הַמַּחֲזֵה¹¹ סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתְּהִיָּה בְּגוֹפָה שֶׁל בְּהֵרֵת. מֵיָּצֵד? בְּהֵרֵת שֶׁהִיָּתָה¹² בְּאֲמָצְעָה¹³ שְׂחִין אוֹ מְכֹה אוֹ מַחֲזֵה¹⁴ אוֹ בְּהֵק, וְהַמַּחֲזֵה בְּתוֹךְ הַשְּׂחִין אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּכֹה אוֹ בְּתוֹךְ מַחֲזֵה אוֹ בְּתוֹךְ הַבְּהֵק, אָף עַל פִּי שֶׁהַמַּחֲזֵה בְּאֲמָצְעַ הַבְּהֵרֵת - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַשְּׂחִין אוֹ הַמְּכֹה אוֹ בְּתוֹךְ הַבְּהֵק אוֹ מַחֲזֵה. וְכֵן אִם הִקִּיף הַשְּׂחִין אוֹ מַחֲזֵה וְהַמְּכֹה אֵת מַחֲזֵה¹⁵ וְהַבְּהֵק אֵת הַמַּחֲזֵה¹⁶, אוֹ שֶׁנִּסְמָךְ אֶחָד מֵהֵן לְמַחֲזֵה מְצֻדָּה, אוֹ שֶׁחָלַק אֶחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנִּגַּע כָּלֹּ פֶּלֶא כְּאַחַת. וְאֵלֹ הֵן רְאִשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָם
מִטְּמָאִין בְּמַחֲיָה: רְאִשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדַיִם וְרִגְלָיִם,
וְרְאִשֵׁי אֶזְנָיִם, וְרֹאשׁ הַחֹטֵם³⁶, וְרֹאשׁ הַעֲטָרָה³⁷,
וְרֹאשֵׁי דְדִין שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רְאִשֵׁי דְדִין שֶׁל אִישׁ
וְהִיבֵלֶת וְהִדְלָדוּלִין³⁸ מִטְּמָאִין בְּמַחֲיָה³⁹.

35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-
משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי
מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש
בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת
אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית
כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב
כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת
אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא
נגעים פ"ה, עיינ-שם וצריך-עיון. ראה השגת הראב"ד כאן,
ופירוש הרא"ש על המשנה]. 36) האף. 37) ראש אבר
הזכרות. 38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על
המשנה). 39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות
ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא-קמא חולק עליו.
ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא-קמא. ולא נתבאר
טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום
טוב' שם).

ט. וְכֹל רְאִשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלֹ שְׂהִיָּה מְקוֹמָן יוֹשֵׁב
כְּגָרִיס - מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים; אֲבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרֹב
בְּרִית בְּנֵי אָדָם - טְהוֹרִין. פִּיֶּצֶד? בְּהֵרֶת כְּגָרִיס בְּרֹאשׁ
חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפְעַת אֵילָף וְאֵילָף -
טְהוֹר; שְׂנָאֵמֶר: וְרָאֵהוּ הַפֶּהָן - עַד שְׂרִיאָהוּ כָּלֹ
כְּאַחַת.

40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם
פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת
שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס
ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחיייה והחליטו, הטמא
שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְּמָא בְּכֹל שְׂהוּא². וְהוּא שְׂהִיָּה
הַפְּשִׁיּוֹן מֵאַחַת מִמְרָאוֹת הַנִּגְעִים³; אֲבָל אִם הָיָה
הַפְּשִׁיּוֹן מִרְאָה בְּהֶק - אֵינֹ פְּשִׁיּוֹן. וְאִין הַפְּשִׁיּוֹן
סִימָן טְמָאָה עַד שִׁיפְשָׂה חוּץ לַנֶּגַע⁴; אֲבָל אִם פְּשָׂה
לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׂהִיָּה. פִּיֶּצֶד? בְּהֵרֶת
וּבְתוֹכָהּ בְּשׂוֹר חֵי פְּחוֹת מִפְּעֻדָּה וְהִסְגִּירָה, וּבְסוּף
הַשְּׁבוּעַ נְתַמְעָטָה הַמַּחֲיָה מִמָּה שְׂהִיָּתָה⁵ אוֹ שְׂהִלָּף
הַבְּשׂוֹר חֵי כָּלֹ - אִין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׂאִין הַבְּהֵרֶת
פּוֹשָׂה לְתוֹכָהּ אֵלֹא חוּצָה לָהּ.

2) נגעים פ"ד מ"א. 3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה
הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ד,
שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון

כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה
משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ
לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. 24) ומכיוון
שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך
וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת
יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד.
25) שהרי נולד סימן טומאה. 26) פירוש, הבהרת נכנסה
לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה.
27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון,
מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו
שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון,
אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם
פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר
מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן
סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה
סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה
הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא
(תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו
מסתמך ביארנו כאן.

ו. בְּהֵרֶת²⁸ יְתֵרָה מִכְּגָרִיס וּבֵהּ מַחֲיָה יְתֵרָה מִפְּעֻדָּה,
וְרֹבֹו אוֹ שְׂנַתְמַעְטוּ - טְמָא; וּבְלִבָּד שְׂלֹא יְתַמְעַט
בְּהֵרֶת מִכְּגָרִיס, וְלֹא תִתְמַעַט הַמַּחֲיָה מִפְּעֻדָּה, וְלֹא
תִקְרַב הַמַּחֲיָה לְסוּף הַבְּהֵרֶת בְּפְחוֹת מְפָדֵי צְמִיחַת
שְׂתֵי שְׁעָרוֹת, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ²⁹.

28) שם מ"ד. 29) בפרק זה.

ז. בְּהֵרֶת³⁰ כְּגָרִיס וּבְשׂוֹר חֵי פְּעֻדָּה אוֹ יְתֵר מִקִּיפָה
מִבְּחוּץ, וּבְהֵרֶת שְׂנִיָּה מִקְּפַת אֵת הַבְּשׂוֹר חֵי - הָרִי
הַבְּהֵרֶת הַפְּנִימִית לְהִסְגִּיר, שְׂהִרִי אִין בְּהּ סִימָן
טְמָאָה³¹, וּבְהֵרֶת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שְׂהִרִי הַמַּחֲיָה
בְּאֶמְצָעָה. נְתַמְעַט הַבְּשׂוֹר חֵי שְׂבִינְיָה³³ אוֹ שְׂהִלָּף
כָּלֹ, בֵּין שְׂהִיָּה מִתְמַעַט וְכֹלָה מִבְּפָנִים בֵּין שְׂהִיָּה
מִתְמַעַט מִבְּחוּץ - הָרִי שְׂתִיָּהָן כְּבְהֵרֶת אַחַת שְׂאִין בְּהּ
סִימָן טְמָאָה³⁴.

30) שם מ"ה. 31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא
מחוצה לה. 32) כתנא-קמא שם, האומר שמחיה זו
מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. 33) ונשאר פחות
מכעדשה. 34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה
לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה
סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא
פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה
כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר'
שמעון שם במ"ו.

ח. בְּהֵרֶת שְׂהִיָּתָה בְּרֹאשׁ אֵיבָר³⁵ מִן הָאֵיבָרִים,
וְהַמַּחֲיָה בְּאֶמְצָע הַבְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינֶה סִימָן
טְמָאָה. מִפְּנֵי שְׂהַמַּחֲיָה חוֹלְקַת אֵת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא
מְקַצְתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאן וּמְקַצְתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד
מִכָּאן, וְנִאָמַר בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ הַפֶּהָן - שְׂהִיָּהּ רוּאָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמשטהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה בההרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הההרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". (30) אחרי ההסגר. (31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה רב"ד וכסף-משנה).

ו. בהרת כגריס³⁵ ופשטה כגריס³⁶, ונולד³⁷ בפשיון מחיה או שער לכן, והלכה לה האום - תראה בתחלה³⁸. היתה בו בהרת כגריס והסגירו, בסוף השבוע והרי היא כסלע³⁹, ספק שהיא היא⁴⁰ ספק שהיא אחרת⁴¹ באה תחיתה - הרי זה טמא⁴².

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והחלט. (37) אחרי שפשתה והחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה

מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. (5) והבהרת תפסה מקומה.

ב. אין הפשיון סימן טמאה עד שיהיה אחר הסגר; אבל אם בא בתחלה וראה הכהן את הנגע שהוא פושה והולך - אינו מחליטו, אלא מסגירו עד סוף השבוע ויראה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפשיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

ג. אין הההרת פושה לתוך השחין ולא לתוך המכה, ולא לתוך מחית השחין⁸ ולא לתוך מחית המכה, ולא לראש ולא לזקן אף על פי שנקרחו והלך השער מהן; שנאמר: ואם פשה תפשה המספחת בעור⁹. אבל בהרת שפשטה לתוך הבהק - הרי זה פשיון¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחין ומכוה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פרט שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. השחין¹¹ והמכה והבהק ומחית השחין ומחית המכה שהן חולקין בין האום לפשיון¹² - אינו סימן טמאה. הסגירו¹³ והלכו להן עד שנמצא¹⁴ הפשיון סמוך לאום - הרי זה מחלט.

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בההרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בהרת כגריס¹⁵ ופשטה¹⁶ כחצי גריס ועוד¹⁷, והלך מן האום¹⁸ כחצי גריס¹⁹, אף על פי שהנותר מן האום עם הפשיון יתר מכגריס - [הרי] זה טהור²⁰. היתה כגריס ופשטה כגריס ועוד²¹, והלכה לה האום²² - תראה בתחלה²³ ויסגיר שבוע אחר שבוע²⁴. היתה בו בהרת והסגירו, והלכה בההרת²⁵ בסוף ימי הסגר²⁶, וחזרה בהרת במקומה²⁷ כמות שהיתה²⁸ - הרי הוא כמו שהיתה²⁹. נתמעטה [בתוך ימי הסגר] ופשטה וחזרה כמות שהיתה³⁰, או שפשטה³¹ ונתמעט הפשיון וחזרה³² כמות שהיתה - הרי זה יסגירו³³ או יפטרו³⁴.

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר מחצי גריס. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה"ועוד". (20) כחכמים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. **בַּהֲרַת** ⁵⁷ **כַּגְרִיס** וְכִּה מַחֲיָה פְּעֻדָּשָׁה⁵⁸ וְשֹׁעַר לִבָּן בְּתוֹךְ הַמַּחֲיָה וְהַחֲלִיטוּ⁵⁹, וְלֹאֲחֵר הַחֲלִט הַלֵּכָה הַמַּחֲיָה⁶⁰ - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לִבָּן⁶¹; הַלֵּף הַשֹּׁעַר לִבָּן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחֲיָה. הִזְיָה הַשֹּׁעַר לִבָּן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרַת וְהַלֵּף לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחֲיָה; הַלֵּכָה הַמַּחֲיָה - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לִבָּן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי בכות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתיהן שניות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתיהן באה המשנה להשיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם ניםוק). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבכות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ו).

יא. **בַּהֲרַת** ⁶² וְכִּה מַחֲיָה וּפְשִׁיזוֹן⁶³: הַלֵּכָה הַמַּחֲיָה - טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיזוֹן; הַלֵּף הַפְּשִׁיזוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחֲיָה. וְכֵן בְּשֹׁעַר לִבָּן וּבְפְשִׁיזוֹן. הַחֲלִיטוּ⁶⁴ בְּשֹׁעַר לִבָּן וְהַלֵּף הַשֹּׁעַר וְחִזַּר בּוֹ שֹׁעַר לִבָּן אַחַר אוֹ שְׁנוּלְדָה לוֹ מַחֲיָה אוֹ פְשִׁיזוֹן, אוֹ שֶׁהַחֲלִיטוּ בְּמַחֲיָה וְהַלֵּכָה הַמַּחֲיָה וְנוּלְדָה לוֹ מַחֲיָה אַחֲרָת אוֹ שֹׁעַר לִבָּן אוֹ פְשִׁיזוֹן, אוֹ שֶׁהַחֲלִיטוּ בְּפְשִׁיזוֹן וְהַלֵּף הַפְּשִׁיזוֹן וְחִזַּר בּוֹ פְשִׁיזוֹן אַחַר אוֹ שְׁנוּלְדָה בָּהּ מַחֲיָה אוֹ שֹׁעַר לִבָּן - הִרִי זֶה בְּטִמְאַתוֹ כְּמֹת שְׁהִיָּה⁶⁵. אַחַד הַטָּמֵא שֶׁהַחֲלִט בְּתַחֲלָה⁶⁶ אוֹ שֶׁהַחֲלִט בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי⁶⁷ אוֹ אַחַר הַפְּטוּר⁶⁸, הוֹאִיל וְהַחֲלִט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בּוֹ סִימָן טָמֵא, לֹא סִימָן הַחֲלִט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֲרֵי⁷⁰.

(62) שם מ"ז. (63) פירושו, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא

ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיון כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, ש'בירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

ז. **בַּהֲרַת** ⁴³ **כַּגְרִיס** וְחוֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת - זוֹקָקָה⁴⁵ לְשֹׁעַר לִבָּן וּלְפְשִׁיזוֹן⁴⁶, אֲבָל לֹא לְמַחֲיָה⁴⁷; שֹׁאֵין הַמַּחֲיָה סִימָן טָמֵא עַד שֶׁתִּקַּף אוֹתָהּ הַבְּהֵרַת וְיִהְיֶה בֵּין סוֹף הַמַּחֲיָה וְסוֹף הַבְּהֵרַת רַחֵב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת. הִינּוּ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת וְחוֹט יוֹצֵא מִזּוֹ לְזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת - מְצָרְפֵן, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצָרְפֵן⁴⁸ הַסְּגִירוֹ שְׁבוּעַ אַחַר שְׁבוּעַ, וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימָן טָמֵא וּפְטוּרוֹ, וְלֹאֲחֵר הַפְּטוּר פְּשָׁה הִנְגַּע פֶּלֶא שֶׁהוּא, הִרִי זֶה מִחֲלֵט.

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

ח. **בַּהֲרַת** שְׁטֵהֲרָה⁴⁹ מִתּוֹךְ הַסְּגִירוֹ⁵⁰ אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלֵט, שֶׁהִלְכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי טָמֵא⁵¹ - אֵין מְסַגְרִין בָּהּ לְעוֹלָם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ט. **בַּהֲרַת** ⁵³ שֶׁכִּנְסָה אַחַר הַפְּטוּר⁵⁴ וּפְשָׁתָה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה⁵⁵, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָה וְחִזְרָה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה - הִרִי הוּא בְּטִהֲרָתוֹ⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשתה, הרי זה פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפטור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. התחילת¹² השחין והמכה לחיות ולהתרפאות ונעשית עליהן קלפה כקלפת השום - זו היא צרבת השחין האמורה בתורה ומחמת המכה האמורה שם, ומטמאות בשני סימנין: בשער לכן או בפשיון¹³, ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד¹⁴. כיצד? בהרת¹⁵ שהיתה בצרבת השחין או במחמת המכה: אם היתה בה שער לכן - יחליט; לא היתה בה שער לכן - יסגיר שבוע אחד. ויראה בסוף השבוע: אם נולד בה שער או פשתה - יחליט; ואם לא נולד בה פלום - יפטר. פשתה לאחר הפטור או נולד בה שער לכן - יחליט¹⁶.

12 שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13 אבל מחייה אינה סימן טומאה. (14 ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. (15 כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. (16 בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין¹⁷ זה עם זה. לפיכך חלקן הפתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה. ואין פושין זה לזה, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. כיצד? היתה שחין בצד המכה ובהרת פגרים בשתייהן¹⁸ - הרי זה טהור. היתה באחת מהן ופשתה לשניה או שפשתה לעור הבשר - טהור¹⁹. היתה בהרת בעור הבשר ופשתה לאחת מהן - אינו פשוין. היתה בתוך פפו צרבת שחין פגרים²⁰ ובה בהרת פגרים²¹ - יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לכן²² ולא לפשוין, שמא יולד לו שחין אחר בצדה ותפשה לתוכו.

17 אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. (18 בשניהם יחד. (19 והפשיון מטמא רק אם פשה במקום אותה המחייה עצמה. (20 מצומצם. (21 ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשוין, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22 אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכה - בטלה מכה את השחין²³; ומכה שנעשית שחין - בטל שחין המכה. אם אין ידוע אם שחין היתה אם מכה - אין בכך פלום²⁴;

(למעלה ה"ב). (64 כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. (65 ואינה זקוקה להערכת כהן. (66 בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. (67 ע"י אחד מסימני הטומאה. (68 אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69 מחיה ושער לכן. (70 פשוין, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

~ יום שישי ד' כסלו ~

פרק חמישי

1 יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרבת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבח ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.

א. מי שהיתה לו מכה בעור בפשו ונפשט העור מחמת המכה: אם היתה המכה מחמת האש, כגון שנכוה בגחלת או ברמץ² או בברזל או באבן שלפנו באש³ וכיוצא בהן - הרי זו נקראת מכה; ואם היתה המכה⁴ שלא מחמת האש, בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן בין שהיתה המכה מחמת חלי הגוף, כגון גרב או תזזית⁵ שהפסיד העור, או שחפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור - הרי זה נקרא שחין.

2 אפר חס. (3 אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. (4 ככתב-יד תימן: "המכה". (5 מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לכן שפוד⁶ והקה ב'7: אם היתה ראשו (מברז) [פדור] - הרי זו מכה, ואם היתה ראשו חד⁸ - הרי זו ספק⁹ אם היא מכה או שחין. לקה במי טבריא או בגפת¹⁰ וכיוצא בהן - הרי זה שחין.

6 כעין רומח. (7 מכת דקירה. (8 לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. (9 אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבונה" כלומר, הפצע מחוד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. (10 רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנשטחו להוציא שמנם.

ג. השחין והמכה כל זמן שהן שחין שחין טריות הן נקראין מורדין, ואין מטמאין בנגעים כלל. היו השחין והמכה ונתרפאו רפוי גמור, אף על פי שהמקום צלקת ואינה דומה לשאר העור - הרי הן בעור הבשר לכל דבר, ומתטמאין בשלשה סימנין¹¹ ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו.

11 פשוין, שיער לבן ומחייה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. פֶּשֶׁת אוֹ שְׁנוֹלַד בָּהּ מִחִיָּה - יִחְלִיט; לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם - יִפְטוּר. וְאִם פֶּשֶׁת אוֹ נוֹלַד בָּהּ מִחִיָּה לְאַחַר הַפְּטוּר - יִחְלִיט.³⁵

(32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדין כעור בשר. (34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

י. הקרחת והגפחת אינן מצטרפות זו עם זו; שְׁנֵי אֵמֶר: בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ - מְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁתֵּי אֵינן פּוֹשְׁתִּים מִזֶּה לָזֶה וְלֹא לְשֹׂאֵר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בְּהִרְתָּ עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן.

יא. הקרחת או הגפחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן שחין או מכנה - מטמאין פשחין וכמכנה שבעור הבשר; שְׁהִרְאֵשׁ אוֹ הִזְקֵן שְׁנִקְרְחוּ - כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דָּבָר, אֲלֵא שְׂאִין מִטְּמֵאִין בְּשֹׂעַר לְכָן. הִרְאֵשׁ וְהִזְקֵן קָדָם שִׁיִּצְמַח בָּהֶן הַשֹּׂעַר וְעֵדִין לֹא הֵעֵלוּ שֹׂעַר מֵעוֹלָם³⁶, וְכֵן הִדְלִדּוּלִין שְׁבִירָאֵשׁ וְשִׁבְזָקֵן - הִרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר וּמִטְּמֵאִין בְּשִׁלְשָׁה סִימְנִין³⁷ וּשְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכֵן זָקֵן הָאִשָּׁה וְהַסְרִיס³⁸ עַד שֶׁלֹּא הֵעֵלוּ שֹׂעַר - הִרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר; וְאִם הֵעֵלוּ שֹׂעַר - הִרִי הֵן כְּזָקֵן הָאִישׁ, שֶׁמִּטְּמֵא בְּנִתְקִין כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר, וְאִינוֹ מִטְּמֵא בְּבִהְרָתָּ.

(36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. (37) פשוין, מחייה ושיער לבן. (38) הסנטר.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגייר או כעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

א. אלו מקומות? בְּאֵדָם שְׂאִין מִטְּמֵאִין בְּבִהְרָתָּ: תוֹף הַעֵיִן, וְתוֹף הָאֵזֶן, וְתוֹף הַחֹטֵם, וְתוֹף הַפֶּה, וְהַקְּמִטִּים שְׁבִבְטֵן, וְהַקְּמִטִּים שְׁבִצְנוֹאֵר, וְתַחַת הַיָּד, וּבֵית הַשְּׁחִי³, וְכַף הַרְגֵל⁴, וְהַצַּפְרָן, וְהִרְאֵשׁ וְהִזְקֵן שֵׁשׁ בָּהֶן שֹׂעַר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְּכוּהַּ הַמְּוֹרְדִין⁵. כָּל אֵלוֹ הַמְּקוֹמוֹת אֵין מִטְּמֵאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין מִצְטְרְפִין בְּנִגְעִים, וְלֹא הִנְגַע פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִטְּמֵאִין מִשׁוּם מִחִיָּה, וְאֵין מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוֹ לְכָן⁶. שְׁנֵי אֵמֶר: כְּעוֹר בָּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלוֹ אֵינוֹ עוֹר גְּלוּי, אֲלֵא מִהֵן שְׂאִינוֹ עוֹר⁷ וּמִהֵן שְׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסָּה וְאֵינוֹ גְּלוּי⁸. וְאֵדָם הַשְּׁפִתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאֵינוֹ מִטְּמֵא בְּנִגְעִים.

(2) משנה נגעים פ"ו, ת. (3) תחת הזרוע, במקום שהיא

שְׁשִׁנְיָהֶם סִימָן אֶחָד וְטִמְאָה אַחַת, וְלֹא חִלְקֵן הַכְּתוּב אֲלֵא לומר שְׂאִין מִצְטְרְפִין.

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.

ז. הִסְגִּירוֹ בְּבִהְרָתָּ שְׁבִשְׁחִין וּכְסוֹף הַשְּׁבוּעַ נִעְשָׂה עוֹר הַבָּשָׂר²⁵, אוֹ שֶׁהִסְגִּירוֹ כְּעוֹר הַבָּשָׂר וּכְסוֹף הַשְּׁבוּעַ נִעְשִׂית שְׁחִין - יִרְאֶה בְּתַחֲלָה²⁶.

(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מִי שֶׁנִּשְׂרַף²⁷ כָּל שֹׂעַר רֵאשׁוֹ, בֵּין מִחִמַּת חֵלְקֵן בֵּין מִחִמַּת מִכָּה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְגַדֵּל שֹׂעַר, בֵּין שְׂאֵכָל הַדְּבָרִים הַמְּשִׁירִין אֶת הַשֹּׂעַר אוֹ סֶךְ דְּבָרִים שֶׁהִשְׁרִיּוּ שֹׂעַרוֹ, אִף עַל פִּי שְׂרָאִי לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוּאִיל וְאִבַּד כָּל שֹׂעַר רֵאשׁוֹ עִתָּה - הִרִי זֶה נִקְרָא קֶרַח אוֹ גִבַּח. אִם נִשְׂרַף שֹׂעַרוֹ מִן הַקְּדָקֵד²⁹ וְלִמְטָה שׁוֹפַע לְאַחֲרוֹ וְעַד פְּקָה שֶׁל צְנוּאָר³⁰ - נִקְרָא קֶרַח; וְאִם נִשְׂרַף מִן הַקְּדָקֵד וְלִמְטָה שׁוֹפַע לְפָנָיו עַד פְּגָד פְּדַחְתּוֹ³¹ - נִקְרָא גִבַּח.

(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבח הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה. (28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. (30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו.

ט. הִקְרַחַת וְהַגְּפַחַת מִטְּמֵאוֹת³² בְּשִׁנֵּי סִימְנִין: בְּמִחִיָּה וּבְפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הִסְגֵּר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת; שְׁנֵי אֵמֶר בָּהֶן: כְּמִרְאֵה צְרַעַת עוֹר בָּשָׂר³³. וְלִפִּי שְׂאִין בָּהֶן שֹׂעַר, אֵין הַשֹּׂעַר הַלְכָן סִימָן טִמְאָה בָּהֶן³⁴. וְכִיצַד מִטְּמֵאִין בְּשִׁנֵּי סִימְנִין וּבְשִׁנֵּי שְׁבוּעוֹת? שְׂאִם הִיָּתָה בְּהִרְתָּ בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ וְהִיָּתָה בָּהּ מִחִיָּה - יִחְלִיט; לֹא הִיָּתָה בָּהּ מִחִיָּה - יִסְגִּיר. וְיִרְאֶה כְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ: אִם נוֹלַדָּה בָּהּ מִחִיָּה אוֹ פִּשְׁיוֹן - יִחְלִיט;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְשִׂתְנָה מְרָאָה אוֹתָן הַבְּהֵרוֹת - יֵרָאוּ פְתַחֲלָה, וְאִם לָאוּ - טְהוֹרוֹת.

(13) משנה שם פ"ז, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשאר אחר שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות תטו). (17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

ה. **כָּל סַפְקֵי נְגָעִים, חוּץ מִשְׁנֵי סַפְקוֹת שְׁמָנִינוּ כְּבָרוֹ, טְהוֹר עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטִמְאָה;**²² **אֲבָל מִשְׁנֵי זִקַּק לְטִמְאָה - סַפְקוֹ טִמְאָה.**²³ **פִּיּוֹד? שְׁנִים שְׂבָאוּ אֶצֶל כְּהֵן, בְּזָה בְּהֵרַת כְּגָרִיס וּבְזָה כְּסָלַע, וְהַסְגִּירָן, וּבְסוּף הַשְּׂבִיעִי הִיָּה בְּזָה כְּסָלַע וּבְזָה כְּסָלַע וְאִין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֵן פְּשֻׁתָּה,²⁴ בֵּין בְּשָׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד.²⁵ הָרִי זֶה טְהוֹר. שְׂאָף עַל פִּי שְׂוֹדָאֵי פְּשָׁה הַנֶּנְעֵה בְּזָה,²⁶ הוֹאִיל וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶה הִיא הַבְּהֵרַת שְׂפֻשְׁתָּה - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיָּדַע בְּאִי זֶה נֶנְעַ טִמְאוֹ.²⁷**

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (23) שם משנה ד', וה'. (24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

ו. **מִשְׁנֵי זִקַּק לְטִמְאָה - סַפְקוֹ טִמְאָה. פִּיּוֹד? שְׁנִים שְׂבָאוּ אֶצֶל כְּהֵן, בְּזָה בְּהֵרַת כְּגָרִיס וּבְזָה כְּסָלַע, וְהַסְגִּירָם, בְּסוּף הַשְּׂבִיעִי וְהָרִי בְּזָה כְּסָלַע וְעוֹד וּבְזָה כְּסָלַע וְעוֹד - שְׁנִיָּהּ טִמְאוֹ.²⁹ חֲזָרוּ שְׁנִיָּהּ לְהִיּוֹת**

מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפניו, מחוץ לעצם הרגל. (5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם פרתה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". (8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

ב. **הָרִאשׁ וְהַזָּקֵן שְׁנֵשֶׁר כָּל שְׁעָרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמְּכוּהַ שְׁהָעֵלוּ צִרְבַת - מִטְּמְאִין בְּבִהֵרַת, כְּמוֹ שְׂבָאוֹרְנֵי,¹⁰ וְאִין מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאִין נֶנְעֵ עוֹר הַבְּשָׁר פּוֹשָׁה לְתוֹכָם, וְאִין מִטְּמְאִים מִשּׁוּם מַחִיָּה, אֲבָל מְעַבְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוֹ לְבָן.¹¹**

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

ג. **בְּהֵרַת¹² הַסְּמוּכָה לְרֵאשׁ אוּ לְעֵין אוּ לְאֵזֵן וּכְיוּצָא בְּהֵן אוּ לְשַׁחִין אוּ לְמְכוּהַ - טְהוֹרָה; שְׂנֵאֵמֵר: וְרֵאָה הַכְּהֵן אֶת הַנֶּנְעֵ בְּעוֹר הַבְּשָׁר - שִׁיָּהִי כָּל שְׂחוּצָה לִנְנַע בְּעוֹר הַבְּשָׁר וְרֵאָה לְפִשְׁיוֹן.**

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא-קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר כדבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

ד. **אֵלוּ בְּהֵרוֹת¹³ טְהוֹרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁהִיָּהּ בּוּ בְּהֵרַת וְנִתְגַּיֵר,¹⁴ הִיָּתָה בְּעֵבֶר¹⁵ וְנוֹלַד, בְּקִמְט וְנִגְלָה, בְּרֵאשׁ וּבְזָקֵן פְּשִׁיָּהּ בְּהֵן שְׁעַר וְנִקְרָחוּ וְנִשֶׁר כָּל הַשְּׁעַר וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּהֵרַת, הִיָּתָה בְּשַׁחִין וּבְמְכוּהַ פְּשִׁהֵן מוֹרְדִין וְהָעֵלוּ צִרְבַת - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם הִיָּתָה הַבְּהֵרַת בְּרֵאשׁ אוּ בְּזָקֵן קִדְם שְׁיַעֲלוּ שְׁעַר מְעוֹלָם וְהָעֵלוּ שְׁעַר וְהִלֵּךְ הַשְּׁעַר, אוּ שְׁהִיָּתָה הַבְּהֵרַת בְּעוֹר וְנִעֲשָׂה מְקוּמָה שְׁחִין אוּ מְכוּהַ וְחִיו וְהָרִי הֵן כְּעוֹר הַבְּשָׁר, אִף עַל פִּי שְׂתַחֲלָתָה וְסוּפָה טִמְאִין, הוֹאִיל וְהִיָּתָה טְהוֹרָה בֵּינָתַם - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.¹⁶**

נשתנו מראיהן, בין שהעזו¹⁷ או שפיהו - יראת פתחלה¹⁸. פייד? עובד כוכבים שהיתה בו בהרת פקרום ביצה¹⁹ ולאחר שנתגיר נעשית פשילג, או שהיתה פשילג ולאחר שנתגיר נעשית פקרום ביצה - תראה פתחלה. וכן בקטן שנוולד, ובקטן שנגלה, ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שהיו: אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיים, אם פרחו הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע בהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני טמאה, בין בתחלה³ בין אחר הסגר⁴, או שהסגר, ואחר כך⁵ פרחו הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין שנהפך מתוך הסגר⁶ בין מתוך החלט - הרי זה טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמאה ונפטר, ולאחר הפטור פרחו הצרעת בכלו - הרי זה טמא מחלט⁷.

(2) משנה, נגעים פ"ח, א. (3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והחלט. (4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והחלט. (5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. (6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. (7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

ב. הבא בתחלה⁸ והוא פלו הפך לבן: אם היתה בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם אין שם סימן טמאה - מסגירין אותו שבוע ראשון. נולד לו שער לבן או מחיה - מחליטו; לא נולד בו כלום - מסגירו שבוע שני. לא נולד לו סימן טמאה - הרי זה טהור. שדין בהרת זו הגדולה פדין הקטנה. החליטו בשער לבן שנולד בו והשחירו שתייהן או אחת מהן, הקצירו שתייהן או אחת מהן, נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית השחין והמכנה ומחית המכנה והבהק - הרי זה טהור¹⁰. נולד לו שער לבן אחר או מחיה - הרי זה טמא, מפני שבא פלו לבן בתחלה¹¹. אחד שפרחה הצרעת בכלו כאחת ואחד¹² שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין פלו, אם מתוך הסגר או מתוך החלט - טהור¹³, ואם אחר הפטור - טמא¹⁴, ואם בתחלה - נסגירו¹⁵. אחד שהיה פלו מראה אחד או שהיה פלו לבן בארבע המראות שבלבן ובארבע של פתו¹⁶ - הפל מצטרפין¹⁷, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

(8) שם מ"ז. (9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). (10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). (11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו

כסלע, שהרי הלך הפשיון³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שיעזרו שניהן להיות כגריס. וזהו שאמרו: משגזקק לטמאה - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן שקדם את הבהרת³³ ושער לבן שהפכתו הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק לו³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן טמאה או השער האחר.

(28) משנה שם. (29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. (30) כולו. (31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. (32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. (33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. (34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו לבהרת. (35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. (36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו ידוע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיון. (38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו ידוע איזו נשרו. (39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו ידוע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שיערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

ז. מי שבא⁴⁰ אצל כהן וראהו שצריך הסגר או שהוא פטור, ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו סימני טמאה - הרי זה יחליט. וכן אם ראהו שיש בו סימני טמאה וקדם שיער לבן או טמא אפוא הלכו להן סימני טמאה: אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון - נסגירו⁴¹, ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפטור - יפטר אותו.

(40) משנה נגעים פ"ז, ג. (41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

פרק שביעי

(1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבהק³⁰. אֶפְלוּ הַיְתָה מְקַצֵּת הַעֲדָשָׁה בְּשָׂר חַי וּמְקַצֵּתָהּ בְּהֶקֶת - הָרִי זֶה סִימָן טְמֵאָה³¹. נִהְפֵּךְ כָּל לְמֵרָאָה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כֵּן חֲזַר בּוֹ בְּשָׂר כְּמֵרָאָה הַבְּהֵק³² - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁירָאָה בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי; שְׁנֵאמַר: וּבָיִום הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי - לֹא בְּהֵק³³. חֲזַר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה מְקַצֵּתָהּ בְּשָׂר חַי וּמְקַצֵּתָהּ בְּהֶקֶת - אֵינּוּ סִימָן טְמֵאָה³⁴ וְהָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

(26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. (27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מבעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29) שם פ"ח מ"ו. (30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. (31) כל בבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, ט"ז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור". (34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מבעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוהק עם המחיה - יש כעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מבעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מבעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה) (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מבעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. כָּל טְמֵא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכָלוֹ³⁵ - טָהוֹר, וְנִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי - נְטֵמָא. חֲזַר וְנִתְפַּסָּה בְּצָרַעַת - טָהוֹר, חֲזַר וְנִתְגַּלָּה - נְטֵמָא, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים³⁶. הַתְּחִילָה³⁷ הַבְּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת וְהָרִי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֲטֵת - הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁתִּמְעַט הַבְּהֵקֶת מִכְּגָרִיס.

(35) אם נשאר פחות מבעדשה, הרי זה ככולו. (36) שם מ"ד. (37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. כָּל הָרְאוֹי³⁸ לְטֵמָא פִּגְגַע הַבְּהֵקֶת³⁹ - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ כָּל לְבָן⁴⁰, וְכָל שְׂאִינוֹ רְאוֹי לְטֵמָא פִּגְגַע הַבְּהֵקֶת - אֵינּוּ מְעַכֵּב. פִּיּוּד? פָּרְחָה בְּכָלוֹ אֶבֶל לֹא בְּרֵאשׁ וּבִצְנָן, בְּשָׂחִין וּבְמִכּוּהַּ הַמְּוֹרְדִין, או שְׁנֵשְׂאָר פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה⁴¹ בְּשָׂר חַי סְמוּךְ לְשָׂחִין וְלִמְכוּהַּ הַמְּוֹרְדִין וְלִרְאֵשׁ וְלִצְנָן - הָרִי זֶה טָהוֹר. חֲזַר הָרֵאשׁ וְהִזְנָן

מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. (12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כתי" תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. (13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח." 'חוזרת' היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ חיים'). (14) נתבאר בהלכה א. (15) ואינו טמא, שהפשוטן מטמא אחר הסגר בלבד. (16) 'אדמומית מעורבת בלבן'. (17) נגעים פ"א מ"ג.

ג. הַיְתָה בּוֹ¹⁸ בְּהֵקֶת כְּגָרִיס וּבָהּ מְחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה וְהִחְלֵט בְּמִחְיָהּ, וּפְרָחָה הַצָּרַעַת בְּכָלוֹ¹⁹ וְאַחַר כֵּן הִלְכָה הַמְּחִיָּה²⁰, או שֶׁהִלְכָה הַמְּחִיָּה תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן פָּרְחָה בְּכָלוֹ²¹ - הָרִי זֶה טָהוֹר²², וְאֶפְלוּ נוֹלֵךְ לוֹ שְׂעֵר לְבָן²³. נוֹלֵךְ בּוֹ מְחִיָּה - טְמֵא; שְׁנֵאמַר: וּבָיִום הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי יְטֵמָא. וְהוּא שְׂתֵּחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה מְרַבְּעֵת²⁴ או יִתֵּר. הַיְתָה בּוֹ בְּהֵקֶת וּבָהּ שְׂעֵר לְבָן וְהִחְלֵט בְּשְׂעֵר לְבָן, וְאַחַר כֵּן פָּרְחָה בְּכָלוֹ, אָף עַל פִּי שְׂשֵׂעֵר לְבָן מְקוּמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שְׁנֵאמַר: וּבָיִום הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי יְטֵמָא - בְּמִחְיָה מִתְטֵמָא זֶה שְׁנֵהֲפֵךְ כָּלוֹ לְבָן אַחַר הִחְלֵט או אַחַר הַסְּגָר, וְאֵינוֹ מְטֵמָא בְּשְׂעֵר לְבָן²⁵. הַחֲלִיטוּ בְּפִשְׁוֹן וְאַחַר כֵּן פְּשָׂתָהּ וּפְרָחָה בְּכָלוֹ - טָהוֹר. וְאֵם נִרְאִית בּוֹ מְחִיָּה - טְמֵא.

(18) שם פ"ח מ"ב. (19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. (20) פשתה הצרעת לתוכה. (21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22) שהרי נהפך בזמן טומאה. (23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה ככל שהיא. (25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיער לבן עצמו.

ד. אֵף רְאֵשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָן מִטְּמֵאִין מְשׁוּם מְחִיָּה²⁶ שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּהֵקֶת, מְטֵמָאִין וּמְעַכְבִּין אֶת הַנְּהֵפֵךְ כָּלוֹ לְבָן²⁷. פִּיּוּד? מְחִלָּט או מְסַגֵּר שֶׁהַלְבִּיץ כָּלוֹ בְּצָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה²⁸ בְּשָׂר חַי אֶפְלוּ בְּרֵאשׁ אֶצְבְּעוֹ או בְּרֵאשׁ חִטְמוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הָרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה שְׁנֵהֲפֵךְ כָּלוֹ לְבָן וְטָהַר, אִם חֲזַר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי אֶפְלוּ בְּרֵאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הָרִי זֶה מְחִלָּט. נִהְפֵּךְ כָּלוֹ לְמֵרָאָה צָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה, אֶפְלוּ בְּרֵאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שְׁנֵהֲפֵךְ לְבֵהֶקֶת - הָרִי זֶה טְמֵא מְחִלָּט²⁹; שְׁנֵאמַר: וְהִנֵּה כִּסְתָה הַצָּרַעַת - לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שפָּרְחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא וְצָרִיף הַסֶּגֶר; וְאֵלּוּ קָדָם וְהָרְאָה לִפְתָּח וְהַסְגִּירוּ קִדְּם שִׁיִּהְפֹּךְ וְנִהְפֹּךְ מִתּוֹךְ הַסֶּגֶר - הִיָּה טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵³.

(50 שם מ"י. 51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה. (53) שם.

~ שבת קודש ה' כסלו ~

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר הנתקים ובכמה סימנין מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן הוּא שִׁיפֵל הַשְּׂעָר שֶׁבֵּהֶן מֵעֲקָרוֹ וְיִשְׁאָר מְקוֹם הַשְּׂעָר פְּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּגְקָא נִתְקָא². וְאִין נִתְקַן פְּחוֹת מִפְּגָרִים³ הַמְרַבְּעֵי. בֵּין שֶׁהֵיָה מִרְאֵהוּ עֲמֹק בֵּין שְׁלֹא הֵיָה עֲמֹק. וְלֹא נֶאֱמַר עֲמֹק בְּנִתְקִין אֲלֵא לִזְמַר לָךְ: מַה מִּרְאֵה עֲמֹק - בִּידֵי שְׂמִימִים, אִף נִתְקַן הַמְטַמֵּא - בִּידֵי שְׂמִימִים; לְהוֹצִיא שֶׁנִּתְקַן אָדָם⁴, שֶׁהוּא טְהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֵעֵלָה זָקָנָם שְׂעָר - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּנִתְקִים⁵.

2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוכרים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושו, שנקרה כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרה באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדדיה. 3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". 4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. 5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסרס ... משעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

ב. הַנִּתְקִין מְטַמֵּאִין בְּשִׁנֵי סִימָנִים: בְּשְׂעָר צָהָב דֵּק וּבְשִׁיזוֹן, וְיֵשׁ בֵּהֶן הַסֶּגֶר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה. כִּיצַד? מִי שֶׁנּוֹלַד לוֹ נִתְקַן בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּזָקָנוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעוֹרוֹת צָהָבוֹת דְּקוֹת וְלֹא יוֹתֵר⁶ וְאִין שֵׁם בְּנִתְקַן שְׂעָר שְׁחוֹר פְּלָל - יִחְלִיט; לֹא הֵיָה בּוֹ שְׂעָר לֹא שְׁחוֹר וְלֹא צָהָב - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד. וּבְשִׁבְעֵי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב דֵּק אוֹ שְׂפֹשָׂה הַנִּתְקַן - יִחְלִיט; נוֹלְדוּ בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעוֹרוֹת שְׁחוֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פֶּשָׁה וְלֹא נוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב וְלֹא שְׂעָר שְׁחוֹר - יִגְלַח סְבִיבוֹת הַנִּתְקַן וְלֹא יִגְלַח הַנִּתְקַן? וְיִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנֵי: אִם פֶּשָׁה הַנִּתְקַן אוֹ נוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב דֵּק - יִחְלִיט; לֹא נוֹלַד בּוֹ פְּלוֹם - יִפְטֹר, שְׁאִין הַסֶּגֶר בְּנִתְקִין יֵתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְאִם אַחַר שֶׁפְּטֹרוֹ נוֹלַד בּוֹ שְׂעָר צָהָב אוֹ פֶּשָׁה - יִחְלִיט⁸.

וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חָיו הַשְּׁחִין וְהַמְכֹּה וְהֵעֵלוּ צָרְבַת⁴² - הָרִי זֶה טָמֵא⁴³ עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרְעַת בֵּהֶן, שֶׁהָרִי הֵן רְאוּיִין לְבִהְרֵת⁴⁴. הָיָה בָּהּ שְׁתֵּי בִּהְרוֹת⁴⁵, אַחַת לֵשׁ בָּהּ סִימֵן טָמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּפְרִיחָה הַטְּהוֹרָה לְטָמֵאָה⁴⁶ וְאַחַר כֵּן פְּרִיחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵיָה מְחֻלָּט בְּטָמֵאָה⁴⁷, אִף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרָה הִיא שְׂפָרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ הָיָה אַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הֵעֵלְיוֹנָה וְאַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ בְּשִׁתֵּי אֲצָבְעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וְכִשְׁהֵן נִדְבָקִין זֶה לָזֶה נְרֵאִין שְׁתֵּי הַבִּהְרוֹת כְּבִהְרֵת אַחַת⁴⁸, הוֹאִיל וּפְרִיחָה בְּכָלוֹ⁴⁹ - טְהוֹר.

38) שם מ"ה. 39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. 40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). 41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קרית ספר'). 42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). 43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי ערשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). 44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. 45) שם מ"ו. 46) וכל-שכן אם פרח מטמאה לטהורה ('קרית ספר' ו'משנה אחרונה'. ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). 47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). 48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. 49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושו אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

ז. יֵשׁ⁵⁰ מִרְאֵה נִגְעוֹ לִפְתָּח וְנִשְׁכַּר מִפְּנֵי שֶׁהַקְדִּים לְהִרְאֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחַר, וְיֵשׁ מִרְאֵה וּמִפְסִיד. כִּיצַד? מִי שֶׁהֵיָה מְחֻלָּט וְהִלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טָמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאֹתוֹ לִפְתָּח עַד שֶׁפְּרִיחָה בְּכָלוֹ - טְהוֹר; וְאֵלּוּ קָדָם וְהָרְאָה לִפְתָּח וּפְטֹרוֹ קִדְּם שִׁיִּהְפֹּךְ וְנִהְפֹּךְ אַחַר הַפְטוֹר - הִיָּה מְחֻלָּט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵¹. הִיָּתָה בּוֹ בִּהְרֵת וְאִין בָּהּ פְּלוֹם⁵², וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאֹתוֹ לִפְתָּח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): ושער שחור צמח בו נפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר. (21) השערות השחורות שלא נקרו כלל. (22) השיער הבריא המקיף את הנתק.

ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³ או צהבה, אחת ארפה ואחת קצרה - אינן מצילות.

(23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.

ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו שער שחור וטהר, אף על פי שהלף השער השחור - הרי זה טהור, עד שינולד בו שער צהב אחר או יפשה פשיון אחר מאחר שהלף השער השחור. שנאמר: נרפא הנתק טהור הוא - בין שנתרפא טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומן.²⁴

(24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשאו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלף השער הצהב ונולד בו שער צהב אחר או שנולד לו פשיון - הרי זה מחלט פשהיה²⁶. וכך אם החליטו בפשיון, בין בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר הפטור, והלף הפשיון וחר פשיון אחר או שנולד לו שער צהב - הרי זה מחלט פשהיה. עד שלא ישאר סימן טמאה או עד שיעצמית בו שתי שערות שחורות.

(25) כשצמחו שתי שערות צהובות. (26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר.

י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור מפסקת ביניהן²⁹, ונפרץ³⁰ השער השחור [ונתק] ממקום אחד - הרי הוא כמות שהיה³¹, שהשער השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק; נפרצה השיטה משני מקומות³² - טהור, שהרי הנשאר מן השיטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן? אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות³³. ואם היתה פרצה ממקום אחד בגריס - הרי זה טמא; שהפרצה עצמה נתק אחר³⁴, והרי שער שחור בצדו ואינו כנוס לתוכו. נתק שהשער השחור מקיפו ונתק אחר

(6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. (7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפר הפשיון. ותגלחתו פשה בכל אדם, שנאמר: והתגלח¹⁰. וכן פשה בכל דבר¹¹. ואפלו היה נזיר¹² - הרי זה מגלח. הסגיר ולא גלחו - הרי זה מסגר.

(9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. (10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולא דווקא בתער כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שער צהב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³ הזקב. וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם היה ארך, אף על פי שהוא צהב כתבנית הזקב - אינו סימן טמאה.

(13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שייטל בזוג.

ה. שתי שערות הצהבות הדקות סימן טמאה בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהב בין שקדם השער הצהב את הנתק - הרי הוא סימן טמאה. והוא שיהיו נטלות בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.

(15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי שערות. ואינן מצילות עד שיהיה ארך כדי לכה ראשן לעקרן¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מפזרות. והוא שיהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשאר השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו - אינן מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר הנתק, ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח¹⁹ מציל בכל מקום²⁰, והנשאר²¹ אינו מציל עד שיהיה רחוק מן הקמה²² שתי שערות.

(16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁעָר הַזָּקֵן - טְהוֹר הוּא. וַיִּתְטַמֵּא עוֹר הַזָּקֵן שְׁקָרַח⁴⁴ בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. 44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הִבָּא בְּתַחֲלָה וְכָל רֵאשׁוֹ נְתוּק אוֹ כֹּל זָקֵנוּ נְתוּק - יִסְגִּיר⁴⁵ שְׂבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שְׁעָר צָהָב - יִסְגִּיר שְׂבוּעַ שְׁנַי. אִם נוֹלַד לוֹ שְׁעָר צָהָב דֵּק - טְמָא; לֹא נוֹלַד לוֹ - יִפְטֹר. נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפְּטוּר שְׁעָר צָהָב - הֲרִי זֶה מְחֻלָּט. נוֹלַד לוֹ שְׁעָר שְׁחוֹר⁴⁶ - הֲרִי זֶה טְהוֹר⁴⁷. הִבָּא כְּלוּ נְתוּק רֵאשׁ אוֹ זָקֵן וְנוֹלַד לוֹ שְׁעָר שְׁחוֹר⁴⁸ - טְהוֹר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. הֲלֵךְ הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר - טְמָא מְשוּם פְּשִׁיזוֹן⁴⁹.

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרח רק חצי הראש, אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. 46) אחר צמצח שיער הצהוב. 47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. 48) אחר ההסגר. 49) תוספתא שם. והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הֲרֵאשׁ וְהַזָּקֵן אֵינָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁵⁰, וְאֵינָן מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינן פּוֹשִׁין מִזֶּה לְזֶה; שְׂנֵאמַר: צְרַעַת הֲרֵאשׁ אוֹ הַזָּקֵן - מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין שְׁנַיִם. וְאִי זֶהוּ זָקֵן? מִהַפְּרִק שֶׁל לְחֵי הַעֲלִיּוֹן עַד פְּקָה שֶׁל גְּרָגְרַת. מוֹתַח אֶת הַחוּט מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, כֹּל שֶׁמֶן הַחוּט וְלִמְעָלָה - הֲרִי הוּא מְפָלֵל הֲרֵאשׁ, וּמִן הַחוּט וְלִמְטָה - מְפָלֵל הַזָּקֵן.

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

פֶּרֶק הַשְּׁעִי

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרם אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

א. הפל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומיו³ והעבדים⁴, אבל לא עובד פוכבים ולא גר תושב⁵. והפל כשרין⁶ לראות את הנגעים, וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

מְקִיף אֶת הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר: נִפְרָץ הַשְּׁעָר שְׂפִינִיָּהוּן מִמְקוֹם אֶחָד - טְמָא³⁵; שֶׁהִנְתַּק הַפְּנִימִי לֹא נִצְלָם³⁶, שְׂהָרִי הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר בְּצִדוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרָץ הַשְּׁעָר מִשְׁנַי מְקוֹמוֹת - טְהוֹר, וְאִפְלוּ הִיָּתָה פְּרָצָה בְּגִרִיס³⁷; שְׂהָרִי הִנְתַּק הַפְּנִימִי וְהִחִיצוֹן נִעְשׂוּ נֶתֶק אֶחָד וְשְׁעָר שְׁחוֹר בְּאִמְצַע. וְהוּא שְׂתֵּהִיָּה הַפְּרָצָה כְּדֵי צְמִיחַת שְׂתֵּי שְׁעָרוֹת אוֹ יָתֵר.

27) ובכל אחד מהם כגריס. 28) שורה. 29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. 30) למעלה או למטה והשיעור השחור נשאר בלתי מבוצר. 31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשיעור השחור אינו מציל וטעון הסגר. 32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיעור השחור מוקף נתק מכל צדדיו. 33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. 34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פריצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני הנתקים תידון כחלק מהם. 35) האדם. 36) אבל החיצון ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. 37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש.

יא. נֶתֶק שְׂהִיָּה חוּט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נֶתְקִין שְׁחוּט יוֹצֵא מִזֶּה לְזֶה³⁸, אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט הַנְּתוּק³⁹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׂתֵּי שְׁעָרוֹת - זוֹקֵקִין לְטַמְא⁴⁰ בְּשְׁעָר צָהָב דֵּק וּפְשִׁיזוֹן וּמְצִילִין בְּצוּמַח בּוֹ⁴¹; אֲבָל שְׁעָר שְׁחוֹר הַנִּשְׁאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מְצִיל עַד שְׂהִיָּה רֹחַב הַחוּט כְּגִרִיס⁴².

38) ומחברם. 39) הנגוע בנתק. 40) אם נולד בחוט אחד מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם. 41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש סימן טומאה בנתקים. 42) מפני שהמשואר אינו מציל אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

יב. מִי שְׂהִיָּה בְּרֵאשׁוֹ נֶתֶק בְּגִרִיס וּפְשָׂה הַנְּתֵק [עַל] כֹּל רֵאשׁוֹ וְלֹא נִשְׂאָר שָׁם שְׁעָר כֹּלֵל אֲלֵא פְּחוֹת מִשְׂתֵּי שְׁעָרוֹת - הֲרִי זֶה טְהוֹר, בֵּין שֶׁנֶּתֶק כְּלוּ מִתּוֹךְ הַסִּגָּר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלִט אוֹ אַחַר הַפְּטוּר; שְׂנֵאמַר: קִרַּח הוּא טְהוֹר הוּא⁴³. וְכֵן אִם הָיָה הַנְּתֵק בְּזָקֵנוּ וְנֶתֶק כֹּל זָקֵנוּ - הֲרִי זֶה טְהוֹר. וְאִם עַל פִּי שְׂאִין זֶה מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה שְׂבֻכְתָּב, קִבְּלָהּ הִיא, שְׂאֵם הֲלֵךְ כֹּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16 שם. 17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חָלַל¹⁸ פְּסוּל¹⁹ לְרֵאֵיתָ נְגָעִים; שְׁנֵאֲמַר: אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים - בְּכַהֲנֹתָם. אָבָל בְּעַלְי מוֹמִין פְּשִׁירִים²⁰ לְרֵאֵיתָ נְגָעִים, וּבְלִבְד שְׁלֵא יְהִיָּה סוּמָא וְאֶפְלוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו²¹. וְאֶפְלוּ פֶהֶן שְׂפָהָה מְאֹר עֵינָיו²² לֹא יִרְאֶה אֶת הַנְּגָעִים, שְׁנֵאֲמַר: לְכָל מְרֵאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן.

(18) שנוולד מאשה שכהן אסור בה. (19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. (20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. (21) נגעים פ"ב מ"ג. (22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכלל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. וב'תוספות יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום²³, בין להסגיר בין להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום' ו'ביום'. ואין רואין לא בשחרית²⁴ ולא בין הערבים ולא בתוף הפית ולא ביום המעצן, לפי שפכה נראית עזה; ולא בצהררים, לפי שעזה נראית פכה²⁵. אימתי רואין אותן? בשעה רביעית²⁶ ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים²⁷.

(23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. (24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. (25) מפני שאור השמש חזק אז. (26) כר' יהודה שם. (27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משפחת²⁸ יום טוב²⁹. חל יום שביעי שלו להיות בשפחת או ביום טוב - מעבירין לאחוריו³⁰. ויש בדבר³¹ להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא³², ולמחר ילכו להן סימני טמאה³³; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר ילדו לו סימני טמאה³⁴. ואין דנין אותו אלא בשעת ראייתו לאחר השבת.

(28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. (29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח. (30) לאחר השבת. (31) דחייה זו גורמת. (32) ואם יראנו הכהן - יטמא. (33) ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. (34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי

(2) משנה נגעים פ"ג, א. (3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות, שהנשים חייבות בהן. (5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרטורטו. (7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ב. אף על פי²⁸ שהכל פשרין לראות נגעים, הטמאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד? פהן שאינו יודע לראות - החכם רואהו ואומר לו: אמר טמא, והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור; הסגירו, והוא מסגירו. שנאמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הפהן קטן או שוטה - החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סגר. במה דברים אמורים? כשהיה הפהן סומך על דברי החכם; אבל אם היה הפהן רואה וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שיורנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹⁰.

(8) שם פ"ג ה"א. (9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"ז.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שנאמר: טמא הוא וטמאו הפהן¹², טהור הוא וטהרו הפהן. ומצרע שנרפא, בין מתוף הסגר בין מתוף החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אתה¹³.

(11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. (12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אין הפהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע בעור הבשר שחוצה לו. וכהן שראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמסגירו או מחליטו או פוטר. מת הפהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו פהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשיון, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן פהן¹⁷ לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה, ושער לבן זה קדם את הבהרת או בהרת זו קדמה את שער לבן.

(14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. (15) תוספתא שם ה"א ו"ב, 'תורת כהנים' שם ב, ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי אפילו הרשע, מתבטאת מעלתו שכל-כך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה, מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל, שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובזה נרגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותן של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו, היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן י"ג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב, נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירושו, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אין מסגירין ולא מְחִילִיטִין וְלֹא פוֹטְרִין אֵלָא בְּיוֹם שְׁנִירָאָה בּוֹ בְּתַחֲלָה⁴¹, או בְּשַׁבְּעֵי⁴², או בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּנִגְעִים שְׁמֹסְגִירִין בְּהֵן שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת⁴³, מִפְּנֵי שְׂיֹם שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְמַגֵּן שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן וְלְמַגֵּן שְׁבוּעַ שְׁנֵי בְּכָל הַנְּגָעִים, בֵּין בְּנִגְעֵי אָדָם בֵּין בְּנִגְעֵי בְּתִים וּבְגָדִים.

(41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחיליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרם. (42) אבל אם

ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להתמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

ח. חֲתָן שְׁנִירָאָה בּוֹ נֶגַע - נּוֹתְנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּבִגְדָיו אוּ בְּבִיתוֹ³⁷ - אֵין רֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה. וְכֵן בְּרִגְלָה³⁸ נּוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמֵוֹת הַרְגֵל. שְׁנֵי אָמַר: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפְנֹו אֶת הַבֵּית וְגוֹמְרֵי³⁹. אִם הִמְתִּינָה תוֹרָה לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת שְׁלֹא יִטְמְאוּ בְּלִי, קָל וְחֹמֶר לְדַבֵּר מִצְוָה⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חֲתָן שְׁנִירָאָה בּוֹ נֶגַע - נּוֹתְנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה... אֵין רֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה כו'".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע, נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית, אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתנינים לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחוייה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתנינים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחרי הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ו טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו שכתב ה"חנינוך" "משורשי המצוה שרצה האל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם יודיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשאר מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו, ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישנה. (62) לנגע שהיא תחת הוד. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שעריו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

פָּרָק עֲשִׂירִי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייב או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המחולט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מחולט, ודין שניהם לטומאה.

א. התולש² סימני טמאה³, בין פלץ בין מקצתו, או הפונה את המחיה⁴, פלצה או מקצתה, או הקוצץ הנגע פלו⁵ מפשרו או מן הפגד או מן הפית, בין קדם שיבא לפהן בין בתוף הסגר או בתוף החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. שְׁנֵאמֵר: הַשְּׁמֶרֶם בְּנֶגַע הַצֵּרַעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יוֹרֵד אֹתְכֶם הַפְּהִינִים הַלְוִיִּם פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ - שְׁלֹא יִתְלַשׁ או שְׂיִקֵץ. אֲבָל אֵינוֹ לוֹקֵה עַד שִׁוְעֵילוּ מְעַשְׂוֹ, וְאִם לֹא הוֹעִילוּ - אֵינוֹ לוֹקֵה.⁸ פִּיצֵד? הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרֵת וּבָהּ שְׁלֹשׁ שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת וְתִלַּשׁ אֶחָת.⁹ פְּוָה מִקְצַת הַמַּחְיָה וְנִשְׁאַר מִמֶּנָּה פְּעֻדָּשָׁה.¹⁰ - אֵינוֹ לוֹקֵה, שְׁהָרִי הוּא טְמֵא פְּשִׁיחָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וּמִפִּיֵן אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.¹¹ וְכֵן הַמְּגַלַּח אֶת הַנֶּתֶק - לוֹקֵה, שְׁנֵאמֵר: וְאֵת הַנֶּתֶק¹² לֹא יִגְלַח. וְאֵינוֹ חַיִּב עַד שִׁיְגַלַּח כָּל הַנֶּתֶק בְּתַעֲרָו.¹³ וּמִתֵּר לְמַצְרַע לְשֹׂא בְמוֹט עַל כְּתָפוֹ שֵׁישׁ בָּהּ הַצֵּרַעַת¹⁴ וְלִקְשֶׁר הַסִּיב¹⁵ עַל רִגְלוֹ, וְאִם הִלְכוּ סִימְנֵי טְמָאָה - יִלְכוּ. וְהוּא שְׁלֹא נִתְפַּנֵּן לְכָךְ.

2) נגעים פ"ז, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב

נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

י. אֵין מְסַגְרִין⁴⁴ בְּתוֹף יְמֵי הַסֵּגֶר⁴⁵, וְלֹא מְחַלְטִין בְּתוֹף יְמֵי הַסֵּגֶר אִם נוֹלַד לוֹ סִימֵן הַחֲלָט⁴⁶, וְלֹא מְחַלְטִין הַמְּחַלֵּט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא מְסַגְרִין אוֹתוֹ בְּתוֹף יְמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר שְׂרָאוֹי לְהַסְגֵר. אֲבָל אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי נֶגְעִים וְרָאָה זֶה וְחִזֵּר וְרָאָה זֶה⁴⁷ - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹמֵר לוֹ: הָרִי אִתָּה מְסַגֵּר בְּזָה וּמְחַלֵּט בְּזָה, אוּ מְחַלֵּט בְּזָה וּמְסַגֵּר בְּזָה. בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה וּרְאִשׁוֹן בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה שְׁנִי⁴⁸. וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נֶגְעִים כְּאַחַת⁴⁹, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שְׁנֵאמֵר: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע.

44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"י. (49) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

יא. נְגוּעֵי⁵⁰ שְׂפָא לְכֶהֵן לְרֵאוֹתוֹ - לֹא יֹאמֵר לוֹ לֵךְ וְשׁוּב, אֲלֵא נִזְקַק לוֹ מִיָּד. כִּי לְפָנָיו שְׁנַיִם - רוֹאָה אֶת הָרֵאוֹת, מְסַגְרֵוֹ אוּ פוֹטְרוֹ אוּ מְחַלְטוֹ, וְחִזֵּר וְרוֹאָה אֶת הַשְּׁנִי⁵¹.

50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

יב. אֵין הַכֹּהֵן⁵² זָקוּק לְבַקֵּשׁ⁵³ תַּחַת אֲצִילֵי יְדָיו⁵⁴ שֶׁל נֶגַע אוּ בֵּין פְּחֻדָיו⁵⁵ אוּ בְּתוֹף הַקְּמִטִּים שְׂמֵא שֶׁם נֶגַע, שְׁנֵאמֵר: לְכָל מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן⁵⁶. וְכֵן בְּהוֹפֵךְ כָּל לְבָבוֹ⁵⁷. וְכִיצַד עֲמֻד⁵⁸ לְפָנֵי הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא - נִרְאָה עֵרֶם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר⁵⁹ וּכְמוֹסֵק⁶⁰ זֵיתִים. וְאִם אִשָּׁה הִיא - נִרְאִית עֲרֻמָּה, וְיִוִּשְׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת⁶¹ וּכְמִנִּיקָה אֶת בְּנֶה⁶² וּכְאוֹרֶגֶת⁶³ בְּעוֹמְדִים⁶⁴, שְׁמִגְבֶּהֶת יָדָה הַיְמָנִית עַד שִׁיְגַלָּה בֵּית הַשְּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע נִרְאָה בְּהֵן בְּזִמֵּן שֶׁהֵן עוֹמְדִין⁶⁵ כֶּף - הָרִי זֶה טְמֵא; וְאִם אֵינוֹ נִרְאָה בְּהֵן כֶּשֶׁהֵן עוֹמְדִין כֶּף - אֵין נִזְקָקִין לוֹ. וְכֵשֶׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאָה לְנֶגְעוֹ, כֶּף הוּא נִרְאָה לְתַגְלַחְתּוֹ⁶⁶. שְׂאִם לֹא יִרְאָה שְׁעַר כָּכָל בְּשָׂרוֹ פְּשִׁיעַמֵד עֵרֶם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק אוּ פְּשִׁיעַמֵד אִשָּׁה כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ - הָרִי זֶה תַּגְלַחְתָּ כְּשֶׁרָה, וְאֵין כֶּהֵן זָקוּק לְחַפֵּשׂ בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שְׂמֵא נִשְׂאָר בְּהֵן שְׁעַר, אִף עַל פִּי שְׁהוּא צָרִיךְ לְגַלַּח הַכָּל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר⁶⁷.

52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִפְעֻדָּשָׁה: פְּנֵה הַמּוֹתֵר²⁴ וְהֵלֶךְ פְּעֻדָּשָׁה - הָרִי זֶה טְהוֹר²⁵; פְּנֵה פְּעֻדָּשָׁה וְהֵלֶךְ הַמּוֹתֵר - הָרִי זֶה טָמֵא.

(20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. (21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. (22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נשורות גם השתים שנתלשו. (23) מצומצמת. (24) החלק העולה על עדשה מצומצמת. (25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונה ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מִי שְׁהִיתָה²⁶ בְּהֵרֵת בְּעֵרְלָתוֹ - יְמוּל, וְאַף עַל פִּי שְׁהִיא מְיֻלָּה שְׁלֵא בְּזִמְנָה²⁷; שְׁמֻצוֹת עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִלּוֹ וְהֵלֶךְ בְּעוֹר הָעֵרְלָה סִמֵּן שְׁהִיָּה מְחֻלָּט בּו²⁸ - הָרִי זֶה חָיֵב בְּקָרְפָן מְצֻרֵע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מְצוֹת עֲשֵׂה³⁰ שְׁהִיָּה הַמְּחֻלָּט מְכֻסָּה³¹ רֹאשׁ כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ, וְעוֹטָה עַל שְׁפָם כְּאֵבֶל, וּפּוֹרֵם³² בְּגָדָיו, וּמוֹדִיעַ הַעוֹבְרִים עָלָיו שְׁהוּא טָמֵא; שְׁנֹאָמַר: וְהִצְרִיעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנְגַע וְגוֹמֵר. אֶפְלוּ כֵהֵן גְּדוּלָה³³ שְׁנֹצְטֻרַע פּוֹרֵע³⁴ וּפּוֹרֵם, שְׁעֵשֶׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְאִסוּר בְּשֵׂאִילַת שְׁלוֹם כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ כְּאֵבֶל, שְׁנֹאָמַר: וְעַל שְׁפָם יַעֲטָה - שְׁהִיָּהוּ שְׁפָתָיו דְּבוֹקוֹת. אֲבָל קוֹרָא וְשׁוֹנָה וְדוֹרֵשׁ. וְאִסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ. וְנוֹהֵג כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ אֶפְלוּ בְּשֵׁבֻתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. וְהָרִי הוּא מִתֵּר בְּרִחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל³⁵ וּבְתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה³⁶ וְזוֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ³⁷ כְּשֶׁאָר הָעָם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשוננו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם ב'ספר המצוות' לא תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י'): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. (32) קורע. (33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. (34) ראה הערה ל. (35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. (36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק

שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). (7) 'ספרי' פרשת כִּיתָצָא פִּיסָקָא רַעַד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בוקה. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. (8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'השובות הגאונים'). (9) ונשארו שתיים והן מטמאות. (10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). (11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. (12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). (13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). (14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). (15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

ב. הַתּוֹלֵשׁ סִמְנֵי טָמְאָה או שְׁפָנָה אֶת הַמְּחִיָּה עַד שְׁלֵא בָּא אֶצֶל כֵּהֵן - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן אִם עֲשֵׂה כֵּן בְּיָמֵי הַסֵּגֵר - הָרִי זֶה טְהוֹר לְאַחַר יְמֵי הַסֵּגֵר¹⁶. וְאִם הִלְשָׁן אַחַר שְׁהִחֻלַּט כֵּהֵן - הָרִי זֶה מְחֻלָּט כְּשִׁהִיָּה, וְאִין לֹא טְהָרָה עַד שֶׁתִּפְרַח הַצְּרַעַת כְּכֹלוֹ או עַד שֶׁתִּתְמַעַט בְּהֵרֵתוֹ מִפְּגָרִיס¹⁷.

(16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). (17) כחכמים במשנה, שם.

ג. מִי שְׁנִקְצָצָה בְּהֵרֵתוֹ כֹּלָה שְׁלֵא בְּכוֹנֵה - טְהוֹר¹⁸. קְצָצָה בְּכוֹנֵה: אִם קָצַץ כָּל הַבָּשָׂר הַחִי הַמְּקִיפָה אֶפְלוּ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה - אִין לֹא טְהָרָה עוֹלָמִית¹⁹; קְצָצָה בְּצִמְצוֹם - אִין לֹא טְהָרָה עַד שֶׁתִּפְרַח כְּכֹלוֹ.

(18) משנה, שם. (19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכולו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

ד. הַתּוֹלֵשׁ²⁰ שְׁעָרָה לְכֹנֵה אַחַת וְנִשְׂרָה הַשְּׁנֵיָה - הָרִי זֶה טְהוֹר²¹. הָיָה שָׁלֵשׁ, תִּלְשׁ שְׁתֵּים וְנִשְׂרָה אַחַת - הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ²². הֵיָּתָה בּוֹ מְחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה²³, פְּנֵה חִצְיָה וְהֵלֶךְ חִצְיָה - הָרִי זֶה טְהוֹר. הֵיָּתָה יְתָרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבי יהודה להקל. (37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

הצפירים והטהור מתוך החלטת חייב בהן, אבל טמאת שניהן שנה בכל דבר.

(42) דין אחד לשניהם. (43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמוחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

יא. המצרע⁴⁴ - אב מאבות הטמאות⁴⁵. מטמא אדם וכלים במגעו וכלי חרס באוירו⁴⁶, ומטמא אדם במשא⁴⁷, ומטמא משקב ומושב⁴⁸ אפלו תחת אבן⁴⁹ קזב וקזבה. שניאמר: וכסס בגדיו וטהר. מפי השמועה למדו, שטהר מלטמא משקב ומושב⁵⁰. ואחד המסגר ואחד המחלט בכל אלו⁵¹.

(44) כלים פ"א ה"א. (45) הטומאות שטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה ה' כלים פ"ג ה"א וה"ב). (47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. (49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). (50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. (51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

יב. חמרא יתרה יש במצרע, שטמא בביאתו⁵² לבית, בין בימי החלטת בין בימי הסגר. ביצד? נכנס לבית - נטמא⁵³ כל אשר בבית, בין אדם בין בלים, אף על פי שלא נגע בהן, נעשו ראשון לטמאה. שניאמר: מחוץ למחנה מושבו⁵⁴ - מה הוא טמא⁵⁵, אף מושבו טמא. היה עומד תחת האילן ועבר אדם טהור תחת האילן - נטמא⁵⁶. היה הטהור עומד תחת האילן ועבר המצרע תחתיו - לא טמאהו; ואם עמד - נטמא, שהרי נעשה לו מושב. ספק עמד ספק לא עמד - טהור⁵⁷. הכניס המצרע ראשו ורבו⁵⁸ לבית - נטמא כל שיש בתוכו⁵⁹. נכנס⁶⁰ לבית הפנסת - עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים⁶¹ ורחקה ארבע אמות⁶² על ארבע אמות, ונכנס ראשון ויצא אחרון, כדי שיהיה מושבו לבדו ולא יעמד עם העם. בערוב ויטמא אותם.

ז. דין המצרע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שניאמר: מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעצרות המקפות חומה בארץ ישראל בלבד³⁸.

נקודות משיחות קודש -

"דין המצרע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שניאמר: מחוץ למחנה מושבו".

מהציווי בעניין מרים "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה, האם הוא מעכב את טהרת המצורע.

ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה, אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו הוא שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכם את המצורעין.

ח. המצרע³⁹ אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על שפם, אבל יושבת היא מחוץ לעיר ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצרעים בלבד, אלא כל המטמאים את האדם⁴⁰ תיבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפשו מהן; שניאמר: וטמא טמא יקרא - הטמא מודיע שהוא טמא.

(39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. (40) 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

ט. וטמטום ואנדורגיניוס פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק⁴¹.

(41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

י. אחד מצרע מסגר ואחד⁴² מצרע מחלט לענין טמאה⁴³. ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט לענין טמאה, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפירים, שהטהור מתוך הסגר פטור מן התגלחת ומן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחוץ לבית. (59 נגעים, שם מ"ח. 60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושב", ובית הכנסת מחוץ למושב, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

(52) שם. ונגעים פי"ג, מי"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פי"ב, הי"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

אומרי, יצא ידי חובתו¹¹. וכן אם היתה פתוחה יונית ושמצעה - יצא, אף על פי שאינו מפירי¹². ואפלו היתה השומע עברי¹³.

(9) משנה, שם. (10) המדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון הקודש. (11) משנה, שם. ובגמרא (יח.): "אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים, מי ידעינן? אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא, הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא". (12) מגילה יח, א. שגם בספרי-תורה התירו לכתוב יונית (משנה מגילה ח:), ודרשו מהכתוב (בראשית ט, כז) "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" - "דבריו של יפת (יון) שהוא מבני יפת) יהיו באהלי שם" (מגילה ט:). וכן פסק רבינו בפ"א מהל' תפילין הלכה יט, עיי"ש. (13) [הכתב העברי הוא כתב ליבנא (סנהדרין כא:). אבל הלשון (=השפה) היא לשון הקודש. וכן נראה בויקרא רבה (פרשה לב) שאמרו שם: "לא שינו את לשונם, להלן כתיב - לאברם העברי - אלקי העברים, וכתיב כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש"].

ד. היתה פתוחה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים - לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המפיר אותו הלשון בלבד¹⁴. והוא, שתהיה פתוחה בכתב אותו הלשון. אכל אם היתה פתוחה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי - לא יצא; שנמצא זה קורא על פה¹⁵, וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא - לא יצא השומע ממנו.

(14) משנה, מגילה יז, א. (15) מגילה יח, א.

ה. הקורא את המגלה בלא פונה - לא יצא. כיצד? היתה פתוחה¹⁶ או דרשה¹⁷ או מגיחה, אם פון את לבו לצאת בקריאה זו - יצא, ואם לא פון לבו - לא יצא¹⁸. קרא והוא מתנגם¹⁹, הואיל ולא נרדם בשנה - יצא²⁰.

(16) שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה וכותבה. (17) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה. (18) משנה, שם יז, א. (19) "דקרי ליה ועני, ולא ידע

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

הלכות מגלה וחנכה

פרק שני

(1) נתבאר בו איכות המגילה, והכשרה ופסולה, והאסור מן העינוי והאבל בימים אלו, והמחוייב לעשות בהם מהשמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים. ונסתיים הפרק בכיבור שמגילה זו תקיים לעד וזכרה לא יסוף מזרענו.

א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא². קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי - לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע³. אלא כיצד עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר⁴.

(2) משנה, מגילה יז, א. והיינו שקרא הפסוקים האחרונים ואחר-כך הפסוקים הראשונים. והוא-הדין אם קרא הפרקים האחרונים לפני שקרא הראשונים (וראה בפ"ב מהל' ק"ש הי"א). (3) 'ירושלמי' מגילה פ"ב ה"ב. (4) מגילה יח, ב.

ב. מצא צבור שקראו חציה, לא יאמר: אקרא חציה האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון, שזה קורא למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר⁵. קרא ושהה מעט וחזר וקרא⁶ - אף על פי ששהה פדי לגמור את פלה⁷, הואיל וקרא על הסדר - יצא⁸.

(5) שם. (6) משנה, שם יז, א: "קראה סירווגין - יצא". (7) ששהה כל-כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים כל המגילה מראש עד סופה. (8) כן פסק בקריאת שמע (פ"ב מהל' ק"ש הי"ב) ובהלל (פ"ג מהל' חנוכה ה"ט), ורק בתפילה פסק (פ"ד מהל' תפילה הי"ג) שחוזר לראש התפילה.

ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו⁹. הלועזי¹⁰ ששמע את המגלה הפתוחה בלשון הקדש ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין מפטירים בנביא אלא בעשרה (מגילה כג): כן ודאי אין קורין בכתובים בפחות מעשרה, וכיוון שקוראים ביחד - ניכר הדבר שאין זו קריאה בתורה נביאים וכתובים אלא במגילה, ויש כאן פרסום הנס, ועי' ב'טורי אבן' שם].

ט. אין פותחין³¹ המגלה אלא בדיו על הגויל³² או על הקלף³³, כספר תורה³⁴. ואם כתבה במי עפצא ונקנתום³⁵ - פשרה. כתבה בשאר מיני צבעונין - פסולה³⁶. וצריכה שרטוט פתורה עצמה³⁷. ואין העור שלה צריך לעבד לשמה³⁸. היתה פתובה על הניר או על עור שאינו מעבד³⁹, או שכתבה עפ"ם או אפיקורוס - פסולה⁴⁰.

(31) משנה, מגילה יז, א. (32) "לוקחין עור בהמה או חיה, ומעבידין השער ממנו תחילה, ואחר-כך מולחין אותו במלח, ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצים את העור ומחזיקין אותו, והו הנקרא גויל" (רבינו בפ"א מהל' תפילין ה"ו). (33) עור שחילקו אותו בעביו לשנים ועיבדו אותו, החלק שממול השער נקרא קלף (שם ה"ז). (34) כמו שכתב רבינו שם ה"ח וה"ט, שספר-תורה נכתב גם על גויל וגם על קלף. (35) חומצת הנחושת. ונלמד מדין כתיבת ספר-תורה (שם פ"א ה"ד) - 'מגיד משנה'. (36) משנה, מגילה יז, א. שאנו צריכים בה דיו דוקא (מגילה יט). (37) שם טז, ב. (38) [כן כתב רבינו (פ"א מהל' תפילין ה"א)] לענין מזווה שאינה צריכה עיבוד לשמה, והסביר בתשובה שם (בכסף-משנה), שלא שמענו שצריך עיבוד אלא לספר-תורה ולתפילין. (39) משנה, מגילה יז, א. (40) ראה בפ"א מהל' תפילין ה"ג.

י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות: אם רשומן נפר, אפלו היו רפה - פשרה; ואם אין רשומן נפר, אם היה רפה שלם - פשרה, ואם לאו - פסולה, והקורא בה לא יצא⁴¹. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא את המגלה על פה - יצא⁴².

(41) מגילה יח, ב. (42) שם.

יא. המגלה צריכה שתהא תפורה פלה עד שיהיו כל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגדין, כספר תורה. ואם תפרה שלא בגדין - פסולה. ואינו צריך לתפר את כל הידיעה בגדין כספר תורה, אלא אפלו תפר בגדין שלש תפירות בקצה הידיעה ושלש באמצעה ושלש בקצה השני - פשרה, מפני שנקראת אגרת⁴³.

(43) במגילה יט, א: "אמר רב חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, מגילה נקראת ספר (ונכתב בספר - אסתר ט, לב) ונקראת אגרת (אגרת הפורים - שם כט), ספר - שאם תפרה בחוטי פשתן - פסולה, אגרת - שאם הטיל בה שלשה חוטי גדין - כשרה, אמר רב נחמן - ובלבד שיהיו משולשין". יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו"עשרת"

לאהדורי סברא, וכי אדכרי ליה - מדכר" (שקוראים אותו ועונה, ואינו יודע להשיב בהבנת הלב, וכשמזכירים לו - נזכר) - מגילה יח: (20) משנה, שם יז, א. ודוקא הקורא שקרה מתמנמם, כיון שרואים אנו שקרא כולה, אבל השומע ששמעה מתמנמם לא יצא, שוודאי לא שמע כראוי ('ירושלמי' פ"ב דמגילה ה"ב).

ו. בפה דכרים אפורים שהמכון לבו בכתובה יצא? בשנתפון לצאת בקריאה שקורא בספר שמעתיק ממנו²¹ בשעה שהוא כותב; אבל אם לא²² נתפון לצאת בקריאה זו שכתב - לא יצא. שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה מספר שפלה פתובה בו בשעת קריאה²³.

(21) שהיתה לפניו מגילה שלמה עשויה כתיקונה (לחם-משנה, ממגילה יח:). (22) [בנוסח אחר, חסירה מילה זו ('מעשה רוקח'), ולפי זה מתפרשים דברי רבינו היטב: שאינו יוצא אלא-אם-כן מכין לצאת בקריאה שקורא מהספר השלם שלפניו, אבל אם מכין לצאת בקריאה שקורא בספר שכותב בו עכשיו - לא יצא]. (23) מגילה, שם.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה משבשת²⁴ - יצא²⁵, לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד או יושב - יצא, ואפלו בצבור. אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד הצבור²⁶. קראה שנים, אפלו עשרה באחד - יצאו הקוראין והשומעים מן הקוראין²⁷. וקורא אותה גדול עם הקטן²⁸ ואפלו בצבור.

(24) רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה, שאם גם הבנת הענין משובשת - לא יצא ('מעשה רוקח'). (25) 'ירושלמי' שם: "תני: אין מדקדקין בטעויותיה". (26) כן נראה ב'ירושלמי' (שם פ"ד ה"א), אבל ביחד קורא יושב אפילו לכתחילה, וכן הוא ב'ירושלמי' (שם) על המשנה "הקורא את המגילה": "מה לשעבר, הא בתחילה לא...? כיני מתניתא מותר לקרותה עומד, מותר לקרותה יושב" (לחם-משנה). (27) משנה, מגילה כא, א. "מאי טעמא? כיון דחביבא, יהבי דעתייהו ושמעיה" (גמרא שם כא:). (28) 'ירושלמי' (מגילה פ"ב ה"ה): "מיכן והילך, נהגו הרובים לקרותה בבית הכנסת" (ופירוש ב'קרבן העדה' בפירוש השני: נער מתרגמין רביא, מכאן ואילך נהגו הנערים לקרותה בבית הכנסת. 'בני בנימין').

ח. אין קוראין בצבור במגלה הפתובה בין הפתובים. ואם קרא - לא יצא²⁹. אלא אם בן היתה תרה על שאר הידיעות או חסרה, פדי שיהא לה הבר. אבל היחיד קורא בה ואפלו אינה חסרה ולא תרה, ויוצא בה ידי חובתו³⁰.

(29) מגילה יט, א. שנראה כאילו קורא במקרא, ואין כאן פרסום הנס (רש"י שם). (30) [שכשם שאין קוראים בתורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותרין בהספד ותענית ומתנות לאביונים" – כלומר מותרים במתנות לאביונים, אע"פ שעיקר מצוותן ב"ד. (57) שם ה, א: "שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה". (58) לילה שבו קוראים המגילה (מגיד-משנה). (59) שכתוב "ימי משתה ושמחה" (מגילה ז:).

טו. פיצד חובת סעדה זו? שלאכל בשר⁶⁰ ויתקן סעדה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד שישתכרו⁶¹ וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אכלין לחברו, שגאמר: ומשלוח מנות איש לרעהו - שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלח לרעים - משבח. ואם אין לו - מחליף עם חברו⁶²: זה שולח לזה סעדו, וזה שולח לזה סעדו. כפי לקים: ומשלוח מנות איש לרעהו.

60) שהרי נאמר (אסתר שם): "ימי משתה ושמחה", ואין שמחה אלא בבשר (פסחים טז.), ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים כז, ז): "וזבחת שלמים ואכלת שם, ושמחת" (מגיד-משנה). (61) במגילה ז, ב אמרו: "אמר רבא, חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שעל-ידי שתיית היין – ישתכר וירדם בשכרותו, ולא ידע. (62) מגילה ז, ב.

טז. וחיב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פותחין משני עניים. נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות⁶³ או מיני תבשיל או מיני אכלין. שגאמר: ומתנות לאביונים - שתי מתנות לשני עניים⁶⁴. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל נותנין לו⁶⁵. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת⁶⁶.

63) בדפוסים ישנים, אין המילים האלו "או מעות". (64) מגילה ז, א. (65) תוספתא מגילה פ"א, וירושלמי שם פ"א ה"ד. (66) בבא-מציעא עח, ב. וירושלמי שם.

יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעדו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם⁶⁷ שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה, שגאמר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדפאים.

67) ביטוי זה שגור בדברי רבינו, וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א.

יח. כל ספרי⁶⁸ הנביאים וכל הפתובים⁶⁹ עתידין לבטל לימות המשיח⁷⁰, חוץ ממגלת אסתר⁷¹. והרי היא קנמת פתמשה חמשי תורה⁷² וכהלכות של תורה שבעל פה⁷³, שאינן בטליו לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל, שגאמר: פי נשכחו הצרות

בנשימה אחת, פדי להודיע לכל העם שפלא נתלו ונהרגו כאחד⁴⁴. ומנהג כל ישראל, שהקורא המגלה קורא ופושט כאגרת⁴⁵, להראות הגס; וכשיגמר, חוזר וכורכה⁴⁶ בלה ומברך.

(44) שם, טז, ב. (45) כן כתב רב האי גאון (מגיד-משנה). (46) בכת"י: "ופושטה וכורכה".

יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, אסורין בהספד⁴⁷ ותענית⁴⁸ לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרפין שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עירות שהן עושין ארבעה עשר בלבד⁴⁹. ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני⁵⁰. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים - מתרים בהספד ותענית ביום קריאתה⁵¹, ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו⁵², ואף על פי שאין קוראין בהן.

(47) ממה שכתוב במגילה "שמחה", נלמד שאסור בהספד (מגילה ה:). (48) נלמד ממה שכתוב במגילה "ומשתה" (מגילה, שם). (49) מגילה, שם. (50) במגילה ו, ב: "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים". "הא לענין הספד ותענית – זה וזה שוין". (51) משנה, מגילה ה, א. (52) גמרא, שם. ש"שמחה אינה נוהגת (בכפרים) אלא בזמנה".

יד. מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועירות ויום חמשה עשר לבני כרפין להיותן יום שמחה ומשתה, ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאביונים⁵³. ומתיר בעשית מלאכה⁵⁴. ואף על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה לעולם⁵⁵. בני כפרים, שקדמו וקראו בשני או בחמישי, אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן - יצאו⁵⁶. אבל השמחה והמשתה אין עושין אותם אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו - לא יצאו⁵⁷. וסעד פורים שעשאה בלילה⁵⁸ - לא יצא ירי חובתו⁵⁹.

(53) שכתוב (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". (54) במגילה ה, ב: "איסור עשיית מלאכה לא קבילו עליהו, דמעיקרא כתיב (שם שם, ט) שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום-טוב לא כתיב". (55) במגילה, שם: "רב חזייה לההוא גברא דהוה שדי כתנא בפוריא, ולטייה דלא צמח כתנא". (56) נראה שמצוה לכתחילה לחלק מעות לאביונים ביום י"ד, אלא שאם חילק ביום הקריאה יצא בדיעבד. ויתכן כי זהו פירוש המשנה (מגילה ה.) "אע"פ שאמרו מקדימין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמוֹנֵת יָמִים הָאֵלוּ, שְׁתַּחֲלֹתָן כ"ה בְּכֶסֶל, יָמֵי שְׁמֵחָה וְהַלֵּל. וּמְדַלֶּקֶין בְּהֵן הַנְּרוֹת בְּעָרֵב עַל פְּתָחֵי הַבָּתִּים בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׁמוֹנֵת הַלַּיְלוֹת, לְהַרְאוֹת וְלַגְלוֹת הַנֶּס. וְיָמִים אֵלוּ הֵן הַנְּקָרָאִין חֲנֻכָּה. וְהֵן אֲסוּרִין בְּהַסְפֵּד וְתַעֲנִית פִּימֵי הַפּוֹרִים. וְהַדְּלָקָת הַנְּרוֹת בְּהֵן מִצְוָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, בְּקָרִיאַת הַמְּגִלָּה.

(4) ומשום כך אין להדליק ביום, כמו שהדליקו במנורה שבמקדש, כי "שרגא בטיהרא מאי מהני" (אין אור הנר נראה ביום).

ד. פל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר חנכה. והמדליק אותה בליילה הראשון, מברך שלש ברכות, ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנכה. ו"שעשה נסים לאבותינו" וכו'. ו"שהחנינו וקיימנו" וכו'. וכל הרוצה אותה ולא ברוך, מברך שתיים: "שעשה נסים לאבותינו" ו"שהחנינו".⁷ ובשאר הלילות - המדליק מברך שתיים,⁸ והרוצה מברך אחת. שאין מברכין "שהחנינו" אלא בליילה הראשון.

(5) ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. (6) אף על פי שהדליקו עליו בביתו - כיוון שהוא עצמו לא הדליק. (7) ואינו מברך "להדליק", שהרי כבר הדליקו עליו בביתו. (8) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בכל יום ויום משמונת הימים אלו גומרין את ההלל.⁹ ומברך לפניו: אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור¹⁰ את ההלל; בין יחיד בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים,¹¹ מברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו"¹², פדרך שמברך על המגלה ועל הערב. שכל ודאי של דברייהם¹³ מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדברייהם ועקר עשייתן לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי,¹⁴ אין מברכין עליו. ולמה מברכין על יום טוב שני¹⁵, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? פדי שלא יזלזלו ביום טוב.¹⁶

(9) קורין את כל ההלל בלי דילוגים. (10) ורבי מאיר מרטנברג נהג לומר "לקרוא את ההלל". (11) "והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן". (12) "והיכן ציונו? רב אויא אמר מלא תסור". (13) מדרבנן. (14) שהפרשתו אינו אלא מספק שמא לא הפריש עם-הארץ. (15) של גלויות. (16) אם יראו שלא מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

הַרְאוֹנוֹת וְכִי נִסְתְּרוּ מֵעֵינַי - יָמֵי הַפּוֹרִים לֹא יִבְטְלוּ⁷⁴, שְׁנַאֲמַר: וְיָמֵי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יִעָבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים, וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם.

(68) "ירושלמי" שם ה"ה. (69) אבל חמשה ספרי תורה אינם בטלים לעולם ("ירושלמי" שם). (70) שהרי "ליכא מידי דכתיבי בנביאים וכתובים ולא רמיזי באורייתא" (תענית ט). ודרשו (שבת קד.) על הכתוב (ויקרא כז, לד) "אלה המצוות" - "שאינ הנביא רשאי לחדש בה דבר מעתה", אלא שאין בנו בינה יתירה להבין את כל הרמזים בתורה, ולמות המשיח תמלא הארץ דעה את ה' וכולם יבינו את התורה, ולא יצטרכו לקרוא בנביאים וכתובים ('מראה הפנים' שם). (71) "ירושלמי" שם. (72) "שנאמר (דברים ה, יט): "קול גדול ולא יסף". ומתרגמינן "ולא פסק" ('ירושלמי' שם). (73) "שנאמר (חבקוק ג, ו): "הליכות עולם לו" (אל תקרי הליכות אלא הלכות) - "ירושלמי" שם. (74) "ירושלמי" שם.

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי - הַלְבוֹת חֲנֻכָּה

(1) נבאר בו ענין הנס שארע בזמן החנוכה, בימי בית שני. וחיוב ההדלקה בשמונת הלילות. וקריאת ההלל בשמונת הימים. ונמשך לזה ביאור קריאת ההלל, וענינו בכל הימים הנקרא בהם, שהוא מדברי סופרים. ונתבאר בו גם כן כיצד היו קוראין אותו בזמן חכמי המשנה והתלמוד.

א. בבית שני, פְּשַׁמְלְכֵי יוֹן גְּזָרוּ גְזָרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל², וּבְטָלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וּפְשָׁטוּ יָדָם בְּמִמּוֹנָם וּבְבִנְיָהֶם³, וּנְכַנְסוּ לְהִיכָל וּפְרָצוּ בוּ פְרָצוֹת וְטִמְאוּ הַטְּהָרוֹת, וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וְלַחְצוֹם לַחֵץ גְּדוֹל; עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעַ מֵיָדָם וְהִצִּילָם. וּגְבָרוּ בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי, הַפְּהֻנִים הַגְּדוֹלִים, וְהַרְגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מֵיָדָם. וְהַעֲמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַפְּהֻנִים, וְחִזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יֵתֵר עַל מְאִתִּים שָׁנָה, עַד הַחֲרָבָן הַשְּׁנִי.

(2) "וחושך על פני תהום - זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שהייתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל". (3) "אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".

ב. וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאִבְדוּם, בְּחִמְשָׁה וְעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ פְּסָלוּ הֵיָה. וּנְכַנְסוּ לְהִיכָל, וְלֹא מְצָאוּ שָׁמֶן טְהוֹר בְּמִקְדָּשׁ אֲלָא פֶּה אֶחָד. וְלֹא הֵיָה בוּ לְהַדְּלִיק אֲלָא יוֹם אֶחָד בְּלִבְד, וְהַדְּלִיקוּ מִמֶּנּוּ נְרוֹת הַמְּעֲרָכָה שְׁמוֹנָה יָמִים, עַד שֶׁפְּתָשׁוּ זֵיתִים וְהוֹצִיאוּ שָׁמֶן טְהוֹר.

ג. וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקַיְּנוּ חֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שִׁיְהִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שְׁשֵׁהָ פְּדֵי לְגַמְרָא אֶת פְּלוֹ, יֵצֵא. יָמִים שְׂגוּמְרִין בְּהֵן אֶת הַהֲלָל, יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פְּרָק לְפָרָק, אָבָל בְּאֻמְצַע הַפְּרָק לֹא יִפְסִיק. וְיָמִים שְׂקוּרָאִין בְּהֵן בְּדִלּוּג, אִפְלוּ בְּאֻמְצַע הַפְּרָק פּוֹסֵק.

26) מהסוף להתחלה [=והרבי מסביר בשם הבעל שם טוב: "למפרע" שהוא סובר שכל זה קרה פעם בעבר ואין לזה כל קשר לזמננו]. 27) למדו זאת ממה שנאמר בהלל "ממזרה שמש עד מבואו", כשם ששקיעת השמש וזריחתה לא ייחפכו, כך מהולל שם ה' ולא למפרע.

י. כָּל יוֹם שְׂגוּמְרִין בּוֹ אֶת הַהֲלָל, מְבַרְךְ לְפָנָיו. וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְבָרְךְ אַחֲרָיו - מְבַרְךְ. פִּיֵּצֵד מְבַרְךְ? הַהֲלָלוּךְ ה' אֲלֵהֵינוּ כָּל מַעֲשֵׂיךְ, וְצִדִּיקִים וְחַסִּידִים עוֹשֵׂי רְצוֹנְךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַנָּה יוֹדוּ לְשִׁמְךָ. כִּי אַתָּה ה', לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת, וְנִעֲמִים לְשִׁמְךָ לְזַמֵּר, וּמַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הָאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּלַךְ הַמְּהַלֵּל הַמְּשַׁבַּח הַמְּפָאֵר חַי וְקַיִם תָּמִיד יְמַלֵּךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

יא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַפֵּל. מ"אודך פי עֲנִיתֵנִי" 28) עד סוף ההלל כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפל - יכפל, ומקום שנהגו שלא לכפל - אין כופלין.

28) לפי שכל הפרק כפול ומ"אודך" ולמטה אינו כפול ולפיכך נהגו לכפול הפסוקים.

יב. מְנַהֵג קְרִיאַת הַהֲלָל בִּימֵי חַכְמִים הֵרְאֵשׁוּנִים כֶּף הָיָה: אַחֵר שְׂמֵבְרָךְ הַגְּדוֹל שְׂמַקְרָא אֶת הַהֲלָל, מִתְחִיל וְאוֹמֵר "הַלְלוּיָהּ", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "הַלְלוּ עֲבָדֵי ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "יְהִי שֵׁם ה' מְבַרְךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל דְּבָר. עַד שְׂנַמְצָאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהֲלָל "הַלְלוּיָהּ" מֵאָה וְשִׁלֵּשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים. סִימָן לָהֶם: שְׁנוּתֵיו שֶׁל אֲהָרֹן. 29)

29) "מאה ועשרים וג' פעמים שישאל עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן, הללויה הללו אל בךדשו, לאהרן קדושו, לאהרן קדש ה'".

יג. וְכֵן כְּשֶׁהִקְרָא מַגִּיעַ לְרֵאשׁ כָּל פְּרָק וּפְרָק³⁰, הֵן חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מַה שְׂאָמַר. פִּיֵּצֵד? כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם", כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם". וְהִקְרָא אוֹמֵר "בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵעַם לֵעִז", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". עַד שִׁיאֵמַר "אֲהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנָיו", וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין "אֲהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' וְכו'".

ו. וְלֹא הֲלָל שֶׁל חֲנֻכָּה בְּלִבְד הוּא שְׂמַדְבְּרֵי סוּפְרִים, אֲלֵא קְרִיאַת הַהֲלָל לְעוֹלָם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים בְּכָל הַיָּמִים שְׂגוּמְרִין בְּהֵן אֶת הַהֲלָל¹⁷. וְשְׂמוּנָה עֶשֶׂר יוֹם¹⁸ בְּשֵׁנָה מְצוּה לְגַמְרָא אֶת הַהֲלָל, וְאֵלוּ הֵן: שְׂמוּנַת יְמֵי הַחֵג, וְשְׂמוּנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וְרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיוֹם עֶצְרַת. אָבָל רֵאשׁ הַשְּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים אֵין בְּהֵן הַהֲלָל, לְפִי שֶׁהֵן יְמֵי תְשׁוּבָה וְיִרְאָה וְפַחַד, לֹא יְמֵי שְׂמִיחָה יִתְרָה¹⁹. וְלֹא תִקְנוּ הֲלָל בְּכּוּרִים, שְׂקְרִיאַת הַמְּגִלָּה הִיא הַהֲלָל²⁰.

17) וכן מפורש בתלמוד: "קריאת שמע דאורייתא - הלל דרבנן". 18) בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ נוספו על אלה שלוש ימים. 19) "אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים? אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה לפני?" 20) ולפי זה חידש המאירי שאם אין לו מגילה, חייב לקרוא הלל.

ז. מְקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים, גּוּמְרִין אֶת הַהֲלָל אַחַד וְעֶשְׂרִים יוֹם: תְּשׁוּעָה יְמֵי הַחֵג, וְשְׂמוּנָה יְמֵי חֲנֻכָּה, וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח, וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֶצְרַת. אָבָל בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים קְרִיאַת הַהֲלָל מְנַהֵג וְאֵינוּ מְצוּה²¹. וּמְנַהֵג זֶה - בְּצַבּוּר, לְפִיכֶךָ קוֹרְאִין בְּדִלּוּג²². וְאֵין מְבַרְכִין עָלָיו, שְׂאֵין מְבַרְכִין עַל הַמְּנַהֵג. וְיַחֲדֵי לֹא יִקְרָא כָּלֵל. וְאֵם הַתְּחִיל - יִשְׁלִים²³, וְיִקְרָא בְּדִלּוּג כְּדִרְךָ שְׂקוּרָאִין הַצַּבּוּר. וְכֵן בְּשֵׂאֵר יְמֵי הַפֶּסַח קוֹרְאִין בְּדִלּוּג²⁴, פְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים.

21) "רב אקלע לבבל, חזינהו דקא קרי הלילא בריש ירחא, סבר לאפסקינהו, כיוון שחזי דקא מדלגי דלוגי, אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם" [=רב הגיע לבבל, וראה שקוראים שם הלל בראש חודש, סבר להפסיק אותם, אך כאשר ראה שהם אומרים את ההלל בדילוגים אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם]. 22) להראות שאינו אלא מנהג, כנ"ל. 23) "תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר". 24) רק בימי הסוכות גומרים את ההלל לפי שכל יום חלוק מחבירו בקרבנותיו אבל ימי הפסח שווים בקרבנותיהם.

ח. פִּיֵּצֵד מְדַלְגִין? מִתְחִילִין מִתְחַלַּת הַהֲלָל עַד "חַלְמִישׁ לְמַעֲנֵנוּ מִיָּם", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "ה' זָכְרָנוּ יְבָרְךָ" וְכו'. עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מַה אָשִׁיב לָה'" עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מִן הַמַּצֵּר קְרֵאתִי יְהִי" עַד סוּף הַהֲלָל. זֶה הוּא הַמְּנַהֵג הַפְּשוּט. וְיֵשׁ מְדַלְגִין דְּלוּג אַחֲרָיִם²⁵.

25) ואנו נוהגים לדלג "לא לנו" ו"אהבתי".

ט. כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְקְרִיאַת הַהֲלָל. וְהִקְרָא אֶת הַהֲלָל לְמַפְרֵעַ²⁶ - לֹא יֵצֵא²⁷. קְרָא וְשָׁהָ וְחָזַר וְקָרָא - אִף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְכַן פִּשְׁיֵאמֶר הַקּוֹרֵא "הִלְלוּ אֶת ה' כָּל יְמֵי הַיּוֹם", כָּל הַיּוֹם חוּצוֹתָיו וְאוֹמְרִין "הִלְלוּ אֶת ה' כָּל יְמֵי הַיּוֹם".

(30) "שמצוה לענות ראשי פרקים".

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון מדליק עשרה נרות, ובליל שני עשרים..."

אבל בהלכה ג' כתב "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה". ויש לומר שמכל-מקום שניהם כשיטת המהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א שהיה דור אחרון לגבי הרמב"ם שהוא בהוספה על מנהג ספרד, אבל לא הונהג כך אע"פ שהרמב"ם הביאו להלכה.

(על פי לקו"ש חלק כ' עמוד 634 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יד. הקורא אומר "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא", וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא", אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ רֹאשׁ פָּרֶק. הוא אומר "אָנָּא ה' הִצְלִיחָה נָּא", וְהֵם עוֹנִים "אָנָּא ה' הִצְלִיחָה נָּא". הוא אומר "בְּרוּךְ הַבָּא", וְכָל הַעַם אוֹמְרִים "בְּרוּךְ הַבָּא". וְאִם הָיָה הַמְקַרֵּא אֶת הַהִלָּל קָטָן אוֹ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה, עוֹנֵה אַחֲרֵיהֶם מִה שֶׁהֵן אוֹמְרִין מְלָה מְלָה בְּכָל הַהִלָּל. זֶהוּ הַמְנַהֵג הָרֵאשׁוֹן, וְבוֹ רְאוּי לִילָף. אֲבָל בְּזַמְנֵים אֵלוּ רְאִיתִי בְּכָל הַמְקוֹמוֹת מְנַהֲגוֹת מִשְׁנוֹת בְּקִרְיָאָתוֹ וּבְעִנְיַת הַעַם, וְאִין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֵה לְאֶחָד.

~ יום שלישי א' כסלו ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבארו בו משפטי ההדלקה בשלמות, כמה נרות הם מדליקין, ובאי זה זמן, ושיעור השמן, ובאי זה שמן, ואם אסור ליהנות ממנו, ובאי זה מקום מניחין אותו ומדליקין אותו, ומי הם הראויים להדליקו, ואם אדם נפטר מפני שמדליקים בשבילו. ונסתיים הפרק בביאור מעלת המצוה, ושהיא קודמת לקידוש היום, ואחר כן נתבאר שנור ביתו קודם לנו חנוכה מפני השלום. ונכנס רבינו בספרו זה בשביתה ויצא בשלום.

א. פֶּמָּה גֵּרוֹת הוּא מְדַלֵּק בְּחִנְכָּה? מִצְוַתָּה שְׂיֵהִיָּה כָּל בֵּית וּבֵית מְדַלֵּק נֵר אֶחָד, בֵּין שְׂהִיּוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּין בֵּין שְׂלֹא הָיָה בּוֹ אֵלֶּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהַדֵּר אֶת הַמְצוּוָה, מְדַלֵּק גֵּרוֹת כְּמִנְיֵן אַנְשֵׁי הַבַּיִת, נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בֵּין אַנְשִׁים בֵּין גְּשָׁמִים. וְהַמְהַדֵּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מְצוּוֹה מִן הַמְּבַחֵר, מְדַלֵּק נֵר לְכָל אֶחָד בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן וּמוֹסִיף וְהוֹלֵף בְּכָל לִילָה לִילָה נֵר אֶחָד.

2) "מצות חנוכה, נר איש וביתו" (שבת כא:). (3) בכתיב: "המצוות". (4) "והמהדרין, נר לכל אחד ואחד" (שבת, שם). (5) שהרי אף הנשים חייבות בנר חנוכה (ראה למעלה פ"ג ה"ד). (6) "המהדרין מן המהדרין: בית שמאי אומרים, ביום ראשון מדליק שמנונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, ביום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת שם). והלכה כבית הלל. ודעת רבינו שהמהדרין מן המהדרין מקיימים גם את ההידור של המהדרין, להדליק לכל אחד ואחד, ויש חולקים על זה ('תוספות' שבת שם ד"ה והמהדרין) וראה להלן ה"ג.

ב. בֵּיצֵד? הֲרִי שְׂהִיּוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֹשְׂרָה - בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן מְדַלֵּק עֹשְׂרָה גֵּרוֹת, וּבְלִיל שְׁנֵי עֹשְׂרִים,

ג. מְנַהֵג פְּשׁוּט בְּכָל עֲרִינוּ בְּסִפְרָד, שְׂיֵהִיּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְדַלֵּקִין נֵר אֶחָד בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין נֵר בְּכָל לִילָה, עַד שְׁנַמְצָא מְדַלֵּק בְּלִיל שְׁמִינֵי שְׁמוֹנֵה גֵּרוֹת, בֵּין שְׂהִיּוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּים בֵּין שְׂהִיָּה אָדָם אֶחָד.⁷

7) שמצות הדלקת נר חנוכה היא משום פרסום הנס, וצריך שיהיה היכר בהדלקת הנרות כמה יום בחנוכה הוא. ואם כל אחד ואחד ידליק, לא יהיה כל-כך היכר לתוספת הנס, שיחשבו שכך מספר בני הבית ('תוספות' שם).

ד. נֵר שְׁיֵשׁ לוֹ שְׂתִי פִּיּוֹת,⁸ עוֹלָה לְשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם.⁹ מְלֹא קְעָרָה שְׁמֵן וְהִקְיָפָה פְּתִילוֹת, אִם כְּפָה עָלֶיהָ כְּלִי¹⁰ - כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נְחָשְׁבֶתָּ¹¹ כְּנֵר אֶחָד; לֹא כְּפָה עָלֶיהָ כְּלִי - נַעֲשִׂית כְּמְדוּרָה, וְאִפְלוּ כְּנֵר אֶחָד אִינָה נְחָשְׁבֶתָּ.

8) והכניס לתוכם שתי פתילות. (9) שבת כג, ב. והיינו למהדרין שמדליקים נר לכל אחד ואחד (רש"י שם). (10) לפני ההדלקה. שעל-ידי-זה אין הפתילות מתחברות יחד. (11) שבת, שם. שמצות חנוכה היא להדליק נר ולא מדורה.

ה. אִין מְדַלֵּקִין גֵּרוֹת חֲנֻכָּה קִדְּם שְׂתִשְׁקַע הַחֲמָה, אֲלֹא עִם שְׂקִיעֻתָּהּ¹²; לֹא מְאַחֲרִין וְלֹא מְקַדְמִין¹³. שְׂכַח אוֹ הִזִּיר וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׂקִיעֻת הַחֲמָה, מְדַלֵּק וְהוֹלֵף עַד שְׂתַכְלֶה רִגְלָה מִן הַשּׁוּק¹⁴. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה? כְּמוֹ חֲצֵי שָׁעָה אוֹ יִתְרָה¹⁵. עֶבֶר זְמַן זֶה, אִינוּ מְדַלֵּק¹⁶. וְצָרִיף שִׁיתָן שְׁמֵן בְּנֵר כְּדֵי שְׂתִהִיָּה דוֹלְקָת וְהוֹלְקָת עַד שְׂתַכְלֶה רִגְלָה מִן הַשּׁוּק¹⁷. הִדְלִיקָה וְכַבְתָּהּ, אִינוּ זְקוּק לְהִדְלִיקָה פְּעַם אַחֲרָת¹⁸. נִשְׁאַרָה דוֹלְקָת אַחַר שְׂכֻלְתָּהּ רִגְלָה מִן הַשּׁוּק - אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְקָהּ, עוֹשָׂה¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חָשׁוּב הוּא, שְׁאִין דְּרַפּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמִדּוּרָה - צָרִיף גַּר אַחֲרָיָה.³⁶

32) שאסור להוציא אור בחוץ. (33) שם כא, ב. 34) להיכר שהדליק נר חנוכה לשם מצוה. (35) שמשמש לאור המדורה, ויש היכר לנר חנוכה. (36) שבת, שם.

ט. גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן אוֹ עַפְוִים - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חֲכִיב בְּהִדְלָקָה.³⁷ הַדְלִיקוּ מִבְּפָנַיִם וְהוֹצִיאוּ דְלוֹק וְהִנִּיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ בְּמִקוּמוֹ.³⁸ אָמַז הֵנָּה בִּידוֹ וְעָמַד - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, שֶׁהָרוּאָה אוֹמֵר: לְצָרְפוֹ הוּא עוֹמֵד.³⁹ עֲשִׂיתָ 40) שֶׁהִיָּתָה דוֹלָקָת כָּל הַיּוֹם פְּלוֹ, לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת מְכַבֵּה וּמְבָרֵךְ וּמְדַלֵּיקָה. שֶׁהִדְלָקָה הִיא הַמְצִוָּה, וְלֹא הַהֲנַחָה.⁴¹ וּמִתָּר לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה מִגַּר חֲנֻכָּה.⁴²

37) ולא מועיל אם אלו ידליקו והחייב במצוה יניח הנר במקומו, כי הדלקה עושה מצוה ולא הנחה (שם כג.). 38) שם, כב, ב. (39) שם. ואף-על-פי שעמד בחוץ. 40) פנס. (41) שם, כג, א. שהרי כך מברכים: "להדליק נר חנוכה". (42) ואין כאן ביזוי מצוה, שהרי הדלקה עושה מצוה, ואם כן בעת שמדליק - עוסק הוא במצוה (שם כב:). אבל להדליק קיסם או גפרור מנר חנוכה כדי להדליק בזה נר חנוכה אחר - אסור, משום ביזוי מצוה, ועי' ראב"ד.

י. חָצֵר שֵׁישׁ לָהּ שְׁנַי פְּתָחִים בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת, צָרִיכָה שְׁתֵּי גִירוֹת; שְׁמָא יֵאמְרוּ הַעוֹבְרִים בְּרוּחַ זֵי: לֹא הִנִּיחַ גַּר חֲנֻכָּה. אֲבָל אִם הָיוּ בְרוּחַ אַחַת, מְדַלֵּיק בְּאַחַד מֵהֶן.⁴³

(43) שם כג, א.

יא. אוֹרַח שֶׁמְדַלֵּיקֵן עָלָיו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיף לְהִדְלִיק עָלָיו בְּמִקוֹם שֶׁנִּתְאַרַח בּוֹ.⁴⁴ אֵין לוֹ בֵּית לְהִדְלִיק עָלָיו בּוֹ, צָרִיף לְהִדְלִיק בְּמִקוֹם שֶׁנִּתְאַרַח בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן בְּשִׁמּוֹן.⁴⁵ וְאִם הָיָה לוֹ בֵּית בְּפָנָי עֲצָמוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁמְדַלֵּיקֵן עָלָיו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, צָרִיף לְהִדְלִיק בְּבֵית שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הַעוֹבְרִין.⁴⁶

44) שבת, שם. וראה למעלה פ"ג ה"ד והערה טז. 45) שם. (46) שלא יאמרו העוברים: לא הדליק נר חנוכה (רב אלפס, שם).

יב. מִצּוֹת גַּר חֲנֻכָּה - מִצְוָה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד, וְצָרִיף אָדָם לְהִזְהֵר בָּהּ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַנֶּס וּלְהוֹסִיף בְּשַׁבַּת הָאֵל וְהוֹדִיעָה לוֹ עַל הַנֶּסִּים שֶׁעָשָׂה לָנוּ. אֶפְלוֹ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל אֲלָא מִן הַצְּדָקָה, שׁוֹאֵל אוֹ מוֹכֵר כְּסוּתוֹ וְלוֹקֵחַ שְׁמֵן וְגִירוֹת וּמְדַלֵּיק.⁴⁷

47) שהרי אמרו (מגילה כז:): "שאלו תלמידיו את רבי זכאי: במה הארכת ימים? אמר להם, אמא זקנה היתה לי,

(12) שבת כא, ב. (13) בשבת כג, ב: "אמר לה ההוא סבא: ובלבד שלא יקדים ושלא יאחד" ונמפרשה רבינו בנר חנוכה (וכן הוא שם בתחילת הענין "דהוה רגיל בשרגי נר חנוכה ונר שבת", לפי הגירסא בספר העתים - דק"ס עמ' 44 הערה ג) שהרי אמרו שם "הוה מאחרה ומדלקת", ובשבת קשה לומר כן, כי איך תאחז? ועי' רש"י שם ומגיד-משנה כאן]. (14) שבת, שם. (15) רב אלפס (שבת פ"ב). (16) שם: "דאי לא אדליק - מדליק" שאם לא הדליק משתשקע החמה, מדליק עד שתכלה רגל מן השוק, אבל אחר זמן זה אינו מדליק. (17) "ואי נמי לשיעורה", היינו שצריך לתת בה שמן שתדלק כשיעור זה (רב אלפס שם בפירוש השני). (18) שם. (19) רב אלפס שם בפירוש הראשון, למה שאמרו "ואי נמי לשיעורה".

ו. כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת פְּשׁוּת לְנֵר חֲנֻכָּה,²⁰ וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה, וְאֵין הָאֹר נִתְלִית יָפָה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת.²¹ וְאֶפְלוֹ בְּלִילֵי שַׁבַּת שֶׁבְּתוֹף יְמֵי חֲנֻכָּה מִתָּר לְהִדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאֲסוּר לְהִדְלִיק בְּהֵן גַּר שַׁבַּת,²² לְפִי שֶׁאֲסוּר²³ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר חֲנֻכָּה²⁴ בֵּין בְּשַׁבַּת בֵּין בְּהַל. וְאֶפְלוֹ לְבָדֵק מְעוֹת²⁵ אוֹ לְמַנְתֵּן לְאוֹרָה אֲסוּר.²⁶

(20) שבת כא, ב: "פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת, מדליקין בהם בחנוכה, בין בחול בין בשבת". (21) מפני שהלכה היא: "כבתה - אינו זקוק לה" (שם) וכמו שפסק רבינו למעלה ה"ה. (22) שאסור להדליק נר שבת באותם השמנים הגרועים שאין נמשכים אחר הפתילה, ובאותן הפתילות הגרועות שאין האור נתלית בהן, "גזירה שמא יהיה אור הנר אפל, ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה" (פ"ה מהל' שבת ה"ה). (23) שבת, שם. (24) לפי שנעשה זכר לנס שקרה במנורה בבית המקדש, עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל (ר"ן בשבת שם). ואם כן אין לחשוש שמא יטה את הנר. (25) שהוא תשיש קל, ואינו צריך עיון גדול. (26) שבת כב, א.

ז. גַּר חֲנֻכָּה מִצְוָה לְהִנִּיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ²⁷ בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לְפֶתַח עַל שְׂמָאל הַנֶּכְנֵס לְבֵית, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה בִּימִין וְגַר חֲנֻכָּה מְשָׂמָאל.²⁸ וְאִם הָיָה דָר בְּעִלְיָה,²⁹ מְנִיחוּ בְּחִלוֹן הַסְּמוּכָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים.³⁰ וְגַר חֲנֻכָּה שֶׁהִנִּיחוּ לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים אִמָּה - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִכְרִי.³¹

(27) שם כא, ב. לפרסם את הנס לעוברים ושבים. (28) ויהיה מוקף במצוות (שבת כב.). (29) שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים. (30) שם כא, ב. (31) שם כב, א. שעד עשרים אמה שולטת עינו של אדם, אבל לא יותר.

ח. בִּימֵי הַסְּכָנָה³² מְנִיחַ אָדָם גַּר חֲנֻכָּה בְּתוֹף בֵּיתוֹ מִבְּפָנַיִם. וְאֶפְלוֹ הִנִּיחוּ עַל שְׁלַחְנוֹ - דֵּי צָרִיף לְהִיָּתוֹ בְּתוֹף הַבֵּית גַּר אַחֲרֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ.³⁴ וְאִם הָיָתָה שֵׁם מְדוּרָה, אֵינוֹ צָרִיף גַּר אַחֲרָיָה.³⁵ וְאִם אָדָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: א) לִשְׂא אִשָּׁה
בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשֵׁינָה. ב) שְׂלֵא תַבְעֵל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתָבָה
וּבְלֹא קִדּוּשֵׁינָה. ג) שְׂלֵא זְמַנְעָה שְׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה. ד)
לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמֶּנָּה.

ובאור מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פְּרָק רִאשׁוֹן

1) ביאר בו רבינו שקודם מתן תורה לא היו מקדשין האשה,
כיצד האשה מתקדשת, קדשה, עריות, שניות, איסורי לאווין
ואיסורי עשה.

א. קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה אִדָּם פּוֹגַע אִשָּׁה בְּשׂוֹק, אִם
רָצָה הוּא וְהִיא לִשְׂא אוֹתָהּ - מִכְּנִיסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ
וּבוֹעֲלָה בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, וְתַהֲיָה לוֹ לְאִשָּׁה. פִּינֹן
שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׂאִם יִרְצָה הָאִישׁ לִשְׂא
אִשָּׁה - יִקְנֶה אוֹתָהּ תַּחֲלָה בְּפָנֵי עֲדִים, וְאַחַר כֵּן
תַּהֲיָה לוֹ לְאִשָּׁה; שְׂנֵאמֵר: כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָאָה
אֵלָיָה.

2) וחבירו חייב עליה משום אשת איש, וכן אמרו בסנהדרין
נז: על מה שנאמר בתורה: "והיא בעולת בעל" (בראשית
כ, ג) - "בעולת בעל יש להם (לבני נח), נכנסה לחופה ולא
נבעלה אין להם". והשווה הל' מלכים ט, ז. 3) כלומר,
אם ירצה איש ליקח לו אשה, יקנה אותה תחילה בביאה.
ובקידושין ט: מובא הפסוק: "כי יקח איש אשה ובעלה"
(דברים כד, א). וכן הוא ב'ספר המצוות' לרבינו, עשה ריג.

ב. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ - מִצְוֹת עֲשֶׂה⁴ שֶׁל תּוֹרָה הֵם.
וּבְאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ הָאִשָּׁה נִקְנֶיִת: בְּכֶסֶף⁵,
אוּ בְשֹׁטֶר⁶, אוּ בְבִיאָה⁷. בְּבִיאָה וּבְשֹׁטֶר - מִהַתּוֹרָה⁸,
וּבְכֶסֶף - מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁹. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין
קִדּוּשֵׁינָה אוּ אַרְוִסִין בְּכָל מְקוֹם. וְאִשָּׁה שֶׁנִּקְנֶיִת בְּאֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ¹⁰, הִיא הַנִּקְרָאת מְקַדְּשֶׁת אוּ
מֵאֲרֶסֶת¹¹.

4) עיקר המצוה הם הנישואין, וכמו שכתב למעלה במנין
המצוות "לישא אשה בכתובה וקידושין" (וכן נראה במסכת
מועד קטן יח: שהאירוסין אינם עיקר המצוה) אלא
שהליקוחין (= האירוסין) הם תחילת המצוה (כסף-משנה
בשם ר"א בן רבינו). 5) נותן לה פרוטה ואומר לה: הרי
את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"א. 6) כותב לה
על הנייר, הרי את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"ג.
7) אומר לה הרי את מקודשת לי בבעילה זו, ומתייחד עמה
בפני שני עדים ובעולה, לקמן פ"ג, ה"ח. 8) וכן אמרו
(קידושין ט:): על מה שנאמר בתורה "כי יקח איש אשה
ובעלה" - "ובעלה, מלמד שנקנית בביאה". "ובשטר -
הואיל וגומר ומוציא (מגרשים בו) גומר ומכניס (מקדשים
בו)". וכן אמרו (קידושין ה). "אמר קרא: ויצאה והיתה -
מקיש הויה (קידושין) ליציאה (גירושין), מה יציאה בשטר,
אף הויה בשטר". 9) מדברי חכמים. כי אע"פ שקנין כסף
נלמד בגזירה-שוה, קיחה קיחה משדה עפרון (ראה קידושין

פעם אחת מכרה כיפה שבראשה, והביאה לי קידוש היום",
אם כן כל-שכן שלמצוות נר חנוכה שואל או מוכר כסותו,
שהרי מצות נר חנוכה קודמת לקידוש היום, כדלהלן בהלכה
הבאה ('צפנת פענח').

יג. הֲרִי"ש⁴⁸ שְׂאִין לוֹ אֵלּא פְּרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ
הַיּוֹם⁴⁹ וְהַדְּלָקָה נֵר חֲנֻכָּה - מְקַדִּים לְקִנּוּת שְׂמֹן
לְהַדְּלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַל הַיַּיִן לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הוּאֵיִל
וּשְׁנֵיהֶם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים⁵⁰, מוּטָב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה
שְׂיֵשׁ בּוֹ זְכוּן הַנְּסִי⁵¹.

48) שבת כג, ב. 49) לקנות יין לקידוש של שבת.
50) שאף-על-פי ש"מצוות-עשה לקדש את יום השבת
בדברים, שנאמר: זכור את יום השבת לקדשו" (פכ"ט מהל'
שבת ה"א) - לקדש על היין אינו אלא מדברי סופרים, כמו
שכתב שם רבינו (ה"ו). 51) וקידוש היום יקיים על הפת.

יד. הָיָה לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ⁵² וְנֵר חֲנֻכָּה, אוּ נֵר בֵּיתוֹ
וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ⁵³;
שְׁהַרִי הַשֵּׁם נִמְחַק לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ⁵⁴.
גְּדוּל הַשְּׁלוֹם, שְׁפָל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם
בְּעוֹלָם⁵⁵. שְׂנֵאמֵר: הֲרִכִּיָה דְרָכֵי נַעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ
שְׁלוֹם.

52) נר שבת, שמצוה להדליק נר לשבת, משום שלום בית
(פ"ה מהל' שבת ה"א). 53) שבת כג, ב. 54) סוכה נג,
ב. 55) גיטין נט, ב. - 'אור שמח'.

נגמר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר זְמַנִּים. הַלְכוּתוֹ
עָשׂוּר, וּפְרָקָיו שְׁבַעֵה וְתַשְׁעִים: הַלְכוּת שֶׁבֶת -
שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוּת עֲרוּבִין - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
הַלְכוּת שְׁבִיתַת עֲשׂוּר - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים. הַלְכוּת
שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוּת חֲמִין
וּמִצְוָה - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוּת שׂוֹפֵר וְסֶפֶה וְלוּלָב
- שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוּת שְׁקָלִים - אַרְבַּעַה פְּרָקִים.
הַלְכוּת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ - תַּשְׁעָה עָשׂוּר פְּרָקִים. הַלְכוּת
תַּעֲנִיּוֹת - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים. הַלְכוּת מַגֵּלָה וְחֲנֻכָּה -
אַרְבַּעַה פְּרָקִים.

תורת חכם מקור חיים, לסוור ממקשי מנת

סֵפֶר רְבִיעִי וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הַלְכוּתוֹ חֲמִשָּׁה. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוּת אִישׁוֹת. ב.
הַלְכוּת גְּרוּשִׁין. ג. הַלְכוּת יְבוּם וְחֲלִיצָה. ד. הַלְכוּת
נַעֲרָה בְּתוּלָה. ה. הַלְכוּת סוּטָה. וְהַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלִים
בָּהֶם מְפָרְשִׁים בְּשְׁמוֹתֵם בְּמִקְוֹמוֹתֵם.

~ יום רביעי ב' כסלו ~

הַלְכוּת אִישׁוֹת

יש בכללן ארבע מצוות. שתי מצוות עשה, ושתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם, אבל במייחדת עצמה לאיש (בלא קידושין) אין בה איסור לאו, ולדעתו זוהי הפילגש שאמורה בתורה (בראשית כה, ו). וכן אמרו בסנהדרין כא, א: "פילגשים - בלא כתובה ובלא קידושין". ויתכן כי גם רבינו יודה שאין איסור מלקות אלא במי שמכינה עצמה לכך, כמו שמבואר מדבריו בהל' נערה בתולה פ"ב, ה"ז: "לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה - שזה שחייבה תורה לאונס ולמפתה ממון ולא מלקות, כשאירע הדבר מקרה ולא הכינה עצמה לכך. . . אבל אם הניח בתו מוכנת לכל מי שיבוא עליה. . . הרי היא קדשה, ולוקה הבעל והנבעלת משום לא תהיה קדשה". וכנראה, שסמך רבינו כאן על דבריו שם. וכן החליט שם מרן ה'כספ' משנה'. והשווה דברי רבינו הל' מלכים פ"ד, ה"ד: "וכן לוקח (המלך) נשים ופילגשים, נשים בכתובה וקידושין, ופילגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה העבריה בלבד אחר יעוד". וטעם איסור הקדשה, יאמר רבינו ב'מורה נבוכים' ח"ג מט, הוא מניעת רוב תאות המשגל והתמדתו, כי בהתחלף גופי הקדשות תוסיף התאוה, כי לא יתעורר האדם לגוף אחד שהרגיל בו תמיד כהתעוררו לגופים מתחדשים, חלוקי הצורות והענינים. והתועלת באיסור היא גדולה מאד, והיא מניעת הקטטות. כי אילו היתה הקדשה מותרת, היו באים אל אשה אחת אנשים הרבה בעת אחת ולא היו נמלטים מהמחלוקת, והיו הורגים זה את זה, או אותה ככתוב: "ובית זונה יתגודדו".

ה. **כָּל שְׂאֵסוּר¹⁷ בִּיאָתוֹ בַּתּוֹרָה, וְחֵיב עַל בִּיאָתוֹ פְּרֵת¹⁸ - וְהֵם הָאִמּוֹרוֹת בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת¹⁹ - הֵן הַנְּקָרָאוֹת עֲרִיּוֹת. וְכָל אֶחָת מֵהֶן נִקְרָאת עֲרֻוּה²⁰. כְּגוֹן אִם וְאֶחָת וּבֵת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²¹.**

(17) הכתוב. (18) עונש כרת, שלא יזכה לחיי עולם הבא אלא נכרת ברשעו ואבד ככהמה (לשון רבינו הל' תשובה פ"ח, א). (19) פרק יח. ובסופו נאמר: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות. (20) רש"י בפירושו לתורה (ויקרא כ, יח) אומר: ערוה - לשון גילוי הוא, משורש ערה. והוא"ו יורדת בתיבה לשם דבר, כמו זעוה מגורת זע, וכן אחוה מגורת אח. והראב"ע בפירושו לויקרא (יח, ו) יאמר: ערוה - דבר מגונה נחשף צריך להתכסות. ובעל ה'כתב והקבלה' שם, אמר: ערוה - אבר הזיווג והדיבוק, כי שורש "ערה" הוראתו ענין דיבוק וחיבור כמו "ערות על יאור" (ישעיה יט, ז). וכן: "ומתערה כאזרח רענן" (תהלים לו, לה). ואותו מקום שהזיווג והדיבוק בו, יקרא ערוה. (21) ופרטי דיניהן מבוארים בהל' איסורי ביאה.

ו. **וַיֵּשׁ נָשִׁים אַחֲרוֹת, שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת מִפִּי הַקְּבֻלָּה²², וְאֲסוּרֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²³. וְהֵן הַנְּקָרָאוֹת שְׁנִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנִיּוֹת לְעֲרִיּוֹת²⁴. וְכָל אֶחָת מֵהֶן נִקְרָאת שְׁנִיָּה. וְעֲשָׂרִים נָשִׁים הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) אִם אִמּוֹ. וְזוֹ אֵין לָהּ הַפְּסֵק, אֲלֵא אֶפְלוֹ אִם אִם אִם אִם עַד מַעְלָה מַעְלָה - אֲסוּרָה. (ב) אִם אִבִּי אִמּוֹ בְּלִבָּד²⁵. (ג) אִם**

(ב). הואיל ואינו מפורש בתורה, נקרא: מדברי סופרים. כלומר, אילולא קיבלו חכמים פירושו, לא היינו מבינים אותו כך (כסף-משנה). וכן יסד רבינו ב'ספר המצוות' שורש שני, כי לא כל מה שהוציאו חכמים באחת מי"ג מידות הוא נקרא דאורייתא, אלא-אם-כן יאמרו בו בפירוש שהוא מדאורייתא. וכבר ביאר רבינו בתשובתו שאע"פ שגם קידושי שטר נלמדים בהיקש של "ויצאה והיתה" ואינם מפורשים בתורה, אולם חכמינו ז"ל בקידושין ט: אמרו בפירוש שהם מדאורייתא, לפיכך פסק בשטר שהוא מן התורה. ראה במוספנו "תשובות רבינו". וראוי לציין, שרבינו אברהם בנו של הרמב"ם יאמר בספרו "ברכת אברהם" סימן מד: לא הגיהו הספרים שלכם בטוב. . . ומכל-מקום נוסח דבריו המתוקנים בכתב-ידו כך: "בכסף או בשטר או בביאה, ושלשתם דין תורה" [וכן הוא ב'מאירי' לקידושין עמ' 3 שגדולי הדורות העידו על רבינו שחזר בו ממה שכתב שכסף מדברי סופרים. וכן כתב רמ"ך בהגהותיו (כתב-יד אוקספורד), שחזר הרב והגיה בספרו "ושלשתן דבר תורה"]. ובעצם דברי רבנו שכתב: "ובכסף מדברי סופרים", אין כוונתו לומר שהוא מתקנת חכמים בלבד, ואינו גומר באשה כמו קידושי שטר וביאה, שהרי בפירוש כתב כאן: "כיון שנקנית האשה. . . הרי היא אשת איש, והבא עליה. . . חייב מיתת בית-דין". וכן כתב בהל' תרומות פ"ו ה"ג שארסה בת ישראל שנתארסה לכהן, אוכלת בתרומה מדין תורה, ולא חילק בין נתארסה בכסף או נתארסה בשטר, אלא כוונתו לומר שזה בכלל תורה שבעל-פה, הואיל ולא נכתב בפירוש בתורה. והשווה דברי רבינו בפירושו כלים פ"ז ה"ב, שכתב: "כל מה שלא התבאר בלשון התורה, יקרא מדברי סופרים, ואע"פ שהדברים הם הלכה למשה מסיני". (10) אע"פ שעדיין לא נכנסה לבית בעלה. (11) בניגוד לנכנסה לבית בעלה, הנקראת: נשואה. כמבואר לקמן פ"י, ה"ב.

ג. **וְכִיּוֹן שֶׁנִּקְנִית הָאִשָּׁה וְנַעֲשִׂית מְקַדְּשֵׁת, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא נִבְעֵלָה וְלֹא נִכְנְסָה לְבֵית בַּעְלָה - הֵרִי הִיא אִשֶׁת אִישׁ, וְהִבָּא עָלֶיהָ חוּץ מִבַּעְלָה - חֵיב מִיתַת בֵּית דִּין¹². וְאִם רָצָה לְגַרְשׁ - צְרִיכָה גִט¹³.**

(12) סקילה או חנק, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג. (13) ספר כריתות.

ד. **קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגַע אִשָּׁה בְּשׂוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא - נוֹתֵן לָהּ שְׂכָרָה וּבּוֹעֵל אוֹתָה עַל אִם הַדֶּרֶךְ הַהוֹלֵךְ¹⁴. וְזוֹ הִיא הַנְּקָרָאת קִדְּשָׁה¹⁵. מִשְׁנַתְּנָה הַתּוֹרָה נֶאֱסָרָה הַקְּדָשָׁה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִהְיֶה קִדְּשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל. לְפִיכֵךְ, כָּל הַבּוֹעֵל אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת בְּלֹא קִדּוּשִׁין - לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁבַעֵל קִדְּשָׁה¹⁶.**

(14) כמו שנאמר בבראשית לח, טז. כלשון הכתוב שם, כא: "איה הקדשה היא בעיניי על הדרך", וכפירוש רש"י שם: קדשה - מקודשת ומזומנת לזנות. (16) ולדעת הראב"ד, אין איסור קדשה אלא במי שמפקירה עצמה לכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסברה אלא גזירה היא, ואין להרהר בפרטיו (מגיד-משנה).
 (34) ובת בן אשתו או בת בת אשתו אסורות עליו מן התורה,
 כמפורש בויקרא יח, יז. (35) כי אם אבי אשתו אסורה
 עליו מן התורה, משום: בת בנה לא תקח. (36) כי אם אם
 אשתו אסורה מן התורה, משום: את בת בתה לא תקח,
 כנ"ל. (37) כל זה מבואר ביבמות כב, א. (38) שם כא,
 א. ומדברי רבינו נראה שאשת חמיו (חותנו) מותרת לו,
 שהרי לא מנאה בין השניות. ואמנם כן מבואר בתלמוד
 יבמות כא. שאמרו בפירושו: "ומותר אדם באשת חמיו",
 אולם ב"ירושלמי" יבמות פ"ב, ה"ד אמרו: אשת חמיו
 אסורה מפני מראית עין (שנראית כחמותו. וב'תוספות'
 ליבמות כא. הביאו מעשה בפירובינציא באחד שהיה טבחו
 טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו, והפסיד רבינו-תם
 לסעודתו. וראה בשו"ע אה"ע"ז ס"י טז סכ"ד. ובנוגע לחורגת
 (בת אשת האב, מבעל אחר) הגדילה בין האחים, אמרו שם
 ב"ירושלמי" שאסורה להנשא לאחד האחים משום מראית
 עין, שנראית כאחותם. אולם בבבלי סוטה מג, ב התירוה,
 משום שיש לדבר קול, והכל יודעים שאינה אחותם. וראה
 בשו"ע אה"ע"ז ס"י טו, סעיף יא.

ז. כל שאסור ביאתו בתורה, ולא חיב עליו פרת
 - הן הנקראים אסורי לאוין³⁹. ועוד נקראין
 אסורי קדושה⁴⁰. ותשעה⁴¹ הן, ואלו הן: אלמנה
 לכהן גדול⁴². גרושה או זונה⁴³ או חלה⁴⁴ בין
 לכהן גדול בין לכהן הדיוט⁴⁵. וממזרת⁴⁶ לבן
 ישראל. ובת ישראל לממזר⁴⁷. ובת ישראל
 לעמוני ומואבי⁴⁸. ובת ישראל לפצוע דבא⁴⁹
 וקרית שפכה⁵⁰. וגרושתו אחר שנשאת לאחרי⁵¹.
 ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות היבם עליה⁵².
 החלוצה⁵³ - הרי היא פגרושה, והיא אסורה
 לפהן מדברי סופרים⁵⁴. והנתינים⁵⁵ - הרי הם
 פממזרים, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקֻבוֹת, וְאִסוּרֵם
 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁵⁶. ובהלכות אסורי ביאה⁵⁷ תבאר
 לך מה הם הנתינים.

(39) שאין בביאתן אלא איסור לאו (=לא תעשה) גרידא.
 (40) יבמות כ, א במשנה. ונקראו כן על פי הכתוב "קדושים
 יהיו לאלהיהם" (ויקרא כא, ו) הנאמר באלמנה לכהן גדול
 (יבמות, שם בגמרא). (41) סדר מנין תשעת איסורי לאוין
 הוא כדלקמן: (א) אלמנה לכהן גדול, (ב) גרושה, (ג) זונה, (ד)
 חלה, כי נשים אלו נמנות במצוות נפרדות במנין תרי"ג
 המצוות לרבינו ב'ספר המצוות' שלו (מצות לא-תעשה קנה
 - קס). ואע"פ שזונה וחלה נכללו בלאו אחד, כבר תירץ
 רבינו שם בסוף שורש ט, שהן כלאוין נפרדים כי לפיכך
 נפרדה הגרושה בלאו, ככתוב: "ואשה גרושה מאישה לא
 יקחו", ללמד: כשם שלוקין על הגרושה בפני עצמה, כך
 לוקין על זונה וחלה בפני עצמן, וכמבואר בקידושין עז:
 (השווה לא-תעשה קסא שם). (ה) איסור ממזרות הנכלל
 בפסוק אחד ונמנה למצוה אחת (ל"ת שנד). (ו) עמוני ומואבי
 הנכללים בפסוק אחד ונמנים למצוה אחת (ל"ת נג). (ז) פצוע

אביו. וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אם
 אביו עד למעלה - אסורה. (ד) אם אבי אביו
 בלבד²⁶. (ה) אשת אבי אביו. וזו אין לה הפסק,
 אפלו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו. (ו)
 אשת אבי אמו בלבד²⁷. (ז) אשת אחי האב מן
 האם²⁸. (ח) אשת אחי האם, בין מן האם בין מן
 האב²⁹. (ט) פלת בנו³⁰. וזו אין לה הפסק, אפלו
 פלת בן בן בנו עד סוף כל העולם - אסורה,
 עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו.
 (י) פלת בתו בלבד³¹. (יא) בת בת בנו בלבד³². (יב)
 בת בן בנו בלבד³³. (יג) בת בת בתו בלבד. (יד) בת
 בן בתו בלבד. (טו) בת בן בן אשתו בלבד. (טז) בת
 בת בת אשתו³⁴ בלבד. (יז) אם אם אבי אשתו³⁵
 בלבד. (יח) אם אב אם אשתו בלבד. (יט) אם אם
 אם³⁶ אשתו בלבד. (כ) אם אב אבי אשתו בלבד³⁷.
 נמצאו השניות שאין להן הפסק - ארבע: אם האם
 עד למעלה, ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב
 עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה³⁸.

(22) שקיבלו החכמים איש מפי איש. ובתלמוד בבלי קורא
 להברים הנמצאים בנביאים ובכתובים: דברי קבלה, בניגוד
 למה שכתוב בתורת משה הנקרא: 'דברי תורה'. ראה:
 חגיגה י, ב. בא קמא ב: וכן במועד קטן יז: "דבר זה מתורת
 משה לא למדנו, ומדברי קבלה למדנו". השווה דברי רבינו
 הל' תלמוד תורה פ"א, ה"ב. ורש"י בחולין קלו, אומר:
 "דברי נביאים נקראים קבלה מפני שקיבלו ברוח הקודש כל
 נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה". וראה
 הערה הבאה. (23) יבמות כא. ושם אמרו, שאיסור שניות
 מקורו מתקנת שלמה המלך, וסמכו על הפסוק (קהלת יב,
 ט): ואיזן וחקר תיקן משלים הרבה, "קודם שבא שלמה,
 היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה
 ועשה לה אזנים", כשם שהכפיפה נאחזת ומשמרת ע"י
 אזניה, כך ע"י איסור שניות מתרחקין מן העריות.
 (24) והתורה אמרה (ויקרא יח, ל): ושמתם את משמרת
 - עשו משמרת למשמרת (יבמות שם). כי ע"י איסור
 השניות, לא ישל באיסור ערוה. (25) ולא אם אם אבי
 אמו. (26) פרט לאם אבי אבי אביו שמתרת. (27) פרט
 לאשת אבי אבי אמו שמתרת. (28) אולם אשת אחי אביו
 מן האב אסורה עליו מן התורה, ככתוב (ויקרא יח, יד) ערות
 אחי אביך לא תגלה, וביבמות נד: הוכיחו שבאשת אחי
 אביו מן האב הכתוב מדבר. (29) יבמות כא, ב.
 (30) אשת בן בנו נקראת כלת בנו, כי אשת בנו נקראת
 "כלתו" ואסורה עליו מן התורה (ויקרא יח, טו). (31) פרט
 לכלת בת בתו שמתרת (יבמות כא:). (32) שם, כב. אולם
 ב'שולחן ערוך' אבן-העזר סי' טו ס"ב פסק שאין לה הפסק.
 וכן בשאר השניות המנויות מכאן עד הסוף, כולן אין להן
 הפסק, לדעת ה'שולחן ערוך' שם. (33) ואל תתמה איך
 אפשר שכלת בן בן בנו תהיה אסורה עד סוף כל הדורות,
 ובת בן בן בנו תהיה מותרת? כי איסור עריות אינו תלוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הם, וכן האדומים שבשדה אדום, והואיל ונתערבו ארבע אומות האסורות בכל אומות העולם שהן מתורות – הותר הכל, שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב, לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני . . . אחד הזכרים ואחד הנקבות – מותרים לבוא בקהל מיד". (64) ואפילו בוגרת ומוכת עץ, כי גם אלה אינן בתולות ואע"פ שלא נבעלו, וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פי"ז, הי"ג-יד. (65) יבמות נד, ב.

דכא וזכרות שפכה, גם הם נכללים בפסוק אחד ונמנים למצוה אחת (ל"ת טו), ח) מחזיר גרושתו משנשאת, הנמנית למצוה מיוחדת (ל"ת שנו), ט) יבמה לזר (ל"ת שנו), וכל אלה הם תשעה גופי נשים האסורים לאישים שונים. ומזרות ישראל ובת ישראל למזור – נחשבות לגוף אחד, כי איסורם בא בתורה כדיבור אחד: לא יבוא ממזר בקהל ה' (ע"פ לחם-משנה, ונמוקי מהרא"י). (42) ואיסורה מפורש בתורה (ויקרא כא, יד). (43) כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השהו בכל, או שנבעלה לחלל, כמבואר בהל' איסורי ביאה (פי"ח, ה"א). (44) זו שנולדה מאיסור כהונה (כגון בת כהן מאשה גרושה). וכן אחת מהנשים האסורות לכהן שנבעלה לכהן – נתחללה (הל' איסורי ביאה פי"ט, ה"א). (45) כמפורש בתורה ויקרא כא, ז. (46) שנולדה מאיסור ערוה, כמבואר בהל' איסורי ביאה, פי"ו ה"א. (47) כמפורש בתורה (דברים כג, ג). (48) ואפילו נתגיירו, ואיסורם מפורש בתורה (שם ד). (49) שנפצעו ביצוי. (50) שנכרת גידו (האבר). ואיסורם מפורש בתורה (שם ב). (51) שנאמר (שם, כד, ד): "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה . . . אחרי אשר הוטמאה". (52) שעדיין לא ייבמה ולא חלץ לה, והתורה אומרת (שם כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". (53) שחלץ לה יבמה. (54) מדברי חכמים (קידושין עח). (55) הם הגבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע, ונקראו נתינים על שם שנתנם יהושע לעבודת המקדש ככתוב (יהושע ט, כז): "וינתנם יהושע . . . חוטבי עצים ושואבי מים . . . ולמזבח ה'". (56) מדברי חכמים. כי יהושע ודוד גזרו עליהם שלא יבואו בקהל לעולם, כדלהלן פי"ב מהל' איסורי ביאה הכ"ב-כ"ג-כד. (57) שם.

~ יום חמישי ג' כסלו ~

פְּרָק שְׁנַיִ

1) ביאר בו מה הן קטנה, נערה ובוגרת ואילונית וסימניהן, קטן וגדול, וסריס וסימניהם, בדיקת הסימנים ועל פי מי בודקין, אנדרוגינוס וטומטום ודיניהם, חרש וחרשת, פקח ופקחת.

א. הַבַּת מִיּוֹם לְדִתָּהּ עַד שֶׁתְּהִיָּה בַּת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה גְּמוּרוֹת - הִיא הַנְּקָרָא קְטַנָּה,² וְנִקְרָא תִּינִיקָתָא. וְאֶפְלוּ הַבֵּיָאָה בְּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה - אֵינָם אֶלָּא כְּשׁוּמָא.³ אֲבָל אִם הַבֵּיָאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בְּגוֹף בְּמִקּוּמוֹת הַיְדוּעוֹת לְהַבָּאָת שְׁעָרָה, וְהִיא מִבַּת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּמְעָלָה - נִקְרָא תִּינִיקָתָא.⁴

2) ואינה בת עונשים. (3) מין יבלת ודרכה לגדל שיער. (4) והרי היא גדולה לכל עונשים שבתורה.

ב. וְהַבָּאָת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזִמְן הַזֶּה⁵ נִקְרָא סִימָן הַתְּחִתּוֹן. וְמֵאַחַר שֶׁתְּבִיא סִימָן הַתְּחִתּוֹן תִּקְרָא נְעָרָה עַד שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים.⁶ וּמִתְחַלֵּת יוֹם תְּשׁוּלָם הַשְּׂשָׂה חֲדָשִׁים וּמְעָלָה תִּקְרָא בּוֹגֵרֶת.⁷ וְאִין בֵּין נְעָרוֹת לְבִגְרוֹת אֶלָּא שְׂשָׂה חֲדָשִׁים בְּלִבְדָּה.⁸

5) מגיל שתיים עשרה שנה ומעלה. (6) מיום ליום. (7) כלומר, מלאה שער, כי תרגום ירושלמי של איש שעיר – גבר בגר. ומשבגרה הבת אין לאביה רשות בה, והרי היא מקבלת קידושה לדעתה, בעוד שהנערה היא ברשות אביה ואינה מתקדשת שלא לדעת אביה. וכן האב זכאי במציאתה ובמעשה ידיה של בתו הנערה עד שתיבגר. (8) משעה שהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא שישה חדשים.

ג. הַגֵּיעָה לְשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הַבֵּיָאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ סִימְנֵי אֵילוֹנִית⁹ - עֲדִין קְטַנָּה הִיא, עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְכִשְׁתְּבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶפְלוּ בְּשֵׁנַת עֲשָׂרִים¹⁰ - תְּהִיָּה נְעָרָה שְׂשָׂה חֲדָשִׁים, וְאַחַר כֵּן תִּקְרָא בּוֹגֵרֶת.¹¹

9) אשה עקרה מטבעה ודמות גבר לה במקצת, איילונית – הרי היא כאיל שאינו יולד. (10) ואף על פי שנראו בה סימני אילונית. (11) כי כל שאין לה דין איילונית אינה יוצאת לבגרות אלא אחרי שישה חדשי ימי נערות.

ח. וַיֵּשׁ שְׂאִסּוֹר בִּיאָתָן בְּעֵשָׂה⁵⁸, וְאֵינוּ מִתְּכִיבֵי לְאוּרִין. וְשִׁלְשָׁה הֵם: מִצְרֵי וְאֶדְוִמִּי⁵⁹, דוֹר רֵאשׁוֹן וְדוֹר שְׁנַיִם⁶⁰, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת⁶¹. וּבְעוֹלָה לְכַהֵן גְּדוֹל. לְפִי שְׁלֹא נִאָּמַר בְּאֵלּוּ 'לֹא יָבוֹא' או 'לֹא יִקַּח', אֶלָּא מְקַלֵּל שְׁנֵאמַר 'דוֹר שְׁלִישִׁי⁶² יָבֵא לָהֶם בְּקַהֲלֵ ה' אֶתָּה לְמַד, שְׁדוֹר רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי לֹא יָבוֹאוּ⁶³; וּמְקַלֵּל שְׁנֵאמַר 'וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח' אֶתָּה לְמַד, שְׁאֵינָה בְּתוּלָה⁶⁴ לֹא יִקַּח. וְלֹא הֵבֵא מְקַלֵּל עֲשָׂה - הָרִי הוּא בְּעֵשָׂה.⁶⁵

(58) שאזהרתן באה בתורה בצורת לא-תעשה הבא מכלל עשה, שדינו כמצות-עשה, כדלהלן. (59) אפילו כשנתגיירו. (60) מצרי ומצרית שנולד להם בן אחר שנתגיירו – נקרא הבן 'מצרי שני', וכן מצרית מעוברת שנתגיירה נקרא בנה 'מצרי שני', וכן באדומי (יבמות עח). (61) שם עו, ב. (62) מצרי שני שנשא מצרית שניה, הבן הנולד להם נקרא דור שלישי כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ב ה"כ, ובמגיד-משנה שם. (63) וכדאי לציין שרבינו בהל' איסורי ביאה פי"ב ה"כ, כותב: "כשעלה סנחריב מלך אשור בבל כל האומות ועירבן זו בזו והגלה אותן ממקומן, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְדוּלָה וְדֹאֵית²³; שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂכֹבֹאוּ פְלִין²⁴, אֶלָּא
כְּבָר בָּא סִימָן הַתַּחְתּוֹן וְנִשְׁר²⁵.

(21) והרי היא נערה, למרות שאין בה סימן העליון.
(22) אינה ממאנת שמא נערה היא ואינה חולצת שמא עדיין
קטנה היא. (23) אף על פי שלא נראה בה הסימן התחתון.
(24) וסימן התחתון עדיין לא בא. (25) ונפל.

ט. הַבַּת שְׂוֹלְדָה אַחַר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה, אֶף-עַל-פִּי
שְׂלֵא הַבֵּיאָה סִימָנִים, לֹא תַחְתּוֹן וְלֹא עֲלִיוֹן - הֲרִי
זו גְדוּלָה. בָּנִים הֲרִי הֵם כְּסִימָנִין.

י. הַבֵּן מְשִׁילֵד עַד שְׁיֵהִיָּה בֶן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה -
נִקְרָא קָטָן, וְנִקְרָא תִינוּק²⁶. וְאֶפְלוּ הַבֵּיא פְּמָה
שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה - אֵינּוּ סִימָן, אֶלָּא שׂוּמָא.
הַבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בְּמִקוּמוֹת הַיְדוּעוֹת לְשַׁעַר,
וְהוּא מִבֵּן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּמִעֲלָה -
נִקְרָא גְדוּל, וְנִקְרָא אִישׁ²⁷.

(26) ואינו בר עונשים. היוצא מזה שהבת מקדימה להיות
גדולה יותר מהבן - בשנה שלמה. וחכמינו זכרונום לברכה
מצאו לזה סמך בתורה: "ויבן ה' את הצלע - מלמד שנתן
הקדוש-ברוך-הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש". דרשו
"ויבן" מלשון בינה. (27) איש כי יפליא לנדוד נדר - מה
תלמוד לומר "איש" לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאף על
פי שאינו יודע להפליא (לפרש לשם מי נדר) נדריו קיימים.
וכן הכתוב אומר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות
האדם.

יא. הַגִּיעַ לְזִמְן הַזֶּה²⁸ וְלֹא הַבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת,
אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּרְאוּ בוּ סִימָנֵי סְרִיס - הֲרִי הוּא קָטָן,
עַד שְׁיֵהִיָּה בֶן עָשָׂרִים שָׁנָה פְּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַגִּיעַ
לְזִמְן הַזֶּה וְלֹא הַבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה, וְלֹא הַבֵּיא
שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזִקְוֹ, אִם נִרְאָה בוּ אֶחָד מִסִּמָּנֵי סְרִיס²⁹
- הֲרִי הוּא סְרִיס³⁰, וְדִינוֹ דִּין הַגְּדוּל לְכָל דְּבָר; וְאִם
לֹא נִרְאָה בוּ סִימָן מִסִּמָּנֵי סְרִיס - עֲדִין קָטָן הוּא,
עַד שְׂיָבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בְּמִקוּם הָרְאוּי לָהֶן,
אוּ עַד שְׁיֵהִיָּה בֶן חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד³¹.

(28) י"ג שנה ויום אחד. (29) סריס הוא זה שאין לו כוח
ההולדה. (30) כל מי שלא הביא שתי שערות בזמן אפילו
אם לא נראה בו אלא אחד מסימני סריס, הרי הוא סריס.
(31) כי כבר נכנס לרוב שנותיו, שהן שבעים שנה.

יב. הַגִּיעַ לְזִמְן הַזֶּה וְלֹא הַבֵּיא - הֲרִי זֶה סְרִיס,
אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא נִרְאָה בוּ אֶחָד מִסִּמָּנֵי סְרִיס. הַגִּיעַ
לְשַׁנַּת עָשָׂרִים פְּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא הַבֵּיא שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת לְמִטָּה, וְהַבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזִקְוֹ, אֶף-עַל-פִּי
שְׂוֹלֵד לוּ אֶחָד מִסִּמָּנֵי סְרִיס - אֵינּוּ סְרִיס; אֶלָּא הֲרִי
הוּא בְּקַטְנוּתוֹ, עַד שְׂוֹלְדוֹ לוּ כָּל סִימָּנֵי סְרִיס, אוּ עַד
שְׁיֵהִיָּה בֶן חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.

ד. הִיתָה בַּת עָשָׂרִים שָׁנָה פְּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא
הַבֵּיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנִרְאוּ בָּהּ כָּל סִימָּנֵי אֵילוּנִית -
הֲרִי הִיא אֵילוּנִית¹². וְאִם לֹא נִרְאוּ בָּהּ כָּל סִימָּנֵי
אֵילוּנִית - עֲדִין קָטָנָה הִיא, עַד שְׂתָבִיא שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת¹³ אוּ עַד שְׁתֵּהִיָּה בַּת חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְיוֹם אֶחָד¹⁴.

(12) אין לה ימי נערות, אלא מקטנותה תצא לבגרות.
(13) ואז תהיה נערה. (14) ואז היא איילונית, כי גיל זה הוא
רוב שנותיו של אדם, כי ימי שנותינו הם שבעים שנה.

ה. הַגִּיעַ לְזִמְן הַזֶּה וְלֹא הַבֵּיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הֲרִי
זו נִקְרָאת אֵילוּנִית, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא נִרְאָה בָּהּ סִימָן
מִסִּמָּנֵי אֵילוּנִית. נִמְצְאָת אַתָּה לְמַד, שֶׁהָאֵילוּנִית אֵין
לָהּ יְמֵי נְעוּרוֹת¹⁵, אֶלָּא מִקְטְנוּתָהּ תִּצָּא לְבַגְרוּת¹⁶.

(15) כי הרי עד שהוקבעה לאיילונית הייתה קטנה,
ומשנקראה איילונית הרי היא כבוגרת. (16) שהנערות
בסימנים (שתי שערות) תלויה, וזו אין לה סימנים.

ו. וְאֵלוּ הֵן סִימָּנֵי אֵילוּנִית: כָּל שְׂאֵין לָהּ דִּדִּין,
וּמִתְקַשָּׁה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ¹⁷, וְאֵין לָהּ שְׂפּוּלֵי מַעִים
בְּנָשִׁים¹⁸, וְקוּלָה עָבָה וְאֵינָה נִבְרַת בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.
וְהַנְּעִרָה וְהַבּוֹגֵרֶת וְהָאֵילוּנִית - כָּל אַחַת מִשְׁלֹשָׁתָן
נִקְרָאת גְּדוּלָה¹⁹.

(17) התשמיש קשה לה. (18) כמין כף (מקום תפוח) למעלה
מן הערוה לעומת הבטן. (19) לכל עונשים שבתורה. וכן
לענין מיאון, שאינן ממאנות.

ז. וַיֵּשׁ בַּבַּת סִימָּנִין מִלְּמַעְלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין סִימָן
הַעֲלִיוֹן. וְאֵלוּ הֵן: מִשְׁתַּחֲזִיר יְדֵיהָ לְאַחֲרָהּ וַיַּעֲשֶׂה
קָמָט בְּמִקוּם הַדִּדִין. וּמְשִׁישְׁחִיר רֹאשׁ הַדִּד²⁰.
וּמְשִׁיתֵן אֶדָם יָדוֹ עַל עֵקֶץ הַדִּד, וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹהָה
לְחֹזֵר. וּמְשִׁיפְצָל רֹאשׁ חֲטָם הַדִּד וַיַּעֲשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ
פְּדוּר קָטָן. וְרַבּוּתֵי פְּרִשׁוֹ, מְשִׁיפְצָל הַחֲטָם עֲצָמוֹ.
וְכֵן מְשִׁיטוֹ הַדִּדִין. וּמְשִׁיתֵקְשָׁקְשׁוֹ הַדִּדִין. וּמְשִׁתְּקִיף
הַעֲטָרָה, שֶׁהוּא מְקוּם הַבֶּשֶׂר הַתְּפוּיחַ שְׁלִמְעֵלָה מִן
הַעֲרוּה לְעַמַּת הַבֶּטֶן. וּמְשִׁיתְּמַעַף הַבֶּשֶׂר הַזֶּה וְלֹא
הִיָּה קָשָׁה.

(20) הפטמה.

ח. כָּל אֵלוֹ הַסִּימָּנִין שְׂמוּנָה. נִרְאָה בַּבַּת סִימָן אֶחָד
מִכָּל אֵלוֹ אוּ פְלִין, וְהִיא בַּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה אוּ
פְּחוֹת - אֵין מְשִׁיחִין בוּ, וְהֲרִי הִיא קָטָנָה. נַעֲשִׂית
בַּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִימָן
הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְשִׁיחִין בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ²¹. וְאִם לֹא
נִרְאָה הַתַּחְתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ - הֲרִי הִיא
סָפֵק בֵּין נְעִרָה לְקָטָנָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחְמִיר²². וְאִם
נִרְאוּ פְלִין, [וְלֹא נִרְאָה סִימָן הַתַּחְתּוֹן] - הֲרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. הפת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה שנה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה - שניהם שומא, כמו שבארנו. אף-על-פי שאותן שערות במקומן הם עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתיים עשרה לגמיה - אינן סימן.

יט. במה דברים אמורים? כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא; אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן, ונמצאו שם שתי שערות - הרי הן בחזקת סימנין, ואין אומריין: שמא קדם זמן צמחו, כדי שיהיו שומא.

כ. כשבדקין הפת - בין בתוך הזמן, שהוא כל שנת שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחר הזמן - בודקין על פי נשים פשרות ונאמנות. ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה.

כא. כל השנים האמורות בכן ובכתיב ובערכין⁴⁹ ובכל מקום, אינן לא שני הלכנה ולא שני החמה, אלא שנים של סדר העבור, שהן פשוטות ומעברות, על פי בית דין, כמו שהם קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש. ובאותן השנים מוגין לכל דברי הדת.

(49) שהערך משתנה לפי גיל הנערך.

כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים, ולא על הקרובים, אלא על פי שנים אנשים פשרים להעיד.

כג. האב שאמר: בני זה בן תשע שנים ויום אחד, בתי זו בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרן, אבל לא למפות⁵⁰ ולא לענשים. בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - נאמן לנדרים ולערכין ולחרימות ולהקדשות, אבל לא למפות ולא לענשים.

(50) אם חטא האשם בשוגג.

כד. מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות - הוא הנקרא אנדרוגינוס, והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שידוע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאית לעולם.

כה. וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא אטום⁵¹ - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם נקרע⁵² הטמטום ונמצא זכר - הרי הוא זכר ודאי; ואם נמצא נקבה - הרי הוא נקבה. וטמטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד

יג. ואלו הן סימני סריס: כל שאין לו זקן³², ושערות לקויים³³, ובשרו מחליק³⁴, ואין מימי רגליו מעלים רתיחה³⁵, וכשמטיל מים אינו עושה פפה³⁶, ושקבת זרעו ידה, ואין מימי רגליו מחמיצין³⁷, ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל³⁸, וקולו לקוי³⁹ ואינו נבר בין איש לאשה.

(32) שלא נתמלא זקנו. (33) רך. (34) חלק כבשר אשה בלי שער. (35) קצף. (36) שאין קלוח השתן הולך ועושה כיפה (=קשת) כשמטיל מים כלפי מעלה אלא יורדים מיד. (37) מסריחים כאשר שוהים בכלי. (38) אדים וחמימות כעין עשן. (39) וקולו דק עד שאינו ניכר בין קולו לקול הנשים.

יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה⁴⁰ בכל מקום. אבל הבן שחתכו⁴¹ או נתקו⁴² או מעכו גידיו או ביציו, כמו שהעפום עושין - הוא הנקרא סריס אדם⁴³. וכשהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם⁴⁴.

(40) שמש. כלומר שנולד סריס מבטן אמו. שלא ראה שעה אחת בכשרותו. (41) בכלי. (42) ביד. (43) שנסתרס בידי אדם לאחר שנולד. (44) של שתי שערות.

טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה, ונראו בו כל הסימנין של מעלה⁴⁵ - הרי זה ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה - פיון שנואיה בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.

(45) שערות הזקן, ושערות בית השחי.

טז. שתי שערות האמורות בכן ובכתיב בכל מקום, שעורן כדי לכף ראשן לעקרון, ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפיו הזוג⁴⁶ עד שנגיעו לכף ראשן לעקרון, דינין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך, בכן ובכתיב נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי להנטל בפיו הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעקרון.

(46) של מספריים. שהוא שיעור קטן משיעור של לכוף ראשן לעיקרון.

יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה פלו מקום סימנין - בין למעלה, בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד⁴⁷. ושהיה בעקרון⁴⁸ גמות. ואפלו שתיהן בגמא אחת - הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו בצד זו, ואין בהן שער - הרי אלו סימן; חזקה אין גמא בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.

(47) שתיהן למעלה או למטה. (48) בשרשם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבבא-מציעא נה. ושיעור הפרוטה הוא משקל חצי גרעין שעורה מכסף (פירוש המשנה לרבינו, קידושין א, א). לשון חכמים היא שהבעל אוסר את אשתו לכל העולם כהקדש (קידושין ב:). (5) בשבילי, כלומר ע"י שתהיי אשתי תאסרי לכל העולם כהקדש ('תוספות' שם). פירוש אחר: "מקודשת לי" - מיוחדת לי, מזומנת לי (שם). (6) מקור דבר זה, שצריך לומר "בזה", הוא במשנה קידושין מו. "התקדשי לי בתמורה זו". וה'מאירי' (עמ' 4) כתב שאין הכרח בזה אלא שהלשון יותר שלם בכך. (7) בכתי"י התימנים "שני עדים". (8) שנאמר "כי יקח איש אשה" (דברים כב, יג. וכד, א) ודרשו חז"ל (קידושין ד:): "כי יקח - ולא כי תקח".

ב. נְתָנָה הִיא וְאָמְרָה לֹא: הָרִי אֲנִי מְקַדְּשֶׁת לָךְ, הָרִינִי מְאָרְסֶת לָךְ, הָרִינִי לָךְ לְאִנְתּוֹ, אוּ בְּכָל לְשׁוֹן הַקְּנָאָה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת¹⁰. וְכֵן אִם נְתָנָה הִיא לֹא וְאָמְרָה הִיא - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת¹¹. וְאִם נָתַן הוּא וְאָמְרָה הִיא - הָרִי זוּ מְקַדְּשֶׁת מִסְּפֵק¹².

9) לאשה. "לי לאשה" (בראשית יב, יט), מתרגם יונתן "לי לאנתו". (10) קידושין ה, ב. שהאיש לוקח את האשה ולא האשה את האיש, כמו שכתבנו למעלה. (11) שם. ואם המקדש חשוב, שיש לה הנאה בהסכימו לקבל ולהינות ממנה, הרי זו מקודשת (לקמן פ"ה, הכ"ב). (12) קידושין ה, ב: "ספיקא הוא, וחיישינן מדרבנן". שאם בא אחר וקידשה - צריכה גט משניהם, שמא לא היו של הראשון וקידושין וחלו קדושי שני או שמא של ראשון קידושין ולא של שני (רש"י שם). מלשון הגמרא הנ"ל, משמע שאין זה אלא ספק מדרבנן, אבל מן התורה אין כאן קידושין כלל ואינה צריכה גט ממנו. אולם מדברי רבינו שכתב: "מקודשת מספק", נראה שהיא מקודשת מן התורה קידושי ספק, וצריכה ממנו גט מדאורייתא, אם תרצה להנשא לאחר. ראה ר"ן לקידושין ה: ו'בית הבחירה' להרב המאירי שם.

ג. וְאִם קִדְּשׁ בְּשֵׁטֶר - פּוֹתֵב עַל הַנִּיר אוּ עַל הַחֶרֶס¹³ אוּ עַל הַעֲלָה אוּ עַל כָּל דְּבַר שְׁנִירָצָה: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי, אוּ: הָרִי אֶת מְאָרְסֶת לִי, וְכָל פְּיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלּוּ, וְנִתְּנָה לָהּ בְּפָנֵי עֲדִים¹⁴.

13) אע"פ שאינו שוה פרוטה (שם ט). (14) ואין השטר צריך חתימת עדים מבפנים, הואיל ומוסרו לה בפני עדים. ד. וְצָרִיף¹⁵ שְׂיִכְתָּב אוֹתוֹ לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְתַּקְּדֶשֶׁת¹⁶, כְּגִט¹⁷. וְאִינוּ פּוֹתְבוּ אֵלָּא מְדַעְתָּה¹⁸. כְּתָבוּ שְׁלֵא לְשִׁמָּה¹⁹, אוּ לְשִׁמָּה שְׁלֵא מְדַעְתָּה²⁰, אָף-עַל-פִּי שְׁנִתְּנוּ לָהּ לְדַעְתָּה בְּפָנֵי עֲדִים - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת²¹.

15) קידושין ט. בעייתו של רבי שמעון בן לקיש, ששוב פשטה. (16) פרט לנכתב לשם אשה אחרת ונמלך לקדש בו אשה זו ששמה כשמה. (17) שצריך לכתבו לשם האשה המתגרשת, שנאמר: "וכתב לה ספר כריתות" - "לה - לשמה" (גיטין כו). והוקשה הויה ליציאה (קידושין ט:). שהרי כל עיקר קידושי שטר נלמד מהיקש זה של "ויצאה

- הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת גְּדוּלָּים. וְהֵם שְׁנִדְבָר בְּהֵן בְּכָל מְקוֹם.

(51) סתום. (52) שהסירו ממנו את הקרום המכסה את ערוותו.

כו. חֲרַשׁ וְחֲרַשְׁתְּ הָאֲמוּרִים בְּכָל מְקוֹם⁵³, הֵן הָאֲלָמִים שְׁאִין שׁוֹמְעִין וְלֹא מְדַבְּרִים⁵⁴; אֲבָל מִי שְׁמִדְבָר וְאִינוּ שׁוֹמְעִים⁵⁵, אוּ שׁוֹמְעֵי וְאִינוּ מְדַבְּרִים⁵⁶ - הָרִי הוּא בְּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֵן שְׁלָמִים בְּדַעְתָּן, וְאִינָן לֹא חֲרָשִׁים וְלֹא שׁוֹטִים⁵⁷ - נִקְרְאִין פְּקֻחַ וּפְקֻחָת.

(53) השוו אותם לשוטה. לפוטרים מכל דבר, מפני שאינם בני דעת. (54) שנולד חרש ממעי אמו, וכיוון שלא שמע מעולם מה שמדברים עימו אי אפשר שירבר. (55) תחילתו היה פיקח עד שלמד לדבר ואחרי כן נתחרש. (56) שנשתתק וניטל דיבורו. (57) ואיזהו שוטה? המקרע את כסותו, והמאבד כל מה שנותנים לו. ולשון רבינו הלכות עדות ט, ט: "ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים. . . אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים".

כו. נִמְצְאוּ כָּל הַשְּׂמוֹת⁵⁸ שֶׁבְּאֲרָנוּ עֲנִינָם בְּשָׁנֵי פְּרָקִים אֵלּוּ - עֶשְׂרִים שְׂמוֹת. וְאֵלּוּ הֵן: קִדּוּשִׁין. עֲרֻנָּה. שְׁנִיָּה. אֲסוּרֵי לְאוּיִן. אֲסוּרֵי עֲשָׂה. קְטָנָה. נַעֲרָה. בּוֹגְרָת. אֵילּוֹנִית. גְּדוּלָּה. סִימָן הַתַּחְתּוֹן. סִימָן הַעֲלִיּוֹן. קָטָן. סָרִיס חֲמָה. סָרִיס אָדָם. גְּדוּל. אֲנִדְרוּגִינוֹס. טְמֵטוֹס. חֲרָשִׁים. פְּקָחִים. שִׁים כָּל הַשְּׂמוֹת הָאֵלּוּ לְעִמְתָּךְ תְּמִיד, וְאֵל לְלוּזוֹ מְעִינִיךְ כָּל עֲנִינֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֵא נִהְיֶה צְרִיכִין לְבָאֵר כָּל שֵׁם מִהֵן בְּכָל מְקוֹם שְׁנִזְכִּיר אוֹתוֹ.

(58) מושגים, מונחים.

~ יום שישי ד' כסלו ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני קידושי כסף ומי הוא הנותן, קידושי שטר וביאה. הקנה עצמו לה. קידש ולא פירש, קידשה לחצאין. קידש בחצי פרוטה, שהאב זכאי בכתו עד שתבגר או עד שתנשא, שליחות בקידושין, שלא לקדש בביאה, בלא שידוכין, ובשוק, ברכת אירוסין.

א. פִּיצַדְּ הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת? אִם בְּכֶסֶף הוּא מְקַדְּשׁ - אֵין פְּחוֹת מִפְרוּטָה³ כֶּסֶף אוּ שְׁוֵה פְרוּטָה. אוּמַר לָהּ: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי⁵, אוּ: הָרִי אֶת מְאָרְסֶת לִי, אוּ: הָרִי אֶת לִי לְאִשָּׁה בְּזָה⁶, וְנִתְּנָה לָהּ בְּפָנֵי עֲדִים⁷. וְהָאִישׁ הוּא שְׂאוּמַר דְּבָרִים שְׁמִשְׁמַעֵן שְׁקוּנָה אוֹתָהּ לֹא לְאִשָּׁה, וְהוּא שְׂתֵּתָן לָהּ הַכֶּסֶף⁸.

(2) קידושין ב, א. (3) כבית-הלל שם. וכן הוא במשנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) רוכש. 31) קידושין ה, ב. שנאמר בתורה: כי יקח איש אשה, ולא שיקח את עצמו לה. 32) בכת"י התימנים, כל הקטע הזה אינו. 33) מלשון הכתוב: כי יקח איש אשה. 34) קידושין ו. "שכן ביהודה קוראים לארוסה חרופה", וכגירסת רבינו חננאל שם (הובאה ברשב"א) בניגוד לגירסתנו בגמרא שרק ביהודה היא מקודשת. ובשו"ע אהע"ז סי' כז ס"ג פסק שהרי זו מקודשת בספק. 35) ובלבד שתבין שהיא לשון קידושין, אבל אם אינה מכרת באותה לשון - אינה מקודשת, אלא אם כן דיבר עמה תחילה על עסקי קידושין ונתרצתה לו, כמבואר בסמוך ה"ח.

ז. אָמַר לָהּ, או פָּתַב לָהּ: הָרִי אֶת מִיחַדָּת לִי, הָרִי אֶת מִיחַדָּת לִי, הָרִי אֶת עֲזוּרָתִי, הָרִי אֶת נְגִדָתִי, הָרִי אֶת צְלַעְתִּי, הָרִי אֶת סְגוּרָתִי, הָרִי אֶת תַּחְתִּי, הָרִי אֶת עֲזוּרָתִי, הָרִי אֶת תְּפוסָתִי - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת בְּסִפְקִי. וְהוּא, שְׁיִהִי מְדַבֵּר עִמָּה תַּחֲלָה עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין³⁶; אֲבָל אִם אֵינוֹ מְדַבֵּר עִמָּה תַּחֲלָה עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַלּוֹת אֲלוֹהִים³⁸:

36) קידושין ו, א. כי כל הלשונות האלו, ספק אם משמען לשון קידושין: מיוחדת, כמו "מאוחדת" - מלשון "והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). מיועדת - מלשון "אשר לא יעדה" (שמות כא, ח) שהיא לשון קידושין באמה עבריה. עזרתי, נגדתי - לשון "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח). צלעתי, סגורתי, תחתי - מלשון: "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה" (שם כא). עצורתי - לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית, וכן תפושתי - נתפסת עמי בבית (רש"י 'ותוספות' ר"י הזקן שם). ואפשר שאין משמען לשון קידושין אלא שתבוא לעשות מלאכתו. 37) אז היא ספק מקודשת. 38) מפני שאינה יודעת מה אמר לה, ולפיכך אינה מקודשת כלל (שם). ואפילו אם אמרו שניהם שלקידושין נתכוונו אינה מקודשת, שהרי לא נתבררה אמימת הלשון לעדים, שגם הם צריכים להבין את לשונו ('ותוספות' ר"י שם).

ח. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ הָאִשָּׁה בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהִיא מְפָרֵת בּוֹ³⁹, וַיְהִי מִשְׁמַע הַדְּבָרִים בְּאֶתְרָה הַלְשׁוֹן שֶׁקָּנְאָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנוֹ⁴⁰. הִיָּה מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עִסְקֵי הַקִּדּוּשִׁין וְרָצָתָהּ⁴¹, וְעַמְד וְקַדֵּשׁ, וְלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר לָהּ פְּלוּם, אֲלֵא נָתַן בְּיָדָהּ אוֹ פָּעַל - הוֹאִיל וְהֵן עִסְוִקִין בְּעִנְיָן - דִּי, וְאֵינוֹ צָרִיף לְפָרְשׁ⁴². וְכֵן עֲדִי הַקִּדּוּשִׁין וְהַגְּרוּשִׁין אֵינוֹ צָרִיף לֹמַר לָהֶם: אַתֶּם עֲדִי, אֲלֵא פִּינֵן שֶׁגָּרַשׁ אוֹ קַדֵּשׁ בְּפִנְיָהֶם - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת אוֹ מְגַרְשֶׁת⁴³.

39) נוסף על הלשונות המנויות לעיל ה"ו. 40) והאומר לאשה הריני נותן לך בשביל אהבה וחיבה - חוששין לקידושי, כי שמא נתכוין שתהיה אהבה וחיבה ביניהם, והרי זה כאילו אמר: הרי את מיוחדת או מיועדת לי ('תשובות מיימוניות', וכן בשו"ע אהע"ז סי' כז, ס"ג). 41) שאמרה הן (כסף-משנה). 42) משנה, מעשר שני פ"ד

היתה" (ראה למעלה פ"א הערה ז). וכתב הרשב"א (הובא כאן בפירוש ה'מגיד משנה') שבנוסח שטר הקידושין צריך להזכיר בו שמות האיש והאשה כגט. והדברים מפורשים בירושלמי (קידושין פ"א, ה"ב) "סדר קידושין כך הוא: אני פלוני קידשתי בתו של פלוני" (הגר"א לאהע"ז סי' לב ס"ק ו). 18) בידיעתה ובהסכמתה. 19) שנכתב לשם אשה אחרת ששמה כשם אשה זו, ונמלך בדעתו לקדש את זו בשטר זה. 20) קודם הכתיבה לא נמלך בה. 21) מקיש הויה ליציאה, מה יציאה צריכים דעת מקנה (הבעל) אף הויה צריכים לדעת מקנה - זו האשה, המקנה את עצמה לבעל (קידושין ט: כרב פפא ורב שרביא).

ה. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - אוֹמַר לָהּ²²: הָרִי אֶת מְקַדֶּשֶׁת לִי, אוֹ: הָרִי אֶת מְאָרְסָת לִי, אוֹ: הָרִי אֶת לִי לְאִשָּׁה בְּבִיעִילָה זֹאת²³, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁴, וּמִתְיַחַד עִמָּה בְּפִנְיָ שְׁנֵי עֲדִים וּבִיעִילָה²⁵. וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - מְסַתְמָא²⁶ דְּעֵתוֹ עַל גְּמַר בִּיָּאָה²⁷, וְכַשִּׁיגְמַר בִּיָּאָה תְּהִיָּה מְקַדֶּשֶׁת²⁸. (וְכֵן שָׂבָא עֲלֶיהָ פְּדֻרְכָּהּ וְכֵן שָׂבָא עֲלֶיהָ שְׁלֵא פְּדֻרְכָּהּ - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת)²⁹.

22) בפני שני עדים, בעת שנכנס להתייחד עמה. 23) שאבוא אליך כשאתיחד עמך. 24) שאר לשונות קידושין המפורשות לקמן ה"ו. ובכת"י התימנים, הנוסח: או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא או הרי את לי לאשה בבעילה זו. 25) ומאחר שהעדים ראו מתייחדים, אינם צריכים להעיד על הבעילה, לפי ש"הן הן עדי ייחוד, הן הן עדי ביאה" (קידושין סה:). 26) בכת"י התימנים, תיבה זו אינה. וראה להלן הערה כז. 27) קידושין י, א. 28) ואם הערה בה (=התחיל ביאתו ולא גמרה) לשם קידושין ופשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, הרי זו מקודשת לשני, הואיל ועדיין לא היתה מקודשת (שם). ומלשון רבינו "מסתמא", נראה שדעתו לומר שאם פירש ואמר התקדשי לי בתחילת ביאתי, הרי זו מקודשת בתחילת ביאה (מגיד-משנה). 29) קידושין ט, ב. ומבואר יותר בירושלמי קידושין פ"א, ה"א. ובסנהדרין נד, א - אמרו: נאמר בתורה (ויקרא כ, יג) "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה. וכל קטע זה מוקף בסוגריים, הואיל ובדפוסים ישנים כגון קושטא רס"ט; ווניציה של"ד - אינו. אבל בדפוס רומא משנת ר"מ, ישנו כלפנינו.

ו. הַדְּבָרִים שֶׁיֵּאמַר הָאִישׁ בְּשִׁיקְדֵשׁ, צָרִיף שְׁיִהִי מִשְׁמַע שֶׁהוּא קוֹנְהָ³⁰ הָאִשָּׁה, וְלֹא שְׁיִהִי מִשְׁמַע שֶׁהִקְנָה עֲצָמוֹ לָהּ. פִּיּוּצָא? הָרִי שְׂאָמַר לָהּ, אוֹ שֶׁפָּתַב בְּשִׁטְר שְׁנָתְנוּ לָהּ: הָרִינִי בְּעֲלִיָּהּ, הָרִינִי אַרוּסִיָּהּ, הָרִינִי אִשְׁיָהּ, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה - אֵין פֶּאֶן קִדּוּשִׁין בְּלָל³¹. אָמַר לָהּ³², אוֹ פָּתַב לָהּ: הָרִי אֶת אִשְׁתִּי, הָרִי אֶת אַרוּסָתִי, אוֹ: הָרִי אֶת קְנוּיָהּ לִי, הָרִי אֶת שְׁלִי, הָרִי אֶת לְקוּחָתִי³³, הָרִי אֶת חְרוּפְתִּי³⁴, הָרִי אֶת בְּרִשׁוּתִי, הָרִי אֶת זְקוּקָהּ לִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן³⁵ - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבנות, או ודאי שאין הבנות מקודשות, שהרי כל אחת קיבלה רק חצי פרוטה ('תוספות' שם). (52) והם גדולים, ועשאוהו שליח לקדש. (53) הספק הוא: אם התכוין לכלול בפרוטה זו את הפרה והאשה כאחד, נמצא שהוא קידש האשה רק בחצי פרוטה ואינה מקודשת, או מתוך שאדם יודע שאין אשה מתקדשת בפחות מפרוטה, ואין הפרה נקנית בכסף (קידושין כה:), ודאי התכוין לומר בתך – בפרוטה, ופרתו תיקנה לו כשימשכנה. (54) קרקע נקנית גם בכסף, וגם בחזקה. ובכל זאת יש ספק, אולי נתכוין לומר בתך בפרוטה, וקרקעך – כשאחזיק בה. (55) בקידושין ז, ב – העלו את כל הבעיות האלו ב"תיקון". ואע"פ שגם שני הדינים הראשונים שבהלכה זו הוזכרו שם בין הבעיות ולא נפתרו, סובר רבינו שהואיל והגמרא אמרה שם: "אם תמציי-לומר מונה והולך הוא" ביחס לשני דינים אלו, הרי זה כאילו התלמוד הסכים להגיון הזה והוציאן מכלל ספק. כי כלל מקובל הוא מהגאונים, כל מקום שהתלמוד אומר "אם תמציי-לומר" הרי זה כמו פשיטות ופתרון (רא"ש לקידושין שם).

יא. הָאֵב מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָהּ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ⁵⁶ פֶּל זָמַן שְׁהִיא קְטַנָּה, וְכֵן כְּשֶׁהִיא נֹעֲרָה רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ,⁵⁷ שְׁנֵאמַר: אֶת בְּתוּלָתִי לְאִישׁ הִזָּה לְאִשָּׁה. וְקִדְּשִׁיהָ לְאִבֶּיהָ.⁵⁸ וְכֵן הוּא זָכָאִי בְּמִצְיָאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂהּ יְדִיָּהּ⁵⁹ וּבְכַתְּבָתָהּ.⁶⁰ אִם נִתְגַּרְשָׁה אוּ נִתְאֲלַמְנָה מִן הָאֲרוֹסִין,⁶¹ הוּא זָכָאִי כָּל עַד שֶׁתִּבְגְּרָה.⁶² לְפִיכָךְ מְקַבֵּל הָאֵב קִדְּשִׁי בְּתוּ מִיּוֹם שֶׁתִּגְדֹּל עַד שֶׁתִּבְגְּרָה.⁶⁴ וְאִפְלוּ הִיתָה חֲרֻשָׁת אוּ שׁוֹטָה⁶⁵ וְקִדְּשָׁה הָאֵב - הָרִי הִיא אֲשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה.⁶⁶ וְאִם הִיתָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיּוֹם אֶחָד, מִתְקַדְּשֶׁת בְּבִיָּאָה מְדַעַת אַבִּיהָ; פְּחוּת מִכֵּן, אִם קִדְּשָׁה אַבִּיהָ בְּבִיָּאָה⁶⁷ - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת.⁶⁸

(56) מבלי להמליך בה ולקבל הסכמתה. (57) קידושין מא, א. וכתובות מו, א. (58) כסף קידושה לאביה. – כתובות שם. אמרה תורה (במדבר ל, יז) בנעוריה בית אביה – כל שבח נעוריה לאביה. (59) במציאתה – שם, מז. משום איבה, כי הואיל ואין האב חייב במזונות בתו מצד הדין, אם תעכב המציאה לעצמה, יטור לה איבה וימנע מלזונה. ובמעשה ידיה – שם, מז: שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" – "מה אמה – מעשה ידיה לרבה, אף בת – מעשה ידיה לאביה". (60) שתיקנו חכמים שהבעל יכתוב כתובה לאשתו, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כמבואר לקמן פ"י. (61) כתובות מג, ב. (62) זמן הבגרות מפורש למעלה פ"ב ה"ב. (63) הואיל ואין אנו צריכים לדעתה של הקטנה או הנערה המתקדשת. (64) שהרי קידושה בידו. (65) ראה לעיל פ"ה הכ"ו, מה היא חרשת ושוטה. (66) יבמות קיב, ב. אבל חרשת גדולה אינה מקודשת קידושין גמורים מן התורה כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט. וכן השוטה כשהיא גדולה – אינה מתקדשת כלל, כמבואר שם. (67) שבא עליה המקדש. (68) נדה מד, ב. שפחות מג' שנים אין ביאתה ביאה, והרי זה כנותן אצבע בעין, מה עין מדמעת וחוזרת ומדמעת, אף היא בתוליה

מ"ז. וכן בקידושין ו, א. (43) ואף-על-פי שלא הזמינם ולא ייחדם לכך (קידושין מג.). ורק בהודאת ממון צריך שיאמר אתם עדי, שאם לא כן יכול לומר לו: משטה אני בכך ('תוספות' שם). ודוקא שקידשה בפני שנים והם אצלה, שראתה והרגישה בהם. אבל אם הטמין לה עדים אחורי הגדר, אינה מקודשת, כי אילו היתה מרגישה בהם, יתכן ולא קיבלה הקידושין, רק עכשיו בקדשה שאין עדים אצלה – קבלתם, בחשבה כי משחקת היא בו הואיל ואין כאן עדים (מגיד-משנה).

ט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הַתְּקַדְּשִׁי לְחֻצִי - הָרִי זוּ מְקַדְּשֶׁת. הֲאֵל לְמָה זֶה דוֹמָה? לְאוֹמֵר לָהּ: תְּהִי אִשְׁתִּי אֶתְּ וְאַחֲרָתָהּ,⁴⁴ שְׁנֵאמַר שְׁאִין לָהּ אֶלָּא חֻצִי אִישׁ. אֲבָל אִם אָמַר: חֻצִי מְקַדְּשֶׁת לִי - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת, שְׁאִין אִשָּׁה אֶחָת רְאוּיָה לְשָׁנִים.⁴⁵ וְכֵן אִם אוֹמֵר: הָרִי אֶתְּ מְקַדְּשֶׁת לִי וְלִזְהָ - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת.⁴⁶

(44) שאם ארצה לישא אחרת עליך – אשא (קידושין ז). וראה לקמן פ"ד, ה"ג: "נושא אדם כמה נשים". (45) שם. (46) ואין אומרים: תפוס לשון ראשון עיקר, וברגע שאמר הרי את מקודשת לי, כבר נתקדשה לו ואין הדיבור האחרון "ולזה" יכול לחול, וממילא היא מקודשת לו קידושין גמורים, אלא לשונו מורה שתהא מקודשת לשניהם כאחד, ולפיכך אינה מקודשת אף לאחד מהם ('מעשה רוקח').

י. אָמַר לָהּ: הָרִי חֻצִי מְקַדְּשֶׁת לִי בְּפְרוּטָה, וְחֻצִי בְּפְרוּטָה;⁴⁷ אוּ שְׁאָמַר לָהּ: חֻצִי מְקַדְּשֶׁת לִי בְּחֻצִי פְרוּטָה, וְחֻצִי הָאֲחֵרָת מְקַדְּשֶׁת בְּחֻצִי פְרוּטָה - הָרִי זוּ מְקַדְּשֶׁת.⁴⁸ אָמַר לָהּ: חֻצִי מְקַדְּשֶׁת לִי בְּפְרוּטָה הַיּוֹם, וְחֻצִי בְּפְרוּטָה לְמָחָר;⁴⁹ שְׁתִּי חֻצִי בְּפְרוּטָה;⁵⁰ שְׁתִּי בְּנוֹתִי⁵¹ לְשָׁנֵי בְּנֵי⁵² בְּפְרוּטָה; בְּתָךְ מְקַדְּשֶׁת לִי וּפְרַתְךָ מְכוּרָה לִי בְּפְרוּטָה;⁵³ אוּ: בְּתָךְ וְקַרְקַעְתְּךָ לִי בְּפְרוּטָה⁵⁴ - בְּכָל אֵלּוּ מְקַדְּשֶׁת בְּסִפְקָא.⁵⁵

(47) קידושין ז, ב. ואע"פ שהזכיר "חצי" – אין זה מקדש אשה לחצאין, אלא מונה והולך הוא, וראש דיבורו מתייחס גם לסופו, ואין כאן הפסק בקידושו. והרי זה כמקדש בשתי פרוטות, ואומר: נמצא חציך עולה לי בפרוטה, וחציך השני בפרוטה (לחם-משנה). (48) קידושין שם. וגם כאן הוא "מונה והולך" ולא טעה לומר שמקדשים לחצאין (רש"י שם). ומובן שכל זה אמר לה בכדי דיבור אחד, אבל אם הפסיק באמצע דיבורו בין חצי לחצי, אינה מקודשת (ר"ן שם). (49) כאן יש לדון שהפסיק בקידושו, שהרי דחה את קידושי החצי השני למחר. (50) כאן אין לתלות ולומר: "מונה והולך הוא", שהרי לא מנה את הכסף אלא הפסיק בקידושי גוף האשה, ואולי טעה לומר שאשה מתקדשת לחצאין. (51) המקדש אומר כן לאביהן. ובקטנות מדובר, שכסף קידושיהן שלו. והספק הוא, אם אחרי המקבל נלך והרי קיבל פרוטה שלימה ותהינה מקודשות. או אולי עלינו להשגיח באשה המתקדשת ואז יוצא לכל אשה חצי פרוטה ואינן מתקדשות. אבל אילו היו הבנות גדולות שהאב קיבל את כסף הקידושין בתורת שליח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהביאה הסימן הראשון, ויש ספק אולי הוא סימן גמור, וממילא היא כיום בוגרת, או שמא לא נעשתה נערה אלא עם הבאת הסימן התחתון, ומשם ואילך עדיין לא עברו ששה חדשים ועדיין היא נערה (לחם-משנה). 80) קידושין עט, א. לענין קידושי אביה אנו חוששים שמא עדיין נערה היא, ולענין קידושי עצמה אנו חוששים שמא בוגרת היא. 81) קידושין מא, א. שכלל הוא בידינו "שלוחו של אדם כמותו", שנאמר (שמות יב, ו) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", וכי כל הקהל כולו שוחט, והלא אינו שוחט אלא אחד? אלא, מכאן ששלוחו של אדם כמותו (שם, עמוד ב). 82) שלא פירש לו: קדש לי אשה זו או זו, אלא אמר לו סתם "קדש לי אשה" - רוצה לומר איוו שהיא. ומקור הדברים ממסכת נזיר יב, א. 83) הבוגרת. 84) קידושין מא, א. 85) שם. 86) שם יט, א. הבת מקבלת בעצמה כסף הקידושין, ואחרי שזכתה בכסף זכה בו אביה כי כל שבח נעוריה לאביה. ואע"פ שמן התורה אין זכיה לקטן (גיטין סא). - כשיש דעת אחרת מקנה לו, יש לו זכיה (ר"ן לקידושין פ"א).

טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני עדים⁸⁷. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריך לעשותו בעדים. שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר⁸⁸, לפיכך אם הודו השליח והמשלח - אינן צריכין עדים⁸⁹. כמו שליח הגט⁹⁰, וכמו שליח שהתקדשהו⁹¹ להפריש לו תרומה, וכיוצא בהן בכל מקום⁹² - ששלוחו של אדם כמותו, ואינו צריך עדים.

87) כדין שליח לקבלה בגט, המבואר בסמוך. 88) בניגוד לעצם מעשה הקידושין שאינו חל כלל בלא עדים, ראה לקמן פ"ד, ה"ו. 89) וכן נראה בירושלמי קידושין פ"ג, ה"א: "לא הוחזק השליח בעדים". 90) להולכה, שאין הבעל צריך למנותו בעדים. וכמבואר לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ד. אבל בשליח הגט לקבלה, משנה מפורשת היא בגיטין סג, ב שצריך שני עדים במינויו. והראב"ד חולק, ולדעתו גם בשליח קידושין להולכה צריך לעשות בפני שנים. ואין להשוות שליח קידושין (בקידושי כסף) לשליח הגט שתופס הגט בידו, ולפיכך אינו זקוק לעדים. אולם כדברי רבינו מוכח מסוגיית הש"ס קידושין מה, ב - שאמרו שם: "ודילמא שליח שויה", ומשמע שאין עדים שעשאו שליח, ובכל זאת סבר התלמוד שאם הבן עשה את אביו שליח לקדש, הרי הוא שליח גמור וקידושי קידושין (כסף-משנה). 91) בעל התבואה. 92) כגון בקרבן פסח שהשליח מתמנה לשחוט פסח לשולחו בלא עדים. וכן לענין קרבן מעילה. ראה הל' מעילה פ"ז, ה"א. וגם בעניני שליחות במכירה, כגון "האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע זו... או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח וכל מעשיו קיימים, ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בלבד בינו לבין חבירו" (הל' שלוחין פ"א, ה"א).

טז. השליח נעשה עד⁹³. לפיכך, אם עשה שני

חוזרים (שם מה.). וכל זה מצד הדין, אבל מצות חכמים היא, שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה, כמבואר לקמן ה"ט.

יב. בגרה הבת - אין לאביה בה רשות, והרי היא כשאר כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן⁶⁹. וכן אם השיאה אביה, ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה - הרי היא ברשות עצמה, ואף-על-פי שצדיק היא קטנה. פיון שגשגתה⁷⁰, אין לאביה בה רשות לעולם⁷¹.

69) קידושין עט, א. 70) משתכנס לחופה נקראת נשואה, ראה לקמן פ"י, ה"ב. 71) כתובות מג, ב. וכן בקידושין מד, ב. וראה במוספנו: "תשובות רבינו".

יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה מקדשת⁷², ואפילו אם נתרצה⁷³ האב אחר שנתקדשה⁷⁴. ואפילו אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקדושין - אינה אסורה לכהן⁷⁵. ובין היא ובין אביה יכולין לעכב⁷⁶. בין אם נתקדשה בפניו⁷⁷ בין שנתקדשה שלא בפניו⁷⁸ - אינה מקדשת.

72) קידושין מה, ב - כדעת רבינו שם. וכן פסק האלפסי בהלכותיו לקידושין שם. 73) הסכים. 74) כי מה יועיל ריצוי שלאחר מעשה קידושין. אבל אם נתרצה האב בשעת הקידושין, הרי היא מקודשת. ואע"פ שלא קיבל אביה קידושה (ר"ן שם בפירוש דעת רבינו). 75) ואינה כגרושה שאסורה לכהן הדיטו, וכאלמנה שאסורה לכהן גדול. 76) אפילו אם נתרצה האב בשעת הקידושין ואח"כ הבת ממאנת במקדש, יכולה לעכב ואין הקידושין קידושין, שאין אביה יכול לכופה אלא כשהוא בעצמו מקדשה, כמבואר לעיל יא, א. וכן אביה יכול לעכב אח"כ אפילו כשנתקדשה בפניו ושתק באותה שעה (כסף-משנה ומהר"י קולון בדעת רבינו). 77) ושתק, ואח"כ עיכב. 78) אפילו אם נתרצה אח"כ, וגם הבת לא עיכבה, אינה מקודשת והאיל ולא נתרצה בשעת הקידושין.

יד. היתה הבת ספק בוגרת⁷⁹, בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי זו מקדשת בספק⁸⁰, לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה⁸¹, בין אשה פלונית בין אשה משאר הנשים⁸². וכן האשה הגדולה⁸³ עושה שליח לקבל קדושה⁸⁴, בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כשהיא ברשות⁸⁵. ואומר האב לבתו הקטנה: צאי וקבלי קדושה⁸⁶.

79) כגון שיש ספק אם עברו כבר ששה חדשים מיום הבאת סימני נעורתה או לא (ראה לעיל פ"ב, ה"ב). או כגון שנראה בה אחד מסימני העליון ועדיין לא הביאה שתי שערות, נמצא כי היא ספק נערה, ספק קטנה (לעיל פ"ב, ה"ח) ואח"כ הביאה שתי שערות ועברו ששה חדשים מיום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּלֶן שֶׁל קְדוּשָׁיִן, דִּין הָאִישׁ עִם הָאִשָּׁה בְּדִין שְׁלִיחַ
עִם שְׁלִיחַ¹⁰⁶ או עִם הָאֵב.

101) ראה למעלה ה"א, הערה ה. 102) המקדש – לשליח.
103) בכת"י התימנים, אין זה. ולפי נוסחתנו, כן הוא
פירושה: אפילו אם שתק השליח או האב, ולא אמרו דבר
– הרי היא מקודשת, שכל האמירה אינה אלא חומרא
בעלמא (דרישה, ט"ז, 'חלקת מחוקק' והגר"א באהע"ז סי'
לו ס"א). וה'טור' הביא "אפילו שתק אם היו עסוקים". ולפי
זה, ביאר הבי"ח שזה נמשך למה שכתוב אחר-כך, ומוסב
על המקדש – אבל השליח צריך לומר, על-כל-פנים "הן",
שאם לא כן אפשר שחזר בו ומקבל את הכסף לשם פקדון
(ועיי"ש גם ב'דרישה'). 104) הואיל ועסוקים בענין
הקידושין, וכדין האיש עם האשה המפורש לעיל ה"ח.
105) כמבואר לעיל ה"ד. ולדעת הרמב"ן אינה מספיקה דעת
האב או שלוחה אלא צריכים דעתה של האשה עצמה, כי
היא המקנה את עצמה לבעלה. וכשם שבגט שהבעל הוא
המקנה – צריכים דעתו ולא שלוחו, ראה לקמן ה' גירושין
פ"ב, ה"ו, כך בקידושין – דעתה, ולא דעת שלוחה.
106) בכת"י התימנים, הנוסח: "כדין האיש עם האשה, כך
דין שליח". וה'טור' אהע"ז סימן לו, הביא: "וכן בכל
הדברים של קידושין, דין האיש עם השליח כדין האיש עם
האשה".

יט. מִצְוָה שֶׁיִקְדַּשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ בְּעִצְמוֹ¹⁰⁷ יוֹתֵר
מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחָהּ¹⁰⁸. וְכֵן מִצְוָה לְאִשָּׁה שֶׁתִּקְדַּשׁ עִצְמָהּ
בְּיָדָהּ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחָהּ¹⁰⁹. וְאִף-עַל-פִּי שְׁיִישׁ
רְשׁוּת לְאָב לְקַדֵּשׁ בְּתוֹ פְּשִׁיחָהּ וּכְשִׁיחָהּ נִעְרָה
לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה - אֵין רְאוּי לְעִשׂוֹת בֵּן. אֲלֵא מִצְוֹת
חֻקִּים שֶׁלֹּא יִקְדַּשׁ אָדָם בְּתוֹ פְּשִׁיחָהּ קְטָנָה, עַד
שֶׁתִּגְדִּיל וְתֵאמֶר: לְפָלוּנִי אֲנִי רוֹצֶה¹¹⁰. וְכֵן הָאִישׁ אֵין
רְאוּי לְקַדֵּשׁ קְטָנָה¹¹¹. וְלֹא יִקְדַּשׁ אִשָּׁה עַד שֶׁיִּרְאֶנָּה
וְתִהְיֶה פְּשִׁיחָהּ בְּעֵינָיו; שְׂמָא לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו,
וְנִמְצָא מְגִרְשָׁהּ או שׁוֹכֵב עִמָּה וְהוּא שׁוֹנְאָה¹¹².

107) אפילו מכירה (ראה להלן הערה קי). 108) שכשגופו
עוסק במצוה, מקבל שכר יותר (רש"י לקידושין מא.).
109) אע"פ שאינה מצווה בפריה ורביה, בכל זאת יש לה
מצוה שמסייעת לבעל לקיים מצותו (ר"ן לקידושין שם).
110) ולא יכוף את רצונו עליה, וב'תוספות' קידושין מא, א
– כתבו: "ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפילו
קטנות, משום שבכל יום ויום הגלות מתגברת עלינו, ואם
יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא, שמא לאחר
זמן לא יהא סיפק בידו ותשב עגונה לעולם". וכן מסכם
הרמ"א בשו"ע אהע"ז סי' לז, ס"ח. 111) שמא שכשתגדל
לא תרצה בו. 112) והתורה אמרה: ואהבת לרעך כמוך
(קידושין מא.).

כ. הַמְקַדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי תוֹרָה. וְכֵן
מִתְקַדְּשֵׁת בְּשִׁטָּר מִן הַתּוֹרָה. בְּשֵׁם שְׁגוּמָר וּמְגִרְשָׁה,
שְׁנֵאמֶר: וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטוֹת¹¹³, כִּף גּוּמָר

שְׁלוּחֵינָן לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלְכוּ וְקִדְּשׁוּ אוֹתָהּ - הֵן
הֵן שְׁלוּחֵיהֶן וְהֵן הֵן עַד הַקְּדוּשָׁיִן⁹⁴, וְאֵינָן צְרִיכִין
לְקַדְּשָׁהּ לוֹ בְּפָנֵי שְׁנַיִם אַחֲרֵימֶן.

93) קידושין מג, א. ואין אומרים: כיון ששלוחו של אדם
כמותו, הרי זה כגופו של המקדש עצמו ואינו יכול לקדש
בלא עדים, אלא אדרבא בזה שעדין נעשו שלוחיו – עוד
חיזק את מעשה הקידושין (שם). 94) יש אומרים,
שהמדובר בקידושי שטר אבל בקידושי כסף הרי הם נוגעים
בעדותם (כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' שלוחין ה"ז) ואינם
נעשים עדים (ועי' מגיד-משנה).

יז. הַכֹּל פְּשָׁרִין לְשְׁלִיחוֹת, חוּץ מִהַרְשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן -
לְפִי שְׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת⁹⁵, וְהַעֲכוּ"ם - לְפִי שְׁאֵינָן בְּן
בְּרִית⁹⁶, וְנֵאמֶר: בֵּן תְּרִימוֹ גַם אִתָּם⁹⁷ - לְרִבּוֹת
הַשְּׁלִיחַ; וְיָמָּה אִתָּם בְּנֵי בְרִית, אִף שְׁלוּחֵיכֶם בְּנֵי בְרִית,
לְהוֹצִיא אֶת הַעֲכוּ"ם. אֲבָל הַעֲבָד⁹⁸, אִף-עַל-פִּי שֶׁהוּא
נִעְשָׂה שְׁלִיחַ לְדַבָּר שֶׁבְּמִזְמוֹן⁹⁹, הָרִי הוּא פְּסוּל
לְשְׁלִיחוֹת הַקְּדוּשָׁיִן וְהַגְּטִין, לְפִי שְׁאֵינָן בְּתוֹרַת גְּטִין
וְקְדוּשָׁיִן¹⁰⁰.

95) ובשליחות, "איש" כתוב: "ויקחו להם איש שה לבית
אבות" (שמות יב, ג) אחד לוקח לכולם. איש – ולא קטן
ולא מי שאינו בן דעת (רש"י לגיטין כג). וראה ה' שלוחין
פ"ב ה"ב. 96) מהול ובא בברית מצוות. 97) תיבת "גם"
מיותרת בפסוק זה, ובאה לרבות את השליח. 98) עבד
כנעני – גוי שנמכר לישראל לעבד, ומל וטבל לשם עבדות
– חייב במצוות כנשים. 99) שכן ברית הוא. שהרי נאמר
(דברים כט, י) "מחוטב עציך עד שואב מימך – לעבדך
בברית ה' אלהיך" (רש"י לגיטין כג, ב. והשווה דברי רבינו
בהל' שלוחין פ"ב ה"ב). 100) שעבד שקידש, אין
קידושו תופסים כלל. וסברא היא: כל דבר שאינו שייך בו,
אינו נעשה עליו שליח (רש"י קידושין מא:). וכל הלכה זו
מקורה בגיטין כג, ב. ושם הדברים שנויים לענין גט, אולם
רבינו משה דיני קידושין לגיטין, על-פי ההיקש הידוע:
"ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה" (קידושין ה.) –
מגיד-משנה.

יח. שְׁלִיחַ הָאִישׁ שֶׁמְקַדֵּשׁ אוֹמֵר לָהּ: הָרִי אִתָּךְ
מְקַדְּשֵׁת לְפָלוּנִי בְּכֶסֶף זֶה או בְּשִׁטָּר זֶה¹⁰¹. אִם שְׁלִיחַ
הָאִשָּׁה הוּא שֶׁמְקַבֵּל הַקְּדוּשָׁיִן, אוֹמֵר לוֹ¹⁰²: הָרִי
פְּלוּנִית שֶׁשְׁלַחְתָּה אוֹתָךְ מְקַדְּשֵׁת לִי. וְהוּא אוֹמֵר לוֹ:
קְדַשְׁתִּיךָ לָךְ, או: אֶרְשֶׁתִּיךָ לָךְ, או: נִתְתִּיךָ לָךְ
לְאִשָּׁה, וְכֵל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי הָאֵב
אוֹמֵר לוֹ: הָרִי בְּתָךְ פְּלוּנִית מְקַדְּשֵׁת לִי. וְהוּא אוֹמֵר
לוֹ: קְדַשְׁתִּיךָ לָךְ. אִם אָמַר הָאֵב או הַשְּׁלִיחַ: הֵן -
דִּיּוּ. וְאִפְלוּ שֶׁתִּקָּן¹⁰³. וְאִם הָיוּ עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עֲנָן,
וְנָתַן לָאֵב או לְשְׁלִיחַ וְלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר דְּבָר - דִּיּוּ,
וְהִיא מְקַדְּשֵׁת¹⁰⁴. וְאִם קִדַּשׁ בְּשִׁטָּר, אֵינוֹ כּוֹתֵבוֹ אֲלֵא
מִדַּעַת הָאֵב או מִדַּעַת הַשְּׁלִיחַ¹⁰⁵. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נוהגים בארץ מערב, אבל במלכויות אלו אין המקדש מברך אלא אחר ('הגהות מיימוניות') וכן נוהגים היום (רמ"א אהע"ז סי' לד) כדי שלא לבייש מי שאינו יודע לברך (רש"ל). (124) וכן מציינו ברבקה, שנאמר בה "ויברכו את רבקה" (בראשית כד, ט) ושם אליעזר השליח קידש אותה ('תוספות' לכתובות ז:). (125) עובר לעשייתן (= לפני עשייתן) - פסחים שם. (126) השווה דברי רבינו בהלכות ברכות פ"א, ה"ו.

כד. פיצד מברך? ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, והבדילנו מן העריות¹²⁷, ואסר לנו את הארוסות¹²⁸, והתיר לנו את הנשואות על ידי הפה¹²⁹ וקדושינו. ברוך אתה יי, מקדש ישראל. זו היא ברפת ארוסין¹³⁰. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על פוס של יין¹³¹ או של שכר¹³². ואם יש שם יין - מברך על היין תחלה, ואחר כך מברך ברפת ארוסין, ואחר כך מקדשה. ואם אין לו יין או שכר - מברך אותה בפני עצמה¹³³.

(127) כתובות ז, ב. ושם הגירסה: וצונו על העריות. כלומר, צונו לפרוש מן העריות, ודומה לזה: "ועשיתם לכם פסל תמונת כל, אשר צוך ה' אלקיך" (דברים ד, כג) כלומר, צוך שלא לעשות. ראה תשובות רבינו הוצ' פריימן סימן קכא. (128) כתובות שם, מדרבנן. שלא התירו ארוסה עד שתיכנס לחופה ובברכה (רש"י שם). ויש מפרשים, שעל-ידי אירוסין נאסרה הארוסה לאחרים. בניגוד לבני נח שאין להם איסור אשת-איש אלא ע"י בעילת בעל, כלשון הכתוב (בראשית כ, ג) "והיא בעולת בעל". וראה למעלה פ"א ה"א (רבי בצלאל הכהן מוילנא בהגהותיו). (129) חופה הוא יחוד בביתו של המקדש, כמו שכתב רבינו להלן פ"י ה"א. (130) ועדיין היא אסורה לו עד שתיכנס לחופה, ושם מברכים "ברכת חתנים" הסדורה לקמן פ"י, ה"ג. (131) "ירושלמי" סוטה פ"ח, ה"ה. "שהיין מגתו מערבין בו . . ומקדשין בו את הכלה". (132) משקה הבא מן התמרים או ממשרת שעורים. (133) רב נסים גאון (הובא ברא"ש לכתובות פ"א, אות טז).

~ שבת קודש ה' כסלו ~

פרק רביעי

1) כלל בו רבינו דין קידושין שלא ברצון, קידושין בעד אחד או בפסולי עדות, קידושי חרש או שוטה, חרשת או שוטה, סריס, טומטום, אנדרוגינוס, אילונית, עריות, שניות, יבמה לשוק, גויה או שפחה, גוי, עבד וישראל מומר, חצייה שפחה וחצייה בת חורין, חציו עבד וחציו בן חורין, ושיכור, פחות משוה פרוטה או קטן ושלח סבלונות.

א. אין האשה מתקדשת אלא לרצונה². והמקדש אשה בעל פרהה - אינה מקדשת³. אבל האיש שאנסוהו עד שקדש בעל פרהו - הרי זה מקדשת⁴. ויש לאיש לקדש נשים רבות באחת⁵. והוא, שהיה בפקסו - אם קדש בפקסו - פרוטה לכל אחת ואחת⁶.

ומכניס¹¹⁴. אבל הפסוף מדברי סופרים¹¹⁵ (וכן דין הפסוף דין תורה, ופרושו מדברי סופרים)¹¹⁶, שגאמר: פי יקח איש אשה, וקאמר חכמים: לקוהים אלו יהיו בפקסו, שגאמר: נתיי פסוף השדה קח ממני.

113) והשטר הוא הספר שגומר לחלוטין את גירושיה. 114) גומר בקנין קידושיה לעשותה אשת איש (קידושין ט:). 115) מבואר לעיל פ"א, ה"ב. 116) פיסקא זו אינה בכת"י בריטיש מוזיאום, בכת"י אוקספורד, ובכת"י ששון ובכמה כת"י תימניים. ועי' ב'כסף משנה' שכתב כי נוסחתנו אינה מכוונת, שהרי בתחילה כתב שהכסף חלוק מביאה ושטר, שאלו מן התורה וכסף מדברי סופרים. [וייתכן כי זוהי הגהה על-פי מה שהגיה רבינו הרמב"ם למעלה פ"א ה"ב, "ושלשתם דין תורה" (עיי"ש הערה ח) וגם הנוסחה הראשונה לא זזה ממקומה. ובכת"י תימני אחד שבידי הרב י.ל. מיימון ישנה רק הפיסקא הזאת, ואילו הפיסקא הקודמת: "אבל הכסף מדברי סופרים" - איננה].

כא. אף-על-פי שעקר הדבר כך הוא, פבר נהגו כל ישראל לקדש בפקסו או בשונה פסוף. וכן אם רצה לקדש בשטר - מקדש. אבל אין מקדשין בביאה לבתחלה. ואם קדש בביאה - מפין אותו מפת מרדות¹¹⁷, פדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה¹¹⁸, אף-על-פי שקדושי קדושין גמורין.

117) מלקות מדברי סופרים שאין לה קצבה, אלא לפי ראות עיני הדיין. ורש"י בחולין קמא, ב - פירש, מרדות - רציו בתוכחה שלא יהא רגיל בכך ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו. 118) קידושין יב, ב.

כב. וכן המקדש בלא שדוכין¹¹⁹ או המקדש בשוק - אף-על-פי שקדושי קדושין גמורין, מפין אותו מפת מרדות¹²⁰, פדי שלא יהא דבר זה הרהגל לזנות, ויודמה לקדשה שהיתה קדם מתן תורה¹²¹.

119) שלא דיבר בה קודם לכן, שתתרה להתקדש לו (רש"י לקידושין יג). שידוך - לשון השקטה "והארץ שקטה" (יהושע יא, כג) מתורגם "וארעא שדוכת", שע"י הדיבור על לב הפנויה להתקשר בקשר נישואין, נחה שקטה דעת הצדדים המתחננים ('ערוך השלם', ערך שדך ד). 120) קידושין יב, ב. והרמ"א בשו"ע סי' כו כתב: "ולא ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שידוכין". (121) ראה לעיל פ"א, ה"ד.

כג. כל המקדש אשה - בין על ידי עצמו בין על ידי שליח - צריך לברך קדם הקדושין¹²², או הוא¹²³ או שלוחו¹²⁴, בדרך שמברכין על כל המצוות¹²⁵, ואחר כך מקדש. ואם קדש ולא ברוך - לא יברך אחר הקדושין, שזו ברכה לבטלה. מה שנעשה - פבר נעשה¹²⁶.

122) פסחים ז, ב. וב'ירושלמי' ברכות פ"ט, ה"ג. 123) כך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנסותו אם רגזן הוא. אלא בכולם אני אומר שהיא מסרבת להתקדש לו, ולפיכך זרקה את כסף הקידושין (קידושין ח:). (18) שם. כי משטה היא בו, כלומר, תן מעותיך לאחרים. (19) בשבילי, בתורת שליח. (20) ואמר לו: זכה בכסף זה לפלונית. (21) שם. אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי בדנינו שנתתי לו (שו"ע אהע"ז סי' ל, ס"ח).

ד. אָמְרָה: הַנִּיחָהוּ עַל הַסְּלַע²² - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת²³. וְאִם הָיָה סְלַע שְׁלֵה - מְקַדְּשֶׁת²⁴. הָיָה סְלַע שֶׁל שְׁנֵינָהּ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת בְּסַפְּקָא²⁵. אָמַר לָהּ: הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּכַפֵּר זֶה, אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לְעֵנִי - אֶפְלוּ הָיָה עֵנִי הַסְּמוּךְ עָלַיָּהּ²⁶, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת²⁷. תִּנְהוּ לְכֻלָּב - הָרִי זֶה אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. וְאִם הָיָה הַפְּלָב שְׁלֵה - מְקַדְּשֶׁת. וְאִם הָיָה רִץ אַחֲרֶיהָ לְנִשְׁכָּהּ, וְאָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לְכֻלָּב זֶה - הָרִי זֶה סַפְּקָא מְקַדְּשֶׁת²⁸.

(22) אבן קשה. (23) שאינו שלה, והרי זה כאמרה: זרקהו לים. (24) שחצרו של אדם קונה לו, הרי הוא כאילו קבלתו בידה (קידושין ח: וברש"י שם). (25) כי אע"פ שאין קונים בחצר השותפים זה מזה (ראה בבא-בתרא פד:) - הואיל והוא מחזר אחריה לקדשה, יש להניח שהשאל לה מקומו וקנתה. ויש מקום לספק, אולי כוונתה לומר לו: תנהו על סלע שלך שאיני רוצה בכסף קידושין (קידושין שם, וברשב"א שם). וראה להלן הלכה כא. (26) לפרנסו. (27) קידושין שם, כי כשם שהיא חייבת לפרנסו, כך גם הוא מצווה להחיותו ולא נתן לה כלום. (28) קידושין שם. כי אע"פ שהוא מחוייב בהצלתה, אולי מתוך שהציל את גופה מסכנה, גמרה בלבה להתקדש לו (ר"ן שם).

ה. הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת או פְּלִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן, בָּאָה אִשָּׁה וְאָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מַעֲט מְאֵלוֹ, וְאָמַר לָהּ: אִם אֶתֵּן לָךְ תְּהִי מְקַדְּשֶׁת לִי - אִם אָמְרָה: הֵן, וְנָתַן לָהּ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת; אֲבָל אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מֵהֵן, או: הַשְּׁלֵף לִי, או דְּכָרִים שְׁעֻנָּנָם: לֹא תִשְׁחַק עִמִּי בְּדְּבָרִים אֵלוֹ, אֲלֹא תֵּן לִי בְּלֶבֶד, וְנָתַן - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת²⁹. וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹתֵה יַיִן, וְאָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי פּוֹס אֶחָד, וְאָמַר לָהּ: אִם אֶתֵּן לָךְ הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בּוֹ, וְאָמְרָה: הַשְּׁקֵנִי הַשְּׁקוֹת, או: תֵּן, הַשְּׁקֵה³⁰, הַשְּׁלֵף - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; שְׁאִין הַדְּבָרִים נִרְאִין אֲלֹא: הַשְּׁקֵנִי בְּלֶבֶד, וְלֹא תִשְׁחַק עִמִּי בְּדְּבָר אֶחָד.

(29) קידושין ט. (30) או השקה, או השלך. לשון "השלך" במשליך פירות מאילן, כמבואר בקידושין שם.

ו. הַמְּקַדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקַדְּשׁוֹ³¹, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁשֵׁנֵיהֶם מוֹדִינִן. קָל וְחָמֵר לְמְקַדֵּשׁ בְּלֹא עֵדִים³². הַמְּקַדֵּשׁ בְּפִסּוּלֵי עֲדוֹת שֶׁל תּוֹרָה³³ - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת³⁴; בְּפִסּוּלֵי עֲדוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים³⁵, או בְּעֲדִים שֶׁהֵן סַפְּקָא פְּסוּלֵי תּוֹרָה³⁶, אִם רָצָה לְכַנֵּס - חוּזֵר וּמְקַדֵּשׁ בְּכִשְׂרִים, וְאִם לֹא רָצָה לְכַנֵּס - צְרִיכָה

וְיֵשׁ לְאַחַת מֵהֶן או לְאַחַר לְקַבֵּל הַקְּדוּשִׁין עַל יְדֵי כֶּלֶן מְדַעְתָּן⁷.

(2) קידושין ב, ב. שנאמר בתורה (דברים כד, ב) "והלכה והיתה לאיש אחר" - מדעתה משמע (רש"י ליבמות יט:) וגם מפני שצריכים דעת המקנה, והאשה היא המקנה עצמה לבעל (רש"י לקידושין מד.). (3) בבא-בתרא מח, ב. ואע"פ שבמקח וממכר, מכירה בעל כרחו מועילה (ראה ה' מכירה פ"י, ה"א) - בקידושי אשה, קנסוהו חכמים והקפיעו את קידושיה, הואיל "והוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן" (שם), ואפילו אמרה רוצה אני - אין רצונה הבא מתוך כפייה מועיל לו, וכתקנת חכמים הנ"ל (יד איתן). (4) בבא-בתרא, שם. ואפילו לא אמר בסוף: רוצה אני, שמעשה קידושי מעיד עלי, וכאילו אמר: רוצה אני. וכאן לא תיקנו חכמים להפקיע קידושין, הואיל ובירו לגרשה בעל כרחו (לפני תקנת רבינו גרשום). אבל כשהוא קידש בעל כרחו, אינה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונה, לפיכך תיקנו חכמים להפקיע קידושין למפרע ואינה מקודשת כלל, וממילא אינה צריכה גט (מגיד-משנה). (5) בבת אחת. (6) קידושין נ, א. אבל אם מקדש הרבה נשים בשטר אחד, אינו צריך אלא לפרט בכתיבתו שמיחד כל אחת ואחת לו לאשה (מעשה רוקח). (7) בהסכמתן (קידושין נ, ב. ובגמרא שם נב.).

ב. הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְנָתַן הַקְּדוּשִׁין מְדַעְתָּהּ בְּיַד חֲבֵרְתָּהּ⁸, וְאָמַר לְחֲבֵרְתָּהּ פְּשָׁנָתָהּ הַקְּדוּשִׁין בְּיָדָהּ: וְאֵת נַמְי⁹, או: וְכֵן גַּם אֶת, וְכִיּוּצָא בְּזָה - הָרִי שְׁתִּיחֵן מְקַדְּשֶׁת¹⁰. אֲבָל אִם נָתַן בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: וְאֵת¹¹ - הָרִי זֶה שְׁקַבְּלָהּ הַקְּדוּשִׁין מְקַדְּשֶׁת בְּסַפְּקָא; שְׁמָא לֹא נִתְּנוֹן אֲלֵא לְרֵאוֹת מַה בְּלֶבָהּ, וְכֹאֵלוֹ אָמַר לָהּ: וְאֵת מַה תֹּאמְרֵי בְּדְּבָר זֶה? וּלְפִיכָף קַבְּלָהּ הַקְּדוּשִׁין הַיֵּא, שְׁהֵרִי זֶה עֲדִין שׁוֹאֵלָה לְרֵאוֹת מַה בְּלֶבָהּ¹², וּמִפְּנֵי זֶה הִיא סַפְּקָא מְקַדְּשֶׁת¹⁴.

(8) שתקבל בשבילה כסף הקידושין בתור שליח. (9) וגם את. (10) וכגון שנתן לה שתי פרוטות לפחות, כדי כסף קידושין לשתייהן. (11) אחרי שאמר לה: הרי אשה פלונית שולחתך מקודשת לי. (12) ולא החזירתם תיכף לקבלתה. (13) אם מסכימה להתקדש לו, וגם היא עדיין לא החליטה בזה. (14) והרי היא ספק אשת איש, ודינה כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב בבאורנו. ומהות הספק: אם יש יד' לקידושין אם לא (נדרים ו:). והשווה דברי רבינו ה' מתנות עניים פ"ב, יג; ושם פ"ח, ב.

ג. אָמַר לָהּ: הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָךְ זֶה, נִטְלָתוֹ וְזָרְקָתוֹ לְפָנָיו¹⁵ או לִפְנֵי או לְאוֹר או לְדְּבָר הָאֶבֶד¹⁶ - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת¹⁷. אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לְאָבָא, או לְאִבִּיךָ, או לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנָתַן - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת¹⁸. וְאִם אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לוֹ שְׁקַבְּלָתוֹ לִי¹⁹, וְנָתַן²⁰ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת²¹.

(15) למקום שאינו אבד. (16) ואע"פ שהיא חייבת לשלם. (17) ואין אומרים שקבלתו לשם קידושין, ולא נתכוונה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותן כדרך שמשמרת האגוז והתמרה". (48 גיטין סה, א: "הפעוטות מקחן מקח . . . וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון" (כגירסת הר"ף שם). וזמן הפעוטות הוא מגיל שש ועד עשר שנים, כל אחד לפי חריפות שכלו, כמבואר בגיטין נט, א. וראה דברי רבינו הל' מכירה פכ"ט, ה"ו-ח.

ח. פיצד מקדשת למאון? שאם נתקדשה ולא רצתה לישב עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים⁴⁹ ולומר: איני רוצה בו, ויוצאה בלא גט, כמו שיתבאר בהלכות גרושין⁵⁰. וזו היא הנקראת ממאנת⁵¹. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין קדושה קדושים גמורין מן התורה⁵², אלא מדברי סופרים⁵³, והן תלוין: שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה⁵⁴ - גמרו קדושה, ונעשית אשת איש גמורה⁵⁵, ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה⁵⁶; ואם לא רצתה לישב - צריכה למאן⁵⁷, ותצא בלא גט.

(49 יבמות קא, ב. 50 פ"א, ה"ח. 51 בכל מקום. כגון במשנה, כתובות פ"א, מ"ו. וכן לקמן פ"ט הי"ד. 52 שהרי יתומה היא, ולא קיבל אביה קידושה. 53 שלא ינהגו בה מנהג הפקר (יבמות קיב, ב. ולקמן פ"א, ה"ו). 54 ונבעלה לו בגדלותה. 55 ואין קידושי אחר תופסים בה. 56 שהבעילה היא גמר קידושין הראשונים (יבמות קט, ט). 57 בעודה קטנה, אבל משתגדל אע"פ שלא נבעלה אינה ממאנת וצריכה גט מדברי סופרים, כמבואר בפרוטרוט לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ו.

ט. חרש⁵⁸ שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקחת⁵⁹ - אין קדושה גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים⁶⁰. לפיכך, אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת - הרי זו מקדשת לשני⁶¹ קדושין גמורין⁶². ונותן גט, והיא מתרת לבעלה החרש⁶³. אכל השוטה שקדש פקחת, או פקח שקדש שוטה - אין פאן קדושין פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים⁶⁴.

(58 מפורש לעיל פ"ב, הכ"ו. 59) איש ואשה שהם שלמים בדעתם, ואינם לא חרשים ולא שוטים, נקראים פקח ופקחת (לעיל שם). 60) יבמות קיב, ב. 61) כלל הוא: כל שהקדושין הראשונים הם מדברי סופרים, קידושי תורה חלים אחריהם, דוגמא לכך דברי רבינו לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ו. 62) מן התורה. 63) הואיל והפקח לא נשאה עדיין, אבל אם נשאה הפקח - אסורה לשניהם, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ה. ומקור דברי רבינו ב"ירושלמי" יבמות יד, א. 64) יבמות קיב, ב. חרש וחרשת שקיימת בהם תקנת חכמים (שדרכם להיות שלום ביניהם) תיקנו להם קידושין, שוטה ושוטה שאין תקנת חכמים קיימת בהם (אין שלום ביניהם, כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת) לא תיקנו להם קידושין.

י. סריס שקדש, בין סריס חמה בין סריס⁶⁵ אדם,

גט ממנו מספק. ואפילו פפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה: לא קדשתני - כופין אותה לקח גט³⁷. וכן דין כל קדושי ספק: אם רצה לנכנס - חוזר ומקדש ודאי, ואם לא רצה לנכנס - צריכה גט ממנו מספק.

(31) ואינם אפילו קידושי ספק. 32) שאין חוששין לקידושי (קידושין סה.), וזה נלמד מגזירה שוה: נאמר בעריות: "ערות דבר", ונאמר בממון: "על פי שנים עדים יקום דבר", מה להלן בשני עדים, אף כאן בשנים (רש"י שם). 33) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה. 34) סנהדרין כה, ב. 35) שעבר עבירה שאינה אלא מדבריהם, כגון שחילל יום טוב שני של גלויות (הל' עדות פ"י, ה"ג). 36) כגון שהעידו שנים על אחד שעבר עבירה, וכאו שנים אחרים והכחישום ואמרו לא עבר ולא נפסל, הרי זה ספק פסול (הל' עדות פ"ב, ה"ג). 37) אם תרצה להנשא לאחר. אבל הלשון "כופין אותה" תמוה: אם תרצה תנשא, ואם לא תרצה לא תנשא, ולמה כופין אותה? וב"טור' אה"ע"ז ס"י מב, מביא בדברי רבינו: "כופין אותו ליתן גט", והיא הגירסא הנכונה בדברי רבינו (כסף-משנה).

ז. קטן³⁸ שקדש - אין קדושו קדושין³⁹. אבל גדול שקדש את הקטנה⁴⁰ היתומה, או קטנה שיוצאה מרשות אביה⁴¹, אם היתה פחותה מבת שש, אף-על-פי שהיא נבונה לחש⁴² ביותר ומפירת ומבחנת⁴³ - אין פאן שם⁴⁴ קדושין, ואינה צריכה למאן⁴⁵; ואם היתה מבת עשר שנים ולמעלה, אף-על-פי שהיא סקלה ביותר⁴⁶ - הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת למאון. היתה מבת שש ועד סוף עשר - בודקין את יפי דעתה, אם מפרת ומבחנת עסקי הנשואין והקדושין⁴⁷ - צריכה למאן, ואם לאו - אינה מקדשת למאון, ואינה צריכה למאן⁴⁸.

(38) פחות משלש-עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, י. 39) קידושין נ, ב. וראה לקמן ה"כ. 40) הפחותה משתיים עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, א. 41) שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה (לעיל פ"ג, יב). 42) מלשון הכתוב, ישעיה ג, ג. 43) עסקי הקידושין והנישואין. 44) בכת"י התימנים, ליתא. ולפי זה, יש לקרוא: "אין כאן קידושין". 45) "אלא הולכת לבית אמה, כאילו לא נתקדשה מעולם" (לשון רבינו הל' גירושין פ"ג, ה"ז). ומקור דברי רבינו ביבמות קז, ב - שרבי חנינא בן אנטיגנוס אומר שם: כל תינוקות שאינה יכולה לשמור קידושה אינה צריכה למאן, ופירש שם רבינו: שפחות מבת שש, אינה יודעת לשמור קידושה, וזה בהסתמך על דברי רבא בגיטין סה, א. 46) לא שעושה מעשה שטות, אלא שאינה חריפה כלל. ומתוך שהיא בת עשר, חזקה עליה שהיא יודעת לשמור קידושה. 47) ולשון רבינו לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ז: "בודקין אותה לפי יופי דעתה, אם יודעת לשמור (כסף) קידושה ושהן קידושין, לא שתשמור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁאֲמָרָה לְבַעֲלָהּ בְּפָנָיו: גְּרֵשְׁתָּנִי - נֶאֱמַנְתָּ⁷⁶. חֲזָקָה
אֵין אִשָּׁה מַעֲזָה פְּנֵיהָ בְּפָנֶיהָ בַּעֲלָהּ. אֲבָל אִם קִדְּשָׁה
אֲחֵר שְׁלֹא בְּפָנֶיהָ בַּעֲלָהּ - אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ,
עַד שֶׁתִּבְיֵא רֵאָיָה שְׁנֵתְגַרְשָׁה קֹדֶם שֶׁתִּקְבַּל הַקִּדּוּשִׁין.
כָּל שְׁלֹא בְּפָנָיו - מַעֲזָה⁷⁷.

75) כי בוודאי נתגרשה מבעלה הראשון. 76) אפילו להנשא לכתחילה ואפילו הוא מכחישה, כמבואר לקמן הל' גירושין פי"ב, ה"ד. ויש אומרים, כי בזמן הזה שמרובה החוצפה והפריצות אינה נאמנת אלא לחומרא (שו"ע אה"ע"ז סי' יז, ס"ב). 77) גיטין פט, ב.

י.ד. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הַשְּׁנִיאוֹת אוֹ מֵאֲסוּרֵי לְאוּיִן אוֹ מֵאֲסוּרֵי עֲשָׂה⁷⁸, וְכֵן יָבֵם שֶׁקִּדְּשׁ צֶרֶת יִבְמָה⁷⁹ - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין⁸⁰; חוּץ מִיבְמָה שְׁנֵתְגַרְשָׁה לְזָרִי⁸¹, שֶׁהִיא מְקַדְּשֵׁת בְּסִפְקָה. נִסְתַּפֵּק לְחֻכְמִים, אִם הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּיבְמָה פֶּשְׁאָר חֲיָבִי לְאוּיִן, אוֹ אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ כְּעֶרְוָה⁸². וְאִף-עַל-פִּי שֶׁאֲסוּר לוֹ לְכַנְסוֹ⁸³ אַחַת מִכָּל אֲלוֹת⁸⁴, הֲרֵי זֶה מְגַרֵּשׁ בְּגִט⁸⁵.

78) כולן מפורשות לעיל פי"א, הלכות ו-ח. 79) לאחיו המת היו שתי נשים, ואחת מהן נתייבמה, והשניה – הנקראת צרה – אסורה להנשא לאחים, שנאמר: יבמה יבוא עליה – עליה ולא על צרתה. ולא הבא מכלל עשה – עשה (יבמות יא. והשווה דברי רבינו הל' יבום פי"א, הי"ב). 80) כי הלכה היא, קידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה, שנאמר: "כי תהיין לאיש שתי נשים אחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש אהובה לפני המקום או שנואה לפני המקום? אלא אהובה – אהובה בנישואיה, שנואה – שנואה בנישואיה (שנשאה באיסור), ובכל זאת אומר הכתוב: "כי תהיין" – לשון הויה, מכאן שקידושין תופסין בהן (קידושין סח.). 81) לפני שחלצה יבמה, והתורה אמרה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כד, ה). 82) משום שנאמר בה: "לא תהיה" לשון הויה ותפיסת קידושין, כלומר, לא יתפסו בה קידושין לזר (יבמות צב:). 83) לחופה. 84) שהרי אסורות עליו איסור לאו. 85) הואיל וקידושין תופסין בהם ואסור לו לקיימן, על כרחו מוציאן בגט. וראה במוספנו "תשובות רבינו".

טו. הַמְקַדֵּשׁ פּוֹתִית אוֹ שִׁפְחָה⁸⁶ - אֵינָן קִדּוּשִׁין, אֶלָּא הֲרֵי הִיא אֲחֵר הַקִּדּוּשִׁין כְּמֹו שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין⁸⁷. וְכֵן עֲפוּיִם וְעֹבֵד שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּת יִשְׂרָאֵל - אֵין קִדּוּשִׁיהֶן קִדּוּשִׁין⁸⁸. יִשְׂרָאֵל מוֹמָר שֶׁקִּדְּשׁ, אִף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלֹת פְּרָצוֹנוֹ - הֲרֵי אֵלוֹ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִים⁸⁹, וְצִרְיָה גִט מִמֶּנּוּ⁹⁰.

86) כנענית. 87) קידושין סח, א. שפחה, אמר קרא: שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור (ואליעזר עבד היה). נכרית, אמר קרא: לא תתחתן עם דברים ז, ג), לא תהא לך עם תורת חיתון. 88) יבמות

וְכֵן אֵילּוּנִית⁶⁶ שְׁנֵתְגַרְשָׁה - הֲרֵי אֵלוֹ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין⁶⁷.

65) מפורש לעיל פי"ב, הלכות יא"ד. 66) לעיל פי"ב, הלכות ד"ו. 67) אע"פ שסריס אדם אסור לו לבוא בקהל – מכל-מקום קידושין תופסין, שהלכה היא: קידושין תופסין בחייבי לאוין, ואין צורך לומר שסריס אדם קידושיו תופסין, שהרי מותר לו לבוא בקהל (ראה יבמות עה: ובדף עט:). והשווה דברי רבינו הל' איסורי ביאה פט"ז. וכן האילונית אע"פ שאם אין לו בנים מאשה אחרת, כופים אותו להוציאה, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א, בכל זאת צריכה גט ממנו ואפילו לא הכיר בה ונמצאת אח"כ אילונית (כתובות ק:). ובשו"ע אה"ע"ז סי' מד ס"ד, יש חולקים וסוברים שאילונית אם לא הכיר בה מקודם אינה מקודשת, שאין אדם מותר על מום גדול כזה, ואינה צריכה גט.

יא. טְמֻטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס⁶⁸ שֶׁקִּדְּשׁוּ אִשָּׁה, אוֹ שֶׁקִּדְּשׁוּ אִישׁ - הֲרֵי אֵלוֹ קִדּוּשֵׁי סִפְקָה, וְצִרְיָכִין גִּט מִסִּפְקָה⁶⁹.

68) מפורשים לעיל פי"ב הלכות כד-כה. 69) קידושיו טומטום – מבוארים ביבמות עב, א – שהם קידושי ספק, שמא זכר או שמא נקבה היא, ואע"פ שאין הטומטום ראוי להנשא, צריך הוא גט לענין תרומה, כגון אם הוא כהן ונתקדש לישראל שאסור בתרומה אם יקבל גט הוא חוזר לתרומת בית אביו. וכן תפסו קידושיו לענין שהמקדש נאסר באחות הטומטום ובאמו (רש"י שם). ואשר לאנדרוגינוס, אמרו (יבמות פג.) אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה. והשווה דברי רבינו הל' איסורי ביאה פי"א, הט"ו: "אנדרוגינוס מותר לישא אשה". ומקורו מיבמות פא, א.

יב. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הַעֲרִיּוֹת⁷⁰ - לֹא עֲשָׂה כְּלוֹם, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לְעֶרְוָה⁷¹; חוּץ מִן הַנְּגִדָה⁷², שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אֶת הַנְּגִדָה - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין⁷³. וְאֵין רֵאָיָה לְעֲשׂוֹת בָּן⁷⁴.

70) שחייב על ביאתן כרת, והן האמורות בויקרא פרק יח, ראה לעיל פי"ב ה"ה. 71) קידושין סז, ב: "אמר קרא: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", הוקשו כל העריות לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין (שנאמר: ואשה אל אחותה לא תקח – לא תוכל לקדשה), אף כל עריות לא תפסי בהן קידושין". 72) פנויה בימי נדתה. 73) קידושין סה, א. שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו", – אפילו בשעת נדתה, תהא בה הויה (תפיסת קידושין). 74) כיון שאינה ראויה לביאה, אין לקדשה. וגם יש לחוש שמא יגע בה. וראה לקמן פי"י, ה"ו. ומה שאין אנו נוהרין בזה הוא משום שאנו מקדשים בשעת נישואין, וכבר הוכנו כל צרכי החופה וטבחו טבחם ואי-אפשר לדחותם בגלל ההפסד ('פרישה' לטור' אה"ע"ז סי' מד).

יג. אִשֶׁת אִישׁ שֶׁשִּׁפְטָה יָדָהּ וְקִבְּלָהּ קִדּוּשִׁין מֵאַחֵר בְּפָנֶיהָ בַּעֲלָהּ - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת לְשָׁנִי⁷⁵; שֶׁהָאִשָּׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשפחה כנענית), ולפיכך יש לו גם בה קידושין גמורים בחצי הבן-חורין. מה-שאינ-כן בן-חורין המקדש אותה שאסורה עליו מצד חצי השפחה שבה. וראה בפירוש המשניות להרמב"ם בכריתות (פ"א, י), ועי' 'פני יהושע' גיטין מג, א. 99) כגון שהיה משועבד לשני שותפים, ושחרר אחד את חלקו. 100) כי אולי הוא דומה לאומר לאשה התקדש לחצי, שמקודשת, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט, או שמא יש לחלק, ששם היא ראויה לכולו, שהרי הוא בן חורין, ונעשה כאומר: תהי אשתי את ועוד אחרת, אבל בנידון שלפנינו הרי אינה ראויה לכולו מחמת חלק עבודתו שאינו בר קידושין, וגם אסור בה כדין כל עבד האסור בבת חורין (גיטין מג. והשווה דברי רבינו הל' עבדים פ"ד, ה"ז).

יח. שפור שקדש - קדושו קדושין, ואף-על-פי שנשתפר הרבה¹⁰¹. ואם הגיע לשכרותו של לוט¹⁰² - אין קדושו קדושין¹⁰³. ומתישבין בדבר זה¹⁰⁴.

101) עירובין סה. "שיכור מקחו וממכרו ממכר . . . כללו של דבר, הרי הוא כפקח לכל דבריו." (102) "והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה" (לשון רבינו הל' מכירה פכ"ט, הי"ח). 103) עירובין שם, והרי הוא כשוטה לכל דבריו. 104) חוקרים היטב אם באמת הגיע לשכרות של לוט, כי יש להזהר באיסור ערוה החמור מאד.

יט. המקדש בפחות מפרוטה - אינה מקדשת¹⁰⁵. קדשה באכל או בקלי וכיוצא בו ששורה פחות מפרוטה - הרי זו מקדשת בספק, וצריכה גט מספק; שמה דבר זה שנה פרוטה במקום אחר. היא למדת, שכל המקדש בשורה פסוק: אם היתה באותה המדינה שנה פרוטה - הרי אלו קדושי ודאי, ואם אינו שנה פרוטה - הרי אלו קדושי ספק¹⁰⁶. יראה לי, שאם קדש בתבשיל או בנרק שאינו מתקיים¹⁰⁷ וכיוצא בהם, אם לא היו שנה פרוטה באותו המקום - אינה מקדשת כלל; שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ולאבד, ולא יהא שנה פרוטה. ודבר של טעם הוא זה, וראוי לסמך עליו.

105) קידושין מו, א. ושיעור פרוטה, משקל חצי שעורה מכסף צרוף (רבינו בפירושו למשנה קידושין פ"א מ"א, וכן בשו"ע אה"ע"ז סי' כו, ועי' הל' עירובין פ"א הי"ב, וכן בשו"ע יו"ד סי' רצד ס"ו). 106) קידושין יב. ותופסים בה קידושי שני, וצריכה גט משניהם אם רוצה להנשא לאחר, וכן אם לא נתקדשה לאחר, והמקדש הראשון רוצה לקיימה - צריכה קידושין אחרים, כדי שתהא מקודשת קידושי ודאי (רש"י לקידושין יב. וב"טור' אה"ע"ז סי' לא). 107) זמן מרובה. ואם יכול להתקיים ע"י כיבוש בחומץ או במלח וכיוצא בהם, וראוי הוא להגיע למקום אחר שיטוה פרוטה - הרי אלו קידושי ספק (מהרי"ק שורש פד, כסף-משנה ומעשה-רוקח).

כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים בפרוטה, אף-על-פי ששלה סבלונות¹⁰⁸ לאחר

מה, א מהטעם הנ"ל. ובשאלות (וישלח סי' כה) למד בגוי מהפסוק: "והיא בעולת בעל" (בראשית כ, ג) - בעולת בעל יש להם (לגויים), נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם, וכל-שכן קידושי אירוסין אין להם (רש"י ביבמות שם). יבמות מז, ב. וכן בבכורות ל, ב. וכבר אמרו (סנהדרין 89) על הפסוק: "חטא ישראל" (יהושע ז, יא) - "אע"פ שחטא - ישראל הוא". ורבינו ב'אגרת תימן' כותב: "שהתורה הזאת לא יוכל להמלט . . . בין ברצונו בין שלא מזרע יעקב . . . לא הוא ולא זרעו . . . בין ברצונו בין שלא ברצונו". וגם אם הוליד מומר זה בן (מאשה ישראלית) הרי הבן ישראל גמור וקידושי קידושין (מגיד-משנה). וראה בתשובת רס"ג אוצה"ג ליבמות סי' תעד. 90) רבי דוד כהן בתשובותיו בית ט' חדר א', מבאר דברי רבינו שכוונתו לומר שכופים אותו לגרשה שלא תעמוד עמו, כי יששילה בכמה מכשולים. וזהו שהוסיף: "וצריכה גט ממנו".

טז. המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין⁹¹ - אינה מקדשת קדושין גמורין⁹² עד שתשתחרר, וכיון שנשתחררה - גמרו קדושיה⁹³, קדושי קטנה⁹⁴ שגדלה, ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים⁹⁵. בא אחר וקדשה אחר שנשתחררה - הרי זו ספק קדושין לשניהם⁹⁶.

91) כגון שהיתה משועבדת לשני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 92) שהרי חצי שפחה שבה אינו ראוי לקידושין, כמבואר לעיל ה"טו. ואם כן, הרי הוא כאומר לאשה חצי מקדשת לי שאינה מקודשת כמבואר לעיל (פ"ג ה"ט), ויתכן כי דין זה עדיף ממקדש חצי אשה, כי שם השאיר בקניינו, וכאן לא השאיר בקניינו כי כל מה שהיה ראוי ממנה להתקדש - קידש. ולפיכך הרי זו מקודשת קידושי ספק (גיטין מג. וכביאור הב"ח אה"ע"ז מד, וה'מרכבת המשנה'). וראה להלן הערה זה. 93) ונתפשטו קידושו בכולה. שמעתה - כולה ראויה לקידושין. 94) יתומה. 95) כמבואר לעיל ה"ח. שאין זו, המקודשת קידושי ספק מדין תורה, גרועה מקטנה המקודשת קידושי ודאי מדברי סופרים שאינה צריכה קידושין אחרים משגדלה. 96) כי שמא לא חלו כלל קידושיה לפני שחרורה, הואיל ודומה למקדש חצי אשה, וממילא חלו בה קידושי שני. או אולי חלו בה קידושי ראשון כי לא השאיר כלום בקניינו, וממילא לא חלו בה קידושי שני (ב"ח ו'מרכבת משנה' כפי הבנתם בסוגיא דגיטין מג, א. ועמוד ב שם).

יז. ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה?⁹⁷ זו מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי⁹⁸. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין⁹⁹ שקדש בת חורין - הרי זו ספק קדושין¹⁰⁰.

97) שהבא עליה חייב להביא אשם (ויקרא יט, כ) - מאחר שאמרנו למעלה (ה"טז) שהמקדש חצי שפחה וחצי בת חורין - אין קידושיה גמורים עד שתשתחרר. 98) שהרי היא מותרת לו גם בחצי השפחה שבה (שעבד עברי מותר

מתוך מהדורת חזק

עז, א לענין גירושין. ושם דף עת. אמרו: "כן לענין קידושין". ואין צורך שתעמוד בצד חצרה כמו בגירושין (ראה הל' גרושין פ"ה ה"ב) כי הקידושין זכות הן לה, וזכין לאדם אפילו שלא בפניו (מגיד-משנה). (112) שם עז, א. (113) שניהם שותפים בחצר. (114) קידושין ח, ב: "בעי רב ביבי, סלע (אבן) של שניהם מהו – תיקו". כי אע"פ שהלכה היא שבמקח וממכר אין קונים מזה לזה בחצר של שניהם, כמבואר בבבא-בבא פד, ב ובהל' מכירה פ"ד, אבל בקידושין יש לחוש שמא השאיל לה זכותו כיון שכבר יש לה חלק בה (מגיד-משנה). (115) קידושין שם. וראה למעלה ה"ד.

כב. היו עומדים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים¹¹⁶ או בְּרִשׁוֹת שְׂאֵינֵי שֶׁל שְׁנֵיהֶם¹¹⁷, וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֵׁיהָ: קָרוֹב לוֹ - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; קָרוֹב לָהּ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת; מִחְצָה עַל מִחְצָה, או שְׁהִיֹּ סִפְקָ קָרוֹב לוֹ סִפְקָ קָרוֹב לָהּ, וְאָבְדוּ קִדְּמֵי שְׁנֵיהֶם לִידָה¹¹⁸ - הָרִי זֶה סִפְקָ מְקַדְּשֶׁת. פִּיּוֹד הוּא קָרוֹב לוֹ וְקָרוֹב לָהּ? פֶּל שְׁהוּא יָכוֹל לְשַׁמֵּר אוֹתָן¹¹⁹, וְהִיא אֵינָה יְכוֹלָה - זֶה הוּא קָרוֹב לוֹ. הִיא יְכוֹלָה לְשַׁמֵּר אוֹתָן, וְהוּא אֵינֵי יְכוֹל - זֶהוּ קָרוֹב לָהּ. שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לְשַׁמֵּר אוֹתָן, או שְׁנֵיהֶן אֵין יְכוֹלִים לְשַׁמֵּר אוֹתָן - זֶה הוּא מִחְצָה עַל מִחְצָה¹²⁰.

(116) אף-על-פי שברשות הרבים לא תיקנו חכמים שיקנו לו לאדם ארבע אמות (פי"ז מהל' גזילה ואבידה ה"ט) – כאן נקנים לה קידושה מטעם שיכולה לשמור אותם, ואפילו הם רחוקים ממנה מאה אמה (גיטין שם, לדעת רבי יוחנן). ועי' כסף-משנה ולחם-משנה. (117) השייכות לאדם אחר. (118) ואי אפשר לברר את מצב קרבתם. (119) ואפילו רחוק מאה אמה, כמו שכתוב למעלה. (120) גיטין עז, ב. לענין גירושין, והוא-הדין לענין קידושין, שנאמר "ויצאה והיתה" השווה הויה ליציאה (שם).

מִכֵּן - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן קָטַן שְׁקֵדֶשׁ, אֶף-עַל-פִּי שְׁשִׁלַּח סְבִלְנוֹת לְאַחַר שְׁהַגְדִּיל - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. שְׁמַחַמַת קִדּוּשֵׁין הָרִאשׁוֹנִים שְׁלָחָן, שְׁהִיֹּ קִדּוּשֵׁין פְּסוּלִין¹⁰⁹.

(108) מתנות, שדרך ארוס לשלוח לארוסתו, סבלונות – מלשון סבל והוא נושא המשא, שנושאים אותו מיד זה ליד זה (רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב מ"ו, ובבבא-בבא פ"ט מ"ה) ומצאנו מתנה בלשון משא: "וישא משאות" (בראשית מג, לד) – ויתן מתנות (תוספות יו"ט, קידושין שם). (109) קידושין נ, ב. ואין אומרים: אדם יודע שאין קידושי קטן כלום, ושלח הסבלונות לאחר שהגדיל לשם קידושין, אלא – מחמת הקידושין הראשונים שלהם.

כא. המְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכֶסֶף או בְּשֶׁטֶר, אֵינֵי צָרִיךְ שְׁיִתֵּן הַקִּדּוּשֵׁין לְתוֹךְ יָדָהּ; אֲלֵא בִּין שְׁרָצְתָה לְזָרַק לָהּ קִדּוּשֵׁיהָ, וְזָרַקָן¹¹⁰ - בֵּין לְתוֹךְ יָדָהּ בֵּין לְתוֹךְ חִיקָהּ, או לְתוֹךְ חֲצָרָה או לְתוֹךְ שְׂדֵה שְׁלָה - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת¹¹¹. הֵיטָה עוֹמֵדַת בְּרִשׁוֹת הַפֶּעַל, צָרִיךְ שְׁיִתֵּן לְתוֹךְ יָדָהּ או לְתוֹךְ חִיקָהּ¹¹². הֵיטָה עוֹמֵדַת בְּרִשׁוֹת שְׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶן¹¹³, וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֵׁיהָ מִדְּעַתָּה, וְלֹא הִגִּיעוּ לִידָהּ או לְחִיקָהּ הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת קִדּוּשֵׁי סִפְקָ¹¹⁴. וְאֶפְלוּ אִמְרָה לוֹ: הַנַּח קִדּוּשֵׁין עַל מְקוֹם זֶה, וְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הָרִי אֵלוֹ קִדּוּשֵׁי סִפְקָ¹¹⁵.

(110) משמע שהסכימה שיוזרק לה הקידושין, אבל אם אמרה תנם בידי, והוא שינה וזרקם – אינה מקודשת, שהרי אינה מרצונה (כ"ח אהע"ז סי' ל'). וראה 'חלקת מחוקק' (שם). ומעשה רוקח' הביא כאן נוסחה אחרת בדברי רבינו: "כיון שרצה לזרוק", ולפי זה אין צורך בהסכמתה. אבל עצם הלשון מגומגם לפי נוסחא זו. (111) כן היא בגיטין

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שני כ"ט מרחשון ~

מצות עשה קח.

הַמְצָוָה הַק"ח — שְׁצַנְטוּיֵינוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה אֲרָמָה, כְּדִי שִׁתְּהֵא מוֹכֶנֶת לְמָה שְׁצָרִיךְ בְּטַהֲרָה מִטְּמֵאֵת מֵת, כְּמוֹ שְׁאָמַר יְתַעֲלָה: "וְהֵיטָה לַעֲדַת בְּגִי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וְכִכֵּר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זֶה בַּמִּסְכָּת הַמִּיְחַדֵּת לָהּ, וְהִיא מִסְכָּת פְּרָה.

~ יום ראשון כ"ח מרחשון ~

מצות עשה קיג.

הַמְצָוָה הַקִּי"ג — הַצּוּי שְׁצַנְטוּיֵינוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה אֲרָמָה, כְּדִי שִׁתְּהֵא מוֹכֶנֶת לְמָה שְׁצָרִיךְ בְּטַהֲרָה מִטְּמֵאֵת מֵת, כְּמוֹ שְׁאָמַר יְתַעֲלָה: "וְהֵיטָה לַעֲדַת בְּגִי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וְכִכֵּר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זֶה בַּמִּסְכָּת הַמִּיְחַדֵּת לָהּ, וְהִיא מִסְכָּת פְּרָה.

מתוך מהדורת חזק

שָׁבָאוּ בַטְמֵאוֹת אֱלוֹ. אֲבָל דִּינֵי כָל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהַלְכוֹת כָּל-מִין מֵהֶם — הָרִי סֹדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלָל כָּל-זֶה. מֵהֶם מִינִים שְׁנֵתִיחֲדוּ לָהֶם מַסְכָּתוֹת — מֵהֶן מַסְכַּת טְהוֹרוֹת וּמַסְכַּת מִכְשִׁירֵין וּמַסְכַּת עֲקָצִים, שִׁשְׁלֹשׁ מַסְכָּתוֹת אֵלוֹ כּוֹלְלוֹת טְמֵאוֹת אֲכָלִין בְּלִבְדוֹ, וּבִשְׂבִילָה נִתְחַבְּרוּ; אִךְ אִם נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׂאֵר הַטְּמֵאוֹת, הָרִי לֹא בָּאוּ שֵׁם אֵלָּא בְּמִקְרָהּ. בְּדוּמָה לִכְךָ כּוֹלְלֵת מַסְכַּת נְדָה כָּל-דִּינֵי מִצְוֹת טְמֵאוֹת נְדָה וְזָכָה וְטְמֵאוֹת יוֹלְדָת, וּבְמַסְכַּת כְּרִתוֹת יֵשׁ גַּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טְמֵאוֹת יוֹלְדָת. מַסְכַּת נְגָעִים כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי נְגָעֵי אֲדָם וּבְגָד וְכִית; וּמַסְכַּת זָבִים כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי זָב וְזָכָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמַסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי טְמֵאוֹת מֵת; וּמַסְכַּת פְּרָה כּוֹלְלֵת דִּינֵי מִי נְדָה לְטֵמְאָה וּלְטֵהָרָה. אֲבָל טְמֵאוֹת נְבִלָה וְטְמֵאוֹת שְׂרָץ לֹא יִחְדּוּ לָהֶן מַסְכָּתוֹת, אֵלָּא דִּינֵיהֶן מִפְּזָרִים בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּסֹדֵר זֶה, רַבִּם בְּמַסְכַּת כְּלִים וְטְהוֹרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת מְסוּגָה בְּמַסְכַּת עֲדִיּוֹת. וּכְבָר פִּרְשָׁנוּ אֲנִי סֹדֵר זֶה כְּלוֹ, כְּלוֹמֵר: סֹדֵר טְהוֹרוֹת, פְּרוֹשׁ שְׂאִין צְרִיף לְעֵין בְּסֹפֵר אַחֵר עֲמוֹ בְּשׁוּם דְּבָר מַעֲנִיגֵי הַטְּמֵאָה וְהַטְּהָרָה.

מִינִים, וְהֵם: טְמֵאוֹת נְבִלָה וְטְמֵאוֹת שְׂרָצִים וְטְמֵאוֹת אֲכָלִים וְטְמֵאוֹת נְדָה וְטְמֵאוֹת יוֹלְדָת וְטְמֵאוֹת צְרַעַת אֲדָם וְטְמֵאוֹת צְרַעַת הַבְּגָד וְטְמֵאוֹת צְרַעַת הַבֵּית וְטְמֵאוֹת הַזָּב וְטְמֵאוֹת הַזָּכָה וְטְמֵאוֹת שִׁכְבַת זָרַע וְטְמֵאוֹת מֵת וְטְמֵאוֹת מִי נְדָה וְטְהוֹרָתָם — כָּל-אֶחָד מֵהֶם מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל-מִצְוָה מְאֵלָּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתַנְאִים, כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּפָרָשַׁת "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפָרָשַׁת "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" וּבְפָרָשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפָרָשַׁת "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה אֲרָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת שָׁבָאוּ בַטְמֵאוֹת אֱלוֹ. אֲבָל דִּינֵי כָל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהַלְכוֹת כָּל-מִין מֵהֶם — הָרִי סֹדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלָל כָּל-זֶה. מֵהֶם מִינִים שְׁנֵתִיחֲדוּ לָהֶם מַסְכָּתוֹת — מֵהֶן מַסְכַּת טְהוֹרוֹת וּמַסְכַּת מִכְשִׁירֵין וּמַסְכַּת עֲקָצִים, שִׁשְׁלֹשׁ מַסְכָּתוֹת אֵלוֹ כּוֹלְלוֹת טְמֵאוֹת אֲכָלִין בְּלִבְדוֹ, וּבִשְׂבִילָה נִתְחַבְּרוּ; אִךְ אִם נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׂאֵר הַטְּמֵאוֹת, הָרִי לֹא בָּאוּ שֵׁם אֵלָּא בְּמִקְרָהּ. בְּדוּמָה לִכְךָ כּוֹלְלֵת מַסְכַּת נְדָה כָּל-דִּינֵי מִצְוֹת טְמֵאוֹת נְדָה וְזָכָה וְטְמֵאוֹת יוֹלְדָת, וּבְמַסְכַּת כְּרִתוֹת יֵשׁ גַּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טְמֵאוֹת יוֹלְדָת. מַסְכַּת נְגָעִים כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי נְגָעֵי אֲדָם וּבְגָד וְכִית; וּמַסְכַּת זָבִים כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי זָב וְזָכָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמַסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי טְמֵאוֹת מֵת; וּמַסְכַּת פְּרָה כּוֹלְלֵת דִּינֵי מִי נְדָה לְטֵמְאָה וּלְטֵהָרָה. אֲבָל טְמֵאוֹת נְבִלָה וְטְמֵאוֹת שְׂרָץ לֹא יִחְדּוּ לָהֶן מַסְכָּתוֹת, אֵלָּא דִּינֵיהֶן מִפְּזָרִים בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּסֹדֵר זֶה, רַבִּם בְּמַסְכַּת כְּלִים וְטְהוֹרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת מְסוּגָה בְּמַסְכַּת עֲדִיּוֹת. וּכְבָר פִּרְשָׁנוּ אֲנִי סֹדֵר זֶה כְּלוֹ, כְּלוֹמֵר: סֹדֵר טְהוֹרוֹת, פְּרוֹשׁ שְׂאִין צְרִיף לְעֵין בְּסֹפֵר אַחֵר עֲמוֹ בְּשׁוּם דְּבָר מַעֲנִיגֵי הַטְּמֵאָה וְהַטְּהָרָה.

~ יום רביעי ב' כסלו ~

מצות עשה קח. קא.

המצוה הק"ח נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַק"א — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִיּוֹת אֲדָם מִצְרַעַת (שְׁנֵרֵאֲתָה לְבִנְיָוִית בְּעוֹרוֹ) טְמֵא [מְטֵמָא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלְלֵת כָּל-דִּינֵי צְרַעַת אֲדָם: מֵהַ מְמַנְהָ טְמֵא וּמֵהַ מְמַנְהָ טְהוֹר, מֵהַ מְמַנְהָ צְרִיף הַסִּגְר (שִׁבְעַת ימִים), וּמֵהַ שְׂאִינוֹ צְרִיף, וּמֵהַ שְׂצָרִיף עִם הַסִּגְר — גְּלוּחַ, כְּלוֹמֵר: תִּגְלַחַת (מִסְבִּיב) הַנֶּתֶק (שְׁמוֹ שֶׁל נֶגַע כִּשְׁהוּא בְּמִקּוֹם שֶׁעַר) — וְזוֹלַת זֶה מִפְּרָטֵי דִּינֵיהָ וְאִיכוֹת טְמֵאוֹתָהּ.

~ יום חמישי ג' כסלו ~

מצות לא תעשה שח. שז.

הַמִּצְוָה הַש"ח — הַאֲזַנְהִירָה שֶׁהַזְּהָרָנוּ מִלְתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי צְרַעַת אוֹ לְכוֹתָם (בִּאֵשׁ) כְּדִי שִׁישְׁתַּנֶּה מִרְאָהּ, וְהוּא אָמְרוּ: "הַשְּׂמֵר בְּנִגְעֵ-הַצְּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פִּרְשַׁת תְּצֵא שֵׁם): "הַשְּׂמֵר בְּנִגְעֵ הַצְּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח) — בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נִגְעִים פֶּרֶק ז מִשְׁנֵה ד): "הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טְמֵאָה וְהַלְכוֹהָ אֶת-הַמַּחֲתֶה (הַבִּשֵׁר הַחַי שִׁבְנֵגַע) — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה" וְלוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ.

הַמִּצְוָה הַש"ז — הַאֲזַנְהִירָה שֶׁהַזְּהָרָנוּ מִלְגַּלֵּם שְׂעַר הַנֶּתֶק (נִגַּע בְּשַׁעַר), וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּם" (וַיִּקְרָא יג, לג). וְלִשׁוֹן סְפָרֵא (פִּרְשַׁת תּוֹרִיעַ): "מִיֵּן לְתוֹלֵשׁ

~ יום שלישי א' כסלו ~

מצות עשה קח.

הַמִּצְוָה הַק"ח — שֶׁצִּוְנוּ בְּדִינֵי מִי נְדָה (מִי הַזֹּאהָ, שִׁמְעֵרִים בְּהֵן אֵת אִפְרָה הַאֲרוּמָה וּמוֹזִים עַל טְמֵא מֵת — אֲדָם אוֹ כְּלִי — לְטַהֲרוֹ), הַמְּטַהֲרִים בְּאִפְסָן מַסִּים וּמְטַמְּאִים בְּאִפְסָן אַחֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הַלְכוֹת פֶּרָה אֲרוּמָה). דַּע, שִׁשְׁלֹשָׁה עֲשָׂר מִינֵי הַטְּמֵאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדְמוּ מִינִים, וְהֵם: טְמֵאוֹת נְבִלָה וְטְמֵאוֹת שְׂרָצִים וְטְמֵאוֹת אֲכָלִים וְטְמֵאוֹת נְדָה וְטְמֵאוֹת יוֹלְדָת וְטְמֵאוֹת צְרַעַת אֲדָם וְטְמֵאוֹת צְרַעַת הַבְּגָד וְטְמֵאוֹת צְרַעַת הַבֵּית וְטְמֵאוֹת הַזָּב וְטְמֵאוֹת הַזָּכָה וְטְמֵאוֹת שִׁכְבַת זָרַע וְטְמֵאוֹת מֵת וְטְמֵאוֹת מִי נְדָה וְטְהוֹרָתָם — כָּל-אֶחָד מֵהֶם מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְכָל-מִצְוָה מְאֵלָּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתַנְאִים, כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּפָרָשַׁת "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפָרָשַׁת "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" וּבְפָרָשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפָרָשַׁת "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה אֲרָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת

מתוך מהדורת חזק

אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שישים לעצמו הכר המרצה שהוא טמא ושהנגע בו נטמא, כדי שיבדלו ממנו. וכבר נתבאר שהקר זה של מצרע אין בלו (כל סימני ההיכרות) חובה לנשים, והוא אמרם (סוטה כג.): "האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת" אבל עוטה (מכסה בבגדיה) על שפם ומודיעה על עצמה (בהכרזה ממש בפה) כשאר הטמאים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאניה עוטה).

סימני טמאה מתוך נקו שעובר בלא-תעשה? שגאמר: ואת-הנתק לא יגלח".

~ יום שישי ד' כסלו ~

מצות עשה קיב.

המצוה הקי"ב — הצווי שנצטוינו לעשות הכר במצרע כדי שיפרשו ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והצרוע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (ויקרא יג, מה). והקאה שזוהי מצות עשה היא אמרם בספרא (תוריע): "לפי שגאמר (בכח גדול) "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום" (שם כא, י), יכול אף-על-פי שהוא מנגע? ומה אני מקים: "בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע" ככל-אדם חוץ מכהן גדול, תלמוד לומר: "אשר בו הנגע" — אף כהן גדול יהיו בגדיו פרומים, קרועים, וראשו יהיה פרוע, יגדל פרע (כך נקרא שער הגדל פרא). ברור, אם כן, שפרימה או פריעה של כהן גדול בלא-תעשה, והכלל הוא אצלנו: "כל-מקום שאתה מוצא עשה ולא-תעשה, אם אתה יכול לקים את-שניהם מוטב; ואם לאו יבוא עשה ויך את-לא-תעשה". וכיון שמצאנו שהם אומרים, כי כהן גדול אם נצטרע פרוע ופורם, הרי ראיה שזו מצות עשה. וכבר נמסר לנו בקבלה, שגם שאר טמאים צריכים לעשות לעצמם הכר, כדי שיפרשו בני אדם מהם. ולשון ספרא (שם): "טמא מת ובו על נדה וכל-המטמאין את-האדם מנין? תלמוד לומר: וטמא טמא יקרא". ענינו: כל-טמא (שאינו פורם) צריך להכריז על עצמו שהוא טמא, והוא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצרעת, או במצרע ש"כריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז

~ שבת קודש ה' כסלו ~

מצות עשה קי.

המצוה המפלימה מאה ועשר — הצווי שנצטוינו שתהא הטהרה מן-הצרעת על ידי המעשה המפרש במקרא (ויקרא יד), והוא: עץ ארז ואזוב ושני תולעת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרירים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) ושתי צפרים ומים חיים, ושיעשה בהם כל מה-שנזכר. ובמעשה הזה עצמו יטהר האדם והבית. כמו שבאר הכתוב. הנה נתבאר לך, שמיני הדברים המטהרים מן-הטמאה לפי תורתנו, הם שלשה מינים: אחד כללי ושנים המיחדים לשני מינים ממיני הטמאות. הכללי — הוא הטהרה במים; שכל-טמא לא תשג לו הטהרה אלא אחר שיתטהר במים; והמין השני — מי נדה (מי הזאה עם אפר הפרה), והוא דבר מיוחד לטמאת מת; והמין השלישי עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים. והוא דבר מיוחד לצרעת. וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו, כלומר: טהרת מצרע הראשונה — במסכת נגעים (פרק יד).

המשך ביאור למס' ברא קמא ליום שישי עמ' א

10 משיבה הגמרא, שייך חצי בופר — שהמועד להרוג אדם משלם
11 כופר שלם, ואילו התם פטור מלשלם אף חצי כופר.
12 דוחה הגמרא: אי משום ששיירה המשנה לחצי בופר, לאו שיורא
13 הוא — אין זה שיוור, שלכך לא חילקה המשנה כן, משום שהיא מני
14 — מיהו התנא של המשנה, רבי יוסי הגלילי היא, דאמר תם משלם
15 חצי בופר, ונמצא ששניהם משלמים כופר, וחילוק זה שהתם
16 משלם חצי כופר והמועד כופר שלם לא הוצרכה המשנה לכתוב,
17 שנכלל במה שאמרה שמועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק.
18 ראייה נוספת: תא שמע,

1 המעולה שבנכסיו. ואם איתא שפלגא נזקא קנסא, ליתני נמי הא —
2 שתכתוב המשנה אף חילוק זה, שהתם אינו משלם על פי עצמו לפי
3 שאינו אלא קנס, ואילו מועד משלם על פי עצמו, שהרי תשלום
4 שור מועד ממון הוא. ובהכרח אף תשלום חצי הנזק ממון הוא.
5 דוחה הגמרא: אכן פלגא נזקא קנסא, ותנא ושייר — המשנה כתבה
6 כמה חילוקים, והשאיירה כמה חילוקים שלא כתבה, ואין להוכיח
7 מכך.
8 שואלת הגמרא: הלא בדרך כלל אין משירת המשנה דבר אחד
9 בלבד, ומאי שייך דהאי שייך — מה החילוק הנוסף ששיירה המשנה.

נביאים

יחזקאל פרק מא יב-יג

יב וְהַבְּנִין אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה פָּאֵת דְּרָךְ־הַיָּם רַחֵב שְׁבַע־עִים אִמָּה וְקִיר הַבְּנִין חֲמֵשׁ־אַמּוֹת רַחֵב סָבִיב
 א סָבִיב וְאַרְפּוֹ תִשְׁעִים אִמָּה: יג וּמִדֶּד אֶת־הַפְּתִיחַ אַרְבֶּה מֵאָה וְהַגְּזֵרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ אַרְבֶּה מֵאָה

אִמָּה:

רש"י

רחב מלפניו ל' אמה יותר משל אחריו כמו ששנינו האולם עודף על ההיכל ט"ו אמה בצפון וט"ו אמה בדרום והוא נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין ואורך אותו בנין מן המזרח למערב עשר אמות נשארו תשעים אמה אורך ברוחב ע' שכל הבית היה אורך ק' מזה ומזה כמו שמפורש בענין ובמסכת מדות: (יג) ומדד את הבית אורך מאה אמה. סך הכל עם משך בית החליפות וכן שנינו במסכת מדות ההיכל ק' על ק' ברום ק' מן המזרח למערב ק' כותל אולם חמש ורחבו י"א כותל ההיכל שש וארכו מ' ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים וכותל שש והתא שש וכותל התא חמש ואף למעלה בענין כך מפורשת מדת כולם חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו בענין זה שתים אמות וכנגדן הוא ממעט את רוחב התא אמה שהתא שבמשנה רחבו שש וכותלו חמש וכאן רחבו ארבע וכותלו שש שנאמר (כאן) ומוסדות הצלעות מלא הקנה ולמעלה הוא מצר וכונס אמה שנאמר וקיר הצלע חמש אמות: והגזרה והבניה וקירותיה. סוף המקרא מפרש את ראשו לומר סך הכל מאה אמה:

מצודת ציון

(יב) והבנין. הוא שם כולל על הצלעות והמסיבות: אל פני לפני: הגזרה. ת"י בצורתא ועל הבית יאמר שהוא גבוה למעלה מהצלעות ומהמסיבות כי בצר הוא ענין גבהות וכמ"ש גדולות ובצורות בשמים (דברים א) כי בנין גבוה הוא מבצר ומשגב: פאת. עבר ורוח: (יג) והבניה. הוא הצלע: וקירותיה. כתלים:

בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון: וקיר הבנין. עובי כתלי הצלעות והמסיבות: סביב סביב. ר"ל מדה אחת לכל כותלי המסיבות והצלעות שסביב והם הכתלים הפונות על החוץ ובין צלע לצלע: וארכו. אורך הבית מיסוד כותל צלע המערבי עד בית החליפות היה צ' אמה והא לך החשבון כותל הצלע במקום היסוד ד' הצלע ד' כותל בית קה"ק ו' חלל בית קה"ק כ' המחיצה המפסקת בין ההיכל לבית קה"ק בית חלל ההיכל מ' כותל ההיכל ו' ומשם עד כותל בית החליפות ו' הרי תשעים אמה ועיין בקונטרס בנין הבית בסי' האחרון: (יג) ומדד. עתה מדד עד כלות בית החליפות והאולם והיה מאה אמה כי כותל המערבי מבית החליפות עם החלל היו ה' אמות וכותל המזרחי היתה ה' אמות כמדת כותל האולם הרי מאה אמה ועיין בקונטרס בנין הבית: והגזרה וכי'. בזה יפרש ראש המקרא לומר הגזרה הוא הבית והאולם והבניה הוא הצלע המערבי והכותל בין כולם היה אורך ק' אמה:

מצודת דוד

(יב) והבנין. המסיבות והצלעות אשר עמדו לפני הבית מהעבר מזה ומהעבר מזה לצפון ולדרום: פאת דרך היס. ר"ל רחב הבית עם המסיבות והצלעות מזה ומזה היה בפאת המערב ע' אמה, והא לך החשבון רוחב הבית כ' ושני הכתלים י"ב צלע מזה וצלע מזה כ"א ד' כתליהם י"ב במקום היסודות מסיבה מזה ומסיבה מזה כ"א ג' להלן מיסוד כותל הצלע כתליהם י"ב במקום היסודות הרי ע' אמה ויותר יבואר

כתובים

דברי הימים ב פרק ד יג

יג וְאֶת־הַרְמוֹנִים אַרְבַּע מְאוֹת לְשֵׁתֵי הַשְּׂבָכּוֹת שְׁנַיִם טוּרִים רְמוּזִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכְּתָרוֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים: יד וְאֶת־הַמְּכֹנּוֹת עָשָׂה וְאֶת־הַפִּיּוֹת עָשָׂה עַל־הַמְּכֹנּוֹת: טו אֶת־הֵימָם אֶחָד וְאֶת־הַבְּקָר שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵת תַּחֲתָיו: טז וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׂים וְאֶת־הַמְּזֻלְגוֹת וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהֶם עָשָׂה חוּרָם אֲבִיו לְמִלְךְ שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְרוּק: יז בְּכֹפֶר הִירְדֵן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בְּעֵבִי הָאֲדָמָה בֵּין סָפוֹת וּבֵין צַרְדָּתָה: יח וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה כָּל־הַפְּלִים הָאֵלֶּה לְרֹב מְאֹד כִּי לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: (ט) יט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַפְּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים וְאֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלַחָנוֹת וְעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים: כ וְאֶת־הַמְּנֹרֹת וְנִרְתִּיהֶם לְבַעֲרָם כַּמִּשְׁפָּט לִפְנֵי הַדְּבִיר וְהָב סָגוּר:

רש"י

צרדתה. ובמלכים כתוב צרתן צרדתה הוא מקומו של ירבעם וירבעם בן נבט אפרתי מן הצרדה ושם אמו צרועה אשה אלמנה (מלכים א' י"א) לפי שמת מטמא באהל וגם מצרוע כמו כן, וכן עבודת כוכבים כמו ששינו בפרק ג' דעבודת כוכבים בסופו אלמנה שאלמן ישראל מאלהיו מן צרדתה נראה שהצר התורה ולא הרחיבה הצר דת אלהינו, כן פירש לי דודי ז"ל: (כ) ואת המנורות ונרותיהם. להוציא מלבן של מפרשין נרות היו עושים מגופה של מנורה ואדוקין בה שהרי כתיב ואת המנורה ונרותיהם מה שהזכיר את הנרות בפני עצמן ולא שאר מעשה המנורה בפני עצמן גביעים כפתורי ופרחים מכלל שלא היו הנרות אדוקין והואיל ואין אדוקין בה נראה כמעשה אחר וצריך להזכיר נרותיהם אבל שאר מלאכות שהיו אדוקין בה אינו מזכירם שנקראים על שם המנורה ומה שעשה עשר מנורות ועשר שלחנות ועשר כיוורים והכרובים וכל אשר עשה, מפורש בכרייתא דר' פנחס בן יאיר:

מצודת ציון

(יג) על פני. ר"ל בגבהם ועל כי פני האדם הוא בגובהו נקרא הגובה על פני בל' שאלה: (יד) המכנות. מל' כן ובסיס: (טז) מרוק. זכה ובהירה כמו מרקו הרמחים (ירמיה מו): (יז) בככר. במישור: צרדתה. ובמ"א נאמר צרתן ובשתי השמות נקראה: (כ) ונרתיהם. הם העשויים כעין בזיכים ובהם השמן והפתילה: לבערם. מל' הבערה והדלקה: הדביר. זהו בית קה"ק: סגור. הנסגר בכור הצורף לטהרו מסיג:

חפר באדמה צורות הכלים ההם ושפך שם הנחושת לאחר התכה: (יח) כי לא נחקר. כ"כ היו בריבוי מופלג עד אשר לא נחקר לדעת משקלם: (יט) אשר בית. אשר לבית האלהים: ועליהם. על השלחנות סדרו לחם הפנים: (כ) לבערם. העשויים להדליק בהם הנרות כמשפט התורה אשר עמדו לפני הדביר המה היו מזהב סגור:

(יג) ואת הרמונים ארבע מאות. למעלה הוא אומר ויעש רמוני מאה, הא כיצד, אלא כך יש לנו לפרש ודאי ד' מאות רמונים עשה כאשר נאמר כאן ומה שאמר מאה הרי מאה לכל טור וטור וד' טורים הם כדאמר ב' טורים לשבכה אחת וכן שני טורי רמוני לשבכה אחת הרי ד' טורי והרמוני היו מחזורי בתוך השבכות המשובצי ותקועי לכסות בה היטיב את שתי גולות הכתרות: (יד) ואת המכונות עשה. ובמלכי כתיב ויעש את המכונות עשר מכונות הם כני הכיור ושם מפורש מלאכתם: (טז) ואת הסירות ואת היעים ואת המזולגות. אע"פ שאמרנוהו כבר למעלה בא וחזר ושנה. ועוד להודיענו כי נחושת היו וגם מודיענו מזולגות שלא הוזכר למעלה: מרוק. דוגמת מרקו הרמחים (ירמיה מ"ו) ומורק ושוטף במים (ויקרא ו') ובמלכים (א' ז') כתיב ממורט כמו כי ימרט ראשו (ויקרא י"ג) ותרגומו נחשת טב: (יז) בעבי האדמה. תרגומא גרגושתא בארדי"לא בלע"ז: בין סכות ובין

מצודת דוד

(יג) לשתי השבכות. לתלותן סביבן כמ"ש במ"א: לכסות וכו'. על השבכה יאמר שכסתה על גולות הכותרו אשר על פני העמודים ומעשה הכתרות מפרש במ"א: (יד) על המכונות. להושיבם על המכונות: (טז) ואת הסירות וכו'. עם שכבר נאמר למעלה אמר שוב לומר שהיו מנחושת מרוק: כל כליהם. של חצרות בית ה': חורם אביו. הראוי כאביו ותחסר כ"ף השמוש וכן ייטיב גהה (משלי יז) והראוי כגהה ור"ל חורם עשאו טובים ויפיים כאביו כלומר כפי מה שהיה עושה אביו שהיה נודע לאומן גדול כמ"ש במ"א: (יז) בעבי האדמה. חפר באדמה צורות הכלים ההם ושפך שם הנחושת לאחר התכה: (יח) כי לא נחקר. כ"כ היו בריבוי מופלג עד אשר לא נחקר לדעת משקלם: (יט) אשר בית. אשר לבית האלהים: ועליהם. על השלחנות סדרו לחם הפנים: (כ) לבערם. העשויים להדליק בהם הנרות כמשפט התורה אשר עמדו לפני הדביר המה היו מזהב סגור:

משניות מסכת יבמות

ב כיצד? עֲשֶׂה מֵאָמֶר בִּבְמֹתוֹ, וְנָתַן לָהּ גֵט – צְרִיכָה הֵימָנוּ חֲלִיצָה. עֲשֶׂה מֵאָמֶר וְחֲלִיצָה – צְרִיכָה הֵימָנוּ גֵט. עֲשֶׂה מֵאָמֶר וְכַעַל – הָרִי זֶה כְּמִצְוֹתָהּ.

ג נָתַן גֵּט, וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר – צְרִיכָה גֵּט וְחֲלִיצָה. נָתַן גֵּט, וְכַעַל – צְרִיכָה גֵּט וְחֲלִיצָה. נָתַן גֵּט, וְחֲלִיץ – אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם. חֲלִיץ, וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר, נָתַן גֵּט, וְכַעַל; אוֹ: כַּעַל, וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר, נָתַן גֵּט וְחֲלִיץ – אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם. אַחַת יְבָמָה אַחַת לְיָבָם אָחָד, וְאַחַת שְׁתֵּי יְבָמוֹת לְיָבָם אָחָד.

ד כיצד? עֲשֶׂה מֵאָמֶר כּוֹז, וּמֵאָמֶר כּוֹז – צְרִיכוֹת שְׁנֵי גֵטִין וְחֲלִיצָה. מֵאָמֶר כּוֹז, וְגֵט כּוֹז – צְרִיכָה גֵּט וְחֲלִיצָה.

פירוש ברטנורא

ב כיצד. לאו אפלוגותא קאי אלא מולתא באנפי נפשה, ואיבם אחד ויבמה אחת קאי. והכי קאמר, כיצד דין יבם אחד ויבמה אחת: צריכה הימנו חליצה, ואם רצה לכנוס לא יכנוס, דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה בלא יבנה: צריכה ממנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה, וגט בעי לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא מפקעא קדושין;

ג נתן גט ועשה בה מאמר צריכה גט וחליצה. דגט דחי קצת ושירי קצת ומאמר קני שורא דגט, הלכך צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: נתן גט וכעל. אסור לקיימה, שמשעה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה, וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: אין אחר חליצה כלוס. הא מתניתין ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחיובי לאוין. ואינה הלכה, אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלוס, ואם קדשה אחר חליצה צריכה הימנו גט: אחד יבמה אחת ליבם אחד ואחר שתי יבמות ליבם אחד. שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלוס ואין אחר ביאה שבתחלה כלוס ואין אחר חליצה כלוס:

ד צריכות שני גיטין. לשתי יבמות. כרבנן דיש מאמר אחר מאמר: וחליצה. לאחת מהן, ופוטרת צרתה: מאמר לזו וגט לזו. פסל גט של אחרונה את

משניות מבוארות – קהתי

חֲלִיצָה כְּלוּם – ונפטרה לגמרי. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאם קידשה אחר כך במאמר או בביאה, אינה צריכה גט, שכן משנתנו היא כרבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחיובי לאוין. **חֲלִיץ, וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר** – לאחר החליצה, **נָתַן גֵּט, וְכַעַל** – או שנתן גט או שבעל לאחר החליצה, **אוֹ: כַּעַל** – בא על יבמתו בתחילה, **וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר** – לאחר הבעילה, **נָתַן גֵּט וְחֲלִיץ** – או שנתן גט או שחליץ לאחר הבעילה, **אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם** – כל מה שעשה לאחר החליצה אינו כלוס. וכבר הזכרנו שמשנתנו היא כרבי עקיבא, שאין קידושין תופסים בחיובי לאוין, הלכך אם עשה בה מאמר או בעל אותה לאחר החליצה, לא כלוס הוא, ואינו צריך ליתן לה גט. וכן אין אחר בעילה כלוס מזיקת ייבום, ואם נתן לה גט אחר הבעילה, הרי היא מתגרשת בו. אמנם לא היה צורך להשמיענו, שאם נתן גט לאחר החליצה, שאין אחר החליצה כלוס, שהרי ברור הוא שאין הגט עושה כלוס לאחר החליצה, אלא משום שרוצה המשנה להשמיענו "בעל ונתן גט", נקטה גם בחליצה "נתן גט". ומה שנקטה המשנה "אין אחר חליצה כלוס" ולא נקטה גם "אין אחר הביאה כלוס", משום קיצור הלשון, ועדיף לה להשמיענו בענין התרת היבמה לשוק. **אַחַת יְבָמָה אַחַת לְיָבָם אָחָד, וְאַחַת שְׁתֵּי יְבָמוֹת לְיָבָם אָחָד** – בין יבמה אחת בין שתי יבמות מאח אחד, שנפלו לפני יבם אחד, שווה דינין, שיש בהן אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלוס, ואין בהן אחר ביאה או אחר חליצה כלוס, כמבואר להלן.

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

כיצד – הדין בשתי יבמות ליבם אחד? **עֲשֶׂה מֵאָמֶר כּוֹז, וּמֵאָמֶר כּוֹז** – שקידש אחת מהן ואחר כך קידש את חברתה, **צְרִיכוֹת שְׁנֵי גֵטִין** – כל אחת צריכה גט, כדעת חכמים במשנה א, שיש מאמר אחר מאמר, **וְחֲלִיצָה** – ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוטרת את צרתה. **מֵאָמֶר כּוֹז, וְגֵט כּוֹז** – עשה מאמר באחת ואחר כך נתן

~ יום ראשון ~

באור משנה ב

מכאן ועד סוף פרקנו באות דוגמות להסבר העניינים ששינו במשנה הקודמת. **כיצד** – הדין בענין גט ומאמר וכו' ששינו לעיל? בגמרא מובאר, שאין "כיצד" זה מוסב על המחלוקת של רבן גמליאל וחכמים ששינו במשנה הקודמת, אלא ענין בפני עצמו הוא, המשמש כעין הקדמה לביאור משנה א (המאירי). משנתנו באה לבאר דין מאמר וגט וחליצה ובעילה ביבם אחד וביבמה אחת. **עֲשֶׂה** – היבם, **מֵאָמֶר בִּבְמֹתוֹ** – שקידשה בכסף או בשטר, **וְנָתַן לָהּ גֵט** – אחר כך, **צְרִיכָה הֵימָנוּ חֲלִיצָה** – כדי להפקיע ממנה את זיקת הייבום. אבל לייבמה אסור, ממני הגט שנתן לה. יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שנתן לה גט סתם לזיקתו, אבל אם נתן לה גט להפקעת מאמרו, מותר לייבמה (ותוספות). **עֲשֶׂה מֵאָמֶר וְחֲלִיצָה** – ביבמתו, **צְרִיכָה הֵימָנוּ גֵט** – להפקיע את קידושי מאמרו, שאין החליצה מפקעת את המאמר אלא את זיקת הייבום בלבד. **עֲשֶׂה מֵאָמֶר וְכַעַל, הָרִי זֶה כְּמִצְוֹתָהּ** – אמנם בתורה נאמר (דברים כה, ה): "יבמה יבוא עליה" ואינו צריך לקדשה תחילה, אבל חכמים תיקנו שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיעשה בה מאמר, והרי זה קיים תחילה מצוות חכמים ואחר כך ייבמה כמצוות התורה.

באור משנה ג

נָתַן גֵּט – ליבמתו, **וְעֲשֶׂה מֵאָמֶר** – היינו שתחילה נתן לה גט, ואחר כך עשה בה מאמר, **צְרִיכָה גֵט** – להפקיע את קידושי המאמר, **וְחֲלִיצָה** – להפקיע ממנה את זיקת הייבום. ואינו רשאי לייבמה אחר המאמר, מפני הגט שנתן לה בתחילה. **נָתַן גֵּט** – ליבמתו, **וְכַעַל** – אותה אחר כך, הרי משעה שנתן לה גט נפסלה מן הייבום ונאסרה עליו, והבעילה שלאחר הגט ביאה פסולה היא, אלא שמכל מקום כעין מאמר היא (המאירי). הלכך **צְרִיכָה גֵט** – לבעילתו, **וְחֲלִיצָה** – לזיקתו. **נָתַן גֵּט** – ליבמתו, **וְחֲלִיץ** – לה אחר כך, **אֵין אַחַר**

מאמר בָּזוּ, וּבֶעַל אֶת זֶה – צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין וְחִלְצָה. מֵאֲמָר בָּזוּ, וְחִלְץ לָזוּ – הִרְאֵנוּהָ צְרִיכָה גִּט. גִּט לָזוּ, וְגִט לָזוּ – צְרִיכוֹת הִימְנוּ חִלְצָה. גִּט לָזוּ, וּבֶעַל אֶת זֶה – צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה. גִּט לָזוּ, וּמֵאֲמָר בָּזוּ – צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה. גִּט לָזוּ, וְחִלְץ לָזוּ – אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם.

ה חִלְץ, וְחִלְץ, או חִלְץ, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר, נִתַּן גִּט, וּבֶעַל; או: בָּעַל, וּבֶעַל, או בָּעַל וְעֵשָׂה מֵאֲמָר, נִתַּן גִּט, וְחִלְץ – אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם, בֵּין יָבֵם אֶחָד לְשֵׁתֵי יְבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי יְבָמִין לְיְבָמָה אֶחָת.

ו חִלְץ, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר, נִתַּן גִּט, וּבֶעַל; או: בָּעַל, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר, וְנִתַּן גִּט, וְחִלְץ – אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם; בֵּין בְּתוּחָה, בֵּין פְּאֻמְצַע, בֵּין פְּסוּף. וְהַבְּעִילָה, בְּזִמְנָה שֶׁהִיא בְּתוּחָה – אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. בְּאֻמְצַע וּכְסוּף – יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. רַבִּי נְחֻמִּיָּה אָמַר: אַחַת בְּעִילָה וְאַחַת חִלְצָה, בֵּין בְּתוּחָה, בֵּין פְּאֻמְצַע, בֵּין פְּסוּף – אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם.

פירוש ברטנורא

הראשונה, דקם ליה בלא יבנה, וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: מאמר לזו ובעל לזו צריכות שני גיטין. זו גט למאמרו וזו גט לכיאתו: וחליצה לאחת מהן ופוסרת צרתה: גט לזו ובעל לזו צריכות גט וחליצה. ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון, וכגט לחורא לא נפקה בעלת ביאה, דביאה פסולה היא: אין לאחר חליצה כלום. ואי הדר מקדש לה או לצרתה לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחיבי לאין. ואינה הלכה:

ו חלץ וחליץ. מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין, וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו. וכן נתן גט לזו אחר החליצה של זו. או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. או אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה. או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה, או נתן גט לשניה או חלץ לשניה, אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: אין אחר חליצה כלום. ארישא קאי. ואסיפא צריך לזימור אין אחר ביאה כלום:

ו חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל. איבם אחד ויבמה אחת קאי. ואף על גב דתנא לעיל, הדר תניא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחליצה, דחליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום, והביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמוענן נמי פלוגתא דר' נחמיה ורבנן: בין בתחלה בין באמצע. כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט, לא מהני המאמר ולא בעינן גט למאמרו: בסוף. אחר מאמר וגט חלץ: אין אחריה

משניות מבוארות – קהתי

כל מה שעשה לשנייה לאחר שחלץ לראשונה, אינו כלום, והוא מותר בקרובות השנייה. וכן אין אחר הביאה כלום, שמה שעשה לשנייה לאחר שבא על הראשונה לא כלום הוא, ומותר בקרובות השנייה. **בֵּין יָבֵם אֶחָד לְשֵׁתֵי יְבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי יְבָמִין לְיְבָמָה אֶחָת –** שאף בשני יבמים ויבמה אחת, אם עשה אחד מהם מאמר ביבמה, או נתן לה גט, או חלץ לה, או בא עליה, ואחר כך עשה בה חבירו אחד מהמעשים הללו, אותם הדינים נוהגים בה, שאין אחר חליצה ואין אחר בעילה כלום, ואילו אחר מאמר וגט היא צריכה גט וחליצה או חליצה בלבד, כמבואר ביבם אחד ושתי יבמות.

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

משנתנו היא המשך למשנה ג שבפרקנו, בדיון יבם אחד ויבמה אחת, והיא חוזרת על הסיפא של המשנה ההיא, כדי לסמוך לה את הסיפא של משנתנו "בין בתחילה" וכר'. ברם, הדין של משנתנו נוהג בכלום, בין ביבם אחד ויבמה אחת, בין ביבם אחד ושתי יבמות, בין בשני יבמים ויבמה אחת (עיי' "תוספות יום טוב").

חִלְץ, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר – כלומר מה ששינוי במשנה ג: חלץ ועשה מאמר. **נִתַּן גִּט, וּבֶעַל; או: בָּעַל, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר, וְנִתַּן גִּט, וְחִלְץ, אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם –** היינו: **בֵּין בְּתוּחָה –** שחלץ תחילה ואחר כך עשה מאמר ונתן גט, **בֵּין פְּאֻמְצַע –** כגון שנתן גט וחלץ ועשה מאמר, שאין המאמר שלאחר החליצה מועיל כלום ואינה צריכה גט למאמרו, **בֵּין פְּסוּף –** שעשה מאמר ונתן גט ואחר כך חלץ, אין אחר החליצה כלום, ואם חזר ועשה מאמר לאחר החליצה אינה צריכה גט, שהחליצה פוסרת אותה מן הזיקה לגמרי. **וְהַבְּעִילָה –** אבל לענין הבעילה: **בְּזִמְנָה שֶׁהִיא בְּתוּחָה –** כגון ביבם אחד ושתי יבמות, שבעל אחת ואחר כך עשה מאמר בחברתה, **אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם –** שכבר פקעה זיקת הייבום לגמרי, אבל **פְּאֻמְצַע –** כגון שנתן גט ובעל ועשה מאמר, **וּכְסוּף –** כגון שנתן גט ועשה מאמר ובעל, **יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם –** שהואיל וביאה פסולה היא, עדיין זיקת ייבום עליה, והיא צריכה חליצה. **רַבִּי נְחֻמִּיָּה אָמַר: אַחַת בְּעִילָה**

גט לחברתה, **צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה –** זו שעשה בה מאמר צריכה גט, שהואיל ונתן גט לחברתה נאסרה עליה ואחת מהן צריכה חליצה, ופוסרת צרתה. **מֵאֲמָר בָּזוּ, וּבֶעַל אֶת זֶה –** קידש אחת מהן ואחר כך בעל את חברתה, **צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין –** זו גט למאמרו וזו גט לכיאתו, **וְחִלְצָה –** לאחת מהן, שאף בעלת הביאה זקוקה לחליצה, שהואיל ובעלה לאחר שעשה מאמר בראשונה, ביאה פסולה היתה. **מֵאֲמָר בָּזוּ, וְחִלְץ לָזוּ –** עשה מאמר באחת ואחר כך חלץ לחברתה, **הִרְאֵנוּהָ צְרִיכָה גִּט –** להפקיע קידושי מאמרו. **גִּט לָזוּ, וְגִט לָזוּ –** נתן גט לכל אחת מהן, **צְרִיכוֹת הִימְנוּ חִלְצָה –** להפקיע מהן זיקתן, כלומר שחולץ לאחת מהן והיא פוסרת את צרתה. **גִּט לָזוּ, וּבֶעַל אֶת זֶה –** נתן גט לאחת ובעל אחר כך את חברתה, **צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה –** בעלת הביאה צריכה גט, לפי שהביאה היתה פסולה לאחר שנתן את הגט לראשונה, ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוסרת את צרתה. **גִּט לָזוּ, וּמֵאֲמָר בָּזוּ –** נתן גט לאחת ואחר כך עשה מאמר בחברתה, **צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה –** בעלת המאמר צריכה גט למאמרו, ואחת מהן צריכה חליצה, והיא פוסרת את צרתה. **גִּט לָזוּ, וְחִלְץ לָזוּ –** נתן לאחת גט וחלץ אחר כך לחברתה, **אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם –** ואם חזר וקידש את חלוצתו או את צרתה, אין קידושין תופסים בה, כדעת רבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחיבי לאווין. ברם, ההלכה היא כחכמים שקידושין תופסים בחיבי לאווין, ולכן אם חזר וקידשה אחרי חליצה, צריכה ממנו גט.

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה לדרון בשתי יבמות מאת אחד שנוקק ליבם אחד.

חִלְץ, וְחִלְץ – חלץ לאחת ואחר כך חלץ לחברתה, **או חִלְץ, וְעֵשָׂה מֵאֲמָר –** חלץ לאחת ואחר כך עשה מאמר בחברתה, **נִתַּן גִּט, וּבֶעַל –** או שנתן גט לחברתה או שבא עליה; **או: בָּעַל, וּבֶעַל –** בעל אחת ואחר כך בעל את חברתה, **או בָּעַל וְעֵשָׂה מֵאֲמָר –** בעל אחת ועשה מאמר בחברתה, **נִתַּן גִּט, וְחִלְץ –** או שנתן גט לחברתה או שחלץ לה, **אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם –** כלומר

פ ר ק ש ש י

א הָבָא עַל יְבָמָתוֹ, בֵּין בְּשׁוּגָה, בֵּין בְּמִזֵּד, בֵּין בְּאֵנָס, בֵּין בְּרִצּוֹן, אֶפְלוּ הוּא שׁוּגָה וְהוּא מִזֵּד, הוּא מִזֵּד וְהוּא שׁוּגָה, הוּא אֵנָס וְהוּא בְּרִצּוֹן, הוּא בְּרִצּוֹן וְהוּא אֵנָס, אֶתְד הַמְעַרָה וְאֶתְד הַגּוֹמֵר – קָנָה. וְלֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה.

ב וְכֵן הָבָא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, אוּ פְסוּלוֹת כְּגוֹן אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְזֵרָה וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וּלְנִתְיָן – פְּסָל. וְלֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה.

ג אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִן הָאֵרוּסִין – לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה; רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין. נִתְאָרְמְלוּ אוּ נִתְגַּרְשׁוּ: מִן הַנְּשׂוּאִין – פְּסוּלוֹת; מִן הָאֵרוּסִין – בְּשָׂרוֹת.

פירוש ברטנורא

כּלּוּם. וְחַלּוּצָה גְמוּרָה הוּא, וְאִי הָדָר וְעֵבִיד מֵאִמֵּר לֹא כְּעִיא גַם, מִשּׁוּם דְּחַלּוּצָה גְרוּשִׁין גְמוּרִים נִינְהוּ, וְאֵעִי"ג הוּא חַלּוּצָה פְסוּלָה: הַבִּיאָה בְּאֵמְצַע. כְּגוֹן גַּם לֹו וְכַעַל לֹו חֹזֵר וְעֵשָׂה מֵאִמֵּר בְּשִׁלְשִׁית, אִסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ: בְּסוּף. גַּם לֹו וּמֵאִמֵּר לֹו חֹזֵר וְכֵן עֲלֶיהָ עַל [הַאֲחָת], יֵשׁ אַחֵר בִּיאָה זֶו זִקְתָּ יִבְמִן, וְכִי מִפְּקִי לָהּ כְּעִיא חַלּוּצָה וְלֹא סִנֵּי לָהּ בְּנָט: אֵין אַחֲרֶיהָ כּלּוּם. וְנִפְקָא בְּנָט בְּלֹא חַלּוּצָה. וְאִי הָדָר וְקִידֵשׁ לְאִידֵךְ אַחֵר בִּיאָה אֵין בְּמַעֲשֵׂי כּלּוּם:

ו אֶתְד עַל יְבָמָתוֹ. שׁוּגָה. כַּסְבּוּר אִשָּׁה אַחֲרַת הוּא: מִזֵּד. לִשְׁם נֹוֹת וְלֹא לְמַצוֹת יִבּוּם: אֶפְלוּ הוּא שׁוּגָה וְהוּא מִזֵּד. לֹא מְכַעֵיָה הֵיכָא דְהוּא מְכוּוֹנָה לְמַצוֹת, אִלָּא אֶפְלוּ הֵיכָא דְתִרְוּיָהּ לֹא מְכוּוֹנָה לְמַצוֹת, כְּגוֹן שְׁהוּא מְכוּוֹן לְאִשָּׁה אַחֲרַת וְהוּא נִתְכוּוֹנָה לִשְׁם נֹוֹת, קָנָה, דְאִמֵּר קִרָא (דְּרִיבִים כ"ה) יְבָמָה יָבָא עֲלֶיהָ, מְכָל מְקוּם: הַמְעַרָה. שְׁלֹא גַמֵּר בִּיאָתוֹ אִלָּא הַכְּנִיס עֵטְרָה כְּלָבֵד. וּפְנִיעָה עֵטְרָה בְּלֹא הַכְּנָסָה קְרוּיָה נִשְׁקָה: קָנָה. וְזָכָה בְּנַחֲלָה, וְיוֹצֵאת כְּנָט אִם בָּא לְהוֹצִיאָה: לֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה. כֵּין בִּיאָה כְּדִרְכָה לְבִיאָה שְׁלֹא כְּדִרְכָה, דְּרַבִּינָה (וְקִרָא כ"ו) מִשְׁכֵּבִי אִשָּׁה, מְגִיד הַכְּתוּב שְׁשֵׁי מִשְׁכֵּבוֹת יֵשׁ בְּאִשָּׁה:

ב וְכֵן הָבָא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת. בְּאֲחַת מְכָל הַבִּיאוֹת הָאֵלוֹ: אוּ עַל הַפְּסוּלוֹת כְּגוֹן אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל וְכוּ'. פְּסָלָה לְכַהֵנוֹהָ מִשּׁוּם זִוְנָה. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִיתָּ יִשְׂרָאֵל שְׂאִנְסָהּ מוֹתֵרָת לְבַעֲלָהּ, פְּסוּלָה הוּא לְכַהֵנוֹהָ. וְגִרּוּשָׁה גַמֵּר, אִי בַת כַּהֵן הוּא מִפְּסָלָה בְּדֵךְ בִּיאָה בַּתְרוּמָה דְּבִי נִשְׂא: מִמְזֵרָה וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל. לֹא אִפְסוּלָה לְכַהֵנוֹהָ קָא, דְּהָא פְסוּלָה וְקִימָא, אִלָּא לְעִנֵּין הָעֵרָא נָטָל לִיה, לְמַלְקֵי עֵלָה בְּהֵרָאָה כְּגַמֵּר בִּיאָה:

ג מִן הָאֵרוּסִין לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה. מִפְּנֵי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה קִדּוּשֵׁי עֵבִירָה נִפְסָלָה מִתְרוּמָה דְּרַבִּי אַבִּיהָ אִם בַּת כַּהֵן הוּא: רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרִ"שׁ מְכַשְׁרִין. עַד שֶׁחֲבַעַל וְתוּעֵשָׂה חָלְלָה, שְׂאִמֵּר (וְקִרָא כ"א) וְלֹא יִחַלֵּל, שְׁנֵי חַלּוּשִׁין אַחֵד לָהּ וְאֶחָד לְזִרְעָהּ. וְלֵית הַלְּבָאָה כּוּוֹתִיהוּ, אִלָּא אֵף מִן הָאֵרוּסִין לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה: נִתְאָרְמְלוּ אוּ נִתְגַּרְשׁוּ. מִן הַכְּהֵנִים הָלָלוּ: מִן הַנְּשׂוּאִין פְּסוּלוֹת. דְּשׁוּיָה חָלְלָה בְּבִיאָתָן: מִן הָאֵרוּסִין בְּשָׂרוֹת. דְּאֶפְלוּ תַנָּא קָמָא לֹא פְסָל מִן הָאֵרוּסִין

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

אגב ההלכה ששינוי במשנה הקודמת, שבביאת יבם על יבמתו לא חילקו בין ביאה לביאה, באה משנתנו ללמד על איסורי ביאה שונים, שלא חילקו אף בהם בין ביאה לביאה.

וְכֵן הָבָא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת שֶׁבַתּוֹרָה – באחת מכל הביאות האלו, שנישנו במשנה הקודמת, בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס, בין ברצון וכו', או פְּסוּלוֹת – או הבא על אחת מן הפסולות, היינו האסורות לו בלאו, כְּגוֹן אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְזֵרָה וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וּלְנִתְיָן – כלומר כהן גדול הבא על אלמנה, או כהן הדיוט הבא על גרושה או על חלוצה, או ממזר הבא על בת ישראל, או נתין הבא על בת ישראל, פְּסָל – אותה מלהינשא לכהן, משום חללה, או זונה; ואם בת כהן היא, פסלה מאכילת תרומה בבית אביה. ברם, "ממזרת ונתנית" פסולות לכהונה מצד עצמן, ולא נקטה אותן המשנה אלא לענין העראה, שישאל הבא על ממזרת או נתנית, חייב מלקות על העראה כעל גמר ביאה. ויש נוסחות שאין גורסים במשנתנו "ממזרת ונתנית לישאל". וכבר בארנו (לעיל ב, ד), שנתנים הם מן הגבועונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראו "נתנים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע... חוטבי עצים ושואבי מים", וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד שלא להתחתן בהם; וענין ממזר נתפרש לעיל (ד, יג). וְלֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה – כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ג

אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִן הָאֵרוּסִין – כהן גדול שקידש אלמנה, או כהן הדיוט שקידש גרושה או חלוצה, משעה שנשים אלו נתארו, אף על פי שעדיין לא נישאו, לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה – אסור להן לאכול בתרומה של בית אביהן

וְאֶחַת חַלּוּצָה – בין בעילה ובין חליצה, בֵּין בַּתְּחִלָּה, בֵּין בְּאֵמְצַע, בֵּין בְּסוּף – אפילו בעילה שלאחר גט ומאמר, אֵין אַחֲרֶיהָ כּלּוּם – ויוצאת היא כגט בלא חליצה, ואם חזר ועשה מאמר לאחר ביאה, כגון בשתי יבמות, שלאחר שבעל אחת חזר ועשה מאמר בחברתה, אין המאמר תופס בה (רש"י: ברטנורא). ויש מפרשים, שאף לדעת רבי נחמיה אין ביאה פסולה מפקעת לגמרי מזיקת ייבום, והיא צריכה חליצה, אלא שכונת הפסיקה אין אחריה כלום – שאין מאמר תופס אחרי הביאה (מהרש"ל: הרמב"ן).

באור משנה א

כבר הזכרנו, שהיבמה נקנית בביאה, שנאמר (דברים כה, ה): "יבמה יבוא עליה וקחה לו לאשה". משנתנו באה ללמד, כיצד קונה היבם את יבמתו בביאה. **הָבָא עַל יְבָמָתוֹ, בֵּין בְּשׁוּגָה** – כגון שחשב שהיא אשה אחת (עיי' "תוספות יום טוב"), בֵּין בְּמִזֵּד – שאנסוהו לבוא עליה, בֵּין בְּרִצּוֹן – ייבום אלא לזנות, בֵּין בְּאֵנָס – שאנסוהו לבוא עליה, בֵּין בְּרִצּוֹן – שהתכוון למצוות ייבום; ונקטה המשנה "בין ברצון", אף על פי שפשוט הוא, שכך דרכו של התנא בכל מקום (תוספות); אֶפְלוּ הוּא שׁוּגָה וְהוּא מִזֵּד – שהיבם בא על יבמתו בשוגג, כמו שבארנו לעיל, והיא היתה מזידה, שהתכוונה לזנות; או הוּא מִזֵּד וְהוּא שׁוּגָה – כגון שחשבה שהוא איש אחר; או הוּא אֵנָס וְהוּא לֹא אֵנָס, או הוּא אֵנָס וְהוּא לֹא אֵנָס – והוא הדין אם היו שניהם שוגגים או שניהם מזידים או שניהם אנוסים, אֶתְד הַמְעַרָה – בין המערה, שאינו גומר את ביאתו, וְאֶתְד הַגּוֹמֵר – ובין הגומר את ביאתו, קָנָה – בכל הדרכים האלו קנה היבם את יבמתו, והיא נעשית כאשתו לכל דבר (המאירי). ויש מפרשים: קָנָה – וזכה בנחלת בעלה המת, ואם בא להוציאה נתן לה גט (רש"י: ברטנורא; ועיי' תוספות רבי עקיבא ארגו); וְלֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה – כגמרא מבואר, שכונת פסיקה זו להשמיענו, שאין הברל בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, ואף הבא על יבמתו שלא כדרכה, קנאה.

ד כהן גדול לא ישא אלמנה; בין אלמנה מן הארוסי, בין אלמנה מן הנשואין. ולא ישא את הבוגרת; רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת. לא ישא את מבט עין. ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול – יכנס. ומעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת ביתוס, ומנהו המלך להיות כהן גדול, וכנסה. שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול, אף על פי שעשה בה מאמר – הרי זה לא יכנס. כהן גדול שמת אחיו – חולץ ולא מיבם.

ה כהן הדיוט לא ישא אילונית, אלא אם בן יש לו אשה ובנים. רבי יהודה אומר: אף על פי שיש לו אשה ובנים, לא ישא אילונית, שהיא זונה האמורה בתורה. וחכמים אומרים: אין זונה אלא גיורת ומשחררת, ושנבעלה בעילת זנות.

ו לא יבטל אדם מפריה ורביה, אלא אם בן יש לו בנים. בית שמאי אומרים: שני זכרים. ובית הלל אומרים:

פירוש ברטנורא

אלא בחיה, שהיא משתמרת לביאה פסולה, אבל מתו לא:

ד לא ישא את הבוגרת. דכתיב (שם) והוא אשה בבתוליה יקח, פרט לבוגרת שכלו בתוליה: רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין. ולית הלכתא כוותיהו: **ה** כהן הדיוט לא ישא אילונית וכו'. והוא הדין לישראל. ולא נקט כהן אלא משום פלוגתא דרבי יהודה דאמר דכהן אפילו יש לו אשה ובנים לא ישא אילונית, מה שאין כן בישראל. ואין הלכה כר' יהודה: ושנבעלה בעילת זנות. כגון חיבי לאוין או חיבי עשה, וכל שכן חיבי כריתות ומיתות בין דין. אבל הבא על הפנויה לא עשהה זונה:

ו ב"ש אומרים שני זכרים. דלפניו ממש שפירש מן האשה לאחר שנולדו לו שני זכרים: ובי"ה אומרים זכר ונקיבה שנאמר זכר ונקיבה בראם. וממשה

משניות מבוארות – קהתי

כדי שימנהו להיות כהן גדול. **שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט** – שהיתה ממתנת ליבמה, כהן הדיוט, שייבמה, ונתמנה להיות כהן גדול – קודם שייבמה, אף על פי שעשה בה מאמר – שקידשה בכסף או בשטר בעודו כהן הדיוט, הרי זה לא יכנס – שהמאמר שעשה בה קודם שנתמנה אינו כלום מן התורה, ואסור לו לייבמה עכשיו מפני שהיא אלמנה. **כהן גדול שמת אחיו** – בלא בנים, חולץ ולא מיבם – משנתנו מוסיפה דין זה כדי להשמיענו, שאף על פי שבשעת חליצה יורקת היבמה בפניו, אין חוששים כאן לכבודו, והוא צריך לקיים בה מצוות חליצה (ותוספות).

באור משנה ה

כהן הדיוט לא ישא אילונית – אשה שאינה ראוייה לילד, אלא אם בן יש לו אשה ובנים – או אשה שיוכל לקיים מצוות פריה ורביה, או בנים שכבר קיים את המצוה. בגמרא אמרו, שהוא הדין לישראל שלא יישאנה מאותו הטעם, כדי שלא יבטל ממצוות פריה ורביה, ולא נקט התנא כהן, אלא משום רבי יהודה החולק ומחמיר בכהן יותר מבישראל. **רבי יהודה אומר: אף על פי שיש לו אשה ובנים, לא ישא אילונית, שהיא זונה האמורה בתורה** – "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז), שהואיל ואינה ראוייה לילד, נמצא לוקח אותה לכתחילה לשם זנות, ועובר על הלאו "אשה זונה... לא יקחו". **וחכמים אומרים: אין זונה** – האמורה בתורה שהיא אסורה לכהן, אלא גיורת – לפי שהגויים שטופי זמה הם, ומן הסתם קודם שנתגיירה נבעלה לגוי, ומשחררת – או שפחה כנענית שנשחררה, שמן הסתם נבעלה לעבר, ושנבעלה בעילת זנות – אשה שנבעלה מאדם שהיא אסורה להינשא לו, בין באיסור חיבי כריתות ומיתת בית דין, בין באיסור חיבי לאוין ו"עשה" השווים בכל ואינם מיוחדים לכהן, כגון גר עמומי ומואבי, מצרי ואדומי (עד דור שלישי), נתין וממזר (דש"י; רמב"ם הל' איסורי ביאה י"ח, א). ויש סוברים, שאין זונה הפסולה לכהונה אלא הנבעלת מחיבי כריתות ומיתת בית דין, מפני שאין קידושין תופסים בהם, וכן מנכרי ומעבד, שאין בהם קידושין, אבל הנבעלת מחיבי לאוין ו"עשה" אינה נקראת זונה, מפני שקידושין תופסים בהם, ומותרת לכהונה (ותוספות: הראב"ד בהשגותיו לדמב"ם ס"ט; הרא"ש; ועיי' 'תוספות יום טוב').

אם בנות כהן הן, מפני שנתקדשו קידושי עבירה, וממתינות הן לביאה פסולה; **רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין** – אותן לאכול בתרומה, שאינן נפסלות מאכילת תרומה אלא משיינשאו, שעל ידי הביאה הפסולה הן נעשות חללות. והלכה כהן קמא. שאף מן האירוסין לא יאכלו בתרומה. "הואיל והן משמרות (ממתינות) לביאה פסולה של תורה" (רמב"ם הל' תרומות ז, כא). **נתארמלו** – נתאלמנו, או נתגרשו – מן הכהנים הללו: **מן הנשואין, פסולות** – שנעשו חללות ביאתם; **מן הארוסי, פירות** – שלא נבעלו ולא נעשו חללות. דין זה דברי הכל הוא, שאף תנא קמא אינו פוסל מן הארוסין אלא משום שממתינות הן לביאה פסולה, אבל כשנתאלמנו או נתגרשו, ואינן ממתינות לביאה פסולה, הכל מודים שהן כשרות.

~ יום המישי ~

באור משנה ד

כהן גדול לא ישא אלמנה; בין אלמנה מן הארוסי, בין אלמנה מן הנשואין – בגמרא מבואר, שנאמר בו (ויקרא כא, יד): "אלמנה וגרושה... לא יקח", ומדמים אלמנה לגרושה, מה גרושה בין מן הארוסין בין מן הנשואין. **ולא ישא את הבוגרת** – בת שתיים עשרה שנה וששה חדשים ויום אחד, היינו ששה חדשים לאחר שהביאה סימני נערות (שתי שערות), והטעם הוא, לפי שנאמר בכהן גדול (שם ס"ט, ג): "והוא אשה בבתוליה יקח". כשהיא בתולה גמורה, פרט לבוגרת שנתמעט בתוליה. **רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת** – שמפרשים הם: "בבתוליה" – אפילו במקצת בתולים, ומכאן שאף הבוגרת כשרה להינשא לכהן גדול. ואין הלכה כרבי אלעזר ורבי שמעון. **לא ישא את מבט עין** – שהוכתה בעין במקום בתוליה ואברו בתוליה מחמת המכה. **ארס את האלמנה** – בהיותו כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול – לפני שנשאה, **וכנס** – מותר לו לשאתה, הואיל ובשעה שקידשה קידשה בהיתר, שהרי כהן הדיוט מותר באלמנה. **ומעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת ביתוס** – שהיתה אלמנה, ומנהו המלך להיות כהן גדול, **וכנסה** – לאחר שנעשה כהן גדול. בגמרא מדייקים מלשון משנתנו "ומינהו המלך", שלא היה ראוי לכך, אלא שמרתא בת ביתוס נתנה לינאי המלך סכום כסף רב,

זָכַר וּנְקָבָה, שְׁנָאֹמֵר (בראשית ה, ב): **"זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאִם"**. **נָשָׂא אִשָּׁה, וְשָׁהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יָלְדָה** – אינו רשאי לְבַטֵּל. **גִּרְשָׁה** – מִתְרַת לְנִשְׂא לְאַחֵר. וְרִשְׁיָי הַשְּׁנִי לְשָׁהוֹת עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים. וְאִם הִפִּילָה – מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁהִפִּילָה. הָאִישׁ מְצוּהָ עַל פְּרִיה וּרְבִיבָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר (שם א, כח): **"וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ"**.

פ ר ק ש ב י ע י

א אֲלַמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט; הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי מְלוֹג וְעֲבָדֵי צֶאֱן בְּרוּל – עֲבָדֵי מְלוֹג לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה, עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרוּל יֵאָכְלוּ. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלוֹג: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לָהּ; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לָהּ. אִף עַל פִּי שְׁהוּא חֵיב בְּמוֹזוֹתָן – הֵרִי אֵלוּ לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרוּל: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לוֹ; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לוֹ. הוֹאִיל וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרֵיוֹתָן – הֵרִי אֵלוּ יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה.

פירוש ברטנורא

אין ראייה שעל פי הדבור עשה: ושהה עמה עשר שנים וכו'. כדאשכחן באברהם לאחר ששהה עשר שנים עם שרה ולא ילדה נשא הגר. וימים שישב עמה כחוצה לארץ לא עלו מן המניין, דלמא אישבת חוץ לארץ גרמה. וכל הימים שהיא או האשה חולים או חבושים בבית האסורים וכיוצא בזה מדרבים שמונעים התשמיש אין עולין למנין עשר שנים: גירשה מותרת לינשא לאחר. דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרשה נותן לה כתובתה אם טוענת דמינה הוה שאינו יורה כחץ, וממילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחץ וטוענת עליו טענת שקר: האיש מצווה על פריה ורבייה ולא האשה. דכתיב (בראשית א) פרו ורבו וגו' וכבשוה, וכבשה כתיב חסר וי', האיש שדרכו לכבוש את האשה הוה מצווה על פריה ורבייה: רבי יוחנן בן ברוקא אויבר וכו'. ולית הלכתא כותיה:

ז א אֲלַמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל: עֲבָדֵי מְלוֹג. מה שהאשה משיירת לעצמה ואינה כותבת בכתובתה, נקראים נכסי מלוג, שהבעל מולג אותם נכסים כמלוגת התרנגולים, מפני שהוא אוכל פירות אותן נכסים, ואם פחתו פחתו לה ואם הותרו הותרו לה. ונכסי צאן ברזל הם הנכסים שהכניסה לו ומה שהוסיף הוא לה וכתבו בכתובה סך הכל קיבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה. ולכך נקראים צאן ברזל, שהקין קיים כבורל, שאם מתו כולו, חייב הבעל לשלם. ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותו נכסי צאן ברזל: עבדי מלוג לא יאכלו. לפי שהן שלה והיא חללה:

משניות מבוארות – קהתי

לכבוש הוא מצווה על פריה ורבייה, ולא האשה. ויש למדים זה ממה שנאמר ביעקב (בראשית לה, יא): **"ויאמר לו אלהים... פרה ורבה"**, ולא אמר **"פרו ורבו"**. **רבי יוחנן בן ברוקא אומר: על שניהם הוא אומר: "ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו"** – ומכאן שאף האשה מצווה על פריה ורבייה. ואין הלכה נרבי יוחנן בן ברוקא (רמב"ם הלי אישות טו, ב).

באור משנה א

פרקנו מוסיף לדרון בענין איסור אכילת תרומה מחמת נישואים פסולים. – ולהבנת משנתנו יש להקדים (מה שהוזכרו כבר במקום אחר), והם הנכסים שהאשה מביאה עמה מבית אביה ואינם לשני סוגים: א. "נכסי מלוג", והם הנכסים שהאשה מביאה עמה מבית אביה ואינם נישואים בכתובה, וכן הנכסים שפולו לה בירושה או במתנה לאחר הנישואין. נכסים אלו הם שלה, ואין הבעל חייב באחריותם, שאין לו בהם אלא אכילת פירות בלבד. מכאן השם "נכסי מלוג", מלשון מליגה בארמית, שפירושה מריסת הנוצות, היינו שהבעל מולג הנכסים כמלוגת התרנגולים. ב. "נכסי צאן ברזל", והם הנכסים שהאשה מכניסה לבעלה בנדוניה, והוא רושם אותם בכתובה. נכסים אלו, הבעל משתמש בהם כרצונו, והפסדו ושכחם הם שלו, והוא חייב באחריותם. מכאן נקראים הם "נכסי צאן ברזל", לפי שהקין קיימת כבורל, שהרי אם נפסדו, חייב הבעל לשלם (עיין ברטנורא).

אֲלַמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל – כהן גדול שעבר ונשא אלמנה, **גְּרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט** – או כהן הדיוט שעבר ונשא גרושה או חלוצה, והיא הַכְּנִיסָה לוֹ – מבית אביה, **עֲבָדֵי מְלוֹג וְעֲבָדֵי צֶאֱן בְּרוּל** – כמבואר עניינם לקמן, **עֲבָדֵי מְלוֹג לֹא יֵאָכְלוּ בַּתְרוּמָה** – לפי שהם שלה, והיא חללה, ואסורה לאכול בתרומה. בגמרא אמרו, שמן התורה מותרים הם בתרומה, לפי שקנינו של הבעל הם, כמבואר במשנה הבאה, אלא שחכמים גזרו בנישואי עבירה, שמאחר שהיא אינה אוכלת, אף עבדי מלוג שלה לא יאכלו. **עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרוּל יֵאָכְלוּ** – בתרומה, לפי שאחריותם על הבעל. **וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלוֹג: אִם מֵתוּ, מֵתוּ לָהּ** – אם מתו העבדים, הנוק הוא שלה; **וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לָהּ** – ואם השביתו, הירווח הוא שלה, לפי שאין אחריותם על הבעל, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, הלכך אף

~ יום ששי ~

באור משנה ו

לֹא יִבְטֵל אָדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיבָה – ממצוות "פרו ורבו" (בראשית א, כח), **אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים** – בגמרא אמרו, שאף על פי שיש לו לאדם כמה בנים ופטור ממצוות פריה ורבייה, מכל מקום לא ישב בלא אשה, שנאמר (בראשית ב, יח): **"לֹא טוֹב הִיּוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ"**. **בֵּית שְׂמַי אֹמְרִים: שְׁנֵי זָכָרִים** – אין אדם יוצא ידי חובת פריה ורבייה אלא אם כן יש לו שני בנים זכרים, בגמרא מבואר טעמם, שלמדים ממשוה שלא היו לו אלא שני בנים (דברי הימים א, כג, טו) ופירש מאתו. **וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: זָכָר וּנְקָבָה** – שלמדים הם מבריאת העולם, **שְׁנָאֹמֵר** – באדם וחוה: **"וַיִּבְרָךְ וּנְקָבָה בְּרָאִם"** – וכשם שנבראו זכר ונקבה כך צריכים לקיים מצוות פריה ורבייה בהולדת זכר ונקבה. **נָשָׂא אִשָּׁה, וְשָׁהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יָלְדָה, אִינוּ רִשְׁיָי לְבַטֵּל** – ממצוות פריה ורבייה, אלא או גירשנה או יקח אשה אחרת עמה (נש"י); ובברייתא בגמרא מובא זכר לדבר מאברהם, שנאמר (בראשית טו, ג): **"וַתַּחַק שְׂרַי אֶת אַבְרָם אֶת הַגֵּר הַמִּצְרִית שֶׁפָּחַתָּה מִקֵּץ עֶשְׂרֵים שָׁנִים לִשְׁבַת אַבְרָהָם בָּאֶרֶץ כְּנַעַן וַתֵּתֵן אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם אִשָּׁה לוֹ לְאִישָׁה"**, ובא כתוב זה ללמדנו, ששיבת חוץ לארץ שישב עם שרה אינה עולה מן המניין. **גִּרְשָׁה** – לאחר ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה, **מִתְרַת לְנִשְׂא לְאַחֵר** – שלא קיים עדיין מצוות פריה ורבייה, שמא תוכל לילד ממנו. **וְרִשְׁיָי לְשָׁהוֹת עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים** – אבל לשלישי אינה מותרת להינשא, שהיא בחזקת שאינה יכולה לילד. ברם, מותר לה להינשא למי שיש לו בנים (ברייתא בגמרא יבמות טו, א). **וְאִם הִפִּילָה** – בתוך עשר השנים, בין מבעלה הראשון, בין מבעלה השני, **מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁהִפִּילָה** – מונה עשר שנים מיום שהפילה. **הָאִישׁ מְצוּהָ עַל פְּרִיָּה וּרְבִיבָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה** – שנאמר (בראשית א, כח): **"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"**, וכתוב "וכבשוה" (חסר וי"ו) – ללמדנו שהאיש שדרכו

ב בת ישראל שנסת לפהו, והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג, בין עבדי צאן ברזל – הרי אלו יאכלו בתרומה. וכת כהן שנסת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל – הרי אלו לא יאכלו בתרומה.
ג בת ישראל שנסת לפהו, ומת, והניחה מעברת – לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עבר, שהעבר פוסל ואינו מאכיל; דברי רבי יוסי. אמרו לו: מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן, אף בת כהן לכהן, ומת, והניחה מעברת – לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עבר.

פירוש ברטנורא

ב בת ישראל שנישאת לפהו, אפילו עבדי מלוג יאכלו, משום דהוי קנין כהן שקנה קנין, כלומר האשה שהיא קנינו של כהן קנתה אלו העבדים, וכתבו (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, שאין ת"ל קנין כספו אלא למדרש הכי, וכתן כי יקנה קנין כספו נפש, שעבדו של כהן קנה נפש, הוא יאכל בו: **ג** והניחה מעוברת. אע"פ שיש לה בנים ממנו והיא אוכלת בתרומה, לא יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה, לפי שהן של יורשין ויש לעובר חלק בהן ואין לעובר כח להאכלים בתרומה, אי משום דקסבר עובר במעני זרע וזו הוה, אי משום דקסבר ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל, דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכלו: **שהעובר פוסל**. אם בת כהן לישראל היא והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשוב לבית אביה: **ואינו מאכיל**. שאם היתה בת ישראל לכהן והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכליה, והוא הדין לעבדיו: **אף בת כהן לכהן כו'**. כיון דאמרת שאינו ילוד אינו מאכיל, אף בת כהן לכהן אין העבדים אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר, שהרי עבדיו הן ואינן אוכלין אלא בשבילו והוא אין בו כח להאכל. ואין הלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

אבל עבדי מלוג שלה אוכלים כדרך שהיא אוכלת: **מפני חלקו של עבר** – לפי שעבדי צאן ברזל הם של היורשים, ונמצא שיש לעובר חלק בהם, שהרי הוא מן היורשים, הלכך נפסלו מחמת חלקו של העובר מלאכול בתרומה; **שהעבר פוסל** – אם בת כהן נישאה לישראל ומת, והניחה מעוברת, ואין לה זרע אחר, הרי העובר פוסל אותה מתרומה, כלומר שאסור לה לחזור ולאכול בתרומת אביה, **ואינו מאכיל** – אם בת ישראל נישאה לכהן, ומת, והניחה מעוברת, ואין לה זרע אחר, אינה מותרת לאכול בתרומה מחמת העובר, שנאמר (ויקרא כ"ב, יא): "ויליד ביתו הם יאכלו" – ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל; **דברי רבי יוסי** – כלומר שרבי יוסי סובר, הואיל וכשאין זרע אין העובר מאכיל תרומה לאמו, והוא הדין לעבדים, לפיכך אף כשיש בנים, פוסל העובר את העבדים מלאכול בתרומה. ושני טעמים נאמרו על כך בגמרא: א. שלדעת רבי יוסי עובר במעני זרע זהו הוא; ב. שדורש רבי יוסי את הכתוב "ויליד ביתו הם יאכלו" – הם יאכלו, ומכאן ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל. **אמרו לו** – חכמים לרבי יוסי: **מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן** – שאם בת ישראל נישאה לכהן, ומת, והניחה מעוברת, אין עבדיה אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר, **אף בת כהן שנישאה לכהן, ומת, והניחה מעברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של עבר** – במפרשים מבואר, שחכמים סברו, שטעמו של רבי יוסי הוא משום ש"ילוד מאכיל, ושאינו ילוד אינו מאכיל", ולפיכך אמרו לו, שלטעמו זה אף בבת כהן לכהן, כשמת והניחה מעוברת, ואין לה זרע אחר, לא יאכלו העבדים בתרומה, שהרי הם עבדי העובר, ואין העובר מאכיל (רש"י: **תוספות**: ברטנורא: **תפארת ישראל**).

בגמרא פירשו, שחכמים חולקים על רבי יוסי וסוברים, שאין לעובר זכיה בעבדים, ואינו פוסלם מלאכול בתרומה. ברם, הפוסקים נחלקו בדברי חכמים: יש מפרשים (כמו שבארנו לעיל), שחכמים תמחו על רבי יוסי, שלדבריו אף בת כהן שנישאה לכהן ומת והניחה מעוברת, ואין לה זרע אחר, לא יאכלו עבדיה בתרומה, לפי שעבדיו הם, ושאינו ילוד אינו מאכיל, ומכאן שלדעת חכמים אף בכגון זה אין לעובר קניין בעבדים, ואוכלים הם בתרומה מחמת המשפחה, ומכל שכן כשיש לה עוד בנים מן הכהן, שאין לעובר קניין, ואוכלים הם מחמת האחים של העובר (הר"ף). ויש סוברים, שאף חכמים לא נחלקו על רבי יוסי אלא כשיש לאלמנת הכהן עוד בנים מן הכהן, שבכגון זה אין לעובר זכיה בעבדים, כל זמן שלא נולד; והוא שתמחו על רבי יוסי, שלדבריו אף בת כהן לכהן, ומת והניחה מעוברת, ויש לה עוד בנים ממנו, לא יאכלו עבדיה בתרומה, מפני חלקו של העובר בהם. אבל כשהניחה מעוברת ואין לה זרע אחר, אף חכמים מודים, שיש לעובר זכיה בעבדים (הרא"ש: **ושני** "תוספות יום טוב").

על פי שהיא חייב במזונות – לפי שפירותיהם, היינו מעשי ידיהם, שלו הם, **הרי אלו לא יאכלו בתרומה** – מהטעם שבארנו לעיל, שהעבדים הם שלה והיא חללה. **ואלו הן עבדי צאן ברזל**: **אם מתו, מתו לו** – אם מתו העבדים, הניקו של הבעל: **ואם הותירו, הותירו לו** – ואם השביחו, השבח שלו. **הואיל והוא חייב באהריותן, הרי אלו יאכלו בתרומה** – שברשותו הם עומדים, ונאמר (ויקרא כ"ב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו".

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

בת ישראל שנסת לפהו, והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג, בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו יאכלו בתרומה – שהואיל והיא אוכלת בתרומה, אף עבדיה אוכלים, שנאמר (ויקרא כ"ב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", ודרשו חכמים: אף קניין כספו של קניינו אוכל בתרומה, הואיל והקניין אוכל בה. **ובת כהן שנסת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה** – שהואיל והיא עצמה אינה אוכלת, שנאמר (שם שם, יב): "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אף עבדיה אינם אוכלים בתרומה, ואפילו עבדי מלוג שלה.

באור משנה ג

כבר הזכרנו לעיל, שאם בת כהן נישאה לישראל, אסורה היא לאכול בתרומה, שנאמר (ויקרא כ"ב, יב): "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל". – נתאלמנה או נגרשה מבעלה הישראל ואין לה זרע ממנו, הרי היא חוזרת לאכול בתרומה של בית אביה, כמו שנאמר (שם שם, יג): "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל". – אבל אם יש לה זרע מבעלה, ואפילו נכד, אסורה היא לאכול בתרומה של בית אביה. בת ישראל שנישאה לכהן הרי היא אוכלת עמו בתרומה, שנאמר: "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", ואשתו קנינו היא. – מת בעלה הכהן בלא בנים, או שגירשה, הרי היא נאסרת מלאכול בתרומה. אבל אם יש לה זרע מן הכהן, כגון בן או בת או נכד וכדומה, הריהי אוכלת בתרומה מחמת הזרע. משנתנו דנה בבת ישראל שנתאלמנה מבעלה הכהן והיא מעוברת ממנו.

בת ישראל שנסת לפהו, ומת – בעלה הכהן, **והניחה מעברת** – אף על פי שיש לה בנים ממנו, והיא אוכלת בתרומה משום בניה, מכל מקום **לא יאכלו עבדיה בתרומה** – היינו עבדי צאן ברזל;

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

לֹא שִׁיעָקֵר יַעֲקֹב מִמְקוֹמוֹ. שהרי מצינו שקראו הקב"ה יעקב אחר זאת ברדתו למצרים שנאמר ויאמר אלהים לישראל ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני (בראשית מו): הנני עושה חרשה. בטר אל תזכרו ראשונות כתיב:

דף יב עמוד ב. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר המשא ומתן בין בן זומא לחכמים בענין הזכרת יציאת מצרים לימות המשיח: תִּנְיָא בברייתא, אָמַר לָהֶם בֶּן זוּמָא לְחַכְמַיִם, תְּשׁוּבָה עַל מַה שֶּׁדְּרָשׁוּ מִכָּל יְמֵי חַיִּיד' לְהִבְיָא לִימֹת מִשִּׁיחַ. וְכִי מִזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לִימֹת הַמְּשִׁיחַ, וְהִלָּא כָּבֵר נֹאמַר (ירמיה כג זח) 'הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֹאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֵעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הֵעֵלָה וְאֲשֶׁר הִבְיָא אֶת יַרְעֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה וּמִכָּל הָאֶרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם וַיָּשׁוּבוּ עַל אֲדָמָתָם, הָרִי מִפּוֹרֶשׁ בַּפְּסוּק שְׁאִין מִזְכִּירִים יְצִיאַת מִצְרַיִם לְעֵתִיד לְבוֹא. אָמְרוּ לוֹ חַכְמַיִם לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה תְּשׁוּבָה עַל קוּשִׁיתוֹ, מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוּק שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֵעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא נִתְּכִינן הַכְּתוּב שֶׁתִּיעָקֵר הַזְּכָרָה יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְקוֹמָהּ, וְלֹא יִזְכִּירוּ אוֹתָהּ כָּלל, אֲלֵא שֶׁתִּתְּחַא הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה מִשְׁעֶפֶד מַלְכֵיכוֹת עֵיקֵר, וְיְצִיאַת מִצְרַיִם מִפֶּל לֹו.

חכמים מביאים הוכחה לפירושו בפסוק: כִּי יֵצֵא בֹ אֶתָּה אוֹמֵר - דוגמא לדבר שאף שדיבר הכתוב בלשון שלילה, מוכרח אתה לפרש שלא שלל הדבר מכל וכל. נאמר (בראשית לה י) 'לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ לֹא הִיְתָה כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב שִׁיעָקֵר שֶׁם יַעֲקֹב מִמְקוֹמוֹ לגמרי, שהרי הקדוש ברוך הוא הוסיף לקרותו כך גם אחר שאמר לו שלא יקרא עוד שמו יעקב, שנאמר כשירד יעקב למצרים (בראשית מו ב), 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּנִי. אֲלֵא בְּהַכְרַח כִּךְ הַכוּוֹנָה, שִׁיחַיָּה שֶׁם יִשְׂרָאֵל עֵיקֵר וְשֶׁם יַעֲקֹב מִפֶּל לֹו, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְפָרֶשׁ הַפְּסוּק 'לֹא יֹאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֵעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁאִין הַכוּוֹנָה שֶׁתִּיעָקֵר הַזְּכָרָה יְצִיאַת מִצְרַיִם לְגַמְרִי, אֲלֵא שֶׁתִּזְכֹּר רַק כִּטְפִילָה לְנִסֵּי יְמֹת מִשִּׁיחַ.

חכמים מביאים הוכחה נוספת לשיטתם: וְכֵן הוּא אוֹמֵר בענין הגאולה העתידה (ישעיה מג יח-ט), 'אֵל תִּזְכְּרוּ רֵאשׁוֹנוֹת וְקַדְמוֹנוֹת אֵל תִּתְּבוֹנְנוּ הַנְּנִי עוֹשֶׂה חֲדָשָׁה עִתָּה תִצְמַח וגו'. מבארת הגמרא: מה שאמר הכתוב 'אֵל תִּזְכְּרוּ רֵאשׁוֹנוֹת', זֶה הַגְּאוּלָּה מִשְׁעֶפֶד מַלְכֵיכוֹת בְּבַל, מִדִּי וִיוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּעַת שֶׁנֶּגְאָלוּ מֵהֶם נִזְכָּרִים לְעֵתִיד לְבוֹא, מִפְּנֵי גוּדֵל הַנְּסִים שִׁיעֲשֶׂה ה' או. 'וְקַדְמוֹנוֹת - הַגְּאוּלָּה הַקּוֹדֶמֶת לָהֶם, אֵל תִּתְּבוֹנְנוּ' בַּה, זוּ יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְדִיִּיק הַכְּתוּב לִמְר 'אל תתבוננו', שמשמעו שלא יתבוננו בה בעיון ובבינת הלב, אך מכל מקום יזכירו אותה, שהרי זוהירה התורה על זכירתה, שנאמר 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך' וכמו שאמרו חכמים, אמנם עיקר התעסקותם תהיה בענין אותה הגאולה, שעליה נאמר 'הַנְּנִי עוֹשֶׂה חֲדָשָׁה עִתָּה תִצְמַח' - עִתָּה אַעֲשֶׂה נֶס חֲדָשׁ אֲשֶׁר לֹא עֲשִׂיתִי מֵעוֹלָם. תִּנְיָ - שְׁנֵה רַב יוֹסֵף וּפִירֶשׁ אֶת הַפְּסוּק 'הַנְּנִי עוֹשֶׂה חֲדָשָׁה' וגו', זוּ מַלְחָמַת גֹּג וּמִגּוּג שִׁיחַי בַּה נְסִים גְּדוּלִים.

ממשיכה הברייתא לבאר את דברי חכמים שהנסים האחרונים ישכיחו את הראשונים: מְשָׁל לָמָּה הִדְבָּר דּוּמָה, לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּרֶדֶף וּפָגַע בּוֹ זָאֵב וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֵׂה זָאֵב. פָּגַע בּוֹ אַרְי וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֵׂה אַרְי, מִפְּנֵי שֶׁקֶשָׁה יוֹתֵר לְהִנְצֵל מִמֶּנּוּ מֵאֲשֶׁר מִזָּאֵב, פָּגַע בּוֹ נַחֲשׁ וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, שְׂכַח מַעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֵׂה נַחֲשׁ, כִּי מִנְחַשׁ יוֹתֵר קֶשָׁה לְהִנְצֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹעֵד לְהוֹיֵק יוֹתֵר מִכּוֹלֵם. אֵת כֶּךָ יִשְׂרָאֵל, צְרוֹת אַחֲרוֹנוֹת מְשִׁבְחוֹת אֶת הַרְּאשׁוֹנוֹת.

60 פטור מלשלם, לפי שאין מתקיים בו (שמות כא לד) וְהֵמָּה יִהְיֶה
 61 לו', שהרי אסור להאכיל נבלתו לכלבים. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא
 62 שהברייתא כרְבַנְן הִיא, יש לומר שְׁאִינִי דְשִׁירִי תָךְ - אגב שלא
 63 כתב את פטור כלים בבור ופטור אש בטמון, שְׁיִיר נְמִי תָךְ - השאיר
 64 גם את חיוב קרן בשור פסולי המוקדשין, אִילָא אִי אִמְרַת שהברייתא
 65 כרְבִי יְהוּדָה הִיא, קשה, מַאי שְׁיִיר דְתָא שְׁיִיר - איזו חומרא נוספת
 66 השאיר התנא, שהשאיר אף חומרא זו, הרי אין דרך התנא
 67 להשאיר דבר אחד בלבד.
 68 מתרצת הגמרא, שְׁיִיר גַם דֵּשׁ בְּנִירוֹ, שאם השור דרס שדה חרושה
 69 בכוונה לקלקלה, חייב, מה שאין כן בבור שלא שייך בו נזק קרקע.
 70 דוחה הגמרא, אִי מְשֻׁם שלא כתב דֵּשׁ בְּנִירוֹ, לֹא שְׁיִירָא הוּא - אין
 71 זה שׁיור, דְהֶתְנָא - שהרי שנה חומר בשור שְׁבֹן דְרָבּוֹ לִילָךְ וְלַחֲזִיק,
 72 וכל אופני החיזוק בדרכו בכלל זה:
 73 שנינו במשנה, הַכְּשֵׁרִיתִי בְּמִקְצַת נֶזֶק חבתי בתשלומי נזקו כהכשר
 74 כל נזק. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המשנה: תְּנוּ רַבָּנִין,
 75 מה ששנינו שאף אם הַכְּשֵׁרִיתִי רק מִקְצַת נֶזֶק, חֲבַתִּי בְּתִשְׁלוּמֵי נֶזֶקוֹ
 76 בְּהַכְּשֵׁר - כאילו זימנתי כֹּל נֶזֶקוֹ, בִּיצֵר, הַחֹפֵר בֹּרַע בְּעוֹמֵק תִּשְׁעָה
 77 טפחים, וְכֹא אַחֵר וְחָפַר עוֹד טַפַּח וְהִשְׁלִימוּ לְעֵשְׂרֵה טַפְחִים, ונפל
 78 שמה שור ומת או ניווק, על אף שהכשיר רק את מקצת הנזק,
 79 הֶאֱחָרֹן חֵיִב לְשֵׁלֵם אֵת כֹּל נֶזֶקִי הַבּוֹר.
 80 מבארת הגמרא, וּמְשַׁנְתִּינוּ הֵינָה דְלֹא כְרַבִּי. דְהֶתְנָא, הַחֹפֵר בֹּרַע
 81 בעומק תִּשְׁעָה טפחים, וְכֹא אַחֵר וְהִשְׁלִימוּ לְעֵשְׂרֵה טַפְחִים, ונפל שם
 82 שור ומת או ניווק, הֶאֱחָרֹן חֵיִב, רַבִּי אֱלִיָּא, הַבּוֹר מִתִּיחַס אַחֵר
 83 החופר הֶאֱחָרֹן לחייבו בכל הנזק, לְמִיתָה - אם השור מת בנפילה,
 84 אך מתייחס אַחֵר שְׁנֵיהֶם לחייבם כל אחד בחצי הנזק, לְנֶזֶק־ן - אם
 85 השור רק ניווק בנפילה.
 86 הגמרא מיישבת את המשנה כרבי: רַב פָּסָא אָמַר, מְשַׁנְתִּינוּ עוֹסְקָת
 87 לְמִיתָה - שהשור מת בבור, וְדָבְרֵי הֶפֶל הִיא, שאף לרבי רק האחרון
 88 חייב. הגמרא שאמרה וְדָלַת כְּרַבִּי אמרה זאת בודאות ולא
 89 כקושיא, אך יש שלמדו זאת באופן אחר: אֱלִיָּא דְאָמְרִי - ויש
 90 שהקשו, לְמָא - וכי נאמר שהמשנה דְלֹא כְרַבִּי, שלדבריו הבור
 91 מתייחס אחר שניהם לניזקין. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב פָּסָא,
 92 המשנה עוסקת לְמִיתָה - שהשור מת בבור, וְדָבְרֵי הֶפֶל הִיא, שאף
 93 לרבי רק האחרון חייב.
 94 הגמרא מביאה אמוראים שהקשו מדוע נקטה הברייתא אופן של
 95 חופר טפח ומשלים לעשרה, ולא אופנים אחרים: מְתַקְנֵה לָהּ רַבִּי
 96 יוֹדָא עַל הַבְּרִיתָא, שְׂכִידֵי לְבָאֵר הַכְּרַתִּי מִמְּצַת נֶזֶקוֹ נִקְטָה אֹפֶן
 97 שֶׁהִשְׁלֵם בּוֹר לְעֶשְׂרֵה וְתוֹ לְיָבֵא - וכי אין אופן נוסף שהמכשיר
 98 מקצת הנזק חייב בכלול, וְהָא אֱיָבָא - והלא יש אופן שאם מְסַר
 99 שׁוֹרֵי לְחִמּוּשָׁה בְּנֵי אָדָם לְשׁוּמְרוֹ, וְיִשְׁעֵי בּוֹ אֶחָד מֵהֶן וְלֹא שָׁמְרוּ, וְהִזִּיק
 100 הַשׁוֹר, זה שפשע חֵיִב לְשֵׁלֵם אֵת נֶזֶקוֹ. על אף שהכשיר רק את
 101 מקצת הנזק, שהרי הוא רק אחד מתוך חמשה שומרים, ומדוע לא
 102 נקטה הברייתא אופן זה.
 103 מתרצת הגמרא, זה אינו 'הכשרתי מקצת נזק', שהרי חֵיִב דְמִי -
 104 באיזה אופן מדובר, אִילִיָּא -] אם נאמר] דְבָלָאו אִיהוּ - שבלעדי
 105 שמירתו לֹא יִהְיֶה מִינְטָר - לא היה השור נשמר, שידוע שהוא נגחן
 106 וצריך שמירה של חמשה אנשים, שְׁשִׁיטָא שְׂצִרִיךְ לְשֵׁלֵם אֵת הַכֹּל,
 107 כיון דְאִיהוּ קַעְבִּיד - שהוא זה שהכשיר את כל הנזק, ואין זה
 108 הכשרתי במקצת נזקו. אִילָא נִאֲמַר דְבָלָאו אִיהוּ - שבלעדי שמירתו
 109 נְמִי מִינְטָר - גם נשמר על ידי אחרים, מַאי קַעְבִּיד - מה פשע שלא
 110 שמרו, ומדוע לחייבו.
 111 מקשה הגמרא עוד: מְתַקְנֵה לָהּ רַב שֵׁשֶׁת, מדוע נקטה הברייתא
 112 אופן שהשלים את הבור לעשרה, וְהָא אֱיָבָא - והלא יש אופן של
 113 מְרַבָּה בְּהִבְיָלָה, שאחד הדליק אש בחבילת עצים, ובא חבירו והוסיף
 114 על האש עוד חבילה של עצים, ולכן התפשטה לגדיש של אחר
 115 והזיקה, שמוחייבים רק את האחרון. הרי שעל אף שהכשיר רק
 116 מקצת הנזק על ידי הוספת חבילה אחת, מחייבים אותו על כל הנזק.
 117 מתרצת הגמרא, האופן הזה אינו דוגמא ל'הכשרתי מקצת נזק',
 118 שהרי חֵיִב דְמִי - באיזה אופן מדובר,

1 הברייתא מביאה אופן נוסף: יש שחומר בְּנֹזְקֵי שׁוֹר, יותר מְבִנְזֵקֵי
 2 אֵשׁ, ויש שחומר בְּנֹזְקֵי אֵשׁ מְבִנְזֵקֵי שׁוֹר. חוֹמֵר בְּשׁוֹר מְבִנְזֵקֵי שְׁהַשׁוֹר
 3 שהרג בן חורין, מְשִׁלֵם כּוֹפֵר, ואם הרג עבד כנעני, חֵיִב בְּשִׁלְשִׁים
 4 שקלים שֶׁל עֶבֶד, ואם הרג אדם, וּנְגַמֵר דִּינוֹ לְסַקִּילָהּ, אִסוּר בְּהִנְאָה.
 5 ואם מְסַר לְחַרְשׁ שׁוֹמֵה וְקָמֵן לְשִׁמְרוֹ, ויצא והזיק, חֵיִב בְּתִשְׁלוּמֵי
 6 הַנּוֹק. מַה שְׁאִין בֶּן פֶּאֶשׁ, שאינו משלם כופר על שריפת אדם, ולא
 7 שלשים על שריפת עבד, ואין שייך בה גמר דין, ואם מסרה לחרש שוטה
 8 שוטה וקטן, פטור.
 9 חוֹמֵר בְּאֵשׁ מְבִנְזֵקֵי, שְׁהָאֵשׁ מוּעֲדַת מְתַחֲלִילָתָהּ - שמשלם בפעם
 10 הראשונה נזק שלם, מַה שְׁאִין בֶּן בְּשׁוֹר שִׁמְשֵׁלֵם בְּפַעֲמִים
 11 הראשונות רק חצי נזק.
 12 הברייתא מביאה אופן נוסף: יש שחומר בְּנֹזְקֵי אֵשׁ יותר מְבִנְזֵקֵי בּוֹר,
 13 ויש שחומר בְּנֹזְקֵי בּוֹר יותר מְבִנְזֵקֵי אֵשׁ. חוֹמֵר בְּבּוֹר מְבִנְזֵקֵי, ואם
 14 שְׁתַּחֲלִילַת עֲשִׂיתָהּ - תחילת מה שנעשה בור, היה עומד לְנֹזֵק, ואם
 15 מְסַר לְחַרְשׁ שׁוֹמֵה וְקָמֵן לְשִׁמְרוֹ, והזיק, חֵיִב. מַה שְׁאִין בֶּן פֶּאֶשׁ,
 16 שאין הדלקת אש נחשבת ליצירת מוזיק, ואם מסרה לחרש שוטה
 17 וקטן, פטור.
 18 חוֹמֵר - החומרות בְּאֵשׁ מְבִנְזֵקֵי הֵן, שְׁהָאֵשׁ דְרָבָה לִילָךְ וְלַחֲזִיק,
 19 וּמוּעֲדַת לְאִבּוֹל - ומשלמת נזק שלם, בֵּין כְּשִׁשְׂרַפָּה דְבַר הָרְאוּי לָהּ
 20 - עצים, שהדרך להסיק בהם, וּבֵין כְּשִׁשְׂרַפָּה דְבַר שְׁאִינוּ רְאוּי לָהּ -
 21 כלים, שאין רגילות להסיק בהם. מַה שְׁאִין בֶּן בְּבּוֹר, שאינו הולך
 22 ומוזיק, ופטור על אדם וכלים, שאינם ראויים להינזק בו, שאין
 23 שכיח שיפלו בבור.
 24 שואלת הגמרא, וְלִיתָנִי - שתכתוב הברייתא גם חוֹמֵר בְּשׁוֹר מְבִנְזֵקֵי
 25 שְׁהַשׁוֹר חֵיִב בּוֹ אֵת הַכֹּלִים, שאם נגח או בעט בכלים חייב לשלם,
 26 מַה שְׁאִין בֶּן בְּבּוֹר שִׁפְטוֹר עַל כֹּלִים. מתרצת הגמרא, הָא מִנִּי -
 27 ברייתא זו שיטת מי היא, שיטת רבי יהודה היא, דְמִתְחִיב עַל נֶזֶקֵי
 28 כֹּלִים בְּבּוֹר.
 29 מקשה הגמרא, אִי רַבִּי יְהוּדָה הִיא, אִימָא - אמור את הסיפא, חוֹמֵר
 30 בְּאֵשׁ מְבִנְזֵקֵי, שְׁהָאֵשׁ דְרָבָה לִילָךְ וְלַחֲזִיק, וּמוּעֲדַת לְאִבּוֹל - ומשלמת
 31 נזק שלם בֵּין כְּשִׁשְׂרַפָּה דְבַר הָרְאוּי לָהּ - שרגילים להסיק בו, וּבֵין
 32 כְּשִׁשְׂרַפָּה דְבַר שְׁאִינוּ רְאוּי לָהּ - שאין רגילים להסיק בו, מַה שְׁאִין
 33 בֶּן בְּבּוֹר - שאינו הולך ומוזיק, ופטור על דבר שאינו שכיח שינזק
 34 ממהבור. מבררת הגמרא, דְבַר הָרְאוּי לָהּ - לאש מַאי נִינְהוּ -] מה
 35 הם, עֲצִים, וְדְבַר שְׁאִינוּ רְאוּי לָהּ - לאש מַאי נִינְהוּ -] מה הם, כֹּלִים,
 36 ועל כך אמרה הברייתא מַה שְׁאִין בֶּן בְּבּוֹר שִׁפְטוֹר עַל כֹּלִים, שאין
 37 רגילות שיתקלקלו מחמת ההבל, וְאִי הַבְּרִיתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, הִיא
 38 אִמְרַתְּ שִׁמְתִּיב יְהוֹ רַבִּי יְהוּדָה עַל נֶזֶקֵי כֹּלִים בְּבּוֹר.
 39 ולכן הגמרא חוזרת בה מהתירוץ שהברייתא כרבי יהודה: אִילָא
 40 לְעוֹלָם הַבְּרִיתָא שִׁיטַת רְבַנְן הִיא, הַפּוֹטְרִים בּוֹר מְכֹלִים, וְמַה שֶׁלֹּא
 41 כתבה חומר בשור שחייב על כלים, מְשֻׁם שְׁתָּנָא חֶלֶק מְחוּמְרוֹת
 42 הַשׁוֹר מִהַבּוֹר, שְׁיִירֵי חוּמְרָא זוֹ וְלֹא כְתַבָּה. שואלת הגמרא, מַאי
 43 שְׁיִירֵי דְתָא שְׁיִיר - איזו חומרא נוספת השאיר התנא ולא כתבה,
 44 שהשאיר גם את זו. עונה הגמרא, שְׁיִירֵי מְמוּן, שאם שור בעט בשק
 45 מלא כלים ושבסרם, או שנפל בבור חמור ועליו שק מלא תבואה
 46 וניזוקה התבואה, חייב על אף שהיו טמונים, ואילו אש שרפה
 47 דבר טמון, פטורה.
 48 הגמרא מתרצת באופן נוסף: אִיבְעִית אִימָא - ואם תרצה אמור,
 49 לְעוֹלָם הַבְּרִיתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, ולא כתבה חומר בשור מבור שהשור
 50 חייב בכלים, כיון שאף בור חייב בכלים, וְדְבַר שְׁאִין רְאוּי לָהּ - לאש,
 51 לֹא לְאִתְּנִי - אינו מרבה כֹּלִים, אִילָא הַכוּוְנָה לְאִתְּנִי -] לרבות]
 52 לִחְבָּה נִירוֹ - חרכה וקלקלה את שדהו החרושה, וּמְכַסְּקָה - חרכה
 53 אֵת אֲבָנֵי וְקַלְקַלָּה אוֹתָם, אך בבור לא שייך חיזוק של קרקע.
 54 מְתַקְנֵה לָהּ רַב אִשִּׁי עַל הַתִּירוּץ שֶׁהַבְּרִיתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְכַתְּבָה אֵת
 55 כֹּל הַחֹמְרוֹת, לִיתָנִי - שהברייתא תכתוב גם חוֹמֵר בְּשׁוֹר מְבִנְזֵקֵי
 56 שְׁהַשׁוֹר חֵיִב בּוֹ אֵם הֵמִית שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין, שהיה קדוש
 57 ליקרב על המזבח, ונפל בו מום ופראו שמותר באכילה, ואסור
 58 לגוזחו ולשתות את חלבו, ואם מת אסור להאכיל נבלתו לכלבים,
 59 מַה שְׁאִין בֶּן בְּבּוֹר, שאם נפל לתוכו שור פסולי המוקדשין ומת,

כבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קעג רש"י תוספות

1 **הוֹמֵר** בשור מבאש. הא דלא תני שהשור ביח משום דהוי בכלל מסור לחשו' דהכיב תלי
2 טעמא דפטור באש:
3 **שׂוֹר** טמון. דפטור באש ושור ובור חייב ופי' בוגן בעט שור בשק מלא כלים ושברן וכן
4 אם נפל בבור שק מלא תבואה חייב ולא דקל מילי דלאו בעלי חיים ממעטים
5 מתמור דבור כמו כלים כדאמר בסוף הפרה (דף
6 מה) גבי נפל לבור ותבאש מימיו לאתר נפילה
7 שהוא פטור משום דהוי שור בור ומים בליים.
8 **לִיחֶבֶה** נירו וסכסכה אבניו. גבי דש בנירו
9 פרשי' משא"כ בבור דלא שייך ביה
10 היזק קרקע משמע דהיי רוצה לפרש שן משא"כ
11 בבור דלא שייך ביה היזק ניר ואבנים וקשה לפי
12 דאם בן הנה יכול להוכיח במה היזקת קהאש
13 עושה בדבר הקבוע ששורף ביתו ושאר דברים
14 הקבועין אלא י"ל ליחבה נירו ודחייב אף על פי
15 שאין רגילות שתיקא אש ניר ואבנים כלל מה
16 שאין בן בבור דפחות מי' פטור ממיחה כיון דהיי
17 רגילות להמית כפחות מי':

18 **שְׁהַשׂוֹר** חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין בן
19 בבור. כדדרשין מוהמת יהיה לו מי
20 שהמת שלו וא"ת למה לי שור ולא אדם תיפוק
21 ליה מוהמתה יהיה לו מי שהמת שלו כדפטרין שור
22 פסולי המוקדשין דמת אסור בתנאה ודרשין
23 גזירה שיהו שם שם מעגלה צרופה בפרק אין
24 מעמידין (ע"ז כט) ואי משום שהשער מותר
25 כדאמרין בפ"ק דערבין (דף ה) ה"ג שער שור
26 פסולי המוקדשין מותר כדאמרין בכבורות פ"ג
27 (דף כה) ואפילו הכי כיון שיעקר אסור חשיב אין
28 המת שלו וי"ל דוהמת יהיה לו משמע בשור
29 ולא ממעטי מיניה אדם תרע מופרין ב"פ הפרה
30 (לקמן ג) ואיפוך אגב פירוש והמת יהיה לו
31 דשור נדרוש למי שהמת שלו והכי מצו למימר
32 הכי והא בשור משלם כופר וא"ע"פ שאין המת
33 שלו אלא על כרחיך לא חיישין בהכי בדפרישית
34 דאשור קאי ובלאו הכי לא קשיא מידי למאי
35 דפרישית לעיל דשור ולא אדם איצטרך לעבד
36 ולנכרי הקניו לישראל שפנל לבור דההוא שרי
37 בתנאה:

38 **אֲחֵרוֹן** חייב. גם אנוקין וראשון פטור ממוכס
39 ובפ' הפרה (לקמן נא) מפרש טעם
40 דכתיב כי יכרה אחר ולא שנים לחיובי בתרא
41 אתי ולא קמא דאמר קרא והמת יהיה לו ההוא
42 דקא עביד שיעור מיתה:
43 **וְתוֹ** ליפא. וא"ת נתי גמי דאיכא טובא אטו כי
44 רובלא לחישיב וליזיל וי"ל משום דדחיק
45 לאוקמי מתני' דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה
46 והיה יכול להעמיד בניזקין וא"ת ולזקמא בוגן
47 שלא היה בו הבל למיתה ולא הבל לניזוקין שהיה
48 רוחבו יתר על עומקו ובא אחר וסידר וכידי דמונה
49 רבי דהאחרון חייב בן למיתה בן לניזוקין כדאמר
50 רב פפא בפרק הפרה (לקמן דף נא) וי"ל דאין זה
51 מקצת נזקו דאחרון עבד הבל.
52 **בְּנֵיזוֹן** פפא בר אבא. מפרש רשב"ם דנקט פפא בר
53 אבא לפי שלשמה בני אדם הוא שאול לכל
54 הכא מאיליו לישב עליה פי סתם חספל עשוי לכך ותוי במתה מחמת מלאכה אכל פפא בר אבא
55 קאי מדקאמר בסמוך דאי לא אי לא היה יתבין פורתא וקיימין משמע דאם היה נשיר היה חייב ומיהו לפי
56 המסקנא דמשני דבהרי"ך דקסמך עלייהו אין צריך לפרש דחייב אלא אחרון בלבד
57 ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם שישבו על ספסל אחד של אלמנה ושברוהו ור"ר עוריאיל חייב לשלם ור"ת
58 מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במקמא דכחו בנופו דמי ודוקא פפא
59 בר אבא שהוא אדם כבוד ומתוך כבודו מונען לעמוד אכל שאר בני אדם שאין כבודין כל
60 כל רב ואין מליכתו מעבב מלעמוד איתרו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי זה צריך
61 לומר דרב
62 פפא עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליפא:

1 **מִה שְׂאִין בן פאש** אש לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לכרוח ואם כפות הוא המכוער
2 חייב מיתה וקם ליה בדרבה מיניה כדמפרש לקמן בפרק הבנוס צאן לדיר (דף סא) וכן
3 **שְׂאִין ראוי** לקמן מפרש לה כל שור דקמני הקא בקרו קמיידי ולא בשן ורגלי חייב בו את
4 הכלים. אם שיברן בגניחה או בבעיטה שהיא תולדה דקרן כלים אין ראויין לאש שאין
5 דרך להסיק בכלים: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן
6 בפרק שור שנגנח את הפרה (לקמן דף ג) אלא
7 לעולם רבנן היא. ודקשיא לך ליתני חומר בשור
8 שחייב בו את הכלים כו' תנא ושירי: שירי טמון.
9 דהנה ליה למתני חומר בשור ובור מבאש שאם
10 בעט שור בשק מלא כלים ושברן חייב או אם
11 נפל חמור בבור וקלין שק מלא תבואה חייב
12 ואע"ג דטמון בשק מה שאין בן באש דנפקא לן
13 (לקמן דף ס) מאו הקמה דאינו חייב אלא בגליה
14 שור פסולי המוקדשין. שפנה ונפל בבור פטור
15 בעל הבור דחייב שמת (כא בעל הבור ישלם
16 והמת יהיה לו נזק זה שאין המת שלו דאע"ג
17 דנפדה אם מת אסור להאכילו לכלבים
18 כדאמרין בכבורות (דף ט) תבואה ולא גיזר בשר
19 ולא חלב ואכלת ולא לכלבים ובפסולי
20 המוקדשין הקבוע מדרב ואם נגזרו שור חייב
21 דהא כתיב שור רעהו וכיון דנפדה שור רעהו
22 קרינא ביה ואע"ג דבשור נמי כתיב והמת יהיה
23 לו מוקמי ליה לקמן לבעלים מטפלים בגליה:
24 האי מאי לא גרסינן: אי אמרת בשלמא רבנן
25 אידי' דשירי. טמון וכלים שיר נמי האי: אלא אי
26 אמרת ר' יהודה. ואין כאן שירי דהא כלים בבור
27 וטמון באש רבי יהודה מחייב מאי שירי דהאי
28 שירי: דש בנירו. שאם דש השור בנירו ונתבחו
29 לכך שתי השוורין מלמדוין בדישה תולדה
30 דקרן היא שכונתה להזיק וחיוב לשלם דמי נירו
31 שקילקל מה שאין בן בבור דלא שייך ביה היזק
32 קרקע: והא קמני. לעיל בשור שדרכו לילך
33 ולהזיק וכל נזקין בכלי: האחרון חייב. בין מת בו
34 השור בין ודוק וטעמא מפרש לקמן מקראי
35 בפרק שור שנגנח את הפרה: אחר אחרון למיתה.
36 אם מת השור לא ישלם הראשון כלום דט'
37 טפחים אין בהם כדי להמית: אחר שניהם לניזוק.
38 דאם הוזק השור ולא מת ישלמו בין שניהם: רב
39 **פפא אבא**. מתניתין דקמני בהכשר כל נזקו דאין
40 חייב אלא אחרון במיתה שמת השור קמיידי:
41 ודברי הבל. דאפי' רבי קאמר אחר אחרון
42 למיתה: ותו ליפא. למימר בהכשר כל נזקו: והא
43 איכא. למימר תו בוגן אי איתרמי דמסר שורו כו'
44 ומסברא קמקשי ליה רבי זירא ואינה משנה:
45 ופשע בו. שהקה לו ולא שגור:
46 א

1 **חומר בשור מבאש חומר באש מבשור חומר בשור**
2 **מבאש שהשור משלם כופר וחייב בשלשים של עבד**
3 **נגמר דינו אסור בהנאה מסור לחרש שומה וקמן חייב**
4 **מה שאין בן באש חומר באש מבשור שהאש מוערת**
5 **מתחלתה מה שאין בן בשור חומר באש מבבור**
6 **וחומר בבור מבאש חומר בבור מבאש שתחילת**
7 **עשייתו לנזק מסור לחרש שומה וקמן חייב משא"כ**
8 **באש חומר באש מבבור שהאש דרפה לילך ולהזיק**
9 **ומוערת לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו**
10 **ראוי לה מה שאין בן בבור ולהתני חומר בשור מבבור**
11 **שהשור חייב בו את הכלים מה שאין בן בבור הא**
12 **מני ר' יהודה היא דמחייב על נזקין פלים בבור אי**
13 **רבי יהודה אימא סיפא חומר באש מבבור שהאש**
14 **דרפה לילך ולהזיק ומוערת לאכול בין דבר הראוי לה**
15 **ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין בן בבור דבר**
16 **הראוי לה מאי ניהו עצים דבר שאין ראוי לה מאי**
17 **ניהו פלים מה שאין בן בבור אי ר' יהודה הא**
18 **אמרת מחייב היה ר' יהודה על נזקין פלים בבור אלא**
19 **לעולם רבנן היא ותנא ושירי מאי שירי דהאי שירי**
20 **שירי טמון איבעית אימא לעולם ר' יהודה ודבר שאין**
21 **ראוי לה לאו לאתניו פלים אלא לאתניו ליחבה נירו**
22 **וסכסכה אבניו מתקוף לה רב אשי ליתני חומר בשור**
23 **מבבור שהשור חייב בו שור פסולי המוקדשין מה**
24 **שאין בן בבור אי אמרת בשלמא רבנן היא אידי**
25 **דשירי יהי שירי נמי יהי אלא אי אמרת ר' יהודה**
26 **מאי שירי דהאי שירי שירי דש בנירו אי משום**
27 **דש בנירו לאו שיריא הוא דהתנא שכן דרבו לילך**
28 **ולזהיק: הכשרתי במקצת נזקו: תנו רבנן הכשרתי**
29 **מקצת נזקו הכתי בתשלומי נזקו בהכשר כל נזקו**
30 **ביצר החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה**
31 **האחרון חייב ודלא כרבי דתנא החופר בור תשעה**
32 **ובא אחר והשלימו לעשרה אחרון חייב רבי אומר**
33 **אחר אחרון למיתה אחר שניהם לניזוקין רב פפא אמר**

34 **למיתה ודברי הבל איפא דאמרי לימא דלא כרבי אמר רב פפא למיתה ודברי הבל מתקוף**
35 **לה רבי זירא ותו ליפא והא איפא מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק**
36 **חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא היה מינטר פשיטא דאיהו קעביד אלא דבלאו**
37 **איהו נמי מינטר מאי קעביד מתקוף לה רב ששת והא איפא מרבה בחבילה היכי דמי**
38 א

1 **מאי** קעביד. בבולא שמעתין צ"ל מאי קעביד טפי מאחריני וישלם כל אחד חלקו ואין
 2 לומר דליפטר דתנאי פרק הפרה (לקמן נא.) אחד החוקק בור לי' ובא אחד והשלימו
 3 לעשרים ובא אחד והשלימו לשלשים כולם תיבין אע"ג דבלאו איהו הוה מתא מיהו ביה
 4 צריך לדרקדק וכי בשביל השלשין איש עץ בתוך אש גדולה יתחייב לה לא דמי אלא
 5 לאחד שוופר בור י' ובא אחד והשלימו ל"א:

6 **בולין** שטורין. ויבש להאשון כדי להמית דבשאין
 7 בו כדי להמית אפילו לרבנן אחרון תיבין
 8 כדמובח בפ' כל העשרין (סנהדרין דף עח.)
 9 **ישלמנהו**. בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם
 10 ישלם אבל ישלמנה משמע
 11 שהבזקמה עצמה ישלם והא' אפשר שכתב מתא
 12 לפיכך יש לדרוש ישלמנה:

13 **לא** ישלם. אע"ג דקרא בשומר שכתב תיבין
 14 דקטור מונוקסן מימ מדכתביב עד הטרפה
 15 לא ישלם יש ללמוד דהיא דישלם לא ישלם
 16 כלום בשביל הטרפה עצמה:
 17 **הא** משום דמילא כו'. כלומר מתא מתייהו לא
 18 אתנא אבל מתרתייהו אתנא במה הצד ולא
 19 חש להתרין ולדרקדק ביה:

20 **לא** נצרכא אלא לפחת בבילה. אע"ג דבפ'
 21 המניה (לקמן לד.) אמרין ביהודה בשעת
 22 העקמה בדין משום דקרא דתורא קבירא בי'
 23 הדין משום דלא מתא ויש לו להמתין עד
 24 שתתרא אכל הקא מיך היה לו למקרה:
 17 **וה האחרון תיבין מפני שקורב את מיתתו בקטלא לא**

18 **קמירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמירי ולא** והא אוקמינן דלא פרבי דלא כר' וברבנן
 19 **מוקמינן ר' יהודה בן בתרא ולא רבנן לא מוקמינן.** תבתי בתשלומי נוקו: תבתי בנגון
 20 **לא קתני אלא בתשלומי נוקו תניא להא דתנו רבנן תשלומי נוק מלמד שהבעלים מטפלין**
 21 **בבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה**
 22 **אלא ישלמנה רב פהנא אמר מהכא אם טרף יטרף וביאהו עד הטרפה לא ישלם עד טרפה**
 23 **ישלם טרפה עצמה לא ישלם חזקה אמר מהכא והמת יהיה לו לניזק וכן תנא דבי חזקיה**
 24 **והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק או אינו אלא למוזיק אמרת לא פד היה מאי לא פד**
 25 **יהיה אמר אביי אי ס"ד נבילה דמוזיק הויה לכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמת**
 26 **יהיה לו לפה לי ש"מ לניזק וצרכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא**

27 **שכיחא אבל טרפה דשכיחא אימא לא צרכא ואי אשמועינן טרפה משום דמילא אבל**
 28 **מכה בהמה דבדידום אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שכיחא והא משום**
 29 **דמילא אבל והמת יהיה לו דשכיחא ובדידום אימא לא ואי אשמועינן המת יהיה לו משום**
 30 **דממונא קא מוזיק אבל הכא דבגופא מוזיק אימא לא צרכא א"ל רב פהנא לרב אלא טעמא**
 31 **דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמנא נבילה דמוזיק הויה השתא אי אית ליה**
 32 **לדידיה פמה טרפות יהיב ליה דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין דידיה מבעיא**
 33 **לא נצרכא אלא לפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף וביאהו עד**

הבעלים מטפלין בבילה. כלומר נטלין את הבילה: ישלמנה. משמע שישלם המותר: וביאהו עד. דריש השתא הכי אם טרף יטרף השור בפשיעתו של שומר שכתב דלא קרא בשומר
 שכתב תיבין כדאמרין בהשואל (ב"מ דף צג.) פרשה שניה נאמרה בשומר שכתב דלא קרא בשומר שכתב דלא קרא בשומר שכתב דלא קרא בשומר שכתב דלא קרא בשומר
 נטורח בבילה למוזיק. אי ס"ד נבילה דמוזיק. והאי המת יהיה לו למוזיק קאמר: ולשתוק. קרא מיניה דלא אצטרף להכי דפשיטא לן בין דשלם שור תחת השור נבילה שלו היא:
 לניזק. שישלמו בדידים ועליו ישלם המוזיק: מכה בהמה לא שכיחא. שיהא אדם מוזיק בהמה של חברו לפיכך לא החמיר עליו הכתוב לטרוד במכירת הבילה: טרפה דמילא. שהזאב
 טרפה והשומר לא נתחנן אמטו להכי חס רחמנא עליה דלא למיטרח בבילה: דבדידום. קא מוזיק אימא על המוזיק לטרוד בבילה ומשלם הדימים קמיל: והמת יהיה לו. משתעי בשור
 נגח דשכיח ובדידים הוא ממש (שהשור) שהוא (ממנו של מוזיק) נתחנן לזוהי: שומר שכתב. שפשע ונטרפה על ידי זאב כנזק גופו חשיב ליה שחרי היה עליו לשומרה: השתא אי הו
 ליה טרפות. למוזיק כשיער כל דמי נוקו הוה יהיב ליה בעל כרחיה דניזק דאמר מר ישיב לרבות כו' דידיה מבעיא: לא נצרכא. הא דכתב קרא דניזק מטפל בבילה: אלא לפחת
 נבילה. דהכי אמר רחמנא דמשעת מיתה קאי ברשותיה דניזק ואם הטרף ופחתה דמים משעת מיתה ועד שעת העקמה בדין פסיכא דניזק הוא ומשלם ליה מוזיק מה שהנזק היה: וי

בא
 על הדימים שהיתה נבילה שוה בשעת מיתה:
 ופמור

56 מתרצת הגמרא, דלא פרייז ופרקן - להעמיד כשית חכמים
 57 שהלכה כמותם ולא כרבי, מוקמינן - מעמידים, אבל פרייז ויהיה
 58 פן פתירא שאין הלכה כמותו, ולא פרייז שהלכה כמותם, לא
 59 מוקמינן - לא מעמידים:
 60 שנינו במשנה, הכשרתי במקצת נזק, חתתי בתשלומי נזקו כהכשר
 61 כל נזקו: מדרקת הגמרא, 'חתתי פניקו' לא פתני - לא כתוב,
 62 שיתפרש שהמויק משלם דמי שור חי, ונוטל את הנבילה, אלא
 63 כתוב 'חבתי בתשלומי נזקו', לשון השלמה, שהניקו נוטל את
 64 הנבילה, והמויק משלים לו את ההפרש שבין דמי שור חי לבין דמי
 65 הנבילה. תנינא להא דתנו רבנן - שנינו בדקדוק המשנה את מה
 66 שנאמר בברייתא, שמה ששנינו בסיפא 'כשהויק חב המויק לשלם
 67 'תשלומי נזק', מלמד שהעלים מטפלין פניבילה, כלומר נוטלים את
 68 הנבילה.
 69 שואלת הגמרא, מנא הני מילי - מנין נלמד דין זה. עונה הגמרא,
 70 אמר רבי אמי, דאמר קרא באדם שהויק בהמה (ויקרא כד יח), 'מכה
 71 נפש בהמה ושלמנה', אל תקרי - את הפסוק בניקוד 'שלמנה', אלא
 72 בניקוד 'שלמנה', שישלים את ההפרש שבין דמי שור חי לדמי
 73 נבילה. רב פהנא אמר, דין זה נלמד מהקא - מפסוק זה, נאמר
 74 בשומר בהמה בשכר (שמות כב יב), 'אם פורו ופורו ויבאו ער,
 75 המורפה לא ישלם', ויש לדרוש את הפסוק, שאם נטרפה בפשיעה
 76 יביא את דמיה, אך רק עד מורפה - עד דמי הנבילה ישלם, אך
 77 מורפה עצמה - את דמי הנבילה, לא ישלם, אלא הניקו נוטל אותה
 78 ומוכרה.
 79 חזקתה אמר, דין זה נלמד מהקא - מפסוק זה, נאמר בשור שנגח
 80 שור והרגו (שמות כא לו), 'שלם ישלם וגו', והמת יהיה לו,
 81 שהנבילה תהיה לניקו. וכן תנא דבי חזקתה - וכן שנו ברייתא בבית
 82 מדרשו של חזקתה, 'המת יהיה לו', לניקו, ואם תשאל, אתה אמר
 83 ש'לו' הכוונה לניקו, או אינו לניקו אלא למויק. עונה הברייתא,
 84 אמרת, לא פד היה - אין לומר כך. שואלת הגמרא, מאי - מה
 85 הכוונה לא פד היה. עונה הגמרא, אמר אביו, אי פלקא דעתך - אם
 86 עולה בדעתך שהנבילה דמויק תהיה ו- שייכת למויק, ליכתוב
 87 דהמנא - שייכת הפסוק רק 'שלם ישלם שור תחת השור',
 88 ולישתוק, 'המת יהיה לו' למה לי - מדוע הוצרך לכתוב, הלא
 89 פשוט שאם משלם כל דמי השור החי, שמקבל את הנבילה, ומכך
 90 שכתב 'המת יהיה לו', שמע מינה שהנבילה שייכת לניקו,
 91 ובהכרח שמנכים את דמיה מתשלום הנזק.
 92 נמצא שיש שלשה פסוקים שבעלים שבעלים נבילה: א. באדם
 93 שהויק בהמה. ב. בשומר שכר. ג. בשור שהויק שור. הגמרא
 94 מבארת מדוע הוצרכו שלשה מקורות: וצריכא - וצריך את
 95 שלשתם. דאי פתב דהמנא רק 'מכה פהמה ושלמנה', שנאמר באדם
 96 שהויק בהמה בימים, היה מקום לומר שדווקא בו הקילו שלא
 97 יטפל בנבילה, משום דלא שכיחא - שאינו מצוי שאדם מויק בהמה,
 98 אבל מורפה דשכיחא - שמצוי שהבהמה תיטרף, והיה צריך לשמור
 99 מכך, אימא - אומר לא להקל עליו, לכן צריכא פסוק בשומר
 100 שבעלים מטפלים בנבילה. ואי אשמועינן רק מורפה - בשומר
 101 שהבהמה נטרפה, הייתי אומר שדווקא בו הקילו, משום דמילא
 102 הזב טרף אותה, בלא כוונת השומר, אבל מכה פהמה דבימים
 103 הויק, אימא - אומר לא להקל עליו, לכן הוצרכו שני פסוקים אלו.
 104
 105 ואי אשמועינן רק הני תרי - שני פסוקים אלו, באדם שהויק בהמה
 106 ובשומר, הייתי אומר שדווקא בשני אלו הקילו, הא - באדם
 107 שהויק בהמה, משום דלא שכיחא שאדם יויק בהמה, והא -
 108 ובשומר, משום דמילא - שלא הויק בימים, אבל 'המת יהיה לו'
 109 שנאמר בשור שנגח שור, כיון דשכיחא - שמצוי ששור נוגח שור,
 110 ובימים - שהשור מויק במעשה ובכוונה, אימא - אומר לא להקל

1 אי דבלאו איהו לא אולא - אם בלעדיו לא היתה הולכת לגדיש,
 2 פשיטא שחייב, שהרי הכשיר את כל הנזק, אלא דבלאו איהו אולא
 3 - שגם בלעדיו היתה הולכת, מאי קא עביד - מה עשה בהוספת
 4 חבילה, ופטור, ולכן לא הביאה הברייתא את האופן הזה.
 5 מקשה הגמרא עוד: מתקנה לה ו- הקשה רב פפא, מדוע נקטה
 6 הברייתא אופן שהשלים את הבור לעשרה, והא אימא הא דתנא
 7 - והלא יש אופן ששנינו בברייתא, המשה שישבו על ספסל אחד
 8 ולא שקרוהו, וכן אהד וישב עליו ושקרו, האחרון חייב. ואמר רב
 9 פפא, שמדובר שהיו כבדים מאד גזון פפא בר אמא שהיה בעל
 10 בשר, הרי שעל אף שהכשיר רק מקצת הנזק כשהוסיף כובד, חייב
 11 בכל הנזק.
 12 מתרצת הגמרא, זה אינו דוגמא להכשרתי מקצת נזקו, שהרי
 13 היכי דמי - באיזה אופן מדובר, אילמא דבלאו איהו לא איתבר -
 14 אם נאמר שבלעדיו לא היה נשבר, פשיטא שחייב, שהרי הוא
 15 הכשיר את כל הנזק. אלא נאמר דבלאו איהו נמי איתבר - שגם
 16 בלעדיו היה נשבר, מאי קעביד - מה עשה האחרון, ויש לפטור
 17 לגמרי.
 18 מקשה הגמרא, סוף סוף, מתניתא היכא מתרצא - איך תתישב
 19 הברייתא של חמשה שישבו על ספסל, שהרי אם בלעדי האחרון
 20 לא היה נשבר, פשיטא, ואם בלעדיו גם היה נשבר, פטור. מתרצת
 21 הגמרא, לא צריכא הברייתא לומר זאת, אלא באופן דבלאו איהו
 22 הוי מתבר פתרי שעי - שבלעדיו היה נשבר בשתיים שהחמשה
 23 ישבו עליו, והשתא - ועתה שישב האחרון, איתבר פתרי שעי -
 24 נשבר בשעה, דאמרי ליה - שהחמשה אומרים לו, אי לא את -
 25 לולי שהתיישבת, הוי ותבינן מפי פורתא - היינו יושבים עוד מעט
 26 זמן, וקיימין - ונעמידים קודם שיעברו שתיים, ולא היה נשבר,
 27 ועתה שהתיישבת שברת.
 28 מקשה הגמרא, בין באופן שולוי האחרון לא היה נשבר כלל, ובין
 29 באופן שהיה נשבר אחר שתיים, ולימא להו - שיאמר להם
 30 האחרון, אי לא אתון - ועתה שישבתם על הספסל, בדידי לא הוה
 31 מתבר - בישיבתי לבד לא היה נשבר, וכשישבתו היה עליכם
 32 לעמוד, וכיון שלא עמדתם עליכם להתחייב כמוני.
 33 מתרצת הגמרא, באמת לולי האחרון לא היה נשבר, ולא צריכא
 34 הברייתא לומר שחייב, אלא באופן דפתידי דקמיהו - שבעודו
 35 עומד ונשען עליהם, תבר - שבר, ואף שלא ישב, חייב. מקשה
 36 הגמרא, פשיטא שהוא חייב. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - שמה
 37 תאמר שהשובר בכחו לא פשובר בגופו דמי, ובכך שנשען עליהם
 38 אינו אלא גרמא בנויקין שפטור, קא משמע לן הברייתא, דשביה
 39 בכחו פשובר בגופו דמי, דכל היכא דגופו תבר - שכל שאם
 40 שובר בגופו חייב, כחו נמי תבר - גם אם שובר בכחו חייב.
 41 מקשה הגמרא עוד: מדוע נקטה הברייתא אופן שהשלים את הבור
 42 לעשרה, ותו ליכא - וכי אין אופן נוסף שהכשיר מקצת הנזק וחייב
 43 בכל, והא אימא הא דתנא - והרי יש אופן ששנינו בברייתא, הפוהו
 44 עשרה בני אדם בעשר מקלות, בין פת אחת בין פה אחר זה, ופת,
 45 כולן פטורין ממיתה. רבי יהודה פן פתירא אומר, אם הכוהו פוה
 46 אחר זה, האחרון חייב, מפני שקורב את מיתתו, ואף על הריגת
 47 מקצת נפש חייב מיתה. הרי שאף שהאחרון הכשיר רק את מקצת
 48 המיתה, לרבי יהודה פן פתירא חייב על הריגת המוכה.
 49 מתרצת הגמרא, בקטלא לא קמיירי - הברייתא אינה מדברת
 50 במיתה. ואיבעית אימא - ואם תרצה, אמור לתרץ, פלוגתא לא
 51 קמיירי - הברייתא לא מדברת באופן שנחלקו תנאים, ובזה נחלקו
 52 רבי יהודה פן פתירא ורבנן.
 53 מקשה הגמרא, ולא - וכי לא הביאה הברייתא אופן השנוי
 54 במקלוות, והא אוקמינן - והרי העמדנו את החופר בור תשעה
 55 והשלימו אחר לעשרה, דלא פרייז הסובר ששניהם חייבים בנוקין.

החלכה: איתמר, אמר עולא אמר רבי אלעזר, שמין לגנב ולגנול.
 ואילו רב פפי אמר, אין שמין להם. והלכתא, שאין שמין לא לגנב
 ולא לגנול, אכל לשואל שמין, פדרב פהנא ורב אפי - ובקושיית רב
 כהנא ורב אסי לרב.
 אגב שהובאה מימרא של עולא בשם רבי אלעזר שממין לגנב
 ולגנול, מביאה הגמרא מימרות נוספות של עולא בשם רבי
 אלעזר. הסוגיא דלהלן עוסקת בספק טומאת לידה של אשה:
 נאמר בתורה (ויקרא יב א-ב) שכל יולדת - אף אם לא יצא דם,
 מונה ימי טומאה וימי טהרה. אם הולד נקיבה, מונה ארבעה עשר
 ימי טומאה, שאסורה לבעלה ומטמאת את הטהרות שנוגעת בהם,
 וכשעברו ימים אלו טובלת וטהרת. ומונה שישים וששה ימי
 טהרה, שכל דם שתראה בהם טהורה. ואם הולד זכר, מונה שבעה
 ימי טומאה ושלישים ושלושה ימי טהרה.
 עם יצירת העובר במעי אמו נוצר עמו קרום שנקרא שליא ובתוכו
 הוא מונה, ופעמים שהולד מת ונימחו בתוך השליא. וכשאשה
 מפילה שליא נחשב הדבר כלידה, ויש לה טומאת לידה וימי
 טהרה. אך כיון שאין ידוע אם הולד היה זכר או נקיבה, מונה
 לחומרא שבעים ימי טומאה כשל נקיבה, וימי טהרה כשל זכר רק
 עד השלמת שלשים ושלושה ימים, שהם עשרים וששה ימי טהרה:
 ואמר עולא אמר רבי אלעזר, שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון
 ומקצתה יצאה ביום שני, חוששים שבמקצת השליא שיצאה ביום
 הראשון יצא רוב הולד, ונחשב הדבר ללידה, ולכן מונין לה
 ארבעה עשר ימי טומאה מן היום הראשון, וכל טהרות שנוגעה
 ביום הראשון טמאים מספק, אף אם לא יצא דם בלידת השליא.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא לעולא, מה דעתך לטמאה מהיום
 הראשון, מפני שחוששים לחימרא שמא יצא אז הולד, והלא
 חימרא דאתי לדי קולא הוא - חומרא זו מביאה אותה לדי קולא,
 דקא מטהרת לה מראשון - שאם תחל למנות ארבעה עשר ימי
 טומאה מהיום הראשון, ביום החמשה עשר תתחיל ימי טהרה, והרי
 יתכן שלא יצא רוב הולד אלא ביום השני והוא היום הראשון
 לטומאתה, והיום החמשה עשר הוא יום הארבעה עשר ללידה,
 ועדיין טמאה בטומאת לידה. אלא אמר רבא, אמנם לחוש שמא
 יצא רוב הולד ביום הראשון, חוששים, ומטמאה טהרות מספק,
 אבל מימא - למנות את ארבעה עשר ימי הטומאה, לא ממניא ו-
 אינה מונה! אלא לשני - מהיום השני, ורק ביום הששה עשר
 לתחילת יציאת השליא מתחילה ימי טהרה.
 שואלת הגמרא, מאי קא משמע לן - מה מחדש עולא שחושש
 לטמא טהרות כבר מהיום הראשון. עונה הגמרא, עולא מחדש
 דאין מקצת שליא בלא לך, שאף אם יצאה רק מקצת שליא ודאי
 שיש בה ולד, אלא שספק אם רוב הולד יצא באותו מקצת ונחשב
 לידה, או רק מיעוטו יצא ואינו נחשב לידה. שאם היתה יכולה
 לצאת מקצת שליא בלי ולד, לא היינו חוששים לטמא טהרות
 ביום הראשון, כיון שזה שתי חומרות, גם שהיה ולד בתוך אותו
 מקצת, וגם שזה היה רובו, ולא היינו מטמאים טהרות באופן זה.
 מקשה הגמרא, מדוע צריך להשמיענו שאין מקצת שליא בלא
 ולד, והלא תנינא - שנינו זאת במשנה (חולין עז), שעל בלא
 ששחיתת בהמה מתירה באכילה גם את העובר שבמעיה, אך
 שליא של בהמה שיצתה מקצתה מהבהמה קודם שחיתה, אסורה
 השליא באכילה גם החלק שנשאר בפנים, מפני ששליא היא סימן
 לך באשה, שודאי שיש ולד בשליא של אשה, וכן שליא היא סימן
 לך בקהמה, וכשיצאה מקצת שליא קודם השחיתה, כיון שבאותו
 מקצת שיצא ודאי יש ולד, חוששים שמא היה רובו באותו מקצת
 ונחשב כילוד, ואינו נותר בשחיתת האם. הרי שאין מקצת שליא
 בלי ולד, שאם היה מקצת שליא בלא ולד לא היינו אוסרים את
 כל השליא, מחמת שיש בזה ספק ספיקא, שמא באותו מקצת לא
 היה ולד, ואפילו היה ולד שמא לא היה רובו.
 מתרצת הגמרא, אי ממתינתין - אם נלמד זאת רק מהמשנה, הנה
 אמרינא - הייתי אומר,

יביא עדים שנטמאתה באונס, ופטור, ששומר שכר פטור באונס. אבא
 שאל אמר רביא עדותה - נבילה לבית דין, כדי שישומו כמה היא
 שוה. מאי לאו פהא קמיפלגין - האם לא בזה נחלקו, דמר - אבא
 שאל קבר, שפחת נבילה דניזק הוי, הניזק - שהוא המפקיד,
 מפסיד, ולכן אם פשע ונטרפה וחייב לשלם, יביא את הנבילה
 לבית דין כדי לדעת כמה היא שוה בשעת המיתה, ואת ההפרש
 בין שוויה כעת לבהמה חיה עליו להשלים. ומר - ותנא קמא, שלא
 דורש יביא עדותה לבית דין, קבר, שפחת הנבילה דמיזק הוי,
 המזיק - שהוא השומר שפשע, מפסיד, ואין לבית דין נפקא מינה
 כמה היא שוה בשעת מיתה.
 דוחה הגמרא, לא בזה נחלקו, אלא דבולי עלמא - לפי כולם, פחת
 נבילה דניזק, והכא פטורה נבילה קמיפלגין - וכאן נחלקו על מי
 מוטל לטרוח להביאה ממקום שמתה, אבא שאל שדורש יביא
 עדותה טובר שעל המזיק לטרוח בזה, ותנא קמא טובר שהטרוח
 מוטל על הניזק.
 ומביאה הגמרא ברייתא כאבא שאל: והתניא, אחרים אומרים,
 מניין שעל בעל הבור שהשור מת בתוכו להעלות את השור מבורו,
 תלמוד לומר (שמות כא לד), 'כסף ישיב לבעליו והמת', שמלבד
 תשלום הניזק צריך להשיב גם את הנבילה ולהעלותה מהבור.
 מקשה הגמרא, אמר ליה אביי לרבא, האי - פסוק זה המלמד שעל
 המזיק מוטל מורה נבילה, היכי דמי ו- באיזה אופן מדובר, אולימא
 דבבירא שווא וזו - אם נאמר שבתוך חור שווה הנבילה זו אחר,
 ואנדרא - ועל שפת הבור, שווא ארבע עשר, מדוע צריך פסוק לזה,
 הרי כי מרה להעלותה בגנפשיה מרה - לעצמו הוא טורח, שבכך
 ישלם פחות.
 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבא לאביי, לא צריכא את הפסוק, אלא
 באופן דבבירא - שבתוך הבור שווא הנבילה וזו, ואנדרא - ועל
 שפת הבור נמי שווא וזו, ואין לו כל רווח בהעלאתה, ולכן צריך
 פסוק שחייב להעלותה.
 שואלת הגמרא, ופי איכא בהאי גוונא - וכי יש מציאות כזו
 ששוויה בבור ועל שפת הבור שוה, והלא צריך לשכור פועלים
 כדי להעלותה. עונה הגמרא, אין - אכן יש מציאות כזו, דהא אמרי
 אינשי ו- שהרי אנשים אומרים, כשורא פמתא בוווא - קורה
 כשורא בעיר נמכרת בווז, כשורא בדברא בוווא - וגם כשהיא
 בשדה היא נמכרת בווז, אף שצריך לשכור פועלים להביאה לעיר.
 אחר שלמדנו שהנבילה שייכת לניזק ועל המזיק רק להשלים
 שור, חי, הגמרא דנה מה דינם של גנב גולן ושואל בזה: אמר
 שמואל, נהנו הדיינים, שאין שמין את הנבילה או את השברים, לא
 לגנב ולא לגול, אלא לגנול, אלא לגנול. שאם אדם גנב או גול בהמה ומתה או
 כלי ונשבר, אין שמין כמה שוה החפץ עתה וישלים לבעליו את
 השאר, אלא עליו לשלם כלי או בהמה שלמים, והשברים שלו.
 אבל בניזקין השברים של הניזק, והמזיק רק משלים את התפרש
 לכלי שלם. ומוסיף שמואל, ואני אומר, אף לשואל, ואבא - ורב
 מודה לי בזה.
 איבעיא להו - הסתפקו בני הישיבה, הכי קאמר - האם כך אמר
 שמואל, אף לשואל שמין, כניזקין, ואבא מודה לי. או דלמא הכי
 קאמר ו- או שמא כך אמרו, ואני אומר, אף לשואל אין שמין, כגנב
 וגול, ואבא מודה לי.
 הגמרא פורשת את הספק ממעשה שהיה: תא שמע, דההוא גברא
 דשאל רבא מחבירו - שהיה אדם ששאל גרון מחבירו, תבירא -
 שבר את הגרון בפשיעה. אהא לקמיה דרב - בא לפני רב לשאל
 אם עליו לשלם, אמר ליה רב, ויל שלים ליה נרנא מעליא ו- לך שלם
 לו גרון מעולתו. שמע מינה שאין לשואל. שואלת הגמרא,
 אדרבא - יש ראייה להיפך, מדאמרי ליה - מכך שאמרו רב פהנא
 ורב אפי לרב בתמיהה, דינא הכי - וכי כך הדין, ושתיק רב ולא ענה
 להם, משמע שהסכים עם שאלתם, ושמע מינה שמין לשואל את
 השברים, ועליו רק להשלים לגרון שלם.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדברי שמואל, ומכריעה את

בבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף יא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קעז

רש"י

1 וְפָטוּר. דְּשׁוּמֵר שֶׁכֶּר פְּטוּר בְּאוֹנְסֵין בְּדִכְתִּיבֵיהּ בִּיהּ וּמָת לֹא נִשְׁבַּר אִם נִשְׁבַּח אִין רֹאזָה שְׁבוּעָתָה
2 ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׂבִיחֵיהּ (שְׁמוּת כּוּב) יְבִיא עֵדוּתָהּ. נְבִילָה לְכַ"ד. לְשׁוּמָה כְּמָה הִיא שְׁוָה וְהָכִי
3 מִשְׁמַע קָרָא יְבִיאָהוּ עַד יְבִיא עֵדוּתָהּ בְּדִכְתִּיבֵיהּ (בְּרֵאשִׁית מַט) בְּכַפֵּר יֹאכֵל עַד דְּהֵינּוּ שְׁלַל
4 כְּדַמְתָּרְמִינָן דְּעָדָהּ מִפִּי מוֹרֵי. מָאי לָאוּ בְּהָא קְמִיפְלָנִי. דְּבִאוּנְסֵין הָא וְדָאי לֹא פְּלִיג אָבָא
5 שְׂאוּל לְמִימַר דָּאֲפִי נְטָרְפָה בְּאוֹנְסֵין אָלָא הָא חֲזִיב
6 דְּאִין שׁוּמֵר שֶׁכֶּר חֲזִיב בְּאוֹנְסֵין אָלָא ה' חֵיק אָם

1 יְבִיא עֵדִים שְׁנַמְרָפָה בְּאוֹנְסֵין וְפָטוּר אָבָא שְׂאוּל אוּמְר
2 יְבִיא עֵדוּתָהּ לְכַ"ד מָאי לָאוּ בְּהָא קְמִיפְלָנִי דְּמַר כְּסַב
3 פָּחַת נְבִילָה דְּנִינָן הוּוּ וְכֹמֵר כְּסַב דְּמִינָן הוּוּ לֹא דִכְ"ע
4 דְּנִינָן וְהָכָא בְּאוּרֵחַ נְבִילָה קְמִיפְלָנִי וְהִתְנַיָּא אַחֲרֵיהּ
5 אוּמְרִים מְנִינֵין שְׁעַל בְּעַל הַבוּר לְהַעֲלוֹת שׁוּר מְבוּרֵוּ
6 ח"ל כְּפָף יָשִׁיב לְבַעֲלוּ וְהִתָּה אָמַר לִיה אָבִי לְרָבָא
7 הָאִי מוֹרֵחַ נְבִילָה ה"ד אוּלְמָא דְּכַבְרֵיהּ שְׁוִיא וְזוּא
8 וְאַגְדָּא שְׁוִיא אֲרַבְעֵי בִּי מַרְחַ בְּדַנְפְּשִׁיהּ מַרְח א"ל
9 לֹא צְרִיכָא דְּכַבְרֵיהּ שְׁוִיא וְזוּא וְאַגְדָּא נְמוּ שְׁוִיא
10 וְזוּא וְמִי אוּכָא פְה"ג אִין דְּהָא אָמְרֵי אִינְשֵׁי כְּשׁוּרָא
11 כְּמִתָּה בּוּזָא כְּשׁוּרָא בְּדַבְרָא בּוּזָא אָמַר שְׁמוּאֵל אִין
12 שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגִזְלוֹן אִלָּא לְגִזְלוֹן וְאִנִּי אוּמַר אֶף
13 לְשׁוּאֵל וְאַבָּא מוֹרְחָ לִי אִיבְעִינָא לְהוּ ה"ק אֶף לְשׁוּאֵל
14 שְׁמִין וְאַבָּא מוֹרְחָ לִי אוּ דִלְמָא ה"ק וְאִנִּי אוּמַר אֶף
15 לְשׁוּאֵל אִין שְׁמִין וְאַבָּא מוֹרְחָ לִי ת"ש דְּהָהוּא גְבַרָא
16 דְּשְׂאוּל נְרָמָא מַחְבְּרִיהּ תְּבַרְחָ אַתָּה לְקַמִּיהּ דְּרַב א"ל
17 וְיֵל שְׁלִים לִיה נְרָמָא מְעַלְיָא ש"מ אִין שְׁמִין אֲדַרְבַּהּ
18 מְדַאמְרֵי לִיה רַב כְּהֵנָּה וְרַב אָפִי לְרַב דִּינָא הָכִי
19 וְשַׁתִּין ש"מ שְׁמִין אִתְמַר אָמַר עוּלָא א"ל אֲלַעְזָר
20 שְׁמִין לְגַבֵּי וְלְגִזְלוֹן רַב פְּפִי אָמַר אִין שְׁמִין וְהִלְכְתָּה
21 אִין שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגִזְלוֹן אָבָל לְשׁוּאֵל שְׁמִין
22 דְּרַב כְּהֵנָּה וְרַב אָפִי וְאָמַר עוּלָא א"ר אֲלַעְזָר שְׁלִיא
23 שְׁעִינְתָּה מְקַצְתָּה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּמְקַצְתָּה בְּיוֹם שְׁנֵי מוּזְנִין
24 לָהּ מִן הָרֵאשׁוֹן א"ל רָבָא מַה דְּעָתִיד לְחוּמְרָא חוּמְרָא
25 דְּאִתִּי לִידֵי קוּלָא הוּא דְקָא מְכַתְּרַת לָהּ מְרֵאשׁוֹן
26 אִלָּא אָמַר רָבָא לְחוּשׁ חוּשְׁשַׁת מִימְנָא לֹא מְמַנְיָא
27 אִלָּא לְשֵׁנֵי מָאי קמ"ל דְּאִין מְקַצַּת שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד
28 נִינְיָא שְׁלִיא שְׁעִינְתָּה מְקַצְתָּה אֲסוּרָה בְּאִכְלִיהּ סִימֵן
29 וְלָד בְּאִשְׁהּ סִימֵן וְלָד בְּבַהֲמָה אִי מְכַתְּרַת הוּרָה אִמְנֵינָא
30 רִישׁ

בְּשִׂאלְתוֹת

1 אָמַר לִי אָבָא וְלֹא כְּפִה דְּפִירֵשׁ
2 דְּמַנְהַג דְּיִינֵין כִּר הוּא:

1 אִין שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגִזְלוֹן. פ"ה אִין שְׁמִין
2 הַנְּבִילָה וְהַשְּׁבִירִים לְבַעֲלִים שְׁחִירֵי הַגָּב
3 הַפָּחַת אִלָּא יְשַׁלַּם בְּהֵמָה שְׁלִימָה וְכֹלִים מְעוּלִים
4 וְהַשְּׁבִירִים שְׁלוּ וְאֵעִיג דְּקִימָן קֵן יָשִׁיב לְרֵבוֹת שָׁה
5 כְּפֵף כְּכִסְף וְאָפִי סוּבִין גָּב וְגִזְלוֹן שְׁאִנִּי מִשְׁוֹם
6 דְּכַתִּיב אֲשֶׁר גֹּזַל בְּעִין שְׁגֹל הִלְכָר צָרִיךְ לְהַחֲזִיר
7 הַמְּזִילָה אוּ דְמִינָה לֹא סוּבִין וְכֵן מִשְׁמַע בְּרַחֲשֵׁל
8 מִנָּן שְׁאִין שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגִזְלוֹן אִיר אָבָא בֵּר
9 מְקַל חַיִּים עֲנִינִי יְשַׁלַּם וְלֹא מִתִּים עַד כְּדוֹן גְּבִיבָה
10 גֹּזַל כְּבִישׁ אִיר אָבָא בֵּר מְמַל וְהַשְּׁבִירִים הַמְּזִילָה אָשֶׁר
11 גֹּזַל כְּבִישׁ גֹּזַל הֵינְנוּ טַעְמָא דְּגָבֵב וְגִזְלוֹן קֵנוּ מִיךְ
12 כְּשֶׁהֲצִיאָנוּ מִרְשׁוֹת בְּעִלִּים אָבָל מוּיָק לֹא נִתְחַיֵּב
13 אִלָּא כְּמוּ שְׁהוּק וְהִיט דְּמִיד אֶף לְשׁוּאֵל בִּין
14 דְּחִיב בְּאוֹנְסֵין נְמָצָא שְׁפָקָא מְשַׁעָה שְׁחִיצִיא מִיד
15 הַכְּבִילִים וְהַדְּמִים הוּא דְנִתְחַיֵּב כְּמוּ גָבֵב וְגִזְלוֹן.
16 דְקָא מְסַתְּרַת לָהּ מְרֵאשׁוֹן. פִּירֵשׁ שְׁאִסְפֵּרַת י"ד
17 שֶׁל נִקְבָה מְרֵאשׁוֹן וְהַדְּמִים שְׁתָּרָהָ בְּט"ו
18 יְהוּוּ שְׁחִירֵין וְאִתְּ אָפִיאִי לֹא יְהוּוּ שְׁחִירֵין דְּלִמָּא
19 בְּיוֹם רֵאשׁוֹן יָצָא רֵאשׁוֹן אוּ רֵבוֹ וְאָפִי לֹא יָצָא
20 דְּלִמָּא הוּא נָכַר וְיֵל דְּלֹא מְצִי לְמַשְׁרֵי מַסְפַּק
21 סְפִיקָא דְּהוּוּ תֵרִי קְלוּ דְסַתְרֵי אֲתָדִיד שְׁאֵם תְּרָהָ
22 יוֹם מ"א תַּשְׁתְּרִי נְמִי מַסְפַּק סְפִיקָא דְשָׁמָא לֹא יָצָא
23 רֵבוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְאָפִי יָצָא רֵבוֹ דְּלִמָּא נִקְבָה הִיא
24 וְהַשְׁתָּא בְּתַחֲלִיל הַתְּרַנוּ מִשְׁוֹם דְשָׁמָא נָכַר הַשְׁתָּא
25 נִתְרַנוּ מִשְׁוֹם שְׁמָא נִקְבָה הִיר מִמָּה נִפְשֵׁךְ נַעֲשֶׂה
26 אִיסוּר וְכִהִי תָנִן בְּהַמְּפָלַת (נִדָּה טו) תַּשֵּׁב לִזְכָּר
27 וְלִנְקָבָה וְלִנְדָּה אֵעִיג דְּבִל אִיסוּר אָפִיא נַפְשִׁיהּ הִיר
28 סַפַּק סְפִיקָא: דְּאִין מְקַצַּת שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד וְאִת
29 לְר"א דְאָמַר חוּשְׁשַׁת מִשְׁוֹם דְּאִין מְקַצַּת שְׁלִיא
30 בְּלֹא וְלָד אָבָל אִם יְהִי מְקַצַּת שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד לֹא
31 יְהִיחָה חוּשְׁשַׁת ה'דִּי אִי בְּרַחֲדֵי אָפִי בְּחַד סְפִיקָא
32 מְטַהְרֵי וְכִהִי אָפִי בְּרַחֲדֵי אָפִי סְפִיקָא נְמוּ טַעַמָּא
33 דְּהָא תָנִן (שְׁהִירוֹת פ"ו מ"ד) כֵּל בְּלִפְסוּקֵי שְׁאִתָּה יְכוּל
34 לְהַרְבוֹת בְּרַחֲדֵי אָפִי סְפִיקָא טַעַמָּא וְיֵל
35 דְשְׁמַעְתִּין אִיירֵי לְעִנְוִן לְאוּסְרָה לְבַעֲלָהּ.
36 שְׁלִיא שְׁעִינְתָּה מְקַצְתָּה אֲסוּרָה בְּאִכְלִיהּ. פ"ה
37 אֲסוּרָה אָפִי מַה שְׁכַפְּנִים דְשָׁמָא בְּאוּתוּ

1 נְטָרְפָה בְּפִשְׁעִיהּ שְׁיָהָא בֵּר תְּשַׁלְמוּן יְבִיא עֵדוּתָהּ
2 וְיוֹסִיף מְבוֹתוֹ עַל הַדְּמִים שְׁהִיא שְׁוִיא שְׁוִיבַת
3 מִיתָה דְאִי מִשְׁוֹם דְּמִים דְּהִשְׁתָּה לֹא אִיבְעִינָךְ
4 דְּהִשְׁתָּה אִי אִית לִיה נְבִילוֹת אַחְרֵינְיָתָא יְהִיב
5 דְלֹא מְפִיק לִיה לְהָרֵךְ דְרָשָׁה כְּסַב פָּחַת נְבִילָה
6 דְמִינָן הוּוּ הִלְכָר לֹא מְצִי לְאוּקְמֵי לְקָרָא לְהָד
7 דְרָשָׁה דְאִי מִשְׁוֹם דְּמִים דְּהִשְׁתָּה לֹא אִיבְעִינָךְ
8 דְהָא תְנִינָא יְשִׁיב לְרֵבוֹת שְׁוִיבַת כְּסַפָּה בְּמִוֹרָח נְבִילָה
9 לְהַבִּיָּהּ מִמְקוֹם שְׁמַתָּה שֶׁם לְמִקוֹם שְׁהִתְהַה שֶׁם
10 אָבָא שְׁאוּל כְּסַב עַל הַמּוּיָק הוּא: וְהַתְנַיָּא.
11 בְּנִחוּתָא: כְּסַפָּה יְשִׁיב לְבַעֲלוֹ וְהַשְׁתָּה מִשְׁמַע שְׁאֶף
12 הַמֵּת יְשִׁיב לְבַעֲלוֹ: וְאוּרָא. שְׁפַת הַבוּר
13 בְּרַנְפִּישָׁה קָא בְּרַחֲ. וְרִיחֵי דְנַפְשִׁיהּ קָא עֵבִיד
14 דְשִׁימֵי לִיה לְנִינָן בְּדִמִי יְמִירֵי וְלָמָּה לִי קָרָא
15 דְהַתְנַת: כְּשׁוּרָא. קוּרְחָה: כְּבִדְרָא. כְּשׁוּדָה יְבִיא וְאֵעִיג
16 שְׁמַחוּסֵר הַבָּהּ לְעִיר נְכַמֵּר בּוּר: אָמַר שְׁמוּאֵל.
17 מְנַהַג דְּיִינֵין הוּא שְׁאִין שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגִזְלוֹן
18 שְׁאֵם גָּבֵב וְגִזְלוֹן בְּהֵמָה אוּ כְּלִים וְנִתְרַנוּ אֵצְלוּ אִין
19 שְׁמִין וְהַנְּבִילָה וְהַשְּׁבִירִים לְבַעֲלִים שְׁחִירֵין גָּבֵב
20 הַפָּחַת אִלָּא יְשַׁלַּם בְּהֵמָה וְכֹלִים מְעוּלִים
21 וְהַשְּׁבִירִים שְׁלוּ: אִלָּא לְגִזְלוֹן. שְׁמִין בְּדִכְתִּיב וְהַמֵּת
22 יְהִיחָה לֹא וְאִנִּי אוּמַר אֶף לְשׁוּאֵל וְאַבָּא מוֹרְחָ לִי.
23 רַב אֶף לְשׁוּאֵל שְׁמִין. וְאַנְזִיקוֹן קָאִי: אוּ דִלְמָא אֶף
24 לְשׁוּאֵל אִין שְׁמִין. וְהָאִי אֶף אֲנָבֵב וְגִזְלוֹן קָאִי:
25 מְדַאמְרֵי לִי רַב כְּהֵנָּה וְרַב אָפִי. כְּבָבָא מְצִיעָה
26 כְּפִי לְשׁוּאֵל הִיר עוֹג: שְׁלִיא שְׁעִינְתָּה כו"ל. דְקִימֵל
27 הַמְּפַלַּת שְׁלִיא יִשְׁבַּת עֲלֶיהָ יְמִי טַעְמָאִי וְיַמִּי
28 שְׁתָּרָה שְׁאִין שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד אִלָּא שְׁנִימֵין
29 בְּתוּכָה: מוּזְנִין לָהּ מִן הָרֵאשׁוֹן. דְּמִיּוֹם רֵאשׁוֹן
30 טַעְמָאִי וְאָפִי הָנָא לִידָה וְיִשְׁתָּה: לְחוּמְרָא:
31 דְמַטְמָאִין טְהוֹרֵת שְׁנַנְגָּה בְּרֵאשׁוֹן מִשְׁעַת יִצְתָּה
32 שְׁלִיא: דְקָא מְסַתְּרַת לָהּ מְרֵאשׁוֹן. שְׁתָּה אֲסוּרָת
33 י"ד שֶׁל נִקְבָה עִם יוֹם רֵאשׁוֹן וְדְמִים שְׁתָּרָהָ
34 בְּיוֹם ט"ו שְׁחִירֵין דְּהֵינּוּ קוּלָא דְאִי חוּקָא מְנַיָּא
35 מְשִׁנִּי לֹא תִיְהִי לִי יְמִי שְׁתָּרָה עַד לְמַחֲרָ: חוּשְׁשַׁת
36 לְטַמְא טְהוֹרֵת שְׁתַּגַּע בְּרֵאשׁוֹן. מִימְנָא לֹא
37 מְמַנְיָא. שְׁכַפְּנִים דְנִקְבָה אִלָּא מְשִׁנִּי: מָאי קמ"ל.
38 יָצָא בְּאוּתוּ מְקַצַּת וּמְכִי נִפַק רֵבוֹ לִיה לִיל כִּילְוֵד כְּדַאמְרִין בְּמַסְכַּת נְדָה (דף כח) יָצָא
39 מְחוּתָר אוּ מְסוּרָה עַד שְׁיָצֵא רֵבוֹ וּמִימְנָא דְדָאי לֹא מְנַיָּא מְרֵאשׁוֹן דְשָׁמָא לֹא נִפַק רֵבוֹא
40 עַד שְׁנֵי דָאי שֶׁ מְקַצַּת שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד לֹא יְהִי חוּשְׁשַׁת לְטַמְא טְהוֹרֵת דְכוּלִי הָאִי לֹא
41 חוּשְׁשַׁת יְנִימָא תְרִי חוּמְרֵי דְלִמָּא נִפְקָא וְרֵבוֹ נִפְקָא: שְׁלִיא. שֶׁל בְּהֵמָה: שְׁעִינְתָּה מְקַצְתָּה.
42 קוּדָם שְׁחִיטַת הַבְּהֵמָה: אֲסוּרָה. כּוּלָּה וְאֵעִיף שְׁאִין בְּה וְלָד: ה"ג סִימֵן וְלָד בְּאִשְׁהּ וְסִימֵן
43 וְלָד בְּבַהֲמָה. כְּלוּמַר מְפַנֵּי שְׁהַשְׁלָא סִימֵן וְלָד בִּין בְּאִשְׁהּ בִּין בְּבַהֲמָה שְׁאִין שְׁלִיא בְּלֹא וְלָד
44 אִלָּא שְׁנִימֵין וְחוּשְׁשַׁת שְׁמָא בְּאוּתוּ מְקַצַּת שְׁעִינְתָּה קוּדָם שְׁחִיטָה יְהִי רֵבוֹ שֶׁל עוּבָר וְקִימָא
45 קֵן יָצָא רֵבוֹ ה'ו' כִּילְוֵד וְאֵינִי נְיָמֵר בְּשְׁחִיטַת הָאֵם:

1 בְּסִימֵן וְלָד בְּאִשְׁהּ וְכֵן סִימֵן וְלָד בְּבַהֲמָה. וְאִתְּ אִמְאָי תוּלַח בְּהֵמָה בְּאִשְׁהּ וּמְתִינֵי לֹא מִיירֵי אִלָּא בְּבַהֲמָה וְיֵשׁ לִמְרָם מִשְׁוֹם דְּבִאשָׁה
2 פְּשׁוּט לֹא יוֹתֵר מְבַהֲמָה דְחֵרִי שְׁפִיר שְׁהוּא סִימֵן וְלָד בְּאִשְׁהּ וְלֹא בְּבַהֲמָה כְּדָתָנִן בְּחִלוּקָם (בְּכּוּרוֹת דף יט) סִימֵן וְלָד בְּבַהֲמָה שְׁלִיא וְכִבְאִשָּׁה שְׁפִיר וְשְׁלִיא:
3 גוּרָה

1 בְּסִימֵן וְלָד בְּאִשְׁהּ וְכֵן סִימֵן וְלָד בְּבַהֲמָה. וְאִתְּ אִמְאָי תוּלַח בְּהֵמָה בְּאִשְׁהּ וּמְתִינֵי לֹא מִיירֵי אִלָּא בְּבַהֲמָה וְיֵשׁ לִמְרָם מִשְׁוֹם דְּבִאשָׁה
2 פְּשׁוּט לֹא יוֹתֵר מְבַהֲמָה דְחֵרִי שְׁפִיר שְׁהוּא סִימֵן וְלָד בְּאִשְׁהּ וְלֹא בְּבַהֲמָה כְּדָתָנִן בְּחִלוּקָם (בְּכּוּרוֹת דף יט) סִימֵן וְלָד בְּבַהֲמָה שְׁלִיא וְכִבְאִשָּׁה שְׁפִיר וְשְׁלִיא:
3 גוּרָה

1 **גוֹרְהָ** מִקְצָתָהּ אֲטוּ בּוֹלָהּ. לֹא דוֹקָא דְאִיךְ נּוּכַל לְטַעוּתָהּ לְחַתֵּרָהּ בּוֹלָהּ שֶׁמֶן בִּרְצִיאתָהּ מִקְצָתָהּ
2 הַיּוֹצֵא אֶסְרוּ מִדְּאִרְיִיתָא וְלֹא קְאָמְרִין גּוֹרְהָ מִה שֶׁבִּפְנֵים אֲטוּ מִה שֶׁבְּחֹרֵץ וְעוֹד אִי
3 גּוֹרִין אֲטוּ בּוֹלָהּ בְּאִשָּׁה נְמִי לְגוֹר אֵלָּא ר"ל דְּאֲטוּ רֹבָא קְאָמְרִין דְּאִי שְׂרִית בִּרְצִיאתָהּ מִקְצָתָהּ
4 מִה שֶׁבִּפְנֵים מִשּׁוּם כָּל אֲשֶׁר בְּבַהֲמָה אִיעִיב שִׁישׁ לְחֹשׁ שְׂמָא וְרָא אֲשֶׁר בְּאוּתוֹ מִקְצָתָהּ יָבֵא
5 לְחַתֵּרָהּ בִּרְצִיאתָהּ רֹבּוּ אוֹתוֹ מִיַּעוּט שֶׁבִּפְנֵים מִהוּא
6 טַעֲמָא וְלֹא יֵדְעוּ שֶׁבִּמְקָצָתָהּ הָיָה סַפֵּק סַפִּיקָא אֲבָל
7 גְּבִי אִשָּׁה לֹא שִׁיךְ לְמַגּוֹר דְּלֹא אֲתִי לְמִטְעִי
8 דְּלִיבָא טַעֲמָא בְּמָה יִטְעוּ לְהַשְׁחֹת רֹב לְמַקְצָתָהּ
9 אֲבָל בְּבַהֲמָה יִטְעוּ לְמֹר שֶׁמֶה שֶׁבִּפְנֵים לְעוֹלָם
10 אֵינוֹ כְּלוּל כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא יָצָא אֶרֶץ אֵלָּא בְּאִשָּׁה לֹא גּוֹרְהָ
11 לְמַגּוֹר מִיּוֹם רִאשׁוֹן דְּהוֹמְרָא דְּאֲתִי לְיָדֵי קוֹלָא הָיָא
12 דְּרִלְמָא לֹא יִמְנו מִיּוֹם ב' לְמִיבָה לֹה יְמֵי טוֹמְאָה
13 אִי"ב בְּאִשָּׁה לֹא גּוֹרִין דְּאֲפִישׁ טוֹמְאָה לֹא מִפְּשִׁיעַ
14 בְּדִאֲמִרִין בְּבִיבָה (דף ט) מִדְּלוּ לְעֵיל פִּירְשֵׁנוּ דְּלֹא
15 אִיירֵי לְעֵינֵי טוֹמְאָה אֵלָּא לְאוֹסְרָהּ לְבַעֲלָהּ פ"י
16 הַקּוֹנֵס דְּבִאִשָּׁה לֹא שִׁיךְ לְמַגּוֹר דְּלֹא אֲתִי
17 לְמִטְעִי דְּכִיּוֹן דְּחוּז דְּמִכִּי יִלְדֵה בְּשֵׁי מִטְמֵינָא לֹה
18 וְקָשָׁה דְּהָא דְּחִיּוֹן דְּמִטְמֵינָא לֹה בְּשֵׁי אֲמִרֵי
19 מִשּׁוּם דְּנִפְקָא בּוֹלָהּ.

20 **בְּבוֹר** שֶׁנֶּטְרָה בְּתוֹךְ ל' יוֹם. פ"ה שֶׁנֶּטְרָה וּבִמְת
21 מַעֲצָמוּ לֹא אִיצְטְרִיךְ קָרָא לֹא שְׂמִינְיָא
22 דְּאִין פּוֹדִין דְּהָא חֲבִיב וּפּוֹדִין מִן חֲדָשׁ תְּפִידָה אֲבָל
23 נִהְרָא אִיצְטְרִיךְ לֹא שְׂמִינְיָא דְּלֹא אֲמִרֵי אִי לֹא
24 דְּקָטִיל הָיָה חֵי וְלֹא נָפַל הָיָה וְלִפְרִיקָה מִשְׁמַע קָצַת
25 דָּאָם קִים לֹן בְּגִיּוּה דְּכָלוּ לוֹ חֲדָשִׁי וְחֵי הָיָה חֲבִיב
26 לְפִדּוּתוֹ וְקָשָׁה דְּבַפְרָךְ יֵשׁ בְּבוֹר (בְּכּוֹרֵת דף טט)
27 אֲמֹר גְּבִי פּוֹדֵה בְּנו תוֹךְ ל' יוֹם וְנִתְּאֲבָלוּ הַמַּעֲוֹת
28 לְאַחַר זֶמֶן אִין בְּנו פְּרִי וְאֲמִרֵי וְהָא אֲבָלָא
29 מִלְתָּא לְמַפְרַע דְּלֹא נָפַל הוּא אֵלָּא וְדִאי גּוֹרְהָ
30 הַכְּתוּבָה הִיא מוּפְדִין מִן חֲדָשׁ תְּפִידָה דְּאִפִּי קִים
31 לֹן כְּכָלוּ חֲדָשִׁי וְצִיךְ ל' יוֹם וְאִעִ"ג דְּמִתְּאִי קָרָא
32 נִפְקָא לֹן (שְׁבֵת דף קה) כָּל שֶׁשָּׁה ל' יוֹם בְּאָדָם
33 אֵינוֹ נָפַל דִּין דְּרִישׁוֹן (שם ח') יָמִים בְּבַהֲמָה אֵינוֹ
34 נָפַל מִדְּכַתְּבִים מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצֵה לְקַרְבֵּן
35 וְאִפִּי"ב כִּי קִים לֹן כְּכָלוּ חֲדָשִׁי הָיָה מִחוּסֵר זֶמֶן וְתוֹךְ
36 שֶׁמֶה כְּדִמּוּכֹס בְּפ"י ר"ה (דף ט) דְּאֲמֵר (בְּכוֹר)
37 מִזְּמִינֵי מִנִּזְנוּ לֹן שֶׁנֶּה חֵד אֲמֵר מִשְׁעָה שֶׁנֶּרְאָהוּ
38 לְהִרְצָאָה וְחֵד אֲמֵר מִשְׁעָה שְׁגוּלָה וְלֹא פְּלִיגֵי הָא
39 בְּתֵם הָא בְּבַעֲלָהּ מִיּוֹם וְהוֹמְקִין לֹה הֵם דְּקָמִים לִיה

40 בְּגִיּוּה דְּכָלוּ לוֹ חֲדָשִׁי וְאִפִּי"ב לֹא חֵי לְהִרְצָאָה ע' ד' וְעוֹד דְּבִסּוּף הַקּוֹמֵץ רַבָּה (מִנְחוֹת דף
41 לז) מִחֲבִיב גְּבִי בְּבוֹר שִׁישׁ לוֹ ב' רִאשִׁים לִיתוֹ לוֹ ס' סְלִיעִים לְכַחַן וְתַרְךְ עֲלֵה מִכְּבוֹר שֶׁנֶּטְרָה
42 דְּפִטוֹר וְאִי נִטְרָף הֵיינו נִטְרָף חֲבִיב מְדַמֵּי לִיה לְחֲבִי וְעוֹד דְּלֹא הָוּה לִיה לְמִימֵר נִטְרָף אֵלָּא
43 נִטְרָף וְעוֹד דְּאִסִּיק גְּמִרָא אֵת חֵלֵק הָא כִּיּוֹן שֶׁנֶּטְרָה תוֹךְ ל' יוֹם מוּפְדִין מִן חֲדָשׁ נִפְקָא וּמִפ' ר"ת שֶׁנֶּטְרָה הֵיינו שֶׁנַּעֲשֶׂה טְרַפְסָה וְהַשְׂתָּא מְדַמֵּי לִיה שֶׁפִּיר בְּהַקּוֹמֵץ לְכָבוֹר שִׁישׁ לוֹ ב' רִאשִׁים
44 דְּחֵי נְמִי טְרַפְסָה.

45 **בְּהִמָּה** פְּסָה. אִין עֵיךְ הַדְּבִר כַּאֲן וּבְפ"י דְּקוֹדֶשֶׁן (דף כה) הֶאֱרַכְתִּי: **מָה** שֶׁלַּע בְּגִיּוּה וּבִגְוִתִּין אִין שְׂמִי. שְׂמִינְיָא שִׁישׁ לְהִבְיָאָם לִב' ד' וּמְחִילֵי אֲתָרְדִי וּפְסַךְ וְרַב אֲלֵפֶס דּוֹקָא בְּנוֹל חוֹל אֲבָל בְּגִי
46 שְׁבֵת שְׂמִין וְחֲבִי אִיתָא בִּירושְׁלַיִם **בְּגִדוֹל** אַחֵי. אִם מוֹדִין הֲרִשׁוּת בְּיָדָם אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא מִיחוּ מִסְתַּמָּא נִיחָא לְהוּ כִּי הִיכִי דְּלִשְׁתַּמְעִי מִלִּיה בְּדִאֲמִרִין בְּהַזְזִין (גִּיסִין נב) גְּבִי
47 עַמְרֵם צָעֲנָא:

48 **לֹא** מִבְּעִיָא שׁוֹמֵר חֲנָם שְׂמִיטָה כ"ו. פ"י דְּפִטוֹר אִם נִגְנְבָה אוּ נִאֲבָדָה וּמִיחוּ שׁוֹמֵר שָׂכָר כִּי מִשְׁלֵם מִשְׁלֵם לְבַעֲלִים בְּדִאֲמִרֵי בְּהַמְּפִקִיד (כ"מ לו) דְּהִלְכָה ב'ר' יוֹסִי דְּאֲמֹר אִין הִלְה עוֹשֶׂה סַחֲוָה
49 בְּפִרְתָּהּ טַיִל חֲבִירֵי: **דְּעִלּוּיָ** עֲלִיָּה לְשִׁמְרִיתוֹ. אִין לְפִרְשׁ עֲלִיָּה שֶׁאֵם נִגְנְבָה תְּחוּרָה לְבַעֲלִים דְּהָא גִרְעִי אֲפִשֵׁר לֹא אֲפִשֵׁר לְפִרְשׁ בַּעֲנֵן זֶה אֵלָּא הִעִילוּ וְהִגְרֵעוּ הָיָה דְּשׁוֹמֵר שָׂכָר מִסֵּר
50 נִפְשׁוּ טַיִל לְשׁוֹמְרוֹ מִשׁוֹמֵר חֲנָם: **אֵת** מִתְּמִי לֹא בִּשְׁבֻעָה. לְפִי טַעַם זֶה אִם הִשְׁנִי נִאָּמַן יוֹתֵר מִן הֲרִאשׁוֹן נִרְאֶה דְּפִטוֹר אֲבָל בְּהַמְּפִקִיד (שם) אִיבָא טַעֲמָא אֲחִירָנָא דְּאִין רְצוּנֵי שִׂיחָא פְּקוּדֵי
51 בִּיד אַחַר וְאִין שְׁנֵי טַעֲמִים הִלְלוּ שְׁוִין כְּדִמּוּכֹס הֵם וְאִין לְהַשְׁחֹת לְעוֹלָא דְּהִכָּא הִיכִי פְּלִיג אַהוּוּא טַעֲמָא הָא מִתְּנִיתִין הִיא בְּפ"י כָּל הַגַּט (גִּיסִין טז) אִם אֲמֵר טוֹל מִנְּהָא חֲפִיץ פְּלוּנֵי לֹא
52 יִשְׁלַחֵנוּ בִּיד אַחַר רְצוּנֵי שִׂיחָא פְּקוּדֵי בִיד אַחַר וְי"ל דְּהוּוּא לְכַתְּחִילָה אֲבָל לֹא מַצִּינוּ שִׂיחָתִיבִיד בְּדַבְרֵךְ עַל כֹּה: **אִפִּילוּ** מִן גְּלִמָּא דְּעַל כַּתְּפֵיהּ. אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנַיִם דָּאָם אִין לוֹ אֵלָּא
53 אֶחָד הָא אֲמֵר בְּפ"י הַמְּקַבֵּל (כ"מ כ"ד) דְּמִסְרָרִים לְב"ח אִי"ב טְלִילִת שֶׁשּׁוּה מָאָה מְנָה שֶׁלְּבָבִישׁין אוֹתוֹ טְלִילִת הִרְאִיוּ לוֹ וְלֹא ב"ר"ע דְּאֲמֵר בְּפ"י הַמְּקַבֵּל (שם ק"ג) כָּל יִשְׂרָאֵל רִאִיִּין לְאוֹתוֹ
54 אִיצְטְלֵא וּר"ת פּוֹסֵק הִלְכָה דְּאִין מִסְדְּרִין:

55 **בְּגוּזֵי** שֶׁשָּׂאוּ אֲפּוֹתִיקֵי. וְהַשְׂתָּא גְּבִי מִתְּמִיב כְּמוֹ מְלוּקָה וְאִעִ"ג דְּמִתְּמִיב לֹא שִׁיךְ טַעֲמָא מִשּׁוּם קָלָא כְּמוֹ בְּלוּקָה דְּלִגְבִי וְיִדְדוּהּ אֲפּוֹתִיקֵי וְלֹא אֲפּוֹתִיקֵי שׁוּחַ מְכַל מְקוֹם הִיכָא דְּגְבִי מִלְּקוּחוֹת גְּבִי נְמִי
56 מִתְּמִיב מִידי דְּהָא אֲמָלוּהּ בְּשִׁטְךְ דְּגְבִי מִתְּמִיב וּמְלִקוּחוֹת אֲפִילוּ לְמִד שִׁיבְעוּדָא לֹא דְּאִרְיִיתָא וּמְלוּהַ עַל פֶּה לֹא גְּבִי מִמְשַׁבְּבֵי וְלֹא מִתְּמִיב וּבְשִׁלְקוֹא בְּלִקְחוֹתוֹ אִיבָא פְּלוּנֵי
בִּין

40 לשני נחשבת לפשיעה. וְלֹא מִיבְעָא - ואין צריך לומר בשומר חנם
 41 שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר שְׂכָר, והחפץ נגנב או נאבד שפטור, משום דְּעֵלְוֵי
 42 עֲלִיָּיה לְשְׁמִירְתּוֹ - שעשה לחפץ שמירה מעולה יותר, ולכן מסתבר
 43 לפטור. אֵלֵּא אִפִּילוּ שׁוֹמֵר שְׂכָר שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר חָנָם, שיש מקום
 44 להחשיבו כפושע, משום דְּהִשְׁתָּא גְרָעֵי גְרָעֵיה לְשְׁמִירְתּוֹ - שמגרע
 45 בשמירת החפץ, ולכן נחייבו אף באונסי, מכל מקום נְפִי פְטוּר
 46 באונסי, ואינו נחשב פושע, שְׁתָּרֵי מְסָר את החפץ לשמירה לְבָן
 47 דְּעָתָה.
 48 אַךְ רָבָא אָמַר, שׁוֹמֵר שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר חָנָם אִפִּילוּ באונס. וְלֹא מִיבְעָא
 49 ואין צריך לומר בשומר שְׂכָר שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר חָנָם שחייב, כיון דְּגְרָעֵי
 50 גְרָעֵיה לְשְׁמִירְתּוֹ - שגרע בשמירת החפץ, אֵלֵּא אִפִּילוּ שׁוֹמֵר חָנָם
 51 שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר שְׂכָר, והעלה בזה את שמירת החפץ, מכל מקום
 52 חָיִיב אף באונסים, כיון דְּאָמַר לִיה המפקיד לשומר, אֵת מְהִימְתָּ לִּי
 53 בְּשׁוֹבְעָה - לך אני מאמין בשבועה שלא פשעת ולא השתמשת בו,
 54 אבל הֵא - השני, לֹא מְהִימֵן לִי בְּשׁוֹבְעָה, ועליך לשלם.
 55 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: וְאָמַר
 56 עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, הִלְבַּתָּא - ההלכה היא, שגובין מן הַעֲבָדִים,
 57 שרשאי המלוה לגבות חובו מעבדים כנענים של הלוח. אָמַר לִיה
 58 רַב נַחְמֵן לְעוֹלָא, בַּשָּׂאלָה, הֵאֵם אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר שְׁגוּבִים מֵהֵם אִפִּילוּ
 59 אִם מֵת הַלּוֹה וגובה את חובו מִיָּתְמִי - מהיתומים, משום שסובר
 60 שעבד כנעני נחשב כקרע. הַשִּׁיב לו עולא, לֹא מִיתוּמִים, אלא רק
 61 מִיָּתִים - מהלווה עצמו, משום שנחשב למטלטלין שלא נגבים
 62 מיתומים.
 63 הקשה רב נחמן, וכי מִיָּתִים - מהלווה עצמו, צריך רבי אלעזר לומר
 64 שגובים מהעבדים, הרי גובים אִפִּילוּ מִגְּלִימָא דְּעַל בְּתִפְיָה - ממעיל
 65 שהוא לבוש, ופשוט שגובים מעבדיו. הַשִּׁיב עולא, הָאֵם בְּמֵאִי
 66 עֲסָקִין - במה מדובר כאן, בְּעֵשְׂאֵא אִפּוּתִיקִי לַמְלוּה, שאמר
 67 הלווה למלוה שפירעון החוב יהיה מהעבד ומכרו, רשאי המלוה
 68 לגבותו מהלווקה, ומחדש שאפשר לעשות עבד אפותיקי ולגבותו
 69 מלקוחות, על אף שדינו כמטלטלין, בְּרַבָּא - וכמו שאמר רבא,
 70 דְּאָמַר רַבָּא, עֵשָׂה הַלוּוֹה את עַבְדּוֹ אִפּוּתִיקִי וּמְכָרוֹ לאחר, בְּעַל חוֹב
 71 גֹּבְהָ את חובו הִימְנו - מהעבד שנמצא אצל הלווקה, אבל אם עשה
 72 את שׁוֹרֵי אִפּוּתִיקִי וּמְכָרוֹ לאחר, אִין בְּעַל חוֹב גֹּבְהָ הִימְנו - מהשור
 73 שנמצא אצל הלווקה. ומבאר רבא, מֵאִי מַעְסָא - מה הטעם להלק
 74 בין עבד לבין שור, הָא - עבד שנעשה אפותיקי, אֵית לִיה קְלָא -
 75 יש קול לדבר, והלווקה נזהר שלא לקנותו שמה יגבוהו ממנו, וְהָא
 76 - שור אפותיקי, לֵית לִיה קְלָא - אין לו קול, והלווקה אינו נזהר
 77 שלא לקנותו, ולכן אין להפסיד את הלקוחות.

1 דִּיש מְקַצָּת שְׁלֵיָא בְּלֹא וְלָד, ומעיקר הדין רק המקצת שיצא אסור
 2 באכילה, אבל החלק שלא יצא נותר בשחיטת האם, ומה שאסרו
 3 את כולה, נִזְרָה יצאה מְקַצָּתָה אִמּוֹ יצאה כולה שאסורה, כיון
 4 שודאי שיש שם ולד, ואף אם חורה ונכנסה אינה נותרה. אך
 5 ביציאת מקצת שליח באשה לא נטמא, שאין לגזור משום יציאת
 6 כולה, שהרי ביציאת כולה אנו מטמאים אותה. קָא מְשַׁמְעֵ לִן
 7 עולא, שתיצא האיסור הוא משום אין מקצת שליח בלא ולד, ולכן
 8 גם אשה שיצא מקצת שליח טמאה מספק.
 9 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: וְאָמַר
 10 עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, בְּכּוֹר אֲדָם שְׁנַמְרָה ו- שנהרגו בְּתוֹךְ שְׁלֵשִׁים
 11 יום ללידתו, אִין פּוֹדִין אוֹתוֹ פּוֹדִין הֵבֵן. וְכֵן תִּנִּי ו- שנהו רַמִּי בַר חָמָא
 12 ברייתא, מֵתוֹךְ שְׁנַמְרָה (במדבר יח טו) 'אִךְ פְּדִיה תִּפְדֶּה את בְּכּוֹר
 13 הָאָדָם', כפילות הלשון מרבה פדיון נוסף, וְכּוֹל - שמה נרבה אִפִּילוּ
 14 אִם נִמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֵשִׁים יום, תִּלְמּוֹד לּוֹמֵר 'אִךְ' לשון מיעוט, והלק
 15 שלא כולם חייבים, שאם נהרג בתוך שלשים יום פטור מפדיון.
 16 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: וְאָמַר
 17 עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, בְּהֵמָה נֶשֶׁה כַּגֹּן שׁוֹר וְחִמּוֹר, נְקִינִת בְּמִשְׁכִּיבָה,
 18 שמושך את הבהמה מרשות המוכר. מקשה הגמרא, וְהָאֵם אִין תִּנִּן
 19 - והלא שנינו משנה (קידושין כה): שבהמה גסה נקינת בְּמִסְרִיהָ -
 20 שהבעלים מוסרה ללווקה, ולא רק במשיכה מרשות המוכר.
 21 מתרצת הגמרא, הוּא - רבי אלעזר דְּאָמַר בִּי הָאֵם תִּנָּא - כתנא הזה,
 22 דְּתִנָּא, וְהַכֵּימִים וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱלֵעָזָר, זו זו - כהמה דקה וגם בהמה גסה,
 23 נקנות בְּמִשְׁכִּיבָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱלֵעָזָר, זו זו נקנות בְּהַנְפָּקָה, ולא
 24 במשיכה ולא במסירה. ורבי אלעזר אמר כחכמים.
 25 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: וְאָמַר
 26 עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, הָאֵחִין שְׁחָלְקוּ את ירושת אביהם, מַה
 27 שְׁעָלְתִּין - הבגדים שהם לובשים שקנו מירושת אביהם, שְׁמִין את
 28 שוויים, שגם הם בכלל החלוקה, וְהָאֵם שְׁעָלְתִּין וְכַנּוּתִיהֶן, אבל
 29 הבגדים שבניהם ובנותיהם לובשים, אִין שְׁמִין, כיון שאינם רגילים
 30 לבא לבית דין, אין מביאים אותם להביאם.
 31 אָמַר רַב פָּפָא, פְּעֻמִּים אֵף מַה שְׁעָלְתִּין - אף את הבגדים שלובשים
 32 בעצמם אִין שְׁמִין, כיון שכולם מסכימים לכך, מְשַׁבְּחָת לָהּ - דבר
 33 זה מצוי בְּגִדוֹל אֵחִי - בגדול האחים, שמתעסק בנכסים בקניה
 34 ומכירה, דִּינְהָא לָהּ - שזה טוב להם שיפועי במלבושים נאים,
 35 דְּלִשְׁתַּמְעוּן מִלִּיהָ - כדי שיתקבלו דבריו כאדם חשוב.
 36 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: וְאָמַר
 37 עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שׁוֹמֵר שְׁמֵסֵר את החפץ שקיבל לשומר
 38 לְשׁוֹמֵר אַחֵר, ללא רשות המפקיד, והחפץ איננו, פְּטוּר הֵרָאשׁוּן
 39 בכל מה שהיה פטור לו היה נשאר אצלו, מפני שאין מסירת החפץ

המשך ביאור למט' בבא קמא ליום ראשון עמ' ב

14 יכול לתת אותם לניזק בעל כרחו, דְּאָמַר מַר, נאמר בפרשת בור
 15 (שמות כא לד), בְּכֶסֶף יִשִּׁיב לְבַעֲלֵיו, ודרשו חכמים (לעיל ז), 'יִשִּׁיב'
 16 לְרִבּוֹת שהמוזיק רשאי לשלם בשוה בְּכֶסֶף, וְאִפִּילוּ סוּבִין - קליפת
 17 החיטה הדבוקה בה ונפרדת בטחינה, דִּידִיהָ - את הנבילה של
 18 הניזק עצמו, מִפְּעָא - וכי צריך לומר שיכול לשלם בה.
 19 מתרצת הגמרא, לֹא נִצְרָפָא לכתוב שבעלים מטפלים בנבילה, אֵלֵּא
 20 לְפִתְתָּ נְבִילָה, שאם הסריחה הנבילה ופחתו דמיה ממה שהיו
 21 בשעת מיתתה, החפסד הוא של הניזק, שהנבילה שלו, והמוזיק
 22 משלם רק את ההפרש שבין דמי שור חי לנבילה בשעת מיתתו.
 23 שואלת הגמרא, לִמָּא - האם נאמר שפִּתְתָּ נְבִילָה, אם מפסיד
 24 הניזק או המוזיק, מחלוקת תִּפְּאִי הֵיא. דְּתִנָּא, נאמר בשומר שבר
 25 שקיבל בהמה לשמור ונטרפה (שמות כב יב), 'אִם פָּרָה יִפְרָה יִבְאָהוּ
 26 עַד', ודרשו חכמים,

1 עליו, לכן צריך לומר גם בזה שהניזק מטפל בנבילה.
 2 וְאִי אֲשַׁמְעִין רַק 'תְּהֵת יִהְיֶה לִּי' בשור שנגח שור, הייתי אומר
 3 שדווקא בזה הקילו, משום דְּרַק מְמוּנָא קָא מוּזִיק - ממונו הוזיק, אֵכָל
 4 הָאֵם - באדם המוזיק ובשומר, דְּבִנּוּפָא - שבגופו מוּזִיק לבהמה, וגם
 5 השומר שלא שמר על השור נחשב שהוזיק בגופו, אִימָא - הייתי
 6 אומר שלא להקל, לכן צִרְכָּא לכתוב גם באדם המוזיק ובשומר
 7 שהניזק מטפל בנבילה.
 8 מקשה הגמרא, אָמַר לִיה רַב פְּהֵנָא לְרַב, אֵלֵּא מַעְסָא שהבעלים
 9 מטפלים בנבילה, רק משום דְּתִבְּבִי רַחֲמֵנָא 'תְּהֵת יִהְיֶה לִּי', אך הָא
 10 לֹא הָיִי - אילו לא נאמר הפסוק, תְּהֵת יִהְיֶה לִּי, הייתי אומר
 11 שהנבילה דְּמוּזִיק לִי - שייכת למוזיק וצריך לשלם לניזק תמורתה,
 12 וכי אפשר לומר כן, הרי תִּשְׁתָּא אִי אֵית לִיה לְדִידִיה בְּמַה מְרִיפּוּת
 13 - אילו יש למוזיק כמה נבילות, ששוויים כשווי הנזק, וְהִיב לִיה -

ומביאה הגמרא את המקור לקנין אגב: דתנן (קידושין כו.), נְכָסִים
 שְׂאֵין לָהֶם אַחֲרָיוֹת - מטלטלין, נְקִינן בקנין אגב עם נְכָסִים שֵׁישׁ לָהֶם
 אַחֲרָיוֹת - קרקעות, כשקונים את הקרקעות באחד משלשת
 הקניינים, בְּכֶסֶף, בְּשֶׁטֶר, וּבְחֻקָּה. מבררת הגמרא, מְנַהֵי מִלֵּי -
 מנין שמטלטלין נקנין אגב קרקע. מבארת הגמרא, אֲמַר הַוָּקֵיָה,
 דְאֲמַר קָרָא (דברי הימים ב' כ"א ג.) וַיִּזְמַן לָהֶם אֲבִיהֶם מִתְּנוֹת רְבוֹת
 לְכֶסֶף וְלַחֵבב וְלַמְּגִדָּה, עם עֲרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה, שיהושפט המלך
 נתן לבניו מתנות קרקעות ומטלטלין, והקנה להם את המטלטלין
 אגב הקרקעות.
 הגמרא מביאה יש אומרים שביאר את הברייתות באופן אחר:
 אִיקָא דְאֲמַרֵי - יש שאמרו, שכן אֲמַר רב אִיקָא בְּרִיהַ דְרַב אִידִי,
 דְּבוּלֵי עֲלָמָא עֲבָדֵי בְּמִטְלָטְלִין דְּמִי - לפי כולם עבדים דינם
 כמטלטלין, וְהִתְנַיָא בברייתא הראשונה, החזיק בעבדים לא קְנָה
 מטלטלין, שְׁפִיר - מיושב היטב, שאין מטלטלין נקנים אגב
 מטלטלין, והָא דְתִנַּיָא בברייתא השניה, החזיק בעבדים קְנָה
 מטלטלין, מדובר בְּעוֹזֵן עֲלוּי, שהמטלטלין נמצאים על העבד,
 וכשקונה את העבד נעשה העבד חצירו, וקונה את המטלטלין
 שעליו בקנין חצר, שחצירו של אדם אינו רק קרקע, אלא כל חפץ
 השייך לאדם, קונה לו את מה שבתוכו בקנין חצר.
 מקשה הגמרא, וְכִי עוֹזֵן עֲלוּי מֵאִי הָוֵי - מה בכך שהמטלטלין על
 העבד, הלא חֲצֵר מְהֻלְכֵת הִיא, שאינו קבוע במקום אחד, וְחֲצֵר
 מְהֻלְכֵת לא קְנָה בעליה את המטלטלין שבתוכה, כיון שאינה
 דומה לחצר שקבועה במקומה. וְכִי תִקְמָא - ושמו תאמר שמדובר
 בְּעוֹזֵר העבד במקום אחד, וְהָא אֲמַר רַבָּא, כָּל שְׂאִילוֹ מְהֻלְכָּד
 ומתרחק מבעליו, לא קְנָה בעליו את המטלטלין שעליו, גם אם
 עוֹזֵר וְיוֹשֵׁב לא קְנָה, כיון שהאפשרות שלו ללכת מפקיעה ממנו
 שם חצר.
 מתרצת הגמרא, וְהִלְכְתָא - המסקנא להלכה, שמדובר בְּכַפּוּת -
 קשור, שאינו יכול ללכת, ומשומר הוא לדעת בעליו כחצר,
 ואפשר לקנות עמו בקנין חצר.
 נמצא שיש שני אופנים ליישב את הברייתות. א. שסוברים שעבד
 דינו כקרקע, והברייתא שלא קנה סוברת שצריך להיות דומה
 לערים מצורות ביהודה. ב. שסוברים שדינו כמטלטלין, והברייתא
 שקנה מדברת בכפופות, וקונה מדין חצר.
 שנינו בברייתא הראשונה, החזיק בקרקע לא קנה עבדים, מקשה
 הגמרא, וְהִתְנַיָא בתחילת הברייתא השניה, שאם מכר קרקע
 ועבדים, החזיק בְּקַרְקָע קְנָה גם את העֲבָדִים.
 מתרצת הגמרא, הָתֵם - הברייתא שאומרת שקונה העבדים באגב,
 מדובר בְּעוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ, ובאופן זה נקנים אגב הקרקע.
 מקשה הגמרא, מְהֻלְכָּד, דְהָא - הברייתא שהחזיק בקרקע לא קְנָה
 עבדים, מדובר בְּשְׂאֵין עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ, הֵיחָא לְהָךְ לִישְׁנָא - זה מובן
 ללשון השני דְאֲמַר רב אִיקָא בְּרִיהַ דְרַב אָמִי, שלכולי עלמא עֲבָדֵי
 בְּמִטְלָטְלִי דְמִי, תִּינּוּ - זו הסיבה דְהָא - שאם עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ אֵין -
 הם נקנים אגבה, וְאִי לא עומדים בתוכה, לא נקנים אגבה. אֲלָא לְהָךְ
 לִישְׁנָא - ללשון הראשון של רב אִיקָא, דְאֲמַר שלכולי עלמא עֲבָדֵי
 בְּמִטְלָטְלִי דְמִי, לְמָה לִי - לשם מה צריך שיהיו עוֹמְדִין בְּתוֹכָהּ, הָא
 אֲמַר שְׂמוּאֵל, מְכַר לֹו עֶשֶׂר שְׂדוֹת המפורות בְּעֶשֶׂר מִדִּינֹת, בִּיּוֹן
 שְׁהוּוּוֹין - שעשה קנין חזקה בְּאֶחָת מֵהֶן, קְנָה את כּוֹלָהּ, ואין צורך
 לעשות קנין בכל אחת, וכיון שעבדים הם כקרקע, כשעשה קנין
 בקרקע קנה אותם גם אם עומדים במקום אחר.
 מתרצת הגמרא בקושיה, וְלִישְׁנָא מִיָּד - וכי לשיטתך מובן, הרי גם
 לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַר עֲבָדֵי בְּמִטְלָטְלִין דְּמִי, ונקנים אגב קרקע, קשה
 לְמָה לִי - מדוע צריך שיהיה דומה לערי מצורות.

לְיִתְרֵי הַנְּפֵק - לאחר שיצא רב נחמן, אֲמַר לְהוּ עוֹלָא ליושבים
 לפניו, הֵכִי - [כך] אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, גובים מהעבדים אֲפִילוּ מִתְּמִי,
 משום שדינם כקרקע.
 אֲמַר רב נחמן, אֲשֶׁתְּמִיָּין - השתמט ממני עוֹלָא, כשאמר שגובים
 עבדים מלקוחות רק באפותיקי, מפני שחשש שאנצחו בקושיה.
 הָוֵה עוֹבְדָא - [היה מעשה] בְּתַרְדֵּעָא, שתבעו מהיתומים חוב
 אביהם, וְאָנְבוּ דִּינֵי דְתַרְדֵּעָא - והדיינים של נהרדעא הגבו עבד
 שירשו מאביהם. וכן הָוֵה עוֹבְדָא - היה מעשה דומה בְּפּוֹמְבֵדִיתָא,
 וְאָנְבִיָּה - [והגבה] רַב הֵנָּא פֶר בִּינָא עבד שירשו מאביהם. אֲמַר לְהוּ
 רַב הֵנָּח לדייני נהרדעא, וְלוּ אֲהָדוּוּ - לכו והחזירו את העבד
 ליתומים, כיון שטעיתם בדבר משנה, וְאִי לא תחזירו, מְגַבִּינן לכו
 לְאִשְׁתְּמִיָּיכו - אגבה מכם את ביתכם המפואר לשלם ליתומים.
 אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב הֵנָּח, הָא - הרי לפנינו עוֹלָא הסובר שעבדים
 נגבים מיתומים, הָא לפנינו אף רַבִּי אֲלֵעָזָר הסובר כך, הָא לפנינו אף
 דִּינֵי דְתַרְדֵּעָא הסוברים כך, וְהָא לפנינו אף רַב הֵנָּא פֶר בִּינָא
 הסובר כך, מִי סוֹבֵר שאינם נגבים מיתומים, בְּמָאן כְּפִידָא לִיה -
 כמי הנך סובר, מהיכן למדת לחלוק על כל אותם חכמים.
 אֲמַר לִיה רב נחמן לרבא, אֲנָא מְתִינָא דִּיעָנָא - אני יודע ברייתא,
 דְתִנִּי - [ששנה] אֲבִימִי, הָוִיבּוּלֵי חַל רַק עַל הַתְּרַקַּע - אם ללוה יש
 קרקע, וְאִינוּ חַל עַל הַעֲבָדִים - אם יש לו רק עבדים. וכן, מְטַלְטְלִין
 נְקִינן עם הַתְּרַקַּע, כששמקנה לחבירו קרקע ומטלטלין, אין צריך
 לעשות קנין גם במטלטלין, אלא אגב הקנין שעושה בקרקע, קונה
 גם את המטלטלין, וְאִין נְקִינן עם הַעֲבָדִים, כששמקנה לחבירו
 עבדים ומטלטלין, צריך לעשות קנין גם במטלטלין, כיון שעבדים
 דינם כמטלטלין, ואין קונים מטלטלין אגב מטלטלין. ומברייתא זו
 מוכח שהסוברים שעבדים דינם כקרקע טועים בדבר משנה.
 הגמרא רוצה לתלות את הנידון אם עבדים דינם כקרקע או
 כמטלטלין במחלוקת תנאים: לִימָא בְּתַנָּא - האם נאמר שהנדון
 אם עבדים הם כקרקע או כמטלטלין, מחלוקת תנאים הוא, שנינו
 בברייתא, מְכַר לֹו עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת, החזיק - עשה קנין חזקה
 בְּעֲבָדִים, לא קְנָה אגב כך את הַתְּרַקַּעוֹת, וכן אם עשה קנין
 בְּקַרְקָעוֹת, לא קְנָה את הַעֲבָדִים. ואם מכר לו הַתְּרַקַּעוֹת וּמְטַלְטְלִין,
 אם החזיק בְּקַרְקָע, קְנָה אגב כך את הַמְטַלְטְלִין, אבל אם עשה קנין
 בְּמִטְלָטְלִין, לא קְנָה הַתְּרַקַּע, ואם מכר לו עֲבָדִים וּמְטַלְטְלִין, אם החזיק
 בְּעֲבָדִים, לא קְנָה אגב כך את הַמְטַלְטְלִין, וכן אם עשה קנין
 בְּמִטְלָטְלִין לא קְנָה את הַעֲבָדִים.
 מקשה מברייתא אחרת, וְהִתְנַיָא, שאם מכר לו עבדים ומטלטלין,
 אם החזיק בְּעֲבָדִים קְנָה אגב כך את הַמְטַלְטְלִין. מבררת הגמרא,
 מֵאִי לָאו בְּהָא קְמַפְלִגֵי - האם לא בכך נחלקו, דְמִי - התנא
 בברייתא השניה סָבֵר, שְׁעֲבָדִים בְּמִטְלָטְלִין דְּמִי - יש להם דין קרקע,
 ולכן מטלטלין נקנים אגבם, וְמִי - והתנא בברייתא הראשונה סָבֵר,
 שְׁעֲבָדִים בְּמִטְלָטְלִין דְּמִי - דינם כמטלטלין, ואין מטלטלין נקנים
 אגב מטלטלין.
 דוחה הגמרא, אֲמַר רב אִיקָא בְּרִיהַ דְרַב אָמִי, דְּבוּלֵי עֲלָמָא - שתי
 הברייתות סוברות, שְׁעֲבָדִים בְּמִטְלָטְלִין דְּמִי, וְהִתְנַיָא בברייתא
 השניה שהחזיק בעבדים קְנָה מטלטלין, שְׁפִיר - מובן היטב.
 וְהִתְנַיָא בברייתא הראשונה שהחזיק בעבדים לא קְנָה מטלטלין,
 משום שסובר, שעל אף שדינם כקרקע, מכל מקום כדי לקנות
 באגב, בְּעוֹזֵן קַרְקָע דּוּמִיָּא דְעֵרִים מְצוּרוֹת בִּיהוּדָה - צריך שתהיה
 קרקע הדומה לערים הבעורות שביהודה, כשם שהערים הללו הן
 קרקעות דְלֵא נְיִידֵי, אלא קבועות במקומם, כך כל קנין אגב חל רק
 על ידי קרקע קבועה במקומה, וכיון שעבד זה ממקום למקום, אי
 אפשר לקנות מטלטלין אגבו. והברייתא שהחזיק בעבדים קנה
 מטלטלין, סוברת שאין צורך שיהיה דומה לערי מצורות.

בבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קפא

תוספות

רש"י

1 לכתר דנפק אמר להו עולא ליושבין לפניה הכי אמר ר' אלעזר אפילו מיתמי.
2 דעבדא במקרקעי דמי אשתפטיין עולא. נשטמ מפני ורא משום דסיל עבדא במטלטלי
3 דמי ומתיירא הוא שמא אקפחנו בהלכות ובקשיות. תה עובדא ואנבו דיני דנהרדעא.
4 אפי מיתמי הא עולא והא ר' אלעזר כו'. דכולהו סבירי להו במקרקעי דמה סר. דאמר
5 במטלטלי כמאן סיל פרוזבול. מקרש בגיטין נה
6 לו. שתיקין הלל הוקן פרוזבול כדי שלא תשטמ
7 שביעית המלוה: חל על הפרקע. דכיון דלא
8 מחוסרי גובינא וזה כתב לו עליון שקל חוב
9 שיש לו עליו שיגבנו כל זמן שפרצה קיימי
10 ברשותה המלוה: נגנין עם הפרקע. אם מבר לו
11 פרקע ומטלטלין והחזיק בפרקע קנה מטלטלין
12 אע"פ שלא משך ואין נגנין עם העבדים. שאם
13 החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין והכול מוכר
14 לחוזה במטלטלין אלמא עבדא במטלטלי. ה"ג
15 בפרקע לא קנה עבדים. ואע"ג דס"ל להאי הנא
16 עבדים במטלטלין דמי אפ"ה לא קנה אלא א"כ
17 עומד העבד בתוכה בשעה שהחזיק בה
18 כדמתרין לקמן שאני מטלטלי דמידיד ממטלטלי
19 דלא נידיד. דומיא דערים מצורות. דמתאי קרא
20 נפקא לן במס' קדושין דמטלטלי נגנין בחזקת
21 פרקעות דכתיב ומה לזה אביהם מתנות עם ערי
22 מצורות הלקר בעינן מקרקעי דלא נידיד כי התם
23 חצר מהלכת היא. אינה קונה לבעליה כלום
24 דלאו חצר היא במהלכת והלכתא. הא
25 דמתרצין דקנה ליה עבד בעדן עליו כגון
26 שהעבד כפת שאינו ראוי לילך דמי לחצר:
27 והתניא החזיק בפרקע קנה עבדים. ולעיל קתני
28 דלא קנה בעומדו בתוכה. והתני דלעיל בשאין
29 עומדו בתוכה: הניחא להך לישנא. דאוקר רב
30 איקא לעיל להדיא מתני דעבדי במטלטלי דמי
31 כו':

1 לכתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי
2 אלעזר אפי מיתמי אמר ר"ג אשתפטיין עולא הנה
3 עובדא בנהרדעא ואנבו דיני דנהרדעא הנה עובדא
4 כפומבדיקא ואנביה רב חנא בר חינא אמר להו ר"ג
5 וילו אהדרו ואי לא מגבינן לכו לאפדניכו אל רבא
6 לר"ג הא עולא הא רבי אלעזר הא דיני דנהרדעא
7 והא רב חנא בר חינא מר כמאן סבורא ליה אל אנה
8 מתניא ידענא דתני אבימי פרוזבול חל על הפרקע
9 ואינו חל על העבדים מטלטלין נגנין עם הפרקע
10 ואינו נגנין עם העבדים לימא פתנאי מבר לו עבדים
11 ופרקעות החזיק בעבדים לא קנה פרקעות בפרקעות
12 לא קנה עבדים פרקעות ומטלטלין החזיק בפרקע קנה
13 מטלטלין בפרקעות לא קנה פרקע עבדים ומטלטלין
14 החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין בפרקעות לא קנה
15 עבדים והתניא החזיק בעבדים קנה מטלטלין מאי
16 לאו בהא קמפלגי דמר סבר עבדים במקרקעי דמי
17 ומר סבר עבדים במטלטלין דמי אמר רב איקא בריה
18 דרב אמי דכ"ע עבדים במקרקעי דמי והתניא קנה
19 שפיר והתניא לא קנה פועין פרקע דומיא דערים
20 מצורות ביהודה דלא נידיד דתנן נכסים שאין להם
21 אחריות נגנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף
22 בשטר ובחזקה מנהני מיילי אמר חזקיה דאמר קרא
23 ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה איקא דאמרי
24 אמר רב איקא בריה דרב אמי דכ"ע עבדי כמטלטלין דמי והתניא לא קנה שפיר הא
25 התניא קנה בעודן עליו וכי עודן עליו מאי הוי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה
26 וכי תימא בעומד והא אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא
27 בכפות והתניא החזיק בפרקע קנה עבדים ה"ג בעומדו בתוכה מכלל דהאי לא קנה פשאין
28 עומדו בתוכה הניחא להך לישנא דאמר רב איקא בריה דרב אמי עבדי כמטלטלי דמי היינו
29 דאי עומדו בתוכה אין אי לא לא אלא להך לישנא דאמר עבדי כמטלטלי דמי למה לי
30 עומדו בתוכה הא אמר שמואל מבר לו עשר שדות בעשר מדינות פיון שהחזיק באחת
31 מהן קנה פולן וליטעמיה להך לישנא דאמר עבדי כמטלטלין דמי למה לי עומד בתוכה
הא

1 אמיא הוי גט חצר מהלכת הוא וב"ח ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין
2 לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל דא"כ דבשאין כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי
3 חצר המשמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הורק והלכתא בכפות ובהואי קאמר רבא ניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן.
4 בעומדו בתוכה. והא דקאמר לא קנה באין עומדו בתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן צבורין במטלטלין דלא נידיד ולקמן דייקין והא ק"ל דלא בעינן צבורין מגופה הנה מצי
5 למדיק: למה לי עומדו בתוכה. פי' על ברוך לא משמע קנה דהתם עבדים אין משמרוין לדעתו ואפי' עומד בצד שדהו דהוי עבד כיון דברכו ומשעם אבב נמי לא
6 קנה דפרקע אין נקיה אבב פרקע ואפי' אמר קני פרקע הסמוכה לתתים ואגבה תקנה העלויה והשתת הוי זו על גב זו לא קני באבב אלא ע"כ הא דקני היינו מכתם משום מחזורי א"כ
7 אפי' אין עומדו בתוכה נמי דהוי בעשר שדות בעשר מדינות פיון שהחזיק באחת
8 היינו נכסיה הרי דהפקר אכל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר ה"ג דמצי מפסיק היינו נמי נכסיה ה"ג ואר' לא נכסיה ולא נתן להם דמי כולם דמי כולם בעינן כדמוכח
9 בפ"ק קדושין (דף כו:)

1 דחשיב פרקע לא פלוג רבנן
2 מבר לו עבדים ופרקעות. כגון אבב איירי דאי
3 בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו
4 בתרזייה קני ואי באין משתמרת לדעתו בתרזייה
5 לא קנה
6 דומיא דערים מצורות. והחזיק בפרקע
7 לא קנה עבדים משום דהוי חזקיה דאמר קרא
8 באבב: והלכתא בכפות. וצ"ל נמי מיידיד בישן
9 דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת וישן מהני
10 דהוי משתמרת לדעתו כדאמרינן בגיטין פרק
11 הורק (דף ע"ה) גבי כתב גט לאשתו ונתנו כד
12 עבדו וישן ומשמרתו ה"ו גט ניעור אין גט משום
13 דהוי חצר המשמרת שלא מדעתה ופרקי ישן
14 אמיא הוי גט חצר מהלכת הוא וב"ח ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין
15 לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל דא"כ דבשאין כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי
16 חצר המשמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הורק והלכתא בכפות ובהואי קאמר רבא ניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן.
17 בעומדו בתוכה. והא דקאמר לא קנה באין עומדו בתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן צבורין במטלטלין דלא נידיד ולקמן דייקין והא ק"ל דלא בעינן צבורין מגופה הנה מצי
18 למדיק: למה לי עומדו בתוכה. פי' על ברוך לא משמע קנה דהתם עבדים אין משמרוין לדעתו ואפי' עומד בצד שדהו דהוי עבד כיון דברכו ומשעם אבב נמי לא
19 קנה דפרקע אין נקיה אבב פרקע ואפי' אמר קני פרקע הסמוכה לתתים ואגבה תקנה העלויה והשתת הוי זו על גב זו לא קני באבב אלא ע"כ הא דקני היינו מכתם משום מחזורי א"כ
20 אפי' אין עומדו בתוכה נמי דהוי בעשר שדות בעשר מדינות פיון שהחזיק באחת
21 היינו נכסיה הרי דהפקר אכל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר ה"ג דמצי מפסיק היינו נמי נכסיה ה"ג ואר' לא נכסיה ולא נתן להם דמי כולם דמי כולם בעינן כדמוכח
22 בפ"ק קדושין (דף כו:)

1 שאני

1 הא קרי'אן לן. בפ"ק דקדושה (דף כו.) דמטלטלין נקנין עם הנרקע ולא בעינן שידו עומדין
 2 לתוכה: אלא מאי אית לך לטימר כו'. והשתא דבעל כרחך איתיה להכי אפי' תימא לאיך
 3 לישנא דעבדא במקרקעי דמי דקשיא לך דנשמואל שאני מקרקעי דנידיד' ממקרקעי דלא
 4 נידיד' מעילה הוא. דבעינן דלא להוי בהו נבכסים שאני חייב בנקוין האי א' לית בהו מעילה

1 שאני מטלטלין. פי' שיש להם דעת אבל בהמות לא חשיבו מטלטלי דנידיד' ונקנין באבג
 2 אפי' אין צבורים כדאמרין בפ"ק דקדושה (דף כו.) טפח על טפח לפלוני ועמו מאה
 3 און: שאני מקרקעי דנידיד'. וא"ת אפילו לא נידיד' תא תרי תשמישי ניהו והוי בחולסית
 4 ומגולה דמחויב באחר מנה לא קנה האחר כדאמרין בפ' המוכר (א"ת) הבית (כ"ב ס"ו.) לחד

5 אע"ג דמקדש קדשי ואינו חייב בנקוין כגון
 6 קדשים קלים שאין בהן מעילה מחיים אלא
 7 באמרין לאחר זריקת דם בדרגסין במסכת
 8 מעילה (דף ז'): טאן טאן. דמחייב בנקוין אם הזיק
 9 שורו שור שלמים של חבירו: כסון בעלים הן.
 10 ושור רעהו קרינן ביה: ופעה מעל בה'. ובחש

1 לישינא ר"ל דעבדו דקרקע חשיב חדר תשמיש לפי
 2 שיעבד ראי לעבודת קרקע.
 3 מאן טאן. כלומר פשיטא ליה דלא בא למעט
 4 ההקדשות דלית בהו מעילה כגון קרקע
 5 דכיון דהם נכסי גבה מעילה לא מעלה ולא
 6 מוקדת:

7 ומחיים מי אמר. תימא מאי קס"ד אי מחיים לא
 8 אמר כ"ש לאחר שחיתה ואין לומר
 9 דה"פ ומחיים מי אמר אפילו היבא דחוקא
 10 להקרבא מוקדמותג' בין מחיים לאחר שחיתה
 11 מכלל דמחיים אפילו בחי' להקרבא חשבת ליה
 12 ממונו דומיא דלאחר שחיתה דאם כן פי פריך
 13 מכבור אפי' עשה משקלים דקאמר בו עזאי לא בא
 14 הכתוב אלא לרבות שלמים וכן עזאי ואבא יוסי
 15 אהו לפרשי' מלתיה דר"י הגלילי כדפ"ה ושלמים
 16 חזו להקרבא ואפילו לבתחילה יקרו ר"ל דה"פ
 17 ומחיים מי אמר במתנות כהונה בחלק שיש
 18 לכהנים בשלמים מילא קאמר מתנות בחוקה
 19 שאני דמקדש בחלקו הנינו מתנות כהונה חלק
 20 שיש לכהנים בשלמים אלא קאמר משום דלאחר
 21 שחיתה משלחו גבוה וכן משמע אכל מחיים הוי
 22 ממון בעלים אע"ג דהוי מתנות כהונה וא"ת אי
 23 הוה משני מתנות כהונה שאני הוה משמע דחלק
 24 בעליו דמקדש בחלקו הוי ממון בעלים ובפ"ב
 25 דיר"ט (כ"ח כ"א.) נמי אמר דבעלים משלחו גבוה
 26 וכן ר"ל דה"מ לענין נדרים תרבות דאין קריבים
 27 בייט משום דיעקר שחיתה הוי בשביל גבוה ולא
 28 משום אכילת בעלים והוי לם ולא לגבוה אבל
 29 פשיטא דחלק בעלים אפי' לאחר שחיתה הוי
 30 ממון בעלים לקדש בו אישה ולכל דבר וכן
 31 משמע דהמקדש בחלקו בחלק כהנים איירי
 32 דלשון המקדש בחלקו לא שייך אלא בחלק
 33 כהנים דבבעלים לא שייך בהן לשון חלק דיעקר
 34 הקרבן שלהן וקראי נמי דמייית' בפ' האיש מקדש (קדושה דף נ"ב.) אמתני' דהמקדש בחלקו
 35 וזה יודיה לך מקדש הקדשים מן האש לא כתיב אלא בכהנים והא דקאמר התם לימא
 36 מתני' דלא כר' יוסי ונסיק פי קאמר ר' יוסי מחיים דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו
 37 דמשמע לאחר שחיתה לא הוי לפי המסקנא דהבא אלא לפי מה דסלקא דעתיה מעיקרא
 38 דלפי המסקנא במתנות כהונה אפי' מחיים הוי ממון גבוה: **ת"ם** חי אבל לא שחוט. הא לא

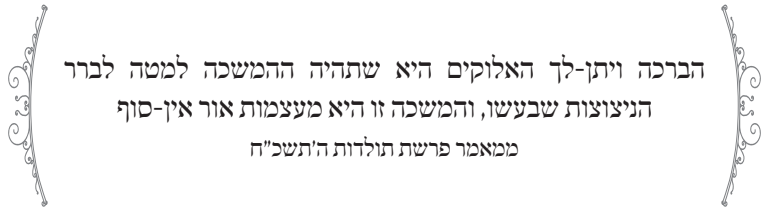
1 **הא קרי'אן לן דלא בעינן צבורין אלא מאי אית לך**
 2 **למומר שאני מטלטלי דנידידו ממטלטלי דלא נידידו**
 3 **ה"נ שאני מקרקעי דנידידו ממקרקעי דלא נידידו עבדא**
 4 **מקרקעי דנידידו הוא התם סדנא דארעא חדר הוא:**
 5 **נכסים שאין בהן מעילה וכו': מעילה הוא דלית**
 6 **בהו הא מקדש קדשי מאן טאן א"ו יוהנן בקדשים**
 7 **קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים**
 8 **הוא דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים**
 9 **שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי והתנן המקדש**
 10 **בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה**
 11 **מוקדשת לימא דלא פרבי יוסי הגלילי אפי' תימא**
 12 **ר' יוסי הגלילי פי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל**
 13 **לאחר שחיתה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה דכי**
 14 **קא וכו' משלחו גבוה קא וכו' ומחיים מי אמר**
 15 **והתנן כבור מוכרין אותו תם חי (ולא שחוט) ובעל**
 16 **מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ואמר ר"נ**
 17 **אמר רבה בר אבבה לא שנו אלא כבור בזמן**
 18 **הזה דכיון דלא חזי להקרבא אית להו לכהנים**
 19 **וכיה בגנייהו אבל בזמן שביית המקדש קיים דהו**
 20 **להקרבא לא ואיתבייה רבא לר"נ ומעלה מעל בה'**
 21 **לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי**
 22 **ומשני רבינא בכבור בחו"ל ואליבא דר"ש דאמר**
 23 **אם באו תמימים יקרבו אם באו אין לבתחלה לא**
 24 **ואם איתא דכי א"ר יוסי הגלילי ממונו הוא מחיים**
 25 **לישני**

1 תמימים יקרבו: קראי לא. אלא ידעו עו שישתאבו והלך כיון דלאו להקרבא
 2 קאי הוי ממון כהן: ואם איתא. דמחיים אמר רבי יוסי הגלילי דממון בעלים הן כדקתני
 3 מתני' דחייבין על נקון ואוקימנא כר' יוסי הגלילי:
 4 לישני

1 **ואליבא** דר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו. ור"ע פליג עליה בפ' אלו קדשים בתמורה (דף כ"א.) ואמר לא יקרבו דרריש מהקישא מקום שאי אהא מביא מעשר שני אי אהא מביא
 2 כבור וא"ת ואמאי קאמר ואליבא דר"ש כ"ש אליבא דר"ע דאמר לא יקרבו דהוי ממונו ו"ל דמוקי לה כר"ש משום דרומיא דשלמים קתני דקריבים ועוד י"ל דע"כ לא
 3 מוחקמא בר"ע מדרצריך קרא לרביה שהוא ממון בעלים: **לבתחילה** ל"ה לא. פי' אין צריך להביאם בדרפראש בפ' אומר ר"ש מה טעם לפי שכל הקדשים אין להם פרנסה
 4 במקומם פי' אין להם התרה דלא במקדש חוץ מן הכבור ומעשר שיש להם פרנסה במקומם פי' שנאכלין בזמון ולהכי תלי לה בר"ש דכולהו ר"ש היא ויקנת היה נראה לגורס ר' ישמעאל
 5 דהתם פריך אמתני' שאמר יקרבו מן אנטונינוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלם ומשני הא בר' ישמעאל הא בר"ע ומוכת התם שהמשנה בר' ישמעאל ובקייחא דבן אנטונינוס בר"ע
 6 **ואם** איתא לישני ליה. פי' ואם איתא דמחיים הוי ממונו לר' יוסי הגלילי אפי' במתנות כהונה דחזו להקרבא לישני ליה הא דר"נ אמר רבה בר אבבה כפרגן דמקדש נפשא לא הוי כריי הגלילי
 7 ולפי סקרא זו לא יודיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרק (דף נ"ג.) דכבור לא הוי בכלל רעהו אפי' בזמן הזה דפליגי אביי ורבא בשור ישור של פסולי המוקדשין שנגדו ופי' רבינו
 8 יהודאי ואנו בכבור שור דלא פריך ליה וכפי' צ"ל כמו שאפרש שם בע"ה ומסקמא בימיחם פליגי דבזמן הזה לכ"ע הוי ממון הדיוס ומשני אלא מתנות כהונה שאני וה"ג ר"ח ור"ש י"ג
 9 כן והשתא מלתייה דר"נ לא מיתוקמא אלא בר' יוסי הגלילי ופלוגתא דאביי ורבא לקמן כפרגן נראה דדוקא מחיים הוי לרנן ממון גבוה אפי' בעל מום דאסור בגיזה ועבודה אבל לאחר
 10 שחיתה לקה יחשב ממון גבוה אפילו בזמן שביית המקדש קיים דהא אפילו לקריי שרי להאכיל כדקתני' כפרגן של פסולי המוקדשין (בכורות דף ל"ג.) דאתקש לצבי ואיל:

1 הגלילי שהיא ממון בעלים, חייב המזיק לשלם, והוא הדין שיכול
2 הבעלים לקדש בה את האשה.
3 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רבי יוחנן, שרבי יוסי הגלילי
4 סובר שקדשים קלים נחשבים ממון בעלים לגבי כל דיני התורה.
5 מקשה הגמרא: וּמַתְּיִים – וכשהבהמה עדיין בחיים, מִי אָמַר רבי יוסי
6 הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים לגבי שאר דיני התורה,
7 והתנן במשנה במעשר שני (פ"א מ"ב), כְּבוֹד בַּחֲמָה טַהוּרָה, שהוא
8 'קדשים קלים', וממון הכהנים, מוֹכְרִין אוֹתוֹ – רשאים הכהנים
9 שקיבלוהו למוכרו לכהנים אחרים, כשהוא תָּם – ללא מום, חֵי
10 (ולא שחוט), והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו. אך אם
11 נשחט כשהוא תם דינו כקדשים שנשחטו בחוץ, שאסורים בהנאה.
12 ובכור פֶּעַל מוֹם שפקעה קדושתו ומותר לשחטו, נמכר בין חֵי ובין
13 שְׁחוּט, והלוקח יאכלנו. אומרת המשנה דין נוסף, ובין בתם חֵי, ובין
14 בבעל מום חֵי או שחוט, הכהנים שקיבלוהו מִקְדָּשֵׁיין בּוֹ אֵת הָאִשָּׁה,
15 לפי שהוא ממונם. וְאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה פַּר אֲבוּהָ בביאור
16 המשנה, לֹא שָׁנוּ שהכהנים יכולים לקדש אשה בכבור, אֲלָא בַכְּבוֹד
17 בְּזִמְנָא הָיָה שאין בית המקדש קיים, דְּבִזְמַן דְּלֹא חָיו – אינו ראוי
18 לְהַקְרִיבָהּ, אֵית לְהוּ לְפָתְחֵינּוּ וְכִיָּה פְּגִיזוּהוּ – יש לכהנים זכיה בו,
19 והרי הוא ממונם, אֲבָל בְּזִמְנָא שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, דְּחָיו לְהַקְרִיבָהּ, לֹא,
20 אלא הבכור נחשב כממון גבוה ואי אפשר לקדש בו. ומוכח
21 שקדשים קלים חיים העומדים להקרבה הם ממון גבוה, ושלא
22 כדברי רבי יוחנן האומר שאף בעודם חיים הם נחשבים כממון
23 הבעלים לכל דיני התורה.
24 מוכיחה הגמרא שרב נחמן אמר חילוק זה בדעת רבי יוסי הגלילי,
25 והרי אֵיתִיבֵיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן מהברייתא שהובאה לעיל, 'מַעֲלָה
26 מַעַל בַּח', לְרֵבּוֹת קְדָשִׁים קְלִיִּים שְׁתָּן מְמוֹנֵי, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ,
27 וכיון שבהמשך הפרשה נאמר 'וְאֵת אֲשֶׁמוּ וְיָבִיא לָהּ' (שם ה כח),
28 בודאי מדובר בזמן שביית המקדש קיים, ומוכח שאף בזמן
29 שהקרנות ראויים להקרבה סובר רבי יוסי הגלילי שהם נחשבים
30 כממון הבעלים, ושלא כדברי רב נחמן. מוכח שהקשה רבא על רב
31 נחמן מדברי רבי יוסי הגלילי מוכח שרב נחמן פירש את המשנה
32 כשיטת רבי יוסי הגלילי, ומכל מקום הוא סובר שלדבריו קדשים
33 קלים בזמן בית המקדש אינם ממון בעלים, ושלא כדברי רבי יוחנן.
34 מוכיחה הגמרא שאף רבינא אינו סובר כרבי יוחנן: וּמַשְׁנֵי – ויתירך
35 רַבִּינָא את קושייתו של רבא, ואמר שדברי רבי יוסי הגלילי
36 שקדשים קלים נחשבים ממון הבעלים נאמרו רק בַּכְּבוֹד בְּחַוִּין
37 לְאִרְיָא ואף בזמן שביית המקדש קיים, וְאֵילִיבָא – וכשיטתו דְּרַבִּי
38 שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר בתמורה (בא). לגבי בכורות חוץ לארץ, שֶׁאִם כָּאוּ
39 לארץ ישראל כשהם תְּמִימִים, וְקָרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, ומשמע שרק
40 בדיעבד, אִם כָּאוּ, אִין – אכן מקריבים אותם, אבל לְבִתְחִילָה, לֹא
41 שולחים אותם לארץ ישראל להקרבה, וכיון שלכתחילה יש
42 להשאיר את הבכור בחוץ לארץ ולא להקריבו, אמר רבי יוסי
43 שהוא ממון בעלים, אבל קדשים קלים שבארץ ישראל בזמן שביית
44 המקדש קיים, אינם נחשבים כממון בעלים, ואי אפשר לקדש בהם
45 אשה, וכדברי רב נחמן. מסיימת הגמרא, וְאִם אֵיתָא – ואם נכון
46 הדבר דְּכִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ שקדשים קלים מְמוֹנֵי הוּא מְתִיבִים
47 היינו לגבי כל דיני התורה, נמצא שחכמים החולקים עליו יסברו
48 שקדשים קלים הם ממון גבוה בחיי הקרבן, ואם כן מדוע אמר
49 רבינא שרבי יוסי הגלילי עוסק בכבור בחוץ לארץ,
50

1 הָא קִינָא לָן – הרי נפסק להלכה (קידושין כו.). דְּלֹא בְּעִינָן – שאין
2 צורך שיהיו צְבוּרִין בקרקע שנקנים אגבה.
3 אֲלֹא מָאִי אֵית לָךְ לְמִימָר – מה יש לך לומר, דְּשֹׁאנֵי – שונה דין
4 מִשְׁלָמְלֵי דְּנִידִים – ניידיים, מִשְׁלָמְלֵי דְּלֹא נִידֵי – שאינם ניידיים, שרק
5 אלו שאינם זויים לא צריך שיהיו צבורים, אבל אלו שזויים, צריכים
6 להיות צבורים. הָכִי נָמִי – כך יש לומר גם ללשון הראשון, שעל
7 אף שעבדים דינם כקרקע, אינם נקנים עמה כשאינם בתוכה
8 כשאר קרקעות, משום ששֹׁאנֵי – שונה דין מִקְרָקְעֵי דְּנִידֵי –
9 שהולכים ממקומם, מִקְרָקְעֵי דְּלֹא נִידֵי – שאינם הולכים
10 ממקומם. והחילוק הוא, עֲבָדָא מִקְרָקְעֵי דְּנִידֵי הוּא, ואינו מחובר
11 לקרקע, ולכן כשאינו בתוכה לא מועיל הקנין שבקרקע לקנותו.
12 אבל תָּם – במוכר עשר שדות בעשר מדינות, סָנְאָא דְּאֶרְעָא חַד
13 הוּא – גוף הארץ אחד הוא, וכל הקרקעות מחוברות זו לזו כגוף
14 אחד, ולכן די בקנין באחת מהשדות כדי לקנות את כולם:
15 שֵׁנוּ בַמִּשְׁנָה (ט): לגבי חיובי נזקי: נְכָסִים שְׁאִין בְּהֵן מַעֲלָה (וכו'),
16 שאם הוזק חייב המזיק בתשלומים: מדייקת הגמרא: משמע
17 מלשון המשנה שבנכסים המוזקים מַעֲלָה הוּא דְּלִית בְּהוּ – רק
18 מעילה אין בהם, כיון שאם יש בהם מעילה אינם בכלל 'שור'
19 רעהו, הָא מְקַדָּשׁ קְדָשֵׁי – אבל קדושה שאין בה מעילה אפשר
20 שתהיה בהם, ואף שהם קדושים המזיקים חייב. מבררת הגמרא:
21 מָאֵן – מי הוא הַתָּנָא של משנתנו המחייב את המזיק נכסי הקדש,
22 אם אין בהם מעילה. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, משנתנו
23 עוסקת בְּקְדָשִׁים קְלִיִּים כגון בהמת שלמים, שאין בהם מעילה
24 כמבואר במעילה (ז): וְאֵילִיבָא – וכשיטתו דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ, דְּאָמַר
25 שקדשים קלים מְמוֹן פְּעִלִים הוּא, והרי היא בכלל 'שור רעהו',
26 והמזיקה חייב. מביאה הגמרא את דברי רבי יוסי הגלילי: דְּתַנְיָא
27 בברייתא, לגבי כופר בפקדון ונשבע לשקר שחייב חומש ואשם,
28 נאמר (ויקרא ה כא–כב) יִפְשַׁע כִּי תַחֲטָא וּמַעֲלָה מַעַל בַּח' וְכַחַשׁ
29 בְּעִמְתִּיהּ בְּפַקְדוֹן, ודורשים את המילה 'וְכַחַשׁ' גם לפנייה וגם
30 לאחרייה, וכאילו נכתב 'בה' וכחש' בְּעִמְתִּיהּ וְכַחַשׁ, לְרֵבּוֹת שׁוֹמֵר
31 שכפר בפקדון של קְדָשִׁים קְלִיִּים, שחייב חומש ואשם כיון שְׁתָּן
32 נחשבים מְמוֹנֵי של המפקיד, ונמצא שיש כאן גם הכחשה בה' וגם
33 הכחשה בעמיתו, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ. וסובר רבי יוחנן שכמו כן
34 לגבי נזקים יסבור רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים,
35 והמזיקים חייב.
36 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: כיצד ניתן לומר שגם לגבי שאר
37 הדינים סובר רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים,
38 וְהֵתֵן בַּמִּשְׁנָה בקידושין (בב): כהן או ישראל הַמְקַדָּשׁ אִשָּׁה בְּחֵלְקָן
39 שקיבל לאכילה בקרבן, בִּין בְּקְדָשֵׁי קְדָשִׁים כגון חטאת ואשם, וּבִין
40 בְּקְדָשִׁים קְלִיִּים כגון שלמים, אֵינָה מְקַדָּשָׁת, כיון שאין זה ממונו.
41 ולדברי רבי יוחנן, לִיבָא – האם נאמר שמשנה זו סוברת דְּלֹא פְּרָבִי
42 יוֹסִי הַגִּילְיָהּ, שהרי לדבריו שקדשים קלים הם ממון בעלים, אפשר
43 לקדש בהם את האשה. מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ תִּימָא שהמשנה
44 בקידושין סוברת כרבי יוסי הגלילי, כיון דְּכִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ
45 שקדשים קלים הם ממון בעלים, היינו מְתִיבִים – כשהבהמה עדיין
46 חיה, אֲבָל לְאָחַר שְׁחִיטָה, אֲפִילוּ רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָהּ מוֹדָה, דְּכִי קָא זָכוּ –
47 שוכיית הכהנים ובעל הקרבן בבשר, מִשְׁלָחֵן גְּבוּהָ קָא זָכוּ –
48 משלחנו של ה' הם זוכים, ואין זה נחשב כממונם, ולכן אינם
49 יכולים לקדש בזה אשה. אך משנתנו עוסקת באופן שהזיק בהמה
50 של קדשים קלים קודם שחיטה, וכיון שבאותו זמן סובר רבי יוסי

56 בן עזאי בדעת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים
 57 אלא בכבוד בלבד. מבררת הגמרא: למעוטי מאי, אלימא למעוטי
 58 שלמים שאינם ממון בעלים, אם כן קשה, השתא, ומה בכבוד שהוא
 59 קדוש מרחם - קדושתו חלה מעצמה מיד בלידתו, אף על פי כן
 60 ממונו הוא, שלמים שיש צורך להקדישם בפה, מפניא - וכי יש
 61 צורך לומר שהם ממונו, והרי פשוט שכן, ולא יתכן שכונת אבא
 62 יוסי לומר שאינם ממונו. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן כוונת
 63 אבא יוסי למעוטי מעשר בהמה, שאינו ממון בעלים. ברתניא
 64 בברייתא, בכבוד נאמר לא תפדה, ונמכר תם חי, ובעל מום חי
 65 ושחוט, ואילו במעשר נאמר לא יגאל, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט,
 66 לא תם ולא בעל מום, וכיון שמעשר בהמה חמור מסתבר שהוא
 67 ממון גבוה. מקשה הגמרא על רבינא: איך יתכן שכונת אבא יוסי
 68 למעט רק מעשר, הא אבא יוסי בכבוד בלבד? כאמר שהוא ממון
 69 בעלים, ומשמע שכל שאר הקדשים קלים הם ממון גבוה, ולא רק
 70 מעשר. אומרת הגמרא: קשיא - אכן גרסת רבינא קשה.
 71 הגמרא חוזרת לדון בבאור לשון משנתנו (ט): שחייבים על הזיק
 72 נכסים שאין בהם מעילה, ולעיל (יב): הבינה הגמרא שכונת
 73 המשנה לנכסים שרק מעילה אין בהם, אך הם קדושים, וכרבי יוסי
 74 הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים. עתה מביאה הגמרא
 75 ביאור אחר:
 76 רבא אמר, מאי נכסים שאין בהן מעילה, היינו נכסים שאין בהן כלל
 77 דין מעילה, ומאי נהו - ואלו נכסים הם, נכסים דהיינו. מקשה
 78 הגמרא: אם כן, וליהי נכסים דהיינו, ומדוע האריך התנא ואמר
 79 נכסים שאין בהם מעילה. אומרת הגמרא, אכן קשיא - תירוצו
 80 של רבא נשאר קשה.
 81 עד כאן עסקה הגמרא בהדיית שהזיק בהמת קדשים קלים, עתה
 82 עוסקת הגמרא בדין בהמת שלמים תמה שהזיקה אחרים:
 83 אמר רבי אבא, שלמים תמים שהזיקו, ודין שור תם שהוא משלם רק
 84 מגופו של המזיק, ומה הניזוק חצי נוק מפנין לאחר ההקרבה, ואינו
 85 נזכה מאימוריהו, כיון שדינם להיות מוקטרים על המזבח. מקשה
 86 הגמרא: פשיטא שאינו גובה מהם, שהרי אימורין, לזבות סלפי -
 87 עולים להקטרה על המזבח, ואיך יגבה מהם. מתרצת הגמרא: לא
 88 צריך, אלא לזכה מפנין כנגד אימורין, כלומר, שאם הבשר
 89 לבדו אינו שוה חצי מהנזק אין הניזוק יכול לגבות מהבשר יותר
 90 מחצי הנזק, כנגד שווי האימורים שאינו גובה מהם כלל.
 91 הגמרא מבררת בדעת מי אמר רבי אבא דין זה. והנה לגבי שנים
 92 שהשתתפו בנזק אחד וראי אפשר לגבות משניהם בשוה, נחלקו
 93 תנאים בברייתא להלן (ג), בדין שור שדחף שור אחר לבור, רבי
 94 נתן סובר שאם השור הדוחף היה מועד, משלם כל אחד חצי
 95 מהנזק, אך אם הדוחף היה תם, משלם רק רבע מהנזק, ובעל הבור
 96 משלם שלשה רבעים. וחכמים סוברים שבעל הבור פטור, והשור
 97 הדוחף משלם כדונו. מועד נזק שלם ותם חצי נזק.
 98 מקשה הגמרא: אליבא דרמא - לדעת מי אמר רבי אבא את דינו, אי
 99 אליבא דרבנן, פשיטא שלא יגבה מהבשר כנגד האימורים, דהא
 100 אמר רבי יוחנן, שנים שהזיקו, כי ליבא לאשתלומי מהאי לא משתלמא
 101 מהאי - גם כשאי אפשר לגבות מאחד המזיקים, אין חבירו חייב
 102 להשלים את חלקו. ואי אליבא דרבי נתן, הא אמר, כי ליבא
 103 לאשתלומי מהאי משתלם מהאי - כשאי אפשר לגבות ממזיק אחד
 104 גובים זאת מהמזיק השני, ואם כן אין דינו של רבי אבא נכון, אלא
 105 יש לגבות מהבשר אף כנגד האימורים.
 106 מתרצת הגמרא: אי קעית אימא - אם תרצה תוכל לתרץ שרבי
 107 אבא סובר כרבי נתן, ואי קעית אימא כרבנן, כיון שאין הנידונים
 108 שייכים זה לזה. מבארת הגמרא: אי קעית אימא רבנן, ואין זה פשוט
 109 שלדבריהם לא יגבה מהבשר כנגד האימורים, מפני שהיה מקום
 110 לומר, שדין זה שאמרו חכמים שאין מזיק אחד חייב לשלם את

1 לאשני - יתרץ רבינא כך, הא - הברייתא הסוברת שקדשים קלים
 2 הם ממנו גם בזמן הבית, היא כרבי יוסי הגלילי, והא - דברי רב
 3 נחמן בביאור המשנה שאין לקדש אשה בכבוד בזמן המקדש,
 4 נאמרו בשיטת רבנן הסוברים שקדשים קלים העומדים להקרבה
 5 הם ממון גבוה. ומכך שרבינא לא תירץ כן, מוכח שגם הוא סובר
 6 שרבי יוסי הגלילי סובר שקדשים קלים הם ממון בעלים רק לגבי
 7 שבעות הפקדון, ולא לכל דבר. ומוכח שאמוראים אלו סבור
 8 שלדעת רבי יוסי הגלילי קדשים קלים חיים אינם נחשבים כממון
 9 הבעלים לגבי כל דיני התורה, ולא כדעת רבי יוחנן.
 10 מתרצת הגמרא: (אמר ליה) [אמר לך] רבי יוחנן, מתנות כהונה
 11 קאמרת - וכי מבכור שהוא מתנות כהונה אתה מקשה, שאני -
 12 שונה דין מתנות כהונה, דכי קא ינו - שזכיית הכהנים בהם אפילו
 13 מחיים, משלחן גבוה קא ינו - היא זכיה משלחנו של ה', ולכן אף
 14 מחיים הם נחשבים כממון גבוה, ואילו רבי יוסי הגלילי אמר את
 15 דינו בקדשים קלים שאינם מתנות כהונה, כגון קרבנות שלמים,
 16 שהבהמה היתה שייכת לאדם קודם שהקדישה ולא זכה בה
 17 משלחן גבוה, ולכן היא נחשבת כממונו עד שיקריבנה. וכן בכבוד
 18 בחוץ לארץ שאינו ראוי להקרבה לכתחילה סובר רבי יוסי הגלילי
 19 שממון בעלים הוא. כדברי רבינא לעיל (יב):
 20 לעיל (יב): הובאה תחילת הברייתא של רבי יוסי הגלילי, הגמרא
 21 מביאה עתה גם את המשך הברייתא:
 22 נאמר גוף הברייתא כך הוא, נאמר בפסוק לגבי שבעות הפקדון
 23 (ויקרא א') 'ומעלה מעל פה' נכחש בעמיתו, לרבות פקדון של
 24 קדשים קלים, כיון שהם ממונו של הבעלים, דכרבי יוסי הגלילי. בן
 25 עזאי אומר בביאור דעתו של רבי יוסי הגלילי, הפסוק בא לרבות
 26 את השלמים, שהם ממון בעלים, ולהלן יבואר מה הוא בא למעט.
 27 אמר יוסי בן דוסתאי חולק על דברי תנא קמא בשם בן עזאי, ואומר
 28 כך, לא אמר בן עזאי בביאור דברי רבי יוסי הגלילי אלא בכבוד
 29 בלבד, שהוא ממון בעלים, ולהלן יבואר מה הוא בא למעט.
 30 מבארת הגמרא את דברי תנא קמא בדעת בן עזאי: אמר רב, בן
 31 עזאי אומר שכונת רבי יוסי הגלילי היא לרבות את השלמים שהם
 32 ממונו, ומשמע שרק בשלמים הדין כן. מבררת הגמרא: למעוטי
 33 מאי - אילו קרבנות בא בן עזאי למעט, אלימא למעוטי בכבוד בחוץ
 34 לארץ שאינו ממון בעלים, אם כן יקשה, השתא, ומה שלמים שהם
 35 חמורים, וחומרם היא שמוענים פמיכה על ראש הקרבן, ובהאת
 36 נכסים - יין לנסכו על גבי המזבח, ומנחת נכסים המוקטרת על
 37 המזבח, והנשפת חוץ ושוק, ואף על פי כן אמרת שמונו בעלים הוא,
 38 אם כן בכבוד שגם שמקריבים אותו אין הדינים האלו שייכים בו,
 39 מפניא - וכי יש צורך לומר שהוא ממונו, הרי בודאי שכן הוא, ולא
 40 יתכן שכונת בן עזאי שבכור אינו ממונו. מבארת הגמרא: אלא
 41 אמר רבי יוחנן, כוונת בן עזאי למעוטי מעשר בהמה, שהוא קדשים
 42 קלים אך אינו ממון בעלים, וברתניא בברייתא, בכבוד תם נאמר
 43 (במדבר יח ז) 'לא תפדה', שאסור לפדותו ולהוציאו לחולין,
 44 להמכר בשוק ובמשקל, אך לא נאמר בו אסור מכירה, ולכן הוא
 45 נמכר תם חי, והלוקח יקריבנו, או יאכלנו בקדושה אם יפול בו מום,
 46 אבל הבכור בעל מום, מותר למוכרו בין חי ובין שחוט. אבל במעשר
 47 בהמה נאמר (ויקרא כו לג) 'לא יגאל', ויש לדרוש לשון זו בגזירה
 48 שוה מחרמי הכהנים ששם נאמר (ויקרא כו כח) 'לא ימכר ולא
 49 יגאל', וכשם ששם יש אסור מכירה, אף במעשר בהמה יש אסור
 50 מכירה, ולכן אינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום. וזו
 51 כוונת בן עזאי, שכיון שאין אדם יכול למכור מעשר בהמה, אין
 52 הוא נחשב כבעלים עליו.
 53 הגמרא מביאה את דעת רבינא בביאור הברייתא: אומרת הגמרא,
 54 רבינא מתייבא לה אפיפא - רבינא לומד את מהלך הסוגיא שהובא
 55 לעיל, על הסיפא של הברייתא, אמר יוסי בן דוסתאי אומר, לא אמר

בבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף יג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

תוספות

1 א"ל אליבא דרבנן. פי' בקונטרס אי אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בפי' הפרה' לקמן נג.
2 (ושם) גבי שור שדחף חבירו לבור ואמר ובתם דבעל השור משלם מחצה ובעל הבור
3 פטור אלמא כי ליבא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור ואע"ג שבו נמצא
4 ההיזק ופשיטא דאין גובה מבשרו כנגד אימורין עב"ל משמע פירושו שהשור עושה כל
5 הדין ובעל הבור אין עושה כלום הלקח שור
6 ממועד משלם נזק שלם וזמם חצי נזק ולכך לא
7 מצי למידק אלא מתם ולא ממועד וכן פי' בהד"א
8 לקמן בפ' הפרה (שם ד"ה את) ד"ל אב"ל רבנן ב"ר
9 מעיקרא אול' וסביר דבעל השור בוליה הויקא
10 קעביד הלקח במועד בעל השור משלם ניש
11 ובתם משלם חצי נזק (ובעל השור) ופליגא
12 מפיסד וקשה לר"י היכי דייק דאין גובה מבשרם
13 כנגד אימורין מודלא משתלם מבעל הבור
14 כלום בתם שפסידי פלגא דהתם משום שהבור
15 לא עשה ההיזק כלל אב"ל בשלמים שהשבור
16 עשה כמו כן היזק כיון דליבא לאשתלומי
17 מאימורין משתלם מן הבשר דעל כרחק ס"ל
18 השתא שנים שהזיקו האי בוליה הויקא עבד
19 והאי בוליה הויקא עבד כיון דאסיק אדעתיה
20 טעמא ותורא בבירך אשכחתייה דאי כל חד וחד
21 פלגא הויקא עבד לקמו ישלם בתם לרבי נתן
22 בעל הבור שלשה חלקים דהיינו יותר ממה
23 שהזיק ובלא טעם אין לנו לומר כדמוכח בהפ"ה
24 ועוד מנא ליה לנקמה דלרבנן בתם משלם בעל
25 השור מחצה ובעל הבור פטור ולקמא בתם בעל
26 השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה
27 ורבנן דאמרי ובעל הבור פטור איירי במועד
28 ונראה לר"י דרבנן דאמרי בעל השור חייב ובעל
29 הבור פטור היינו דבעל השור משלם מחצה
30 במועד ובתם רביע ובעל הבור פטור לגמרי שלא
31 חייב הכותוב בור אלא היבא דנפל ממולא דכתיב
32 ונפל שקמה שור אב"ל אם אחרים מפילים אותו
33 בבור פטור בעל הבור ורקא דאי קא אמרי כי
34 ליבא לאשתלומי מבעל הבור לא משתלם
35 מבעל השור אע"ג דס"ל האי בולא הויקא עבד
36 והאי כו' ופשיטא דאין גובה מבשרן כנגד
37 אימורין ומאי קמ"ל רבי אבא א"ת נקלה היא
38 דקאמרי רבנן ובעל השור חייב לאו היינו דחייב
39 הכל וז"ל דאי הוו פליגי רבי נתן ורבנן בתשלומי
40 השור הוה ליה לפרש ומדלא פירשו ש"מ מודו
41 לרבי נתן בהא ועוד דאם איתא דמחייבי רבנן
42 הכל לבעל השור ה"ל לר' נתן למימר דאין
43 משלם אלא מחצה: **אנא** תוראי בבירך
44 אשכחתייהו. ודוקא גבי בור קאמר דמשלם אע"ג
45 דכל חד וחד בולא הויקא עבד שייך לחלק בין
46 שור לבור מהאי טעמא ומידו כיון דידע טעם
47 דתוראי בבירך אשכחתייה מצי למסבד נמי דכל
48 חד וחד פלגא דהויקא עבד כדאמרינן בהפ"ה
49 (שם) ושם אפרש ב"ה

אמר

1 לישני. רביקא: האי רבי יוסי הגלילי. ורב נחמן דאמר פרבנן: מתנות בהונה קאמרת. בכור
2 מעשרים וארבע מתנות בהונה והלקח אוקמה רביקא להא דרב נחמן כר"י הגלילי דאדחו
3 נמי מודה הוא דכל זמן שהבית קיים משלחן גבוה וכו' ליהו בתנים ואפילו מחיים וכי
4 קאמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים הן בשלמים קאמר דבעלים ישראל לא וכו' ליהו מחיים
5 משלחן גבוה והא דחריץ רביקא לרבי יוסי
6 הגלילי בכבור בחוצה לארץ ולא חריץ בשלמים
7 משום דסיפא דבריקתא מוכיח דבכבור קמריי
8 דקתני לא אמר בן עזאי אלא בכבור וכן עזאי
9 מילתיה דרבי יוסי קמפרש ולקמיה מפרש
10 מילתיה: שלמים. שטעונין סמיה ונסכים מנחת
11 נסכים שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים
12 לאלו ועשרון לכבש כדמפרש במנחות בפ' כל
13 והמנחות (דף סא) אב"ל בכור לא: בכור מנעמי
14 ובכבור בחוצה לארץ קאמר דכיון דלאו
15 להקרבא קאי לא וכו' ליה משלחן גבוה דלא הוי
16 לגבוה: ל' מעוטי מעשר בהמה. שאע"פ שהוא
17 קרב שלמים כדאמרינן בפ' בתרא דבבב"ר (דף
18 ס.) אפי' הכי לא הוי מחיים ממון בעלים
19 בשלמים: בכבור. תם נאמר אף בכור שור וגו'
20 לא תפדה פרוין הוא דלית ליה דלפיקו מקדושת
21 בכור למבור באיטלו ולישקול בליטרא אב"ל
22 נמקד הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו בשוימם
23 או אם הבית קיים יקרבנו כמער' נאמר לא
24 יגאל. ונגמרינן בבבב"ר בפ' חמישי (דף לב.) האי
25 לא יגאל מלא יגאל דחמיים דכתיב בתן לא
26 ימכר ולא יגאל מה לחלן מכירה עמו אף באן
27 מכירה עמו הלקח אינו נמקד לא חי ולא שחוט
28 בו אלמא לאו ממון בעלים הוא: רבא אמר.
29 מעילה דמתניתין לא תיזק מניה האי מקדש
30 קדשי אלא היק שאין בתן דין מעילה שאין בתם
31 שום קדושה לשמים דבקרדושת שמים שייבא דין
32 מעילה כגון קדשי קדשים: ומאי ניהו. כגון
33 נסכים דהדין: גובה. חצי נזקו מבשרו דנזק שור
34 תם משתלם מגופו: לא צריכא. האי דקתני אינו
35 גובה מאימורין האי קמ"ל דאין גובה מבשרו
36 כנגד אימורין כגון שור שנה מאתים שגנה שור
37 שנה מאתים אינו גובה אלא חציו דמי שפרו שור
38 שנה גב דלא הוי מנה שלם דמי חצי אימורין לא
39 ישתלם מדמי חצי האתר של פשה: אי אליבא
40 דרבנן. דפליגי עליה דרבי נתן בפרק שור שגנה
41 את הפרה (דף נג.) גבי שור שדחף את חבירו
42 לבור (ואמרינן) בתם בעל השור משלם רביע
43 ובעל הבור פטור מפני שזה הפילו ובמועד בעל
44 השור משלם חצי ובעל הבור פטור אלמא כי
45 ליבא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם
46 מבעל הבור ואע"פ שבו נמצא הנזק ופשיטא
47 דאינו גובה מבשרן כנגד אימורין: ואי אליבא
48 דרבי נתן תא אמר כי ליבא לאשתלומי. מבעל
49 השור משתלם מבעל הבור דאמר בתם בעל
50 השור משלם רביע ובעל הבור שלשה חלקים
51 ובמועד בעל השור משלם מחצה ובעל הבור
52 מחצה והכא נמי אמאי אינו גובה מבשרן כנגד אימורין האי רבא נמי תרזיהו איזי חלק גבוה וחלק הדין וספרים דכתיב בתן אע"ג דאיבא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי שבשקא
53 היא דהתם לא מצינו לאוקמי הכי חצי מילי. דלא אמרינן כי ליבא לאשתלומי מהאי לישתלם מהאי: בתרי נופי. כגון שור ובור: אב"ל כהו נופי. אי לא אשמעינן ר' אבא דאינו גובה
54 מאימורין הוה אמנא דמצי א"ל מכל היבא דבעינא משתלמא: התם הוא דאמר ליה בעל השור. החרגו לבעל הבור: אנא תוראי בבירך אשכחתייה. מת הלקח כל הנזק עליו מה
55 דאית לי לאשתלומי מבעל השור משתלמא: אמ תם הוא משלם רביע דאפילו היזק הוא לבור לא היה משלם אלא חצי נזק ועבשיו שיש אחר עמו ושלם רביע והשאר משתלמא
56 מן הקרב

1 לישני האי רבי יוסי הגלילי האי רבנן (אמר ליה)
2 מתנות בהונה קאמרת שאני מתנות בהונה דכי קא
3 וכו' משלחן גבוה קא וכו': גופא ומעלה מעל פה'
4 לרבות קדשים קלים שהם ממונו דכ"ר רבי יוסי
5 הגלילי בן עזאי אומר לרבות את השלמים אבא יוסי
6 בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בכבור
7 בלבד אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים
8 למעוטי מאי אליבא למעוטי בכור השתא ומה
9 שלמים שפטעונים סמיה ונסכים ותנופת הוה ושוק
10 אמרת ממון בעלים הוא בכור מבעיא אלא אמר
11 רבי יוחנן למעוטי מעשר פדתנא בכבור נאמר לא
12 תפדה ונמקד תם חי ובעל מום חי ושחוט כמעשר
13 נאמר לא יגאל ואינו נמקד לא חי ולא שחוט לא
14 תם ולא בעל מום רביקא מתני לה אסיפא אבא
15 יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בכבור
16 בלבד למעוטי מאי אליבא למעוטי שלמים השתא
17 ומה בכור שקדוש מרחם ממונו הוא שלמים מבעיא
18 אמר רבי יוחנן למעוטי מעשר פדתנא בכבור נאמר
19 לא תפדה ונמקד תם חי ובעל מום חי ושחוט
20 כמעשר נאמר לא יגאל ואינו נמקד לא חי ולא
21 שחוט לא תם ולא בעל מום האי בכבור בלבד
22 קאמר קשיא רבא אמר מאי נסכים שאין בתן מעילה
23 נסכים שאין בתן דין מעילה ומאי ניהו דהדין
24 וליתני דהדין קשיא אמר רבי אבא שלמים שהזיקו
25 גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהו פשיטא אימורין
26 לגבוה סלקו לא צריכא לגובה מבשרן כנגד אימורין
27 אליבא דמאן אי אליבא דרבנן פשיטא האי אמרי
28 כי ליבא לאשתלומי מהאי לא משתלמא מהאי ואי
29 אליבא דרבי נתן האי אמר כי ליבא לאשתלומי מהאי
30 משתלם מהאי אי בעית אימא רבי נתן איבעית אימא
31 רבנן איבעית אימא רבנן ה"מ בתרי גופי אב"ל בהר
32 גופא מצי אמר ליה מכל היבא דבעינן משתלמא
33 איבעית אימא רבי נתן התם הוא דאמר ליה בעל
34 שור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחתייה
35 מאי דלית לי לאשתלומי מהאיך משתלמא מן הקרב
36 אב"ל

מחצה והכא נמי אמאי אינו גובה מבשרן כנגד אימורין האי רבא נמי תרזיהו איזי חלק גבוה וחלק הדין וספרים דכתיב בתן אע"ג דאיבא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי שבשקא
היא דהתם לא מצינו לאוקמי הכי חצי מילי. דלא אמרינן כי ליבא לאשתלומי מהאי לישתלם מהאי: בתרי נופי. כגון שור ובור: אב"ל כהו נופי. אי לא אשמעינן ר' אבא דאינו גובה
מאימורין הוה אמנא דמצי א"ל מכל היבא דבעינא משתלמא: התם הוא דאמר ליה בעל השור. החרגו לבעל הבור: אנא תוראי בבירך אשכחתייה. מת הלקח כל הנזק עליו מה
דאית לי לאשתלומי מבעל השור משתלמא: אמ תם הוא משלם רביע דאפילו היזק הוא לבור לא היה משלם אלא חצי נזק ועבשיו שיש אחר עמו ושלם רביע והשאר משתלמא
מן הקרב

1 אבֵּל הָכָא מִי מְצִי א"ל. על הבשר נמצא הנקב יותר מן האמורין הלךך שנה חצי האמורין
 2 יפסיד: לשון אחר לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אמוריהן ודאי גובה מבשרן כנגד
 3 אמוריהן דהאי גובה מבשרן דקאמר רבי אבא אפי' חלק האמורין קאמר וקא פריך אי
 4 אליבא דרבנן אמאי הא אמרין בו' אי אליבא דר' נתן פשיטא ולא שמעתיה וראשון עיקר

1 אָמַר רבא תודה שהזיקה. אע"ג דרבא מפרש מתניתין דין מעילה ולא אויב מתניתין ברבי
 2 יוסי הגלילי על פירוש ר' יוסי הגלילי: שְׁנֵאמַר והועד בבגליו והמתין.
 3 נראה ל'דלא מוהנעו קרדיש דהאי הוועד לא איירי בערות שעושין לסקלו ב"א ל'יגעו אלא
 4 מסיפא דקריש דכתיב והשור יסקל וכן משמע לישנא דפריך והא השור יסקל כגמר

5 דין הוא דכתיב: חֲצִי השותפין חייב בה על השן
 6 ועל הרגל. במיוחד לפירות ולא לשוורים פליגי
 7 כדמובח בסוף הסוגיא דפליגי בקושיא דרבי זירא
 8 ובפרוקא דאביי ופלי זה היה יכול רב חסדא
 9 לפרש המשנה כמו שמפרש ר' אלעזר ויפרש
 10 רשות הניזק והמוזק במיוחדת לפירות ולשוורים
 11 דמורה רב חסדא דפטור וגרסוהו לקמן אמר לך
 12 רבי אלעזר ותסבירא מתניתין מי לא פליגי ומיהו
 13 לספירא דגרסי לקמן ותסבירא מתניתין מי פליגי
 14 ובסוף גרסי אלא בי תניא הדיא וכל זה מדברי רבי
 15 אלעזר וצ"ל דפליגי במיוחדת לפירות ולשוורים
 16 וד"פ ותסבירא מי פליגי והתנאי בו' אלא ודאי לא
 17 פליגי וכי קתני בו' ולפי גירסא זו לא קדיה תחילת
 18 הסוגיא כמו שמסקנא דפליגי בקושיא דרבי זירא
 19 ובפרוקא דאביי:
 20 בְּשֵׁהוּיָק חב המזיק לאתניי קרן. וא"ת ולרב
 21 חסדא מנא ליה לאתניי קרן
 22 לשמואל וכל הני לרב ועוד דבריהיא דקתני
 23 כשהויק חב המזיק מותר לאתניי כל הני קשיא
 24 לרב חסדא וי"ל דלדידיה נמי איפא יתורא דהיי
 25 מצוי למתני ורשות הניזק והמוזק חב ולא ליחגי
 26 כשהויק חב המזיק אך קשה דלשמואל תיסקי
 27 הברייתא:
 28 בְּזוּן שקבל עליו שמירת גופו בו'. איפכא לא
 29 מצוי למימר גזון דאזקיה תורא דשואל
 30 לתורא דמשאיל ובזון שקבל עליו שמירת נוקי
 31 ולא קבל עליו שמירת גופו דמילתא דלא קשיא
 32 הוא ואע"ג דבהביר בו שהוא נגזון אמרין סוף
 33 (פרק שור) שנגזר ד' וד' (לקמן מה) סתמא
 34 דמילתא דלא אידו איהו ומוזק אגריני קביל
 35 עליה דאתו אחרים ומוזק ליה לדידיה לא קביל
 36 עליה בשואל לא שייך למימר חבי דמסתמא
 37 שואל קבל עליה שמירה מעולה
 38 ולא

1 אָבֵּל הָכָא מִי מְצִי אָמַר בְּשֵׁר אֵוִיב אֵוִימֵרִין לֹא אֵוִיב
 2 אָמַר רַבָּא תוּדָה שְׁהוּיָקָה גֹבְהָ מִבְּשָׂרָה וְאֵינוּ גֹבְהָ
 3 מִלְחָמָה לְחֵם פְּשִׁיטָא סִיפָא אֲצִטְרִיד לִיה נִיזָק אוֹכֵל
 4 בְּשֵׁר וּמִתְכַפֵּר מִכִּיָּא לְחֵם הָא נִמִּי פְּשִׁיטָא מִהוּ דְתִימָא
 5 בִּינֵן דְלַחֵם הַבְּשָׂרָא דִּיבַח הוּא לִימָא לִיה אֵת אֲבֵלָת
 6 בְּשֵׁר וְאֵנָּא אֵייתִי לְחֵם קַמִּי לְדַחֵם חֵוִיבָא דְבַעֲלִים
 7 הוּא: נִכְסִים שְׁהֵן שֶׁל בְּנֵי בְרִית: לְמַעוּטֵי מֵאֵי אֵי
 8 לְמַעוּטֵי דְעוּבַד כּוּכְבִּים הָא קִתְּנֵי לָהּ לְקַמֵּן שׁוֹר שֶׁל
 9 יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּה שׁוֹר שֶׁל עוּבַד כּוּכְבִּים פְּטוּר תַּנָּא וְהָרַד
 10 מִפְּרָשׁ: נִכְסִים הַמְּוִיחֵדִין: לְמַעוּטֵי מֵאֵי אָמַר רַב הוֹדָה
 11 לְמַעוּטֵי זֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הוּיָק וְזֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הוּיָק
 12 הָא תְּנִי לְקַמֵּן הוּיָ שְׁנִים רוּדְפִין אַחַר אַחַד זֶה אוֹמֵר
 13 שׁוֹרְךָ הוּיָק וְזֶה אוֹמֵר שׁוֹרְךָ הוּיָק שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין תְּנִי
 14 וְהָרַד מִפְּרָשׁ בְּמַתְנִיחָא תַּנָּא פֶּרַט לְנִכְסֵי הַפֶּקֶר ה"ד
 15 אֵילִימָא דְנַגְהָ תוֹרָא דִּידֵן לְתוֹרָא דְהַפֶּקֶר מֵאֵן תִּבְעַ
 16 לִיה אֵלָא דְנַגְהָ תוֹרָא דְהַפֶּקֶר לְתוֹרָא דִּידֵן לִיזִיל
 17 וְלִיתִיהּ בְּשִׁקְרָם וְזָכָה בּוֹ אַחַר רַבִּינָא אָמַר לְמַעוּטֵי נַגְהָ
 18 וְאִח"כ הַקְדִּישׁ נַגְהָ וְאִח"כ הַפֶּקֶר תַּנְיָא נְמִי חִבִּי יִתֵּר
 19 עַל בֶּן אָמַר ר' הוֹדָה אִפִּי' נַגְהָ וְאִח"כ הַקְדִּישׁ נַגְהָ
 20 וְאִח"כ הַפֶּקֶר פְּטוּר שְׁנֵאמַר הוֹעֵד בְּבַעֲלֵיו וְהַמִּית
 21 אִישׁ וְגו' עַד שֶׁתֵּהָא מִיתָה וְהַעֲמִידָה בְּדִין שׁוּין בְּאַחַד
 22 וְגַמְר דִּידֵן לֹא בְּעֵינֵן הָא הַשׁוֹר יִסְקַל בְּגַמְר דִּין הוּא
 23 דְכַתִּיב אֵלָא אֵימָא עַד שֶׁתֵּהָא מִיתָה וְהַעֲמִידָה בְּדִין
 24 וְגַמְר דִּין שׁוּין בְּאַחַד: חוּץ מִרְשׁוֹת הַמְּוִיחֵרַת לְמוּזִק:
 25 דְאָמַר לִיה תוֹדָה בְּרִשׁוֹתֵי מֵאֵי בְּעֵי: וְרִשׁוֹת הַנִּיזָק
 26 וְהַמְּוִיִק: אָמַר רַב חֲסִדָּא אָמַר אֲבִימִי חֲצֵר הַשׁוֹתְפִין
 27 חַיִּיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרִגְלַי וְחִבִּי קָאמַר חוּץ מִרְשׁוֹת

28 הַמְּוִיחֵרַת לְמוּזִק דְּפִטוּר וְרִשׁוֹת הַנִּיזָק וְהַמְּוִיִק בְּשֵׁהוּיָק חֵב הַמְּוִיִק וְר' אֶלְעָזָר אָמַר פְּטוּר עַל
 29 הַשֵּׁן וְעַל הָרִגְלַי וְחִבִּי קָאמַר חוּץ מִרְשׁוֹת הַמְּוִיחֵרַת לְמוּזִק וְרִשׁוֹת הַנִּיזָק וְהַמְּוִיִק נְמִי פְּטוּר
 30 וְכִשְׁהוּיָק חֵב הַמְּוִיִק לְאִתְנִי קֶרֶן הַנִּיחָא לְשׁוּמָאֵל אֵלָא לְרַב דְאָמַר תַּנָּא שׁוֹר וְכִל מִיּוֹלֵי דְשׁוֹר
 31 חֵב הַמְּוִיִק לְאִתְנִי מֵאֵי לְאִתְנִי הָא דת"ר בְּשֵׁהוּיָק חֵב הַמְּוִיִק לְהִבִּיא שׁוּמַר חֲנָם וְהַשׁוּאֵל
 32 נוֹשֵׂא שִׁכְרָ וְהַשׁוּכֵר שְׁהוּיָקָה בְּהֵמָה בְּרִשׁוֹתֵן תַּם מִשְׁלֵם חֲצִי נֹק וּמוּעֵד מִשְׁלֵם נֹק שְׁלֵם
 33 נִפְרָצָה בְּלִילָה אוֹ שְׁפָרְצוּהָ לְסַטְנֵי וְצִתָּהּ וְהוּיָקָה פְּטוּר אָמַר מַר בְּשֵׁהוּיָק חֵב הַמְּוִיִק לְהִבִּיא
 34 שׁוּמַר חֲנָם וְהַשׁוּאֵל נוֹשֵׂא שִׁכְרָ וְהַשׁוּכֵר חִיבִי דְמִי אֵילִימָא דְאִזְקִיה תוֹרָא דְמִשְׁאִיל לְתוֹרָא
 35 דְשׁוּאֵל לִימָא לִיה אֵילוֹ אֵוִיב בְּעַלְמָא בְּעִית לְשִׁלּוּמֵי אֵת הַשְׁתָּא דְאִזְקִיה לְתוֹרָא דִידְךָ בְּעִינָא
 36 לְשִׁלּוּמֵי אֵלָא דְאִזְקִיה תוֹרָא דְשׁוּאֵל לְתוֹרָא דְמִשְׁאִיל לִימָא לִיה אֵילוֹ אֵוִיב אֵוִיב עַלְמָא בְּעִית
 37 לְשִׁלּוּמֵי כּוּלִיָּה תוֹרָא הַשְׁתָּא דְאִזְקִיה תוֹרָא דִידְךָ פִּלְגָא נִיזָקָא הוּא דְמִשְׁלָמַת לִי לְעוֹלָם
 38 דְאִזְקִיה תוֹרָא דְמִשְׁאִיל לְתוֹרָא דְשׁוּאֵל וְהָכָא בְּמֵאֵי עַסְקִינֵן שְׁקַבֵּל עָלֵיו שְׁמִירַת גּוּפוֹ
 39 וְלֹא

תורא דמשאיל לתורא דשואל. וקאמר חייב משאיל לשלם דקשקש לך חרי השואל מוטל לשומרו שלא יזיק: בְּשִׁקְבֵל

על כן אמר רבי יהודה, אפילו אם נזת המית אדם ואחר כך הקדיש
 אותו בעליו, או שנגח ואחר כך הפקיר אותו בעליו, פטור השור
 מסקילה והבעלים מלשלם כופר, שנאמר (שמות כא כט) והיעזר
 בכעליו והמית איש וגו' השור יסקל וגם בעליו יומת, ומכך
 שהזכירה התורה את 'בעליו' גם בשעת ההעדאה וגם בשעת
 סקילת השור יש ללמוד שאין המזיק חייב עד שתהא מיתה והעמדה
 בדיון שוין פאחד - שיהיה ברשות אותו אדם משעת המתת האדם
 עד שעת העמדה בדיון. מקשה הגמרא: וכי די בכך שיהיה ברשותו
 בשעת העמדה לדיון, וכי בנפך הדיון לא בעינין - אין צורך שיהיה
 בבעלותו, והא הפסוק 'השור יסקל וגם בעליו יומת' שממנו לומדים
 דין זה, בנפך דין הוא דכתיב. מתרצת הגמרא: אלא אימא בברייתא
 כך, 'עד שתהא מיתה, והעמדה בדיון, ונפך דין שוין פאחד - בבעלים
 אחד:
 שנינו במשנה שבעל הנזק חייב בתשלומיו, הוין מאופן שהזיק
 היה ברשות המיוחדת למזיק: מבארת הגמרא, שטעם הפטור הוא
 כיון דאמר ליה המזיק לניזק, 'תוךך ברשותי מאי בעי' - מה רצונו של
 שורך ברשותי, כלומר כיון שהוא נכנס ללא רשות הרי שהוא הזיק
 את עצמו:
 שנינו במשנה שחייב נזקים הם 'חוץ מרשות המיוחדת למזיק,
 ורשות הניזק והמזיק, כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב
 הארץ': הגמרא מביאה מחלוקת בדיון שור שהזיק בחצר
 השותפים, ולפי זה יבואר האם הלשון 'רשות הניזק והמזיק' היא
 המשך לדינים הקודמים שבמשנה, ופטורים עליה, או שהיא
 שייכת לדיון הבא שנאמר במשנה, וחייבים עליה.
 אמר רב חסדא אמר אבימי, חצר השותפין, שהזיק שורו של השותף
 האחד את נכסי השותף השני, חייב כה על השן ועל הרגל, ואף
 שנאמר בהם (שמות כב ד) 'זבער בשדה אחר', ובאן היא שדה
 השייכת גם למזיק, חייב, כיון שכונת התורה רק למעט שלא
 תהיה זו רשות הרבים, ולא את רשות השותפים. ולפי זה, הכי
 קאמר התנא במשנתנו, לעולם המזיק חייב הוין מרשות המיוחדת
 למזיק, דפטור, ואומרת המשנה דין חדש, ואם הנוק היה ברשות
 הניזק והמזיק - רשות השותפים, הדין הוא שבשעה חב המזיק
 לשלם. מביאה הגמרא את דעת החולק על רב חסדא: ורבי אילעאי
 אמר, שור שהזיק ברשות השותפים, פטור על השן ועל הרגל, שהרי
 נאמר בהם 'זבער בשדה אחר', ואילו שדה השותפים שייכת גם
 למזיק ואינה 'שדה אחר'. ולפי זה, הכי קאמר התנא במשנתנו,
 לעולם חייב המזיק הוין מרשות המיוחדת למזיק, וכן חוץ מרשות
 הניזק והמזיק, דנמי פטור, ואומרת המשנה דין חדש 'זכשחייב חב
 המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ', ואף שאת עיקר הדין של
 מיטב כבר שנינו לעיל (ב.), באה משנתנו לאתווי - לרבות שור
 שהזיק על ידי גניחה בקרן, שחייב. מקשה הגמרא על ביאור זה
 בספא: הניחא לשמואל, הוטרב (ג) 'ששור' המוזכר במשנה לעיל
 (ב.) היינו 'רגל', אפשר לומר שמשנתנו באה לרבות קרן, אלא לרב
 דאמר, תנא - שנה התנא (ב.) 'שור', וכלל בוה כל מילי דשור - כל
 נזקי השור, ובכללם קרן, אם כן לשון 'חב המזיק' שבמשנתנו,
 לאתווי מאי - מה באה לרבות. מתרצת הגמרא: לאתווי הא דתני
 רבנן בברייתא, על משנתנו 'בשעה חב המזיק', להביא את דינים
 של שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר, שהזיקה בהמה
 ברשותו ולהלן יבואר מי הזיק את מי, שהדין הוא שתם משלם חצי
 נזק, ומיעד משלם נזק שלם. מביאה הגמרא את סיומ הברייתא, אם
 נפדצה המחיצה בלילה באונס, כגון שהמחיצה היתה חזקה, או
 שפדצה לקטין, ונצתה בהמה והזיקה, פטור השומר מלשלם.
 מבארת הגמרא את הדינים האמורים בברייתא: אמר רב ברייתא,
 'בשעה חב המזיק', להביא שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר
 שהזיקה בהמה ברשותו. מבררת הגמרא: היכי דמי, אילימא - אם

אכל הקא לגבי שלמים, מי מצי אמר - וכי יכול הניזק לומר שרק
 הפשור איזק [הזיקו], ואילו האימוזין לא איזק, וכיון שפשט
 ששניהם הזיקוהו אינו יכול לגבות מהבשר יותר מחלקו, אף שאינו
 גובה מהאימוזים.
 מביאה הגמרא את דין בהמת קרבן תודה שהזיקה: אמר רבא,
 בהמת קרבן תודה תמה שהזיקה, גובה הניזק ממשנה כדיון שור תם
 משלם מגופו, ואינו גובה מלחמה - מארבעים הלחם שהמביא
 קרבן תודה חייב להביא יחד עם הקרבן. תממה הגמרא: להם,
 פשיטא שלא יגבה ממנו, שהרי שור תם משלם רק מגופו, והלחם
 לא השתתף בנוק. מתרצת הגמרא: סיפא אצטרף ליה - החידוש
 הוא בסיום דברי רבא, שהניזק שגבה את הקרבן אוכל את הפשור
 לאחר הקרבת האימוזים, 'ומתכפר' - בעל הקרבן הוא מביא את
 הלחם, ולא הניזק. מקשה הגמרא: הא נמי פשיטא, שהרי הניזק
 אינו חייב בקרבן, ומדוע יתחייב להביא את הלחם. מתרצת
 הגמרא: מהו דתימא - הייתי סבור לומר, כיון דלחם הפשור דגבה
 הוא - הבאת הלחם היא המכשירה את הקרבן להקרבה, למה ליה
 - יאמר המזיק לניזק, וכי כך נכון וראוי הדבר, שאת אכלת פשור,
 ואנא אייתי - ואני אביא את הלחם, והרי ראוי יותר שאתה תביא
 את הלחם, קא משמע לן רבא דלחם, היכא דבעלים הוא, ולכן עליו
 להביאו:
 שנינו במשנה (ט:) שחייב נזקין הוא כשהזיקו נכסים ששן של פני
 גרית, מבררת הגמרא, למעוטי מאי - אילו נכסים באה המשנה
 למעט, אי למעוטי נכסים דעובד בוכבים, אם כן קשה, הא תני לה
 במשנה לקמן (לז): 'שור של ישראל שנגח שור של עובד בוכבים
 פטור'. מתרצת הגמרא: תנא - שנה זאת התנא כאן בקצרה, והדר
 מפרש - וחזר ופירשו במשנה להלן באריכות:
 שנינו במשנה (ט:) שחייב על נזק הוא רק בנכסים המיוחדים; מבררת
 הגמרא: למעוטי מאי - אילו נכסים באה המשנה למעט. מבארת
 הגמרא: אמר רב יהודה, למעוטי אופן שלא ידוע מי היה השור
 המזיק, כגון שהיו שם כמה שוורים, וזה אומר 'שורך היזק', וזה אומר
 'שורך היזק', וחיידשה המשנה שצריכים להיות כל הנכסים שיתכן
 שהזיקו שייכים לאדם אחד, ולא יהא ספק מי הוא בעל השור
 המזיק. מקשה הגמרא: הא תני - הרי שנינו דין זה במשנה לקמן
 (לה), הוי שנים - שני שוורים רודפין אחר שור אחר לנוגחו, וממצא
 שאכן נגחו אחד מהם, זה אומר 'שורך היזק', וזה אומר 'שורך היזק',
 שניהם פטורין, כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה ועל הניזק
 להוכיח איזה שור היזקו. מתרצת הגמרא: תני - שנה כאן התנא
 דין זה בקצרה, והדר מפרש - וחזר ופירשו באריכות במשנה להלן.
 מביאה הגמרא ברייתא המפרשת את משנתנו בדרך אחרת:
 בכתניתא תנא - בברייתא שנינו כך, 'נכסים המיוחדים, פרט לנכסי
 הפקר. מבררת הגמרא: היכי דמי, אילימא באופן דנגח תורא דידן -
 שנגח שור שלנו, שיש לו בעלים, לתורא דהפקר, אם כן מאן תבע
 ליה - מי יכול לתובעו, שהוצרכה משנתנו לפוטרו. אלא, דנגח
 תורא דהפקר לתורא דידן, אם כן לוייל וליתיה - ילך הניזק ויטול את
 שור ההפקר, ומי יעכבנו, ולא שייך בוה חיוב או פטור. מבארת
 הגמרא: משנתנו עוסקת פאופן שפקרם וזכה בו - בשור ההפקר
 שהזיק, אדם אחר, וחיידשה המשנה שאין הניזק רשאי לגבות את
 נזקו מהשור, ולא אומרים שהשור הוחלט לניזק משעת הגניחה.
 מביאה הגמרא ביאור נוסף בלשון המשנה 'נכסים המיוחדים':
 רבינא אמר, כוונת המשנה למעוטי שור שנגח, ואחר כך הקדיש
 אותו בעליו למזבח או לבדק הבית, או שנגח, ואחר כך הפקיר אותו
 בעליו, שהמזיק פטור מלשלם. ולשון המשנה 'נכסים מיוחדים'
 היינו שהיו מיוחדים לאדם אחד משעת הנזק עד שעת העמדה
 בדיון. מסייעת הגמרא מברייתא לדברי רבינא: תנא נמי הכי, לגבי
 דינו של רבי יהודה (מד): ששור של הפקר שהמית אדם נסקל, ותר

56 הפוטר נזקי שן ורגל בחצר השותפים, לשון 'חצר השותפים
57 והבקעה', ויש לפרש שחצר השותפים היא דומיא דבקעה,
58 שלכולם יש רשות לרעות שם את בהמותיהם, וכן חצר השותפים
59 היא מיוחדת לשניהם אף לשוורים, ולכן דינה כרשות הרבים
60 הפטורה בנזקי שן ורגל. מסיימת הגמרא, שְׁמַע מִיָּמָה - אכן מוכח
61 כן מדיוק הלשונות.
62 מקשה הגמרא על חילוק זה: מְתַקֵּף לָהּ רַבִּי יוֹרָא, בִּיּוֹן דְּחָצֵר זו
63 מְיוֹחֶדֶת לְשֵׁנִיהֶם לְפִירוֹת, כיצד מחייבים בה את השן והרגל, וְהָא
64 כְּדִי לְחַיֵּיב בְּהֵם בְּעֵינָן - יש צורך שיתקיים לשון הפסוק (כב ד)
65 'וְכַעַר בְּשֹׁדֵה אַחֲרָי, שֶׁהֲנֹק יִהְיֶה בְּשֹׁדֵה שֶׁל אַחֲרָי, וְלֹא בַּחֲצֵר
66 הַמְּזוּקָה, וְלִיכָא - ודבר זה אינו מתקיים כאן, שהרי חצר זו שייכת גם
67 למזיק, לגבי הכנסת פירות. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אַבְי, בִּיּוֹן
68 דְּחָצֵר זו אֵינָה מְיוֹחֶדֶת לְשֵׁנִיהֶם לְשׁוּרִימָא, ולמזיק אסור להכניס שם
69 את שורו, 'בְּשֹׁדֵה אַחֲרָי' קָרִינָא בִּיה - ניתן לכנותה 'שדה אחר'.
70 הגמרא מבררת האם כשם שאפשר לבאר את הברייתות שלא
71 יחלקו, יש לבאר גם את דברי רב חסדא ורבי אלעזר שנחלקו
72 לעיל (יג): אם שן ורגל חייבים בחצר השותפים. אומרת הגמרא:
73 אָמַר לִיה רַב אֶהָא מְדִפְתִּי לְרַבִּינָא, לִימָא - שמא נאמר, מְדִפְתִּינָא
74 - מכך שהברייתות לא פְּלִיגִי, וכמו שהתבאר לעיל שיש שני סוגים
75 של חצר השותפים, כך אָמַרְתָּא נְמִי לֹא פְּלִיגִי - גם האמוראים אינם
76 חולקים בבירור זה, אלא רב חסדא עסק בחצר המשותפת רק
77 לפירות ולא לשוורים, ודינה כחצר הניזק שחייבים בה על שן
78 ורגל, ואילו רבי אלעזר עסק בחצר השותפות היא גם בפירות
79 וגם בשוורים, ודינה כרשות הרבים שפטורים בה על שן ורגל. אָמַר
80 לִיה רַבִּינָא, אִין - כן, יתכן שהאמוראים לא חולקים.
81 הוסיף רבינא ואמר, וגם אם תִּמְצָא לְיֹמֵר שֶׁהָאִמּוּרָאִים פְּלִיגִי, יש
82 לומר שלא נחלקו בכל חצר השותפים, אלא רק בחצר המיוחדת
83 לפירות ולא לשוורים, וְקוֹשְׁיָא דְרַבִּי יוֹרָא וְרַבִּי אֶבְרָהָמָא דְאֵבִי פְּלִיגִי -
84 נחלקו בסברותיהם של רבי יורא בקושייתו ואבבי כתירוצו, כלומר,
85 רבי אלעזר סובר בקושייתו של רבי יורא, שחצר כזו נחשבת
86 כרשות הרבים כיון שהמזיק רשאי להכניס לשם פירות, ופטורים
87 בה על שן ורגל, ורב חסדא סובר כתירוצו של אבבי, שחצר כזו
88 נחשבת כרשות הניזק, כיון שלמזיק אסור להכניס לשם את שורו,
89 וחייבים בה על שן ורגל. אבל בחצר שמיוחדת לשניהם לפירות
90 ולשוורים לדברי הכל נחשבת כרשות הרבים ופטורים בה על שן
91 ורגל:
92 הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא של רבי שמעון בן אלעזר.
93 אומרת הגמרא: נוּפָא, אַרְבַּעָה כְּלָלוֹת הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר
94 אוֹמֵר בְּנִקְוָה, כָּל שְׂהוּא רְשׁוּת לְנִיזָק וְלֹא לְמִזִּיק, חָיִיב הַמְּזוּקָה כְּבָל.
95 מדייקת הגמרא: לשון 'חייב על הכל', שמשמעותה חיוב בכל אבות
96 הניזקין לא קְתַנִּי בְּבֵרִיתָא, אֱלָא נֹאמְרָה לְשׁוֹן 'חָיִיב כְּבָל', ומשמע
97 שהחידוש הוא שבחצר הניזק חייב המזיק כְּבֹלִי נֹק, אף במקום
98 שבדרך כלל חייב רק חצי נזק, והיינו בקרן תמה. שואלת הגמרא:
99 מְנִי - מי הוא התנא הסובר כן. משיבה הגמרא: רַבִּי מְרִפְּוִן הוּא,
100 דְאָמַר בְּמִשְׁנֵה הַלֵּל (כד): הִזִּיק מְשֻׁלָּם שֶׁל הַבְּהֵמָה, והיינו קָרָן
101 תמה, שנעשה בְּחָצֵר הַנִּיזָק, נֹק מְשֻׁלָּם. מקשה הגמרא: אם
102 כן, אִימָא סִיפָא שֶׁל הַבְּרִיתָא, חָצֵר שְׂאִינָה שִׁיכַת לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה,
103 כְּגוֹן חָצֵר שְׂאִינָה שֶׁל שְׂנֵיחָם, חָיִיב בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל. ותחילה
104 מבארת הגמרא את הברייתא, ואחר כך מקשה ממנה, מֵאִי לֹא לָזֶה
105 וְלֹא לָזֶה, אִילִימָא כְּפִשׁוּטוֹ, שְׂאִינָה שִׁיכַת לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה כְּבָל
106 אֱלָא דְאָדָם אַחֲרָי, והניח שם הניזק את פירותיו שלא ברשות, ונכנס
107 שורו של המזיק שלא ברשות ואכלם, אם כן קשה, וְהָא בְּעֵינָא -
108 והרי יש צורך שיתקיים הפסוק 'וְכַעַר בְּשֹׁדֵה אַחֲרָי', והיינו שדה
109 הניזק, וְלִיכָא - אין זה מתקיים כאן, שהרי החצר אינה של הניזק.
110 אֱלָא פְּשִׁטָא שְׂכוּנַת הַבְּרִיתָא לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה - שְׂאִינָה שִׁיכַת

1 וְלֹא קָבַל עָלָיו הַשׁוֹמֵר אֶת שְׂמִירַת נְקֻוֹת שֶׁל הַשׁוֹר, לְשׁוּמְרוֹ שְׂאֵל
2 יוֹזֵק אַחֲרָי, וּמְמִילָא חָיִיב לְשׁוּמֵר עַל הַשׁוֹר שְׂאֵל יוֹזֵק נִשְׂאָר עַל
3 הַבְּעֵלִים, וְכִיּוֹן שֶׁהִזִּיק הַשׁוֹר אֶת שׁוּרוֹ שֶׁל הַשׁוֹאֵל, חָיִיב בְּעַל הַשׁוֹר
4 לְשֹׁלֵם לוֹ, חֲצִי נֹזֵק לְתַם וְנֹזֵק שְׁלֵם לְמוֹעֵד. מקשה הגמרא: אִי חָיִיב,
5 אִימָא סִיפָא, נִפְרָצָה הַמְּחִיצָה כְּלִילָה בְּאוֹנָס, אוֹ שְׂפָרְצוּיָה לְסִטְוִי,
6 וְיָצְתָה וְהִזִּיקָה, פְּטוּר הַשׁוֹמֵר. ויש לדייק, הָא נִפְרָצָה בְּיָוִם, חָיִיב
7 הַשׁוֹמֵר, ולפירושה קשה, הָא מְדַבֵּר שְׂאֵל קָבַל עָלָיו הַשׁוֹמֵר אֶת
8 שְׂמִירַת נְקֻוֹת שֶׁל הַשׁוֹר. מתרצת הגמרא: יש להוסיף בלשון
9 הברייתא, וְהָיִי קָאמֵר, אִם קָבַל עָלָיו אֵף אֶת שְׂמִירַת נְקֻוֹת, וּגְמַר
10 הַשׁוֹר שֶׁל הַמְּשֻׁאֵל שׁוּרִים אַחֲרָי חָיִיב הַשׁוֹמֵר, אֵךְ אִם נִפְרָצָה
11 כְּלִילָה, אוֹ שְׂפָרְצוּיָה לְסִטְוִי, וְיָצְתָה בְּאוֹנָס וְהִזִּיקָה, פְּטוּר.
12 הגמרא מקשה מברייתא על רבי אלעזר הפוטר נזקי שן ורגל
13 בחצר השותפים: מקשה הגמרא, אִינִי - וכי כך הוא הדין, וְהָא תַנִּי
14 - שְׁנֵה רַבִּי יוֹסֵף בְּבֵרִיתָא, חָצֵר הַשְׂתֻּפִּים, וְהַפְּנִינְךָ - אכסניה
15 לעוברי דרך, והזיק שורו מתחת השותפים או האורחים את
16 חבירו, חָיִיב כְּהֵן עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל, וְהִזִּיקָתָא דְרַבִּי אֶלְעָזָר הַפְּטוּר
17 שֶׁן וְרַגְלָא בַּחֲצֵר הַשְׂתֻּפִּים. מתרצת הגמרא: אָמַר לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר,
18 וְתַפְרָא מְתַנִּינָא מִי לֹא פְּלִיגִי - וכי אתה סבור שאין ברייתא אחרת
19 החולקת על ברייתא זו, וְהֵתִיבָא, אַרְבַּעָה כְּלָלוֹת - כללים) הָיָה רַבִּי
20 שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּרִשׁוּת נְקֻוֹת, א. כָּל מְקוֹם שְׂהוּא רְשׁוּת -
21 שיש רשות רק לְנִיזָק לְהַכְנִס בוֹ, וְלֹא לְמִזִּיק, וְנִכְנַס הַמְּזוּקָה שְׂאֵל
22 כְּדִין, חָיִיב כְּבָל, ואפילו קרן תמה משלמם נזק שלם. ב. מְקוֹם דְּמִזִּיק
23 - שיש לו רשות להכנס, וְלֹא לְנִיזָק, פְּטוּר הַמְּזוּקָה מְכָל חָיִיב, כִּיּוֹן
24 שְׂאֵל הָיָה הַנִּיזָק רִשְׁאֵי לְהַכְנִס. ג. מְקוֹם שֶׁישׁ רְשׁוּת לָזֶה וְלָזֶה
25 לְהַכְנִס, כְּגוֹן חָצֵר הַשְׂתֻּפִּים, וְהַבְּקָעָה - מְקוֹם שְׂרוּעִים שֶׁם שׁוּרִים,
26 פְּטוּר בָּהּ עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל, כִּיּוֹן שְׂאִין זוֹ שְׂדֵה אַחֲרָי שְׂחִיבָה
27 הַתּוֹרָה, שְׂהָרִי אִין זֶה מִיּוֹחֵד לְנִיזָק, אֲבָל עַל הַנִּיזָקָה, וְעַל הַנִּיזָקָה,
28 וְעַל הַנִּשְׂבִּיחָה, וְעַל הַרְבִּיצָה וְעַל הַבְּעִיטָה, שֶׁהֵם קָרָן וְתוֹלְדוֹתֶיהָ, הַדִּין
29 הוּא שֶׁתָּם מְשֻׁלָּם חֲצִי נֹזֵק, וּמוֹעֵד מְשֻׁלָּם נֹזֵק שְׁלֵם, כְּדִין קָרָן בְּרִשׁוּת
30 הַרְבִּים. ד. מְקוֹם שְׂאִין רְשׁוּת לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה לְהַכְנִס, כְּגוֹן חָצֵר
31 שְׂאִינָה שֶׁל שְׂנֵיחָם, חָיִיב בּוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל, אֲבָל עַל הַנִּיזָקָה, וְעַל
32 הַנִּשְׂבִּיחָה, וְעַל הַנִּיזָקָה, וְעַל הַרְבִּיצָה וְעַל הַבְּעִיטָה, תָּם מְשֻׁלָּם חֲצִי נֹזֵק
33 וּמוֹעֵד מְשֻׁלָּם נֹזֵק שְׁלֵם. מסיימת הגמרא את התירוץ, קְתַנִּי מִיָּתֶּה -
34 מכל מקום שנינו בכלל השלישי, שְׂחָצֵר הַשְׂתֻּפִּים וְהַבְּקָעָה פְּטוּר בָּהּ
35 עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל, וְרַבִּי אֶלְעָזָר סוֹבֵר בְּבֵרִיתָא זוֹ, הַחֹלְקָה עַל
36 הַבְּרִיתָא שְׁנֵהָ רַבִּי יוֹסֵף.
37 הגמרא מבארת שאפשר ליישב את שתי הברייתות באופן שלא
38 יחלקו. מקשה הגמרא: קָשְׁיָא אַחֲרֵי - הברייתות סותרות זו את זו,
39 שבברייתא אחת מבואר ששן ורגל חייבים בחצר השותפים,
40 ובברייתא השניה מבואר שהם פטורים. מתרצת הגמרא: כִּי תַנִּינָא
41 הָיָה - מה ששנינו בברייתא הפוטר שן ורגל בחצר השותפים,
42 היינו בְּחָצֵר שְׂהִיא מְיוֹחֶדֶת לָזֶה וְלָזֶה - למזיק ולניזק השותפים בה,
43 כִּי לְהַכְנִס פִּירוֹת וְכִי לְהַכְנִס שְׁוּרִים, וכיון שכך דינה כרשות
44 הרבים, ששן ורגל פטורים בה, וקרן חייבת. אבל הָיָה - הברייתא
45 דְרַב יוֹסֵף הַמְּחִיבָת שֶׁן וְרַגְלָא בַּחֲצֵר הַשְׂתֻּפִּים, עוֹסֶקֶת בְּחָצֵר
46 הַמְּיוֹחֶדֶת לְשֵׁנִיהֶם לְפִירוֹת, ולשניהם אֵינָה מְיוֹחֶדֶת לְשׁוּרִים, כלומר
47 אסור להם להכניס בה שוורים, דְלַגְבִּי נֹזְקִי שֶׁן וְרַגְלָא הוּיָא לָהּ חָצֵר
48 הַנִּיזָק, כִּיּוֹן שֶׁהַנִּיזָק הִיָּה רִשְׁאֵי לְהַנִּיחַ שֶׁם אֶת פִּירוֹתָיו, ולמזיק היה
49 אסור להכניס את שורו, ולכן חייבים בה על השן והרגל.
50 מוכיחה הגמרא חילוק זה: דִּיקָא נְמִי - גם לשון הברייתות מדוקדק
51 כן, דְקָתַנִּי הָכָא - בברייתא המחייבת שן ורגל בחצר השותפים
52 לשון 'חצר השותפים והפונדק, ויש לפרש שחצר השותפים היא
53 דומיא דפונדק - דומה לפונדק, שהוא מלון לטווחים, ואין הדין
54 להכניס שם בהמות, וכך גם 'חצר השותפים' היא מיוחדת לפירות
55 ולא לשוורים, ודינה כרשות הניזק, ומאידך, קְתַנִּי הָתָם - בברייתא

1 שלשה בללות בר' מקומות. דאין באן אלא ג' דינין ברשות הניזק חייב בכל ברשות המזיק
 2 פטור מכל בחצר השותפים חייב בח' בפרן ופטור על השן והרגל אכל ארבעה מקומות
 3 הן שאינן דינן שנה דיש חצר השותפין שהוא חייב על בה על השן כגון דמייחדת לחד לפירות
 4 ולשניהן לשורדיו: **מתני'** שום כסף. כולא מתניתין מפרש בגמרא: **גמ'** שום זה. של
 5 נזקין: לא יהא אלא בכסף. שיהו ביד שמין כמה
 6 שנה הניזק מנה או מאתים וכן ישלם לו: **תניא**.
 7 במתניתין לקח דתיר בבתיא וש"מ דהא
 8 בתיא עיקר היא: פרה שהיזקה טלית. שדרסה
 9 עליה בחצר הניזק וטלית שהיזקה פרה ברה"ר
 10 כגון שנתקלה בהמה בטלית ונשבר רגל פרה:
 11 אין אופרין **מצא** פרה בטלית. ישול את הפרה
 12 שהיזקה טליתו ולא תהא נשומית אלא הן חסר
 13 והן יותר ישלמה: **אלא** שמין אותה ברמיס. שמין
 14 הניזקין בכסף ולפי מה שהיזק את חבירו ישלם
 15 (ומי שהיזק את חבירו יותר ישלם): שנה כסף.
 16 לומר שנה כסף יפרע לו: מלמד שאין ב"ד
 17 לקפו. לפרע מן המזיק אי"כ יש לו קרקע
 18 דהיינו שנה כסף דמתניתין ולקפון מפרש מאי
 19 משמע: דבר השנה כל כסף. שנותנין עליו
 20 וקפרין מאי נידו דאין לזון אונאה מאי כל כסף
 21 דקאמרת דאין לזון אונאה שאפילו קאנן ביותר
 22 מדמיהו שנתות אין מוכר חייב להחזיר לו
 23 כדקאמרין בפרק הזהב (בי"מ דף גו.) העבדים
 24 והשטרות והקרקעות אין לזון אונאה אפילו
 25 קאנן ביותר מדמיהו: שטרות. אם מכר שטרות
 26 לחבירו אין יכול לזון לתבע ממנו אונאה: דבר
 27 הענינה כסף. בלא משיכה דקרקע נקנה בכסף
 28 בפ"ק דקדושין (דף כו.) עבד גמי נקנה בכסף.
 29 כדקאמרין בקדושין (דף יד.) שטרות דנקנית בכסף
 30 לא איתפרש היבא: **אלא** אמר רב **אשי** שנה
 31 כסף. דהיינו קרקעות והכי משמע שנה כסף
 32 ישלם ולא כסף עצמו והכי כולוה מטלטלים
 33 ועבדים ושטרות כסף נידו דמצי לאמטויהו
 34 ממתא למתא מודבני: שנה **כסף** אפי' סובין.
 35 אלא דמטלטלין נמי גביין לנזקין: בתיא.
 36 קאמרין דאי שבק לזון אברוהו המזיק מפרקע
 37 גבי מיידיהו אכל דמטלטלין לא דמטלטלין דיתמי
 38 לא משתעבדי לבעל חוב דאיכא למימר לאחד
 39 מיתת אביהו קנאום: **כדאמר** רבא **אמר** רב נתמן.
 40 במסכתא כרובות בפרק הכותב: **שתפס** מתיב.
 41 דאברוהו: **כפי** ב"ד. הכי משמע מתניתין שנה
 42 כסף כפי ב"ד שיהו קרקעותיו כפי ב"ד: **פרט**
 43 למוכר נכסיו. וכולהו המעות וכו' לבית דין שאין
 44 בית דין נפרעין מן הלקוחות: ש"מ. בתמיה וקא
 45 קייל דאיתי מלזון וטרין **אליא**. להכי אקא
 46 מתניתין דב"ד מומחין דנין דיני קסות ולא בית
 47 דין דהייטות: **ע"פ** עדים. שיעידו על הנזק בב"ד שנה הויק: **תניא** ל"מ' כו'. פלוגתא
 48 הוא לקפון בפרק מרובה (דף טה.)

בני

1 היא גופה קריק ש"מ דאין גובין לו מתן והוי כמלוה על פה ואע"ג דנקון מלוה הכתובה בתורה בשטר דמאן א"כ
 2 אמאי אמר לזון ומכר נכסיו הוה ליה למימר ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו בשטר דמאן ומפרש ר"ת ש"מ לזון ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מתם מן התורה דשעבדא לאו דאורייתא
 3 ולהכי בנקון נמי לא גבי דבמלוה בשטר דקא תקון רבנן דליגבי ממשעבדי משום געילת דלת דאיי שעבדא דאורייתא ובמלוה ע"פ מדרבנן הוה דלא גבי משום תננת לקוחות א"כ
 4 תיקשי הקא אמאי לא גבי בנקון דהקא ליבא תננת דלקוחות ולא דמי למלוה על פה דהתם מאן דזיף בעצנא זיף אכל מזיק לא דייק ואית ליה קלא וקשה למד' שעבדא דאורייתא
 5 פרק גט פשוט (ב"ב דף קעה):
 6 **פרט** לבית דין דהייטות. פ"ה לענין דיני קסות ואע"ג דמתניתין לא איירי בקסות למד' תנא שור לרגלו ומכעה לשינו מי"מ מרופו לנו התנא בתנתי"א אפי' במילי דלא איירי ברישא דה"נ
 7 מפרש בסמוך ע"פ עדים פרט למודה בקנס וא"כ כ"ד עדים:
 8 **אליא** למד' מודה בקנס וא"כ כ"ד עדים דהיינו מאי איכא למימר. למודה בקנס ולא באו עדים כלל לא אצטרך דמתניתין היא במרובה (לקמן דף עד.) דע"פ עצמו פטור דלא שייך תני
 9 והדר מפרש דאין מארין שם יותר מבאבא:

השדה

1 **פְּרָה** שהיזקה טלית וטלית שהיזקה פרה. פ"ה הקנטרס שהיזק זה את זה ושמין הניזק בכסף
 2 ומי שהיזק חבירו יותר ישלם העודף וקשה דע"כ פרה שהיזקה טלית היינו בחצר
 3 הניזק או בכותלו להזיק הוה קרן או דרך הלכות הוה רגל וטלית שהיזקה פרה היינו ברה"ר
 4 דהיי מטעם בור דאי אפשר לאוקמי פרה שהיזקה טלית נמי ברה"ר ומטעם קרן דאם בן הקה
 5 פטור בעל פרה כדאמר לקפון בפרק ב' (דף כ.) דכל
 6 המשנה וכו' אחר ושינה בו פטור ואפילו אם
 7 נפרש שכן אירע שפרה היזקה טלית בחצר
 8 ברשות הניזק וטלית שהיזקה פרה ברה"ר אבתי
 9 מתניתין היא לקפון בפרק המניח (דף לג.) ב'
 10 שורין תמים שחבלו זה בזה משלמים במותר
 11 ח"נ מועדים משלמים במותר: ניש וי"ל דתני
 12 והדר מפרש ר"ת מפרש דאז או קתני כמו חולץ
 13 וקשה מאמר ונתן גט בכמות (דף ג.) ולא בא
 14 לאשמועינן שאין אומרים ששקח כל הטלית
 15 בשביל מה שהיזק דאז טלית בור הוא ולא
 16 משלם מגופו ועד נמי שמענין קא ממתניתין
 17 דתנימיהו אלא מאמר ר"ת דאין אומרים תצא פרה
 18 בטלית בא לאשמועינן דלא בר"ע דאמר לקפון
 19 בהמניח (שם) ויהלש שור לניזק אלא יושם ברבי
 20 וישמעאל ובקרון מיידי וטלית פרה אקא
 21 לאשמועינן דלא גבי מיתמי דלא ס"ד דליגבי אף
 22 ע"ג דמטלטלין דיתמי לא משתעבדי דמה
 23 שאמרה תורה מן העלייה וזו לפיכח כחו של
 24 ניזק דאם אין המזיק שנה נזקו ישלם מן העלייה
 25 אבל בתמי דאי משתלמי מן העלייה הוא
 26 פסידא דניזק דמטלטלין דיתמי לא משתעבדי ואי
 27 משתלם מגופו יגבה אפי' מיתמי דהוי כאלו תפס
 28 מחיים וז"א דמשמע מגופו ול"ג פרה שהיזקה
 29 טלה דא"כ ליבתי שוורים שחבלו זה בזה בדלקין
 30 בהמניח (שם) ודרך הש"ס להוכיח פרה וטלית
 31 כדאמרין לקמן דף עד.) הניח להם אביהם פרה
 32 וטלית:
 33 **דבר** השנה כל כסף. לא דקא דיתר מפלגא יש
 34 להם אונאה כמשמע בפרק הזהב (בי"מ דף
 35 גו.) אלא שנה כל כסף יותר ממשלטי: **עבדים**
 36 ופטרות נמי נקנין בכסף. ול"ג שטרות דאין נקנין
 37 בכסף אלא במסירה ובשטר ואפילו בתפיז נמי
 38 צ"ע ובקנטרס פירש דלא אתפרש היבא
 39 בשטרות נקנין בכסף:
 40 **ביתמי**. וז"א רב שמואל דאית ליה בפרק
 41 גט פשוט (ב"ב דף קעה.) דשעבדא
 42 לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי מיורש
 43 אפי' נכסים שיש להם אחריתא אין נקנין ויש
 44 לומר דאיירי בשעמד בדין:
 45 **שמע** משה לזון ומכר נכסיו כו'. פ"ה הקנטרס
 46 וקא קיימא לן דאיתי מלוה וטרין ויתמיה
 47 אי נזקין כמלוה בשטר הוא לא הוה ליה למימר ש"מ כו' אלא ה"ל למיפרק והתנן המלוה
 48 חבירו בשטר גובה מנכסיהו משועבדיהו ואי חשיב מלוה ע"פ א"כ מאי קאמר ש"מ אין ב"ד
 49 גובין לו מתן קא פשיטא דאין גובין דהתנן המלוה חבירו בעדים גובה מנכסיהו בני חורין ואי
 50 היא גופה קריק ש"מ דאין גובין לו מתן והוי כמלוה על פה ואע"ג דנקון מלוה הכתובה בתורה בשטר דמאן א"כ
 51 אמאי אמר לזון ומכר נכסיו הוה ליה למימר ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו בשטר דמאן ומפרש ר"ת ש"מ לזון ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מתם מן התורה דשעבדא לאו דאורייתא
 52 ולהכי בנקון נמי לא גבי דבמלוה בשטר דקא תקון רבנן דליגבי ממשעבדי משום געילת דלת דאיי שעבדא דאורייתא ובמלוה ע"פ מדרבנן הוה דלא גבי משום תננת לקוחות א"כ
 53 תיקשי הקא אמאי לא גבי בנקון דהקא ליבא תננת דלקוחות ולא דמי למלוה על פה דהתם מאן דזיף בעצנא זיף אכל מזיק לא דייק ואית ליה קלא וקשה למד' שעבדא דאורייתא
 54 פרק גט פשוט (ב"ב דף קעה):

1 **פרט** לבית דין דהייטות. פ"ה לענין דיני קסות ואע"ג דמתניתין לא איירי בקסות למד' תנא שור לרגלו ומכעה לשינו מי"מ מרופו לנו התנא בתנתי"א אפי' במילי דלא איירי ברישא דה"נ
 2 מפרש בסמוך ע"פ עדים פרט למודה בקנס וא"כ כ"ד עדים:
 3 **אליא** למד' מודה בקנס וא"כ כ"ד עדים דהיינו מאי איכא למימר. למודה בקנס ולא באו עדים כלל לא אצטרך דמתניתין היא במרובה (לקמן דף עד.) דע"פ עצמו פטור דלא שייך תני
 4 והדר מפרש דאין מארין שם יותר מבאבא:

רבה בר עולא חוזר ומתריך באופן אחר: אלא אמר רבה בר עולא, 54
 'שזה כסף' היינו דבר הנקנה בכסף ולא במשיכה, והיינו קרקע 55
 שנקנית בכסף ולא במשיכה. 56
 מקשה הגמרא, עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף ולא במשיכה, 57
 ואילו בברייתא מבואר שרק קרקעות הם 'שזה כסף'. 58
 אלא אמר רב אשי, 'שזה כסף' היינו קרקעות לפי שהם שוה כסף 59
 ולא כסף - שהקרקע אינה דומה לכסף שמתקבל על ידי כל אדם 60
 בכל מקום, שאינה מיטלטלת ממקום למקום, ואילו הני פולגהו - 61
 שאר כל המטלטלין ואף עבדים ושטרות, כסף נינהו - דומים הם 62
 לכסף, לפי שאפשר לטלטלם מעיר לעיר וכל אדם מוכן לקבלם, 63
 ואם לא ימכרו כאן ימכרו במקום אחר. 64
 ובעיקר דין המשנה: רמי ליה - הקשה לו סתירה רב יהודה בר חיננא 65
 לרב הונא ברית רבב יהושע, תנא - בברייתא שהובאה לעיל 'שוה 66
 כסף' מלמד שאין בית דין נקנין אלא לנכסים שיש להן אחריות, 67
 והתניא בברייתא אחרת, נאמר בפסוק בפרשת בור (שמות כא לד) 68
 'בעל הבור ושלם כסף ושיב לבועליו', ויש לדרוש מתיבת 'שיב', 69
 שהרי אפשר לכתוב 'שלם כסף לבעליו', אלא שבאה תיבה זו 70
 לרבות שיכול המזיק לשלם אף שוה כסף, ואפילו סופין, ואינו צריך 71
 לשלם במעות דוקא. ומבואר שגובים מהמזיק אף מטלטלין ולא 72
 קרקעות בלבד. 73
 מתרצת הגמרא: תנא עסקינן, ביתמי - המשנה מדברת 74
 ביתומים שמשלמים על נזקי אביהם, שמהם אין בית דין גובים 75
 אלא מקרקעות בלבד, לפי שמתטלין של יתומים אינם 76
 משתעבדים לבעל חוב, אך מהמזיק עצמו גובים אף ממטלטלים. 77
 מקשה הגמרא: אי ביתמי, אימא סיפא של הברייתא, אם קדם נזיק 78
 ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן, ואי מדובר בתמי, אמאי בית 79
 דין גובין לו מהן, והלא מטלטלין של יתומים לא משתעבדים לבעל 80
 חוב, ואין מועיל תפיסת הנזיק. 81
 מתרצת הגמרא: תנאמר רבא אמר רב נחמן במסכת כתובות (פד): 82
 שיש אופן שהתפיסה תועיל, כגון שתפס מתוים, תנא נמי אפשר 83
 לתריך שמדובר שתפס הנזיק מטלטלין מהמזיק מתוים, ואחר כך 84
 מת, שבאופן זה גובים מהמטלטלין שתפס. 85
 שנינו במשנה: בפני בית דין: 86
 ומבינה הגמרא הכוונה, שהקרקע שממנה גובים בית דין מהמזיק 87
 צריך שתהיה בפני בית דין, כלומר ביד המזיק ולא ביד זה שקנאה 88
 ממנו, ופרט למוכר נכסיו אחר שהזיק, ואחר כך חולף לבית דין 89
 להתדיין עם הנזיק, שכיון שמכר את נכסיו אין בית דין גובים 90
 מהלוקח, ומקשה הגמרא: שפע מינח - האם אכן נשמע מהמשנה 91
 כאן, שלוח ומכר נכסיו ואחר כך בא לבית דין, אין בית דין גובין לו 92
 מהן, והרי הלכה פסוקה היא שמלוה גובה את חובו מהלוקחות. 93
 אלא, בהכרח כוונת המשנה לדין אחר, לומר שאת דיני הקנסות 94
 דנים רק בבית דין מומחים, ופרט לבית דין הדיוטות, שאינם יכולים 95
 לדון: 96
 שנינו במשנה: על פי עדים: 97
 מבאר הגמרא שכוונת המשנה למעט, פרט למודה בקנס ואחר 98
 כך באו עדים - שאם הודה אדם בבית דין על מעשה שעשה 99
 המחייבו קנס מהתורה, ואחר כך באו עדים והעידו על כך, שהוא 100
 פטור מלשלם, שהמודה בקנס פטור מלשלם אף אם אחר כך 101
 העידו עליו עדים. 102
 שואלת הגמרא: הניחא ביאור זה, למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך 103
 באו עדים פטור, אלא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים 104
 חייב, מאי איכא למימר. 105
 מבאר הגמרא: אכן לדעתו אין כל חידוש בדין זה של המשנה, 106
 וסיפא אצטרף ליה - ועיקר החידוש הוא בסיפא של המשנה, 107

אכן יש בברייתא רק שלשה קללות - שלשה סוגי רשויות, שהם 1
 חצר המזיק, חצר הנזיק, וחצר השותפים, אך דינים אלו שייכים 2
 בארבע מקומות, שהרי בכלל הרביעי נוספה רשות שונה, שלענן 3
 שן ורגל דינה כרשות הנזיק ולגבי קרן דינה כרשות הרבים, והיא 4
 רשות המיוחדת לשניהם לשוורים, ורק לניזק לפירות: 5

משנה

המשנה מבאר דין תשלומי הנזק, ומפרטת בקיצור שמונה דינים: 7
 שום כסף - שומת הנזק צריכה להיות בכסף, כלומר שיש להעריך 8
 הנזק לפי שווי כסף שאותו ישלם המזיק. שוה כסף - המזיק צריך 9
 לשלם את הנזק בדברים שהם 'שוה כסף', כלומר קרקעות. 10
 בפני בית דין. ועל פי עדים - אין יכולים לחייב את המזיק, אלא על 11
 פי שני עדים שהעידו על מעשה ההזיק, ועדים אלו צריכים שיהיו 12
 בני חורין ולא עבדים, ובני ברית - ישראלים ולא גוים. 13
 ואף הנשים בכלל הנזק - בכלל דיני נזיקין, ואם הזיקו את ממון 14
 האשה או שממון האשה הזיק לאחרים, חייבים לשלם. 15
 והניזק והפזיק בתשלומין - ויש פעמים שאף הנזיק נושא בתשלומי 16
 הנזק, כלומר שאין המזיק משלם כל שווי הנזק: 17

גמרא

מבררת הגמרא: מאי כוונת המשנה 'שום כסף', אמר רב יהודה, 18
 שום זה - שומה זו שבית דין שמים את שווי הנזק, לא היא אלא 19
 בכסף - צריך שישומו אותה בכסף ולא בדבר אחר, וכפי שיתבאר 20
 להלן. 21
 והנינא להא דתנו רבנן - ושנינו במשנה כאן כמו הדין המבואר 22
 בברייתא, ומוכח שברייתא זו נכונה היא ויש לסמוך עליה להלכה. 23
 ששנינו בברייתא, פרה שהזיקה מלית - שדרסה על הטלית והזיקה 24
 אותה, וטלית שהזיקה פרה - או שהזיקה הטלית פרה, שהניח טלית 25
 ברשות הרבים ונתקלה בה הפרה והזיקה, אין אומרים תנא פרה 26
 במלית - שיקחו בית דין את הפרה שהזיקה אף אם שווה יותר 27
 מכפי הנזק, ויתנו אותה לניזק תמורת הטלית, וכן אין אומרים 28
 שתנא המלית בכפרה, ואף אם שווה יותר מהפרה, אלא שמיין אותה 29
 - את הפרה או הטלית שהזיקו בפרה, כמה היה שווי הנזק, וסכום 30
 זה בלבד ישלם המזיק: 31
 שנינו במשנה: שוה כסף: 32
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת כוונת המשנה: דתנו רבנן, מה 33
 שנאמר במשנה 'שוה כסף', מלמד שאין בית דין נקנין - יורדים 34
 לנכסי המזיק לגבות את חובו, אלא לנכסים שיש להן אחריות, 35
 כלומר קרקעות, ולא מנכסים שאין להם אחריות, כלומר 36
 ממטלטלין. אגל אם קדם הנזיק ותפס מטלטלין מידי המזיק, בית 37
 דין גובין לו את חובו מהן. 38
 הגמרא מבאר דברי הברייתא: אמר רב, 'שוה כסף' מלמד שאין 39
 בית דין נקנין אלא לנכסים שיש להן אחריות. שואלת הגמרא, מאי 40
 משמע - איך 'שוה כסף' משמע קרקעות. מבאר הגמרא, אמר 41
 רבה בר עולא, 'שוה כסף' היינו דבר השוה כל כסף - שמשלמים 42
 תמורתו כל סכום כסף, ואף הרבה יותר משוויו, ומבררת הגמרא, 43
 מאי ניהו - מה הכוונה בזה שמשלמים עליו כל סכום כסף, ודאי 44
 היינו דבר שאין לו דיני אונאה, והיינו קרקע שאף אם ישלמו עליו 45
 יותר משוויו אין המקח בטל ואין המוכר צריך להחזיר הכסף 46
 ללוקח, מה שאין כן מטלטלים שיש בהם אונאה, אך אם כן יקשה, 47
 והלא עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה, שאם שילם הלוקח על 48
 העבד או על השטר יותר משוויו אין המקח בטל, ואילו בברייתא 49
 מבואר שאין בית דין גובים אלא מנכסים שיש להם אחריות, והיינו 50
 קרקע בלבד, ולא עבדים ושטרות, ומבואר שרק קרקעות נקראים 51
 'שוה כסף'. 52
 53

56 רב פפא אמר, ממונא - חיוב ממונן הוא ולא קנס, ואם יודה בבית
57 דין על הנגיחה קודם שיבואו עדים, יחיבוהו על פי הודאתו, ככל
58 הודאת בעל דין בדיני ממונות שחייב עליה. ורב הונא בריה דרב
59 יהושע אמר, חיוב קנסא הוא, ואם יודה קודם שיבואו עדים
60 יפטר והוה בית דין בהודאתו, שה'מודה בקנס פטור'.
61 וסברת מחלוקתם: רב פפא אמר ממונא, קנסב סתם שוורים לאו
62 בחזקת שיפור קיימי - שבדרך כלל השוורים מטבעם אינם בחזקת
63 שמורים שלא לנגוח, אלא יש להם נטיה לנגוח, ולכך חובה על
64 הבעלים לשמור שלא ינגחו כבר בתחילה, וברין הוא - ומן הדין
65 יהיה צריך להיות שאם לא שמרוהו הבעלים ונגח, דכעי לשלומי
66 בוליה - שיצטרך לשלם את כל הנזק, ורחמנא הוא דחס עליה -
67 אלא שהתורה חסה עליו לשלם חצי נזק בלבד, משום דאפתי לא
68 אייעד תוריה - שעדיין לא הועד השור ולא התרו בבעליו. ונמצא
69 שחצי הנזק ממונן הוא ולא קנס.
70 ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא, קנסב סתם שוורים בחזקת
71 שיפור קיימי - שבדרך כלל השוורים בחזקת שמורים שלא לנגוח
72 שאין להם נטיה לכך, וברין הוא דלא לשלם כלל - ומן הדין היה
73 צריך להיות שיהיו פטורים לשלם על הפעמים הראשונות, שלא
74 ידע ששורו נוגח שיהיה צריך לשמור עליו, ורחמנא הוא דקנסיה -
75 אלא שהתורה שקנסה אותו כי יחיב דלמורה לתוריה - כדי
76 שישמור על שורו כבר מתחילה.
77 הגמרא מביאה ראייה מהמשנה: הנין במשנתני, הניקן והמויק
78 בתשלומין. ולכאורה הכוונה על נגיחת שור תם, שכיון שמשלם
79 חצי נזק בלבד נמצא שהניקן מפסיד ומשתתף בתשלומי הנזק.
80 ובשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא, היינו דשייך ניקן בתשלומין
81 - מובן שבאופן זה משתתף אף הניקן בתשלומי הנזק, שכן מן הדין
82 היה צריך לקבל את מלא הנזק אלא שהתורה חסה על המייק
83 ופטרתו. אלא למאן דאמר שפלגא נזקא קנסא הוא, השתא דלאו
84 דידיה שקיל - הלא עתה אף את מה שלא היה מגיע לו קיבל,
85 בתשלומין איתיה - וכי שייך לומר עליו שהוא משתתף בנזק, הלא
86 אינו מפסיד ממה שהיה מגיע לו כלום. ומוכח שחיוב ממונן הוא
87 ולא קנס.
88 דוחה הגמרא: לא נצרכא - אין כוונת המשנה על מה שמשלם חצי
89 נזק ולא נזק שלם, אלא הכוונה לפחת נבילה - למה שמפסיד הניקן
90 אם נפחתה הנבילה בין הנגיחה להעמדה בדין, שאין משלם המייק
91 אלא כפי שהיתה שוה בשעת הנגיחה. ונמצא שאף את החצי נזק
92 שזיכתה לו התורה, אינו מקבל בשלמותו, ובוה שותף הוא בנזק.
93 מקשה הגמרא: פחת נבילה, הא תנא ליה רישא - הלא דין זה של
94 פחת נבילה יש ללמוד ממה שנאמר במשנה לעיל (טז) 'חבתי
95 בתשלומי נזקי, וביארה הברייתא שמה שנאמר 'תשלומי נזקי,
96 מלמד שהבעלים ממשלין בנבילה, והיינו שהבעלים הם שמפסידים
97 במה שנפחתה הנבילה.
98 מתרצת הגמרא: תנא - משנה אחת מחדשת דין זה בתם, ונחא -
99 והשנייה מחדשת דין זה במועד. וצרכא להשמיע בשניהם, דאי
100 אשמעינן בתם, היה מקום לומר, שלכך הקילה התורה על המייק,
101 משום דאפתי לא אייעד - שעדיין השור לא נעשה מועד, והקילה
102 התורה בתשלומיו, אבל מועד אימא לא יהיה הפחת נבילה של
103 הניקן אלא של המייק. ואי אשמעינן במועד, היה מקום לומר שלכך
104 הקילה התורה במועד משום דקא משלם בוליה - כיון שמשלם נזק
105 שלם, ואין להחמיר אף שישלם את הפחת, אבל תם שאינו משלם
106 אלא חצי נזק, אימא לא יפסיד הניקן את פחת הנבילה, לכך צרכא
107 להשמיע בשניהם.
108 ראייה נוספת: תא שמע, ממה ששינו במשנה (לקמן טז), מה בין
109 תם למועד, שהתם משלם חצי נזק והתשלום הוא מנופו של השור
110 ולא משאר הנכסים, ומועד משלם נזק שלם מן העלייה - מהקרקע

1 שנאמר שם שהעדים צריכים להיות בני חורין ובני ברית, בני חורין
2 הכוונה למעוטי עבדים כנענים שפטולים לעדות, ובני ברית הכוונה
3 למעוטי עובדי בוכבים שפטולים לעדות. וצרכא להשמיע פסול
4 עדות הן בגוי והן בעבד כנעני, דאי אשמעינן - שאם היתה
5 משמיעה פסול עבד בלבד, היה מקום לומר שלכך פסול משום דאין
6 לו יחס - שאינו מתייחס אחר אבותיו ונחשב כבהמה ואינו מקפיד
7 על שקר, אבל נכרי דיש לו יחס, אימא לא פסול לעדות. ואי
8 אשמעינן - ואם היתה משמיעה פסול נכרי בלבד, היה מקום לומר
9 שלכך פסול משום דלא שייך במצות, אבל עבד דשייך במצות
10 כאשה, אימא לא פסול לעדות. לכך צרכא להשמיע הפסול
11 בשניהם:

12 שנינו במשנה: והנשים בכלל הנזק;

13 מבררת הגמרא: מנהני מילי - מנין למדין מהפסוק שדין האשה
14 שוה לדין האישי. אמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי
15 ישמעאל, אמר קרא לגבי הגזול ונשבע לשקר (במדבר ה 1) 'איש
16 או אשה כי יעשו מקל המאט', הרי שאף האשה צריכה כפרה על
17 שנשבעה לשקר, ומכאן שהשעה הנתונה אשה לאיש לכל עונשין
18 שפותרה - לכל העבירות שיש עליהם עונשים, שאף הנשים
19 מזהרות עליהם.

20 דבי רבי אלעזר תנא לימוד נוסף, נאמר בתחילת כל דיני הניזקין
21 (שמות כא א), 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' - והיינו לפני
22 בני ישראל הן אנשים והן נשים, ומכאן שהשעה הנתונה אשה לאיש
23 לכל דינין - דיני ממונות שפותרה.

24 דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא, אמר קרא לגבי שור שהמית אדם
25 (שמות כא טז), 'המית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת',
26 הרי שאף על היתג האשה חייבים בעלי השור לשלם כופר,
27 ומכאן שהשעה הנתונה אשה לאיש לכל מיתות שפותרה.

28 הגמרא מבארת שיש צורך בשלשת הלימודים האלו, ואין ללמוד
29 אחד מהשני: וצרכי, דאי אשמעינן קמיתא - שאם היה נאמר רק
30 הפסוק הראשון לגבי חיוב קרבן על שנשבעה לשקר, היה מקום
31 לומר התיב הוא דחס רחמנא עלה - שדווקא שם חסה התורה עליה,
32 כי יחיב דתהוי - כדי שתהיה לה כפרה על שנשבעה לשקר, אבל
33 לענין דינין יש לומר שרק איש דבר משא ומתן שדרכו לישא וליתן
34 עם הבריות, אין - חלים עליו דיני ממונות, אך אשה שאין דרכה
35 במשא ומתן, לא נאמרו בה דינים אלו. ואי אשמעינן רק הפסוק
36 השני לענין דינין, היה מקום לומר שרק בדיני ממונות שוה האשה
37 לאיש, כי יחיב דתהוי לה תיותא - כדי שלא יתרחק מנמה
38 העוסקים במסחר ויטבימו למכור לה צרכי מחייתה, אבל לענין
39 כפרה יש לומר שרק איש דבר מצוה - שחייב בכל המצוות, אין -
40 רצתה התורה שתהיה לו כפרה, אך אשה דלאו בת מצוה - שאינה
41 זייבת בכל המצוות, לא נאמר בה כפרה.

42 ואי אשמעינן הני תרתי - ואם היה נאמר שני הפסוקים הראשונים,
43 לענין כפרה על העבירות, ודינין, היה מקום לומר, הניא לגבי קרבן
44 לכך האשה שוה לאיש, משום כפרה, והניא לגבי דינין משום
45 תיותא, אבל לענין קמלא - אך לענין הריגתה על ידי השור, יש
46 לומר שרק איש דבר מצוה - שחייב בכל המצוות, ובהריגתו שוב
47 אינו יכול לקיימם, לכך חייב לשלם בופר עליו, אך אשה שאינה
48 זייבת בכל המצוות, לא.

49 ואי אשמעינן רק הפסוק האחרון לענין בופר, היה מקום לומר שרק
50 שם חייב על האשה, משום דאימא איבוד נשמה - לפי שהאשה
51 מתה, ועל מיתת האשה חסה התורה, אבל הני תרתי - אך שני
52 הקודמים דיתא בכל איבוד נשמה, אימא לא תהיה האשה שוה
53 בהם. לכך צרכא להכיל שלשת הפסוקים:

54 נאמר במשנה: הניקן והמויק בתשלומין;

55 אתמר, פלגא נזקא - חצי הנזק שחייבה התורה על נגיחת שור תם,

בבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף טו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קצנ

תוספות

רש"י

1 הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב אֲשֶׁה לְאִישׁ. הֵיטָּו וְנָקָא הֵיכָא דְהִפְרִישָׁה נֶאֱמַרָה בְּלוּשׁוֹן זָכָר כִּי הֵחִיז דְרִישׁ
2 תְּמִירָה (דף טו) דְּפָרֵיךְ אַמְאִי אִיזְצִטְרִיךְ רַבּוּי לְעֵנֶן תְּמִירָה לְפִי שְׁהִפְרִישָׁה נֶאֱמַרָה
3 בְּלוּשׁוֹן זָכָר וְהָא הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב אֲשֶׁה לְאִישׁ אֲבָל הֵיכָא דְכָתִיב אִישׁ בְּחִדְיָא דְרֵאִי הָתֵם צָרִיךְ
4 רַבּוּי בְּהֵחֵיז דְּפָרֵךְ אַרְבַּע מִיתוֹת (סנהדרין טו) אִישׁ כִּי יִקְלָל אֵין לֵי אֵלָא אִישׁ אֲשֶׁה מִשׁוֹם
5 וְאִתְּ לִקְמוּן בְּשׁוּר שְׁנָנָה אַרְבַּעַה וְחֻמְשָׁה (דף מט) וְהָא

6 וְשֵׁם דְּרֵ"ה שׁוּר הָאֲשֶׁה דְּאָמַר שׁוּר שׁוּר שְׁבַעַה
7 לְהֵבִיא שׁוּר הָאֲשֶׁה גְבִי שׁוּר שְׁהִמִּית אַמְאִי
8 אִיזְצִטְרִיךְ רַבּוּי הָא הָתֵם לֹא כְּתִיב אִישׁ וְאֵעִיג
9 דְּכָתִיב גַּם בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת אִינוּ אֵלָא לְשׁוֹן זָכָר
10 בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ רִ"ת דְּרַמְבַּמְשֵׁן הָתֵם נִגְיָהָ
11 לְמִיתָה וְנִגְיָהָ לְנוֹקְדִין וְהוּא יִלְפִינן מִמֶּנּוּן כְּכָתִיב
12 בְּהוּ (שְׁמוֹת כ"א) אִישׁ כִּי יִגְזֹף שׁוּר אִישׁ לְמַעֲטוּי
13 אֲשֶׁה אִי לֹא רַבּוּי דְּקָרָא:

14 **אֲשֶׁר** תְּשִׂים לְפָנֶיךָ הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב אֲשֶׁה לְאִישׁ.
15 תִּמְחָה הָא לְפָנֶיךָ לֹא אִיזְרִי אֵלָא
16 בְּכַשְׂרֵים לְדוֹן זָכָר דְרִישׁוֹן בְּפָרֵךְ בְּתָרָא דְגִישׁוֹן (דף
17 פ"ה) וְשֵׁם לְפָנֶיךָ וְלֹא לְפָנֵי הַדְּיוֹטוֹת וְאֲשֶׁה
18 פְּסוּלָה לְדוֹן דְּתַנּוּן בְּפָרֵךְ כַּאֲ סִמּוֹן (נדה דף מט)
19 (וְשֵׁם) כֹּל הַכֶּשֶׁר לְדוֹן כֶּשֶׁר לְהַעֲדִי וְאֲשֶׁה פְּסוּלָה
20 לְהַעֲדִי כְּדִאֲמַרְיָן בְּהַחֲבֹל לִקְמוּן (דף פ"ה) וּבְפָרֵךְ
21 שְׁבֻעַת הַעֲדוּת (שְׁמוֹת דף ז') וְיִלְ דְּהֵמִיָּא דְּפָרֵךְ
22 כַּאֲ סִמּוֹן (נדה ד' מט) בְּאִישׁ אִיזְרִי כְּלוֹמַר כֹּל אִישׁ
23 הַכֶּשֶׁר לְדוֹן כֶּשֶׁר לְהַעֲדִי וּמִדְּכָתִיב (שׁוֹפְטִים ו')
24 וְהִיא שְׁפָטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֹהָ אֵין לְהֵבִיא
25 רֵאִיָּה דְאֲשֶׁה כְּשִׂירָה לְדוֹן דְּשִׁמְאָה הֵיטָּו מִקְבָּלִין
26 אוֹתָהָ עֲלֵיהֶם מִשׁוֹם שְׂכִיבָה וְאִתְּ בְּגִישׁוֹן (דף פ"ה)
27 דְרִישׁוֹן לְפָנֶיךָ לְמַעֲטוּי הַדְּיוֹטוֹת וְהֵבִיא דְרִישׁוֹן
28 לְרַבּוּת אֲשֶׁה וְיִלְ דְּהָתֵם מִמַּעַט מִשׁוֹם דְּלִפְנֵיךָ
29 קָאִי אֲאָלְקִים דְּכָתִיב בְּפָרָשׁ וְאִתְּ בְּלֹא לְפָנֶיךָ
30 תִּפְסוֹךְ לִיהַ דְּבַעֲיָן מִמַּחֲמֵם מֵאֲלָקִים וְיֵשׁ לוֹמַר
31 דְּלִפְנֵיךָ אִיזְצִטְרִיךְ לְכָל דְּבַר עֵישׁוֹ וּבִפְסִיָּה אָף
32 עַל פִּי שְׁאֵנוּ דִין דְּבַעֲיָ מוֹמְחִין וְכֵן מוֹכַח הָא
33 דְּסִנְהֶדְרִין (דף ז') דְּדְרִישׁ מֵאֲשֶׁר תְּשִׂים אֵילוֹ כְּלִי
34 הַדְּיוֹטוֹן:

35 **וְהַמִּית** אִישׁ אוֹ אֲשֶׁה. תִּמְחָה דְּקָרָא קָמוּ כִּי יִגַּח
36 שׁוּר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אֲשֶׁה הִלְ הֵבִיא
37 לְאִתְּוִי דְּמִקְרָא וְהִמִּית אִישׁ דְרִישׁוֹן בְּשׁוּר שְׁנָנָה
38 אַרְבַּעַה וְחֻמְשָׁה (לִקְמוּן דף מט) מַה אִישׁ נִקְוִי
39 לְיִוְרְשִׁי כִּי וְהֵבִיא אִיתָא הָתֵם וְהִמִּית אִישׁ אוֹ
40 אֲשֶׁה אָמַר ר' יְעֻקֵּב אֲבִי מַה בָּא זֶה לְמַלְטוּ
41 לְחִיב עַל אֲשֶׁה כַּאֲשֶׁר הָרִי הוּא אוֹמַר כִּי יִגַּח שׁוּר
42 וְכִי אֵלָא לְהַקִּישׁ אֲשֶׁה לְאִישׁ מַה אִישׁ נִקְוִי
43 לְיִוְרְשִׁי כִּי:
44 **לְכָל** מִיתוֹת. כְּלוֹמַר שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתָה אוֹ
45 כּוֹפֵר כְּמוֹ עַל הָאִישׁ דְּבִבְיָ אִיזְרִי קָרָא
46 דְּהִמִּית אִישׁ אוֹ אֲשֶׁה וּבְסִמּוֹךְ נִמְיָ קָאֵמַר מִשׁוֹם
47 אִיבּוּד נֶשְׁמָה חָס רַחֲמָנָא עֲלָהּ וְלֹא אִיזְרִי בְּאֲשֶׁה
48 שְׁהִמִּיתָהּ שְׁחִיבִין כְּמוֹ אִישׁ: **מִשְׁלֵם** כְּפָרָה חָס
49 רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ. וְאִתְּ אֵם לֹא הוֹקְשׁוּ לְעֵנֶן עוֹשֵׂין
50 כְּלָל כִּי שׁ דְּהָה חָס עֲלֵיהּ טַפִּי שְׁלֵא הָהּ עוֹשֵׂה
51 וְלֹא הִתְיָה צְרִיכָה כְּפָרָה כְּלָל וְיִלְ דְּאִזְצִטְרִיךְ קָרָא
52 לְעוֹשִׂים הַכְּתוּבִים דְּבִקְרָא בְּנָשִׁים כְּגוֹן עֲרִיזוֹת
53 שִׁישׁ לְחַן כְּפָרָה:
54 **לֹא** נִצְרָכָא אֵלָא לְפַחַת נְבִילָה. אֵעִיג דְּשִׁקְלָה
55 דְּלֹא דְיִדִּיה מִיָּם כִּיִן דְּחִבְיָה לִיהַ רַחֲמָנָא
56 כִּיִן נֹק חִשְׁבִין לִיהַ אִדְמִיתָה בְּתַשְׁלוּמִין מַה שְׁפַחַת נְבִילָה עֲלֵיוֹ וְלֹא מִצֵּי אֵל לְמוֹצֵי קָרָא דְתוֹרָךְ קְבִירָא בִּיהַ כְּדַפִּי לְעֵלִי וְי: דִּיהַ לֹא נִצְרָכָא: **אֵם** מִשׁוֹם חִצֵּי כּוֹפֵר לֹא שִׁוְרָא הוּא. פִּי
57 דְּלִקְשִׁי לְמִיד לְפָנָה נֹקָא מִמוֹנָא מֵאִי שִׁיר דְהֵאִי שִׁיר דְלֹא שִׁיר אֵלָא חִצֵּי כּוֹפֵר דְהֵאִי מִנִּי ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי הֵאִי וְלֹא שִׁיר כְּלוֹם דְּכַהֲנָא אִיבָא פָּרֵךְ שְׁלֵשָׁה מִיָּנִין (נִזִּיר דף לח) וּבְפָרֵךְ
58 הַחֲלִיל (סוכה דף נ"ה): **אֵם** מִנִּי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי הֵאִי דְאָמַר תֵּם מִשְׁלֵם חִצֵּי כּוֹפֵר. וְהֵאִי דְמוֹעֵד מִשְׁלֵם כּוֹפֵר שְׁלֵם וְהֵם חִצֵּי כּוֹפֵר לֹא שִׁוְרָא הוּא דְהוּא תַנָּא תֵם מִשְׁלֵם חִצֵּי נֹקָא וְמוֹעֵד
59 מִשְׁלֵם נִישׁ וְכּוֹפֵר בְּכָלִל וְאִתְּ אִבְתִּי לִיתָנָה דְמוֹעֵד מִשְׁלֵם כּוֹפֵר אָף כְּשֶׁהֲשׁוּר בְּסִקְלָה תֵם כְּשֶׁהוּא בְּסִקְלָה פְּטוּר אֲפִילוֹ לְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְהִבְיָהוּ לְדוֹן לִיתָנָה וְיִוֵּשֶׁם
לך

1 כְּנִי חוֹרִין. שִׁוְרָה הַעֲדִים בְּנֵי חוֹרִין וְכִי בְרִית: עֲבַד אֵין לוֹ יְהִם. דְאִמְרִינוּ בְּפָרֵךְ הֵבִיא עַל
2 יְבִמּוֹתָ (בבבא דף ט"ב). הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵבֶד שְׁאֵין לוֹ יְחִס בְּכָתִיב עִם הַחֲמוּר עִם הַדּוּמִין
3 לְחַמּוֹ: זָכָר יֵשׁ לוֹ יְהִם. דְרַמְבַּמְשֵׁן הָתֵם דְּכָתִיב הַדְּרִימוּן בִּן שְׁבִירָמוּן בִּן חֻזָּל: עֲבַד כְּנַעֲנִי
4 שִׁירָה בְּמִצְוֹת שְׁהִקְשִׁי חִיבוּת בְּקוֹן דְּגִמְרָה לֹא לֹא מֵאֲשֶׁה: לְפָנֶיךָ. כּוֹלָן בְּכָלִל: קְפִיָּתָא.

5 **בְּנֵי חוֹרִין** וְכִי בְרִית בְּנֵי חוֹרִין לְמַעֲטוּי עֲבָדִים בְּנֵי
6 בְרִית לְמַעֲטוּי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים וְצָרִיכָא דְאִי אֲשִׁמְעִין
7 עֲבַד מִשׁוֹם דְּאֵין לוֹ יְחִס אֲבָל נְכָרִי דִישׁ לוֹ יְחִס
8 אִימָא לֹא וְאִי אֲשִׁמְעִין נְכָרִי מִשׁוֹם דְּלֹא שְׁיִירָה
9 בְּמִצְוֹת אֲבָל עֲבַד דְשִׁירָה בְּמִצְוֹת אִימָא לֹא צָרִיכָא:
10 וְהַנְּשִׂים בְּכָלִל הַנּוֹקָא: מִנְהֵי מִילֵי אָמַר רַב יְהוּדָה
11 אָמַר רַב וְכֵן תַּנָּא דְבִי ר' יִשְׁמַעֲלָא אָמַר קָרָא אִישׁ
12 אוֹ אֲשֶׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֻמְטָת הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב אֲשֶׁה
13 לְאִישׁ לְכָל עוֹשֵׂין שְׁבַתוֹרָה דְבִי רַבִּי אֶלְעָזָר תַּנָּא
14 וְאֵלָה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תְּשִׂים לְפָנֶיךָ הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב
15 אֲשֶׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִין שְׁבַתוֹרָה דְבִי חוֹקֵה וְרַבִּי יוֹסִי
16 הַגְּלִילִי תַנָּא אָמַר קָרָא וְהִמִּית אִישׁ אוֹ אֲשֶׁה הַשְּׁוֹה
17 הַכְּתוּב אֲשֶׁה לְאִישׁ לְכָל מִיתוֹת שְׁבַתוֹרָה וְצָרִיכָי
18 דְאִי אֲשִׁמְעִין קְפִיָּתָא הָתֵם הוּא דְחָס רַחֲמָנָא עֲלָהּ
19 כִּי חִיבֵי דְתִתְּוִי לֹא בְּפָרָה אֲבָל דִּינִין אִישׁ דְּבַר
20 מִשָּׂא וּמִתָּן אֵין אֲשֶׁה לֹא וְאִי אֲשִׁמְעִין דִּינִין כִּי
21 חִיבֵי דְתִתְּוִי לֹא חִיבוּתָא אֲבָל בְּפָרָה אִישׁ דְּבַר מִצְוֹה
22 אֵין אֲשֶׁה דְלֹא בַת מִצְוֹה לֹא וְאִי אֲשִׁמְעִין הֵי
23 תְּרִיתִי הַכָּא מִשׁוֹם בְּפָרָה וְהָכָא מִשׁוֹם חִיבוּתָא אֲבָל
24 לְעֵנֶן קְטִילָא אִישׁ דְּבַר מִצְוֹה לְשֵׁלֵם כּוֹפֵר אֲשֶׁה לֹא
25 וְאִי אֲשִׁמְעִין כּוֹפֵר מִשׁוֹם דְאִיבָא אִיבּוּד נֶשְׁמָה אֲבָל
26 הֵי תְּרִיתִי דְלִיבָא אִיבּוּד נֶשְׁמָה אִימָא לֹא צָרִיכָא:
27 הַנּוֹקָא וְהַמּוֹזֵק בְּתַשְׁלוּמִין: אֲתִמַּר פְּלָגָא נֹקָא רַב
28 פְּפָא אָמַר מְמוֹנָא רַב הוֹנָא בְרִיהַ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר
29 קְנָסָא רַב פְּפָא אָמַר מְמוֹנָא קְסָבֵר סָתֵם שְׁוֹרִים
30 לֹא בְּחֻזְקַת שִׁמּוּר קִימָן וְכִיִן הוּא דְבַעֲיָ לְשִׁלּוּמֵי
31 כּוֹלִיהַ וְרַחֲמָנָא הוּא דְחָס עֲלֵיהַ דְאֲפִתִי לֹא אִיעֵד
32 חִצֵּי נֹקָא חִשְׁבִין לִיהַ אִדְמִיתָה בְּתַשְׁלוּמִין מַה שְׁפַחַת נְבִילָה עֲלֵיוֹ וְלֹא מִצֵּי אֵל לְמוֹצֵי קָרָא דְתוֹרָךְ קְבִירָא בִּיהַ כְּדַפִּי לְעֵלִי וְי: דִּיהַ לֹא נִצְרָכָא: **אֵם** מִשׁוֹם חִצֵּי כּוֹפֵר לֹא שִׁוְרָא הוּא. פִּי
33 דְּלִקְשִׁי לְמִיד לְפָנָה נֹקָא מִמוֹנָא מֵאִי שִׁיר דְהֵאִי שִׁיר דְלֹא שִׁיר אֵלָא חִצֵּי כּוֹפֵר דְהֵאִי מִנִּי ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי הֵאִי וְלֹא שִׁיר כְּלוֹם דְּכַהֲנָא אִיבָא פָּרֵךְ שְׁלֵשָׁה מִיָּנִין (נִזִּיר דף לח) וּבְפָרֵךְ
34 הַחֲלִיל (סוכה דף נ"ה): **אֵם** מִנִּי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי הֵאִי דְאָמַר תֵּם מִשְׁלֵם חִצֵּי כּוֹפֵר. וְהֵאִי דְמוֹעֵד מִשְׁלֵם כּוֹפֵר שְׁלֵם וְהֵם חִצֵּי כּוֹפֵר לֹא שִׁוְרָא הוּא דְהוּא תַנָּא תֵם מִשְׁלֵם חִצֵּי נֹקָא וְמוֹעֵד
35 מִשְׁלֵם נִישׁ וְכּוֹפֵר בְּכָלִיל וְאִתְּ אִבְתִּי לִיתָנָה דְמוֹעֵד מִשְׁלֵם כּוֹפֵר אָף כְּשֶׁהֲשׁוּר בְּסִקְלָה תֵם כְּשֶׁהוּא בְּסִקְלָה פְּטוּר אֲפִילוֹ לְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְהִבְיָהוּ לְדוֹן לִיתָנָה וְיִוֵּשֶׁם
לך

קצד בבא קמא. פרק ראשון - ארבעה אבות - דף טו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

תוספות

1 לך ור"ל שהוא בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופו ואת איב מהאי טעמא אמאי לא מוקי
2 אפילו כר"ע דפטר בתם מחצי בופר דכשהשור בסקילה לא איצטרך למיתני שפטור מחצי
3 בופר דקתנן שהתם משלם מגופו וכוון דמשלם מגופו הביאורו לכ"ד ושלם לך וכשאין השור
4 בסקילה כגון ע"פ עד אחד וע"פ בעלים בין הם בין מוגד שניהם פטורין מבופר מדרבה דאמר
5 פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מגו) שור
6 שהמית בן חורין שלא בכונה פטור שנאמר
7 השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור
8 בסקילה בעלים משלמים בופר ור"ל דאין ח"ו
9 דלר"ע נמי בופר לא הוי שור והא דלא קאמר
10 הא מני רבי עקיבא היא משום דרדיש בשור
11 שנגח ארבעה וחמשה (לקמן מב) וקני מדמי עבד
12 ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי
13 שיר דהאי שיר למיד פלגא נוקא ממונא דאי
14 משום חצי בופר לא שירא הוא דהתנן שהתם
15 משלם חצי מגופו ואת ומנא ליה דאית ליה
16 לרבי יוסי הגלילי תם משלם חצי בופר אי משום
17 דרדיש לקמן נקי מדמי ולדות ולא דרדיש נקי
18 מחצי בופר דלקא לעולם ס"ל דפטור דכשהשור
19 בסקילה הביאורו לכ"ד ושלם לך וכשאין השור
20 בסקילה פטור מדרבה ור"ל דהא דקאמר דתם
21 משלם חצי בופר לא משום דשמעינן ליה הכי
22 אלא כלומר דמצי קבר דמשלם חצי בופר ולא
23 יסבור דרבה בר' טרפון דאית ליה נמי לקמן
24 שלהי פיצר הרגל (דף כו) דתם משלם בופר ואי
25 נמי ס"ל רבי יוסי הגלילי דתם לא משלם חצי
26 בופר משום דרבה לא שירא היא דברירישה
27 וד"ה דההו מצי למימר הא מני ר"ש בן זבנא היא
28 דרדיש דתם נקי מדמי עורו ולדידה נמי בופר
29 לאו שירא הוא:
30 **לפלוג** וליתני בדרידה ברא' במועד אכל בתם
31 כו'. תימה היכי הוה מצי למימר הכי
32 אכל בתם אין משלם ע"פ עצמו דמשמע דע"פ
33 אדם משלם כשהמית שורו את פלוני דלקא לא
34 סבר רבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי בופר:
35 **והשתא** דאמרת פלגא נוקא נקא. נראה
36 ודוקא למיד פלגא דנוקא ממונא לא מיתביב כלל
37 אכל למיד פלגא דנוקא ממונא לא מיתביב כלל
38 דמהי תיני דמקרון לא אתאי דקרון אורחיה הוא
39 דתם שוריים לאו בחוקת שימור קיימי והאי
40 משונה הוא דלאו אורחיה דכלבא למיכל אימרי
41 רברי אכל למיד פלגא נוקא נקא ס"ל הוי תולדה
42 דקרון דתנייהו משונים הם א"ג דקרון בנותו
43 לחיוב:
44 **ואי** תפס לא משלם מנייה. אורי' דוקא אי תפס
45 והמויק עצמו כגון כלב או השוקא קאמר
46 דלא מפיקין דבמויק הקילו בחמייס שיוכל להחזיק
47 בו אם לקחו בשעת הדיוק אכל מיד אצרינא לא
48 דאי בכל דברי שיפוטם לא מפיקין ובא לידי תקלה
49 דהוים או למחר יגודל כל אשר לו ולא נוציא ממנו
50 דאין אנו דנין נקטות וזה יפסיד יותר ממה שהיוק
51 והא דאמר בכיצד הרגל (לקמן דף טו) הוא
52 חמרא דאכל נהקא ופליטה לסלא והייביה רב
53 יודעה אנהקא נזק שלם ואסקא חצי נזק מיירי בתפס או היה דחוקי ע"י שמתא דקבעיה וימנא לא"י:

המית שורי כו' מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי בופר ע"פ עצמו
ורבי יוסי הגלילי היא או שורו של פלוני המית משלם ע"פ עצמו חצי נזק אלקא ממונא
הוא: עבדו של פלוני. הא נקא הוא דמשלם ל' סלעים ואפילו אינו שנה אלא דינה: לפלוג
וליתני כדרידה. בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני מצי לפלוג: כולה במועד
קמיירי. וחילוקים דמועד קעני לא שמועניו: יותר
על מה שהיוק. כגון ל' של עבד: הא פחות. כגון
חצי נזק דתם משלם ע"פ עצמו: כמה שהיוק. נזק
שלם דמועה: משום דלא קתני כמה שהיוק. הא
לא תיובתא היא דלא פסיקא ליה למיתני כמה
שהיוק דליתיה משמע דפחות אינו משלם ע"פ
עצמו כיון דאיכא חצי נזק צדירות דאינו משלם
כמה שהיוק ואפילו הכי משלם ע"פ עצמו
דהלכתא גמרי לה דממונא הוא: איפרי.
בכשיס: משונה הוא. דאין דרכן בכך והוי תולדה
דקרון לשלם חצי נזק: ולא מנבינן לה כבבל. דאין
דנין דיני נקטות אלא בסמוכין ובבבל איך סמיכה:
טרנגולים ובכשיס גדולים דאין דרך
כלב ותחיל לחזקו: ואי תפיס. נזק כבבל לא
מפקינן מנייה: ואי לא תפיס נזק ואמר קבעו לי
וזן דליתי בהדי' לארעא דישאל. קבעו ליה:
ויזן פד ביה כן משפתינן ליה. להרוג את הכלב
ואת החמול: עד דפסלק הויקא. שדריגם
מתני' לא ליה. בקרון: ולא ליה. דחציפ' הוא
וכולוהו הוי תולדה דקרון ומשלמין חצי נזק כרי
חמשה תמין: ושור' תמוערי. ג' עממיס ליגח או
לגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך הרי חן
חמשה מועדין לשלם נזק שלם ולגבי מוגד
חשיב ליה חז דע"י העקרה דעדים אתי בהו
חויב גיש הלך קדא מילתא הוא: ושור המזיק
ברשות הניזק. ואפי' קרון תמה הוי במועד לשלם
נזק שלם: והאדם. הרי חמשה ובבעלי חיים
קמיירי להכי לא חשיב בור ואש ולקמן פריך
אמאי לא חשיב הארי והדוב כו': הרי אלו
מועדים. אפילו בגשיכה ובכל נזקין ומשלמין
בעלים שלהן נזק שלם: שהן בני תרבות. שגידלן
אדם בביתו: גמ' וקתני בהקמה אינה מועדת
לא ליגח ולא לגוף אלקא קרון בחצר הניזק חצי
נזק הוא דמשלם:

כולה

השן מועדת לאכול את הראוי לה הרגל מועדת לשבור בדרך הילוקה ושור המועד ושור
המזיק ברשות הניזק והאדם הזאב והארי והדוב והגמל והבדולח והבשור הרי אלו מועדין
רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והבשור מועד לעולם: גמ' מוקדתי השן
מועדת לאכול מפלל דבחצר הניזק עסקינן וקתני בהמה אינה מועדת לשלם כוליה אכל חצי
נזק משלמת מני רבנן היא דאמרי משונה קרון בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם אימא סיפא
שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם אתאן לרבי טרפון דאמר משונה קרון בחצר
הניזק נזק שלם הוא דמשלם רישא רבנן וסיפא רבי טרפון אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה
שינא שבוק מתני' ותא אפתריא רישא רבנן וסיפא רבי טרפון רבי אלעזר משמיה דרב אמר
כולה

כולה

משלם על פי עצמו, שהרי חצי נזק של צרות אינו כן, ומכל
מקום חצי הנזק של קרן יש לומר שאינו משלם על פי עצמו לפי
שקנס הוא.
והשתא דאמר - ועתה שנפסקה ההלכה שפליגא נזקא קנסא, האי
פליגא - כלב דאכל אימרי - שאכל כבשים שאין דרכו בכך, וכן
שוניא - חתול דאכל תרנגולא, נזק משונה הוא והרי זה תולדה
של קרן שמשלם רק חצי נזק בפעמים הראשונות, ולא מנביין -
ואין גובים בית דין תשלומים אלו כקבל, לפי שאין שם סמוכים
ומומחים ואינם יכולים לדון דיני קנסות. והני מילי בברבאי -
כבבשים ותרנגולים גדולים, אבל בוזרי - אך אם היו קטנים,
אורחיה הוא - דרך הכלב והחתול לאוכלם, ותולדה של שן הוא,
שאוכלת אותם להנאתה, וחייב נזק שלם, וגובין אותם בבבל כדין
נזקי שן שממון הם ולא קנס. ואי תפס הניזק מטלטלים מהמוזיק, לא
מפקינן מנייה - אין מוציאים אותם מידו.
ואי לא תפס הניזק אלא שאמר לבית דין קבעו לי וינמיא דאלינא -
תקבעו למוזיק זה זמן מוגבל שבו ילך לארעא דישיראל, ששם יש
סמוכים ומומחים, וידונו אותו שם, כקבעין ליה - בית דין קובעים
להם זמן. ואי לא אפיל - ואם לא רצה המוזיק ללכת לארץ ישראל
עד שעבר הזמן, משפתינן ליה - מנדים אותו.
ובין קה וביין קה - ובין אם ביקש הניזק שיקבעו למוזיק זמן ללכת
לארץ ישראל ובין אם לא ביקש, מתרים בו שיהרוג את הכלב או
החתול, ואם לא עשה כך, משפתינן ליה - מנדים אותו עד דמסלק
היזקא - שיהרוג את המוזיק, ודין זה נלמד מדברי נתן, דתניא רבי
יתן אומר מניין שלא יגדל אדם פלב רע בתוך ביתו ואל יצמיח סולם
רעוע בתוך ביתו, תלמוד לומר לגבי דין עשיית מעקה לגג (דברים
כב ח), לא תשים דמים בביתך, והיה צריך שיהיה כתוב לא תשים
דמים בגגך, וממה שכתוב 'בביתך' יש לדרוש על כל היזק המצוי
בביתו שמוזהר עליו לסלקו:

משנה

משנתנו חזרת לעסוק באבות נזיקין, ומפרטת מי הם התמים ומי
הם המועדים.
המשה תפין - ישנם חמשה נזקי בהמה שאינה מורגלת בהם
ומשלמת רק חצי נזק, והמשה מועדין - נזקים שהיא מורגלת בהם
ומשלמת נזק שלם. אלו הן החמשה תמיין: הפהמה אינה מועדת לא
ליגח בקרן, ולא ליגוף - להזיק על ידי דחיפת גופה, ולא לשוך
בשיניה, ולא לרביץ על הכלים בכוונה לשוברם, ולא לקעקע
ברגליה בחפץ בכוונה לשוברו. ואלו הן החמשה מועדין: השן
מועדת לאכול את הראוי לה - מאכלים שרגילה בהם, הרגל מועדת
לשבור כלים בדרך הילוכה, ושור המועד - שהורגל ליגח בקרנו,
ושור תם המזיק ברשות הניזק, ודינו כמועד לשלם נזק שלם, והאדם
שהזיק משלם לעולם נזק שלם.
המשנה מוסיפה עוד מועדים: הזאב, והארי, והדוב, והנמר,
והברדלס, והנחש, הרי חיות אלו מועדין מתחילת ברייתן בכל אופן
שזיקו ואין להם דין תם. רבי אלקנה חולק ואומר שבזמן שהן
(חיות אלו) בני תרבות - שנתגדלו בבית אדם ומלמדם שלא
זיקו, אינן מועדין מתחילתן ובשלש פעמים ראשונות משלמין חצי
נזק, והנחש מועד לעולם גם לדעת רבי אלעזר, אפילו כשהוא בן
תרבות:

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: מדקתני השן מועדת לאכול
ומשלמת נזק שלם, מפלג - (משמע) דפחצר הניזק עסקינן -
שהמשנה עוסקת בנזק שאירע בחצר הניזק, שהרי אין חיוב

ממה ששנינו (כתובות מא.), אם הודה אדם בבית דין ואמר המית
שורי את פלוני, או שהמית את שורו של פלוני, הרי זה משלם על
פי הודאת עצמו את תשלום הכופר שחייב על הריגת אדם, ואת
תשלום הנזק על הריגת שור. ומאי לא - האם אין הברייתא
עוסקת אף בפתם, שחייב לשלם על פי הודאתו חצי כופר על הריגת
אדם, וכדעת רבי יוסי הגלילי, וחצי נזק על הריגת שור, ומבואר
שתשלום חצי הנזק ממון הוא ולא קנס, ולכך חייב על הודאתו.
דוחה הגמרא: לא - הברייתא אינה מדברת בתם, אלא במועד,
ולכך משלם על פי הודאתו שממון הוא ולא קנס. מקשה הגמרא,
אבל תם מאי יהיה דינו, הכי נמי דאין משלם על פי עצמו, אי הכי
יקשה, אדתיי סופא - מדוע הוצרך התנא לכתוב בסיפא, המית
שורי את עבדו של פלוני אין משלם שלשים של עבד על פי הודאת
עצמו, לפי שקנס הוא, לפלוני ולייתי ברייה - היה יכול התנא
לחלק אף באותו אופן האמור ברישא, דהיינו בשור שהמית שור
אחר, שאף בו יש אופן שאינו משלם על פי עצמו, ויכתוב כך, כמה
הדרים אמורים שמשלם על פי עצמו, במועד, אבל פתם אינו משלם
על פי עצמו. וממה שנקט התנא בסיפא אופן אחר, משמע שאכן
באופן שהמית השור שור אחר משלם על פי עצמו הן בתם והן
במועד, ומוכח שתשלום חצי הנזק ממון הוא ולא קנס.

דוחה הגמרא: אף אם חצי הנזק קנס הוא, לא רצה התנא לכתוב
החילוק בין תם למועד, לפי שכולה במועד קמיירי - כל הברייתא
מדברת ביני שור המועד, כלומר שרצה התנא להשמיע
החילוקים שיש בשור מועד.

הגמרא מביאה ראייה מברייתא אחרת שפליגא נזקא ממונא: תא
שמעי, ששנינו בברייתא, זה הפלגל, כל המשלם יותר על מה שהזיק,
הרי זה קנס ואינו משלם על פי עצמו. מאי לאו - האם לא נדייק
מדברי הברייתא, שמשמע, תא אם אינו משלם אלא פחות ממה
שהזיק, וכגון חצי נזק, הרי זה ממון ומשלם על פי עצמו, הרי שחצי
הנזק ממון הוא ולא קנס.

דוחה הגמרא: לא - אין לדייק שכל המשלם פחות ממה שהזיק
משלם על פי עצמו, אלא כך יש לדייק, תא אם אינו משלם אלא
כמה שהזיק, וכגון שור מועד שמשלם נזק שלם, משלם על פי
עצמו.

מקשה הגמרא: אבל אם אינו משלם אלא פחות ממה שהזיק, מאי
יהיה דינו, הכי נמי דלא משלם על פי עצמו, אי הכי יקשה, אדתיי
- מדוע כתבה הברייתא זה הפלגל כל המשלם יותר על מה שהזיק
אינו משלם על פי עצמו, ליתני - היתה צריכה לכתוב כך, זה הפלגל
כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו, דמשמע
בלשון זה פחות ממה שהזיק ומשמע אף יותר ממה שהזיק,
שבשניהם אינו משלם על פי עצמו. מסיקה הגמרא, אכן תיבנתא
- קשה מכאן על רב הונא בריה דרב יהושע הסובר שפליגא נזקא
קנסא.

פוסקת הגמרא: והלכתא פליגא נזקא קנסא. מקשה הגמרא, תיבנתא
והלכתא - הלא אמרנו שמדברי הברייתא קשה על שיטה זו, ואיך
פוסקים אנו כן להלכה. מתרצה הגמרא, אין - אכן כך הוא, שהרי
מקשה מאי תיבנתא, משום דלא קתני בברייתא כל שאינו
משלם כמו שהזיק, ועל זה יש להשיב, שלכך לא כתבה הברייתא
כן, משום שלא פסיקא ליה - שאין הדבר ברור שכל תשלום שאינו
כמו שהזיק הרי הוא קנס ואינו ממון, שפיון דאיכא בכלל הנזקים
שאינו משלם עליהם כמו שהזיק, תשלום חצי נזק צרות -
משלם על נזקי הבהמה שהתיזו צרותיו בדרך הילוכה והזיקה
על ידם, והלכתא גמירא לה - שכן מקובל הלכה למשה מסיני
שמשלם רק חצי נזק, ונאמר בהלכה למשה מסיני דממונא הוא,
משום הכי לא קתני - לכך לא כתבה הברייתא לשון זה
שמשמעותו שכל תשלום שאינו כמו שהזיק אלא פחות ממנו אינו

56 הַמִּשָּׁה תָּמִים הֵן, וְאִם הוּעֵדוּ נַעֲשׂוּ הַמְּשָׁתָן מוּעֲדֵי. וְיֵשׁ עוֹד אַבּוֹת
 57 נְזִיקִין וְהֵם שֵׁן וְהֵגֵל שְׁהֵם מוּעֲדֵין מִתְחִלְתָּן. וְזֶמֶה שְׁאִמְרָנוּ וְאִם
 58 הוּעֵדוּ חֲמִשְׁתָּן מוּעֲדִים, וְזֶה שׁוֹר הַמוּעֵד הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה. וְשׁוֹר
 59 הַמִּזְיָק בְּזוּקֵי קָרָן בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן בְּאֵנוּ לְמַחְלוּקַת רַבֵּי מַרְפוֹן וְרַבְּנָן.
 60 וְיֵשׁ מוּעֲדֵין אַחֲרֵים מִתְחִלְתָּן בְּיוֹצֵא פְּאֵלוֹ וְשֵׁן וְרַגְלוֹ, שְׁהֵם הַזָּאֵב
 61 וְהָאָרִי הַדּוֹב וְהַנְּמָר וְהַבְּרַדְלָס וְהַנְּחָשׁ.
 62 הַגְּמָרָא מְבִיאָה נוֹסח אַחַר, שְׁדַבְרֵי רַבִּינָא נִאֲמָרוּ כְּתִירוּץ עַל
 63 קוּשִׁיא אַחֲרָת: אִיכָא דְרַמְיוּ לָהּ מִרְקָא - יֵשׁ שְׁהִקְשׁוּ סְתִירָה בְּמִשְׁנָה,
 64 תַּנְן, הַמִּשָּׁה תָּמִים וְהַמִּשָּׁה מוּעֲדִים. וְקִשְׁתָּהּ, וְתוֹ לִיכָא - וְכִי אִין עוֹד
 65 מוּעֲדִים, וְהָאִכָּא - וְהָרִי יֵשׁ עוֹד וְהֵם הַזָּאֵב הָאָרִי וְהַדּוֹב וְהַנְּמָר
 66 וְהַבְּרַדְלָס וְהַנְּחָשׁ. וְיִמְשִׁי - וְתִירִצוּ, אִמְרַ רַבִּינָא, הַסּוּרֵי מַחְסְרָא וְהַכִּי
 67 קִתְּנֵי, הַמִּשָּׁה תָּמִים הֵן וְאִם הוּעֵדוּ הַמְּשָׁתָן מוּעֲדֵין, וְשֵׁן וְהֵגֵל מוּעֲדֵין
 68 מִתְחִלְתָּן, וְזֶהוּ שׁוֹר הַמוּעֵד, וְשׁוֹר הַמִּזְיָק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן מִחְלוּקַת רַבֵּי
 69 מַרְפוֹן וְרַבְּנָן, וְיֵשׁ מוּעֲדֵין אַחֲרֵים בְּיוֹצֵא פְּאֵלוֹ הַזָּאֵב הָאָרִי הַדּוֹב
 70 וְהַנְּמָר וְהַבְּרַדְלָס וְהַנְּחָשׁ. וְיִמְשׁוּבְתָּהּ הַקּוּשִׁיא, שְׁאִמְנָם יֵשׁ יוֹתֵר
 71 מִחֲמִשָּׁה מוּעֲדִים, אֲךָ הַמִּשְׁנָה לֹא נִקְטָה מִנְּיָן חֲמִשָּׁה כְּדִי לִמְנוֹת אֵת
 72 הַמוּעֲדֵין, אֲלֵא רַק לוֹמַר שְׁהַחֲמִישָׁה תָּמִים כְּשֶׁהוּעֵדוּ נַעֲשׂוּ
 73 מוּעֲדִים:
 74 שְׁנִינָא בְּמִשְׁנָה: הַבְּהֵמָה אֵינָה מוּעֲדָתָּ וְכוּ' וְלֹא לְרַבּוּץ עַל הַכִּלִּים
 75 וְלִשׁוֹבְרִים:
 76 אִמְרַ רַבֵּי אֱלֵעָזָר, לֹא שְׁנֵי שְׂרֵבִיצָה הִיא תוֹלֵדָה שֶׁל קָרָן תְּמָה, אֲלֵא
 77 כְּשֶׁרְבִיצָה עַל פְּכִין - כִּלִּים גְּדוֹלִים וְשִׁבְרָתָם, שְׁאִין דְּרַכָּה לַעֲשׂוֹת
 78 כֵּן וְלִכֵּן הִיא תוֹלֵדָה שֶׁל קָרָן הַמְּשׁוֹנָה, אֲבָל עַל פְּכִין קְטָנִים, אוֹרְחִיהָ
 79 הוּא - דְּרַכָּה בִּכְךָ וְתוֹלֵדָתָּ רַגַל הִיא, וּמוּעֲדָתָּ מִתְחִלְתָּהּ.
 80 אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: לִיכָא מְסִיעָה לִיָּהּ - שְׁמָא נִאֲמַר שִׁישׁ סִיעָה לְדַבְרֵי
 81 רַבֵּי אֱלֵעָזָר מִמָּה שְׁנִינָא בְּבִרְיָתָא, הַבְּהֵמָה מוּעֲדָתָּ לְהֵלֵךְ בְּדְרָכָהּ
 82 וְלִשְׁבֵּר כִּלִּים בְּדִילוּכָה, וְלִמְעַד אֵת הָאָדָם וְאֵת הַבְּהֵמָה וְאֵת הַכִּלִּים.
 83 וְהָרִי זֶה סוֹתֵר לְנִאֲמַר בְּמִשְׁנֵיתָּנוּ שְׁאִינָה מוּעֲדָתָּ לְרַבּוּץ וְלִשְׁבֵּר
 84 כִּלִּים. וְבוֹדַאי צִרְיָן לוֹמַר שְׁהַבְּרִיתָּ עוֹסֶקֶת רַבִּיבִיצָה עַל כִּלִּים
 85 קְטָנִים, שְׁדַרְכָּה בִּכְךָ, וּמִשְׁנֵיתָּנוּ עוֹסֶקֶת דּוּקָא גְּדוֹלִים וְכַדַּבְרֵי רַבֵּי
 86 אֱלֵעָזָר. דּוּחָה הַגְּמָרָא: דְּלִמָּא - שְׁמָא אִין כּוּוֹנֵת בְּבִרְיָתָא לְמִיעוּךָ
 87 עַל יְדֵי רַבִּיבִיצָה, אֲלֵא מִן הַצֵּד, כְּלוֹמַר, כְּשֶׁהַבְּהֵמָה מֵהִלְכָתָּ סוֹמְךָ
 88 לְכוֹתֵל מוּעֲדָתָּ הִיא לְמַעַךְ בְּגוֹפָה כִּלִּים שְׁבִינָה לְכוֹתֵל, אֲבָל יִתְּכֵן
 89 שְׁלַרְבוּץ אֵינָה מוּעֲדָתָּ אִפִּילוּ עַל פְּכִין קְטָנִים.
 90 הַגְּמָרָא מְבִיאָה גִירְסָא הַפּוּכָה בְּדַבְרֵי רַבֵּי אֱלֵעָזָר: אִיכָא דְאָמְרֵי,
 91 אִמְרַ רַבֵּי אֱלֵעָזָר, לֹא תִיכָא פְּכִין גְּדוֹלִים הוּא דְלֵאוּ אוֹרְחִיהָ, וְרַק
 92 עֲלֵיהֶם אִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁאִין בְּהֵמָה מוּעֲדָתָּ לְרַבּוּץ, אֲבָל פְּכִין
 93 קְטָנִים אוֹרְחִיהָ הוּא - דְּרַכָּה בִּכְךָ וְרַגַל הִיא, אֲלֵא אִפִּילוּ רַבִּיבִיצָה עַל
 94 פְּכִין קְטָנִים נְמִי לֵאוּ אוֹרְחִיהָ הוּא - אִין זֶה דְּרַכָּה וְתוֹלֵדָתָּ קָרָן הִיא.
 95 וְלִפִּי גִירְסָא זֶה מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַבֵּי אֱלֵעָזָר מִהַבְּרִיתָּא: מִיתִיבִי,
 96 שְׁנִינָא בְּבִרְיָתָא, הַבְּהֵמָה מוּעֲדָתָּ וְכוּ', וְלִמְעַד אֵת הָאָדָם וְאֵת
 97 הַבְּהֵמָה וְאֵת הַכִּלִּים, וְאֵילוּ בְּמִשְׁנָה נִאֲמַר שְׁאִינָה מוּעֲדָתָּ לְרַבּוּץ
 98 וְלִשְׁבֵּר אֵת הַכִּלִּים. וְכִדִּי לִישֵׁב אֵת הַסְּתִירָה מוּכְרַחִים לוֹמַר שִׁישׁ
 99 הַבְּדֵל בֵּין פְּכִין גְּדוֹלִים לְקְטָנִים, וְלֹא כְּדַבְרֵי רַבֵּי אֱלֵעָזָר. וְאִמְרַ רַבֵּי
 100 אֱלֵעָזָר, אִין לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבַרֵּי מִהַבְּרִיתָּא, דְּלִמָּא מִן הַצֵּד - שְׁמָא
 101 אִין כּוּוֹנֵת בְּבִרְיָתָא לְמִיעוּךָ עַל יְדֵי רַבִּיבִיצָה, אֲלֵא לְמִיעוּךָ בְּגוֹפָה
 102 כִּלִּים שְׁבִינָה לְכוֹתֵל.
 103 הַגְּמָרָא מְבִיאָה גִירְסָא שְׁלִישִׁית, שְׁדַבְרֵי רַבֵּי אֱלֵעָזָר נִאֲמָרוּ כְּתִירוּץ
 104 עַל סְתִירָה בֵּין הַמִּשְׁנָה לְבִרְיָתָא: אִיכָא דְרַמְיוּ לָהּ מִרְקָא - יֵשׁ
 105 שְׁהִקְשׁוּ סְתִירָה, תַּנְן וְלֹא לְרַבּוּץ, וְהַתִּנְיָא וְלִמְעַד אֵת הָאָדָם וְאֵת
 106 הַבְּהֵמָה וְאֵת הַכִּלִּים, וְעַל זֶה אִמְרַ רַבֵּי אֱלֵעָזָר, לֹא קוּשִׁיא, כָּאֵן -
 107 בְּמִשְׁנָה מְדוּבָר פְּרוּבְצָה עַל פְּכִין גְּדוֹלִים שְׁאִין דְּרַכָּה בִּכְךָ, וְאֵילוּ
 108 כָּאֵן - בְּבִרְיָתָא מְדוּבָר פְּרוּבְצָה עַל פְּכִין קְטָנִים שְׁדַרְכָּה בִּכְךָ. וְאֵילוּ
 109 שְׁנִינָא בְּמִשְׁנָה: הַזָּאֵב הָאָרִי וְכוּ' וְהַדּוֹב וְהַנְּמָר וְהַבְּרַדְלָס וְהַנְּחָשׁ,
 110 הָרִי אֵלוּ מוּעֲדֵין:

1 בּוֹלָה בְּשִׁיתָּ רַבֵּי מַרְפוֹן הִיא, וְבִרְיָשָׁא לֹא מְדוּבָר בְּחִצְרָא הַנִּזְקָן
 2 גְּמוּרָה אֲלֵא בְּחִצְרָא הַמְּיוֹחֶדֶת לְהַנְחִיחַ פִּידוֹת רַק לְאַחַד מֵהֶן, דְּהִינּוּ
 3 לְנִזְקָא, וְלֹא לְלֹחַ לְשׁוּרֵים, וְלִגְבֵי שֵׁן הוּיָא לָהּ - נַחֲשֶׁבֶת הִיא לְחִצְרָא
 4 הַנִּזְקָא, כִּיּוֹן שְׂרַק לֹא יֵשׁ רִשׁוֹת לְהַכְנִיס פִּירוֹתֵיהּ, וְלִגְבֵי קָרָן הוּיָא -
 5 נַחֲשֶׁבֶת הַחִצְרָא לְרִשׁוֹת הַרְבִּים כִּיּוֹן שְׁלִשְׁנֵיהֶם יֵשׁ רִשׁוֹת לְהַכְנִיס
 6 שׁוּרֵים, וְגַם לְרַבֵּי טְרַפּוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק. וְדִין הַסִּיפָא שְׁתָּם שְׁחִיק
 7 בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלָמָּה, מְדוּבָר בְּחִצְרָא שְׁהִיא רַק שֶׁל הַנִּזְקָן
 8 אֶף לְשׁוּרֵים וְבוּדָה סוֹבֵר רַבֵּי טְרַפּוֹן שְׁמִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלָמָּה.
 9 אִמְרַ רַב פְּהֵנָא אִמְרִיתָּה לְשִׁמְעָתָּ - אִמְרָתִי שְׁמוּעָה זֶה קָמִיתָּ וְ-לִפְנֵי
 10 דְּרַב וְכִדִּי מִנְּהַרְעָא, וְאִמְרַ לִי, מִי מְצִיתָּ מוֹקְמָתָּ לָהּ בּוֹלָה - וְכִי יוֹכֵל
 11 אֲתָה לְהַעֲמִיד אֵת כֹּל הַמִּשְׁנָה פְּרָבִי מַרְפוֹן, הַקְּתַנִּי - הָרִי כְּתוּב
 12 בְּמִשְׁנָה 'הַשֵּׁן מוּעֲדָתָּ לְאֲכֹל אֵת הָרִיאוּ לָהּ', וּמְשַׁמְעַ שְׂרַק לְאֲכֹל
 13 מֵאֲכֹל רִיאוּ לָהּ כְּפִירוֹת וְיִרְקוֹת, אִין - אֲכֹן הִיא מוּעֲדָתָּ, אֲבָל לְאֲכֹל
 14 דְּבַר שְׁאִין רִיאוּ לָהּ כְּכִסּוֹת וְכִלִּים, לֹא - אִין הַבְּהֵמָה מוּעֲדָתָּ לְכָךְ
 15 וּמְשַׁלְּמָתָּ חֲצִי נֹזֵק, וְאִם הַמִּשְׁנָה כְּדַעַת רַבֵּי מַרְפוֹן הִיא, הַאִמְרַ
 16 מְשׁוֹנָה קָרָן - כֵּן נֹזֵק קָרָן הַמְּשׁוֹנָה שְׁנַעֲשׂוּ בְּחִצְרָא הַנִּזְקָא, נִזְקָ שְׁלָמָּה
 17 מְשַׁלֵּם, וְאִם כֵּן גַּם אִם אַכְלָה דְּבַר שְׁאִינוּ רִאוּ לָהּ הִיָּה עֲלֵיו
 18 לְהַתְחִיב נֹזֵק שְׁלָמָּה.
 19 הַגְּמָרָא מְבִארָתָּ אֵת הַמִּשְׁנָה בְּאוּפֹן אַחֵר: אֲלֵא לְעוֹלָם כֹּל הַמִּשְׁנָה
 20 כְּדַעַת רַבְּנָן הִיא, שְׁקָרָן גַּם בְּחִצְרָא הַנִּזְקָן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק, וְדַבְרֵי
 21 הַמִּשְׁנָה 'עוֹד הַמִּזְיָק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן' אֵינָם אִמְרוּרִים לְגַבֵּי נֹזֵק קָרָן
 22 תְּמָה רַק עַל שֵׁן וְרַגְלוֹ, וְהַסּוּרֵי מַחְסְרָא - הַתְּנָא חִסְרָא בְּדַבְרֵיהּ, וְהָכִי
 23 קִתְּנֵי - וְכִךְ צִרְיָן לְשִׁנוֹת, הַמִּשָּׁה תָּמִים הֵן, נְגִיחָה נְגִיפָה וְכוּ', וְאִם
 24 הוּעֵדוּ - אִם הוּרְגְלוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּנֹזְקִים אֵלוּ הָרִי הַמְּשָׁתָן מוּעֲדֵין,
 25 וְהֵם הַחֲמִשָּׁה מוּעֲדִים. וְבַהֲמִשְׁךָ לֹא בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְהוֹסִיף אוֹפְנֵי
 26 מוּעֲדוֹת, אֲלֵא לוֹמַר שְׂרַק הַחֲמִשָּׁה שְׁהוּזְכְּרוּ תָּמִים הֵם מִתְחִלְתָּם,
 27 וְזֶמֶה שְׁאִין כֵּן שֵׁן וְרַגְלוֹ שְׁמוּעֲדֵין הֵם מִתְחִלְתָּן, וּמִמְשִׁיבָה הַמִּשְׁנָה
 28 וּמִפְרֶשֶׁת 'שׁוֹר הַמוּעֵד', כְּלוֹמַר וְהִיכָן הַעֲדָתָּ שֶׁל שֵׁן וְרַגַל שְׁלָמָּה
 29 נֹזֵק שְׁלָמָּה, וּמְשִׁיבָה הַמִּשְׁנָה 'שׁוֹר הַמִּזְיָק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן', כְּלוֹמַר
 30 כְּאִשְׁרֵי הַהִיזָק נַעֲשֶׂה בְּחִצְרָא הַנִּזְקָא, אֲבָל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּרִים.
 31 וְכִיּוֹן שְׁהַסִּיפָא אֵינָה עוֹסֶקֶת בְּדִין קָרָן תְּמָה בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָא, שׁוּב אִין
 32 צוּרָךְ לְהַעֲמִידָה כְּרַבֵּי טְרַפּוֹן.
 33 רַבִּינָא מְקַשָּׁה עַל הַסְּבָרָה זֶה בְּמִשְׁנָה: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּינָא, הָא קִתְּנֵי -
 34 הָרִי שְׁנִינָא בְּמִשְׁנָה לְקָמָן (כוּ'): 'שׁוֹר הַמִּזְיָק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן בְּיַצַּד'
 35 וּמְבִיאָה הַמִּשְׁנָה שֶׁם אֵת הַמַּחְלוּקַת רַבֵּי טְרַפּוֹן וְחַכְמֵים לְגַבֵּי נֹזֵק
 36 תָּם בְּחִצְרָא הַנִּזְקָא, וְלִשׁוֹן 'בְּיַצַּד' מְשַׁמְעַ שְׁהַמִּשְׁנָה בָּאָה לְפִרֵשׁ דִּין
 37 שְׁכַבֵּר נִשְׁנָה, וְאִי אִמְרָתָּה בְּשִׁלְמָא אִיְרִי בָּהּ - אִם תִּאֲמַר שְׁהַהִלְכָה
 38 הַשְּׁנוּיָה סִיפָא שֶׁל מִשְׁנֵיתָּנוּ 'שׁוֹר הַמִּזְיָק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן' עוֹסֶקֶת
 39 בְּקָרָן תְּמָה בְּחִצְרָא הַנִּזְקָא, מוּבֵן שְׁמַשׁוּם הָכִי קִתְּנֵי לִשׁוֹן 'בְּיַצַּד',
 40 מְשׁוּם שְׁבִאִים לְפִרֵשׁ מִזֶּה הָאוּפֹן שְׁבוּ עוֹסֶקֶת מִשְׁנֵיתָּנוּ, אֲלֵא אִי
 41 אִמְרָתָּ לֹא אִיְרִי בָּהּ, אֲלֵא הַמִּשְׁנָה בָּאָה לְפִרֵשׁ הִיכָן הִיא הַעֲדָתָּ שֶׁל
 42 שֵׁן וְרַגְלוֹ, אִם כֵּן מָאִי בְּיַצַּד - עַל מָה מוֹסִבִּים דְּבַרֵּי הַתְּנָא בְּפִרְק שְׁנֵי
 43 שְׁשָׁאל 'בְּיַצַּד'. וְעַל כְּרַחֲךָ שְׁאִין זֶה כּוּוֹנֵת מִשְׁנֵיתָּנוּ.
 44 רַבִּינָא מְבִאר אֵת הַמִּשְׁנָה בְּאוּפֹן אַחֵר: אֲלֵא אִמְרַ רַבִּינָא הַסּוּרֵי
 45 מַחְסְרָא וְהָכִי קִתְּנֵי - כִּךְ צִרְיָן לְשִׁנוֹת, הַמִּשָּׁה תָּמִים הֵן, נְגִיחָה
 46 נְגִיפָה וְכוּ', וְאִם הוּעֵדוּ, הַמְּשָׁתָן מוּעֲדֵין, הֵם הַחֲמִשָּׁה מוּעֲדִים. וּבְכָךְ
 47 סִיִּים הַתְּנָא לְפִרֵשׁ אֵת הַחֲמִשָּׁה תָּמִים וְחֲמִשָּׁה מוּעֲדִים. וּמוֹסִיפָה
 48 הַמִּשְׁנָה לְפִרֵשׁ אַבּוֹת נְזִיקִין אַחֲרֵים וְהֵם שֵׁן וְרַגְלוֹ הַמוּעֲדֵין מִתְחִלְתָּן.
 49 וּמִמְשִׁיבָה הַמִּשְׁנָה, וְזֶמֶה שְׁאִמְרָנוּ שְׁהַחֲמִשָּׁה שְׁהוּעֵדוּ הָרִי הֵם
 50 מוּעֲדִים, וְזֶהוּ שׁוֹר הַמוּעֵד הַכְּתוּב בְּתוֹרָה. וְבַהֲמִשְׁךָ לֹא בָּאָה הַמִּשְׁנָה
 51 לְוִמַר הִלְכָה פְּטוּקָה אֲלֵא כִךְ הִיא כּוּוֹנֵתָּהּ, וְשׁוֹר הַמִּזְיָק בְּנֹזֵק קָרָן
 52 בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקָן בְּאֵנוּ לְמַחְלוּקַת רַבֵּי מַרְפוֹן וְרַבְּנָן. וּמִסִּימָתָּ הַמִּשְׁנָה,
 53 וְיֵשׁ מוּעֲדִים אַחֲרֵים בְּיוֹצֵא פְּאֵלוֹ - בְּדוּמָה לְשֵׁן וְרַגְלוֹ, הַזָּאֵב הָאָרִי
 54 וְהַדּוֹב וְהַנְּמָר וְהַבְּרַדְלָס וְהַנְּחָשׁ.
 55 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִיעָה מְבִרְיָתָא לְפִירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּינָא: תַּנְיָא נְמִי הָכִי,

1 **בולח** רבי טרפון היא. הקא נמי גרסינן במיתות לאחד מהן לפירות ולא לזה ולזה
 2 לשונות תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תיפשוט מתקא דפליגי
 3 בקושיא דר' זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יד.) הש"ס מטוסק ולהספריים דגרסי לזה ולזה
 4 לשונות קשיא איפכא דתיפשוט דלא פליגי במיתות לשניהם לפירות דחשיב להם חצר
 5 הניזק אע"פ שיש רשות למוזק להניח שם שורו
 6 כ"ש היבא דאין מיתות לשונות בכל חשיב
 7 חצר הניזק ואע"פ שמיתות לשניהם לפירות.
 8 **ראוי** לה אין שאין ראוי לה לא. אין להקשות
 9 דלקמא הא דקאמר מועדת היינו לשלם מן
 10 העליה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם נ"ש כ"ר
 11 טרפון אינו מועד לשלם מן העליה כדאמרין
 12 בפ"ב (דף טז) ולשון מועד שייך על זה כדאמרין
 13 הדיוס אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא
 14 קמפליגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן העליה
 15 דע"כ שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק
 16 דלקמן בפ"ב (דף טז) בהדיא קתני גבי השן
 17 מועדת אכלה כסות או כלים משלמת חצי נזק
 18 **והנחש** ח"י אלו מועדים. לאו בכל עניני הניזק
 19 חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון
 20 שכא זב וטרף ארי ודרס או סוף להניח אבל
 21 במידי דלאו אורחיה כגון ארי שטרף ואכל וכן
 22 שאר הניזקות דלאו אורחיהו לא הוה מועדים אלא
 23 משלמי ח"י ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש היינו
 24 דוקא בחצר הניזק אבל בהרה"ר פטור דהוי שן
 25 בהרה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי בהרה"ר דרס
 26 ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו
 27 כדאמרין בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל
 28 החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך
 29 מ"מ כיון דאורחיה בכיבי הוי כמו רגל ופטור
 30 בהרה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאיניד אע"פ
 31 דמתכוין להניק מודשיש ליה גבי ארתיני
 רבי

1 **בולח** רבי טרפון היא. ורישא לאו בחצר הניזק גמורה עסקין משום הכי קתני אינה
 2 מועדת דקא מתיבי ליה אשן ורגל בחצר המיוחדת לניזק לפירות ובקרן חצי נזק ותו לא
 3 משום דלשונות הוא רשות לשניהם וכד"ר דמקא: ראוי לה אין. כגון פירות ורקות:
 4 **שאין ראוי לה.** כסות וכלים. לא. דמשונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: ואי רבי טרפון כ"ו.
 5 הא ודאי לגבי שן רשות הניזק הוא דקא
 6 במיוחדת לניזק לפירות אוקמתה. חמשה תמין
 7 הן. נגיחה נגיפה נשיכה רביעה בעיטה: ואם
 8 הועדו חמשתן מועדין. והיינו דקתני חמשה
 9 מועדין והא דקתני השן מועדת לאכול כ"ו לאו
 10 אמניקא קאי אלא הכי קאמר ושן ורגל מועדין
 11 מתחילתו והא דקתני ויש המועד וישו המיזק
 12 ברשות הניזק הכי קאמר והיזק העדאתו דשן
 13 ורגל ברשות הניזק. ח"י מתקוף לה רבינא הא
 14 קתני לקמן שור המיזק ברשות הניזק ביצד. ולא
 15 גרס תדא דחמשה תנו: הא קתני לקמן. בפרק
 16 ביצד דקמפרש לכולהו מועדין דפ"ק דקמפרש
 17 נמי שור המיזק ברשות הניזק ביצד. אי אמרת
 18 בשלמא איירי. בקרן תמה ברשות הניזק כגון
 19 שלם בפ"ק היינו דקתני פירושא בפ"ב ביצד
 20 ומפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבנן: אלא אי
 21 אמרת לא איירי. הוה פירקא: מאי ביצד.
 22 והיא קאי: ואם הועדו חמשתן מועדין. היינו
 23 פירושא דחמשה מועדים תנו במתניתין: ושן
 24 ורגל מועדין מתחילתו. לאו אמניקא קאי אלא
 25 מועדין קתני ואזיל. וזהו שור המועד. הא דאמרן
 26 ואם הועדו חמשתן מועדים וזהו שור המועד
 27 הכתוב בפרשה: וישו המיזק כ"ו מתחילת רבי
 28 טרפון ורבנן. בפרק שני והאדם: ויש מועדים כ"ו.
 29 סיפא דמתניתין קא מפרש (וקא דלא מנו להו
 30 בהדי גמי משום דלא כתיבן כי הך): אבל פכים
 31 קטנים אורחיה. לרבוץ ואם רבצה עליהן בהרה"ר
 32 פטור וברשות הניזק חייבת נזק שלם דתולדה
 33 דרגל הוא: לימא מסייע ליה בהנהגה מועדת
 34 לפעו כ"ו. ומתניתין קתני דאינה מועדת לרבוץ
 35 אלא ודאי דמתניתין בגדולים וברייחא בכלים
 36 קטנים ובילדים קטנים ובבהמה קטנה: דלמא מן
 37 הדי. האי דקתני מועדת למערך לאו ברביצה
 38 אלא מן הצד כשידיא מהלכת ויש בצידה פלים
 39 ממעכבו בניה לכותל וזו היא שאמרנו הויקא
 40 בגופה דרך הלוכה דהויא תולדה דרגל: נפרוא
 41 אפא: אף הצבוע. אהני דמתניתין מוסיף ואמר
 42 רב יוסף. כדוכתבא אחריתי: צבוע זו אפא.
 43 ומדמוסיף ר"מ אפא מכלל דברדלס לאו אפא
 44 הוא: לא קשיא. כ"ו. דברדלס דמתניתין הוא
 45 צבוע זכר ועליו קאמר רב יוסף צבוע זו אפא
 46 ור"מ מוסיף אף צבוע נקבה דלא שמיא אפא
 47 ודרב יוסף לאו אדר"מ אימרת אלא בעלמא
 48 אימרת דתנאיא צבוע זכר נעשה כ"ו אלמא
 49 צבוע זכר משתנה לכמה מיניו הלכך קרי לה
 50 ברדלס ונפרוא ואפא. כך מצאתי: לישנא
 51 אחריתיא וניקח הוא מתני' צבוע נקבה ור"מ
 52 מוסיף צבוע זכר ותרווייהו מיקרו אפא דתנאי
 53 צבוע זכר וכו' ומשום דמשתנה לבריה אמרת
 54 אצטרף לאוספי בהדיא מפי מורי ולא שמעת:
 אף

1 **בולח** רבי טרפון היא רישא **ב**חצר המיוחדת לפירות
 2 **לא**חד מהן **ו**לזה ולזה **ל**שונות **ד**לגבי שן **ה**ויא **ל**ה **ח**צר
 3 **ה**ניזק **ו**לגבי קרן **ה**ויא **ר**שות **ה**רבים **א**מר **ר**ב **פ**הנא
 4 **א**מירתה **ל**שְׁמַעְתָּא **ק**מיה **ד**רב **ז**כור **מ**נהרדעא **ו**אמר **ל**י
 5 **מ**י **מ**צית **מ**וקמת **ל**ה **ב**ולח **כ**רבי **ט**רפון **ה**קתני **ה**שן
 6 **מו**עדת **ל**אכול **א**ת **ה**ראוי **ל**ה **ר**אוי **ל**ה **א**ין **ש**אין **ר**אוי
 7 **ל**ה **ל**א **ו**אי **ר**' **ט**רפון **ה**אמר **מ**שונה **ק**רן **ב**חצר **ה**ניזק
 8 **נ**זק **ש**לם **מ**שלם **א**לא **ל**עולם **ר**בנן **ה**יא **ו**חסורי **מ**חסרא
 9 **ו**הכי **ק**תני **ח**משה **ת**מים **ה**ן **ו**אם **ה**ועדו **ח**משתן **מו**עדין
 10 **ו**שן **ו**רגל **מו**עדין **מ**תחילתו **ו**היזק **ה**עדתו **ב**חצר **ה**ניזק
 11 **מ**תקוף **ל**ה **ר**בינא **ה**א **ק**תני **ל**קמן **ש**ור **ה**מיזק **ב**רשות
 12 **ה**ניזק **כ**יצד **אי** אמרת **ש**למא **אי**ירי **ב**ה **מ**שום **ה**כי
 13 **ק**תני **כ**יצד **א**לא **אי** אמרת **ל**א **אי**ירי **ב**ה **מ**אי **כ**יצד **א**לא
 14 **א**מר **ר**בינא **ח**סורי **מ**חסרא **ו**הכי **ק**תני **ח**משה **ת**מים **ה**ן
 15 **ו**אם **ה**ועדו **ח**משתן **מו**עדין **ו**שן **ו**רגל **מו**עדין **מ**תחילתו
 16 **ו**זהו **ש**ור **ה**מועד **ו**שור **ה**מיזק **ב**רשות **ה**ניזק **מ**תחילתו
 17 **ר**' **ט**רפון **ו**רבנן **ו**יש **מו**עדים **א**חרים **כ**יצא **ב**אלו **ה**זאב
 18 **ה**ארי **ו**הדוב **ו**הפרדלס **ו**הנמר **ו**הנחש **ת**ניא **נ**מי **ה**כי
 19 **ח**משה **ת**מים **ה**ן **ו**אם **ה**ועדו **ח**משתן **מו**עדין **ו**שן **ו**רגל
 20 **מו**עדין **מ**תחילתו **ו**זהו **ש**ור **ה**מועד **ו**שור **ה**מיזק **ב**רשות
 21 **ה**ניזק **מ**תחילתו **ר**בי **ט**רפון **ו**רבנן **ו**יש **מו**עדין **א**חרים
 22 **כ**יצא **ב**אלו **ה**זאב **ו**הארי **ה**דוב **ו**הנמר **ו**הפרדלס
 23 **ו**הנחש **אי**פא **ד**רמו **ל**ה **מ**ירמא **ת**נו **ח**משה **ת**מים **ו**חמשה **מו**עדים **ו**תו **ל**יפא **ו**האיפא **ה**זאב
 24 **ה**ארי **ו**הדוב **ו**הנמר **ו**הפרדלס **ו**הנחש **ו**משני **א**מר **ר**בינא **ח**סורי **מ**חסרא **ו**הכי **ק**תני **ח**משה **ת**מים
 25 **ה**ן **ו**אם **ה**ועדו **ח**משתן **מו**עדין **ו**שן **ו**רגל **מו**עדין **מ**תחילתו **ו**זהו **ש**ור **ה**מועד **ו**שור **ה**מיזק **ב**רשות
 26 **ה**ניזק **מ**תחילתו **ר**בי **ט**רפון **ו**רבנן **ו**יש **מו**עדין **א**חרים **כ**יצא **ב**אלו **ה**זאב **ו**הארי **ה**דוב **ו**הנמר
 27 **ו**הפרדלס **ו**הנחש: **ו**לא **ל**רבוץ: **א**מר **ר**בי **א**לעזר **ל**א **ש**נו **א**לא **פ**כין **ג**דולים **א**בל **פ**כין **ק**טנים
 28 **א**ורחיה **ה**וא **ל**ימא **מ**סייע **ל**יה **ב**הנהגה **מו**עדת **ל**הלף **כ**ררקה **ו**לשפר **ו**למעך **א**ת **ה**אדם **ו**את
 29 **ב**הנהגה **ו**את **ה**פלים **ד**למא **מ**ן **ה**צר **אי**פא **ד**אמרי **א**"ר **א**לעזר **ל**א **ת**ימא **פ**כין **ג**דולים **ה**וא **ד**לאו
 30 **א**ורחיה **א**בל **פ**כין **ק**טנים **א**ורחיה **ה**וא **א**לא **א**פילו **פ**כין **ק**טנים **נ**מי **ל**או **א**ורחיה **ה**וא **מ**יתוכי
 31 **ו**למעך **א**ת **ה**אדם **ו**את **ב**הנהגה **ו**את **ה**פלים **א**מר **ר**בי **א**לעזר **ד**למא **מ**ן **ה**צר **אי**פא **ד**רמו **ל**ה
 32 **ל**א **ק**שיא **פ**אן **ג**דולים **פ**אן **פ**כין **ק**טנים: **ה**ואב **ו**הארי **וכ**ו': **מ**אי **ב**רדלס **א**מר **ר**ב **י**הודה
 33 **נ**פרוא **מ**אי **נ**פרוא **א**מר **ר**ב **י**וסף **א**פא **מ**יתוכי **ר**בי **מ**איר **א**ומר **א**ף **ה**צבוע **ר**בי **א**לעזר **א**ומר **א**ף
 34 **נ**חש **ו**אמר **ר**ב **י**וסף **צ**בוע **ז**ו **א**פא **ל**א **ק**שיא **פ**אן **צ**בוע **ז**כר **פ**אן **צ**בוע **נ**קיבה **ד**תניא **צ**בוע
 35 **ז**כר **ל**אחר **ש**בע **ש**נים **נ**עשה **ע**טלף **ע**טלף **ל**אחר **ש**בע **ש**נים **נ**עשה **ע**רפד **ע**רפד **ל**אחר **ז**' **ש**נים
 36 **נ**עשה **ק**ימוש **ק**ימוש **ל**אחר **ש**בע **ש**נים **נ**עשה **ח**וח **ח**וח **ל**אחר **ש**בע **ש**נים **נ**עשה **ש**ד **ש**דרו **ש**ל
 37 **א**דם **ל**אחר **ש**בע **ש**נים **נ**עשה **נ**חש **ו**הני **מ**ילי **ד**לא **פ**רע **ב**מודים **א**מר **ר**"מ **א**ומר **א**ף **ה**צבוע
 38

רבי אֱלֶעזֶר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדיים. תימה בדברי פ"ק דסנהדרין (דף ב' ושם) תנן הגאון והדובב כו' ר"א אומר כל הקודם להורגו וכה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (שם טו) א"ע"פ שלא המירו דאין להם תרבות ואין להם בעלים ואנ"י דהבא גרסינן ר' אלעזר שהוא אתר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אלעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקתני בתריה ר' עקיבא אומר מידו אפתי קשה דקתנן והנחש מועד לעולם אילבא דכ"ע והתם מפרש ריש לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים אפי' אנהש ואומר ר"ת והתם בקשורים בשלשלות בזמן ארי בגהתיקו שלו דבענין זה יש להם תרבות ואין להם להרגם אא"כ המיתו ותבות דהבא הנינו שנידלם בביתו ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגם כל הקודם אא"כ המיתו אבל לענין אם הויקו לשלם נזק שלם או לא בהא לא איירי מידי אם חשיב תרבות שלהם תרבות:

והוא דלא כרע במדיום. לפי שמעיקר הכרע וכי זקוף זקוף בהניא כדאשכחן ברב ששת במסכת גרבות (דף יב: ושם) מדה כנגד מדה ונעשה נחש זהו עושהו שגנאי הוא לו במה שנעשהו נחש: גליון. ויש מפרשים משום דאמרין במדרש שיש עצם בשרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא ואותו עצם חוק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש שחי אזו לעתיד לבא ואין סכרא לומר שהיא עושה גדול כל כך בשביל עוה זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא:

דרם ואכל. פירוש שאוכל מחיים כדאמרין בפסוק אלו עוברין (ספסוף דף טז: ושם) מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתיק עד שימות אף עם הארץ כו':

והתניא וכן תיה. תימה ולקומה בנאב דאורייתא לטרוף וי"ל דחיה סתם קתני בין בארי ולא אלא כפי לשניהו דכריבי טרפון אתניא דאמר (לעיל יד.) משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן בדמסיק:

פי תניא מתנייתא בארי תרבות אילבא דר' אלעזר. לא נקט ר' אלעזר לאפוקי רבנן אלא לרבותא נקטיה דהיק דלא תיקא משום דאורייתא לטרוף משלמת נ"ש דאפילו בארי תרבות אילבא דר' אלעזר דודאי לא אורחיה הוא איבא לאוקמי דתינו בדאייעד בדמפרש ואילו ומאותו השעם שיתחייב לר' אלעזר יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מויל דלא אילעזר משום דחיה סתם קתני בין בארי בין בנאב כו' אלעזר כיון דהוה בני תרבות לא אורחיהו לטרוף ומיירי תרתייהו בדאייעד אבל לרבנן דלא בני תרבות נתינו ואורייתא דנאב לטרוף כי לא אייעד נמי משלם נ"ש והוה דחוק להעמיד הברייתא לצדדים אבל כלא באייעד וארי באייעד אית' ולמאי דסיד השתא דהוה תולדה דקרן אמאי נקט בברייתא שנכנסו בחצר הניזק וי"ל משום דאב נקט דכיון דאייעד חורר לקדמותו והוה שן דפטרס ברה"ר: **שחשדוהו** בונה. דירמיה ביה הוה וזונה אסורה לבתה: **אפילו** בשעה שעותשן צדקה. וי"ג שראל דאנשי ענתות קאי:

לפניו זו צדקה. שנאמר והלך לפניו צדקה (שעהו נז): **שהושיבו** ישיבה על קברו. לפי שהרבה תורה בישראל כדאמרין בחלק (סנהדרין דף עז: ע"ש) שבדוק מןן עד באר שבע ולא מקצאו איש ואשה מתיק ותינות שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על קברו ממש אלא ברוח ארבע אמות דליבא לועג לרש:

אף הנחש. מדקתני אף מפלל דר' אלעזר הוה אינר מועדין: ויהא אנו תנן ר' אלעזר אומר. נחש הוא מועד אבל הני לא: דרס. שלא הרגה אלא מחיים אכלה פטור דאורייתא הוא וכן ברה"ר פטורה. שיהרגה ואכלה: תיב. דלאו אורייתא היא ותולדה דקרן הוא ומשלם חצי נזק ברה"ר כדי גורותיו. די מאכל גורותיו ולדיו אלמא טורף הוא: ומשני בשביל גורותיו. אורייתא להרגו ולהביא ולהצניע אבל לטרוף ולאכול הוא עצמו כי האי לא אורייתא: וקפריה והתניא וסתק ללבוותיי. אלמא אורייתא להרגו ומשני בשביל לבאותיה והתניא ויפלא פוק חוריו ומשני בשביל חוריו. אורייתא להרגו ולהביא לחוריו ולהצניע אבל לאכול מיד לאחר הרגה ביה הא דשמואל לא אורייתא הוא: פוקה בתתא. והתנהו ואכלה בהשרי: משלם נזק שלם. מדמשלמת בחצר הניזק נזק שלם מכלל דאורייתא הוא ותולדה דשן היא ובריה"ר ליפטר: לתיב. להצניע אורייתא להרגו: ועוד דשמואל נמי. דאמר טורף ואכל חייב אמאי חייב דלמא הכי הוא דטרף על מנת להצניע ונמלך ואכל וליפטר. ה"ג אמר רב נתנו לחדוין קתני טרפה והניחה או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם. כלומר הא דקתני ברייתא טרפה בהמה ואכלה בשר תרי מיילי ניהו טרפה בהמה והניחה או אכלה בשר על ידי דריסה משלם נזק שלם: רבינא אפי'. לעולם אורייתא הוא לטרוף ולאכול ושמואל דמחייב ליה ברה"ר בארי תרבות כו' ואילבא דר' אלעזר א' ה'י. אפי' דרס נמי לחייב אלא דודאי דרבינא לא אדשמואל אתמר אלא אי איבא לאוקמי לדרבינא אמתנייתא הוא דמקמת ליה ותיב קאמר רבינא הא דקתני מתנייתא נזק שלם לאו משום דאורייתא לטרוף דאפי' בארי תרבות נמי מתוקמה: ופרכין מתנייתא נמי. התיב איתא לדרבינא חצי נזק בעי לשלומי: א' ה'י. ותולדה דקרן היא ארתני להא מתנייתא (למקמ דף יט) גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן לתיב: **מתני'** מן העלייה. ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הניזק דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמוגח הנוגח יפירי: **נמי'** ויקברוהו במעלה ונ'. בחזקה כתיב כספר דברי הקמים: וישכיבוהו בשמש. באסא מלך יהודה: וני. זני. מני מני בשמיים תרבה כדמתרגמן למינוה לונדה (בראשית א' כי גרו שוקה ללדני. בירמיה דבאי כתיב: עצהם עלי למות. דאשת איש אית ביה חיוב מיתה אבל בונה פניה ליבא מיתה: וכבוד עשו לו כמותו. בחזקה כתיב: ישבה. תלמידים לעסוק עם בתורה שלשה. ימים: הושיבו עם ישיבה: וחד

רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדיים והנחש מועד לעולם תני נחש אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור ביהוה ליה כמו שאכלה פירות וירקות דהוה ליה שן ברשות הרבים ופטור טרף לאו אורייתא הוא למימרא דמריפה לאו אורייתא הוא והתניא אריה טורף כדי גורותיו בשביל גורותיו ומחנך ללבוותיו בשביל לבאותיו ויפלא פוק חוריו ומשני בשביל חוריו ומעונותיו מריפה בשביל מעונותיו והתניא וכן תיה שנוכסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם הקא כמאי עסקינן שפריפה להניח הא אכלה קתני בשנומלכה ואכלה מנא ידעין ועוד דשמואל נמי דלמא הכי הוא אמר רב נתנו בר יצחק לצדוין קתני שפריפה להניח או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואילבא דרבי אלעזר דאמר לאו אורייתא אי הכי אפי' דרסה נמי יתחייב אלא דרבינא לאו אשמואל אתמר אלא אמתנייתא כי תני מתנייתא בארי תרבות ואילבא דר' אלעזר דאמר לאו אורייתא א"ה ח"ו בעי לשלומי דאייעד א"ה מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למיתנייה קשיא: **מתני'** מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה: **נמי'** מאי עלייה אמר רבי אלעזר בפעולה שנוכסו וכן הוא אומר וישכב חוקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד ואמר ר' אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נתינו דוד ושלמה ויקברוהו בקברותיו אשר פרה לו בעיר דוד וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אמר וזני זני ר' שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהן פא לדי זימיה: **פי** כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי רבי אלעזר אמר שחשדוהו מזונה ר' שמואל בר נחמני אמר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד שחשדוהו מזונה היינו דכתיב פי שוחה עמוקה וזנה אלא למ"ד שחשדוהו מאשת איש מאי שוחה אטו אשת איש מי נפקא מפלל וזנה בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות אלא למאן דאמר שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט דרש רבא מאי דכתיב והיו מוכשלים לפניו בעת אפך עשה בהם אמר רימיה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מוהגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: וכבוד עשו לו כמותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה

56 שאין דרכו לטרוף, דוקא בְּאֵרֵי תְּרֵבוֹת - שגדל בבית אדם ומלומד
 57 הוא שלא להזיק, וְאֵלֵיבָא דְרַבִּי אֱלֶעָזָר דְאָמַר במשנתנו שכן
 58 תרבות לֹא אוֹרְחִיהָ - אין דרכו להזיק וקרן הוא, והברייתא דיברה
 59 בחיה שאינה בת תרבות שמועדת היא מתחילתה ולכן חייבת נזק
 60 שלם.
 61 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אִפִּילוּ אִם דָּרְסָה ואכלה מבלי להרוג נְמִי
 62 לִיְהִיב ברשות הרבים, שהרי ארי תרבות לפי רבי אלעזר אין דרכו
 63 כלל להזיק ודינו כקרן החייבת ברשות הרבים, ומדוע אמר שמואל
 64 שדרס ואכל פטור ברשות הרבים.
 65 הגמרא מעמידה את דברי רבינא באופן אחר: אֵלָא דְרַבִּינָא - דברי
 66 רבינא שהעמיד כרבי אלעזר לֹא אֲשַׁמְוֵאל אֲתָמַר - לא נאמרו על
 67 דינו של שמואל אֵלָא אֲמַתְנִיתָא - על הברייתא. וכך אמר רבינא,
 68 כִּי תֵנִי מִתְנִיתָא - מה ששנינו בברייתא שטרפה ואכלה בחצר
 69 הניזק משלם נזק שלם, אין החיוב מדין שן אלא מדין קרן, שכן
 70 הברייתא דיברה גם בְּאֵרֵי בֵן תְּרֵבוֹת וְאֵלֵיבָא דְרַבִּי אֱלֶעָזָר דְאָמַר
 71 שכן תרבות לֹא אוֹרְחִיהָ - אין דרכו להזיק ואי אפשר לחייבו מדין
 72 שן. ומיד תמחה הגמרא, אִי הָכִי שחיובו מדין קרן חָצִי נֹזֵק פְּעִי
 73 לְשֻׁלְמִי, והרי בברייתא הדין הוא שמשלם נזק שלם. ומיישבת
 74 הגמרא שהברייתא דיברה באופן דְאֵינִי - שעשה זאת שלש
 75 פעמים ונעשה מועד ועל כן משלם נזק שלם.
 76 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מָאי הָאֵי דְקָתְנִי לָהּ נְבִי תוֹלְדָה דִּישָׁן - מדוע
 77 הברייתא כתבה דין זה אצל תולדות של שן, הלא נְבִי תוֹלְדָה דְקָתְנִי
 78 פְּעִי לְמִיתְנִייה - היה צריך לשנות דין זה אצל תולדות של קרן,
 79 מסיימת הגמרא: קִשְׁיָא - אכן קשה על דברי רבינא:

משנה

80 מִה הֵבֵדֵל בֵּין שׁוֹר תָּם לְמוֹעֵד, אֵלָא שֶׁהָתָם מְשַׁלֵּם חָצִי נֹזֵק,
 81 והתשלום הוא מְנוּפֵי של השור המזויק, ואם אינו שוה כדי מחצית
 82 הנזק, הניזק מפסיד, ומוֹעֵד מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֵם גם אם השור המזויק
 83 אינו שוה כדי כל הנזק, והתשלום הוא מִן הַעֲלִייה:

גמרא

84 מבררת הגמרא: מָאי - מהו תשלום מן העלייה. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר,
 85 הכוונה שעל המזויק לשלם את הנזק פְּמַעוּלָה שְׁבַנְכְּסִי - מהקרקע
 86 המשובחת שבכסיו. ומביאה הגמרא ראייה מפסוק שלשון 'עליה'
 87 הכוונה למעולה: וְכֵן הוּא אוֹמַר (דברי הימים ב' לב לג) 'וַיִּשְׁכַּב
 88 וַיִּחַקְוֶהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֶהוּ בְּמַעְלֵה קְבָרֵי בְנֵי דָוִד', וְאָמַר רַבִּי
 89 אֱלֶעָזָר, מִה שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּמַעְלֵה' הֵינּוּ שֶׁקְּבָרוֹהוּ אֶצְל קְבָרֵי הַמַּעְוִלִים
 90 שְׁבַמְשַׁפְּתָהּ, וּמָאן נִיְהוּ - ומי הם, דוֹד הַמֶּלֶךְ וּבְנוֹ וְשִׁלְמָה.
 91 הסבר נוסף של רבי אלעזר על פסוק העוסק בקבורת מלכים: נאמר
 92 בקבורת אסא מלך יהודה (שם טז יד): 'וַיִּקְבְּרֶהוּ בְּקְבָרֵתָיו אֲשֶׁר בְּרָה
 93 לוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּשְׁכְּבֶיהוּ בְּמִשְׁכַּב אֲשֶׁר מֵלֵא בְּשָׂמִים זְוִנִים'. מבררת
 94 הגמרא: מָאי - מהו 'בְּשָׂמִים זְוִנִים'. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר זְוִנֵי - מינים
 95 מינים, כלומר מינים רבים של בשמים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר
 96 בְּשָׂמִים שְׁכַל הַפְּרִיחֵי כְּתָן בָּא לִידֵי זִימָה.
 97 פסוק נוסף שנחלקו בפירושו אמוראים אלו: ירמיה הנביא התפלל
 98 לה' שיעניש את העם שמסרבים לשמוע לנבואות התוכחה
 99 ומבקשים להרע לו, ואמר (ירמיה יח כב) 'כִּי כְרוּ שׁוּחָה לְלִבְנֵי
 100 וּפְחִים מְנִנוּ לְרַגְלֵי'. ונחלקו בפירוש 'כרו שוחה ללכודני, רַבִּי אֱלֶעָזָר
 101 אָמַר שֶׁחֲשִׁדוּהוּ מִזִּנְה - שבא על זונה פגוה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי
 102 אָמַר, שֶׁחֲשִׁדוּהוּ מֵאֲשֶׁת אִישׁ - שבא על אשת איש.
 103 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר - מובן הדבר לדעת הסובר
 104 שֶׁחֲשִׁדוּהוּ מִזִּנְה, מִשׁוּם שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַפְּסוֹק מְדַמָּה זִנְה לְשׁוּחָה
 105 עֲמוּקָה, וְהֵינּוּ דְכָתִיב (משלי כז כו) 'כִּי שׁוּחָה עֲמָה זִנְה', וּמָוֶן
 106 שִׁרְמִיָה רִמּוּ דָּבָר זֶה בְּתִיב 'שׁוּחָה', אֵלָא לְמָאן דְאָמַר שֶׁחֲשִׁדוּהוּ

1 רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמַר אִף הִנְחַשׁ מוֹעֵד מִתְחִילָתוֹ: לְשׁוֹן 'אִף' מִשְׁמַע
 2 שְׁמוּסִיף נִחַשׁ עַל שָׂאֵר הַחַיּוֹת, וּמוֹכַח שֶׁגַם הֵם מוֹעֲדִים מִתְחִילָתָם,
 3 וְעַל כֵּן מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְהָאֵן תֵּנִן בְּמִשְׁנַתֵּינוּ, רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמַר,
 4 בְּזִמְנֵי שְׁתֵּן [ה-חיות המנויות במשנה] בְּנֵי תְּרֵבוֹת - גדלים בבית
 5 אדם ומלמדם שלא יזיקו, אֵינִן מוֹעֲדֵיךָ, וְהִנְחַשׁ מוֹעֵד לְעוֹלָם וְאִי
 6 אֲפֹשֶׁר לְהַרְגִילוֹ שֶׁלֹּא לְהִזִּיק. הרי שלרבי אין אלעזר אין שאר החיות
 7 מוֹעֲדִים מִתְחִילָתָן. מתרצת הגמרא: תֵּנִי - יש לגרוס בברייתא רבי
 8 אלעזר אמר נְחַשׁ, ולא 'אִף הנחש'. וכדבריו במשנה שרק הנחש
 9 מוֹעֵד תָּמִיד מִתְחִילָתוֹ.
 10 נידון בענין נזקי ארי: אָמַר שְׁמוּאֵל, אָרִי שֶׁאֲכַל בַּהֲמָה בְּרִשׁוֹת
 11 הָרִבִּים, אִם דָּרַס - נַעֲץ בַּהּ צַפְרָנוּ וּמִיד אֲכַל אוֹתָהּ בַּעֲוֵדָה בַּחַיִּים,
 12 פְּטוּר, אִךְ אִם קָרַף - הַמֵּתִין עַד שֶׁתָּמוּת וְאַחַר כֵּךְ אֲכַל אֶת בִּשְׂרָה,
 13 חַיִּיב. ומבארת הגמרא: דָּרַס וְאֲכַל פְּטוּר, כִּיֵּן דְאוֹרְחִיהָ לְמִיָּדָם
 14 וְלֹאֲכַל מִיד וְאִינוּ מִמְתִּין שֶׁתָּמוּת, הָוָה לִיָּהּ - הרי הוא כְּמוֹ בַּהֲמָה
 15 שְׁאֲכַלָּה פִּירֹת וַיִּרְקוּת דָּתָהּ לִיָּהּ שֵׁן לְרִשׁוֹת הָרִבִּים, וּפְטוּר. אבל
 16 קָרַף - הַמֵּתִין עַד שֶׁתָּמוּת וְאַחַר כֵּךְ אֲכַל, לֹא אוֹרְחִיהָ הוּא - אין
 17 זה דרכו וקרן הוא וחייב אף ברשות הרבים.
 18 הגמרא מקשה על דברי שמואל: לְמִיָּדָא - זאת אומרת דְמִיָּדָא
 19 לֹא אוֹרְחִיהָ הוּא, וְהַכְּתִיב (נחום ב ג) 'אֲרִיָּה מִיָּרֵךְ בְּדֵי גְרוֹתָיו', הרי
 20 שדרכו לטרוף. מתרצת הגמרא: אֲבָן בְּשִׁבְלֵי גְרוֹתָיו דְרַכּוּ לְטָרוּף
 21 וְלִהְצִינֵעוּ, אבל לעצמו דורס ואוכל בעודם חיים. מקשה הגמרא:
 22 הרי בהמשך נאמר 'וּמִתְנַקֵּן לְלִבְאֵתָיו' - חונק והורג את הטרף כדי
 23 לספק אוכל ללבאותיו. מתרצת הגמרא: אֲבָן בְּשִׁבְלֵי לְבָאוֹתָיו דְרַכּוּ
 24 בכך, אבל לעצמו דורס ואוכל מיד. שוב מקשה הגמרא: והרי
 25 בהמשך נאמר 'וַיִּמְלֵא מִיָּרֵךְ חַיָּיו' - ממלא את החורים שהוא יושב
 26 בהם בטרפות, הרי שדרכו לטרוף אף לעצמו. מתרצת הגמרא: אֲבָן
 27 דְרַכּוּ לְהַרוֹג בְּשִׁבְלֵי לְהַצִּינֵעוּ בַּחַיָּיו וְלֹאֲכַל לְאַחַר זְמַן, אִךְ
 28 כְּשֶׁרוּצָה לְאֲכַל מִיד אִינוּ מִמְתִּין עַד שִׁימוּת. מקשה הגמרא מסוף
 29 הפסוק 'וּמַעֲוֹתָיו מִרְפָּח' - ממלא את מקום דירתו בטרפות,
 30 ומתרצת, בְּשִׁבְלֵי מַעֲוֹתָיו דְרַכּוּ בכך, אִךְ כְּשֶׁרוּצָה לְאֲכַל מִיד
 31 אִינוּ מִמְתִּין עַד שִׁימוּת.
 32 הגמרא מקשה על שמואל מברייתא: וְהֵתְנִיא, וְכֵן הִיא שְׁבַנְכְּסָה
 33 לְחֻצֵר הַנִּזְוִק מִרְפָּח [ה-רגה] בְּחֻמָּה וְאֲכַלָּה אֶת הַבְּשָׂר, מְשַׁלֵּם בַּעֲלִיה
 34 נֹזֵק שְׁלֵם, כִּדִּין שֵׁן בְּחֻצֵר הַנִּזְוִק. ומכך שהברייתא לא חילקה בין
 35 סוגי החיות משמע שגם ארי בכלל זה, והלא לפי שמואל אין דרך
 36 ארי לטרוף וקרן הוא, ומדוע משלם נזק שלם. מתרצת הגמרא:
 37 הָכֵא בְּמָאי עֲקָרִינָן - הברייתא עוסקת באופן שִׁפְטָה כִּדֵי לְהִנִּיחַ
 38 ולא לאכול מיד.
 39 מקשה הגמרא: הָא 'טרפה ואֲכַלָּה' קָתְנִי, וּמִשְׁמַע שֶׁאֲכַלָּה מִיד וְלֹא
 40 טרפה להניח. מתרצת הגמרא: מדובר בְּשַׁנְמִלְכָה וְאֲכַלָּה - שאמנם
 41 בשעה שטרפה היה בכונתה להניח כדרכה אלא שאחר כך
 42 התרטה ואכלה מיד. שואלת הגמרא: מָנָא יִדְעִינָן - כיצד אנו
 43 יודעים שבשעת מעשה היתה כוונתה לאכול מיד. וְעוֹד קִשָּׁה,
 44 דְשְׁמוּאֵל נְמִי - גם בדינו של שמואל בארי ברשות הרבים שטרף
 45 ואכל שמשלם חצי נזק, דְלָמָא הָכִי הוּא - שמוא היתה כוונת הארי
 46 להניח ולאכול אחר כך ותולדה של שן הוא אלא שנמלך ואכל
 47 מיד, ומדוע חייבו שמואל ברשות הרבים.
 48 הגמרא מתרצת באופן אחר: אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, הַבְּרִייתָא לֹא
 49 עוֹסֶקֶת בַּמְקָרָה אֲחֻד שֶׁטְרַפָּה בַּהֲמָה וְאֲכַלָּה אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲלֹא
 50 לְבָרְדִּין קָתְנִי - הברייתא שונה כאן שני אופנים של נזקי שן, דהיינו
 51 או שִׁפְטָה - שהרגה בהמה כדי לְהִנִּיחַ ולאכול אחר כך, או
 52 שִׁדְרָסָה וְאֲכַלָּה מִיד בְּלֵי לְהַרוֹג אֶת הַטָּרוֹף, וּבִשְׁנֵי מְקָרִים אֵלּוּ
 53 מְשַׁלְּמֵת נֹזֵק שְׁלֵם, אבל לטרוף ולאכול מיד אין זה דרכה ומשלים אלטו
 54 רק חצי נזק.
 55 ישוב נוסף: רַבִּינָא אָמַר, לְעוֹלָם דְרַךְ אַרִי לְטָרוּף, וְכִי קָאָמַר שְׁמוּאֵל

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

אף-על-פי שהמת הוא מקצה ואסור בטלטול, אף-על-פירבן אם הוא מטל במקום שירא עליו מפני הדלקה - מתר לטלטלו כדי להצילו, שהתירו חכמים אסור טלטול כדי שלא יבא לידי אסור חמור לכבות את הדלקה א, מפני שהוא בהול על מתו שלא ישורף ב. ומכל-מקום, כל מה שאפשר לו לעשות יותר בהתר - צריך הוא לעשות, דהינו אם יש לו דבר המתר בטלטול שלא לצורך גופו או מקומו, כגון תינוק, או כפר, או שאר אכלין, או כל פלי שמלאכתו להתרגל - מטלטלו על ידו, דהינו שפניח דבר המתר על המת או אצלו ומטלטל שניהם כאחד ד. ואם אין לו דבר המתר בטלטול ה, אם המת מנח על המטה ויש לו עוד מטה אחרת - הופכו ממה זו

ביאורי הלכה

א] שמלאכתו להיתר - אבל כלי שמלאכתו לאיסור אין לטלטלו אלא אם צריך להשתמש בגוף הכלי, מה שאין-כן כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו כל עוד יש צורך בטלטולו.⁴
ד] שניהם כאחד - משום כבוד המת הקילו לומר שהמת נחשב כטפל אל דבר המותר, והרי זה כאילו מטלטל את הדבר המותר בלבדו.⁵
ה] המותר בטלטול - טלטול על ידי דבר המותר בטלטול נחשב כטלטול הדבר המותר בלבדו,⁶ ועדיף

א] את הדליקה - כיבוי הדליקה הוא איסור חמור אבל לא איסור של תורה, כי העיקר הוא כדעת האומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי סופרים¹, ומכל-מקום התירו איסור קל יותר מחשש שיעבור על איסור של דברי סופרים שעיקרו מן התורה.²
ב] שלא ישרף - אם אין לו שום דרך של היתר, לא יחפש לעבור איסורים קלים בלבד אלא יכבה הדליקה כפי שהיה עושה בחול.³

צינונים והוספות

1) לעיל סי' רסו קו"א ס"ק ב: וכן משמע בהדיא בריש סימן שי"א, דאין צריך חשש דאורייתא דוקא למאי דקיי"ל [סי' רע"ח ס"ב] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, עיין שם, אלא איסור חמור של מדברי סופרים. ועד"ז בסי' ערה קו"א ס"ק ב: וכן משמע בסי' שי"א, דמלאכה שאינה צריכה לגופה לא דומה לשאר איסור דרבנן. וכן לקמן סי' שלד ס"ב: ואם לא נתיר לו להציל על ידי טלטול מוקצה, יבוא לידי איסור חמור שיכבה הדליקה.
2) כעין המבואר לקמן סעיף ה (לעניין הוצאה) שאפילו להאומרים שהוצאת המת אינה אסורה מן התורה אלא מדברי סופרים, מפני שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה... לא התירוהו משום כבוד הבריות, הואיל ועיקרה מן התורה, דהיינו אם היה צריך לגופה, משא"כ הכרמלית עיקרה מדברי סופרים.
3) אבל כיון שהתירו לו לטלטל לא יכבה הדליקה אלא יטלטל המת, וגם אז יעשה כל מה שאפשר לו לעשות יותר בהיתר. (סי' רסו קו"א ס"ק ב: צריך לומר משום הדיכוי

יפה לו יותר, וכיון שבין כך ובין כך אסור יכבה כדרכו בחול... לפי שיאמר כיון שבין כך ובין כך הוא שלא בהיתר גמור אעשה בדרך היפה לי יותר... אלא אם כן אנחנו נמציא לו הדרך ילך בה והמעשה אשר יעשה).
4) צ"ע אם הנחת הכלי על המת נחשבת כצורך, גם לגבי כלי שמלאכתו להיתר (ראה לעיל על סי' שח הערה קפו, וראה גם קצות השלחן סי' קיא בדה"ש ס"ק ו), מכל-מקום מצינו שהותר טלטולו גם לצורך שאינו של שימוש, משא"כ כלי שמלאכתו לאיסור שלא הותר טלטולו אלא לצורך שימוש בו או במקומו; אמנם כיכר או תינוק מותרים בטלטול אף שלא לצורך כלל.
5) לא התירו אלא במת אבל לעניין שאר דבר מוקצה שנתן עליהם תינוק - ראה לעיל סי' שח סכ"ב ולקמן סי' שלד סוף סי"ח.
6) כי אז אין חילוק אם דעתו על טלטול המת או הכיכר, וכמו מדוכה שיש בה שום (סי' שח סכ"ב) שמותרת בטלטול גם לצורך המדוכה.

1) לעיל סי' רסו קו"א ס"ק ב: וכן משמע בהדיא בריש סימן שי"א, דאין צריך חשש דאורייתא דוקא למאי דקיי"ל [סי' רע"ח ס"ב] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, עיין שם, אלא איסור חמור של מדברי סופרים. ועד"ז בסי' ערה קו"א ס"ק ב: וכן משמע בסי' שי"א, דמלאכה שאינה צריכה לגופה לא דומה לשאר איסור דרבנן. וכן לקמן סי' שלד ס"ב: ואם לא נתיר לו להציל על ידי טלטול מוקצה, יבוא לידי איסור חמור שיכבה הדליקה.
2) כעין המבואר לקמן סעיף ה (לעניין הוצאה) שאפילו להאומרים שהוצאת המת אינה אסורה מן התורה אלא מדברי סופרים, מפני שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה... לא התירוהו משום כבוד הבריות, הואיל ועיקרה מן התורה, דהיינו אם היה צריך לגופה, משא"כ הכרמלית עיקרה מדברי סופרים.
3) אבל כיון שהתירו לו לטלטל לא יכבה הדליקה אלא יטלטל המת, וגם אז יעשה כל מה שאפשר לו לעשות יותר בהיתר. (סי' רסו קו"א ס"ק ב: צריך לומר משום הדיכוי

לְמִטָּה זוּ וּמִזוּ לִזוּ עַד שֶׁיִּגְיַעְנוּ לְמִקּוֹם הַמְּשֻׁמָּר מִן הַדְּלָקָה, שֶׁזֶהוּ מְלִטּוּל מִן הַצֵּד, וְהַמְּטָה לֹא נַעֲשִׂית בְּסִיס לְמִטָּה, הוּאִיל וְאִין צָרִיךְ אֵלֶיהָ, שֶׁכָּל עֲצֻמוֹט אִינוּ צָרִיךְ אֵלָא לְהִטִּילוֹ עַל גְּבֵי קָרְקַע. וְאִם אִין לֹא מְטָה אַחֲרֵת - נוֹשָׂא בְּמִטָּה זוֹי, אוֹ אֶפְלוֹ אִם אִינוּ מְנַח בְּמִטָּה, מְמַלְטָלוּ מְלִטּוּל גָּמוֹר בִּידוּיב לְהִצִּילוֹ מִן הַדְּלָקָה:

חלק ב סימן שיא, דין מת בשבת ושאר מלטול מן הצד, סעיף א:

ביאורי הלכה

עליה כל השבת לא נעשית בסיס אליו.⁸
 ט] שכל עצמו – המת עצמו.
 י] על גבי קרקע – המנהג להניח את המת על הקרקע.⁹
 יא] במטה זו – לכתחילה טוב להפכו ממיטה למיטה שהוא מלטול מן הצד, אבל נשיאת המת במיטה זו הוא מלטול ממש.¹⁰
 יב] גמור בידיו – מלטול בידים ממש גמור יותר מלטול גמור שלא בידים ממש.¹¹

מאשר מלטול מן הצד שיש עליו שם מלטול.
 ו] מן הצד – שמלטול דבר המותר ודבר האיסור מלטול עמו.⁷
 ז] בסיס למת – אם המיטה נעשית בסיס למת הייתה נאסרת המיטה עצמה במלטול ולא היה כאן היתר מלטול מן הצד.
 ח] ואין צריך אליה – אין שום תועלת בכך שהמת מונח על המיטה, ואף אם היה בדעתו שיהיה מונח

ציונים והוספות

על הקרקע על גבי סדין או מעט קש.
 10) מלטול המיטה למטרת נשיאת המת, נחשב כידא אריכתא וכאילו נוטל המת עצמו (כדלעיל על ס' שח הערה תצז), משא"כ כשמפנהו ממיטה למיטה שהוא מלטול מן הצד (וריתרה מכך דומה לניעור שאינו מלטול גמור כמבואר ס' שח סס"א, וראה שם הערה תצה שיש מקום לומר שכל דרך פיניו הוא בכלל ניעור).
 11) כדלעיל ס' שט סעיף א, וראה שם הערה ח.

7) אף שאסור מלטול מן הצד לצורך דבר האסור - במת התיירו. כדלהלן סעיף יד.
 8) בסיס נעשה רק דבר המשמש את המוקצה שעליו, וכמו מיטה המשמשת להנחת מעות. וגם אם המיטה משמשת לנשיאת המת, אין זה 'מקומו' של המת כלל (ראה לעיל על ס' שט הערה מו).
 9) משום שהקרקע אינה מקבלת טומאה, או כדי לעורר רחמים, או כדי שיעלה לו במקום סקילה, עיין בספרי המנהגים והליקוטים בעניינים אלו, ולמעשה מניחים אותו

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

שנולדה ביו"ט אינו אלא מדברי סופרים ובכל איסורי דברי סופרים סומכין על נכרי מסיח לפי תומו כמ"ש ביו"ד ס' ס"ט לפיכך אם הביא ביצים ביום טוב ראשון שחל להיות אחר השבת שאיסור ביצה שנולדה בו ביום הוא מן התורה אין סומכין על הנכרי שמסיח לפי תומו ואומר שנולדה בערב שבת אבל יו"ט שני שחל להיות אחר השבת אפילו הוא יו"ט שני של ראש השנה כיון שאינו אלא מדברי סופרים כמ"ש בס' ת"ר מותר לסמוך על הנכרי מסיח לפי תומו:

מז ועכשיו במדינות אלו שמצויים הרבה ביצים למכור ומביאים הרבה בבת אחת ודאי רוב הביצים שמביאין למכור הן הנולדים מאתמול לפיכך אף ביום טוב ראשון שאחר השבת אין בביצים אלו איסור מן התורה שאנו אומרים כל הפריש מרובא פריש ומן הסתם הן מהנולדים מאתמול בשבת ואין כאן איסור אלא מדברי סופרים כמ"ש למעלה לפיכך אם הנכרי הוא מסיח לפי תומו ואומר שמערב שבת נולדו מותר לסמוך עליו:

יז וכל זה כשהנכרי אינו יודע שביצה שנולדה היום אסורה

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקיג דין ביצה שנולדה ביו"ט:

יג אבל אם לא ברק מערב יו"ט אע"פ שאינה יכולה לבא אצל התרנגול הביצה מותרת שאנו תולין לומר שבערב יו"ט נולדה ביום שהרי אף הביצים הנולדים בלא תרנגול רוב הפעמים דרכן להולד ביום וזה שמצא הביצה קודם אור היום מן הסתם נולדה מערב יו"ט:

יד לפיכך מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון דמזן הסתם נולדו מערב יו"ט וכן הדין בליל יו"ט שני של גליות שהביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני אבל ביצים הניקחין מנכרי בליל יום טוב שני של ראש השנה וכן בליל יו"ט שלאחר השבת אסורות שמא נולדו ביום שלפני לילה זה:

מז נכרי המביא ביצים ביו"ט ראשון ומסיח לפי תומו ואומר שנולדו מערב יו"ט מותר לסמוך עליו לפי שאיסור ביצה

ד וכן אסור לכבות הבקעת בשביל שלא תתעשן הקדרה ויפסד התבשיל שהרי אפשר להציל הקדרה מעישון בלי כיבוי ע"י שישליך הבקעת לחוץ ואם הוא צריך לבקעת זו שמקצתה דולק יפה ומבשל בו קדרתו ואין לו אש אחרת לבשל בה רק של זו הבקעת ואי אפשר לו להציל הקדרה מעישון רק ע"י שיכבה מקצת הבקעת שהוא מתעשן מותר לכבות שהרי כיבוי זה לצורך אוכל נפש הוא ממש:

~ יום שלישי ~

ה אסור לכבות את הנר אפילו צריך לכבותו בשביל הנאת הגוף כגון שרוצה לשמש ממתנו ואין לו חדר אחר להוציא את הנר לשם אלא יכפה עליו את הכלי ועל דרך שנתבאר בס' רע"ז [ז] עיין שם או יעשה לפניו מחיצה ועל דרך שנתבאר בס' שט"ו עיין שם:

ו נר של שמן שהוא דולק אסור להגביהו קצת כדי שיסתלק השמן לאחוריו ולא יכבה את האש ואין צריך לומר שאסור להסתפק מהשמן שבנר הדולק דכיון שמסיר שמן מעט מהנר הוא גורם שהשמן הנשאר בנר מתרחק מעט מאור הדולק ועל ידי זה כהה אורו קצת והרי זה כמכבה:

ז וכן אסור להוציא פתילה הדולקת בנר אפילו רוצה להניחה מיד בנר אחר דמיד שמוציאה הוא מכה אורה ואין זה מועיל כלום מה שמניחה מיד בנר אחר או שמחזירה מיד לאותו הנר כמה דברים אמורים כשמוציאה לגמרי מן השמן אבל מותר להוציא מקצתה העליון חוץ לשמן כדי שתאחז האור בזה המקצת שהוציא מהשמן ותהא הפתילה דולקת יפה ואם אינו יכול לאחז בפתילה להוציא מקצתה חוץ לשמן מחמת שהשמן סמוך מאוד לאש הדולק מותר להגביה הנר מעט כדי שיסתלק השמן מעט לאחוריו ויוכל לאחז בפתילה ולהוציא מקצתה כדי שתאחז בו האור ואח"כ יחזור ויקרב השמן אל האש כשהיה דכיון שבהגבהה זו אינו מכה לגמרי את אור הנר שהרי מקצת הפתילה נשארה מונחת בתוך השמן וע"י הגבהה זו יוכל להרבות את אורו יותר ממה שהיה מקדם לפיכך אין כאן חשש כיבוי כלל:

ח נר של שמן שהוא דולק יפה מותר להניח בתוכו עוד פתילות הרבה ולהדליקם כדי שיכלה השמן במהרה ואין זה דומה לגרם כיבוי שהוא אסור כמו שיתבאר כיון שהוא עושה כן ע"י ריבוי הבערה וכן מותר לכפול נר של שעוה ולהדליקו כדי שישרף במהרה וכן מותר להטות נר דולק של שעוה או של חלב להתך השעוה או החלב כדי שיכלה הנר במהרה אע"פ שעל ידי זה גורם למהר כיבוי מכל מקום כיון שהוא עושה זה ע"י ריבוי הבערה הרי זה מותר וכן מותר לקצרו ע"י שיבעירו באמצעותו עד שיחלקנו לשתי גרות דולקות אפילו אינו צריך כלל להדליק חלק השני אלא כדי שישרף הנר במהרה.

לישראל אבל אם הוא יודע מזה אין סומכין עליו אע"פ שהוא מסיח לפי תומו דשמא הוא מערים כדי שיקחו ממנו אבל אם הביצים הן של הישראל ונכרי מסיח לפי תומו ואומר שגולדו מערב יו"ט או מערב שבת אע"פ שהוא יודע שביצה שגולדה היום אסורה לישראל מכל מקום כיון שלנכרי בעצמו אין מגיע שום תועלת ממה שישקר לומר שגולדה מערב יו"ט מותר לסמוך עליו כיון שהוא מסיח לפי תומו אבל אם שואלין אותו אימתי נולדה כיון שהוא יודע שרוצים לסמוך על אמירתו חוששין שמא ישקר:

~ יום שני ~

יח תרנגולת שנשחטה ביום טוב ומצא בה ביצים מותרות אפילו הוא יום טוב שאחר השבת והביצים הן גמורות עם קליפתן כמו שרגילין להיות בשעת לידתן ואין חוששין שמא אם לא היה שוחטה היו נולדין היום ונמצא שכבר נגמרו מאתמול בשבת דאף שנגמרה בשבת אין זו חשובה הכנה אלא אם כן נולדה ע"י גמר זה אבל כשלא נולדה ע"י גמר זה אין גמר זה נקרא הכנה לפי שמעם הביצה הוא שזה קודם גמר זה ואחר גמר זה:

יט אפרוח שגולד ביום טוב אסור באכילה ובטלמול עד הערב מפני שהוא מוקצה ואף המתירין מוקצה ביו"ט מודים במוקצה כזה שעדי שיצא האפרוח לאויר העולם לא היה ראוי לכלום ואף הכלבים לא היו אוכלין אותו כשהיה בקליפתו.

ואם נולד בשבת אסור ביו"ט שלאחריו מן התורה לפי שע"י לידה זו הוכן לאכילה וכיון שבשבת אי אפשר לשחטו ולאכלו נמצא שהוכן בשבת לאכלו ביו"ט שלאחריו וכבר נתבאר דאין שבת מכינה ליום טוב:

חלק ד סימן תקיד שלא לכבות ביום טוב:

א אסור לכבות דליקה ביו"ט אפילו רואה ביתו שנשרף אלא אם כן יש שם חשש סכנת נפשות שאז מותר לכבות אפילו בשבת כמ"ש בס' של"ד ע"ש:

ב כמה דברים אמורים כשמכבה משום הפסד ממונו בלבד אבל אם יש צורך אכילה בכבייה זו כגון שעדיין לא גמר סעודת יום טוב ואם ישרף ביתו לא יהיה לו מקום לאכול שם ויפסיד סעודתו מותר לכבות שהרי כיבוי זה הוא כמכשירי אוכל נפש שמותר לעשותן ביו"ט אבל אם יוכל לאכול במקום אחר אפילו בבית הנכרי אסור לכבות ואם כשלא יכבה ישרפו כלי אכילה ואין לו כלים אחרים לאכול בהן ביו"ט וגם אי אפשר לשאול כלים מאחרים לצורך אכילת יו"ט ונמצא שיפסיד סעודתו אם לא יכבה מותר לכבות כדי להצילם:

ג בקעת הדולקת ומועשנת את הבית אסור לכבותה אע"פ שאין לו בית אחר לישיב שם ויצטרך לישיב בעישון עינים:

מנחה ואין בזה משום מכין מיו"ט לחול שהרי בהדלקתו יש מצוה לאותה שעה אפילו אין שם שום אדם בבית הכנסת מפני שהוא כבוד המקום כשמדליקין נרות לפניו שנאמר על כן באורים כבדו ה':

זו אבל אסור לתקן ביו"ט ראשון מהפתיחות והעשיות של נרות בית הכנסת שאינו כדי להדליק בו ביום ואינו מתקנן אלא כדי שיהיו מזומנים לו להדליקן בליל יו"ט שני וכן אסור להעמיד הנרות של שעה כדי להדליקן בליל יו"ט שני לפי שאסור להכין שום הכנה מיו"ט לחבירו אפילו דבר שאין בו שום חשש מלאכה כמו"ש בס' תק"ג ומכל מקום מותר לאדם להדליק נרות בביתו ביו"ט ראשון סמוך לחשכה ואין זה כמכין מיו"ט לחבירו שהרי אף באותה שעה שמדליק הוא צריך לאור הנר כיון שכבר החשיך היום:

זז אסור להניח נר דולק על גבי אילן אפילו מערב יו"ט אם רוצה להניחו דולק שם עד הלילה גזרה שמא יטלנו מעל גבי האילן לכשיכבה ביו"ט ונמצא משתמש במחובר לקרקע ביו"ט עיין ס' של"ו:

זח אין פוחתין נר של חרם דהיינו כשעודו רך כמו ביצים של יוצר וממעיכים אותו ביד לעשות לו בית קבול וביו"ט אין לעשות כן מפני שהוא מתקן כלי וכן אסור ליטול מהנר את הקש שמשימין באוירו בעודו רך כדי שלא יפלו הדפנות יחד וכשמתייבש הנר נוטלין הקש ממנו וביו"ט אסור ליטלו מפני שהוא מתקן כלי שזהו גמר מלאכתו:

זט שני כלים שהן מחוברים יחד בתחלת עשייתן כמו שדרך לעשות שתי כוסות או שתי נרות דבוקין זה בזה אין פוחתין אותם לשנים ביו"ט מפני שהוא מתקן כלי אבל אם לא נדבקו בתחלת עשייתן רק אח"כ נדבקו ממילא דרך עראי מותר לפוחתן אפילו בשבת שאין כאן תיקון כלי כיון שכבר היו מפורדין לאחר גמר מלאכתן עיין סוף ס' ש"מ:

~ יום שישי ~

י פתילה שהיא ארוכה ורוצה לקצרה אסור לקצרה ביו"ט בין בסכין בין באור ואפילו רוצה לפרק מקצתה בידו אסור מפני שהוא כמתקן כלי שעושה מפתילה ארוכה פתילה קצרה וכן אם רוצה לחלקה לשתי פתילות אסור לחתכה בסכין או בידו אלא נותן שתי ראשיה בפי שתי נרות ומדליקה באמצע דאו אין ניכר שמתכוין לתקן כלי אלא להדלקה בעלמא כמה דברים אמורים כשצריך שתי הנרות להאיר או לכבוד יו"ט אבל אם אינו צריך אלא לאחת מהן ואינו מדליק השנית אלא כדי לקצר הפתילה של הראשונה הרי זה אסור:

יא אסור לעשות פתילה דהיינו שאסור לגדלה לכתחלה ביום טוב מפני שהוא מתקן כלי אבל אם כבר היתה גדולה מערב יום טוב אלא שאינה קשה כל צרכה מותר למעכה בידו כדי להקשותה מפני שהוא תיקון כלאחר

אבל אסור לקצרו ע"י שיחתכנו מלמטה בסכין או בדבר אחר אפילו אם הוא נר גדול מאוד וחס עליו שלא ישרף כולו מפני שהוא גורם למהר כיבוי הנר שלא ע"י ריבוי הבערה:

~ יום רביעי ~

יב אבל מותר ליתן למטה סביבות הנר דבר המונעו מלהשרף בענין שיכבה כשיגיע לשם כגון לתחבו לתוך חול תיחוח בענין שאין נעשית בו גומא כמו"ש בס' תצ"ח דכיון שאינו עושה מעשה בגוף דבר הדולק אע"פ שהוא גורם למהר כיבוי אין בכך כלום ואע"פ שאסור לגרום כיבוי אם לא במקום הפסד כמו שנתבאר בס' של"ד מכל מקום כיון שהדבר המונח סביבות הנר אינו מכבה ממש את האש אלא שהוא מונע אותו מלהשרף לפיכך לא גזרו בזה משום גרם כיבוי וכן אם מונחים הרבה חתיכות חלב או שעה בתוך הנר מותר ליקח אחת מהחתיכות הרחוקות מהפתילה שהרי אינו נוגע בגוף דבר הדולק כיון שחתיכה שהוא נוטל אינה מחוברת עם חתיכה הדולקת:

יג אסור להעמיד נר דולק במקום שהרוח שולטת שם אפילו אין רוח מנשב כלל גזירה שמא יעמידנו שם בשעה שהרוח מנשב ונמצא בא ידי כיבוי ואע"פ שהוא אינו מתכוין כלל לכיבוי מכל מקום כיון שהרוח מנשבת אי אפשר בלא כיבוי וכן אסור לפתוח דלת או חלון כנגד נר הדולק אפילו אין רוח מנשבת כלל כמו שנתבאר בס' רע"ז לענין שבת ע"ש אבל מותר לפתוח כנגד המדורה אפילו בשעה שהרוח מנשבת שהרי אינו מכבה אלא מבעיר:

יד אסור לחמם נר של שעה ולדבקה כותל או כמנורה גזרה שמא ימרח דהיינו שישפשפנו להחליקו על פני שטח הכותל והוא תולדת הממחק:

יז נר שכבה ורוצה לחזור ולהדליק בו ביום מותר לחתוך הפחם שבראש הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק אפילו בכלי המיוחד לכך אבל אם אינו רוצה לחזור ולהדליק בו ביום אסור להסיר הפחם אפילו בידו שהרי הוא מכין מזים טוב לחול:

יח נר של בטלה דהיינו שאינו צריך לו כלל אסור להדליק ביו"ט שלא הותרה הבערה אפילו שלא לצורך אוכל נפש אלא אם כן יש בה צורך היום קצת אבל אם הוא מתכוין להרבות בנרות לכבוד יו"ט אין זה נר של בטלה ואפילו כבר בירך על הנרות יכול להוסיף עליהם עוד נרות להדליקן לכבוד יו"ט ואין זה נקרא נר של בטלה אלא אם כן מתכוין בנרות כדי להראות עשרו ונדיבתו ואינו מתכוין כלל בזה לכבוד יום טוב:

~ יום חמישי ~

יט וכן כל נר של מצוה כגון נרות של בית הכנסת אין זה נר של בטלה ומותר להדליקן אפילו ביום טוב אחר

הדלקה אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של יו"ט.
ואתו נר שבירך עליו הואיל ונתכוין בו לשם מצות הדלקת
נרות ביו"ט לפיכך אסור להסתפק ממה שנשתייר ממנו
לאחר שנכבה כגון אם הוא של שומן אסור לאכלו ביו"ט
אלא יחזור וידליקנו בו כיום או ימתין מלהסתפק ממנו עד
מוצאי יו"ט.

במה דברים אמורים כשהדליקו קודם כניסת ליל יום טוב
דכיון שבשעת כניסת יו"ט היה אסור להסתפק ממנו מחמת
שהוקצה כולו לשם הדלקת מצוה והמסתפק ממנו בשעה
שהוא דולק לשם מצוה הוא מבזה את המצוה וכיון שנאסר
מחמת מוקצה בתחלת כניסת יו"ט נאסר לכל יו"ט כולו אבל
אם הדליקו אחר כניסת תחילת ליל יו"ט מותר להסתפק
ממנו לאחר שנכבה דאין מוקצה לחצי שבת כמו שנתבאר
בס' ש"י ע"ש ומכל מקום בשעה שהוא דולק אסור
להסתפק מן השומן הנוטף מהנר לפי שבשעה זו הוא מוקצה
כולו למצותו אבל מותר למלטלו לאחר שנטף מהנר מאליו
אפילו בשעה שהנר דולק שהרי הוא ראוי לחזור ולהדליקו
באותה שעה ואינו מוקצה אלא מלהסתפק ממנו:

בד וכל זה בנר שבירך עליו שנתכוין בו לשם עיקר מצות
הדלקת הנר ביו"ט אבל שאר הנרות שמוסיף לכבוד
יו"ט מותר להסתפק מן הנוטף אפילו בשעה שהנר דולק ואין
צריך לומר שמותר להסתפק ממה שנשתייר מן הנר לאחר
שנכבה אפילו נדלק קודם כניסת ליל יו"ט ואע"פ שבתחילת
כניסת יו"ט לא היה יכול לחתוך אפילו מעט שומן מן הנר
הדולק מפני שהוא גורם למהר כיבוי וכמ"ש למעלה וכיון
שנאסר להסתפק ממנו בתחלת כניסת יו"ט נאסר לכל היום
כולו מכל מקום כיון שאף בתחלת כניסת יו"ט היה לו צד
היתר להסתפק ממנו דהיינו ע"י שישים סביבות הנר דבר
המונע אותו מלשרוף בענין שיכבה כשיגיע לשם ויוכל
להסתפק ממנו נמצא שלא נאסר מעולם:

יד ומותר לשרותה בשמן קודם שניחנה בנר רק שיזהר
מלשרותה בשמן שבנר דולק שהרי ממעט מעט שמן מהנר
והרי זה כמכבה כמ"ש למעלה אבל אסור להכבה (פירוש
לחרוך) אותה באור כדי שתאחזו בה האור יפה מפני שהוא
כמתקן כלי:

כא יש למחות ביד מקצת ההמון הנוהגים ביום שמחת
תורה להבעיר מיני נפט שקורין פולוו"ד דאף שהם
מתכוונים לשמחת היום מכל מקום שמחה זו אינה שוה לכל
נפש ואסור להבעיר בשבילה ביו"ט כמ"ש בס' תקי"א אבל
מותר לקבוע פולוו"ד בשפופרת שתחוב בתוכה נר של
שעיה או של חלב דכשיגיע האור לשם יתבער פולוו"ד
מאליו ואע"פ שהוא גורם על ידי זה כיבוי הנר מכל מקום
כיון שהוא מתכוין למצוה התירו לו גרם כיבוי בדרך שהתירו
גרם כיבוי במקום הפסד ממונו כמ"ש בס' של"ד:

כב כשם שאין גודלים פתילה לכתחלה ביו"ט מפני שהוא
כמתקן כלי כך אסור להתיר קליעתה ביו"ט מפני שהוא
כסותר כלי וכן נר קלוע של שעיה אסור להתיר קליעתה
ביו"ט:

כג אסור להסיר הפחם שבראש הנר כשהוא דולק בין ביד
בין בכלי מפני שהוא מכבה הפחם בידיים ואע"פ שכיבוי
זה הוא צורך הבערה שעל ידי כך הנר דולק יפה מכל מקום
כיון שאין בהבערה זו צורך אוכל נפש ממש אלא כדי להאיר
אסור לכבות בשבילו שמלאכת הכיבוי לא הותרה אלא
לצורך אוכל נפש ממש כמ"ש בס' תק"ו אבל מותר לנפץ
את הפחם באצבעו כיון שאינו מכבהו בידיים ואין צורך לומר
שמותר להטות באצבעו את ראש הפתילה כדי שתדלק יפה:

~ שבת קודש ~

כד כשם שחייב אדם להדליק בביתו נר אחד לכל הפחות
בשבת כך הוא חייב ביו"ט לפיכך צריך לברך בשעת

~ 'תורה אור' פרשת תולדות - הפרשה החסידית ~

וַיַּחַפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק¹

דְּהִנָּה אֵיתָא בְּגִמְרָא³ עַל פְּסוּק (בְּרֵאשִׁית ב, יד) "וַיַּחַפְרוּ
הַרְבִּיעִי⁴ הוּא פֶּרֶת": "הוא" דְּמַעֲיָקְרָא⁵, שְׁמִמְנוּ נִפְרְדוּ

"וַיַּחַפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחַל כּוֹ"². "בְּאֵר חֲפְרוֹהָ עָרִים
וְגו'" (תְּהִלַּת כּא, יח).

(3) (בכורות נה, ב. ראה לקוטי תורה צו יו, א. יר מצוה ותורה אור" שער
האמונה פג, ב).

(4) (ובפירוש רש"י שם: "וַיַּחַפְרוּ הַרְבִּיעִי - דְּקָדַח מוֹנִיחֵהוּ חֲשִׁיב לְהוּ - וְאֵת
אֶמְרַת דְּמִנִּיחָה קָאֲתוּ").

(5) "הוא פרת הנפרד למעלה ונקרה יוצא מעדן וגו'" שהשלישה נפרדו מפניו.

(1) (דבור הסתחזיל ויחפרו עבדי יצחק: לקוטי תורה חזקת דבור המתחיל "או
ישיר" [סב, ב]. אור התורה ויצא דבור המתחיל "וצרא והנה גאר" [ר, ב]. - ציון
כבוד קדושת ארמז"ר.

לעת עתה לא נחברר זמן אמירתו ואולי הוא מדרושי לאינו).

(2) ("וימצאו שם פאר מים חיים" פְּרָשְׁתְּנוּ כו, יט).

בו בחינת "נהר יוצא מערן" בתפלתו ושעור למודו מיד אחר התפלה;

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל, ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות שמים, מפני גשמינות גופו על¹² מעוט דעת שלו, ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת בתפלתו ועבודתו בתורה כו';

לכך נתן לנו מצות לעשותם כל היום. כי ענין המצות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם, אך שנתלכשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו', ומכל מקום רומזים על מדרגה הגבוה שבשרשם. כמו מצות ציצית, שענינה למעלה בעולמות עליונים, ונתלכשה מצותה בשמונה חוטין של צמר וה' קשרים כו'.

ולכן המצות לא תצטרך להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמתתם, כי "מצות אינם צריכים פיונה"¹³, לפי שהן בעצמם מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו'. והעושה המצוה, המושכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו רק מחמת המצות עצמן כו'. מה שאין בן בתורה ותפלה שהיא עבודת הלב – תלויה דוקא בגבולות האדם כו'.

ועיקר הפיונה הצריכה בעשיית המצות, הוא שיתבונן בתחילה איך שהוא מאד רחוק מה' על ידי טרדתו כל היום בהכלי חפצי העולם הזה; ונשמיית חומר, ועוונותיו – מסך מכדי לבלתי התקרב אל ה' אפילו מעט, ויתבונן בזה היטב דק, וישפור לבו בהתבוננות זה, ויפגע לבבו מפני שמפל מקום חפץ הוא להתקרב אל ה' בתורתו כו'.

ויכוון במצוה שנודמנה לידו בעשותו אותה, שהוא כמו "באר מים חיים", שנובע מתחת הקרקע מנהר

לארבעה ראשים. דהיינו, ג' יצאו ממנו, והרביעי הוא בעצמו. ואמרו: "כל הנהרות למטה מפרת", וכל מעיינות שבעולם נובעים "מפולמא דפרת". פירוש: מתחת לקרקע נוקב והולך, עד שבתפירה מועטת ימצא "באר מים חיים".

ולכאורה תמוה: מפני מה יקרא "באר מים חיים" – כיון שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת?

והענין: דהנה פתיב (בראשית ב, י): "ונהר יוצא מערן להשקות את הגן כו'" – ג' טורי דאורייתא⁸. פירוש: פידוע שבתחלה צריך לקבל עול מלכות שמים בשלימות, דהיינו להאמין באמונה שלימה באחדות ה', שהוא המהווה כל העולמות, ו"כולא קמיה פלא חשיב"⁹, ו"כולא חד" כו'.

וכאשר יתבונן האדם בקריאת שמע וישם ללבו היטיב ענין האחדות, ויקבל עליו באמת עול מלכות; כי "עקב חבל נחלתו" (האוינו לב, ט) חפצם לדבקה בו בכל לבכם, ומאמינים ב"אחד" וחפצים בו. אבל אין מקום שישירה בו בחינת "אחד" לאחר שקבל עליו, ואין לו מקום אלא בתורה, שהיינו שמיד אחר קבלת מלכות שמים ילמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבעל-פה, וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו', ועל ידי זה יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולכבו וכו'.

וזהו נקרא "ונהר יוצא מערן":

פירוש "מערן" – מעם הקדוש ברוך הוא שנקרא "ערן", ו"נהר" הוא לשון המשכה. פירוש: באשר יומשך אלהות למעלה למטה בקבלת מלכות שמים, המשכה זאת משקה את "הגן", היא התורה, שהיא "ד' אמות של הלכה"¹⁰ במקום קדשי-קדשים, "אורייתא היכלא דמולכא"¹¹ – שבה שורה אחדות ה' כו' באשר יתקיים

רשי"י (שם).
 (6) (לשון הנקרא: "כל הנהרות למטה משלש נהרות וג' נהרות למטה מפרת").
 (7) (בנקרא שם: "נהרו הנהו סלמי דפרת ניהו", ובפירוש רש"י: "מקולחין תחת הקרקע ועולין בחרים כמו סולם", ובסופו נג, מ: מפולמא דפרת. ובפירוש רש"י: "מעלות העשיות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע. לפי שפרת גבוה מוצאו מאד בראמרון בבכורות (דף נה:). כל הנהרות למטה מפרת, ומים היוצאים מהר גבוה, אם ירד מתוקן להם עולין על הר פיצא בו ולא יותר, לפיכך אף החופרים בחרים שבבבל הסמוכה לפרת מוציאו מים").
 (8) (53 פירשיות התורה. ותר חלק א (מדרש הנעלם) קד, ב. וראה נצוצי אור יותר חלק ב, ר, ב. לקוטי שיחות חלק טו עמוד 298 ובהערה 3 (שם).

(9) (זהר חלק א יא, ב. על פי דינאל ה, לב).
 (10) (ברכות ה, א: "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד").
 (11) (תורה היא היכל המקדש. ראה ותר חלק ב ונקלה ר, א. פקודי (היכלות) רנא, א).
 (12) [ע: צריך עיון קצת. – הערת כבוד קדישת אדמו"ר. פן הוא גם בכתב יד 1064. בכתב יד 2060 הנוקם: על ידי].
 (13) (פסחים קיד, ריש עמוד ב. לחר מאן דאמר. ראה שלחן ערוך אדמו"ר הנוקם הלכות קריאת שמע סימן ס, סעיף ה).

כו'; כִּמוּ הַבָּאָר כְּשֹׁחַפְרִין בְּקִרְקַע וּמוֹצֵאִים מִיָּם הֵם "מִיָּם נְיִים" מִפְּנֵי שֶׁעָבְרוּ עֹבֵי הָעֶפֶר, כֵּן עֲשִׂית הַמְצוֹת עֲשִׂיתוֹ אוֹתָהּ גֹּבַעַת מִנְהַר הַנֶּזֶל¹⁶ כו'.

וְזוּהוּ שֶׁהָיָה הָאֲרִיז'ל¹⁷ שְׂמַח מְאֹד בְּעֲשִׂית הַמְצוֹת, וְלִכְךָ זָכָה לְרוּח־הַקּוֹדֶשׁ¹⁸, וְלֹא שְׂמַח בְּעִבּוּדָתוֹ כו', כִּי הַמְצוֹת בְּפִנֵּי עֲצָמָם קְדוּשָׁתָם כו' כִּנְל, וְעֲשִׂיתָהּ בְּאֵ מֵהַתְּבוֹנְנוֹת שְׁפִלוֹת הַתְּקַרְבוֹתוֹ אֶל ה', שְׁזוֹ הִיא מִנְדַת עֲנוּהַ בְּאֵמַת שְׁנֵאָמַר עַל מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם¹⁹. כִּי עִיקַר הַשְּׁפִלוֹת בְּפִנֵּי כָל אָדָם שְׁאָמְרוּ²⁰, אִי אֶפְשֶׁר לְהִיּוֹת כִּי אִם עַל דֶּרֶךְ זֶה שְׂרוּאָה בְּחִבּוּר שֶׁהוּא יוֹתֵר קָרוֹב לַה' כו'.

וְזוּהוּ "נִפְשָׁ שְׁבַעַה תְּבוּס נֹפֶת" (משלי כו, ז): שְׂאֵפִילוֹ הַדְּבִשׁ מֵר לוֹ, אֲבָל "נִפְשָׁ רַעְבָּה - כֵּל מֵר מְתוּק" (שם) - פִּירוּשׁ: "בָּאָר מִיָּם חִיִּים" הַנֶּזֶל, עַל יְדֵי חֲפִירוֹתוֹ בְּעֶפֶר גּוֹפּוֹ, כְּשִׁיּוֹצֵא מֵעֵט מִיָּם מְתוּקִים - עֲרָבִים לוֹ מְאֹד, מִפְּנֵי שְׁגוּפּוֹ רַעְבָּה בְּעִבּוּדָת ה'. וְזוּהוּ "בָּאָר חֲפֹרָה שְׂרִים":

אָחֵר, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִנְהַר אֵינוֹ נִקְרָא "מִיָּם חִיִּים", אֲבָל הַמִּיָּם הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ וְנִקְבַּב וְהוֹלֵךְ עֹבֵי עֶפֶר הַקִּרְקַע נִקְרָא "מִיָּם חִיִּים"¹⁴, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבָּרַר וּמִתְלַבֵּן עַל יְדֵי דְחָקָם לְצֵאת בְּעֶפֶר הַחוּמָרִי.

וְכֵן מִפְּשֵׁ עֲשִׂית הַמְצוֹת: כְּשֶׁהָיָה לוֹ בְּתַחֲלָה בְּתַפְלֹתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ בְּחִינַת "נְהַר יוֹצֵא מֵעֵרֶן"¹⁵ הַנֶּזֶל, רַק שְׂנֹכְסָה וְנִעְלָם בְּתוֹכּוֹ עַל יְדֵי גְשָׁמִיּוֹת תְּשׁוּקַת גּוֹפּוֹ כָּל הַיּוֹם; וּכְשֶׁעוֹשֶׂה הַמְצוּהָ שְׁנוֹבַעַת מִנְהַר הַנֶּזֶל, פִּירוּשׁ: מִפְּנֵי שְׂזוּכָר שֶׁכָּבֵר קָבַל עַל עֲצָמוֹ מְלֻכּוֹת־שָׁמַיִם כְּכֹל לְכָבוֹ, וְלִכְךָ עוֹשֶׂה מְצוֹתָיו - לִיכָנֶס בְּעוֹל מְלֻכּוֹתוֹ; אָף עַל פִּי שֶׁעֲכָשׂוּ אֵין לוֹ בְּחִינַת "נְהַר" הַנֶּזֶל, סוּמְךָ לְבוֹ עַל שֶׁכָּבֵר גָּמַר בְּלָבוֹ לְעַבּוֹד ה' בְּאֵמַת - זֶהוּ כִּמוֹ "בָּאָר מִיָּם חִיִּים":

מִפְּנֵי שֶׁמְאֹד עָרַב לוֹ זֹאת הַמְעַט בְּעִבּוּדָת ה', מִפְּנֵי שֶׁהַתְּבוּנָה שֶׁמְאֹד מְאֹד רְחוּק הוּא מֵה', וְעוֹשֶׂה הַמְצוּהָ הוּא עַל דֶּרֶךְ הַנֶּזֶל שֶׁמְאֹד מְתוּק וְעָרַב לוֹ לַעֲשׂוֹת הַמְצוּהָ

18 (הַשִּׁיבוֹת לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ - רֵאָה יְרוּשְׁלַמִּי סוּפָה רִישׁ פֶּרָק ה'. וְרֵאָה לְקוּשֵׁי אֲזָרִים לְהַרְבֵּ הַמַּגִּיד דְּבוּר הַמַּתְחִיל "וְסוּפָה תְהִיָּה". לְקוּשֵׁי שִׁחוֹת חֶלֶק ט עַמּוּד 252. חֶלֶק כּד עַמּוּד 639. וְעוֹד. נִסְכָּן בְּפִרְטוּיָת בְּמֵאמְרֵי אֲרִמְיָהוּ רַב־הַאֲמִצְעִי בְּמִדְבָּר חֶלֶק ג עַמּוּד א'רפ).
19 (בְּהַעֲלוֹתְךָ יב, ג): "וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ".
20 (אֲבוֹת ד, ד): "וְהָיָה שְׁפַל רוּחַ בְּפִנֵּי כָּל הָאָדָם".

14 (נְתִיבָא בָּאֹר הַתּוֹרָה חֶקֶת (בְּמִדְבָּר כְּרֶךְ ג) עַמּוּד תתס).
15 ("ישׁ לומר שֶׁהוּא טַפַּת מִ"ד הַמְּבַר כו'". - הַמְשַׁךְ תַּעֲרִב חֶלֶק ב עַמּוּד א"ג).
16 (הָרִי מִכֵּן שְׂמַח שֶׁהַמְצוּהָ נִקְרָא "בָּאָר מִיָּם חִיִּים" זֶהוּ דוֹקָא לְפִי שֶׁעָבְרוּ דֶּרֶךְ עֹבֵי עֶפֶר הַקִּרְקַע, דִּהְיִינוּ גְשָׁמִיּוֹת עֲסָקוּ גּוֹפּוֹ כָּל הַיּוֹם כְּמִשָּׂא וּמֵתָן, כְּשֶׁמִּכָּל מְקוֹם אַחֵר כֵּךְ בִּכְתָּ זֶה עוֹשֶׂה הַמְצוּהָ נַעֲשֶׂה בְּחִינַת בָּאָר מִיָּם חִיִּים" - אֹר הַתּוֹרָה וְיֵצֵא (בְּרַשִׁית כְּרֶךְ א) רג, ב).
17 (רֵאָה שֶׁעַר הַמְצוֹת לְהָאֲרִיז'ל בְּתַחֲלִילוֹ. וְרֵאָה תְנִיא פכ"ו. לא).

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמוּר מְרַנָּה וְרַבְנָא דוֹבְעַר - אַדְמוּר הָאֲמִצְעִי

~ תוֹרַת חִיִּים ~

שֶׁלִּפְנֵי הַצְּמִצּוֹ הָרַאשׁוֹן דְּקוּ"ח שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִי הָעֵלָם וְגִילּוֹי הוֹשֵׁךְ וְאוֹר דִּשְׁם נָא' גַּם חוֹשֵׁךְ לֹא יִחַשְׁךְ מִמֶּךָ כו' דַּאִין בְּחִי הָעֵלָם וְגִילּוֹי שִׁיךְ רַק בְּבִחִי הַשְּׁפַעָה וְהַמְשַׁכָּה בְּבִחִי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שִׁישַׁת חוֹשֵׁךְ סִתְרוּ תַחֲלָה כו' וּבְמֵאמַר כְּבִרְיִיתוֹ שֶׁ"ע בְּרִישָׁא חִשׁוּכָא וְהִדַּר נַהוּרָא כו' אֲבָל לְמַעְלָה מִמֶּךָ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֵלָם וְגִילּוֹי שׁוּין מִמֶּשׁ כו' וְהוּא מו"ש כִּי חֶלֶק ה' עָמוּ כו' מִמְהוּ"ע ית' מִמֶּשׁ וְע"כ גַּם מִ"ד רַבְחִי תְהוּוֹ לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָרִי הַזֶּה הַמְּבַעֵי שִׁישׁ כְּבִאוּ"א בְּנִיצוּץ קָמֵן מִיִּשְׂרָאֵל לְמַס"נ עַל קְדוּהַ"ש כִּידוּעַ הוּא עֵינֵן הַרְמַת הַתִּיבָה ע"פ הַמִּו"ר כְּמִ"ש וְתָרַם כו' וְתִלְךְ ע"פ

(יב) אֵךְ מַעְתָּה יֵשׁ לְהַבִּין לְמָה אִמַּר מִ"ר לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת כו' אַחַר שִׁישׁ יִתְרוֹן אֹר מִן הַחוֹשֵׁךְ שֶׁהֵן מִ"ר דְּמִרְדוֹת הַפְּרִנְסָה כִּאֲשֶׁר נִהַפֵּךְ לְאוֹר כְּנ"ל א"כ וְדֵאִי שִׁישׁ כְּכַחַם הַחֹזֶק לְכַבּוֹת אֶת אֹר הָאֵהָבָה שְׁבַנְשִׁמָּה כִּאֲשֶׁר לֹא נִהַפֵּךְ הַחוֹשֵׁךְ לְאוֹר כִּאֲשֶׁר אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְשׁוּבָה וְאֵינוֹ בֹא לְמִרְיוֹת כֹּלל מֵאֲשֶׁר נִתְרַחַק כו' וְכִנְל בְּשִׂרַשׁ דְּנַה"ב שֶׁחֻזָּק הִרְבָּה יוֹתֵר מִנְהָ"א וְרֵאִי"י מִמָּה שִׁיּצְרוּ מִתְנַבֵּר עֲלָיו כְּכֹל יוֹם כו' לְפִי שֶׁשִּׂרְשָׁה בְּבִחִי תְהוּוֹ כו'. אֲלֵא צְרִיךְ לֹמַר שִׁישׁ יִתְרוֹן מַעְלָה לְאֵה"ר הַמְּבַעֵי הַמוֹסַתְרַת שְׁבַנְשִׁמָּה הִרְבָּה יוֹתֵר גַּם מִבְּחִי תְהוּוֹ שְׁקֵדָם לְחִיקוֹן כו' וְהוּא בְּעֲצָמוֹ"א אִם מִמֶּשׁ

אמה מלמעלה גברו המים בו. דהנה ענין התגברות הזאת היינו שנברו בכח שרשם הראשון שהן מבחי' גבורות עליונות דתוהו כמו שיש כח גדול וחזק למטה לנה"ב להתגבר על נה"א מצד שרשה בבחי' התוהו שהן אורות תקיפים וחזקים מאד וכמ"ש וימלוך בו' בבחי' מלוכה והתנשאות גדולה וחזקה ביותר וע"כ גברו המים הללו על כל הארץ לכסות גם כל ההרים הגבוהים מאד (שזהו בחי' צומח שבדומם והוא בחי' המדות שבמל' שנק' ארץ בו' וכמו שהי' קודם הכריאה שהארץ היתה מובלעת במים העליונים דכתיב והארץ היתה תהו בו' ורוח אלקי' מרחפת ע"פ המים עד שא' יקוו המים בו' ותראה היבשה בו' והיה חבור מ"ע ומ"ת יחד וגם כאן נתחברו מ"ת דמעינות תה"ר עם מ"ע דארבות השמי' וע"כ הית' תיבת נח ע"פ המים כדוגמא דלע"ל ממש וז"ש בשנת ת"ר לחיי נח בו' וכמ"ש בוהר (ומבואר בס' ש"ת) אך ע"י התגברות גדולה הזאת דוקא נטהרה הארץ מטומאתה (בענין וזקתי עליכם מים טהורים בו' כנ"ל) ועי"ז הורמה תיבת נח ביותר וכמ"כ בהתגברות מ"ר דטרודות הפרנסה על האדם מתעלה הנפש למעלה בעילוי המדרגה ביותר ע"י טהרת הנה"ב במ"ר הללו ששרשן בבחי' התוהו מצד יתרון האור מן החושך דוקא כנ"ל וזהו ענין הרמת התיבה ביותר כל שנברו המים יותר כמ"ש ותרם התיבה בו' ותנח התב' בחדש הז' על הרי אררט בו' שזהו ענין עליית הנשמה בשרשה למעלה מעלה הרבה יותר ממקורה הראשון מטעם הנ"ל (וגם ידוע שהתפלה נק' תיבה שעולה למעלה כמ"ש בלק"א בו') וזהו שקורא למי נח בשם נייחא דרוחא לפי שהנה"א תבוא לבחי' יתרון אור הרבה ממדרגה הראשונה ע"י מ"ר הללו מטעם הנ"ל (וכמו מטעם הקרבן לריח ניחוח בו' וד"ל):

המים בו' רק שע"י המ"ר נתעלה הנשמה למעלה ממקור חוצבה באור התיקון לפי שבהיפוך חושך לאור יש יתרון האור מן החושך דתוהו להאיר תוס' אור בשם הוי"ה דתיקון בו'. ולזה הטעם הוא שקורא למי המבול בשם מי נח דוקא לשון נייחא שזהו נייחא דרוחא כנ"ל דהנה שרש מי המבול הי' מבחי' התוהו שנק' מים עליונים וכמ"ש וארובות השמים נפתחו בו' והן מבחי' גבורות עליונות דבחי' התוהו שיש בכחו החזק לטהר את הארץ מרוח הטומאה שנמשך בה כאדם שטובל במקוה כנ"ל וכך הוא ענין מ"ר דטרודות הפרנסה בעניני' גשמיים דעוה"ז ששרשן בבחי' התוהו יש בכחן לטהר את הנה"ב החומריות לאהפכא חשוכא לנהורא בו' ע"י התשובה האמית' שתתברר ותעלה לשרשה הראשון בבחי' ס"ג דתוהו שלמעלה משם מ"ה דתיקון בו' ולזאת נק' מי נח נייחא דרוחא שמעלה את הנשמה במעלה ומדרגה עליונה ביותר מטעם הנ"ל ביתרון האור מן החושך העליון וד"ל. וזהו שא' מים רבי' לא יוכלו לכבות את האהבה שזהו רבותא גדולה שהגם שרש מ"ר הללו הוא בבחי' התוהו שקדם לעולם התיקון שהוא שרש הנשמה האלקי' כנ"ל עכ"ז לא יוכלו לכבות את האהבה להשאר בחושך הגם דק"נ אלא אדרבה אתהפכא חשוכא לנהורא בו' מכח אה"ר זאת ואמנם לא לבד שלא יוכלו מ"ר הללו לכבות את האה"ר אלא שע"י בירור והעלא' דמ"ר הללו שמטהרה' את נה"ב החומרי' תעלה לנשמה למעלה ממקורה בבחי' התיקון מצד יתרון האור שבא מהיפוך החושך לאור עד שנק' בשם נייחא דרוחא בו' וכמאמר בכל לבבך בשני יצריך וטוב מאד דוקא וכמ"ש טוב מאד זה מ"ה ויצה"ר כנ"ל וד"ל:

(יג) וזהו שא' במי המבול ויגברו המים מאד מאד בו' מ"ו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - להבין ענין פסח ומצה

ענין הי"ם דאצי' שאינן מתגל' לנבראי' רק מציאותן ולא מהותן, וביאור הדברים הנה יש להבין מ"ש מלכותך מל' כל עולמים שמדת מל' היא חיות כל העולמות דבי"ע, והלא מבואר בוהר דמדת מל' היא אספקלריא דלא נהרא, דלית לה מגרמה כלום, ופי' דבר זה הוא כי אין מלך בלא עם עד"מ המלך בלא אנשים אין לו על מי להתפשט מדת ההתנשאות ולא יקרא אז בשם מלך כלל אלא הוא כשאר

להבין ענין פסח ומצה, שהוא המשכת מוחי' דאו"א בו"א ויש בהם בחי' גדלות ראשון וגדלות שני וכולם נמשכי' אז בו"א ביחד וזהו הנס דיצי"מ משא"כ בשאר יו"ט ואפי' בשבת אינן נמשכי' רק בסדר והדרגה בו' יעו"ש בפע"ח, וזהו ענין הכוסות והמצה, הכוסות כנגד מוחי' דאי' והמצה בחי' מוחי' דאבא. להבין כ"ו, צ"ל תחלה מהו ענין מוחי' דאבא ומהו ענין מוחי' דאימא, ומתחלה יש להקדים

הקדש שלא הניעו למדרגת הנבואה הוא שלא השיגו רק אורות היצי' עצמן משא"כ הנבואה היא בחי' אצי' המלוכבש בבריאה או ביצירה כנ"ל, ולפ"ז יש לתמוה לכאורה אך רשב"י וחכיריו שלא היו נביאים (ולא נו' עליהם נגמ' שנכנסו לפרדם ואף אם נכנסו הלא נת' שאין זה רק השגת אורות דיצי' לבר) השיגו השגות גבוהים ונעלים מהשגת הנביאים שמדבר באד"ר מעניני פרצופי א"א וע"י וא"ק וכן הארז"ל השיג בזה כמבואר בכהארז"ל ואיך השיגו יותר ממשוה רבן של כל הנביאים שלא השיג פנימו' יסוד אבא כו' רק אחוריים לבר כנ"ל והם השיגו אפילו כע"י וא"ק כו', ואף שארז"ל חכם עדיף מנביא הלא הנביאים היו ג"כ חכמים, אך הענין הוא דהפרש בין ידיעת החכמים כמו רשב"י או הארז"ל, ובין השגת הנביאים הוא ההפרש בין ידיעת מציאות להשגת המהות, שהנביאים מה שהשיגו השיגו המהות ממש וכמו שאנו רואים במקרא שהשגת הנבואה היא נקראת ראייה ממש וראיית את אחורי ואראה את ה' וירא אליו ה' ואף שזהו דרך משל ואינה ראיית עין גשמי ממש מ"מ הנמשל צ"ל דומה למשל וכדותרגום וירא אליו ה' ואתגליא לי' כו' בחי' התגלות שנגלה אליו הנעלם ב"ה, להיות משיג המהות ממש של בחי' המדה והמדרגה הנגלה אליו וכמו הראייה שהיא ראיית המהות, משא"כ השגת החכמים היא אינה גילוי והשגת המהות ממש רק ידיעת המציאות לבר ולא השגת המהות, ולכן הנביאים לא השיגו רק בבחי' נהי"מ כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם בהשגת המהות רק מדרגות התחתונות שהן נהי"מ שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשפיע למקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים בגילוי והשגת המהות ממש ובתוכן מלוכבש אור הבינה שהיא בחי' הבנת האלהות מאור א"ס ב"ה ובתוכה מלוכבש אחוריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה מהשכל והתבונה כו', אבל פנימו' החכמה א"א לירד ולהתגלות לנביאים וכש"כ מה שלמעלה מהחכמה שא"א לירד ולהתגלות להיות מושג המהות, משא"כ החכמים השיגו אפילו בא"ק לפי שהוא רק ענין ידיעת המציאות לבר ועדיין המהות נעלם ומופלא מהם ולכן ידיעה זו השיגו במדרגות עליונות שלמעלה מעלה מהמדרגות שיוכלו להתגלות בנבואה בהשגת המהות וז"ש רז"ל חכם עדיף מנביא לפי שיוכל לידע בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם, ואף שהוא רק ידיעת המציאות מ"מ ידיעה היא עכ"פ ומ"מ גם הנביאים היו חכמים, והשיגו ג"כ בחכמ' ידיעת המציאות למעלה ממה שיוכל להיות מושג בנבואה רק שנבואתם לא הו' רק עד נהי"מ (וא"כ פ' חכם עדיף מנביא היינו מעלת החכמה על הנבואה):

אנשים א"כ עיקר הסיבה למדת ההתנשאות של המלך הוא ע"י העבדים מלמטה למעלה והו' לית לה מגרמה כלום כ"א ע"י העלא' מ"ן מלמטה שמלכותו ברצון קבלו עליהם (משא"כ מדת חו"ג י"ל דשייך אף כשאין עם וכש"כ פנימו' מדות שהם אהוי"ר וגם חו"ג שייכי" גם כשהוא בפ"ע שהוא נדיב לב בטבע שאם הו' צריך איזה אדם לקבל שפע ממנו ישפיע לו חסד וכן להיפך גבורה בטבע (רק כשאין עם אז אין המדות פועלי' פעולתן והם בבחי' העלם) משא"כ מדת ההתנשאות לא שייך כ"כ לומר ע"ז גם בחי' העלם כמו בחסד כו' וכמשל השם של האדם שאין שייך כ"כ לומר עליו שהוא בהעלם כשאין קורא בשמו כמ"ש במ"א, א"נ י"ל דחו"ג שייך בלא עם רק על בנים וכה"ג משא"כ מלוכה והתנשאות לא יתכן רק על נפרדים (דוקא), ולפ"ז צ"ל אך יתכן מ"ש מלכותך מכ"ע שע"י מדת המל' היא התהוות העולמות ולפי המשל מהתנשאות שלמטה לא א"ש דהא אין מלך בלא עם א"כ כשכבר נבראו עם אז שייך בחי' מלוכה ואיך נהפוך הוא שממדת מלוכה נתהוו הנברא' מאין ליש א"כ קדמה בחי' המלוכה קודם התהוות בחי' עם ואדרבה ממדת מלוכה והתנשאות נתהוו העם, וזה תמוה לפי המשל הנ"ל מהתנשאות שלמטה דלא שייך כלל התנשאות כשאין עם, אך באמת עיקר הפי' בענין לית לה מגרמה כלום הוא דלית לה להשפיע להחיות רוח שפלים דבי"ע בלתי שתקבל תחלה השפעת מ"ד מלמעלה, ולא דלית לה כלום ממש רק שאין לה כדי להשפיע כו' וכמו ענין סיהרא לית לה מגרמה כלום, ובאמת ידוע בס' התכונה שהלכנה יש לה אור מצד עצמה ג"כ רק שלא תוכל להאיר על הארץ עד שתקבל מאור השמש, וכך הוא במדת המל'. אך צ"ל דלפי משל הנ"ל משמע דלית לה מגרמ' כלום ממש כ"א ע"י העלא' מ"ן מלמטה דוקא אז נתהוו עיקר מהות המלוכה כנ"ל, וכבר נת' דא"א לומר כן ממש מלכותך מלכות כל עולמים ואתה מחי' את כולם, ומ"מ באמת כל הפירושים הנ"ל יש להם מקום וענין:

ב. ולהבין זה יש להקדים עוד ענין אחד והוא ההפרש בין השגת הנביאים להשגת החכמים ובעלי רוח הקדש, דהנה שרש השגת הנביאים הוא מבחי' נו"ה דבי"ע ופי' מבחי' אצי' המתלבש בבי"ע, רק החילוקי מדרגות הנביאים הוא בענין ההתלבשות, ישע"י היתה נבואתו מנו"ה דבריאה היינו מבחי' אצי' המלוכבש בנו"ה דבריאה ויחזקאל לא השיג רק מיצי' היינו הארת האצי' המלוכבש ביצי', מלכד מרע"ה שהיתה נבואתו מבחי' נה"י דאצי' ואף גם זאת בהמשכתן דרך מעביר בבריאה רק שאינו בבחי' התלבשות גמור בבריאה כמו בשאר הנביאים שהוא ע"י התלבשות גמור, והנה מרע"ה השיג ג"כ בחי' אחוריים דיסוד אבא המלוכבש בו"א אבל פנימותו לא השיג וע"ז נאמר וראית את אחורי ופני לא יראו, ואותן שנכנסו לפרדם שהם בעלי רוח

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

שלוש רגלים תחוג

הגדולה והגבורה כו' וארו"ל הגדולה זו קרי"ם והגבורה זו מכת בכורות והת"ת זו מ"ת והנצח זו בנין ירושלים וההוד זו בנין בהמ"ק שהם חמושה מדות כו' שהעיקר המדות הם חמושה שהם מקור להשתל' העולמות וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה, ומה שנא' כי כל בשמים ובארץ שהוא בחי' יסוד מדה ששית זהו רק בחי' מדה שמחבר שמים וארץ, וזשארז"ל (כמדומה שזהו במד"ר פ' תרומה פל"ג) כל מה שיש בשמים יש בארץ והיינו שבחי' כי כל ממשך מבחי' שמים בארץ, אבל לא שהיא מדה חדשה רק שהוא מחבר כו', וזהו שבשמים הוא הכל על חשבון ת"ק והיינו לפי ששם מאיר החמשה מדות, וכל א' כלול מיו"ד, ויו"ד מיו"ד הוא חשבון ת"ק, נמצא שבשמים מאיר רק בחי' מדות שהוא בחי' ו"ה. אך הנה ע"י עבודת המלאכי' שאומרי' קדוש באהוי"ד ברשפי אש עי"ז ממשכי' בחי' מ"ו שהוא בחי' י"ה בבחי' ת"ק שהיא בחי' מדות, כי המדות הם שייכי' רק לעולמות וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה שכדי שיהי' עולם צריך לבנות את החסד שעד שלא נבה"ע אינו שייך בחי' חסד כלל כי על מי יתחסד כו', משא"כ בחי' י"ה שהוא אנת חכים ולא בחכ' ידיעא כו' אינם שייכי' לעולמות כלל כי אף גם אם לא נבה"ע שייך ג"כ בחי' חכ' כו', וזהו שהמלאכי' ע"י עבודתם ממשכי' מבחי' י"ה בו"ה שהיא בחי' מדות, והיינו שממשיכים שיהי' השם שלם כו' כי פעם כתיב כי יד על כס י"ה אין השם שלם שאינו מאיר בחי' י"ה בו"ה, אך המלאכים ממשיכי' בחי' י"ה בו"ה שיהי' השם שלם, וזהו ורגליהם רגל ישרה תקט"ו שממשיכי' בחי' י"ה בו"ה שהיא בחי' מדות כו'. אך הנה בנשמות כתיב ונתתי לך מהלכים בין העומדי' האלה דהיינו שלנשי' יש ב' המעלות דהיינו שהם בחי' עומדים גם בהתלבשו' הנפש בגוף, וגם מהלכים וכמ"ש רגלי עמדה במישור (תהלים סס' ק"ו) פי' מישור היינו כמו במלאכי' רגל ישרה, ועמידת הרגל בנשי' המלוכשים בגוף היינו שתעמוד במישור שיהיו עומדים תמיד על מדרגתם שלא יפלו ח"ו וכמ"ש (דניאל א' ד') ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך שהיא מעלה ומדרגה גבוה, וזהו שארו"ל באיש קראו מרכב ובאשה קראו מושב שעמידה היא בבחי' עלמא דכוכרא כמ"ש בוח"ב תצוה דקפ"ג ע"א לקיימא על רגלוהי ירכין וגופא כחדא תמן, ורכין וגופא לקיימא כדכוכרא דקיימא בחילי' ולא כנוקבא דארחאה למיתב, והיינו שהעמידה הוא

שלוש רגלים תחוג לי בשנה, את חג המצות תשמור כו' למועד חדש האביב כו' וחג הקציר בכורי מעשך כו' וחג האסיף בצאת השנה באספך כו' מן השדה כו'. וי"ל למה נק' המועדים שהם מועדי הוי' ע"ש התבואה, חדש האביב וחג הקציר כו' וסוכות הוא חג האסיף, [שלכך אם הזמן מגיע לאביב והשעורה אינה אביב עדיין צריך לעבר את השנה כדי שיהי' פסח דוקא בחדש האביב, פי' אביב היינו שהתבואה נגמרה ועומדת מחוברת עדיין וכמשארז"ל קישות שהתלעו באבי' שפי' במחובר]. ולכאו' אין זה מובן מה שייכות הרגלים שנא' בהם שלש רגלים תחוג לי דהיינו לעצמותו, לתבואת הארץ דוקא. ועוד שלפי זה הי' צריך שיהי' הרגלים נוגהין בארץ דוקא שתבואות שייכים לארץ וא"כ גם הרגלים הי' צריך שיהי' בארץ דוקא, ובאמת הרגלים הם נוגהין בארץ ובחו"ל אף שאין אז זמן בכורי התבואה אצלינו וגם אין לנו תבואות כו'. אך הענין הוא דהנה מתחלה י"ל מה שנקראו המועדים בשם רגלים שמוה משמע שהמועדים שייך לרגל, וזהו שלמדו רז"ל במשנה חגיגה פ"א שקטן שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית פטור, וכן החיגר כו' לפי שנא' שלש רגלים שמשמע מזה שהמועדים שייכי' לרגל כו', וי"ל מה שייכות המועדי' לרגל דוקא וגם מהו שלש רגלים שהרי רגליים הם שתיים.

אך הענין הוא דהנה כתי' כה אמר ה' אם בדרכי תלך כו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, שהמלאכי' נק' עומדים וכמ"ש כולם עומדים כו' שרפים עומדים כו', והנה בעמידה יש מעלה וחסרון, שהמעלה הוא שאין להם ירידה ועומדים תמיד במדרגה אחת, והחסרון הוא שאין להם ג"כ עלי' גדולה כו', אך הנה אעפ"כ ע"י עמידה שלהם שעומדים תמיד במדרגה אחת באהוי"ד ברשפי אש עי"ז הם ממשיכי' המשכת גילוי אלקות, וכמ"ש ורגליהם רגל ישרה, ואיתא בתוס' חגיגה דף י"ג ע"א שישרה בני' תקט"ו, וכן ואתחנן הוא בני' תקט"ו שתקט"ו תפלות התפלל משה כמנין ואתחנן.

ולחבין מהו ענין החשבון של תקט"ו הענין הוא דהנה אנו רואי' שלמעלה הוא הכל על חשבון ת"ק שנה כמשארז"ל מהארץ לרקיע מהלך ת"ק כו' בין רקיע לרקיע כו', ובמד"ר בראשית פמ"ו עץ החיים מהלך ת"ק שנה כו' ולהבין מהו ת"ק דוקא, אך הענין הוא דהנה כתי' לך ה'

עבר עבירה נותני' לו שכר כעושה מצוה ומוקמי לה כגמ' קדושין פ"ק דל"ט ע"ב כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה שזהו כענין העמידה שעומד בכה לכבוש את תאוות היצה"ר לבלי יניח לו להתפשט בבחי' הילוך שלו ח"ו, וע' שם בלק"ת שזהו בחי' קרשים שארו"ל במד"ר ר"פ תרומה למעלן שרפים עומדים ולמטן עצי שטים עומדים שזהו בחי' קרשי המשכן שבחי' זו נק' בעבודה בחי' עומדים, וע"י העמידה עי"ז ממשיכי' ג"כ מבחי' י"ה בו"ה. וזהו שאנו אומר' הללו' היינו שאנו ממשיכי' את בחי' י"ה בו' וזהו ענין מ"ו שבחים שבישתבה שהוא כנגד מ"ו תיבות שבפסוק את ה' האמרת היום, וכן מ"ו וזין שבאמת ויציב שהוא הכל המשכת בחי' י"ה בו"ה, שזהו ע"י שהם בחי' עומדים וכמו המלאכים בו'.

שלא יהי' במדרגת נופלים וכפופים וכמ"ש סומך ה' לכל הנופלי' שנפלו ממדרגתם, משא"כ עומדים הוא שעומדים תמיד על מדרגתם בלי נמי' ח"ו לימין ושמאל, וזהו רגלי עמדה במישור בו', וע' בלק"ת פ' נשא בד"ה נשא את ראש בני גרשון דרוש הראשון סוף סעי' ב' שענין העמידה הוא ביטול הרצון של הרצונות שבעניני עוה"ו ולהיות בבחי' משלחי רגל השור והחמור דהיינו למנוע את ההילוך של היצה"ר שיש בו ג"כ הילוך ע"ד מ"ש (בש"ב י"ב ד') ויבא הלך לאיש העשיר בו' שהוא ההילוך שבלעו"ו שהולך ומתחזק וכמו שפי' רש"י שם שמתחלה מרמה את יצה"ר להלך שעובר לדרכו ואח"כ לאורח שנעשה אכסנאי ואח"כ לאיש שהוא בעל הבית, ולכן מה שמונע א"ע מהילוך זה זהו נק' עמידה בחי' ביטול רצון דיצה"ר וכמארו"ל ישב ולא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ואתחנן אל הוי' בו', שבת פרשת ואתחנן, תער"ג

רצונו ית' בו'. ויש בזה ג"כ שמחה של מצוה, והשמחה בזה הוא השמחה והעונג מה שמקיים רצה"ע לא מה שלו טוב האור והגילוי כ"א כמה שמקיים רצונו ית' ושנעשה מזה נח"ר למע' וכמא' נח"ר לפני בו', והנה בזה גופא יש חילוקי מדר' אם השמחה הוא בזה שהוא קיים רצה"ע והוא פעל את הנח"ר בו', והיינו מה שזכה לקיים רצה"ע ולעשות נח"ר למע' בו', שזהו ג"כ עבודת עבד רק שהעונג הוא מה שהוא זכה לזה בו', וכמו ער"מ איש פשוט שהמלך מצוה אותו לעשות דבר והוא משמש אותו בזה הרי השמחה גדולה מאד מה שזכה לשמש את המלך בו', וכמו"כ הוא בדוגמא בקיום המצוה שהשמחה והעונג הוא מה שזכה לקיים רצונו ולעשות נח"ר בו', ולמע' מזה הוא שהשמחה והעונג שלו הוא בזה שנשלם רצה"ע ושנעשה נח"ר למע' בו', ולא ממה שהוא פעל ועשה בו', כ"א מה שע"י המצוה הרי נשלם רצה"ע ונעשה נח"ר למע' ה"ה שמה ומתענג בזה בו', ובוה גופא המדר' היותר העליונה בזה הוא שהשמחה והעונג שלמע' זה עצמו הוא השמחה והעונג שלו בו', והיינו לא רק שהוא שמה ומתענג בהשמחה והעונג שנעשה למע' כ"א שהשמחה והעונג שלמע' זהו השמחה והעונג שלו בו'. והענין בזה הוא דהנה באופן הא' ה"ז שמחה ועונג שלו, וכמה הוא העונג בזה שיש נח"ר למע' וה"ז רק מהבכנ של המצוה לא מהמצוה עצמה כ"א מהבכנ היינו מהנח"ר

קעד) ולבאו' צ"ל מאחר דתת' בבחי' זו היא רק שמחת לב ושעשוע המלך בו' והו"ע שעשוע המלך בעצמותו בו' ולא ידע אנוש ערכה בו', א"כ מה נענש דוד בזה שהי' משבח את הת' ומשבח בה בבחי' שמחת לבב אנוש ושעשועיו בו'. וי"ל דכמו כענין המצות הרי יש בזה ב' ענינים כוונת המצות בבחי' המשכה פרטי' שבכל מצוה בפרט בו', שלוח צ"ל הקדמה באהו"ר בו', והיינו שבתחלה צריך לידע הכוונה והוא הסוד ה' שבכל מצוה וצ"ל התעוררות אהבה לאלקות ועי"ז הוא קיום המצוה כדבעי למהו בו', וכמ"ש בסש"ב והמקימן באמת הוא האוהב ש' הוי' וחפץ לדבקה בו בו', ועי"ז ממשיך האור כנפשו וגם בעולם בו', ועי"ז הוא השמחה והעונג שלו בקיום המצוה בו', והביטול בזה הוא רק בהגילויים דאוא"ם דבר"כ הוא בבחי' הרצון דהיינו בבחי' הרצונות פרטי' שבכל מצוה ומצוה בפרט שבוה הוא הביטול שלו (דערצו איז זיין אוועק לייג לבחי' רצה"ע בו'), ובוה הוא שמחת נפשו בגילוי אור הרצון בו'. והאופן הב' הוא קיום המצוה בבחי' עבודת עבד לקיים רצונו ית' לבר לא בשביל להמשיך גילוי אור כנפשו ובעולם רק לקיים רצונו ית' בו', והביטול בזה הוא לא"ם בעהר"צ לעשות כל מה שהוא רצונו ית', ואינו נוגע לו כלל מה היא המצוה דגם אם היו אומרים לו לחטוב עצים ג"כ טוב בו', להיותו בבחי' ביטול לא"ם בעהר"צ לעשות כל מה שהוא

שכל הקורא כו' הקב"ה יושב ועוסק כו' שזהו מה שבאתעדל"ת אתעדל"ע כו', והגם דתו' בכלל היא בבחי' המשכה מלמע', וכידוע ההפרש בין תו' לתפלה, דתפלה הוא בבחי' העלאה מלמלמ"ע דהיינו שבאתעדל"ת אתעדל"ע ותו' היא בבחי' המשכה מלמעלמ"ט שזהו אתעדל"ע מצ"ע כו', מ"מ בתו' גופא מה שהקב"ה קורא ושונה כנגדו זהו ההמשכה שע"י אתעדל"ת דעסק התו' למטה כו', וג' שעות ראשונות שהקב"ה יושב ועוסק בתו' הוא ההמשכה שמצ"ע כו'. וזהו התו' כמו שהיא בנ"ר דעתיק ובשרשה בנ"ר דא"ק כו', דיש בחי' זו גם בעסק התורה שבכא"א ע"י הביטול בעצם בבחי' עצמות א"ס שמתענג בעסק תורתו בבחי' התענוג שלמע' כו', ומדר' זו בתו' הוא שהתו' נק' בש' מתנה כו'. דהנה ידוע דלפעמים נק' התו' בשם ירושה וכמ"ש תורה צוה לנו משה מורשה כו', ופעמים ארז"ל התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך כו', ופעמים נק' בשם מתנה, וכמ"ש בברכת התו' אשר נתן לנו תו' אמת נותן התורה כו' ונק' מתן תו' כו'. דענין התקן עצמך היינו מה שבא בבחי' יגיעה דבאתעדל"ת אתעדל"ע כו', וענין הירושה הוא ע"י הבוררים דתו' שע"י יורשים אורות דתהו כו', וענין מתנה דתו' זהו בחי' אתעדל"ע מצ"ע והו"ע פנימו' התו' בחי' שעשועים העצמי' כו', אך מתנה אינם נותנים כ"א להראוי והיינו ע"י הביטול עצמי כו', דגם הביטול העצמי הוא בבחי' המשכה מלמעלה כו', ועי"ז מגיע לבחי' מל תו' בחי' שעשועים העצמי' כו', דאז הוא בעצם למע' מכל בחי' חיות ועונג שבעולם ובדוגמא שלמעלה ממש כו'.

וע"פ הנ"ל יובן מ"ש ואתחנן אל ה' כו' אעברה נא ואראה את הארץ כו', דהבקשה ואראה את הארץ הוא שרצה לפעול בכללות נש"י בחי' המשכה מלמעלמ"ט כו', וזהו"ע אעברה נא שהו"ע המשכה מלמע' באתעדל"ע מצ"ע כו', וז"ע הרא"י שהיא המשכה מלמעלמ"ט כנודע, וגם רא"י מורה על הביטול העצמי דהרי רא"י היא מקרוב וכאשר הוא מקרוב אינו שייך ענין התשוקה כו', דכל רצון ותשוקה שייך רק כשהוא מרחוק אבל לא כשהוא מקרוב כו', וכמו העומד לפני המלך אינו שייך הריצה אל המלך כ"א הביטול שמתבטל בעצם מהותו כו'. וזהו"ע ואראה שמורה על ב' הענינים על בחי' המשכה מלמעלמ"ט ועל הביטול העצמי שהוא הכלי לזה כו', ומשה עצמו הי' במדר' זו, וכמ"ש ונחנו מה שהי' בבחי' ביטול והי' מאיר בו גילוי בחי' עצמות א"ס וכמ"ש וירא ראשית לו בחי' רא"י כו', וע"כ הי' ביכולתו לפעול זאת בכללות נש"י כו', וזהו אתה החלות להראות את עבדך בחי' רא"י שזה הי' מדר' משה כו'. וענין אתה החלות הו"ע ואני המתחיל כו' דבמ"ת עמד ובטל הגזרה ואני המתחיל וירד ה' על ה"ם כו', דבמ"ת הי' בבחי' המשכה מלמעלמ"ט כו'. וזהו ג"כ אמרו את גדלך ואת ירך החזקה

שנעשה כו' (ומובן שזה למע' הרבה מענין הכבן המבו' כמ"א דכאן גם הכבן הוא העצם כו') רק שזהו בדוגמא כענין הכבן כו'), אבל באופן הב' הרי העונג הוא העונג שלמע' כו', וכמה הוא העונג בעצם המצוה שיש לו תענוג בעצם המצוה (ער האט אנשמאק אין דער עצם מצוה אין דעם אזי ער ועך שמח ומתענג), הגם שאינו יודע כלל מה היא המצוה ומה הוא התענוג בזה, מ"מ ה"ה מתענג בעצם המצוה וזהו רק מפני שהתענוג והנח"ר שלמע' הוא העונג שלו כו'. והמשל בזה הוא כמו העבד העושה מלאכה להאדון כמו כלי וכח"ג. שמהדר בהמלאכה שתהי' בתכלית הגוי והיופי ויהי' תפארת להאדון כו', והנה ההידור בנוי ויופי הדבר ה"ה ע"י התענוג ודוקא ע"י התענוג בעצם הדבר כו' (וכמו עד"מ אומן הטוב שעושה כלי ומהדר במלאכתו שתהי' בתכלית הגוי והיופי ביותר שזהו רק מצד העונג היינו הגישמאק שיש לו בעצם הדבר, לא רק מזה שתהי' נאה ויהי' בזה תפארתו לפני בנ"א, דבזה לבד אם אין לו גישמאק בעצם הדבר לא יהי' ההידור בפועל, כ"א ע"י הטוב מעם והגישמאק שיש לו בעצם המלאכה עי"ז הוא ההידור והתפארת בא ממילא כו', וכמו"כ הוא כהעבד שההידור שלו אינו רק מהתפארת שיהי' להאדון כ"א מפני הטוב מעם והחיות שיש לו בעצם המלאכה להדר בה בכל היכולת שתהי' ביופי ביותר כו'), וגבי העבד זהו רק מפני שהעונג והחיות של האדון הוא העונג שלו כו', שהרי העבד מצ"ע אינו בערך שיהי' לו חיות ותענוג במלאכה גם כשתהי' בתכלית ההכשר, כי חושי אינם דקים כ"כ ואינם חושים מופשטים שידע וירגיש העונג שבוה כמו האדון שהחשים שלו דקים ומופשטים וידע מעלת הדבר אך שהוא דבר עונג בעצם כו', אבל העבד אינו שייך לזה שידע וירגיש הדבר, כ"א מה שהתענוג של האדון הוא התענוג שלו כו', וזהו מפני הנחת עצמותו שאינו מציאות לעצמו כלל וכל מציאותו הוא רק מציאות האדון ע"כ התענוג של האדון זהו עצמו התענוג שלו וזהו חיותו כו' (און דאס מאנט בא עם אויף חוש ההידור בנוי ויופי המלאכה כו'). וכמו"כ הוא במצות שהתענוג שלמע' זהו התענוג שלו שיש לו חיות ועונג בעצם המצוה הגם שאינו יודע כלל מע' וערך המצוה, אך מצד הביטול העצמי שלו לעצמות א"ס שאינו מציאות לעצמו כו', משו"ז יש לו חיות ועונג בעצם בהמצוה שזהו התענוג שלמע' כו', והוא חי בזה בבחי' חיות עצמי לא רק בבחי' חיות המתפשט כ"א בבחי' חיות עצמי ממש כו'. וי"ל דכמו"כ הוא גם בתו' דע"ה שאינה בעשי' בפועל רק בבחי' ידיעה והשגה כו', הרי ידיעת התו' היא גופא מצוה וכמ"ש באגה"ק בקו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ה, ע"כ יכול להיות בזה בחי' התענוג העצמי בבחי' שעשועי המלך בעצמותו שמתענג עם התו' כו'. וי"ל שז"ע ג' שעות הראשונות שהקב"ה עוסק בתו' שזהו בבחי' המשכה מצ"ע, למע' ממה

ואראה כו' לפעול המשכה זו בכללות נש"י כו', ומשה לפי שהי' בעצמו במדרג' זו הי' ביכולתו וזה הי' כל בקשתו לפעול ההמשכה מלמעלמ"ט בכללות נש"י כו'.

ק"צ צ"ר. וצ"ל מאחר שזהו רק שעשועי המלך מפני מה נענש ע"ז, יקדים שיש במצות כוונת המצות שהביטול וההמשכה היא בגילוי הרצון, והב' קיום המצוה בעבודת עבד שהוא הביטול לבעה"צ, ויש בזה שמחה מה שמקיים רצה"ע וגורם נח"ר, ולמעלה מזה שהשמחה היא מהנח"ר שלמעלה, ובפנימיות הוא שהשמחה והעונג שלמעלה הוא השמחה והעונג שלו, והיינו שאין זה עונג שלו כלל כ"א העונג שלמעלה, והשמחה היא בעצם המצוה, הגם שאינו יודע מה היא המצוה והתענוג בזה, והוא מצד הביטול והנחת עצמותו, וכמו העבד שמהדר ביופי המלאכה מפני התענוג, והוא התענוג של הארון, וי"ל דכמו"כ בתורה התענוג בשעשועי המלך, וי"ל שז"ע ג"ש הראשונים יושב ועוסק בתורה, והוא שהתורה היא בבחי' מתנה. וכזה יובן מ"ש ואתחנן מתנת חנם, להראות את עבדך ביטול עצמי.

בחי' תגבורת העצמות להיות בבחי' המשכה כו', אשר מי יעשה כמעשיך וכגבורותיך והו"ע ההפלאה שזה דבר נפלא מאד להיות המשכת העצמות, דע"ה שמובדל בערך מהעולמות ומ"מ ה"ה נמשך כו', שזה רק בכח העצמות כו', וזה רצה לפעול בכללות נש"י כו'. וזהו ג"כ אומרו להראות את עבדך בדרך שפלות שהו"ע הביטול עצמי בבחי' עבד כו' כנ"ל שזהו הכלי להמשכת העצמות כו', ואלו הי' משה מכנים לארץ לא הי' בזה שינוים שלא הי' חורבן בהמ"ק כו', והי' הגילוי לכל ישראל בשוה כו', כי בהמשכה מלמעלמ"ט לא יש חילוקי מדרג' כו', וכמו שיהי' לעתיד כו'. וזהו ג"כ ואתחנן אל ה' מל' מתנת חנם וכ"ה במדר' כאן שא' מתנת חנם אני מבקש מאתך וכנ"ל דמדרג' זו בתו' היא בבחי' מתנה כו', וכ"ז הי' בשביל ישראל לא בשביל עצמו וכדאי' בילקוט ע"פ תפלה למושה א"ל הקב"ה מה אתה מבקש א"ל איני מבקש בשבילי אלא בשביל ישראל שיהי' בחי' המשכה הנ"ל, וזהו ואתחנן אל הו"י בחי' מתנת חנם כו' אתה החלות דואני המתחיל שזהו ההמשכה מלמעלמ"ט כו' אעברה נא

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

כל הנהגה - ש"פ וישלח, בסעודת שבע ברכות

והיינו שלא יוכל לעמוד על אמיתת החכמה ההיא, אבל מ"מ הרי אמרתי אחכמה שאפס קצה מהחכמה ההיא השיג אלא שלא-עמד על בוריו, ושכל מופלא הוא דגם אפס קצהו ג"כ א"א להביא בהשגה כלל, וזהו אברם א"ב ר"ם, אב הוא חכמה, רם הוא כמו שהיא ככתר, דכתר נק' רם, ויקרא שמו אברהם בתוספת ה', וידוע דהה' שנתוסף לאברהם הוא הה' ראשונה דשם הו"י, דהה' אותיות דשם הו"י יו"ד חכמה, ה' ראשונה בינה, ו' מדות, ה' אחרונה מל', וכאשר נק' שמו אברהם היינו שנתוסף לו ה' ראשונה דשם הו"י שהוא ספי' הבינה ונעשה משיג נפלא בהשגות אלקות בהשגות נפלאות, וזהו שפרש"י אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, דבן הוא גילוי, ואברם אין לו בן ואברהם יש לו בן הוא דהנה כאשר נקרא אברם הי' שכלו נעלם שלא הי' יכול לגלותם, דהגם שלעצמו הבינם בהבנה גמורה הנה הבנה זו ענינה הנחה בנפש (כמבואר בר"ה מרגלא כו' תכלית חכמה דהאי שתא) אבל לא הי' יכול לגלותם לזולתו, וכמו שכל נפלא שא"א להסבירו דאפי' חכם נפלא הרי א"א לו להסביר שכל

ט) והנה האבות הן הן המרכבה, והיינו דכמו שהיו למטה בנוף גשמי היו מרכבה לאלקות דאצי', וארו"ל (ברכות דט"ז ע"ב) אין קורין אבות (לישראל, רש"י) אלא לשלשה (אברהם יצחק ויעקב, לאפוקי שבטים, רש"י), דג' אבות הם חג"ת דאצי', דנשמת אברהם הוא מבחי' חסד דאצי' ובהיותו למטה הי' במדרג' האצי' ממש והי' בתכלית הנדיבות, וכדאי' בפרדס בשם ס' הבהיר אמרה מרת החסד לפני הקב"ה רבש"ע מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי (לבקש רחמים על נבראי העולם) אלא אברהם עומד ומשמש במקומי, דאברהם כמו שהי' למטה החליף מרת החסד דאצי' והוא ע"י עבודתו כמדת החסד בהשפעה רבה לכל, ובהתעוררות רחמים גם עבור רשעים וכמו אנשי סדום הנ"ל, וגדולה מכולם שהי' נדיב בנפשו, דהנה שם אברהם מורה על גודל מעלתו בחכמה והשגה אלקית ועל גודל מעלתו כמדות טובות, דהנה אמר רבינו הגדול ג"ע דאבר"ם הוא שכל הנעלם מכל רעיון שהוא שכלי-מופלא, דהנה כתי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני,

שבתוכם אבל בעניינים הטבעיים הנה כל התהוותם וקיומם הוא מהאור האלקי שבתוכם, א"כ העיקר הוא האור האלקי שזהו כל מציאות העולם ומלואו.

קיצור. האבות הן הן המרכבה, דאברהם למטה החליף מדת החדש דאצי', אברם הוא שכל הנעלם מכל רעיון שהוא שכל מופלא. וכאשר נקרא שמו אברהם נתוסף לו אות הא ראשונה דשם הוי' שהוא בינה דאצי' ונפתחו לו מעיינות ההסבר להסביר דטבע עצמו הוא אלקות.

נפלא ומופשט לילד קטן, וכאשר נתוסף לו אות ה' ראשונה דשם הוי' שהיא בינה דאצי' או נפתחו לו מעיינות ההסבר שהי' יכול להסביר כל שכל נפלא, וע"ד דכתיב וידבר שלשת אלפים משל, שזהו המשכת החכ' העליונה עד המדר' היותר נמוכה שבמקבלים דגם הפשוט ביותר יכול להבין זאת, וזהו מה שאאע"ה לימד ברבים להכיר את מי שאמר והי' העולם, שביאר והסביר דהטבע עצמו הוא אלקות, ואין זה כמו דבר הנטבע במים הרי המים הם מציאות לעצמם ומכסים על מה

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

משה אינו רוצה להיפרד מעולם ההתבודדות ואינו רוצה לבוא במגע עם עולם ההתגלות. מתחיל "מיקוח" על כך, עד שהקב"ה מגלה לו כי "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור"³⁵.

כלומר, הקב"ה גילה למשה רבנו את סוד הבירורים, שזוהי הכוונה העליונה של בריאת העולם שהבירורים הם רק בעבודה של התגלות.

בהתגלותו של משה רבנו זכינו למתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מבררים ומזככים את העולם. ובהתגלותו של מורנו הבעש"ט זכינו לגילוי פנימיות התורה.

כלומר, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות מכשירים את העולם שיהיה כלי לאלקות, ועל ידי פנימיות התורה, לימוד החסידות וההתעסקות בחסידות, ממשיכים גילוי אלקות בעולם.

תורת מורנו הבעש"ט כלולה משתי המעלות, מעלת ההתבודדות ומעלת התגלות, כלומר, תורת הבעש"ט היא 'בית יד' לגילוי האור העצמי של התגלות, שגילוי זה יבוא בתפיסה בכלי ההשגה.

לא. אין לנו כל כך הרבה מוח להבין וכוח שיתן לנו יכולת להלל ולשבח את השי"ת על המתנה הגדולה שהוא יתברך ויתעלה העניק לנו, חסידי חב"ד, בהתגלות מורנו ורבנו הגדול, האדם הגדול בענקים שהקים עולה של עבודת החסידות.

מרועה אחד ניתנו. כל התלמידים קיבלו ממורנו הרב המגיד, אך כל אחד מן התלמידים הקדושים פתח שער מיוחד ויסד דרך סלולה לרבים, כדי שלרבים הפשוטים תהיה היכולת להגיע לשער השמים.

ל. להגיע לדרגה של שלימות בהשכלה – יכול רק המתבודד.

אדם כזה הפרוש מהעולם ומלואו ומשעבד כוחות וחושי נפשו להשכלה – מגיע לשלימות הנעלה ביותר של השכלה.

משה רבנו, כשהיה רוצה צאן, עמד בדרגה הגבוהה ביותר של מתבודד, ומכיוון שראה את האור האלקי אמר "אסורה נא ואראה – אסורה מכאן להתקרב לשם" – שאיפתו של מתבודד.

והתשובה מלמעלה היתה:

"של נעליך מעל רגליך"³⁴ – עבודת המתבודד דרגתה גבוהה, ברם, ישנה מדרגת עבודה נעלית וגבוהה יותר מאשר מדרגת העבודה של מתבודד, ובדרגה גבוהה ונעלית זו ישנו גם כן התוכן הפנימי של "אסורה מכאן להתקרב לשם".

אלא, כדי להגיע ל"אסורה מכאן להתקרב לשם" של מדרגה נעלית זו, חייב להיות מקודם "של נעליך מעל רגליך".

ההכנה ל"אסורה מכאן להתקרב לשם" בבחינה נעלית זו, כרוכה בעבודה של יכולת ההינתקות ממה שהשכל מבין, ושעבוד עצמי למה שגבוה ונעלה יותר מהשכל.

בפרשת "ומשה היה רועה" רואים סדר עבודתו של משה, הגילוי מלמעלה שהשי"ת מודיע למשה רבנו שהוא יתברך הינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, שעד עכשיו היה סדר העבודה לפי התוכן הפנימי של התבודדות, ומעתה צריך להיות סדר עבודה חדש, עבודה של התגלות.

(35) שמות ג, טו.

(34) שמות ג, ח.

לב. הרה"צ הר' זאב מזיטומיר נשאר אז בליאזנא קרוב לשלשה חדשים. ישנם סיפורים שסיפר הרבי האמצעי מאותה תקופה בה שהה הרה"צ הר' זאב מזיטומיר בליאזנא. ואילו הרה"צ הר' שלמה עזב מיד את המקום.

כשהרה"צ הר' שלמה היה צריך לנסוע מליאזנא, שלח רבנו הזקן כמה אברכים מתלמידי חדר ב' ללוותו. בין המלווים היה גם ר' בנימין קלעצקער. בדרך נסיעתם שימשו את הרה"צ הר' שלמה בהדרת כבוד גדולה ביותר. והרה"צ הר' שלמה הבין היטב שלבד מה שהם – תלמידי רבנו – מייקרים אותו מצד עצמו, הרי זה בעיקר מפני שרבנו הזקן מילא את ידם לשמשו.

בדרך נסיעתם בילו בדברי תורה בנגלה, קבלה, חקירה וחסידות, והרה"צ הר' שלמה היה בהתפעלות גדולה מעומק ידיעתם.

הרה"צ הר' שלמה נסע לביעשינקוביץ והאברכים חשבו לנסוע אתו רק עד ויטבסק.

בבואם לויטבסק אמר הרה"צ הר' שלמה לר' בנימין קלעצקער שיחזיק לו טובה אם ילווה אותו עד ביעשינקוביץ.

כידוע היה ר' בנימין בעל חושים נפלאים ועמקן גדול. הוא שהה ימים מספר בויטבסק והחליט ללוות את הרה"צ הר' שלמה עד לביעשינקוביץ.

בדרך בין ויטבסק לביעשינקוביץ ציווה הרה"צ הר' שלמה לעגלון לעצור בין השדות, כי רצה להתפלל מנחה. הרה"צ הר' שלמה ירד מהעגלה אך לא היו לו מים לנטילת ידיו לפני התפלה.

התיישב הרה"צ הר' שלמה שוב בעגלה ונכנס לדביקות, ובתוך כך החלו הסוסים לדהור במהירות בדרך צדדית ולא ניתן בשום אופן לעצור אותם. הם המשיכו בריצתם עד שהגיעו לנהר קטן.

הרה"צ הר' שלמה חייך, ירד מהעגלה, נטל ידיו והתפלל מנחה.

ר' בנימין קלעצקער אם כי לא היה יכול לקבל התלהבותו והתפעלותו הגדולה של הרה"צ הר' שלמה בתפלתו, בכל זאת הסב לו הדבר קורת רוח מרובה.

אחרי מנחה התיישב הרה"צ הר' שלמה שוב בעגלה, ולא ידעו לאן לנסוע. העגלון אמר שאין הוא מכיר את הסביבה. ציווה הרה"צ הר' שלמה שהסוסים יסעו באופן חפשי כרצונם. הסוסים המשיכו לרוץ עד שעלו על דרך המלך. כשהגיעו לפונדק ירד הרה"צ הר' שלמה לשם, התפלל ערבית, ערך תיקון חצות, התפלל שחרית ולעת מנחה הגיעו לביעשינקוביץ.

מורי החסיד הרשב"ץ ז"ל היה – בשנות תרכ"ח-תל"ב – שד"ר מטעם הוד כ"ק אדמו"ר מוהר"ש בערי רוסיה הקטנה. כשהיה בעיר קרמנצ'וג וחזר שם דא"ח, בא לשמוע אותו גם אחד מגדולי חסידי וואהלין – ושמר החסיד ר' אהרן – יהודי למדן וחסיד.

בשבת נערכה קידושא רבה, ונתאספו כל הנכבדים החסידיים. באותה התועודות נכחו המשכילים הידועים בתוככי חסידי חב"ד, ר' דוב מאסייעוו, רח"ד ווילנסקי וכן חסידים ידועים מחסידי וואהלין.

נענו חסידי וואהלין ואמרו שבוואהלין ובסמוך לה היה הבעש"ט, המגיד ותלמידיו המפורסמים, ואילו בליטא היו רק ה"רב" והרביים הקדושים.

כל המסובים, הן חסידי חב"ד והן חסידי וואהלין, היו אנשים בעלי דעה רחבה בידעת החסידות וגם בעלי עבודה, ולמרות שהיו חלוקים בדיעותיהם, וכל אחד מהם – מחסידי חב"ד ומחסידי וואהלין – היה נלהב לדרך שלו, היו מכלי-מקום אוהבים נאמנים, ולכל אחד מהם היתה הדרת הכבוד הגדולה ביותר בפני הרבי של השני. בין כל החסידים – חסידי חב"ד וחסידים וואהלין ופולין – היתה ידועה אימרתו של החסיד המפורסם ר' בנימין קלעצקער – "פאן טא פאן".

כשהרה"צ הרמ"מ מויטבסק³⁶ נסע לארץ ישראל, בחרו תלמידי הרב המגיד את רבנו הזקן³⁷ למנהיג כללי, בשאלה הכללית, איך להתנהג עם המתנגדים לתורתו של מורנו הבעש"ט ותלמידו הרב המגיד.

באסיפה כללית אחת של התלמידים הקדושים צדיקי וואהלין, בשנת תקמ"ב או תקמ"ג, החליטו החלטה מסויימת בקשר לגזירה קשה שנגזרה נגד החסידים.

האסיפה של תלמידי הרב המגיד קיבלה הצעה איך לבלום גזירה זו. בגלל סיבה מסויימת לא נכח רבנו הזקן באותה אסיפה, והאסיפה בחרה בשני שלוחים מתוך החבריא, לנסוע אל רבנו הזקן ולמסור לו הצעת האסיפה.

שני הנבחרים היו הרה"צ ר' שלמה מקארלין והרה"צ ר' וואלף מזיטומיר. שניהם נסעו לליאזנא אל רבנו הזקן לבקשו בשם האסיפה להשתתף בהחלטה האמורה.

הצעת והחלטת האסיפה האמורה של החבריא הקדושה והויכוח הגדול שהתפתח, בין שלוחי האסיפה, הרה"צ ר' שלמה והרה"ח ר' זאב וואלף, לבין רבנו הזקן בחדרו של רבנו הזקן, המלים הקשות ביותר שאמר אז הרה"צ ר' שלמה לרבנו הזקן – הם ענין עיקרי, ואינו סיפור של בדרך אגב, לכן לא ידובר על כך כעת, אלא נספר את הנוגע לענינו.

(37) בעל התיאור.

(36) בעל המחבר ספר פרי הארץ.

הראשונים, ואילו על התנאי השלישי לא הסכים, שיטתו היתה שהמקושרים אל הצדיק מתעלים על ידי עבודתו של הצדיק, על המקושרים להיות רק בהתעוררות חזקה בקיום התורה והמצוות ולהיות מקושרים אל הצדיק.

ומרגלא בפומיה של הרה"צ הר" שלמה:

— ואל בינתך אל תשען³⁹ — לעסוק במה שלא תוכל להשיגו, וצדיק באמונתו ובדבקותו בה' יחיה את כל המקושרים אליו.

לד. יומיים לאחרי השבת, התהלך עדיין ר' בנימין כמבולבל ממש מן העבודה הגדולה שראה, שמע והרגיש בהיותו אצל הרה"צ הר" שלמה, ורעיון החל לנקר במוחו להישאר זמן ידוע אצל הרה"צ הר" שלמה⁴⁰.

כשנכנס החסיד ר' בנימין אל הרה"צ הר" שלמה לקבל ממנו ברכת הפרידה, עיכבו הרה"צ הר" שלמה שעות אחדות והפציר בו להישאר אצלו וגילה לו סודות נפלאים וגילויים נעלים.

לבסוף אמר לו הרה"צ הר" שלמה שעל ידו יתקרב יותר לשיטת רבו, רבנו הזקן, והוא — הרה"צ הר" שלמה — יקבץ קבוצת אברכים שיהיו כלים ראויים לקבלת דרך עבודה זו, והבטיח לו עוד הבטחות גדולות של גילויים נעלים.

החסיד ר' בנימין האזין לכל מה שאמר לו הרה"צ הר" שלמה, וענה לו⁴¹: "פאן טא פאן נא ניע מאי, חלאפיען טא חלאפיען נא ניע טוואי" (האדון הוא אדון אבל אינו שלי, העבד — כוונתו על עצמו — הוא עבד אבל אינו שלך), ונסע חזרה לליאזנא.

תשובתו של ר' בנימין היתה הוראה לחסידים אמיתיים. כל אחד שהיה מקושר לרבו, ידע שרבו של חברו הוא שר אבל אינו שלו. דרך זו הביאה חיזוק כללי בעבודה בדרכי החסידות.

בשעת ההתוועדות בקרמנצ'וג, משהחל החסיד ר' אהרן הנ"ל לחלק יחוסים, שבואהלין היו הרבה יותר צדיקים מאשר בליטא, אמר לו מורי הרשב"ץ: בד עושים מפשתן, הפשתן צומח בשדות, שם גזרה ההשגחה העליונה שהפשתן יצמח.

בלי פשתן אי אפשר לייצר בד, אך בעצם העבודה כיצד לייצר את הבד מהפשתן ישנם אופנים שונים. העבודה הטובה ביותר היא בחוץ לארץ, כמו הולנד, שכן שם יש להם מכונות טובות המנקות את הפשתן מכל הסיגים והפסולת, והמכונות שלהם אורגות את הבדים הטובים ביותר. בחוץ לארץ, היכן שנמצאות אותן מכונות

לג. היה זה ביום החמישי, ולא היתה שום אפשרות של נסיעה חזרה לליאזנא לשבת, ור' בנימין נשאר לשבות בביעשינקוביץ.

חסידי רבנו הזקן בביעשינקוביץ, בראותם עד כמה רבנו הזקן מוקיר את כבודו של הרה"צ הר" שלמה, ששלח אתו את נכבדי תלמידיו — כי הרה"ח ר' בנימין היה כבר מפורסם כאחד מחשובי התלמידים — החלו גם הם לחבב את הרה"צ הר" שלמה ולכבדו.

עוד בתקופה שהרה"צ הר" מנחם מענדל³⁸ היה בהורודוק, היה הרה"צ הר" שלמה מקארלין מבקר בערים שונות בגליל ויטבסק, כמו ביעשינקוביץ, צ'אשניק, ליעפלי, ובכל מקום היה שוהה זמן מסוים.

באסיפת תלמידי הרב המגיד שהתקיימה לפני נסיעתם של הרה"צ הר" מנחם מענדל מויטבסק והרה"צ הר" אברהם מקאליסק לארץ ישראל, חילקו את המדינות, ומדינת ליטא ורוסיה הלבנה (פלכי מוהילוב וויטבסק) נמסרו לרבנו הזקן.

האסיפה נתנה רשות מיוחדת להרה"צ הר" שלמה לבקר בשלוש הערים ביעשינקוביץ, צ'אשניק וליעפלי, כדרכו מאז ומקדם.

במשך הזמן, רצה הרה"צ הר" שלמה לקבוע את מקומו בביעשינקוביץ, אך רצה לקבל את הסכמתו של רבנו הזקן על כך.

רבנו הזקן הסכים, אלא שהתנה שלשה תנאים שהיה על הרה"צ הר" שלמה לקבל על עצמו:

(א) שלא יבטל את הלומדים והחריפים בלימוד הנגלה.

(ב) שלא יבטל את בעלי יראת השמים הטבעית.

(ג) שיקבע בין מקושריו חובת היגיעה בעבודת ה', שלא כפי השיטה שאלה המקושרים אל הצדיק בוטחים בעבודת הצדיק שהוא יעלה אותם בעבודתו, אלא שהוא — הרה"צ הר" שלמה — יטיל חובה על המקושרים אליו, לעסוק ביגיעת בשר ונפש בידיעה שכלית ועבודה שבלב. זה אכן ההבדל הכללי בין חסידות וואהלין ופולין לחסידות חב"ד, שרבנו הזקן יסד את דרך העבודה בעבודת המוח והלב, שכל אחד כפי יכולתו מוכרח להתייגע, ביגיעת בשר ויגיעת נפש, על השגה אלקית, ולהתאחד כל כך עם הענין עד שהדבר יורגש בפנימיות בלב, ואשר התפעלות הלב תבוא מצד השגת המוח.

הרה"צ הר" שלמה הסכים רק לשני התנאים

38) בעל המחבר ספר פרי הארץ.

39) משלי ג, ה.

40) כמבואר באחד המכתבים בשיחתם של החסידים הר"פ ריוזעס

והר"ב בענין ב' השיטות בעבודה.

41) כידוע שהרה"צ הר"ש היה דרכו בקודש לעת מן העתים לומר פתגמים בלשון פולנית.

גדולות, שם יודעים את החשיבות האמיתית של הפשתן כל ענין היה אומר משל והיה מתאם את המשל בצורה ביצירת בדים חזקים ויפים. כל כך עדינה ומדוייקת, שהנמשל היה מובן היטב בדרך מורי החסיד הרשב"ץ לא אהב לפרט את הנמשל. על ממילא.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

באים אֲנַחְנוּ בְּמִבּוֹא קֶצֶר, אֶפֶל, וְאַחֲרַי כֵּן פּוֹנִים לְיָמִין בְּמִבּוֹא בְּהִיר וּצְעָדִים אֲחָדִים, וְנִכְנָסִים לְחֶדֶר מְרוֹבֵעַ גָּדוֹל בְּעֶרְךָ ח' אִמָּה עַל ח' אִמָּה, אַרְבָּעָה שׁוֹלְחָנוֹת פְּתִיבָה עוֹמְדִים עִם פְּסָאוֹת. שְׁנֵי שׁוֹלְחָנוֹת רִיקָנִים, וּבְשְׁנֵי שׁוֹלְחָנוֹת יוֹשְׁבִים שְׁנֵי פְּקִידִים. אִישׁ אִישׁ מֵהֶם עֹסוֹק בְּמִלְאכָתוֹ, סִפְרִים פְּתוּחִים וּנְיָרוֹת מוֹנְחוֹת עַל הַשׁוֹלְחָנוֹת.

הַפּוֹתֶכֶת מִיְהֵרָה לְלֶכֶת, וְתִקְרַב אֶל אֶחָד הַפְּקִידִים וְתֹאמַר: הִבֵּאתִי אֶת יְאֲרֶלִיק 26818. וּפְתִיחַ אֶת הַנְּיָרוֹת עַל הַשְּׁלֶחָן.

מֵרָאָה פְּנֵי הַפְּקִידִים הָאֵלוּ הֵם כְּמִרְאָה פְּנֵי הַפְּקִידִים מְאֹז וּמְקַדָּם, הַרְגִּילִים לְשֶׁבֶת אֶצֶל שְׁלֶחָן הַעֲבוּדָה, וּבַעֲצָלוֹת מְדַפְדְּפִים בְּדַפֵּי הַסְּפָרִים הַעֲבִים וּמְחַטְטִים בְּהַחֲמָרִים חֲמָרִים תְּעוּדוֹת וּנְיָרוֹת הַמִּתְגַּלְגְּלִים עַל שְׁלֶחָנָם.

גַּם הַפְּקִידִים הָאֵלוּ כְּמִרְאָה עֵיפִים הֵם בְּיֹתֵר, כִּי יִשְׁיבְתֶם בְּשַׁעַר זֶה פֶּה הִיא, כְּעֵין נְדָבָה אוֹ הַכְּרַח. מְרַגֵּעַ לְרַגֵּעַ יִפְהָקוּ בְּפִהוּקִים אַרוּפִים, מִתְגַּרְדִּים בְּגַבְתָּם וְקוֹדְחָתָם, מְגַבִּיֵּהִם נִיר וּמְנִיחִים אוֹתוֹ חֲזָרָה וְתַנּוּעוֹתֵיהֶם כְּכַדּוֹת.

הַפּוֹתֶכֶת הַגִּידָה אֵיזָה לְחַשׁ לְהַפְּקִיד, אֲשֶׁר עוֹרֵר אוֹתוֹ לְהַתְגַּבֵּר עַל עֵיפּוֹתוֹ וְעֲצָלוֹתוֹ, וְיִפְנֶה אֵלֵי לֵאמֹר: חֲפּוּ בַחֲדָר זֶה, וּבְאֲצָבְעוֹ מִרְאָה עַל הַדֶּלֶת אֲשֶׁר מִיָּמִין הַכְּנִיסָה.

טוֹב – עֲנִיתִי – אֶבֶל חֲפִצֵּי נִשְׁאָרוֹ שֶׁם בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר פְּתַבְתִּי הַגְּלִיזוֹן, וְאִיךָ אוּכַל לְהַשִּׁיגֶם הַנֶּה, הַאֲפֶשֶׁר לְשִׁלּוֹחַ מִי לְהַבִּיאֵם.

אֵין לָנוּ מְשֻׁרְתִים – עוֹנָה הַפְּקִיד בְּרוּגְזוֹ – אֲשֶׁר יִטְפֹּל עִם הַחֲפִצִּים שֶׁל הָאֲסִירִים, וְלָמָּה לָכֶם חֲפִצִּים שְׁלָכֶם? שֶׁם בַּחֲדָר כְּלֵאכֶם אֵין נִדְרָשׁ לָכֶם חֲפִצִּים, מֵהַיֵּשׁ אֲצֻלְכֶם שְׁמָה?

שֶׁם – עֲנִיתִי – יֵשׁ לִי יִלְקוּט אֲשֶׁר בּוֹ נִמְצְאִים אֵיזָה דְּבָרִים הַנְּצָרְכִים לִי: תְּפִלִּין, טְלִית, סְדוּר תְּפִלָּה, תְּהִלִּים וְעוֹד, וּשְׁמִיכַת מְשִׁי עֲבָה יִרְקָרְקַת, אִם יִצְנֶה לְאֶחָד הַמְּשֻׁרְתִים לְהַבִּיאַ, אֲשֶׁלֶּם לוֹ עֲבוּר טְרַחְתּוֹ.

– בּוֹרוֹזְשׁוּיִסקִיעַ וּוִיחָאֲדָקִי, טְשׂאִיעוּיע⁴² – מְגִיד הַפְּקִיד בְּחִימָה – מְשֻׁרְתִים תָּן לָהֶם, חוֹלִים הֵם הָאֲסִירִים לְשִׁאת בְּעֲצָמָם אֶת יְלִקוּטֵיהֶם. כָּל מְלַבּוּשֵׁי הַדָּת אֲסוּרִים לְהַבִּיא בְּכוֹתְלֵי בֵּית הַפְּלֵא. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, הַפְּקִיד רֹאשׁ הַמְּעַרְכָּה אֲשֶׁר פִּתַּח הַשְּׁנִחָתוֹ תּוֹשְׁלָחוֹ, יִקַּח אֲצֻלְכֶם כָּל לְבוּשֵׁי וּסְפָרֵי הַדָּת, וְאַחַת הִיא לָכֶם אִם יִשְׁאָרוּ בְּבֵית הַפְּקִידוֹת אוֹ בְּאוּצָר – סְקֵלָאד – רֹאשׁ פְּקִידֵי הַמְּעַרְכָּה. הַנִּיחוּ הַהֶבְלִים שְׁלָכֶם, עֲלִיכֶם לְדַעַת כִּי אֲסִיר אַתֶּם.

במשך השתי שעות – עניתי ברגש – שהנני פה כבר, שמעתי איזה עשרות פעמים כי אסיר הנני. אינני יודע אם רק אני לבד הנני אסיר או גם כל הפקידים שבפה אסירים הנה, כי כמוני כמוכם, אי אתם רשאים ואי אתם יכולים לזוז ממקום משמרתכם, וכמו שאנכי צריך להשמע לפקודת המשמעת, כן גם אתם מחוייבים לקיים חובתכם, ואל לכם להשמיעני דברי בוז על כל דבר שבדת הקדוש לי, החוק מרשה לי לדרוש את חפציי ולתת הרשיון להתפלל.

ההתרגשות שלי עשתה רושם חזק עד כי גם הפקיד השני נתעורר משינתו, ויבט עלינו כולנו בעינים מפיקות תמהון, והפקיד שלי ברוגזה מחליק את שפמיו וחוטט בחמרי הנירות המונחים על שלחנו.

כנראה אשר בלתי רגילים המה לשמוע קול מדבר בשפה ברורה, כי אמת הדבר אשר בעת ההיא שפכתי חמתי שהתקבץ בשעת שבתי במדור הראשון. הפקיד עומד ממקום מושבו וקרב אלי ופותח דלת ואומר: שבו בחדר זה עד אשר אקרא אתכם, יוצא וסוגר את הדלת.

* * *

מסכת גיהנם מדור שני

הנני נכנס אל החדר הסתום מכל צדדיו, זולת פתח זה אשר בו נכנסתי. חדר לא גדול, בערך כארבעה אמות רוחב על שמונה אמות אורך. כותליו משוחים בשש. חלון אחד גדול, מכוסה מבחוץ בפסי ברזל, כמנהג כל החלונות אשר בבתי אסורים, ובפרט שפאלערקע, שלחן באמצע החדר ואיזה כסאות מסביב לו.

ישבתי על אחת הכסאות ואתבונן, השעון התלוי בכותל מראה ארבעים מינוט על שעה התמישית. מה עושים בני ביתי יחיו, מתנוצץ רעיון במוחי. כבר ידוע הוא המאסר בבתי ידידנו וגם בכפר החדש⁴³, ואנחה עמקה יוצאה מלבי.

* * *

אי אפשר לי בשעה זו ואינני רשאי לחשוב מחשבות פאלו הפועלות נמיכת רוח. פה אין מקום לעצבות ושפלות, המקום והזמן דורשים חסדי השם ית' ועזרתו באמצת הלב והגבחת רוח ועם זה לשים דעת ולב על כל פרטי השגחה העליונה, שיכולים לבוא רק מתוך התבוננות של מרירות והסתכלות בציוור פני קדש הקדשים, הוד אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע.

(אותיות המחשבה).

אבא, אבא קדישא⁴⁴.

רגעים אחדים נדמה לי אשר אפשר כי במקום הזה אשב, בחדר זה יחזיקו אותי, אבל האפשר הדבר, כי בחדר פנה יושבו אסיר ומה גם לא אסיר פשוט, כי אם אסיר שצריכים להנקם ממנו, ולהתעולל בו, ולהעיקו, ולפתוח את פיו להוציא דבורים ולהכריחו לדבר ולספר. אין אני רשאי לחשוב כן.

(43) פרבר בסביבות לענינגראד.

(44) גם זה מרשימות כ"ק מורי וחמי אדמו"ר [וראה שיחת ל"ג בעומר ה"ש"ת סעיף ט"ז (תורת מנחם חלק א' ע' 67)].

הנני צריך להכין את עצמי להנהגה אחרת, למצב אחר, מצב של אסיר. מצב כזה אשר עד היום לא ידעתי. מצב של מבצר פעטרפאולאסקע, או של טיינע סאוועט⁴⁵ ומחוייב הנני להתרגל בזה בכדי שלא להבהל ושללא לפחוד, למען אשר אוכל החזיק מעמד שללא לסור ימין ושמאל, מאת אשר החלטתי, לבלי לתת את גאון יעקב למרמס, וד' הוא יחזקני.

עוד לא עברו שלש שעות וכבר הנני צנף, אין בי מתום. ראשי יכאב לי במאד, לבכי יכאב וגם דוקר בצדי השמאלית. נוסף על כלם הכאב בגרון.

בשעה זו, עלי לבלי שים לב אל כל כאבי גופי לעמת כאב נפשי, ונפשי תכאב לי במאד. אנא ה' הביטה וראה בעוני עמך, הלא לא אותי הושיבו במאסר, ולא אותי הם חפצים לענוש, פי אני מה אני, רק מה שהנני גזע אבות קדושים, ואחד האבנים אשר עמודי חצרות ה' חצרות התורה נשענים עליהם. אנא ה'.

עוד חמשה מינוט ויהיה שעה החמישית. מה טוב היה אם היו מביאים לי את ילקוטי והיו נותנים לי להתפלל, כאן בחדר זה. מי יודע אפשר בגלל זאת הובאתי הנה. פי "מי שאמר והיה העולם" שגזר אשר במבוא הבהיר – מקום שם ישבתי לנוח בתחלת בואי – יבוא ביום פלוני ובשעה פלונית איש יהודי ויאמר שם ברפת השחר ושיר של פגעים, הוא יתברך גזר אשר במקום זה יתפלל איש יהודי. להביא כונה עליונה סתומה ונעלמה זו מהכח אל הפעל, הלא אי אפשר היה באופן אחר.

בה ברגע חשבתי כי כל איש יהודי המאמין בה' באמונה טהורה על פי תורת הוד כ"ק הפעל שם טוב והוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע – הנה ברור לו, אשר טל של תחיה המה דריכת פפי רגל אנשים ישרים להאבנים הללו או להעצים הללו, על רצפה זו במבואות החשכים הללו בסולמות ושליכות של ברזל, אשר מתחלת בנינם נבנו בשביל לענוש בני אדם, בשביל להמיט מועקה על צוארי בני איש, בשביל ללחוץ ולדחוק את כל הבא תחת צל קורת הפית ההיא.

ובכן איש יהודי הפא לשם, צריך לכוון את המוח ולב לאמר שם פסוקי תורה, פסוקי תהלים, ולחשוב מחשבות ביחוד אין-סוף ב"ה ביחוד גמור, אשר מלא כל הארץ כבודו, גם במערות פריצים, ובהיכלי שואפי דם.

ברעיוני חולפת ועוברת התמונה הנהדרה אשר הראני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בהיותי נער בן חמש או תחלת שש שנה.⁴⁶

(46) ראה הערה הבאה.

(45) מועצה חשאית - המקומות במ ה' אסור רבנו הזקן -

בעל התניא והשולחן-ערוך.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[ב"ה] גי' חי' מ"ח תרפ"ד

אל ידידנו אנ"ש בעי"ת סלאנים יע"א,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה

כל נער ונער שילמוד בחדר והראוי לשיבה לשלחו למקום תורה בידיעה מתחילה מפרטיות הנהגת השיבה בלימוד והשגחה מעולה. וחובת גברא היא על כל אחד ואחד מאנ"ש יחי' בכל מקום מגורם שהם, יברכם השי"ת, לעורר בדבר זה במקום מגורו ולבוא בכתובים בזה בין מכיריו ומיודעיו בהתעוררות והרגש פנימי.

ואתענג לשמוע מנועם שלומכם הטוב בגו"ר, ואברכם כי האל הטוב יהי בעזרתכם אשר פרנסתכם תהי' בריוח ובמנוחה שתוכלו לקבוע עיתים לתורה ועבודה מתוך הרחבה. והנני פב"ש כל אחד ואחד מאנ"ש יחי' ומבקשם בבקשה כפולה של האמור.

והנני ידידכם עוז הדו"ש טובם והצלחתם ומברכם בגו"ר,

יוסף יצחק שניאורסאהן

במענה על מכתבם הכתוב ברגשי התקשרות פנימי, הנני בזה לקרבם בקירוב נפשי, ואכספה לדעת מעמדם ומצבם, האם יש להם קביעות עתים ללמוד ברבים ביחד, כן אם יש להם קביעות זמני התועדות אשר איש את רעהו ידברו בעניני עבודה שבלב, ובבירור וזיכוך המדות, ובודאי יש להם, בעזרתו ית', חדרים לבניהם ובני בניהם יחי' אשר לומדים [תורה] בלימוד טוב כראוי, וכאשר הי' מימים ימימה.

כל הבאים בצל קורתנו ידידנו אנ"ש יחי' עליהם למסור נפשם להרחיב אהלי תורה, לתת לבם ונפשם על

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד כסלו, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ה מ"ח, ולפלא שנתארך כ"כ דרך הילוכו. ובמה שכותב שמכמה סיבות יש קס"ד שלא תהי' חתונתם בחדש כסלו, לדעתי אינו נכון כלל. וכדאי להשתדל כפי האפשרי שתהי' החתונה בחדש גאולתנו ופדות נפשנו ירחא תליתאי מתחלת השנה. וכשהוא ובי"ג תחי' ירצו באמת בודאי ימצאו אופן המתאים אשר בדרכי שלום ובדרכי נועם יבוא זה אל הפועל.

בענין אופן עריכת החתונה אם להרבות מספר הקרואים וכו', שאז קשור זה עם כניסה בחובות גדולים ע"פ מכתבו, הרי לדעתי אין כדאי הדבר. וכבר ידוע פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות דיעות פ"ג אשר הדרך המיצוע הוא הישר והנכון. והוא מובן עפ"י ביאור תורת החסידות אשר דוקא קו האמצעי הוא בריח התיכון ועולה למעלה מעלה.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל בהקדם האפשרי.

הכל מאת השם

הַפְּרָשָׁה שֶׁלִּנּוּ פּוֹתַחַת בְּפִסּוּק "וְאַלֶּה תוֹלְדֵת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". אִם כָּבֵר סִפְרוֹ לָנוּ שֶׁיִּצְחָק הוּא בֶּן אַבְרָהָם, הֲרִי בְּרוּר שֶׁאַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, מִדּוּעַ הַתּוֹרָה צְרִיכָה לוֹמַר זֹאת פְּעַמִּים בְּאוֹתוֹ פְּסוּק?

הַהֶסְבֵּר הוּא, שֶׁיִּצְחָק לֹא הָיָה סֵתֵם בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, אֲלָא הַשֵּׁם עָשָׂה שֶׁהוּא יִהְיֶה מִמֶּשׁ דּוֹמָה לְאַבְיוֹ. מִדּוּעַ הַשֵּׁם עָשָׂה זֹאת? כִּיִּן שֶׁ'לִּיצְנֵי הַדּוֹר' - אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא הֵאֱמִינוּ בְּנִסִּים - טָעְנוּ שֶׁיִּצְחָק הוּא לֹא בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, אֲלָא בְּנוֹ שֶׁל אַבִּימֶלֶךְ.

אִם כֵּן, לֹא מִסְפִּיק לְכַתֵּב "יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם", כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמְעַרְעְרִים עַל כֵּן. כִּנְגַד אוֹתָם לִיצְנֵים, מוֹסִיפָה הַתּוֹרָה וּמְחַזְקֵת אֶת הָעֲנָן: "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק!" אֵתָם רוֹצִים הוֹכְחָה? תִּסְתַּכְּלוּ בְּפָנָיו שֶׁל יִצְחָק וְתִרְאוּ שֶׁהוּא נוֹלֵד מֵאַבְרָהָם.

חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה אוֹמְרִים, כִּי תוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, הֵם מְעַשִּׂיהֶם הַטּוֹבִים. גַּם כָּאֵן בְּאִים 'לִיצְנֵי הַדּוֹר' וְטוֹעְנִים:

מִיֵּלָא תוֹלְדוֹת בְּמוֹבֵן שֶׁל מְעַשִּׂים טוֹבִים, זֶה שֵׁיךְ לְאַבְרָהָם אַבְיוֹ, הָעוֹסֵק בְּעֲנִינִים רוֹחֲנִים, מְעַל טִבַּע הָעוֹלָם.

אֲבָל תוֹלְדוֹת גְּשָׁמִיּוֹת, כְּמוֹ יְלָדִים וּפְרִנְסָה, זֶה כָּבֵר לֹא שֵׁיךְ לְאַבְרָהָם אַבְיוֹ. הוּא הֲרִי 'צְדִיק' שֶׁמְנַתֵּק מִהָעוֹלָם... זֶה כָּבֵר שֵׁיךְ לְאַבִּימֶלֶךְ. אַבִּימֶלֶךְ הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁל הָאָזוּר. הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים שֶׁל הַיְּהוּדִי, הֵם לֹא מְעַל הַטִּבַּע, אֲלָא תַחַת שְׁלִיטַת הַמֶּלֶךְ הַמְּסַמֵּל אֶת טִבַּע הָעוֹלָם.

אוֹמְרֵת לָנוּ הַתּוֹרָה "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" - שֶׁאַצֵּל יְהוּדִי גַם הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים (הַתּוֹלְדוֹת) קְשׁוּרִים עִם הַנְּשָׁמָה (הַנְּמִשְׁלֵת לְאַבְרָהָם).

יְהוּדִי קְשׁוּר לְהַשֵּׁם לֹא רַק בְּעֲנִינֵי הַרוֹחֲנִים, כְּמוֹ תְּפִלָּה וְלִמּוּד תּוֹרָה, אֲלָא גַם בְּעֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים כְּמוֹ בְּרִיאוֹת וּפְרִנְסָה. מִמִּילָא גַם בְּעַסְקִיו וּבְהִלְכוֹ בְּרַחוּב הוּא מְתַנְהֵג כְּרָאוֹי לַיְהוּדִי. הוּא לֹא צְרִיךְ לְעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי 'טְרִיקִים' כְּדֵי לְהַצְלִיחַ בַּמִּסְחָר, אֲלָא סוֹמֵךְ עַל הַשֵּׁם שֶׁיִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכּוֹ. הוּא גַם לֹא סֵתֵם מְטִיל לְהַנְּאֹתוֹ, אֲלָא חוֹשֵׁב תְּנִיָּא וּמְשַׁנְּיוֹת בְּעַל-פֶּה בְּהִלְיַחְתּוֹ בְּרַחוּב.

(מְעוּבַד עַל-פִּי 'לְקוּטֵי שִׁחוֹת' חֶלֶק ג. מִתּוֹךְ 'נְשִׁמַת דְּאוּרִייתָא')

פרשת תולדות

אליו יהיה ויאמר אל-תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך: גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה בילך ולזרעך אתן את-כל הארצת האל והקמתי את-השבטה אשר נשבעתי לאברהם אביך: והרביתי את-זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל-הארצת האל והתברכו בזרעך כל גויי הארץ: ה' לעבד אשר-שמע אברהם בקלי וישמר משמרתיו מצותי חקותי ותורתיו:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויגדלו הנערים (כה, כז)

סטיא דאברהם גרים לון (זח"א קלה, ב) וקשה, כיצד מתאימה הנהגתו השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במעי אמו רצה לצאת לפתחי עבודה-זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם חנכו ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו הייתה עבודתו של עוד התחנף על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם, יצא להתרבות רעה (רש"י פסוק ל).

(לקוטי שיחות כ עמ' 108)

שני וישב יצחק בגרר: וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פני-יהרגני אנשי המקום על-רבקה פייטובת מראה הוא: והיה כי ארכו-לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו: ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פני-אמות עליה: ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את-אשתך והבאת עלינו אשם: ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש הנה ובאשתו

כה ואלה תולדות יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את-יצחק: והיה יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-תואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם-כן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יהוה: (ל"ח) ויאמר יהוה לה שני כתיב גיים קרי גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: ויצא הראשון אדמוני בלו באדרת שער ויקראו שמו עשו: ויאהר-בן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: (ישראל) ויגדלו הנערים והיה עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: והיאהב יצחק את-עשו כי-ציד בפיו ורבקה אהבת את-יעקב: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן-השדה והוא עיף: ויאמר עשו אלי-יעקב הלעיטני נא מן-האדם האדם הזה כי עיף אנכי על-פן קרא-שמו אדום: ויאמר יעקב מכרה כיום את-בכרתך לי: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה-זה לי בכרה: ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את-בכרתו ליעקב: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבן עשו את-הבכרה: פ כו והיה רעב בארץ מלכד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל-אבימלך מלך-פלשתים גררה: וירא

מים. למוד מוסר - מצַקב, "ישב אהלים", שרמוז ללמוד התורה. ולאחר ההקנות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר ב'תורה אור', שגני יצקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה-עשרה (יהודה).

(רשימות חוברת ט)

רביעי כג ויעל משם באר שבע: כד וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כִּי-אתך אנכי וברכתיהך והרביתי את-זרעך בעבור אברהם עבדי: כה ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט-שם אהלו ויכרו-שם עבדי-יצחק באר: כו ואבימלך הלך אליו מגרר ואחות מרעהו ופיכל שר-צבאו: כז ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כח ויאמרו ראו ראינו כִּי-היה יהוה | עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונברתה ברית עמך: כט אס-תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק-טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא הייתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענין זה מדגש במידה לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחיות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי היה ה' עמך. . . תהי נא אלה בינותינו".

(לקוטי שיחות כה עמ' 129)

חמישי כ ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: לא וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: לד ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: לה ויקרא אתה שבעה עליכן שם-העיר באר

מות יומת: י ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויזרע יצחק (כו, יב)

וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג) המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בחרישה וריעה וקצירה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקותו בה'. והמדרש עונה, שיצחק לא זרע דגן אלא צדקה: מטרתו לא הייתה הדגן עצמו, אלא קיום מצוות צדקה.

(לקוטי שיחות ה עמ' 74)

שלישי י ויגדל האיש ויגדל הלוך ויגדל עד כִּי-גדל מאד: יי ויהיו לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: יג וכל-הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: יד ויאמר אבימלך אל-יצחק לך מעמנו כִּי-עצמת ממונו מאד: יז ויגדל משם יצחק ויחן בנחל-גרר וישב שם: יח וישב יצחק ויחפר | את-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר-קרא להן אביו: יט ויחפרו עבדי-יצחק בנחל וימצאו-שם באר מים חיים: כ ויריבו רעי גרר עם-רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם-הבאר עֵשֶׂק כִּי התעשקו עמו: כא ויחפרו באר אחרת ויריבו גם-עליה ויקרא שמה שטנה: כב ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כִּי עתה הרחיב יהוה לנו ופרניו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויחפרו עבדי יצחק . . . באר מים חיים (כו, יז)

אימת ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הקנות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות

יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אָנֹכִי עֲשׂוּ בְכֹרֶךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם־נָא שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר
תְּבָרַכְנִי נַפְשֶׁךָ: ^ב וַיֹּאמֶר יַעֲחֹק אֶל־בְּנָו מִהֲזֶה
מִתַּרְתָּ לְמִצָּא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִפְנָי: ^{כא} וַיֹּאמֶר יַעֲחֹק אֶל־יַעֲקֹב גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךָ
בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוּ אִם־לֹא: ^{כב} וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב
אֶל־יַעֲחֹק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר תִּקַּל קוֹל יַעֲקֹב
וְהַיָּדַיִם יָדַי עֲשׂוּ: ^{כג} וְלֹא הִפְרִוּוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו בְּיָדַי
עֲשׂוּ אֲחִיו שְׁעָרַת וַיְבָרְכֵהוּ: ^{כד} וַיֹּאמֶר אַתָּה זֶה
בְּנֵי עֲשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי: ^{כה} וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁה לִי וְאָכְלָה
מִצִּיד בְּנֵי לְמַעַן תְּבָרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשְׁלוּ וַיֹּאכְל
וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתָּ: ^{כו} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַעֲחֹק אָבִיו
גִּשְׁה־נָּא וַשְׁקֵה־לִי בְּנֵי: ^{כז} וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֵלוּ וַיִּרַח
אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה רֵיחַ בְּנֵי
כַּרְיִחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְו יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

עֲלֵי קִלְלַתְךָ בְּנֵי (כו, יג)

לכאורה, איזו נחמה היא זו, ובראי כל בן דואג וחרד
לשלום אמו, ובפרט בן כמו יעקב. ויש לומר, שרַבְקָה אָמְרָה
לְיַעֲקֹב שֶׁהִיא מוֹכֵנָה לְמִסִּירוֹת נַפְשׁ, לְהַעֲמִיד אֶת עֲצֻמָּה
בְּסַפְּנָה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת. וְדַרְכֵיהָ פָּעֵלוּ גַם בְּיַעֲקֹב
תְּנוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת נַפְשׁ.

(לקוטי שיחות א עמ' 56)

שִׁי ^{כה} וַיִּתְּן־לָךְ הָאֱלֹהִים מִפֶּלַח הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי
הָאָרֶץ וְרֹב דָּגַן וְתִירֵשׁ: ^{כז} יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים
כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרֵי וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאִמִּים הוּא גְבוּר
לְאֲחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ אֲרִרְיָךְ אֲרוּר
וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ: ^כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלָה יַעֲחֹק לְבָרַךְ
אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אָךְ יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי
יַעֲחֹק אָבִיו וְעֲשׂוּ אֲחִיו כָּא אֲמַר: ^{כא} וַיַּעֲשׂוּ
גַם־הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם
אָבִי וַיֹּאכְל מִצִּיד בְּנָו בַּעֲבֹר תְּבָרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:
^{כב} וַיֹּאמֶר לוֹ יַעֲחֹק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בְּנֶךָ
בְּכֹרֶךָ עֲשׂוּ: ^{כג} וַיִּחַרְדַּד יַעֲחֹק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־

שָׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^{כד} וַיְהִי עֲשׂוּ
בְּנֵי־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־
בְּאֵרֵי הַחַתִּי וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־אֵילָן הַחַתִּי:
^{כה} וַתְּהִיֵּן מֵרַת רוּחַ לְיַעֲחֹק וּלְרַבְקָה: ^{כז} כִּז
א וַיְהִי פִי־זָקֵן יַעֲחֹק וַתִּכְהִיֵּן עֵינָיו מֵרֵאֵת
וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוּ | בְּנֵי הַגְּדָל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנֵי
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַגְּנִי: ^כ וַיֹּאמֶר הַגְּה־נָּא זָקַנְתִּי לֹא
יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: ^ג וְעַתָּה שֹׂא־נָא כָל־יָד תִּלְיָד
וְקִשְׁתְּךָ יָצֵא הַשְּׂדֵה וְצוּדָה לִי כְּתִיב צִידָה קִרֵי צִיד:
- וְעֲשֵׂה־לִי מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבְיָאָה לִי
וְאָכְלָה בַּעֲבוּר תְּבָרַכְךָ נַפְשִׁי כַּמֶּרֶם אַמּוֹת:
^ה וְרַבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבַּר יַעֲחֹק אֶל־עֲשׂוּ בְּנֵי וַיִּלְךְ
עֲשׂוּ הַשְּׂדֵה לְצוּד צִיד לְהִבְיָא: ^ו וְרַבְקָה אָמְרָה
אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לֹאמַר הַגְּה שָׁמְעַתִּי אֶת־אָבִיךָ
מִדַּבַּר אֶל־עֲשׂוּ אָחִיךָ לֹאמַר: ^ז הִבְיָאָה לִי צִיד
וְעֲשֵׂה־לִי מִטַּעֲמִים וְאָכְלָה וְאִבְרַכְכָה לִפְנֵי יְהוָה
לִפְנֵי מוֹתִי: ^ח וְעַתָּה בְּנֵי שָׁמַע בְּקוֹלִי לְאֲשֶׁר אָנִי
מַצְוָה אֲתָךְ: ^ט לָךְ־נָא אֶל־הַצֹּאֵן וְקַח־לִי מִשֶּׁם
שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טַבִּים וְאֲעֲשֵׂה אֲתָם מִטַּעֲמִים
לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ: ^י וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל
בַּעֲבֹר אֲשֶׁר יְבָרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתִי: ^{יא} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־רַבְקָה אַמּוֹ הֵן עֲשׂוּ אֲחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאָנֹכִי
אִישׁ חָלֵק: ^{יב} אוֹלָי יִמְשָׁנִי אָבִי וְהִיתִי בְּעֵינָיו
כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה:
^{יג} וַתֹּאמֶר לוֹ אַמּוֹ עָלַי קִלְלַתְךָ בְּנֵי אָךְ שָׁמַע
בְּקוֹלִי וְלָךְ קַח־לִי: ^{יד} וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעֲשׂוּ
אַמּוֹ מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ אָבִיו: ^{טו} וַתִּקַּח רַבְקָה
אֶת־בְּגָדֵי עֲשׂוּ בְּנָה הַגְּדָל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אַתָּה
כַּפִּית וַתִּלְבַּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָה הַקָּטָן: ^{טז} וְאֵת עֵרַת
גְּדֵי הָעֲזִים הַלְּבִישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חִלְקַת
צְוָארָיו: ^{יז} וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטַּעֲמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם
אֲשֶׁר עֲשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָה: ^{יח} וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו
וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַגְּנִי מִי אַתָּה בְּנֵי: ^{יט} וַיֹּאמֶר

וְקַח־לְךָ מִשֵּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אָחִי אִמֶּךָ:
 וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהָיִיתָ
 לְקַהֵל עַמּוּם: - וַיִּתֵּן לְךָ אֶת־בְּרַכְתּוֹ אֲבֹרְתָם לְךָ
 וּלְיֹרְעָךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר־
 נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים (כז, כח)

יָתוֹן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדובר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה וללא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינה הראשונה, עד שליש צריך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת), נותן הקב"ה לאדם גם את היכולת להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

(לקוטי שיחות י"ח עמ' 80)

שביעי ה' וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פְּדִינָה אֲרָם
 אֶל־לְבָן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב
 וְעָשׂוֹ: וַיֵּרָא עָשׂוֹ כִּי־בִרְךָ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב
 וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פְּדִינָה אֲרָם לְקַח־תְּלוֹ מִשֵּׁם אִשָּׁה
 בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לְאִמְרוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה
 מִבְּנוֹת כְּנָעַן: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ
 וַיֵּלֶךְ פְּדִינָה אֲרָם: ה' וַיֵּרָא עָשׂוֹ כִּי רָעוֹת בְּנוֹת
 כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו: ט' וַיֵּלֶךְ עָשׂוֹ אֶל־
 יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־
 אֲבֹרְתָם אַחֹת גְּבוּיֹת עַל־נָשָׂיו לֹא לְאִשָּׁה:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בכניכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירו בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מֵאד וַיֹּאמֶר מִי־אֶפֹּא הוּא הַצֶּדֶק־צִיד וַיָּבֵא לִי
 וְאֵבֶל מִכָּל בְּטָרִם תָּבוֹא וְאֲבָרְכֶהוּ גַם־בְּרוּךְ
 יְהִי: - כ' כְּשָׁמַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק
 צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
 בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי: - ל"ו וַיֹּאמֶר כָּא אַחִיד בְּמִרְמָה
 וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ: - ל"ז וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
 וַיַּעֲקֹבְנִי זֶה פַעַמִּים אֶת־בְּכֹרְתִי לְקַח וְהִנֵּה עַתָּה
 לְקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֵצְלֶתָ לִי בְרַכָּה:
 - ל"ח וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן גְּבִיר שְׁמֹתָיו לְךָ
 וְאֶת־כָּל־אָחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעֹבְדִים וְדָגַן וְתִירֵשׁ
 סִמְכַתָּיו וְלִכְּהָ אֶפֹּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי: - ל"ט וַיֹּאמֶר
 עָשׂוֹ אֶל־אָבִיו הַבְּרַכָּה אַחַת הוּא־לְךָ אָבִי
 בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עָשׂוֹ קֶלֶד וַיִּבְרַךְ: - מ' וַיַּעַן
 יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיִנָּה מִשְׁמֵנִי הָאֶרֶץ
 יְהִיָּה מוֹשָׁבְךָ וּמִכָּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל: - מ"א וְעַל־חַרְבְּךָ
 תַּחֲיֶה וְאֶת־אֲחִיד תַּעֲבֹד וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תִּרְיַד
 וּפְרַקְתָּ עָלוֹ מֵעַל צוּאֲרֶךְ: - מ"ב וַיִּשְׁטַם עָשׂוֹ
 אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בָּרַכוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
 עָשׂוֹ בְּלָבוֹ יָמִי אֲבָל אָבִי וְאַהֲרַגְהָ
 אֶת־יַעֲקֹב אָחִי: - מ"ג וַיִּגַּד לְרִבְקָה אֶת־דְּבָרֵי עָשׂוֹ
 בְּנֵה הַגָּדֵל וְהַתְּשִׁלַּח וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּמֹן
 וְתֹאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עָשׂוֹ אֲחִיד מִתְנַחֵם לְךָ
 לְהַרְגֶךָ: - מ"ד וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח־לְךָ
 אֶל־לְבָן אָחִי חַרְנָה: - מ"ה וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ יָמִים
 אַחָדִים עַד אֲשֶׁר־תֵּשׁוּב חֶמֶת אֲחִיד: - מ"ו עַד־
 שׁוּב אֶף־אֲחִיד מִמֶּךָ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ
 וְשָׁלַח־תִּי וְלִקְחִיךָ מִשֵּׁם לְמָה אֲשַׁבֵּל גַּם־
 שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: - מ"ז וְהֹאמֶר רִבְקָה אֶל־יִצְחָק
 קִצְתִּי בְּתַי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם־לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה
 מִבְּנוֹת־חַת פְּאֹלָה מִבְּנוֹת הָאֶרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים:
 - מ"ח וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ
 וַיֵּצְאוּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:
 - מ"ט קוּם לְךָ פְּדִינָה אֲרָם בִּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמֶּךָ

מפטיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה אָרֶם: ה וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כָּנְעַן בְּעֵינָיו וַיִּצְחַק אָבִיו: ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־

מַחֲלַת | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בְּנֵי־אָבְרָהָם אַחֹת נְבוֹת עַל־נָשָׂיו לְאִשָּׁה: ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיחִים הֵיחָא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַבִּיחָהּ דְּרַבִּינָעִים, וְכַל־נְתִיבְתִיחָהּ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א מִשָּׂא דְּבִרְיָהּ אֶל־יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלַח בְּיַד הַנְּבִיא מְלָאכִי שְׁתִּיחָה חוֹתֵם הַנְּבִיאִים, אֲמַר תִּי וְזָכְרָה שִׁנְאָו בְּבוֹת שְׁנֵי: ב אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר

יְהוָה וְאָמַרְתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּמָה אֶהְבֵּתֶנּוּ וְהַשִּׁיב לָכֶם הַלּוֹא־אֵח עֵשָׂו לַיַּעֲקֹב אַחִים הָיוּ כִּי בְּנֵי יִצְחָק אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֶהְבֵּב אֶת־יַעֲקֹב וּבְחַרְתִּי בְּעַקֵּב וּבְרָעוּ אַחֲרָיו אַרְבָּעֵלֶפֶי שָׁחַם מִכַּעֲסִים אוֹתִי, וְנִתְמִי לְרַעַב יַעֲקֹב, הָאֲרִיז אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאָבְרָהָם וַיִּצְחָק: ג וְאֵת־עֵשָׂו שִׁנְאָתִי לְרַחֲפוֹ אֵל אֲרִיז שְׁעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו, וְנִמְנָה שְׁבַעֲוֹלָם, מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּנִים, לְכַבּוֹד הוּא בּוֹרֵר לוֹ כְּנֵה

שי למורא

(א) מִשָּׂא, נְבוֹיָה. מְלָאכִי, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַנְּבִיא. וְאָמְרוּ ר"ל ש"מְלָאכִי" הוּא עֲנֵי תַסְפֵּר. (ג) לְתַנּוֹת מְדַבֵּר, מַעֲזֵן לְתַנּוֹת וְתַנּוֹת תַחֲסִים בְּמַדְבָּר.

הפטרה לפרשת תולדות לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלאכי פרק א"ב

א א מִשָּׂא דְּבִרְיָהּ אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: ב אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה

וְאָמַרְתֶּם בְּמָה אֶהְבֵּתֶנּוּ הַלּוֹא־אֵח עֵשָׂו לַיַּעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה וְאֶהְבֵּב אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאֵת־עֵשָׂו שִׁנְאָתִי וְאֶת־הָרִיז שְׁמִמָּה

יפה. ואשים את־הריו שממה אין דומין להרי ישראל ואת־נחלתו לתנות מדבר מעון תנים: ד פֿי־תאמר אדום שזה לא בא מאת ה' רק רששגו רשים היינו מצד המבע או הפול ונשוב ונבנה חרבות כשגילה מולנו משפלותו, משיב להם הנביא פה אמר יהוה צבאות המה יבנו

ואני אהרום אם יבנו אני אהרום וקראו להם וקראו כל העולם לארצם גבול רשעה פי ברשעת יששקה היא חרבה לעולם, ויוסיפו והעם אשר־ועם יהוה עד־עולם הוא אדום: ה ועיניכם תראינה כחרבנה ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל בזמן הגאולה העתידה תקנו שבת וגדולה שאתם נבובלכם וישיבים וגבולם חרב: ו בן יכפר יש עליו לכפר אב ועבד אדניו ואתם קרוינו בנים ועבדים, ועתה ואם־אב אני איה כבודי ואם־אדונים אני איה מוראי אמר | יהוה צבאות לכם אתם הכהנים בוני הבזים את שמי ואמרתם ידעתי שהאמרו לי במה בוינו את־שמך: ז מגישים על־מוזבחי לחם מגאל ואמרתם ואם האמרו במה גאלגוד את לחם מוזבחי, אני משיב לכם כי בואת גאלתם אותי באמרכם שלחן יהוה הוא המזבח שמסדרים עליו הקרן לזבוח נבונה הוא פי נרדק עליו תדם ונקטר עליו החלב שנפשו של אדם קצה פהם: ח וכי־תגשון שיה עור לזבח אין רע בעיניכם, הואיל והמזבח הוא מבנה בעיניכם וכי תגישו שיה פסח והלה אין רע בעיניכם, הקריבתי נא לפחתך למושל שלך הירצד פאתה המנחה ויאחבד או הישא פניך לעשות כקשתך אמר יהוה צבאות: ט ועתה אתם הכהנים חלו־נא העתירו בעדני פניאל ויחגנו אם יחזן אותנו בעבור תפלתכם, פי

ד רששגו, נתינו רשים ודלים, על ידי נבוכדנצר שהגלה גם אותם מארצם. ונשוב ונבנה, ועקשיו שהעשרנו נשוב ונבנה את החרבות. ו בן יכפר אב, יש עליו לכפר אב. וכן עבד אדניו. ואתם קרוינו בנים ועבדים. ואם אב אני לכם, איה כבודי. ז לחם מגאל, קרנן

מתעב. במה גאלגוד, במה תעבנו את קרנד. שלחן ה', המזבח. נבונה הוא, כי זורקים עליו דם, ומקטירים עליו החלב, ונפשו של אדם קצה פהם. ואינם שמים לכם למה צוה ה' להקריב דם וחלבים. ח אין רע, אין תדבר הנה רע בעיניכם. לפחתך, הפחה, השר והשליט שלך. הירצד, לאחב אותך בלב. הישא פניך, לעשות כקשתך. ט חלו נא וגו', אתם הכהנים, העושים ככה, איד גלה בלבכם להיות שלוחי ישראל לבקש עליהם חסמים. מידכם היתה זאת, הרי מידכם היתה הרעה הזאת. הישא מכם פנים, לשמע תפלתכם ולחן את שולחכם. י מי גם ככם ויסגר דלתים, חלואי וקום איש טוב ככם, שסגר דלתי מקדשי, ולא יובא שם קרנן מתעב כוה. ולא תאירו מוזבחי חנם, ולא תבעירו אש על מוזבחי חנם, שאני מתרצה בו. יא גדול שמי בגוים, כי ארץ־עלפי שעובדים לצבא השמים, מודים בי שאני הפכה הראשונה, אלא שעובדים אותם לפי

ואת־נחלתו לתנות מדבר: ד פֿי־תאמר אדום רששגו ונשוב ונבנה חרבות פה אמר יהוה צבאות המה יבנו ואני אהרום וקראו להם גבול רשעה והעם אשר־ועם יהוה עד־עולם: ה ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל: ו בן יכפר אב ועבד אדניו ואם־אב אני איה כבודי ואם־אדונים אני איה מוראי אמר | יהוה צבאות לכם שמי ואמרתם במה בוינו את־שמך: ז מגישים על־מוזבחי לחם מגאל ואמרתם במה גאלגוד באמרכם שלחן יהוה נבונה הוא: ח וכי־תגשון עור לזבח אין רע וכי תגישו פסח והלה אין רע הקריבתי נא לפחתך הירצד יהוה צבאות: ט ועתה חלו־נא פניאל ויחגנו מידכם היתה זאת הישא מכם פנים אמר יהוה צבאות: י מי גם־ככם ויסגר דלתים ולא־תאירו מוזבחי חנם אין־לי חפץ בכם אמר יהוה צבאות לא־ארצה מידכם: יא פי ממזרח־שמש ועד־מבואו גדול שמי בגוים

מידכם היתה זאת הרעה, הלא המנחה המשולמת פאה היא בעיניכם הישא מכם פנים וכי מחמתכם ישא לנו פנים, הלא אין פגמנו נעשה פגמנו אמר יהוה צבאות: י מי גם־ככם ויסגר דלתים חלואי וקום איש טוב ככם שסגר דלתי מקדשי לבלתי הביא שם קרנן מתועבת הזאת. ולא־תאירו מוזבחי חנם באשים שאני מתרצה בהם, שחרי אין־לי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא־ארצה לא אקבל מידכם רצו, וכאומר: ולמה אביסן תבעירו אש על מוזבחי חנם: יא ולמה אתם מחללים שמי, והלא פי ממזרח־שמש ועד־מבואו גדול שמי בגוים אלו תלמידים חכמים העוסקים

דעתם וטעויותם שהיו אמצעים ביני ובינם. ובכל מקום מקטר מגש לשמי, אם הייתי מצוה אותם כמו שצויתי אתכם, היו מקטירים ומגשים לשמי מנחה טהורה. (יב) וניבו נבזה אכלו, וניב שפתיו של הכהן הוא "נבזה אכלו". כלומר, לחם המזבח ואכלו, שהוא החלב והדב, מגאל ונבזה הוא. (יג) מתלאה, בהמה כחוש.

והפחתם אותו, ותעשו מפה גפש למזבח. (יד) נבכל, מתנבל במרמה, לומר שאין בידו יותר מכה. זכר, איל תמים והגון לקרבו עולה. מושחת, בעל מום. (ט) לתת כבוד לשמי, שלא לקבל קרבן בעל מום. המארה, מלשון אריה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לברך לכם, הדין והמירוץ והמצרה. וגם ארותיה, וגם הקללה המצאית עכשיו. איננה במקרה, אלא אני ארותיה. (ג) גער לכם את הזרע, שלא תצמת וזריתי פֶּרֶשׁ על פניכם, אפור את הזבל של הבהמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שקר על הביאכם קרבנות פאלו, ועוד יהיו לכם לרעה ולכשית. פֶּרֶשׁ חגיכם, וכל הבהמות שאתם מביאים בתניכם. ונשא אתכם אליו, העין הנה שברדכם ישא אתכם אל הבין הנה. (ד) וידעתם, ודעו לכם. את המצוה הזאת, להיות נהרים בכבודי. להיות בריתי את לוי, שתשמרו את הברית שברתי לאהרן ופינחס שהיו משבט לוי. (ה) בריתי היתה אתו, הברית שברתי עם שבט לוי. החיים והשלוש, שנאמר לפינחס "הניני נחם לו את בריתי שלום" (במדבר

על-פניכם פֶּרֶשׁ חגיכם ונשא אתכם אליו: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את-לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים והשלוש

הנה: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות נהרים בכבודי לפי שארצה שתתקמו בבריתי את עם שבט לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים והשלוש ואתם-לו את אלה בעבור המורא שהיה בלבי ויראני ומפני שמי נחת הוא היה מתיר ונרעד:

ההלכות עבודה ובכל-מקום שאתם מתפללים לפני ואף בגולה מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה הוא לי כיר על ידכם גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות אכל: יב ואתם מחללים אותו באמרתכם בפה שאתם אומרים שלחן אדני והוא המזבח מגאל הוא וניבו אמרי המזבח השגור

בפיכם לדבר בו הוא לומר נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה כבש כחוש וזה והפחתם אותו והפחתם אותו על הקרקע דרך בין אמר יהוה צבאות והבאתם גם אתם מביאים לפני קרבן גזול ואת הפסח ואת-החולה והבאתם הואיל ומאת מאלה תביאו את המנחה פתורה הארצה אותה וכי אקלה רצונו מידכם אמר יהוה: יד וארור נבכל המערים לומר שאין בידו יותר מוכר להקרב ממה שהביא ויש בעדרו זכר מוכר וטוב הראוי עולה ונדר והוא מנדר וזבח לה' וזבח מושחת שה נשחת וכחוש לאדני פי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ומתראי אספן לתקרב לפני מן המוכר ושמי נורא בגוים הריאים מלפני: א ועתה אליכם הפתנים אני מצוה המצוה הזאת הפתנים שלא תקרבו אלה על מזבחי: ב אם-לא תשמעו ואם-לא תשימו על-לב לתת כבוד לשמי לכל לחללו בקרבן שאין ראוי לי אמר יהוה צבאות ושלחתי ככם בפתנים ובעם את המארה מסוד והפסד וארותי אהפך לקללה את-ברכותיכם את הברכה שברכתי אתכם אחר בני הברית וגם המארה הממששת עתה איננה במקרה, פי אני ארותיה מלשון אריה וקללה פי אינכם שמים על-לב להחזיר בכבודי: ג הנני גער לכם את-הזרע אגער בזרע שלא יצמח וזריתי אפור פֶּרֶשׁ וכל על-פניכם פֶּרֶשׁ חגיכם וכל מהבהמות שאתם מקרבים לפני ונשא העין הנה שברדכם ישא אתכם אל הבין

על-פניכם פֶּרֶשׁ חגיכם ונשא אתכם אליו: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את-לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים והשלוש

הנה: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות נהרים בכבודי לפי שארצה שתתקמו בבריתי את עם שבט לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו החיים והשלוש ואתם-לו את אלה בעבור המורא שהיה בלבי ויראני ומפני שמי נחת הוא היה מתיר ונרעד:

כתיב). "וְהִיְתָה לִי וְלָרַעַי אַחֲרָיו" הרי שיהא רַעַי בְּחַיִּים. וְאַתְּנָם לֹא מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי, אֵת אֵלֶּה נִתְּנִי לֹא בַעֲבוּר הַמּוֹרָא שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ, וְהָיָה יָרֵא מִפְּנֵי נִתְּנִי הוּא, הוּא מִתְּנֵאֵר נִתְּנִי, מִלְּשׁוֹן "וַיְהִי הַתֵּת" (בראשית לה.ה). (ו) תּוֹרַת אֵמֶת הָיְתָה בְּפִיָּהּ, שֶׁכֵּט לֹא הָיָה מְלַמֵּד אֶת הָעַם תּוֹרָה, וְלֹא נָטָה מִדְּרַךְ הָאֱמֶת. בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ אֲתֵּי, בַעֲבוּר מִצְוֵי הָיָה רוֹדֵף לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין הַבְּרִיּוֹת, וְלִהְיוֹתָם בְּדְרַךְ הַיְשָׁרָה. (ז) כִּי מִלְּאֲךָ ה' וְגו', כִּי הוּא שְׁלוּחַו שֶׁל הַקַּב"ה לְהוֹרוֹתָם מִדְּרַךְ הַיְשָׁרָה. וְכַמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹאֵי אִמְרֵי יוֹרֵי מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב (דברים ג.ז.ח). שְׁתּוֹב "וְלֹאֵי אִמְרֵי... יוֹרֵי מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל" (דברים ג.ז.ח).

עטרת מרים

ו אֲחֵרִן וְאַלְעָזָר וּפִינְחָס הַכֹּהֲנִים, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹרַת אֵמֶת הָיְתָה בְּפִיָּהּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶחָד בְּפִהּ וְאֶחָד בְּלִבּוֹ, וְהָיָה וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם עִם יִשְׂרָאֵל וּבְמִישׁוֹר לַעֲשׂוֹת מִצְוֵי הַלֶּךְ אֲתֵּי וְרַבִּים כֹּל שֶׁכֵּט לֹא הָשִׁיב מִעֵזֶן בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל (שמות ל"ב): ז כֹּל זֶה רָאוּי לְכָל כְּהֵן כִּי שִׁפְתָי כְּהֵן רְאוּיִם שֶׁלְּשִׁמּוֹרֵדֵעַת וְהָרָאוּי הוּא שֶׁכֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיָּהּ כִּי מִלְּאֲךָ יְהוָה יִצְבְּאוֹת יִצְבְּאוֹת הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל מִקוֹם לְהוֹרוֹתָם מִדְּרַךְ הַיְשָׁרָה, וְכַמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹאֵי אִמְרֵי יוֹרֵי מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב (דברים ג.ז.ח):

וְאַתְּנָם לֹא מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִתְּנִי הוּא: ו תּוֹרַת אֵמֶת הָיְתָה בְּפִיָּהּ וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ אֲתֵּי וְרַבִּים הָשִׁיב מִעֵזֶן: ז כִּי־שִׁפְתָי כְּהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיָּהּ כִּי מִלְּאֲךָ יְהוָה יִצְבְּאוֹת הוּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנִאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ: שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְּפָאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְּבַרְךָ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

יֵעָקֵב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹל יֵשׁ יְהוָה בְּמָקוֹם הַזֶּה
 וְאַנְכִי לֹא יָדַעְתִּי: ^ז וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּזְרָא
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר
 הַשָּׁמַיִם: (ישראל) ^ח וַיִּשָּׁפֵם יַעֲקֹב בְּבִקְרָא וַיִּקַּח אֶת־
 הָאֲבָן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֵּה
 וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֵאשָׁהּ: ^ט וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם
 הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֹו שֵׁם־הָעִיר לְרֵאשֻׁנָּה:
^י וַיִּדַר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמּוֹדִי
 וְשָׁמְרֵנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי
 לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לִלְבָּשׁ: ^{יא} וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־
 בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים: ^{יב} וְהָאֲבָן הַזֹּאת
 אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר
 תִּתֵּן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לְךָ:

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: ^{יג} וַיִּפְגַּע
 בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם פִּי־בְּאֵ הַשְּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי
 הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשָּׁבֵב בְּמָקוֹם הַהוּא:
^{יד} וַיַּחְלֵם וַתְּהִי סֶלֶם מִצְבֵּב אֶרֶצָה וְרֵאשׁוֹ מִגִּיעַ
 הַשְּׁמַיִמָה וַתְּהִי מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלֵים וַיִּרְדִּים בּוֹ:
 (לוי) ^{טו} וַתְּהִי יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹרָהֶם אָבִיד וְאֱלֹהֵי יַצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּהּ
 שָׁכַב עָלֶיָהּ לֶךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזֹרְעֶד: ^{טז} וְהָיָה זֹרְעֶד
 כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה
 וְנִבְרָכוּ כֶּךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבְזֹרְעֶד:
^{יז} וַתְּהִי אֲנִי עִפְדָּ וְשָׁמְרֵתִיד בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ
 וְהִשְׁבַּתִּיד אֶל־הָאָדָמָה הַזֹּאת בִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד
 אֲשֶׁר אִם־עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ: ^{יח} וַיִּיקֶץ

המשך מעמוד 46

ילקוט לוי יצחק על התורה

ורמז דמספר¹⁰ הוי' אלקים הוי' אדני עם תיבת שב"ע
 הוא מספר תפלין עם האותיות במכוון.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קז

והד' מוחין הוא גם הוי' אלקים הוי' אדני⁸, ובתפילין של
 ראש יש "שבע" יודי"ן⁹ שבהב' שיני"ן.

(8) פירוש: השלש שמות כפסוק "ה' אלקינו ה'" הם "ה' אלקים ה'",
 תיבות "אחד" הוא בחי' מלכות להמליך הקב"ה על ז' רקיעים וארץ ד'
 רוחות העולם, והוא בחי' שם אדני". ראה תניא שער היחוד והאמונה
 פרק ו.

(9) דיש ב' שיני"ן בתפילין של ראש, ובראשם ציור אות י', אחד של ג'

ראשים וא' של ד' ראשים. ראה עוד רמזים בזה לקמן סי' קיח.
 (10) פירוש: הוי' (26) + אלקים (86) + הוי' (26) + אדני (65) + שב"ע
 (372) = 575, וכן תפלין (570) + 5 אותיות = 575.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א									ש	א
באר שבע (ח)	06:05	06:10	08:08	08:11	08:43	08:46	09:38	09:41	11:55	11:56	16:44	16:41	17:12	17:09	16:22	17:19
חיפה (ח)	06:07	06:13	08:08	08:11	08:44	08:47	09:38	09:41	11:54	11:55	16:44	16:41	17:08	17:05	16:08	17:16
ירושלים (ח)	06:04	06:10	08:07	08:09	08:42	08:45	09:37	09:39	11:53	11:54	16:47	16:44	17:09	17:06	16:04	17:17
תל אביב (ח)	06:07	06:12	08:09	08:11	08:44	08:47	09:39	09:41	11:55	11:56	16:43	16:40	17:10	17:07	16:18	17:18
אוסטריה, וינה (ח)	06:56	07:05	08:30	08:34	09:15	09:20	10:04	10:08	12:09	12:10	16:20	16:13	16:56	16:50	15:56	17:04
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:03	05:58	08:49	08:46	09:32	09:30	10:44	10:43	13:39	13:41	20:07	20:14	20:37	20:44	19:53	20:57
אוקראינה, אודסה (ח)	06:54	07:03	08:31	08:35	09:15	09:20	10:05	10:09	12:11	12:12	16:28	16:21	17:02	16:57	16:04	17:10
אוקראינה, דוניצ'ק (ח)	06:30	06:39	08:04	08:08	08:49	08:54	09:38	09:42	11:43	11:44	15:55	15:48	16:31	16:25	15:31	16:38
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:42	06:51	08:15	08:19	09:01	09:06	09:50	09:54	11:54	11:55	16:05	15:58	16:41	16:35	15:41	16:49
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:13	07:23	08:41	08:46	09:29	09:35	10:17	10:21	12:19	12:20	16:25	16:17	17:03	16:56	16:00	17:10
אוקראינה, קייב (ח)	07:07	07:16	08:34	08:39	09:22	09:28	10:10	10:14	12:12	12:13	16:17	16:09	16:55	16:48	15:52	17:02
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	06:36	06:40	08:47	08:49	09:19	09:22	10:16	10:18	12:37	12:38	17:37	17:35	18:02	18:01	17:15	18:11
איטליה, מילאנו (ח)	07:17	07:26	08:57	09:01	09:40	09:45	10:31	10:34	12:37	12:38	16:59	16:53	17:31	17:25	16:33	17:38
אקוודור, קיטו (ח)	05:54	05:55	08:24	08:25	09:04	09:05	08:54	08:55	12:28	12:29	18:02	18:03	18:25	18:26	17:45	18:36
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:43	05:39	08:28	08:26	09:08	09:07	10:20	10:19	13:12	13:14	19:34	19:40	20:03	20:09	19:20	20:21
ארגנטינה, בריליינ'ה (ח)	06:20	06:15	09:06	09:03	09:53	09:51	11:06	11:05	14:05	14:07	20:39	20:47	21:13	21:20	20:28	21:34
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:46	06:53	08:38	08:41	09:16	09:20	10:09	10:12	12:21	12:22	16:54	16:50	17:25	17:20	16:32	17:32
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:39	06:46	08:27	08:31	09:07	09:11	10:02	10:02	12:10	12:11	16:41	16:36	17:12	17:07	16:18	17:19
ארה"ב, גריס סיטי (ח)	06:39	06:46	08:28	08:32	09:08	09:12	10:00	10:03	12:10	12:11	16:41	16:36	17:12	17:08	16:19	17:20
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:19	07:26	09:05	09:08	09:46	09:50	10:37	10:40	12:46	12:47	17:13	17:08	17:45	17:40	16:51	17:53
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:44	06:49	08:48	08:51	09:22	09:25	10:18	10:20	12:36	12:37	17:28	17:25	17:54	17:51	17:07	18:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:21	06:27	08:21	08:24	09:00	09:00	09:51	09:51	12:06	12:07	16:51	16:47	17:19	17:15	16:30	17:26
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:37	06:41	08:46	08:48	09:19	09:21	10:15	10:18	12:35	12:36	17:33	17:31	17:59	17:57	17:13	18:07
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:36	06:43	08:24	08:27	09:04	09:08	09:56	09:59	12:06	12:07	16:35	16:30	17:06	17:02	16:13	17:14
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:02	07:09	08:52	08:55	09:31	09:35	10:23	10:26	12:34	12:35	17:05	17:00	17:36	17:32	16:43	17:44
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:36	06:44	08:23	08:26	09:03	09:08	09:55	09:58	12:05	12:06	16:33	16:27	17:04	16:59	16:10	17:12
בוליביה, לה-פס (ח)	05:51	05:50	08:30	08:30	09:02	09:02	10:08	10:09	12:49	12:50	18:42	18:45	19:07	19:10	18:27	19:20
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:54	08:04	09:19	09:24	10:08	10:13	10:55	10:59	12:56	12:57	16:59	16:51	17:37	17:30	16:34	17:45
בלגיה, בריסל (ח)	07:53	08:03	09:19	09:24	10:07	10:13	10:55	10:59	12:57	12:58	17:00	16:52	17:38	17:31	16:35	17:46
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:15	05:13	07:57	07:56	08:31	08:30	09:39	09:39	12:24	12:25	18:32	18:36	18:53	18:57	18:12	19:07
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:04	05:02	07:46	07:45	08:20	08:19	09:27	09:27	12:12	12:13	18:14	18:18	18:39	18:44	17:59	18:54
בריטניה, לונדון (ח)	07:13	07:23	08:37	08:42	09:26	09:32	10:14	10:18	12:14	12:15	16:17	16:09	16:55	16:47	15:54	17:02
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:28	07:39	08:46	08:52	09:39	09:45	10:25	10:29	12:23	12:24	16:17	16:08	16:58	16:50	15:54	17:06
גרמניה, ברלין (ח)	07:22	07:33	08:44	08:48	09:34	09:40	10:21	10:25	12:21	12:22	16:20	16:11	16:58	16:51	15:53	17:06
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:33	07:43	09:01	09:06	09:49	09:55	10:41	10:37	12:39	12:40	16:45	16:38	17:23	17:16	16:21	17:30
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:11	05:09	07:54	07:53	08:29	08:29	09:38	09:38	12:25	12:26	18:39	18:43	18:58	19:03	18:17	19:14
הודו, מומבאי (ח)	06:44	06:47	09:00	09:02	09:31	09:33	10:30	10:31	12:53	12:54	18:01	18:00	18:25	18:24	17:42	18:34
הודו, פונה (ח)	06:39	06:43	08:56	08:58	09:27	09:29	10:25	10:27	12:49	12:50	17:58	17:57	18:22	18:21	17:39	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	06:43	06:52	08:18	08:23	09:03	09:08	09:53	09:56	11:58	11:59	16:12	16:05	16:47	16:41	15:48	16:54

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:51	06:44	09:16	09:12	08:36	08:32	10:07	10:04	12:15	12:14	16:40	16:45	17:11	17:16	16:22	17:23
יוון, אתונה (ח)	07:08	07:02	09:37	09:34	08:59	08:55	10:29	10:27	12:40	12:39	17:12	17:16	17:42	17:46	16:54	17:53
מולדובה, קישינב (ח)	07:12	07:03	09:29	09:24	08:43	08:39	10:17	10:13	12:20	12:19	16:27	16:34	17:03	17:09	16:10	17:16
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:45	06:42	09:31	09:29	08:59	08:57	10:29	10:27	12:51	12:50	17:56	17:58	18:21	18:22	17:38	18:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	04:41	04:46	08:27	08:28	07:29	07:33	09:45	09:45	12:54	12:52	19:52	19:44	20:31	20:22	19:33	20:47
נפאל, קטמנדו (ח)	06:27	06:22	09:06	09:03	08:32	08:29	10:01	09:59	12:19	12:18	17:11	17:13	17:37	17:39	16:53	17:47
סין, בייג'ין (ח)	07:02	06:55	09:28	09:25	08:49	08:45	10:20	10:17	12:29	12:28	16:56	17:01	17:27	17:32	16:37	17:39
סינגפור, סינגפור (ח)	06:48	06:47	09:47	09:46	09:17	09:16	10:49	10:48	13:20	13:19	18:51	18:51	19:15	19:14	18:33	19:24
פולין, ורשא (ח)	07:01	06:51	09:09	09:03	08:18	08:13	09:54	09:50	11:51	11:50	15:40	15:49	16:21	16:28	15:24	16:36
פרו, לימה (ח)	05:33	05:33	08:41	08:41	08:10	08:10	09:47	09:46	12:25	12:24	18:14	18:12	18:38	18:36	17:56	18:48
צרפת, ליון (ח)	07:44	07:36	09:58	09:19	09:15	07:44	10:52	10:48	12:56	12:55	17:13	17:13	17:42	17:47	16:50	17:55
צרפת, פריז (ח)	08:04	07:54	10:12	09:30	09:26	08:04	11:05	11:01	13:06	13:05	17:16	17:16	17:44	17:51	16:50	17:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:45	05:43	08:41	08:40	08:11	08:10	09:43	09:41	12:12	12:11	17:38	17:38	18:02	18:01	17:20	18:11
קנדה, טורונטו (ח)	07:15	07:07	09:32	09:32	08:54	08:51	10:27	10:23	12:33	12:32	16:53	16:58	17:23	17:28	16:33	17:36
קנדה, מונטריאול (ח)	06:57	06:49	09:12	09:12	08:32	08:28	10:05	10:02	12:09	12:08	16:22	16:29	17:01	16:22	16:04	17:09
קפריסין, לינקה (ח)	06:22	06:16	08:54	08:51	08:17	08:14	09:48	09:45	12:01	12:00	16:39	16:42	17:07	17:11	16:21	17:18
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:32	08:21	10:28	09:40	09:34	08:32	11:18	11:14	13:10	13:10	16:49	16:59	17:33	17:42	16:33	17:50
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:10	07:58	10:04	09:08	09:08	08:10	10:53	10:48	12:44	12:44	16:32	16:32	17:04	17:13	16:02	17:20
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	07:29	07:20	09:40	09:00	08:56	07:29	10:34	10:30	12:36	12:35	16:50	16:50	17:19	17:25	16:26	17:32
שווייץ, ציריך (ח)	07:34	07:25	09:45	09:05	09:00	07:34	10:38	10:35	12:41	12:40	16:59	16:59	17:23	17:29	16:30	17:37
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:19	06:16	09:07	09:07	08:38	08:37	10:07	10:07	12:32	12:32	17:48	17:48	18:12	18:12	17:29	18:21

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב וארב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל-פועננות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי הלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם
1949

תל אביב